UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmmae Virtvtvm, Ac Vitiorvm , Tomus ...

Guilelmus <Peraldus>

Lvgdvni, 1585

urn:nbn:de:hbz:466:1-46161

Visual Library

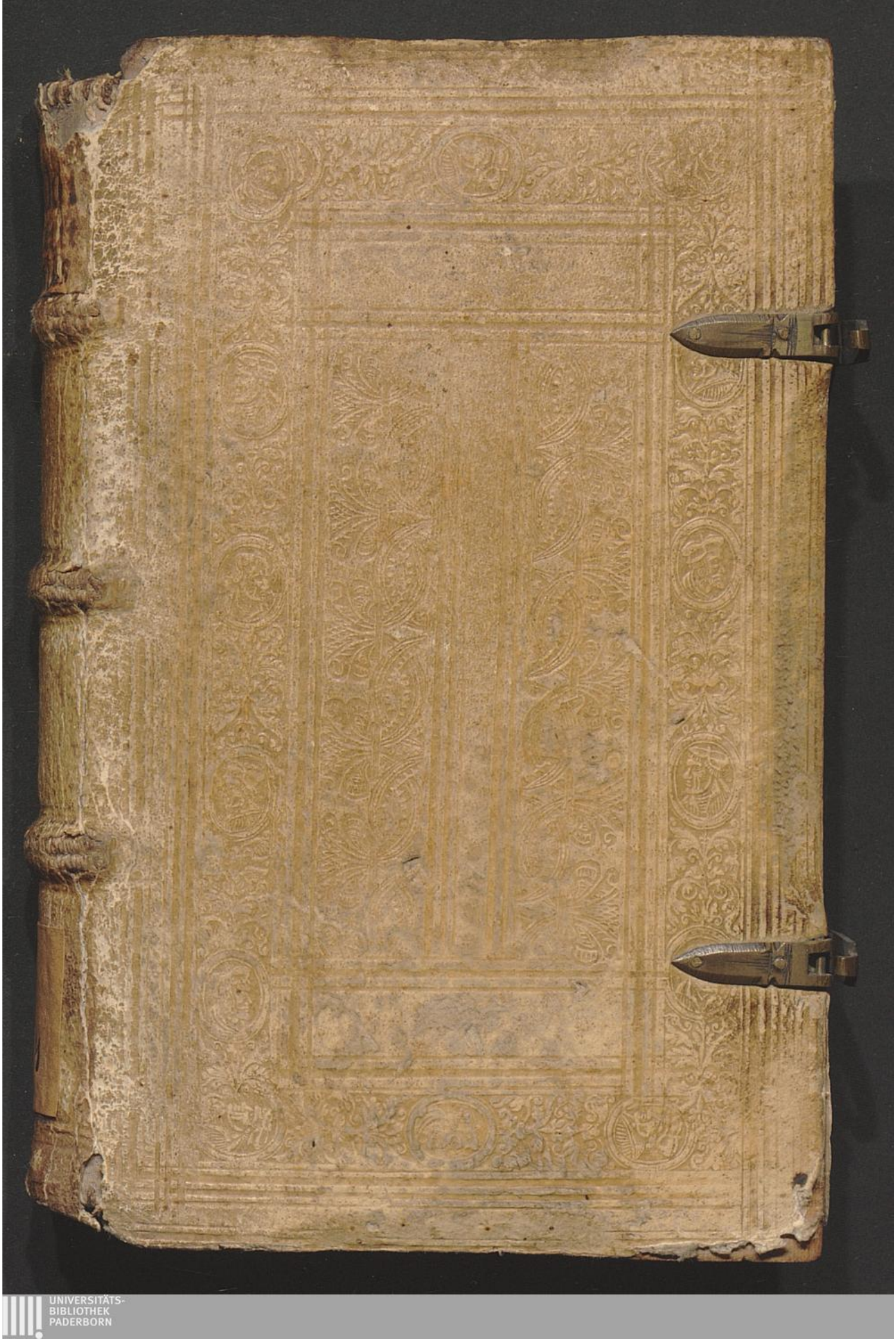

Th. 2681

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

J VIII
22

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

SVMMAE VIRTVTVM, AC VITIORVM,

Tomus Secundus.

GVLIELMO PERALDO
Episcopo Lugdunensi, ordinis Prædicatorum, auctore.

OMNIA NVNC DENVO
innumeris mendis repurgata, accuratiúsque quàm antehac vnquam excusa.

Liber Societatis Jesu Paderborna Ao 1587

LVGDVNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.
M. D. LXXXV.

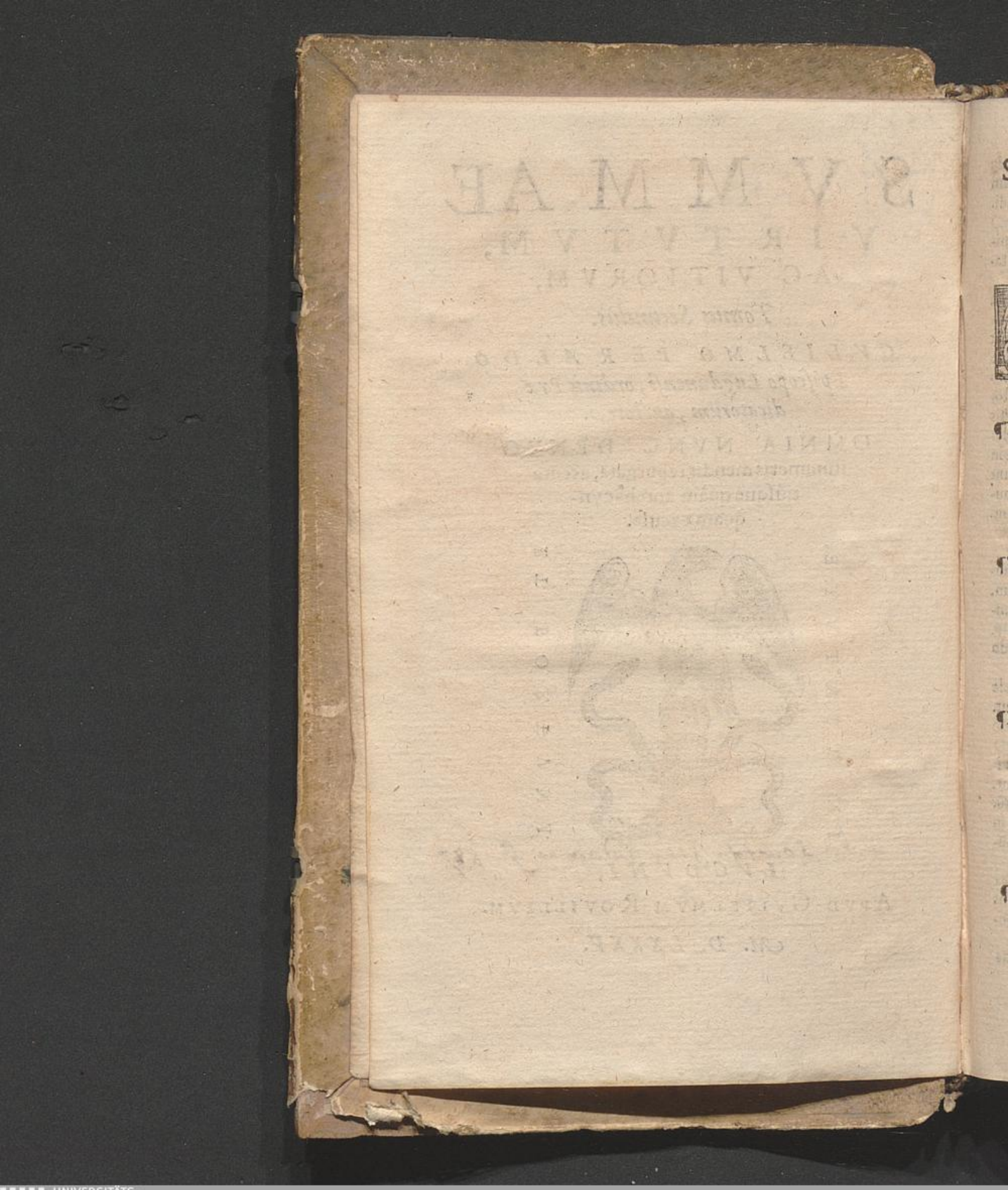

SVMMÆ VITIORVM GENERALIS DISTINCTIO cum ordinatione rerum in eadem contentarum.

SECVNDVS iste Tomus, qui appellatur summa vitiorum diuiditur in nouem tractatus. Primus est de his quæ valent ad detestationem vitiorum in communi. Secundus, de vitio Gulæ. Tertius, de vitio Luxuriæ. Quartus, de Auaritia. Quintus, de Acedia. Sextus, de superbia. Septimus, de Inuidia, Octauus, de ira. Nonus, de peccato Linguæ.

¶TRACTATVS Primus, de vitiis in cõmuni vnicam habet partem. In qua primo ponuntur tres rationes ad probandum ꝙ vitia summa diligentia sunt vitanda. Secundò iterũ tres rationes ad probandũ ꝙ Deus summè odiat peccatũ. Tertiò quatuor rationes, ad ostendendum ꝙ peccatum summè noceat homini. Et enumerantur sex quæ peccatum aufert homini. Quartò ostenditur quòd vita vitiorum sit aspera.

¶TRACTATVS secundus, de Gula, diuiditur in quatuor partes, Prima pars est de ordine dicendorũ in isto tractatu. Et de 14. quæ valere possunt ad detestãtionẽ vitij Gulæ. Secunda de speciebus huius vitij. Primo de comessatione & ebrietate. Deinde de quinque speciebus quas distinguit Grego. super Gen. 25. Et de aliis quatuor speciebus. Tertia cõtinet de quatuor satellitibus, quibus vtitur vitium Gulæ. Quarta continet octo remedia contra vitium Gulæ.

¶Prima pars principalis huius tractatus potest diuidi in quatuordecim particulas: quarũ tertia cõtinet tres iniurias quas facit hoc vitium proximo. Quarta septẽ cõtumelias quas facit Deo. Nona cõtinet mala quæ in scriptura legũtur prouenisse ex hoc vitio, & quæ quotidie eueniũt his qui hoc vitio laborant. Decima continet quomodo hoc vitium sit grauis infirmitas, & quare. Tertiadecima cõtinet ꝙ hoc vitium est grauis seruitus. Et ꝙ in sex est grauitas illius seruitutis. Continentiam aliarũ particularũ causa breuitatis non ponimus.

¶TRACTATVS Terti⁹ de Luxuria, diuiditur in sex partes. Prima est de his quæ valent ad detestationẽ Luxurię. Secũda est de speciebus eius. Tertia de his quæ præstant occasionẽ huic

peccato. Quarta est de remediis contra Luxuriam. Quinta de prohibitione simplicis fornicationis. Sexta cõtinet quædam necessaria cõtra illos qui impotentiam allegant continendi.

¶ Prima harum partium subdiuiditur in tria capitula.

Cap. 1. est de ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de sex miseriis annexis peccato luxuriæ, quæ faciunt ad eius detestationem, vt sunt anxietas, erubescentia, &c.

Cap. 2. est de quinque quæ similiter ad eius detestationẽ faciũt. Et primo tripliciter ostenditur ꝙ vitium istud Angelis valde fœtet. Secundò sex modis ostenditur ꝙ multum placeat dæmonibus. Tertiò septempliciter ostenditur ꝙ Deo valde cõtumeliosum sit hoc peccatũ. Quartò quomodo sit iniuriosum proximò. Quintò quomodo nociuũ sit ꝓprio subiecto.

Cap. 3. est de quatuor quæ etiam faciunt ad detestationẽ huius vitij. Primò quàm efficax sit hoc vitiũ ad hominẽ capiendũ. Secundò quàm potens ad detinendum. Tertiò de vilitate in quã hominẽ ponit. Quartò de misera seruitute, in qua sunt luxuriosi. Et postea ponitur ꝙ Luxuria videtur esse de numero illorũ peccatorũ de quibus etiã dæmones erubescunt.

¶ Secunda pars subdiuiditur in nouem capitula.

Cap. 1. est de Luxuria cordis & corporis.

Cap. 2. est de duplici acceptione huius nominis Luxuria, & enumerãtur quinq; species Luxuriæ secũdũ vtrãq; acceptionem.

Cap. 3. est de peccato contra naturam: vbi octo modis ostenditur magnitudo illius peccati.

Cap. 4 est de Incestu: vbi quadrupliciter ostenditur magnitudo illius peccati.

Cap. 5. est de Adulterio vbi eius species primò tangũtur, deinde septẽ ponuntur per quæ magnitudo huius peccati ostẽditur.

Cap. 6. est de Stupro: vbi aliqua ponuntur, per quæ magnitudo huius peccati ostenditur.

Cap. 7. est de simplici Fornicatione, vbi tangitur de peccato viduarũ, meretricũ & cõcubinarũ. Ibidẽ etiã de raptu tãgitur.

Cap. 8. de alia diuisione Luxuriæ. Et primò de Luxuria clericorũ: vbi primò tanguntur septẽ, quæ aggrauant hoc peccatum in his quæ sunt in sacris ordinibus: deinde ponũtur quinq; causæ propter quas hoc peccatũ indecens sit in sacerdotibus.

Cap. 9. est de peccato carnis in personis religiosis: vbi primò sex tanguntur, quæ valent ad ostendendum ꝙ peccatum carnis valde graue est in personis religiosis: deinde quinque tanguntur specialiter quæ illud aggrauant in monialibus.

¶ Tertia

¶Tertia pars subdiuiditur in septem capitula.

Cap.1.de his quæ dant occasionem Luxuriæ: & enumerantur octo.Et de duobus breuiter agitur.

Cap.2.de peccato vetularum turpitudinem consulentium: vbi multipliciter ostenditur magnitudo peccati earum.

Cap.3.est de malo exemplo, quod frequenter dat occasionem peccato luxuriæ.

Cap.4.est de aspectu mulierum:vbi ostenditur ꝙ aspectus mulierũ sit timendus:primò authoritatibus & exemplis, deinde tribus rationibus sumptis ex parte mulierum, & septem ex parte oculorum sumptis.

Cap.5.quòd colloquium mulierum valde sit timendum.

Cap.6.de auditu cantionum amatoriarum, & similium quæ ad libidinem incitant.

Cap.7.quod tactus mulierum sit valde periculosus.

¶Quarta pars subdiuiditur in quatuor capitula:

Cap.1.de tribus remediis contra Luxuriam: vbi ponuntur tres rationes quare fugiendo contra Luxuriam sit pugnandum.

Cap.2.de tribus quæ homines quandoque decipiunt, qui cum mulieribus habitant.

Cap.3.de choreis:ibi primò ostẽditur authoritatibus quàm malum sit choreas ducere.Secũdò, ostẽditur rationibꝰ quã periculosũ sit.Tertiò, ostẽditur similiter rationibꝰ quã fatuũ sit.

Cap.4.de quinque aliis remediis contra Luxuriam.

¶Quinta pars subdiuiditur in quatuor capitula.

Cap.1.de ordine dicendorũ in ista parte. Et quòd simplex fornicatio sit prohibita,ostenditur authoritatibus.

Cap.2.ꝙ fornicatio sit prohibita,ostenditur octo rationibus.

Cap.3.ꝙ fatuum est quærere quare Dominus simplicem fornicationem prohibuerit.

Cap.4.ꝙ Dominus prohibendo eam, misericorditer egit cum genere humano.

¶Sexta pars subdiuiditur in duo capitula.

Cap.1.est de illis qui dicunt se non posse continere:contra quos ponuntur diuersa testimonia scripturarum.

Cap.2.de fatuitate illorũ qui dicũt se cõtinere nõ posse: contra quos aliquæ ponũtur rationes,vbi versus finem probatur ꝙ sine Dei auxilio nihil possumus. Ibi etiam tanguntur tria necessaria ei qui debet iustificari.

¶TRACTATVS quartus,de auaritia,diuiditur in quinq; partes.Prima est de his quæ faciũt ad detestationẽ auaritiæ. Se-

cunda est de speciebus Auaritiæ. Tertia de his quæ dant occasionem huic vitio. Quarta de remediis contra hoc vitium. Quinto de Prodigalitate.

¶ Prima pars subdiuiditur in nouem capitula.

Cap.1.de ordine dicendorum in isto tractatu,& quòd natura dissuadeat Auaritiam.

Cap.2.de xij. maledictionibus quas facit Sacra scriptura auaris.

Cap.3.de quatuor authoritatibus sacræ scripturæ, quibus ostenditur magnitudo huius vitij: vbi etiam ostenditur quomodo auarus iniquus sit in Deum, in se,& in proximum : præcipuè in domesticos & etiam in creaturas inferiores. Ibidem etiam ostenditur quomodo Auarus sit idololatra.

Cap.4.quòd grauis infirmitas sit Auaritia. Vbi primò ponuntur duodecim ex quibus ostenditur grauitas huius infirmitatis. Secundò,septem tanguntur infirmitates quæ sunt in Auaro. Tertiò ponuntur aliquæ causæ quare Auarus diuitiis non satietur.

Cap.5.de seruitute Auaritiæ: vbi ostenditur, quòd Auarus sit seruus diuitiarum. Et sex tanguntur, quæ faciunt ad miseriam huius seruitutis.

Cap.6.quòd magnam vim habeat Auaritia ad capiendum,detinendum vel submergendum: vbi ostenditur quòd laquei Auaritiæ tripliciter sunt occulti.

Cap. 7. quòd Auaritia sit exosa Deo, iniuriosa proximo, nociua proprio subiecto. Vbi verò ostenditur quòd Auaritia Deo sit exosa,tangitur quadruplex stultitia Auari, & ponitur quadruplex ratio quare Deus Auaritiam odiat. Et tanguntur quinq; rusticitates,quas diues Auarus facit Deo. Vbi verò ostenditur Auaritia nociua proprio subiecto,ponuntur decem mala, quæ ipsa facit suo subiecto. Quorum primum est stultitia vel insania. Et ostenditur ibi sex modis insania Auari. Et assignantur xviij. stultitiæ Auari. Vbi verò assignatur secunda stultitia Auari,ostenditur quòd quatuor sunt quæ possumus dicere nostra: & quòd temporalia nostra non sint, Vbi verò assignatur tertia stultitia Auari,assignantur quinque fructus quos videtur habere diuitiæ. Vbi verò assignatur sexta stultitia Auari,ponuntur quinque casus in quibus fatuus est, qui pecuniam suã vult secũ habere. Vbi verò assignatur tertiadecima stultitia Auari,ostenditur quòd præsens felicitas somno in quatuor assimiletur. Ostensa stultitia Auari,quæ est primũ malum quod facit ei Auaritia,ostenduntur nouem alia quæ facit ei Auaritia.

Cap.8.de his quibus scriptura comparat Auarum.

Cap.9.

Cap.9.de exemplis quæ valent ad deteſtationem Auaritiæ.

¶Secũda pars ſubdiuiditur in xv.capitula.Cap.1.de peccato Vſurę:vbi primò ponũtur verba ſacræ ſcripturæ quæ faciũt cõtra hoc peccatum. Secũdo aſsignantur ſex iniuſtitiæ vſurarij. Tertiò xij.iniquitates eius.Quartò xij.alia quæ faciũt ad deteſtationẽ huius peccati. vbi vltimo tanguntur quinque pœnæ Vſurarij. Quintò agitur de ſpeciebus Vſuræ. Sexto ponũtur octo reprehenſibilia circa reſtitutionem. Septimo ponũtur octo per quæ poteſt aliquis induci vt reſtituat.

Cap.2.de rapina:vbi ſex ponũtur quę debent homines cohibere à rapina.Et xij. quæ oſtendunt magnitudinẽ huius peccati:& oſtenditur quadruplici ratione, ꝙ raptores multũ à Domino ſunt puniendi.& tangũtur ſex pœnæ raptorũ. Et circa primã, aſsignantur.v.ratiões quare raptores in hoc mũdo ſint pauperes.

Cap.3.eſt de iniuſtis talliis:vbi primòoſtẽditur huius peccati magnitudo.Secundò ponũtur ſex mala quæ proueniũt alicui eò quòd tallias faciat. Tertiò tangitur de vilitate huius peccati.

Cap.4.eſt de fraudibus negociatorum : vbi ponuntur duo mala quæ abundant mercatoribus.Et vbi quartum aſsignatur, tripliciter oſtenditur,quòd magnum peccatum eſt fraus in ponderibus & menſuris.

Cap.5. eſt de acceptione munerum , vbi primò oſtenduntur decem mala quę faciũt munera acceptoribus ſuis. Secundò tangũtur quinque quæ poſſunt eſſe reprehenſibilia circa acceptores munerum,vbi oſtenditur quòd delicię munerum mortem continent,& quòd poſſunt ibi eſſe ſeptem mortes.In fine tangitur de diuerſis ſpeciebus munerum.

Cap.6. eſt de Auaritia aduocatorum:vbi octo tangũtur quæ deberẽt homines ab officio Aduocationis retrahere.Et vbi ſecũdũ ponit,tãgũtur xij. pericula, quæ ſunt circa illud officiũ. In fine tangitur de cõditionibus ſcientiæ detractorũ & ſimiliũ.

Cap.7. de Auaritia miniſtrorũ Eccleſiæ. Et de ordine dicendorũ de illa Auaritia. & primò de Simonia : vbi octo ponũtur quæ faciũt ad deteſtationẽ ſimoniæ.& tanguntur xij. contumeliæ quas ſimonia facit Deo. Et multiplex dãnũ quod ex ſimonia prouenit.Et in fine ponũtur diuiſiones ad ſimoniã pertinẽtes.

Cap.8.eſt de peccato ædificantiũ Sion in ſanguinibus:vbi primò oſtenduntur maledicti. Secundò ponuntur exempla & verba ſacræ ſcripturæ,quæ valent contra hoc peccatũ. Tertio mala quæ ex hoc peccato proueniunt. Vbi oſtenditur tripliciter ꝙ ſunt infideles qui bona eccleſiaſtica carnali amori conferũt.

Et in fine triplici ratione ostenditur, quòd amor carnalis plus noceat in ministris Ecclesiæ quàm simonia.

Cap. 9. est de peccato choritarum: vbi tripliciter ostenditur, quòd hoc peccatum sit detestabile. Deinde tanguntur quatuor modi, quibus aliquis vocatur à Deo ad dignitatem.

Cap. 10. est de Auaritia mercenariorum: vbi ponuntur sex quæ faciũt ad detestationem huius peccati. Et in fine sex rationes tanguntur, quare CHRISTVS noluit in primitiua Ecclesia temporalia coniuncta esse spiritualibus.

Cap. 11. est de septem signis Auaritiæ quæ apparent in ecclesia Dei, quæ sunt pluralitas beneficiorum, pluralitas missarũ ab eadem persona in eadem die dictarum: pluralitas officiorum in eadem missa, multiplicatio altarium sine necessitate, auara obseruatio fructuum, promotio puerorum ad sacros ordines & ecclesiasticas dignitates: concursus ad loca in quibus solet offerri. Vbi verò agitur de primo signo Auaritiæ, Primò ostenditur, quòd non liceat habere plura beneficia ecclesiastica, quãdo vnum sufficit: vbi enumerantur causæ propter quas aliqui credunt hoc sibi licere. Secundò sex ponuntur quæ videtur valere ad detestatioem huius peccati. Tertiò tanguntur, quæ sunt reprehẽsibilia in talibus personis: vbi ostenditur tripliciter, quòd prẽsentia pastoris gregi sit necessaria. Et tangũtur sex ad quæ se obligat qui curam animarũ recepit. In fine verò ostenditur tripliciter q̃ periculosa sit bonorum ecclesiasticorum dispensatio. Vbi verò agitur de pluralitate Missarum ponuntur primò casus diuersi, in quibus licet celebrare duas missas in die. Secundò ponuntur sex rationes ad hoc q̃ non sit licitum simpliciter aliquem celebrare duas missas in vna die. Vbi verò agitur de conseruatione fructuum, ostẽditur quinque modis fatuitas eorũ, qui quum habeant annuos reditus sufficientes, ex Auaritia tamẽ conseruant fructus. Vbi verò agitur de promotione puerorum, septem causæ tanguntur quare cauendum esset Ecclesiæ à promotione talium.

Cap. 12. est primò de his quæ pertinent ad dignitatem cõficiendi. Secundò de his quæ faciũt ad detestationem peccati indignè conficientium. Tertiò de peccato eorũ qui nunquam curant communicare: vbi quinque causæ tanguntur, quare tales multum deberent dolere. Quartò de peccato eorum qui per mortale peccatum Deum à se expellunt.

Cap. 13. est de vitio proprietatis: vbi primò ponuntur xij. exẽpla, quibus possumus vti contra hoc peccatũ. Secundò tanguntur

xij. ſtultitiæ, quibus laborant proprietarij. Tertiò multiplex peruerſitas, quam facit hoc peccatum. Quartò multiplex malum, quod eſt in proprietario. Quintò oſtenditur, quòd religio maximè debeat perſequi hoc vitium.

Cap. 14 eſt de auaritia ſcientiæ: vbi ponuntur xij. quę poſſunt cõtra hoc vitium valere. Et in fine ponitur de prædicatoribus ſibi ſolùm viuere eligentibus.

Cap. 15. eſt de peccato luſorũ: vbi quinque ponuntur quæ faciũt ad deteſtationẽ huius peccati. Enumerantur etiam xvj. peccata quæ circa ludum accidunt. Et oſtenditur tranſgreſsio totius Decalogi vbi accidere poſsit. Tangũtur etiam ibi xij. ſtultitiæ luſorum. In fine tangitur de his qui luſoribus ſe immiſcent cauſa ſpectandi. Et de illis qui locant neceſſaria ad ludum. Et de his in quorum domibus luditur.

¶ Tertia pars eſt de his quæ auaritiæ ſolent dare occaſionem.

¶ Quarta pars eſt de octo remediis contra auaritiam.

¶ Quinta pars de prodigalitate ſubdiuidit in quatuor capitula.

Cap. 1. de ordine dicendorum in iſta parte. Et primò de diſtinctione prodigalitatis à largitate.

Cap. 2. de malis quæ ex prodigalitate ſequuntur.

Cap. 3. de ſeptem ſtultitiis prodigi.

Cap. 4. de prodigalitate clericorum: vbi tangũtur ſex quæ debẽt cohibere clericos, ne de bonis Eccleſiæ ſint prodigi. Et tripliciter oſtenditur rapina talium perſonarum eſſe periculoſa.

¶ TRACTATVS quintus de Acedia, diuidit in quatuor partes.

¶ Prima pars eſt de his quæ valere poſſunt ad deteſtationẽ Acediæ. Secũda, de diuerſis generibus peccatorum, quę ad hoc vitium pertinent. Tertia de diuerſis remediis contra hoc vitiũ. Quarta de indiſcreto feruore, qui acedię videt eſſe cõtrarius.

¶ Prima pars ſubdiuiditur in quatuor capitula.

Cap. 1. de ordine dicendorum in iſto tractatu. Et de diuerſis exẽplis quæ valere poſſunt ad deteſtationem acediæ.

Cap. 2. de verbis Sacræ ſcripturæ, quæ laborem ſuadent & otiũ, vel pigritiam diſſuadent.

Cap. 3. quantũ Acedia diſpliceat Deo, & placeat diabolo, & noceat ꝓprio ſubiecto. Vbi verò oſtẽditur, quomodo acedia noceat ꝓprio ſubiecto. Primò oſtenditur ꝙ ipſa replet hominem malis pœnæ. Secundò quòd malis culpæ. Tertiò ꝙ aufert homini bonum gloriæ, gratiæ, & naturæ. Et ponuntur ibi octo, quæ deberẽt homines mouere ad cõſeruationẽ tẽporis.

Cap. 4. de ſex aliis quæ valere poſſunt ad deteſtationem acedię.

¶ Secunda pars subdiuiditur in septemdecim capitula.

Cap.1. est de diuersis speciebus vitiorũ quæ ad acediã pertinent. Et primò de tepiditate & eius descriptione, & de malis quæ tepiditas in homine facit. Cap.2. de mollitie.

Cap.3. de somnolentia: vbi primò ponũtur duo exempla contra eos qui in nomine contemplationis palliant pigritiã suam. Secundò ostenduntur quinque reprehensibilia circa somnum corporis. Tertiò tangũtur tria quæ debent homines cohibere à nimietate somni. Vltimo similiter ponuntur tria, quæ sunt necessaria ad hoc quòd aliquis debito modo dormiat.

Cap.4. de otiositate: vbi primò ostenditur, quòd otiosus sit multum stultus. Secundò ponuntur xij. stultitiæ otiosi. Et vbi ponitur tertia stultitia, tangitur de octo fructibus oris. Tertiò quadruplici ratione ostenditur, quòd potius sint reprehensibiles otiosi in tempore gratiæ quàm ante. Quartò tanguntur tria, quæ sunt attendenda in occupatione.

Cap.5. de vitio dilationis. Et primò de dilatione cõuersionis: secundò de dilatione confessionis. Vbi verò agitur de dilatione conuersionis, Primò ponuntur verba sacræ scripturæ contra hoc vitiũ. Secundò ponũtur duo quæ impediunt ne Deus intret ad cor peccatoris. Et ostenditur q̃ repromissio eius, qui sic differt conuerti, sit nequã, nequior, nequissima. Tertiò verò ponũtur octo quæ deberẽt homines mouere ad acceleranda conuersionem. Et vbi ponitur secũdum illorũ, tanguntur octo bona quæ sequuntur ex hac acceleratione. Vbi verò ponitur tertiũ priorum octo multipliciter ostenditur quantũ sit periculum malæ consuetudinis. Vbi verò ponitur quartũ, tangũtur duodecim quæ faciunt ad hoc quòd cõuersio dilata sit difficilior. Vbi verò ponitur quintũ, ostenditur q̃ ille qui differt cõuerti, iniquus sit in Deũ, & angelũ, in seipsum & in proximũ, & in inferiores creaturas. Vbi verò sextum ponitur, ostenditur quòd difficile est aliquem verè conuerti. Vbi verò ponitur septimũ, ostenditur magnum periculum in quo est peccator. Vbi verò ponitur octauũ, ostenditur magna fatuitas eius qui differt conuerti. Et ad probandam fatuitatem hanc, assumuntur octo casus, in quibus est fatua dilatio. Vbi verò agitur de dilatione confessionis, Primò octo rationibus ostenditur fatuitas eorũ qui differunt confiteri. Et vbi ponitur quarta ratio, tanguntur bona quæ ex confessione proueniunt. Secũdò quinque rationibus ostenditur specialiter fatuitas eorũ, qui vsque ad mortem differũt confiteri. Tertiò verò

ostẽ

ostenditur fatuitas eorum, qui in Quadragesima differunt confiteri donec ferè tota Quadragesima sit transacta.

Capit. 6. est de vitio tarditatis: vbi tanguntur sex quæ possunt nobis dissuadere hoc vitium.

Capit. 7. est de negligentia: vbi primo sex ponuntur quæ valere possunt ad detestationem huius vitij. Pòst verò tanguntur duo remedia contra hoc vitium. Et in fine ponuntur tria quæ impediunt diligentiam studij.

Capitulum 8. de vitio imperseuerantiæ: vbi quinque tanguntur, quæ possunt valere ad detestationem huius vitij.

Capit. 9. est de vitio remissionis: vbi in fine tria mala tanguntur quæ ex hoc vitio proueniunt.

Capit. 10. est de dissolutione.

Cap. 11. est de incuria.

Cap. 12. est de ignauia: vbi ponuntur x i i. ignauiæ, quæ solent inueniri in omnibus acediosis.

Cap. 13. est de indeuotione: vbi primo tangũtur quatuor causæ vnde solet prouenire indeuotio vel ariditas spiritualis, deinde ostenditur multiplex effectus huius ariditatis.

Cap. 14. est de tristitia in diuino seruitio: vbi primò ostenditur quòd hoc vitium multum displiceat Deo. Et ibi tanguntur tres causæ lætandi in diuino seruitio. Secundò ostenditur quòd hoc vitium multum placeat diabolo. Tertiò quòd valde noceat homini.

Cap. 15. est de tædio vitæ, vbi tanguntur quatuor causæ, ex quibus solet tædium prouenire.

Cap. 16. de desperatione: vbi ostenditur quòd hoc peccatũ multum displiceat Deo, & multum placeat diabolo, & multum noceat homini. Et in fine tanguntur quinque remedia contra hoc peccatum.

Cap. 17. de acedia clausţralium: vbi tanguntur duodecim mala quæ solent in clausţralibus inueniri ex acedia.

¶ Tertia pars est de octo remediis contra peccatum acediæ.

¶ Quarta pars subdiuiditur in quinque capitula.

Capitulum primum, de indiscreto feruore. Et de tribus quę exiguntur ad hoc, quòd aliquis Deo discretè seruiat.

Cap. 2. de multiplici malo, quod ex indiscreto feruore prouenit.

Cap. 3. de duodecim stultitiis eorũ qui habẽt indiscretũ feruorẽ.

Cap. 4. qualiter sumendus est cibus.

Cap. 5. quòd oporteat patres spirituales quandoque condescendere fratribus.

¶ Trac

¶ Tractatvs sextus,de superbia,diuiditur in quatuor partes. ¶ Prima pars assignat rationem quare vitia sic ordinentur in hoc tractatu: vbi etiam tangitur de radicibus horum vitiorum.¶ Secunda pars est de his quæ valent ad detestationem superbiæ in communi. ¶ Tertia pars est de diuersis generibus peccatorum quæ ad superbiam pertinent. ¶ Quarta est de remediis contra peccatum superbiæ.

¶ Secunda pars subdiuiditur in duodecim capitula.

Capitulum primum,quomodo se habeat superbia ad bona.

Cap.2.quomodo se habeat Superbia ad alia vitia.

Capitulum tertium,quomodo se habeat ad diabolum.

Capit.4.quomodo se habeat Superbia ad proximum.

Capit.quintum,quomodo se habeat superbia ad Deum.

Capit.6.quomodo se habeat Deus ad superbum: vbi ostenditur quòd Deus superbum vilipendit & detestatur,odit,& abominatur. Vbi verò ostenditur, quòd Deus superbum odiat,ponuntur sex signa huius odij.Deinde ponũtur duodecim exẽpla ad hoc odium ostendendũ.Tertiò ostenditur hoc odium esse inueteratum.Et tangitur multiplex causa huius odij.

Capit.7.quòd superbia hominem inflet,& infelicem reddat, & eum arefaciat, & bona eius consumat. Vbi verò ostenditur quòd hominem infelicem reddat,tanguntur octo, in quibus consistit infelicitas illa.

Capit.8.quòd superbia hominem decipiat,excæcet, & infatuet. Vbi verò agitur de illa infatuatione,ostenditur, quod superbia infatuet quinque modis.Deinde ponũtur duodecim stultitiæ quibus laborat superbus.Vbi verò ponitur quarta stultitia,assignatur quadruplex ratio quare mons superbiæ sit infelicissimus.Vbi verò ponitur sexta stultitia,distinguũtur sex species exaltationis,quarũ vna bona est, quinque sunt malæ.

Capit.9.quòd superbia sit valde periculosa infirmitas, eò quòd de facili incurratur,& non de facili sanetur,& de facili in eam recidiuetur.Ad primum probandum ponuntur tres rationes. Ad secundum probandum ponuntur quinque rationes.

Capitulum decimum,quòd superbia sit magna deformitas, & quòd ponat hominem in misera seruitute & magna debilitate:vbi etiam diuersa vitia tanguntur,quæ hominem repellunt à ministerio Dei.

Capitulum vndecimum, de diuersis rebus quibus superbus vel superbia comparatur.

Cap.12.quã diligẽter velit dominus cauere suis à vitio superbię.

¶ Tertia

¶ Tertia pars ſubdiuiditur in quadraginta ca. Habet enim quinque partes, in quibus ponuntur quinque diuiſiones ad peccatum ſuperbiæ pertinentes. & de membris illarum tractatur. Quarum prima habet 24. cap. Secunda ſeptem. Tertia tria. Quarta vnicũ. Quinta quinque. Vnde in vniuerſo ſunt 40. ca.

Cap. 1. eſt de diuiſione Superbiæ. Et de illa ſpecie ſuperbiæ, quæ eſt quando aliquis credit ſe bona ſua habere à ſe: vbi ponitur dubitatio quomodo aliquis credat ſe bona habere à ſe, & ſoluitur. Et tanguntur ſex, quæ quantum ad ſe, dicitur facere ſuperbus; quaſi crederet bona ſua habere à ſe, & non à Deo.

Capitulum ſecundum, de illa ſpecie ſuperbiæ, quæ eſt quando aliquis credit ſe habere bona ſua à Deo, ſed tamen pro meritis ſuis: vbi ponuntur quatuor quæ faciũt ad deteſtationem huius peccati. Et quinque rationibus oſtenditur fatuus, qui hoc vitio laborat.

Capitulum tertium, de illa ſpecie, ſuperbiæ, quæ eſt quãdo aliquis credit ſe habere bonum quod non habet: vbi tanguntur ſex quæ poſſunt facere ad deteſtationem huius peccati. Et in fine ponitur triplex remedium contra hoc peccatum.

Cap. 4. de illa ſpecie ſuperbiæ, qua aliquis ſe præponit aliis: vbi primo oſtẽditur ruſticitas eius qui tali ſpecie ſuperbiæ laborat. Secũdo ponuntur quinque rationes, per quas poteſt oſtẽdi, quòd talis ſit fatuus. Tertiò oſtenditur, quòd talis ſit iniquus quadrupliciter in Deum, & dupliciter in proximum.

Capit. quintum, de Præſumptione: vbi primò oſtenditur tripliciter quòd hoc vitium ſit valde timendum. Et tangitur triplex damnum, quod prouenit ex vitio iſto. Secundò quatuor tanguntur, per quæ poteſt oſtendi fatuitas præſumentium. Tertiò diſtinguuntur quatuor ſpecies præſumptionis.

Cap. 6. de diuiſione appetitus proprię excellentiæ in tres ſpecies. Et primò agitur de appetitu dominij, hoc modo, quòd primo oſtenditur talis appetitus eſſe malus. Secundò tanguntur quinque, quibus poſſumus vti ad deteſtationem huius peccati. Vbi verò ponitur tertium illorum, oſtẽditur quòd malè ſit ambitioſis, dum tendunt ad dignitatem: peius, cum iam in dignitate ſunt: peſſimè verò quãdo pro abuſione eius puniuntur: in fine verò ponitur reſponſio cõtra illud verbũ Apoſtoli, Si quis epiſcopatum &c. quod ambitioſi pro ſe allegant.

Capitulum ſeptimum, de appetitu magiſterij: vbi primò oſtenditur quòd appetitus talis poſſit eſſe culpabilis quinq; de cauſis. Vbi ponitur ſecundum illorum, oſtenditur q; habere bonam

nam doctrinam & malam vitam, sit homini valde verecundum & erubescentia plenum, & quòd multum Deo displiceat & ecclesiæ multum noceat. Secundò ostenditur quòd magisterium curiosorum sit occupatio mala, peior, pessima: & q magistri sint in triplici periculo. Tertiò ostenditur quanti meriti sit ministerium bonorum doctorum: vbi tria genera hominum distinguuntur.

Cap. 8. de appetitu simplicis excessus: vbi quatuor tanguntur quæ faciunt ad detestationem huius peccati.

Cap. 9. de octo speciebus superbiæ exterioris, & de prima, scilicet superbia, quæ apparet in ipso corpore hominis.

Cap. 10. de superbia ornatus virorum & mulierum: contra quam ponuntur verba sacræ scripturæ.

Cap. 11. de exemplis quæ dissuadent ornatum superbum, & humilem suadent.

Cap. 12. de stultitiis se ornantium. Et vbi ponitur octaua stultitia, ostenditur triplici ratione, quòd de veste debeat homo erubescere potius quàm gloriari.

Cap. 13. de aliis quinque quæ debent homines cohibere ab amore superbi ornatus.

Capitulum decimumquartum, de duodecim causis, ex quibus aliquis potest esse culpabilis in habitu suo. Et vbi ponitur quarta causa, tangitur de caudis mulierum: vbi verò ponitur quinta, ostenditur de superbia corrigiarum: vbi verò ponitur sexta, ostenditur quadruplici ratione quòd croceus color sit reprehensibilis in peplis: vbi verò ponitur septima causa, agitur de peccato illarum quæ colorem præsumunt ponere in vultibus suis. Et pòst sex tanguntur quæ deberent cohibere mulieres, ne alienis crinibus vterentur. vbi verò ponitur decima causa, tanguntur quinque quæ deberent cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis, vbi verò ponitur vndecima causa, ostenditur quantum & quot personis noceat superbus habitus. vbi vero duodecima ponitur, ostenduntur diuersæ intentiones, quibus mulieres solent se ornare. Et ostenditur quòd mulieres ornatæ ostentantes se, sunt incendiariæ sacrorum locorum, homicidæ, imò fratricidæ, & gladij & laquei, & retia diaboli, & cisternæ quæ incautis sunt occasio præcipitij.

Cap. 15. de erubescentia bona: vbi primò ponuntur verba Sacræ scripturæ ad commendationem huius erubescentiæ. Secundò ostenditur multipliciter, quòd peccatum sit valde erubesci

beſcibile. Tertiò ſedecim enumerantur, de quibus debet homo erubeſcere.

Capit.16. de erubeſcentia mala: vbi ponuntur tria quæ poſſunt valere ad deteſtationem huius peccati. Et vbi ponitur primum, tangitur triplex cauſa timiditatis. Vbi verò ſecundum ponitur, oſtenditur triplex fatuitas eorum qui erubeſcunt bene agere. Vbi verò ponitur tertium, oſtenditur quòd erubeſcentes de bono, malè ſe habent ad Deum tripliciter & ad bona opera. Et quòd bona opera tripliciter glorificant hominem. In fine tanguntur quatuor remedia cõtra erubeſcentiam malam.

Capitulum decimumſeptimum de malitia irriſorum, quæ multum nociua eſt Eccleſiæ.

Cap.18. de ſuperbo ornatu lectorum: vbi primo tanguntur reprehenſibilia in lectis. Secundò ponuntur ſex quæ deberent homines cohibere à lectis ſuperbis.

Cap.19. de illa ſuperbia, quæ apparet in equitaturis: vbi primò tanguntur quatuor, in quibus hæc ſuperbia poteſt apparere. Deinde ponuntur ſeptem, quæ deberent homines cohibere ab hac ſuperbia.

Cap.20. de ſuperbia quæ apparet in familia: vbi tria reprehenſibilia tanguntur circa familiam.

Cap.21. de ſuperbia conuiuiorum: vbi quinque tanguntur, in quibus apparet hæc ſuperbia.

Capitulum vigeſimumſecundum de ſuperbia ædificiorum: vbi primò tanguntur ſex quæ poſſunt eſſe reprehenſibilia circa ædificia: Secundò ponuntur ſex quæ deberent cohibere ab amore ſuperborum ædificiorũ. Et vbi ponitur ſextum, oſtenditur multipliciter fatuus eſſe qui ſuperba ædificia conſtituit. Deinde tanguntur quæ deberent prohibere clauſtrales à ſuperbis ædificiis.

Cap.23. de ſuperbia librorum: vbi octo ponuntur quæ poſſunt valere contra hoc peccatum.

Cap.24. de ſuperbia cantus: vbi breuiter tanguntur quæ videntur eſſe reprehenſibilia circa cantum.

Cap.25. ex quibus bonis naſcatur ſuperbia.

Capit.26. quòd fatuus ſit & impius qui de bonis ſuis ſuperbit: quod oſtenditur quinque rationibus.

Cap.27. quòd fatuus ſit qui de bonis corporalibus ſuperbit: videlicet de ſanitate, fortitudine &c.

Capitulum vigeſimumoctauum, quòd fatuum eſt de nobilitate generis

generis superbire: quod ostenditur decem rationibus.

Capitulum vigesimumnonum de duplici nobilitate animi. Et de sex signis veræ nobilitatis.

Capitulum trigesimum de consuetudine illarum ecclesiarum quæ nolunt canonicare nisi nobiles: vbi tanguntur sex causæ, quare ista consuetudo videtur reprehensibilis. Vbi verò ponitur prima causa, tanguntur quinque peruersitates quæ videntur esse his ecclesiis.

Capitulum trigesimumprimum, ꝙ fatui sunt qui superbiunt de his bonis, scilicet libertate corporis, & de bonis naturalibus animæ, diuitiis, potestate, gratia, vel gloria humana, scientia, vel virtute.

Capitulum trigesimumsecundum de superbia ministrorum ecclesiæ: vbi primò tanguntur quinque causæ propter quas timenda est eis superbia. Deinde multipliciter obiicitur cõtra quatuor responsiones quas solent obiicere superbi clerici, contra persuasiones, quæ eis fiunt, vt superbiam exteriorem caueant. Vbi verò obiicitur contra primam responsionem, ponitur quadruplex ratio, quòd non sufficiat ministris ecclesiæ humilitas interior, si non adsit exterior.

Capitulum trigesimumtertium de superbia prælatorũ, vbi sex rationes ponuntur ad hoc, quòd prælatis sit multum conandum contra superbiam, & ad humilitatem.

Capitulum trigesimumquartum de superbia claustralium: vbi distinguuntur quatuor species superbiæ, quæ solent inueniri in claustralibus.

Capitulum trigesimumquintum de duodecim gradibus superbiæ secundum Bernardum.

Capitulum trigesimumsextum de quibusdã erroribus quæ sanæ fidei aduersantur: vbi primò tanguntur nouem rationes, quare multum diabolus conetur seminare errores fidei contrarios. Secundò agitur de errore diuinationis. Tertiò, de errore maleficiorum. Quartò, de errore superstitiosorum remediorum. Quintò, de errore illorum qui credunt corporaliter & in veritate fieri, quæ tãtum in somno fiunt. ¶ Vbi verò agitur de errore diuinationis, primò distinguuntur quatuordecim species diuinationis. Secundò ponũtur quinque, quæ possunt valere ad detestationem huius peccati. Tertiò, habetur specialiter de Sortibus ꝙ non liceat eis vti. Quartò, an sint obseruanda somnia, & distinguũtur sex species somniorum. Quintò, ostenditur quomodo eueniant frequenter

quæ

quæ prædicunt diuini. Deinde quomodo diabolus prædicat futura. Et de Pythonissa quæ Samuelem suscitauit. Post errorem verò maleficiorum & superstitiosorum remediorum v. tanguntur quæ faciunt ad hoc, quòd maleficia vim habeant.

Capitul. 37. de peccato irreuerentiæ: vbi primò ostenditur, q̃ reuerentia sit exhibēda Deo, angelo, rebus sacratis, vt ecclesiæ, & hominibus. Distinguũtur etiã diuersæ personæ quibus reuerentia est exhibenda. Et specialiter ostenditur qualiter, & quare reuerentia sit exhibenda, & spiritualibus parētibus & carnalibus. Deinde tangũtur quinque quæ debent homines monere ad soluēdũ decimas. Et vbi plurimũ ponit, ostēditur illũ, q̃ bene soluit decimas, in iiij. remunerari. Et q̃ malè soluit in paupertate puniri. Et ostēditur q̃ decimę, & similia soluenda sunt de melioribus integrè & absq; mora, & libenter.

Capitul. 38. de Inobediētia: vbi primò ponũtur quinque quæ valere possunt ad detestationem huius vitij, in quorum primo ponitur multiplex pœna qua legitur punitũ esse hoc peccatum. Et in tertio horũ tangũtur mala quæ sequũtur ex inobedientia. Secundò ostenditur q̃ cũcta moneāt ad obedientiam. Tertiò distinguũtur quatuor quæ pertinēt ad obseruãtiam solennitatum. Et vbi ponitur quartũ, ostēditur q̃ quinque sunt quibus vacādum est in festis. Quorum vnũ est meditatio sancta, & distinguitur circa quæ meditatio illa versari debeat. Quartò ostēditur peruersitas eorũ q̃ cõtraria agũt illis quatuor propter quæ festa sunt instituta. Et vbi agitur de peruersitate illorum qui in festis nõ cessant à terreno opere, tãgũtur quatuor causæ quare dies Dominica celebris est. Et aliæ quatuor quare in die Sabbati honor specialiter beatæ Virgini exhibeatur. Quintò agitur de inobediētia eorũ qui excõmunicationem cõtemnũt: vbi primò distinguũtur duæ species excõmunicationis. Et primò ponuntur xij. rationes quare multum timēda sit maior excommunicatio. Deinde ostenditur in quot personas peccat, qui minorem excõmunicationem contemnit, nec timet communicare cum excõmunicato. Sextò agitur de peccato indiscretè præcipientium. Vbi quatuor modi tanguntur indiscretè præcipientiũ. Et sex ponũtur, quæ deberēt cohibere prælatos à multitudine præceptorum. Et ostēditur q̃ multa præcipientes sunt valde impij. Et q̃ in claustris præcipuè sit cauendũ à multitudine præceptorum: vbi tangũtur tria quæ religionem destruunt. Septimò agitur de his qui nimis de facili excommunicant: vbi

quatuor ponuntur quæ deberent ab hoc cohibere. In fine tangitur de ſententia iuſta & iniuſta.

Cap.39.de peccato Vanæ gloriæ: vbi primò oſtenditur quid ſit vana gloria.Secundò ponuntur ſex quæ faciunt ad deteſtationẽ huius peccati. Et vbi ponitur quartũ,tangũtur octo fatuitates eorum,qui vanam gloriam amant.Vbi verò ponitur quintum, oſtẽditur quomodo hoc peccatum ſit cõtumelioſum Deo,& nociuum homini.Vbi verò vltimũ ponitur,tanguntur diuerſa,quibus vana gloria cõparatur.Et ꝙ vana gloria oculo ſpirituali inſidietur. Tertiò verò ponitur diuiſio gloriæ,& tanguntur quædã ad deteſtationẽ carnalis gloriæ. Quartò ponuntur octo remedia contra vanam gloriam.

Cap.40.de Hypocriſi:vbi ponuntur octo ad deteſtationẽ huius peccati. Et vbi ſecundũ ponitur,tangũtur diuerſa quibus hypocrita comparatur.Deinde quæritur quare Dominus hypocritas in Euangelio ita perſequatur. Et in fine diſtinguuntur tres ſpecies hypocriſis.

¶Quarta pars,& vltima in tractatu de Superbia,eſt de octo remediis contra peccatum ſuperbiæ.

¶TRACTATVS SEPTIMVS *de inuidia diuiditur in tres partes.*

¶Prima eſt de ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ poſſunt valere ad deteſtationem inuidiæ.Et primò ponuntur viginti ad hoc:deinde tanguntur pauca alia quæ valent ad idem.Secunda pars eſt de ſpeciebus inuidiæ. Tertia eſt de quatuor remediis contra peccatum inuidiæ.

¶TRACTATVS OCTAVVS *de ira,diuiditur in quatuor partes.*

¶Prima pars eſt de his quæ poſſunt valere ad deteſtationẽ iræ. Secunda pars eſt de diuerſis diuiſionibus iræ.Tertia,de peccatis quæ ex ira ſequuntur. Quarta de remediis contra iram.

¶Prima pars ſubdiuiditur in quinque capitula.

Capitulum primum,de ordine dicendorum in iſto tractatu. Et verbis Sacræ ſcripturæ quæ diſſuadent iram: vbi quatuor cauſæ tanguntur quare ira à corde ſit auferenda.

Capitulum ſecundum,de quinque cauſis quare ira multum diſpliceat Deo:deinde de quatuor quare placeat diabolo. Tertiò de malis magnis & multis quę infert homini. Vbi triplex ratio ponitur,ꝙ familiaritas iracundorum quærendà non ſit. Et in fine de triplici damno,quod prouenit ex impatientia.

Capitulum tertium,quòd iracundus diuerſis generibus rerum comparetur.

Capitulum quartum,de xviij.ſtultitiis iracundi. Pòſtoſtẽditur quòd

quòd iracundus stultus fit iram recipiendo & conseruando, & indicando,

Capitulum quintum, de sex iniquitatibus eius qui vult se vindicare. Et ponuntur duo vltima, quæ possunt valere ad detestationem iræ, Secunda pars est de diuisionibus ad irã pertinentibus. Et de se. quæ faciunt ad detestationem odij.

¶ Tertia pars subdiuiditur in tria capitula.

Capitulum primum, de peccatis quæ ex ira proueniũt. Et de xij. quæ debent homines à guerra cohibere. Vbi verò ponitur secundùm illorum, tanguntur sex signa amoris, quæ Deus habet ad pacem.

Capitulum secundum de incendiariis: vbi primò ostẽditur quis dicatur incendiarius. Deinde ponuntur octo quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato.

Capitulum tertiũ, de homicidio: vbi xij. ponũtur quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. Vbi verò ponitur quintũ eorum distinguũtur quatuor peccata quæ dicũtur ad Deum clamare. In fine tangitur de morte iniustorum hominum.

¶ Pars quarta est de tribus remediis contra alienam iram: & de octo remediis contra propriam iram.

¶ TRACTATVS NONVS, *de peccato linguæ, diuiditur in tres partes.*

¶ Pars prima est de ordine dicendorum in isto tractatu. Et de xviij. quæ deberent hominem monere ad diligendum custodiam linguæ. Vbi octauum illorum ponitur, ostẽditur quantum, & quot modis, & quàm velociter lingua noceat. Vbi verò ponitur xv. illorum, ponuntur quinque ad quæ habendus est respectus in moderatione prædicationis. Secunda pars est de xxiiij. peccatis linguæ. Tertia est de octo remediis contra peccatum linguæ.

¶ Secunda pars subdiuiditur in xxiiij. capitula.

Capitulum primum de ordine dicendorum in ista parte. Et de xxiiij. peccatis linguæ. Et primò de blasphemia, pòst de sex quę faciũt ad detestationẽ huius peccati. Primũ est multiplex pœna blasphemorũ: & vbi ponitur quartum illorũ, tanguntur alia sex quæ iaciũt ad magnitudinem huius peccati. Pòst tangitur de personis quæ videntur cõsentire blasphemantibus. Vltimò tãgitur de spirituali blasphemia, & eius remedio.

Capitulum secundum de murmure. Vbi primò ponuntur septẽ ad detestationem huius vitij. Deinde ponũtur tres diuisiones murmuris, & quædã contra murmurantes contra infirmitatẽm, paupertatẽ temporis, importunitatem, & malorum pro

sperit atem,& bonorum aduersitatē. Tertiò multa ponuntur contra murmur clausstralium. In fine ponuntur quatuor remedia contra peccatum murmuris.

Capitulum tertium de defensione proprij peccati: vbi nouē ponuntur quę valere possunt ad detestationē huius peccati. Vbi verò ponitur quintum, ostenditur triplicitèr, quòd defendēs peccatum suum stultus sit,& in fine tangitur de diuersis modis excusandi peccatum suum.

Capitulum quartum, de periurio: vbi primò distinguuntur duæ species periurij. Secundò duodecim ponūtur quæ valere possunt ad detestationem huius peccati. In fine septem ponūtur quæ Sacra scriptura dissuadet circa iuramentum.

Capitulum quintū, de mendacio: & primò dicitur quid sit mendacium. Secūdo ponuntur duodecim quæ possunt valere ad detestationē mendacij. Tertiò ponuntur diuisiones mendacij. Quartò tangūtur quatuor quæ possunt specialiter valere contra peccatum falsi testimonij.

Capitulum sextum, de detractione: vbi ponūtur duodecim quæ possunt valere ad detestationē huius peccati. Et vbi ponitur secundum, tanguntur multa quibus comparatur detractor. Deinde ponuntur diuersæ species detractionum. Tertiò multis de causis ostenduntur reprehensibiles qui audiunt detractiones. In fine tanguntur de his qui impatienter sustinent detractiones.

Capitulum septimum, de Adulatione: vbi ponūtur sex ad detestationem huius peccati. Vbi verò ponitur tertium illorum, tanguntur multa quibus adulator vel adulatio cōparatur. In fine ponūtur quatuor remedia contra peccatū Adulationis.

Capitulum octauū, de peccato maledictionis: vbi quinq; tanguntur quæ valere possunt contra hoc peccatum.

Capitulum nonum, de conuitio: vbi septem ponuntur quæ deberent hominem cohibere ab hoc peccato. Et in fine tangitur quòd conuitium non est ad miscendum correctioni.

Capitulum decimum, de peccato contentionis: vbi quinq; ponuntur quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato. Et in fine tanguntur quædam personæ à quarum contentione cauendum est.

Capitulum vndecimum, de peccato derisionis.

Capitulum duodecimum, de peccato praui cōsilij: vbi ponuntur quinque quę deberent hominē cohibere ab hoc peccato. In fine tanguntur quædam personæ à quibus consilium sumen

mendum non est.

Capitulum decimumtertium, de peccato eorum qui seminant discordias: vbi tria ponuntur quæ homines deberent cohibere ab hoc peccato.

Capitulum decimumquartum, de peccato bilinguium: vbi tria ponuntur quæ hominem deberent cohibere ab hoc peccato: & ostenditur quòd hoc peccatum, tripliciter noceat proptio subiecto.

Capitulum decimumquintum, de peccato eorum qui rumores amant.

Capitulum decimumsextum, de iactantia: vbi tria ponuntur contra hoc peccatum.

Capitulum decimumseptimum, de secretorum reuelatione: vbi tria tanguntur contra illud peccatum.

Capitulum decimumoctauum, de indiscreta commination̄e, vbi quatuor ponuntur contra hoc vitium.

Capitulum decimumnonum, de indiscreta promissione: vbi etiam tria tanguntur, contra hoc peccatum.

Capitulum vicesimum, de verbo otioso, vbi primò tangitur quid dicatur verbum otiosum. Deinde ponuntur septem quæ deberent homines cohibere à verbis otiosis. In fine tanguntur quinque quæ sunt timenda circa venialia peccata.

Capitulum vicesimumprimum, de multiloquio: vbi octo ponuntur quæ deberent homines cohibere ab hoc peccato.

Capitulum vicesimumsecundum, de turpiloquio.

Capitulum vicesimumtertium, de scurrilitate: vbi tria ponũtur quæ possunt valere contra hoc peccatum. Deinde ponuntur quæ inueniuntur in scripturis de ritu huius temporis.

Capitulum vicesimumquartum, de indiscreta taciturnitate: vbi ostenditur quòd semper tacere vitiosum est. Et quòd nimia taciturnitas præcipuè sit reprehensibilis in prælatis. Tertia pars est de octo remediis contra peccatum linguæ. Et post octauũ illorũ ponũtur quædam ad cõmendationem silentij clauſtralis. Vbi verò ponitur tertia commendatio, tanguntur plura multum bona, quæ ex silentio proueniunt, &c.

FINIS.

REVERENDISSIMI AC EXIMII SACRÆ THEOLOGIÆ professoris GVLIELMI PERALDI Episcopi Lugdunensis, ex sacro Ordine Prædicatorũ, Tomus Secundus, qui SVMMA VITIORVM appellatur.

TRACTATVS I. De vitiis in communi, PARS I.

DICTVRI de singulis Vitiis, cùm opportunitas se offert, incipiemus à vitio Gulæ: & quia locus se offert, & propter hoc quod dicit Glos. super Mat. 4. In pugna Christi prius cõtra gulã agitur, quia nisi hæc prius refrænetur, frustra cõtra alia vitia laboratur. Et alia glos. dicit ibi, ꝙ diabol⁹ victus de gula, nõ tẽtat de libidine. Ante omnia tamẽ ostẽdemus, doctrinã vitiorũ perutilem esse, per hoc ꝙ vitia studio & summa diligentia sunt vitanda: vitari autem non possunt, nisi prius cognoscantur.

¶ *Quòd vitia summa diligentia sint vitanda tribus rationibus ostenditur.*

TRIPLICI autẽ ratione potest ostẽdi vitia summa diligẽtia esse vitanda: scilicet quia dæmonibus valde placent, Deo summè displicent, homini verò summè nocent. Quòd valde placeant vitia dæmonibus, ostenditur ex assiduitate tentandi. De qua dicit Greg. Assidua tentatione diabolus tentat, vt saltem tædio vincat. Tentatio verò diaboli ad hoc est immediatè, vt in malum culpæ hominem impellat. Vnde Greg. de illo: Nihil se fecisse æstimat, quum animas non sauciat.

¶ *Quòd Deus summè odiat peccatum, triplici ratione ostenditur.*

QVOD autẽ Deus summè odiat peccatũ, ostenditur triplici ratione. ¶ Primò, ex hoc, ꝙ illud qđ maximè videtur odire, scilicet diabolũ, nõ odit nisi ratione peccati: & eũ amaret, si peccatũ nõ esset, tanquã creaturã suam. Vnde Sap. 11. Nihil odisti eorũ quæ fecisti. Quod intelligendũ est, nisi ꝓpter peccatũ adiunctũ, quod ipse nõ fecit. Vnde quũ illud ꝓpter quod aliquid

est ta

est tale, sit magis tale, constat vitiũ esse magis exosum Deo quã diabolum. Secundò, potest idem ostẽdi per hoc quòd Deus non habet ita bonum amicum in cœlo, nec in terra, quem nõ haberet odio ad mortem, si inueniret peccatum mortale in eo. Vnde licet Petrus ardentius amasset Christum quam cæteri Apostoli: tamen Christus eum damnasset, si decessisset in peccato trinę negationis. Bene ostendit Deus quantum odiat peccatum, quãdo filios suos quos tantum dilexit q̃ pro illis mori voluit, in ignẽ inextinguibilem proiiciet, quando inueniet in eis peccatũ mortale. ¶ Tertiò potest ostendi idem per hoc, quòd Deus filiũ suum crucifigi voluit, vt cum eo peccatum crucifigeretur. Vnde Aug. super illud ad Colos 2. vbi loquitur de chirographo: Innocẽs occiditur, & peccatũ crucifigitur. Et Deus pater dicit de filio suo, Esa. 53. Propter scelus populi mei percussi eum. Si quis diceret se tantum odire aliquẽ q̃ vellet eum cum proprio filio gladio vno transuerberasse, vel cum propria matre, satis videtur q̃ haberet eum odio. Sic Christus odiuit peccatum, voluit enim vno gladio illud secum transuerberari. Animam etiam matris suæ voluit cum peccato eodem gladio transuerberari. Vnde Luc. 2. dicit Simeon ad beatam Virginem: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Pertransibit, inquam, per compassionem.

¶ *Quòd peccatum noceat homini quatuor rationibus ostenditur. Et enumerantur sex quæ peccatum auferunt homini.*

QVOD autẽ peccatum summè noceat homini, potest ostẽdi multis rationib⁹. ¶ Primò, per hoc q̃ nihil potest homini nocere nisi per peccatũ. Vnde solũ caueat homo sibi ab isto hoste: & non sunt timendi ei alij hostes. Nec diabolus, nec homo malus, nec infirmitas, nec mors, nec alia aduersitas potest ei nocere, si à peccato cauerit sibi. Ad hoc pertinent hæc testimonia scripturę quæ sequũtur. Gre. Nulla nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. Et illud Eccle. 8. Qui custodit mandatum, nõ experietur quicquam mali. Nihil enim erit ei malum vel nociuũ. Esa. 3. Dicite iusto, quia bene &c. Et ad Ro. 8. Scimus quoniã diligẽtibus Deũ omnia cooperãtur in bonũ. Ad plus non potest nocere diabolus vel persecutor iusto, nisi q̃a fabricabit ei coronã æternã. Bernardus: Iucundũ Dei iudiciũ: quia ille superbus humiliũ malleator nescius eis coronas fabricat perpetuas omnes impugnãdo & omnibus succumbẽdo. Et Dauid: Supra dorsum meũ fabricauerunt peccatores. Fabricauerũt, inquam, coronam perpetuam. ¶ Secundò, potest ostendi quantũ noceat homini peccatum, per hoc q̃ nihil est homini adeò salubre, quòd peccatũ nõ

Et Senec. Vnum exemplum auaritiæ vel luxuriæ multum mali facit. Etiam cum eis qui sunt in matrimonio non est tutum habitare illis qui virginitatem vel castitatem volunt seruare.

De aspectu mulierum qui valde timendus est. CAP. IIII.

ASpectus mulierũ valde timẽdus est, vt potest ostẽdi & authoritatibus & exẽplis, & rationibus. Authoritatibus. Vnde super illud Genes. 3. vidit mulier &c. dicit Greg. Nõ licet intueri quod nõ licet cõcupisci. Itẽ Greg. Pẽsandũ est quantũ visum debemus restringere, qui mortaliter viuimus, si mater viuentiũ per oculos ad mortẽ venit. Et Eccl. 9. Virginẽ ne cõspicias, ne forte scãdalizetis in decore eius. Et pòst: Auerte faciẽ tuã à muliere compta. ¶ Exẽplis potest idẽ ostendi. Vnde Gen. 34. Cũ vidisset Dinam Sichẽ filius Emor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit illã, & rapuit. Et Genes. 39. Iniecit domina oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum. Et 2. reg. 11. vidit Dauid Bersabee lauantem se ex aduerso super solariũ suum. Erat tunc mulier pulchra valde. Et subiungitur: Missis itaque Dauid nuntiis tulit eã. Et de Iudith 16. legitur: Colligauit cincinnos suos mitra ad decipiendum eum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius. Pulchritudo eius captiuam fecit animam eius. Cincinnos vocat capillos in serie vna congregatos. ¶ Multis etiam rationibus potest ostendi ꝙ valde timendus sit nobis aspectus mulierũ. Quarum quædam sumũtur ex parte mulierum, & aliæ ex parte oculorũ. ¶ Ex parte mulierum sumere possumus tres rationes, ad hoc ostendendum. Prima est hæc, ꝙ à planta pedis vsque ad verticem non est locus in mulieribus, in quo non sit positus laqueus ad capiẽdum oculos. Quod satis innuitur Iudith 16. Dicitur ibi: Colligauit &c. vt suprà, ecce laqueus in vertice. Sandalia eius rapuerunt oculos eius: ecce laqueus in pedibus. Et Ecclesia. 7. Inueni mulierem amariorem morte, quæ laqueus est venatorum, & sagena cor eius. Vincula sunt manus eius. Hoc dicitur, vt qui in manibus eius tenetur, sciat se esse in vinculis diaboli. Et Prouer. 7. Ecce occurrit mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas. ¶ Notandum ꝙ diabolus excoriat mulieres, pellem honestæ conuersationis ab eis remouendo, ad miluos, id est, ad luxuriosos capiendos, qui sunt animalia ignobilia quæ ad extra volant. Ad idem solent canes vel murilegi excoriari. Mirum est quomodo hoc toleratur inter fideles, quod mulieres sic præparent se ad interfectionem animarum. Si quis faceret foueam in via, & eam cooperiret, non toleraretur. Foueа autẽ profunda est meretrix: vt legitur in Prouerb. 23. Item

Eccle

¶ Tertio, ostenditur idem per hoc quòd vitium innaturale est: sed virtus est secũdum naturã. Vnde Ber. Nullũ vitium naturale est: omnis verò virtus homini naturalis est. Deinde subiungit: Virtus, quoniam res naturę est, cùm venit in animum, aliquãdo non venit sine labore: sed venit in locum suum, & fideliter sedet, & bene cum ea conuenit natura. Via ergo vitiorum aspera est: via verò virtutũ est suauis. Sed sicut dicit Hieron. insuauem & asperam fecit nobis viã virtutũ longa consuetudo peccandi. Et habetur simile in lumine solis, quod est delectabile oculis. Vnde Eccl. 11. Dulce lumen est, & delectabile oculis videre solem: Contristat tamen lux solis, oculos tenebris assuetos. ¶ Peccatum ergo dæmonibus placet, Deo summè displicet, & homini summè nocet, sicut ostensum est. Abominabilem etiã reddit hominem, & Deo, & Angelis, & hominibus. Vnde Dauid: Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Sũma ergo diligẽtia est vitandũ. Si vniuersi dęmones, & mali homines & bestiæ & omnes aliæ creaturę quæ possent homini nocere, essent simul cõgregatæ ex vna pãrte, magis timendũ esset vnum peccatũ mortale quàm omnia illa. Ad hoc autẽ quòd nos debeamus ita fugere peccatũ, pertinet ꝙ legitur Eccl. 21. Quasi à facie colubri fuge peccatum. Et illud Sene. Cùm hominibus pacem habe, cum vitiis bellum. Et iterũ: Vitia sine modo & sine ordine persequenda sunt: quia modum & ordinem non habent.

TRACTATVS II. *De vitio Gulæ.*

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de quatuordecim quæ valere possunt ad detestationem vitij Gulæ. PARS I.

HOc ordine dicemus de vitio Gulæ. Primò dicemus de his quæ faciunt ad detestationem huius vitij. Secũdò, de speciebus eius. Tertiò, de satellitibus quibus vtitur vitiũ istud. Quartò, de remediis contra hoc vitiũ. ¶ Quatuordecim autẽ sunt quæ faciũt ad detestationẽ huius vitij. Primũ est hoc ꝙ natura dissuadet nobis illud. Vnde legit̃ in sciẽtia naturali, ꝙ inter animalia magnorũ corporũ nulli dedit natura tã strictũ os secundũ corporis qualitatẽ, sicut homini quod sine dubio factũ est ad commendationem temperantiæ & detestationẽ Gulositatis. ¶ Secundũ est hoc ꝙ vitium istud est requies dæmonũ: vnde Matt. 12. Quũ immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida quærẽs requiẽ, & non inuenit. Loca arida sunt homines separatè viuentes, in quibus diabolus nõ inuenit requiem. Vnde legio dæmonũ dixit Domino,

vt legitur Matt. 8. Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. quod Dominus permisit eis. Postquã enim aliquis quasi porcus vitio gulæ est subditus, dæmonum habitaculũ est. Vnde dicit Gloss. Nisi quis more porci vixerit, diabolus potestatem in eo non accipit.

¶ *De triplici iniuria quæ fit proximo ex vitio Gulæ.*

TERTIVM est multiplex iniuria proximi quæ sequitur ex vitio isto. Triplicem autem iniuriã proximi quæ sequitur ex vitio isto ponemus ad præsens. Prima est, proximi corruptio. Vnde in Psal. Sepulchrum patens est guttur eorũ. Ad literã, homo qui se inebriat vespere, os fœtidũ habet sequenti mane ad modum sepulchri. Sed ad corruptionem mali exẽpli possumus hoc referre. Malo enim exẽplo corrumpunt gulosi proximos suos. Ad quod pertinet quod legitur ad Ro. 14. Si propter cibũ tuum frater tuus cõtristatur, iam nõ secundum charitatem ambulas. Noli cibo tuo illũ perdere, pro quo Christus mortuus est. Et in epistola Iudæ de gulosis dicitur: Hi sunt in epulis suis maculæ conuiuãtes. Non solũ sunt maculati imò sunt maculæ alios maculãtes suo exẽplo. Secũda iniuria est, ꝙ vnus gulosus expendit in piscibus, vnde viginti pauperes satis haberẽt de pane. In quo fratres suos de portione eorũ defraudat. Omnes fideles fratres sunt. Vnde Ber. Noli putare gratuitum ꝙ impendis proximo: velis nolis debitor es. Tertia iniuria est, conuitia & verbera quæ ebrij & variis repleri ferculis solent inferre vicinis suis. Tumultuosa enim res est ebrietas: vt legitur Prouerbio. 20.

¶ *De multiplici contumelia quæ sequitur ex vitio Gulæ.*

QVARTO facit ad detestationẽ huius vitij multiplex cõtumelia Dei, quę sequitur ex vitio isto. Ex quibus septẽ ponem' ad præsens. ¶ Prima est, qa vitiũ istud vilissimã creaturam deificat, ventrẽ scilicet, iuxta illud Apos. ad Phil. 3. Quorũ Deus vẽter est. vbi dicit Aug. Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligit. Idololatria ita deterior est in hoc, idololatria paganorũ: quia illi auro & argento & marmoreis lapidibus honores diuinos impẽdere solẽt: sed gulosus ventrẽ pro Deo honorat, qui est quasi latrina. In hoc videtur hoc vitiũ detestabilius esse cũctis aliis vitiis. Secũda eõtumelia est, quia de tẽplo spiritussancti coquinã facit. Vnde 1. ad Cor. 6. Vos enim tẽplum Dei viui estis. De hoc tẽplo facit coquinã, qui adeò se implet cibis & potibus, ꝙ ignis culus naturalis non sufficit illud decoquere: sed tanquã ex lignis viridibus vel humidis fumũ producit qui hominẽ pigrũ & somnolentum reddit. ¶ Tertia contumelia est, ꝙ anima quæ imago

est

est beatæ Trinitatis, multum deturpat obscurando eam, vnde in hominibus, qui laborãt vitio isto, implet illud verbũ Prophetę: Denigrata est facies eorũ super carbones. Vnde Hieron. Nihil adeò obruit intelligẽtiam, vt commessatio & ebrietas. ¶ Quartũ est, quòd hoc vitiũ multũ elõgat à Deo. Ad quod pertinet quod dicitur in Psal. In chamo & fræno maxillas eorum cõstringe, q non approximant ad te. Non approximãtes ad Deũ, sunt homines cibo & potu se replentes, quibus optat Dauid magis ac magis cõstringi maxillas, id est, parcius victualia dari: vt nec saltẽ cogantur approximare sicut accedit famelicus ad dãm. ¶ Quintum est, quòd vitiũ hoc Dei obliuionem inducit. Vnde Osee 13. Saturati sunt & eleuauerunt cor suum: & obliti sũt mei. ¶ Sextũ est, quòd Deũ blasphemat. Vnde super illud 1. ad Corint. 10. Siue comeditis, siue bibitis, omnia ad gloriam Dei facite, dicit Aug. Si quod manducas & bibis, ad refectionẽ corporis sumis, sustẽtationémque membrorum, gratias agens ei qui tibi mortali & fragili tribuit ista supplementorum solatia, cibus tuus & potus tuus laudant Deũ. Si verò modũ naturæ debitũ immoderatione edacitatis excedas, & vinolentia te ingurgites, quantaslibet Dei laudes lingua tua resonet, vita tua blasphemat. Sicut formositas operis artificem laudat, sic eius deformitas eum quodammodo blasphemat. Hier. Valde absurdũ est nimia saturitate velle honorare sanctũ, quẽ scimus Deo placuisse per ieiuniũ. Quidã sanctus dixit. Venter receptaculum ciborũ omnes hominum labores & momentanea gulæ blandimenta stercoris fine condẽnat: id est, vana fuisse probat. Vnde male viuẽs, creatorem suum blasphemat. ¶ Septimum est, quòd hoc vitium contemnit Deum & quicquid Deus habet. Vnde Esau qui tenet figurã gulosorũ, dicit Genes. 25: Quid mihi proderunt primogenita? Et paucis interpositis subditur: Et abiit parui pendens quòd primogenita vẽdidisset. De gulosis verum est illud, quod pro nihilo habẽt terrã desiderabilẽ & illud Thren. 1. dederunt pretiosa quæque pro cibo ad refocillandas animas. ¶ Quintũ quod facit ad detestationem huius vitij est hoc, quòd vitium istud inquinat membrũ illud, in quo magis indecens est immunditia quàm in alio mẽbro. In ore minus tolerabilis est immunditia, quàm in alio mẽbro, duplici ratione. Primo propter nobilitatem membri. Secũdo, quia præ cæteris mẽbris deputatũ est diuino officio. ¶ Sextũ est, quòd prima prohibitio quæ Deus dedit, data fuit cõtra vitiũ istud. Vnde Gen. 2. De omni ligno paradisi comede: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas. ¶ Septimum est, hoc

quòd

quòd vitium istud laqueus est in via per quam necesse est nos ire: & ideo magis timendum est nobis. Vnde diabolus hoc vitio hominem tentauit cùm esset in paradiso, & in statu innocẽtiæ. isto etiam vitio primo aggressius est tentator filium Dei. Vnde Gregorius loquẽs de illo verbo, De necessitatibus meis erue me: dicit, Necessitates corporales hoc habent periculosum, quòd in eis sæpe minimè dignoscitur quid circa eas vitio vel vtilitatis studio agatur. Has necessitates Psalmista cupit euadere, sciens plerunque voluptatum culpas occasione necessitatis prorũpere. Ait August. Sumenda sunt alimenta tanquam medicamẽta: sed dum ad quietẽ satietatis ab indigẽtia transitur, in ipso trãsitu laqueus concupiscentiæ insidiatur. Frequenter enim dũ hoc fit, adiũgit se quasi pedisequa periculosa iocũditas, & plerũq; præcurrit vt eius causa fiat qđ causa salutis fieri debuit, & gaudet infelix anima, vt obtẽtu salutis obũbret negotiũ voluptatis.

¶ Octauum est hoc ꝙ totiẽs in Euãgelio exprimitur tormentũ huic vitio reddẽdũ. Vnde pluries dicit Dominus in Euangelio: Ibi erit fletꝰ & stridor dẽtiũ. & dicit glo. qui de edacitate gauisi sunt. Et Luc. 16. Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti sui in aquã vt refrigeret linguã meã: quia crucior in hac flamma.

¶ *De multiplici malo quod legitur in Scriptura ex vitio Gulæ subsecutum.*

NONO facit ad detestationẽ huius vitij multiplex malũ ꝓueniens ex hoc vitio. Et primo enumeremus mala quæ in Sacra scriptura reperiuntur euenisse occasione gulæ. Secundo mala quæ eueniũt quotidie his in quibus est vitiũ istud. Primo enim occurrit nobis ꝙ vitium gulæ in matre nostra Eua occasio fuit omniũ malorũ. Secũdo legitur Gen. 9. quòd Noë qui perfectus fuit in generationibus suis, vitio isto deuictus sit. Bibẽs em̃ vinũ inebriatus est & nudatus in tabernaculo suo. Tertio legitur Ge. 19. quòd Loth, quẽ Sodoma nõ vicit, vino inebriatus, duplicẽ incestum cõmisit. Quarto legitur. Gen. 25. ꝙ Esau vitio isto digni tatẽ primogenituræ amiserit. Quinto legitur Gen. 4. quòd Pharao faciẽs conuiuiũ grãde, magistrũ pistorũ suspẽdit. Vitio etiã gulæ populus Israël iram Dei meruit. Vnde in Ps. Adhuc escę eorum erãt in ore ipsorũ, & ira Dei, &c. Et 2. Reg. 13. Absalon fecit conuiuiũ, & interfecit fratrem suũ Amon, cùm temulẽtus esset vino. Et de Holoferne legitur Iudith 11. quòd bibit vinũ multũ nimis quantum vna die nunquam biberat in tota vita sua, & in terfectus est à Iudith. Legitur etiã in principio Iob, ꝙ filij Iob bibẽtes vinũ in domo fratris sui primogeniti sunt oppressi, & dicit

cit Greg. In maioris fratris conuiuio filios Iob sathan obruit. Nunquid illi ventri vacabant? Quasi diceret: Non: sed tamē inter conuiuia, mentis bona intentio minus feruet & minus prouidet. Et in Euangelio legitur, quòd Herodes conuiuium faciens, Ioannem Baptistam occiderit.

¶ *De multiplici malo quotidie corpori & animæ ex vitio Gulæ proueniente.*

MALA verò quæ proueniūt quotidie ex hoc vitio illis q habent hoc vitiū, multa sunt. Et primò enumeremus ea mala quæ eueniunt spiritui. Inter quæ primū est grauamē spiritū. Vnde dominus Luc. 21. Attēdite ne grauentur corda vestra in crapula & ebrietate. Crapula est cruda epula, quādo tātū de cibo sumitur quòd calor naturalis nō sufficit ad decoctionē eius. Adeò enim grauatur spiritus nimietate cibi & potus, vt sit quasi sepultus. vnde Osee 9. Mēphis sepeliet eos. Memphis interpretatur, ex ore. Nimietas cibi & potū ex oris vitio occasionē habēs homines sepelit. Greg. Quāto corpus impletur, tāto anima minoratur. Vnde Hier. Qui luxuriatur, viuens mortuus est: & qui inebriatur, mortuū est, & sepultus. Rabanus: Vile sepulchrū est ebrietas. Sepultura ista quasi quædā submersio spiritualis est. In aqua ēm sepeliri est submergi. ¶ Secūdū malū est loquacitas. Vñ Gre. in homilia, de diuite epulone: Prima in male cōuiuantibus famulatur culpa loquacitatis: post loquacitatē ludi etiā leuitas sequitur. Tertium est, lasciuia. Exod. 32. Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere. ¶ Quartū malū est luxuria. Vnde Hierem. 5. Saturaui eos, & mœchati sunt. Ad Ephes. 5. Nolite inebriari vino, in quo est luxuria. Prou. 20. Luxuriosa res est vinū. Hier. ad Eustochium: Virgo Christi vinum fugiat vt venenū, Idē: Quicquid seminariū est voluptatis, venenū puta. Idē, Quādiu Eua in paradiso abstinuit, virgo fuit. quàm citò præceptum abstinētiæ violauit, corruptionē sensit. Idem ad Furiā virginē: O filia si Apostolus castigauit corpus suum, & in seruitutē redegit, ne cùm aliis prædicasset reprobus efficeretur: quomodo tu iuuencula adhuc in furore iuuētutis posita, dapibus & vino plena de castitate eris secura? Ipsa etiā auaritia quādoque prouenit ex vitio gulæ. Vnde Hier. Deliciæ & epularū varietas auaritiæ fomenta sunt. Idem: Tolle epularū & libidinis luxuriam, nemo quærit diuitias, quarum vsus vel in ventre vel sub ventre sunt.

¶ *De innumeris vitiis prouenientibus ex hoc vitio, s. Immisericordia, &c.*

SEQVITVR ex hoc vitio similiter Immisericordia. Vnde Amos 6. Bibētes vinū in phialis & optimo vnguēto delibuti, nihil

hil cõpatiebantur super cõtritione Ioseph. Ad idẽ facit q̃ legitur Luc.16.de diuite epulone qui Lazaro cõpassus nõ est. Et vniuersaliter homo vitio gulæ subiect⁹ nulli alij vitio resistere potest. Vnde Galenus: Ebriosus, seruus est omniũ peccatorũ. Nullũ peccatũ potest vincere qui captus est hoc vitio. Ex quo eñ oritur quod est quasi porta hominis, vitiũ gulę, q̃d est quasi de familia diaboli, dominatur, totã familiã diabolicã, s. vniuersitatem vitiorũ permittit intrare. ¶ Vitiũ gulæ reddit hominẽ stultum, imò insanũ, & ad vltimũ reddit eũ qnasi porcũ. ¶ Ad primũ facit hęc testimonia scripturæ. Prou.20. vbi loquitur de vino & ebrietate. Quicũq; his delectatur, nõ erit sapiẽs. Et in Iob 28. Sapiẽtia nõ inuenitur in terra suauiter viuẽtiũ. Sen. Copia ciborũ subtilitas impeditur. Hiero. Vẽter pinguis nõ gignit tenuẽ sensum. Tullius: Mẽte recta vti nõ possũt multo cibo & potu repleti. ¶ Ad secũdũ pertinet q̃d legitur Osee 4. Vinũ & ebrietas auferũt cor: id est, mẽtẽ. Et eiusdẽ 7. Cœperũt principes furere à vino. Seneca: Nihil aliud est ebrietas, quã voluntaria insania. ¶ Ad tertiũ facit q̃d dicit Senec. Quosdã vẽtri obediẽtes loco animaliũ numeremus, nõ hominũ. Hiero. Qui post carnẽ ambulãt in vẽtrẽ & libidinẽ, pni, quasi irrationabilia animalia reputãtur. Et 2. Petr. 2. dicitur de talibus: Hi velut irrationabilia pecora naturaliter in captionẽ & pernicie. Et glossa interlin. supple tendunt. In hoc tamẽ deteriores sunt irrationabilibus animalibus, quia illa non incidũt in laqueos quos vident, vel in laqueos in quos alia vice ceciderũt, quod isti faciunt. Vnde Hieron. Bruta animalia & vagæ aues in easdem pedicas retiaque nõ incidunt. ¶ Præter ista mala quæ spiritualia videntur esse, sequũtur multa alia mala ex vitio gulæ. Primò fames. Vnde de gulosis in Ps. dicitur: Famẽ patientur vt canes. Osee 4. Comedent & non satiabuntur. Hieron. Voluptas habita, famem, nõ saturitatẽ parit. Et Lucæ 15. dicit filius prodigus, qui tenet figurã gulosorũ: Ego autẽ hic fame pereo. Et ad literã est hoc verũ de illo q̃ inebriat se vespere, quòd sitit in sequenti mane. Vnde Prou.23. dicit Salomõ in persona talis: Quãdo euigilabo, & rursus vina reperiam? Deinde sitit vsq; ad prãdiũ, nisi prius biberit. Idẽ accidit de esurie: quia in prandio non cessat esuries, vel quia nõ habet ea quę vellet, vel quantum vellet, vel præparata vt vellet. Sicut enim dicit Augustinus: Vbicunq; quærit caro refectionẽ, inuenit defectionẽ. Si autem accidat quòd habeat, quę, & qualia, & qualiter vult, nõ habet tantum ventrem quantum vellet habere, aut deest ei annona, aut saccus. Nõ potest esse sine fame, cui ex defectu

fectu famis fames nascitur: tũc oportet eum ire spatiatũm, vt sic esuriat, & sic famẽ venetur. Læditur etiã natura. Vnde Iob. 20. Cùm satiatus fuerit arctabitur, & omnis dolor irruet super eũ. Homo satiatus arctatur: id est, arctus sibi videtur: sicut angusta videntur alicui horrea sua propter multitudinem frumẽti. Dolor enim irruit super eum: non enim consequitur voluptatem quã quæsiuit. Vnde Tullius: Si videres istos epulones velut opimos boues stertere & sudare, intelligeres eos qui maximè sequuntur voluptates minimè assequi quod volunt. Qui vitio gulæ laborat, patitur pro delectatione vnius horæ molestiam diei vnius vel mensis: quia in acutam vel altam infirmitatem incidit. Seneca: Ebrietas vnius horæ hilarem insaniã longi temporis tædio pensat. Eccles. 30. Amaritudo animę, vinum multum potatum. Ex vitio etiã gulæ sequitur vigilia. Vnde Eccles. 5. Dulcis est somnus operãti, siue parum, siue multum comedat: saturitas autem diuitis non sinit eum dormire. Sequitur etiam inde paupertas. Vnde. Eccles. 19. Operarius ebriosus nõ locupletabitur. Prouerb. 21. Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amãt vinum & pinguia, nõ ditabitur. Causa vero quare talis non ditatur, tangitur in Aggæo, vbi sic legitur cap. 1. Qui cõgregauit merces, misit eas in saccum pertusum. Quãdoq; ebriosus quod per totam hebdomadam laborauit, in die Dominica ponit in saccum pertusum, scilicet in ventrem. ¶ Sequitur etiã ex vitio gulæ, corporis infirmitas: nec vna tãtùm, sed plures & quandoque mors. ¶ Ad primũ pertinet quod legitur Eccl. 37. In multis escis erit infirmitas. ¶ Ad secundum pertinet quod dicit Seneca: Quis hostis in quẽquã tã contumelioſus fuit, quàm in quosdam voluptates suæ sunt? Sufficit alicui si hostem suum excæcat: sed voluptates non solùm excæcãt voluptuosos, sed etiam impotentes reddunt, & contractos, & leprosos & diuersis aliis infirmitatibus affligunt. Ad tertiũ pertinet quod legitur. Eccl. 37 Propter crapulam multi obierunt. Et Sene. Potest nostra prouidẽtia huic corpusculo lõgiorẽ protogare morã, si voluptates quibus maior pars perit, poterimus regere & coërcere. ¶ Ad quartum pertinet quod legitur Eccle. 7. Iuueni mulierẽ morte amariorem. Hæc mulier est voluptas carnis quę morte est amarior: quia nõ vna sola morte interficit, sed triplici: scilicet morte temporali, morte culpæ, & damnationis æternæ. Ad idẽ pertinet quod legitur Prouerbior. 23. Vacantes potibus, & dantes symbola, consumentur. Et pòst in eodem: Ingreditur blãde: sed in nouissimo mordebit vt coluber, & sicut regulus venena diffund

fundet. Et Naũ 1. Sicut ſpinæ ſe inuicẽ cõplectuntur, ſic cõuiuiũ corũ pariter potãtium cõſumetur quaſi ſtipula ariditate plena. Hoc vitiũ ſeruũ noſtrũ naturalẽ dominari nobis facit. vnde Ec. 11. Benefac humili: id eſt, animæ: & ne dederis impio. i. corpori, Prohibe panes illi dari, ne in ipſis potẽtior te ſit. Et Pro. 29. Qui delicatè à pueritia nutrit ſeruũ ſuũ, poſtea ſẽtiet eũ contumacẽ.

¶ *Quòd vitium Gulæ eſt vna de grauioribus infirmatibus.*

Decimvm faciens ad deteſtationẽ huius vitij eſt hoc, ꝙ vitium iſtud eſt vna de grauioribus infirmitatibus ſpiritualib⁹. Perpenditur autem grauitas huius infirmitatis ex hoc, ꝙ citò interficit vel ſuffocat, durè affligit, vix curatur, multas expenſas requirit, quæ tamen potius nocent quàm proſint. Omnia etiam genera infirmitatum & ſpiritualium & corporalium inducit hæc infirmitas. Propter primum aſſimilatur hæc infirmitas ſquinantiæ, quæ eſt infirmitas gulæ citò ſuffocans hominẽ. Propter ſecundum aſſimilatur hæc infirmitas cuidam infirmitati quæ dicitur appetitus caninus, vel boliſmus. Affligit enim hæc infirmitas hominẽ fame inſatiabili, ſicut oſtẽſum eſt prius. Vnde Prouer. 13. Iuſtus comedit, & implet animam ſuam: vẽter autem impiorum inſatiabilis eſt. Vix etiam curatur vitiũ iſtud: quia initium habet ab humana neceſſitate, ſicut oſtenſum eſt prius. Nec ſenectute videtur deficere ſicut luxuria: imò tũc augetur, & medicamentum eius vertitur in nocumentum. Vnde Grego. in Moral. Quot ſolatia ad viuendi vſum quærimus, quaſi tot noſtræ ægritudinis medicamentis obuiamus: quia hoc ipſum medicamentum in vulnus vertitur: quia exquiſito remedio paulò diutius inhærentes, ex eo grauius reficimur, ꝙ prouidè ad refectionẽ paramus. Senes enim magis amant bonum viũ: expenſas etiã tantas requirit hæc infirmitas, vt multi hoc vitio depauperẽtur, & ſemper deterius ſe habent. Quomodo autẽ ex hac infirmitate cæteræ introducãtur, ſatis manifeſtum eſt ex prædictis. ¶ Vndecimũ faciẽs ad deteſtationẽ hui⁹ vitij eſt hoc, ꝙ ille qui hoc vitio capitur, à diabolo valde periculoſe capitur. Vnde cum diabolus quærat eum mortificare, ſecundum illud Pſal. Cõſiderat peccator iuſtũ, & quærit mortificare eũ: iam eſt prope intentionẽ ſuã, cùm ad gulã manũ ei tenet. Ad hoc refer ri poteſt illud verbũ Sen. Voluptates inter res viliſſimas præcipuè extirpa, quæ more latronũ in hoc nos amplectũtur vt ſtrãgulẽt. ¶ Duodecimũ faciẽs ad deteſtationẽ huius vitij eſt hoc ꝙ ille qui hoc vitio à diabolo tenetur, valde firmiter tenetur. Hoc enim vitiũ eſt quaſi quoddã frænũ ori ipſius impoſitum.

Vnde

Vnde potest eum circũducere ad voluntatẽ suam: iuxta illud Iac.3.Fræna in equorũ ora ad consentiendum nobis mittimus, & omne corpus eorũ circũferimus. Est etiam vitiũ istud inter difformitates spirituales,quasi latitudo oris:nõ talis,qualẽ habent ora canũ,qui dicũtur leporarij vel venatici, sed talis qualem habet os inferni. Insatiabilis enim est,nec sufficit ei quod gignit terra,nisi & aquatilia & volatilia habeat. Vnde Hiero. Tauri paucorum iugerum pascuis aluntur, vnica sylua pluribus elephantibus sufficit:homo verò terra,& mari pascitur.

¶ *De graui seruitute qua laborat gulosus,quæ in sex attenditur.*

Penvltimvm faciẽs ad detestationẽ huius vitij est hoc, ꝙ ille qui laborat hoc vitio,est in seruitute valde graui & valde ignominiosa.Sex autẽ sunt in quibus attẽditur grauitas huius seruitutis.¶Primũ est hoc,ꝙ ipse est seruus eius qui naturaliter debet seruire ei,scilicet corporis sui. Ad hoc pertinet illud quod legitur Prou.19.Nõ decet seruũ dominari principibus.Et illud Prou.30.Per tria mouetur terra,& quartũ sustinere nõ potest,per seruũ cũ regnare cœperit. Seruus iste corpus est,ex cuius dominatione terra mouetur:qa homo vel ecclesia turbatur. ¶Secundũ est,ꝙ talis omniũ illorum seruus est quibus indiget corpus.Vnde Sen.Multis seruit, qui corpori seruit. ¶Tertium est,quia talem oportet seruire cuidã dominæ,scilicet gulæ, cui nullus potest seruire ad suã voluntatẽ,quæ vult singulis diebus parari bis sibi varia fercula,de quib⁹ nihil remanet:sed postquã tetigerit,proiicit,& in locum turpitudinis,& quasi perditionis trãsmittit.Ad hoc pertinet quod legitur Ioel.1. Vlulate qui bibitis vinũ in dulcedine:perit enim ab ore vestro.Et illud verbũ Ber.Voluptas gutturis,quæ tanti hodie æstimatur,vix duorum habet latitudinẽ digitorũ.Nõ durat delectatio,nisi quantũ durat transitus ille per gulã,& pro illo transitu vult domina gula tot & tãta sibi parari.¶Quartũ est,quod ipse vili labori intendit:quia impletioni loci immũdi, scilicet vẽtris. Qua enim ratione locorũ immundorũ euacuatio est vile opus, eadẽ ratione etiã impletio.Intẽdit enim sacci vnius refectioni, & sacci immũditia pleni,cũ intẽdit refectioni corporis. Corpus enim saccus est.Vnde in Psa.Concidisti saccũ meũ. Ipsa etiam gloriosa & beata caro Christi sacc⁹ vocatur.Quid autẽ est hoc,intẽdere refectioni sacci vnius x l.annis,quẽ ad vltimũ scio putrefiẽdũ? ¶Quintũ est hoc, ꝙ vanus & quasi inutilis est labor eius. Satis vanus videt labor quo aliquis laborat,vt delitiose pascat latronem vnũ morti damnatũ.Latro iste morti dãnatus est,corpus

nostrũ. Vnde Sen. Omnes capitali supplicio cõdemnati sumus. Satis etiã videtur vanꝰ labor quo homo laborat vt vermes splẽdidè pascat. Non est curandũ qualẽ inueniat carnẽ vermes, vel pinguẽ, vel macilentã. Carnẽ impinguare, est vermibus escam præparare. ¶ Sextũ est ꝙ domina gula totũ laborem hominis requirit. Vnde Eccle. Omnis labor in ore eius. ¶ Vltimũ faciens ad detestationem huius vitij est cõmendatio sui cõtratij, scilicet cõmẽdatio Tẽperãtiæ vel Ieiunij. Sed de hoc alibi dicetur.

De speciebus Gulæ. PARS II.

SEquitur de speciebus huius vitij, quæ sunt gastri margia, siue comessatio & ebrietas. Dicitur autẽ gastri margia, eò ꝙ in castris ventris omnia mergantur. Ad cuius detestationem sufficiant ea quæ ad detestationem gulositatis superius dicta sunt.

¶ Quæ mala veniant ex Ebrietate.

SED ad detestationẽ ebrietatis, quæ semp vitiosior est, aliqua addemus. Primũ est, ꝙ ebrietas proditiosè agit. Exercitꝰ enim illius pacificè recipitur, & pòst nocet. Vnde Prouer. 23. Ne intuearis vinũ quando flaueſcit, cùm splenduerit in vitro color eius: ingreditur blãdè: ecce pacificus ingressus, sed in fine mordebit vt coluber: ecce nocumentũ. ¶ Secũdo facit ad detestationẽ huius vitij multiplex maledictio, quã Deꝰ ebriis facit. Vnde Esa. 5. Væ qui cõsurgitis mane ad ebrietatẽ sectandã & potandum vsq; ad vesperũ. Et pòst eodẽ cap. Væ qui potentes estis ad bibendũ vinũ. Et dicitur contra aliquos qui gloriantur ex hoc ꝙ possunt multũ vinũ sustinere. Et Esa. 28. Væ coronæ superbiæ ebriis Ephraim. Et prou. 23. Cui væ? cuius patri væ? cui rixæ? cui foueæ? cui sine causa vulnera? cui suffossio oculorũ? nónne his qui morantur in vino, & studẽt calicibus epotandis? Et dicit Glos. super illud, Cui suffossio oculorũ. Immoderatus hausſus vini exterioris & interioris visus ingerit cæcitatẽ. ¶ Tertiò facit ad detestationem huius vitij hoc ꝙ omnia bona dissipat in homine. Bona gratiæ dissipat vsq; ad fundamentũ eorum, scilicet vsque ad fidẽ. Vnde Eccl. 19. Vinum & mulieres apostatare faciunt sapientes: bona etiam naturæ exterminant vsq; ad insensibilitatem. Vnde rouerb. 23. dicit ebriosus: Verberauerunt me, & non dolui: vulnerauerunt me, & non sensi. Vnde August. Ebrietas aufert memoriam, dissipat sensum, confundit intellectum, concitat libidinem, inuoluit linguam, corrumpit sanguinem, omnia membra debilitat, vitam diminuit, & omnẽ salutem exterminat. ¶ Quarto facit ad detestationẽ huius vitij hoc quòd dicit Augustin. super illud Genes. 43. Biberunt, & inebriati sunt

sunt cum illo, verbum inebriandi vt ait Augustin. pro saturitate ponitur. Et pòst subiungit Inebriari, vt inebriantur ebriosi, nec ipsi terræ est vtile, quoniã maiore humore quàm sufficit, corrumpitur: sic vita ebriosi qui nõ satietate se replet, sed emergitur diluuio. ¶ Quintò facit ad detestationem huius vitij, quod Grego. de illo dicit: Ebrietas, inquam, est blandus dæmon, dulce venenum, suaue peccatum: quam qui habet, non se habet: quam qui facit, non facit peccatum, sed totus est peccatum.

¶ De aliis quinque speciebus Gulæ secundùm Gregorium

ALTER distinguũtur quinque species huius vitij à Greg. super illud Gen. 25. vbi dicit Esau Iacob: Da mihi de coctione hac rufa. ¶ Prima species est, cùm quis horam comedẽdi præuenit: vt legitur de Ionatha 1. Reg. 14. Talis timere potest illã maledictionẽ quæ habetur Eccl. 10. Vę tibi terra, cuius rex puer est, & cui' principes manè comedũt. Terra intelligitur hic homo. Terra enim est, & in terram ibit. Rex est liberũ arbitrium, qui animã habet regere. Principes intelliguũtur quinq; sensus: sicut illi qui verũ Deum colunt, ab honore & obsequio diuino diem inchoare volũt: sic illi quorũ Deus vẽter est, primo quærunt regnũ Dei sui. Regnum Dei eorum, est esca & potus. ¶ Secunda species est, quãdo aliqs nimis delicatã vult habere, vt legitur Numeri 11. de filiis Israël, qui in eremo carnes desiderabant. Et in Luca legitur de Diuite epulone, qꝯ epulabatur quotidiè splendidè, Seneca: Palatũ tuũ fames excitet, non sãpores.

¶ Triplici ratione ostenditur quare homo non debeat quærere delicata.

TRIPLICI autẽ ratione non debet homo quærere delicata. ¶ Primò propter naturã vasis cui cibos quos sumimus infundimus: corrũpit enim quicquid infunditur. Si quis haberet aliquod vas quod corrũperet vinũ quando est infusum, ipse nõ infunderet ibi de meliori quod haberet. Ad hoc pertinet quod legitur Ioël. 1. Vlulate qui bibitis vinũ in dulcedine: perit enim ab ore vestro. ¶ Secundò propter hoc: quia cùm delectabilia tibi dantur in adiutorium carni aduersus spiritum concupiscenti, fiunt duo cõtra vnum, & vincitur spiritus. Vnde Bernard. de condimentis: Sufficit vt comestibilia fiant, non concupiscibilia. Sufficit enim concupiscentiæ malitia sua: quæ cùm vix aut nullo modo pertransire possit ad finem explendæ necessitatis, nisi per viam quantæcunque delectationis si cœperit habere irritamenta, fiunt duo cõtra vnum, & periclitatur continentia. ¶ Tertiò, cùm carni delitiæ dantur, vult eas pòst ex consuetudine habere. Vnde Prouerbiorum 22. Prouerbium est,

Adolescẽs iuxta viã suam,etiã cum senuerit, nõ recedet ab ea. Cum homines timeant tantũ malã consuetudinem, q̃ etiam à dilectissimis non sustineãt eam super se adinueniri: mirum est quomodo seruo nequam,scilicet corpori hoc tolerare volunt. ¶ Tertia species est quãdo quis nimis sumit: vt legitur de Sodomitis,Ezech.16.Hierony.Pluuia illa optima est quæ sensim descendit:subitus autẽ & nimius & præceps imber,arua subuertit. Similiter nimius cibus nocet. ¶ Quarta species est studiositas quæ pertinet ad solicitudinẽ & curiositatẽ lautè præparandi: vt legitur de filiis Heli.1.Reg.2. De studioso dicit Isid.Tota die epulas ruminat,qui ad explendã gulam vespere delitias præparat.Talis est quasi animal ruminãs.Sed in hoc differt à ruminãtibus animalibus,quia bruta animalia ruminantia ruminãt post sumptionem cibi,sed talis ruminat ante. ¶ Quinta species, est quum quis nimis auidè,vel ardenter sumit cibũ: vt legitur de Esau.Gen.25.Vnde Eccle.27.Noli auidus esse in omni epulatione,neque te effundas super omnem escam. Et August. Melius est piscibus vesci more domini,quã lenticula more iumentorum.Signum fœdæ auiditatis est in sumendo cibũ, tremor manuum scyphũ & bolum tenẽtium, effusio vultus exterioris super cibaria,cũ toruis oculis,quam comitatur effusio vultus exterioris super escam, quæ est quando sic animus ad cibum ardore trahitur, vt aliquid cogitare nõ sinatur. Signũ etiam huius fœdæ auiditatis est inordinatio scindẽdi panem, masticandi cibum & sumendi.Bern. Etiam ad sanitatẽ corporis quanto cibus honestius & ordinatius ingeritur, tanto facilius & salubrius digeritur. Contra auiditatem istam consilium est interponere psalmum vel aliam orationem. Hæ species cõtinentur in hoc versu:Præ,properè,lautè,nimis ardenter,studiosè.

¶ *De aliis quatuor speciebus Gulæ.*

Possvnt etiam addi his quinq; speciebus aliæ quatuor species.Prima est,quũ quis nimis frequẽter sumit cibũ. Sufficit homini sano sumere bis in die ad plus cibũ.Frequẽs autẽ sumptio cibi multùm nociua est,corpori, secundũ enim artẽ medicinalẽ,vna de deterioribus rebus est apponere cibũ super cibũ indecoctũ.Alia species est,quãdo quis variis ferculis vult vti. De qua varietate dicit Seneca:Fastidientis stomachi est multa degustare,q̃ vt varia sunt & diuersa inquinãt,nõ alũt.Sicut aliqua sunt, quæ diuisa placẽt,cõiuncta verò nobis abominabilia sunt:sic cõiunctio tot diuersorũ ferculorũ in stomacho interdũ est abominabilis naturæ. Tertia species est, quum quis noua

requirit

requirit & inconsueta. Quarta, cum pretiosa vel sumptuosa, nõ habens etiam respectum ad hoc quòd sint magis saporosa.

De quatuor satellitibus quibus vtitur vitium Gulæ. PARS III.

Dicto de speciebus huius vitij, cõsequenter dicendũ est de quibusdã satellitibus, quibus vtitur vitium istud: quæ quatuor sunt præcipuè. Primum est ambitio, de qua dicit Sapiens: Non magno nobis constat fames, sed ambitio. Maiorem partem eorum quæ expendunt superbi, faciunt ad pascendũ oculos hominum. Sed si nullus hoc deberet scire, ipsi quandoque non expenderent decimã partem eorum, quæ expendunt. Alia tria sunt, ciborum delectabilitas, siue sit ex generibus ciborum, siue ex modo præparandi, & ciborum varietas, & qualitas.

De octo remediis contra vitium Gulæ. PARS IIII.

SEquitur de remediis cõtra vitiũ istud, quæ octo sunt. ¶Primum est sermo diuinus. Hoc remediũ docet nos Dominus Matth. 4 vbi dicit diabolo tentanti ipsum de vitio gulæ: Non in solo pane viuit homo, sed in omni verbo quod procedit ex ore Dei: Et Greg. Frequens sumptio cibi spiritualis interdũ inducit contemptum & obliuionẽ cibi corporalis. ¶Secundũ remedium est moderata occupatio. Hoc remedium insinuat nobis Salomon in Prouerb. 21. Desideria occidunt pigrum noluerunt enim quicquã operari manus eius: tota die concupiscit & desiderat. Homo otiosus patitur famem vniuersalem. Aures enim eius esuriũt rumores, oculi vanitates gula cibos: sed occupatio in magna parte sedat famem istã. Mallent autẽ specialiter hæc duo remedia, ad hoc ne homo horã præueniat, vel ne nimiã solicitudinẽ de cibo sibi præparãdo habeat. ¶Tertiũ remediũ est, elongatio ab his qui dant occasionem excedendi in cibo vel potu, sicut est delectabilitas, vel varietas, vel nimietas ciborum. Licet enim illud quod legitur Eccles. 21. Quasi à facie colubri fuge peccata: & si accesseris ad ea, suscipiẽt te: videatur generaliter dictum de omni peccato: specialiter tamen hoc referri potest ad illa peccata in quibus tentat suauitas vel voluptas. In illis enim in quibus aduersitas tentat, melius potest expectari conflictus: vnde non est securum accedere ad mensam, vbi nimia, vel varia, vel delicata sunt appositа homini, qui vult curari ab hoc vitio. Hoc insinuatur nobis Genes. 3. vbi sic legitur: Vidit mulier lignum q̃ bonum esset ad vescendum, & pulchrũ oculis & delectabile aspectu, & tulit de fructu illius & comedit. Vnde dicit Gregorius: Non licet intueri quod non licet cõcupisci. Et Esa. 28. loquẽs de flore gloriæ exultationis, di-

cit: Quòd cũ aſpexerit videns ſtatim vt manu tenuerit, deuorabit illud. Non eſt ſecurũ intueri vel videre delectabilia. ¶ Quartum remedium eſt, frequenter conſiderare qualis poſt mortem caro ſit futura. Hoc remedium docet nos Gregor. dicens: Nihil adeò valet ad domanda carnis deſideria, ſicut cogitare qualis ſit futura mortua. ¶ Quintũ remediũ eſt, æternæ cœnæ meditatio, ad quam inuitati ſumus. Hoc remedium docuit nos Dominus, vbi nos ad cœnã illam inuitatos eſſe docuit. Aliter comedit ad cœnã delicatam inuitatus, & aliter non inuitatus. Qui enim inuitatus eſt, parum comedit in prandio ne cœnã amittat. Sed ſunt quidã qui adeò ſimiles ſunt factis iumentis, quòd de ſiliquis porcorum hîc impleri deſiderant, & de illa delicata cœna, & æterna non curant, cuius ſola eſuries hominem beatum reddit. Beati enim qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur. quid faciet ipſa refectio, ſi eſuries ipſa beatum reddit? ¶ Sextum remedium eſt, cõſideratio malorũ quæ exceſſum cibi, & potus ſequuntur. Sequitur enim inde triplex mors, ſcilicet mors culpæ: & interdũ mors corporis in præſenti, & in futuro æterna mors, ſcilicet corporis & animæ. Ad hoc pertinet quod legitur Iob 6. Aut guſtare quis poterit, quòd guſtatũ affert mortem? Cum magna menſura ſumuntur medicamenta, ſic & alimenta ſumi debent, ſecundum Auguſtinum. ¶ Septimum remedium eſt, cõſideratio penuriæ Chriſti & in ſe, & in mẽbris ſuis. Ad primũ monemur Thr. 3. Recordare paupertatis meę & tranſgreſsionis, & abſynthij, & fellis. Paupertas etiã ipſius in membris ſuis multũ deberet homines retrahere a ſuperfluitate, quã faciunt in conuiuiis ſuis, quum cogitãt quantã paupertatem ſuſtinet Chriſtus in pauperibus & infirmis ad mortem, qui vix poſſunt interdũ panẽ habere. Mirũ eſt quomodo ſæpe non remordet cõſcientia diuites huius ſæculi quando cogitant, q̃ ipſi ſubtrahunt ori Dei in pauperibus q̃ ponunt in ore diaboli. Paſcunt enim filios diaboli, ſcilicet malos, & Dei filios fame ferire permittunt. ¶ Vltimum remedium eſt & ſummũ, Dei gratia. Vnde qui laborat hoc vitio, orationi debet inſtare, & Dei gratiam poſtulare, quæ ardorem huius viti ſedat. Vnde Ioan. 4. Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei, nõ ſitiet in æternum. Et ad Hebr. 13. Optimum eſt gratia ſtabilire cor, non eſcis quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Ad idem pertinet illud verbum Senecæ: Si vis, inquit, in perpetua voluptate eſſe, non voluptatibus adiiciendum eſt, ſed cupiditatibus detrahendum. Cupiditatibus verò non detrahitur, niſi quum ros gratiæ infunditur.

TRA

TRACTATVS III.

De luxuria.

De his quæ faciunt ad detestationem huius vitij PARS I. *quæ habet tria capitula.*

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de sex miseriis annexis peccato Luxuriæ. CAP. I.

HERODES autem Tetrarcha, &c. Quia peccatum Luxuriæ occasio fuit incarcerationis & decollationis Ioannis: Ideò hic dicemus de peccato isto & satis cõgruo ordine pòst vitium gulæ, quia nascitur ex illo. Dicemus autẽ hoc ordine. ¶ Primò, dicemus de his quæ faciunt ad detestationẽ huiꝰ vitij. ¶ Secũdo, de speciebus eiꝰ. ¶ Tertiò, de his quæ præstãt occasionẽ huic peccato. ¶ Quartò, de remediis cõtra vitiũ istud. ¶ Quintò, quare Deus ꝓhibuit simplicẽ fornicationẽ. Minus enim misericorditer videt Deus egisse cũ genere humano in hac prohibitione, cũ propter hãc prohibitionẽ ferè totus mũdus pereat. ¶ Sextò, tangemus aliquid de impotẽtia cõtinẽdi quã multi allegãt. ¶ Primò, autẽ faciũt ad detestationẽ huius vitij ista sex quæ circa hoc peccatũ inueniũtur, scilicet anxietas, pœnitẽtia, erubescentia, fœtor, fœditas, infamia. ¶ De anxietate & pœnitentia, dicit Hier. Appetitus fornicationis anxietas est, satietas pœnitẽtia. Nec solùm præcedit illud peccatũ anxietas appetitus, imò & multæ aliæ molestiæ quas dominus spinas vocat. Osee 2. Dicẽs: Sepiã vias tuas spinis. Spinę illæ sunt vigiliæ, timores, expensæ, & solicitudines hoc peccatũ præcedẽtes. Ber. O quãtæ præcedũt vigiliæ tã modicũ festũ. Sequit̃: Interdũ extẽdũtur vigiliæ per annũ, & sequit̃ momẽtaneę delectationis festũ. Tãta est insania luxuriosiorũ, vt sup spinas currãt ad mortẽ suã, & expẽsis multis parẽt sibi viã in infernũ. ¶ Ad pœnitentiã pertinet qd̃ legitur Pro 5. de muliere fallace, per quã voluptas intelligitur. Nouissima autẽ illius amara quasi absynthiũ. Et qdã ꝙ sibi abscidit linguã, vt vehemẽtia doloris tẽperaret vehemẽtia tẽtationis, dixit: Absit vt tãti emã, vnde postea pœniteã. Insipiens mercator est, qui forũ fecit, vnde, certum est ꝙ pœnitebit. Exẽplũ: Quædã virgo æstimãs ꝙ delectatio huiꝰ peccati quippiam magnum esset, desiderio illius virginitatem suam auferri permisit. Deinde videns quòd pro tam vili re tantum thesaurũ amiserat, adeò pœnituit, ꝙ voluit se interficere. ¶ Erubescentiã verò, quæ est in hoc peccato, ostendit absconsio. Vnde Iob 24 Oculus adulteri obseruat caliginem. Erubescentia autem osten-

dit indecentiam huius peccati. Erubescentia enim fuga est rei indecentis. Magna ergo erubescentia, quæ in peccato isto, ostendit magnam eius indecentiam. ¶ Fœtor etiam est in hoc peccato qui à viris spiritualibus aliquando sentitur. Vnde quidam scholaris præsentiam scorti in domo sua fœtore eius cognoscebat. Et quidam Archidiaconus sentiebat, quum seruus eius fornicatus fuerat. Et de fœditate dicit Senec. In voluptate nihil est magnificum, nihil quòd naturam Deo proximã deceat, membrorum viliũm ac turpium ministerio veniens, exitu fœda. Ista fœditas est inquinatio corporis. Vnde super illud ad Corinth. 6. Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. dicit Glos. Cætera peccata tantum animam maculant, fornicatio verò non tantum animam, sed etiam corpus contaminat. Ibi enim nõ solum est immunditia spiritualis, sed etiam corporalis. ¶ Est etiam infamia in peccato isto. Vnde macula gloriæ vocatur. Eccles. 47. Inclinasti femora tua mulieribus. Et pòst: Maculam dedisti in gloria tua. Hieronym. etiam dicit hoc peccato pollui quę in homine honesta sunt. Palma, inquit, vitiorum est, honesta polluere: tunc vitia bene de aliquo triumphauerunt, quum per peccatum Luxuriæ honesta in eo polluerunt. Ad idem pertinet ꝙ legitur Prouerb. 6. de adultero: Turpitudinem & ignominiam congregat sibi, & opprobrium illius non delebitur. Non enim habebit opprobriũ solùm in præsenti, imò etiã in futuro. Vnde de ipso Eccles. 22. In plateis ciuitatis vindicabitur, quasi pullus equinus fugabitur: & vbi nõ sperauit apprehẽdetur, & erit dedecus omnibus, quia nõ intellexit timorẽ domini. Luxuriosus quo dammodo iam habet gehennã suam. Habet enim ad modum gehennæ ignem, fœtorem, & vermem. Ignem concupiscentiæ. Vnde Oseæ 7. Omnes adulterantes quasi clibanus succensus à coquente. Et fœtorem, de quo iam diximus, & etiam fœtorem infamiæ, & vermem remordentis conscientiæ.

Quòd quinque faciunt ad detestationem Luxuriæ. Et primò quòd luxuria angelis valde fœtet. CAP. II.

AD detestationem huius vitij faciunt etiã ista quinq; scilicet quod vitium istud angelis valde fœtet vel displicet, dęmonibus valde placet, Deo est valde contumelioſum, proximo valde iniurioſum, ſubiecto ſuo valde nociuũ. ¶ Primũ potest ostẽdi tripliciter. Primò, per hoc quod in Vitis patrũ legitur de angelo quodam, ꝙ obturauit nares ad aspectum cuiusdam luxurioſi. ¶ Secundò, per hoc quod scriptum est: Angelis ſuis mandauit de te,

de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis. Si filia regis Franciæ tradita esset alicui vt custodiret eã, nõ parum displiceret ei si in eius custodia fornicaretur. Quantũ ergo angelis displicere potest si filiæ regis cœlestis, quibus ipsi ad custodiam deputati sunt fornicantur? ideò dicit Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo, reuerentiam habe angelo tuo, nec audeas illo præsente quod me vidente non auderes. Ad idem potest referri quod dicit Apostolus 1. ad Corint. 11. scilicet quòd mulier debet habere caput velatum propter angelos. Tertiò, potest ostendi per hoc, quòd in isto peccato quædam cõtumelia fit spirituali naturæ, quũ anima magis eligit iumentinæ naturæ assimilari, quàm in spiritualitate se seruare, & carnẽ sibi assimilare, à brutali delectatione eã cohibendo. Hoc autẽ nõ fit absq; cõtumelia angelicæ naturæ, quæ est spiritualis natura vt anima: sicut nõ fit absq; dedecore aliorũ clericorũ, quando aliquis clericus apostatat, & fit laicus malens similis esse rusticis quàm clericis. Ad istam tertiã rationem pertinet quod dicit glos. 1. ad Corint. 6. super illud, Qui fornicatur, in corpus suum peccat. In hoc peccato est anima sub corpore. Itẽ dicit gl. In fornicationis opere sic totus homo absorbetur à carne, vt iam dici non possit ipse animus suus esse, sed simul totus homo possit dici caro

¶ *Quòd peccatum Luxuriæ multum placeat dæmonibus.*

Quod autem multùm placeat dæmonibus, primò ostendi potest per hoc quod legitur Iob 40. Behemoth in locis humẽtibus dormire. Loca humentia sunt Luxuriosi. Secũdò, per hoc q̃ dicit glos. super Lucã, quòd quum dæmones de omni peccato gaudeãt, præcipuè tamẽ gaudẽt de fornicatione & idololatria. Et tangitur ibi causa quare de fornicatione ita gaudeãt: quia ibi corpus & anima maculantur. Tertiò, per hoc quòd diabolus poterit se iustificare comparatione fornicatorum coram Deo, quũ in eo nõ inuenietur peccatum q̃ ipsi habebũt. Quartò, per hoc, quòd diabol⁹ procurat vt in dormiendo habeat homo delectationem huius peccati. Quintò, per hoc q̃ illis qui non habent materiã perpetrandi hoc peccatũ, ipse quãdoq; ministrat materiã: vt patet in dæmonibus incubis. Sextò, per hoc quòd in hoc peccato binos & binos lucratur diabolus homines, & vili foro etiã habet eos. Ad q̃ pertinet qđ legitur Pro. 6. Pretiũ scorti vix est vnius panis: mulier autem viri pretiosam animã rapit. Pretiũ scorti dicitur esse vix vnius panis: quia vnus panis diutius sedat ardorem appetitus, quàm delectatio illius peccati. Fatua autem mulier illo pretio dat animam suam diabolo, & corpus

locatori, pro quo non daret alicui sotulares suos &c.

¶ *Quòd peccatum Luxuriæ sit contumeliosum Deo.*

Est etiam istud peccatū valde cōtumelioſum Deo. Quod primò potest ostēdi per hoc ꝙ honorabiles personę huius seculi tantū dedecus reputant sibi quum filiæ eorū fornicantur: quātā ergo cōtumeliā faciūt filiæ cœlestis regis patri suo quū fornicantur? Secundò, per hoc ꝙ tantū dedecus est spōsis nobilibus, quum sponsæ eorum adulterātur. Ad hoc pertinet quod legitur Prou. 6. Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiuscquā precibus, nec suscipiet pro redēptione dona plurima. & exponit hoc glo. de cœlesti spōso. Tertiò, per hoc ꝙ quū vilissima pars quæ in ipso fornicatore est, imperet ei ꝙ dns prohibet, ipse potius illi vili parti, quàm Deo obedit, potius eligens sibi eandē dominari quàm Deū. Quartò, per hoc ꝙ tēplum Dei violat & polluit. Ad quod pertinet ꝙ legitur 1. ad Corint. 3. Nescitis quia tēplum Dei estis vos, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autē tēplum Dei violauerit, disperdet illum Deus. & pòst: Tēplū Dei sanctū est, ꝙ estis vos. & pòst 6 Nescitis quoniā corpora vestra sunt templū Spiritussancti qui in vobis est, quem habetis à Deo, & nō estis vestri? vnde & sequitur: Empti estis pretio magno: glorificate & portate Deū in corpore vestro. Glorificādus est Deus in corpore tanquā in tēplo. Cōtra luxuriosos potest dici ps. iste: Deus, venerunt Gētes in hæreditatē tuā, polluerūt tēplū sanctū tuū, posuerunt Hierusalē in pomorū custodiā. Et super illud, Portate Deū in corpore vestro: dicit gl. Sinō parcis cibis propter te, vel parce tibi ꝓpter Deū, qui sibi fecit te domū pro se. Quintò potest ostēdi quā cōtumelioſum sit peccatum istud Deo, ex hoc ꝙ luxuriosus illud dulcius reputat quod Deo est cōtumelioſius. Magis enim amat interdū cōiugatā turpē quā solutā pulchrā, vnde nō videtur quærere in peccato suo voluptatem suam, sed Dei cōtumeliam. Vnde Hiero. Luxuriosa mens inhonesta ardētius prosequitur, & qđ nō licet, dulcius suspicatur. Sextò, patet per hoc quod hoc peccatū cōtumeliā Dei publicā negotiatione facit, & ꝙ purè est peccatū publicū officiū efficit, qđ speciale est huic peccato & peccato vsuræ: & ideò Ecclesia persequitur ista peccata præ cæteris. Septimò per hoc ꝙ istud vitiū præponit delectationē vilium & turpiū membrorum deliciis quæ in Deo sunt, quæ contumelia valde magna est.

¶ *Quòd peccatum Luxuriæ sit iniuriosum proximo.*

Hoc etiā peccatum est valde iniurioſum proximo, quod tripliciter potest ostēdi. Primo per hoc quòd aufert ei non sua, sed

sc

seipsum. Vnde Prou. 6. Non grandis est culpa cùm quis furatus fuerit. Furatur enim vt esurientem impleat animã. Deprehensus quoque reddet septuplum, & omnẽ substantiam domus suæ tradet, & liberabit se: qui autem adulter est, propter cordis inopiã perdet animam suã: vnde mulier fatua nõ aufert tantũ sua stulto, sed seipsum. Nota quòd adulterium accidit propter cordis inopiã. Indignaretur enim cor si haberet vilissimæ parti suæ se subiici, & pro tã vili lenocinio se dari. vnde Eccles. In multa sapiẽtia multa est indignatio. Vel propter cordis inopiam, ideſt, sapiẽtię defectum. Secũdò, potest ostẽdi per hoc quòd ille qui hoc vitio laborat, nulli fidem seruat. Vnde 2. Reg. 11. Dauid suum fidelem militem fecit occidi pro vxore eius. Ad idem pertinet quod legitur 2. Reg. 13. de Amon qui sororem suã Thamar corrupit. Tertiò, potest ostendi per hoc quòd vitiũ istud multis aufert hæreditatem suam. vnde legitur Eccle. 23. Mulier omnis relinquens virum suum, peccabit, itatuẽs hęreditatẽ ex alieno matrimonio.

¶ Quòd peccatum Luxuriæ sit nociuum proprio subiecto.

EST etiam hoc vitium valde nociuum subiecto suo. Aufert enim pecuniam illi, aufert & bona temporalia & spiritualia, & etiam seipsum. Ad primũ pertinet quod legitur Pro. 29. Qui nutrit scortum, perdet substantiã. & Luc. 15. de filio prodigo q dissipauit substantiã suã viuẽdo luxuriosè, propter bona verò oĩa quæ destruxit, cõparatur igni. Vnde Iob 31. Ignis est vsq; ad cõsumptionẽ deuorans, & omnia eradicans genimina. Hier. Flãmigero igne peruertit fœmina conscientiã, ad hoc q ipsum hominẽ auferat sibi. Pertinet quod legitur Osee 4. Fornicatio, vinum, & ebrietas auferũt cor. Amas amore fatuo nõ habet cor suũ. Ipsum etiã corpus quãdoq; amittit. Vnde 2. Reg. 13. interfectꝰ est Amõ quia corrupit Thamar. Hier. Quotidie sanguis mœchorũ funditur, adulteria dãnantur. Honorem etiam aufert hoc vitium & incrementũ bonorũ. Vnde Gen. pen. Ruben primogenitus meꝰ. & subiungit: Prior in donis, maior imperio: supple debueras esse. Sed sequit: Non crescas, quia maculasti cubile patris tui, &c. Præcæteris iure debebatur ei honor primogenituræ & duplicitas in possessionibus, quod amisit, quia cubile patris maculauit.

De alijs quatuor quæ faciunt ad detestationẽ huius vitij. Et primò quod est multum efficax ad hominem capiendum. CAP. III.

IN huius peccati detestationem faciunt etiam alia quatuor, scilicet hoc, quòd vitium istud multum efficax est ad hominem capiendum, & multum potens ad detinendum hominem, & etiã ponit in magna vilitate & in misera seruitute. Ad primũ perti

pertinet quod dicit Aug. Efficaciſſimũ glutinũ ad capiẽdas animas eſt mulier. Et prou. 6. de muliere mala: Multos vulneratos deiecit: & fortiſſimi quiq; interfecti ſunt ab ea. Ad idẽ facit qđ legitur Num. 24. ꝙ hoc peccatum præ cæteris elegit Balaã, quo deiiceret filios Iſraël, & faceret eos peccare, Hoc vitiũ capit nobiles & ignobiles. vnde Hier. In ſerico & in pãnis eadẽ libido dominatur, nec regum purpuras, nec mendicantiũ ſquallorem ſpernit. Hoc vitiũ vincit & ſapiẽtes & inſipiẽtes. vñ Hier. Quid Salomone ſapientius? & tamẽ infatuatus eſt amore mulierum. Eccl. 19: Vinũ & mulieres apoſtatare faciũt etiã ſapiẽtes, Breuiter iſtud peccatũ ferè totũ mũdũ ad infernũ trahit. vnde Abac. 1. Totũ in hamo ſuo ſubleuauit, totum traxit in ſagena ſua, & cõgregauit in reti ſuo. Hamus, & ſagena, & rete diaboli, ſunt pulchræ mulieres, quæ totum mundum in perditionẽ trahunt.

¶ *Quòd Luxuria eſt potens ad retinendum.*

POTENS eſt etiam hoc peccatum ad retinẽdũ. Vnde Prou. 22. Fouea profunda os alienæ: cui iratus eſt dñs, incidet in eã: qui in profundã foueã cadit, nõ exit de facili: ſic nõ de facili euadit de manibus diaboli qui capitur pulchritudine alicuius mulieris. Ideo dicitur de ore mulieris, ꝙ ſit profunda fouea, potius quã de alio mẽbro: quia pulchritudo huius mẽbri multos capit: qui hoc vitio laborat, vix poteſt cogitare de his quæ pertinent ad ſalutẽ ſuã, Deũ quaſi non cognoſcit, ad cœlũ etiã non leuat oculos: adeò brutalis factus eſt, ꝙ verba correctionis vel admonitionis ſuæ non poteſt audire. Ad duo prima pertinet quod legitur Oſee 5. Nõ dabũt cogitationes ſuas vt reuertãtur ad domiñ: quia ſpiritus fornicationis in medio eorũ, & dominũ nõ cognouerunt. ¶ Ad tertium facit ꝙ legitur Dan. 13. de ſenibus qui exaſperunt in Suſannã, & declinauerunt oculos ſuos vt nõ viderẽt cœlũ, nec recordarentur iudiciorũ iuſtorũ. ¶ Ad quartũ pertinet quod legitur Eccl. 21. Verbũ ſapiẽs quodcunque audierit ſcius laudabit, & adiiciet, audiet luxurioſus, & diſplicebit ſibi, & proiiciet illud poſt tergũ ſuũ. Vix ergo emẽdatur aliquis de peccato iſto, quũ ea fugat q̃ poſsũt eſſe occaſio ſuę liberationis.

¶ *Quòd luxuria ponit hominem in magna vilitate.*

PONIT etiã hoc vitiũ hominẽ in magna vilitate, ad quã vilitatẽ & turpitudinẽ exprimẽdã, quaſi turpiter loqtur ſcriptura de vitio iſto. vnde Ioël. 1. Cõputruerũt iumẽta in ſtercore ſuo. Greg. Iumẽta in ſtercore ſuo cõputreſcere, eſt homines in fœtore Luxuriæ vitã finire. In Pſal. Diſperierunt in Endor, facti ſunt ſicut ſtercus terræ. Endor, interpretatur fons generationis. vñ

Endor

Endor pars illa intelligit quæ operi carnali & generationi deseruit. Propter hanc vtilitatē cōparatur sui. Prou. 11. Circul⁹ aureus in narib⁹ suis, mulier pulchra & fatua. Sus si ex vna parte videret volutabrū, & ex alia parte lectū roseū, pri⁹ curreret ad volutabrū. Sic tales immūditiā luxurię, delitiis paradisi prępōnūt. Licet diabol⁹ intelligi posset sus ista, & mulier ipse circul⁹ quē diabolus immergit in lutū omnis immunditiæ. Ad eādem vilitatē pertinet quod legitur Eccl. 9. Omnis mulier quæ est fornicaria, quasi stercus in via ab oībus prætereūtibus cōculcabitur.

¶ *Quòd luxuria ponit hominem in misera seruitute.*

In misera etiā seruitute ponit hominē vitiū istud, nō solū, quia facit spiritū seruū eius qui sibi naturaliter deberet seruire, s. corporis sui, sed etiā vilissimæ parti illius. Sed etiam propter seruitutē mulierū quæ est valde misera. Vñ Tul. Illū ego nō liberū dicā, cui mulier imperat, leges imponit: vocat, veniēdū est: eiicit, abeundū est: poscit, dādum est: minatur, extimescēdū est. Hūc ergo nō tātūmodo seruū, sed nequissimū seruū ego iudico. Hie. Nihil vili⁹ q̄ à carne vinci: nil glorioſius q̄ carnē vincere.

¶ *Luxuria videtur esse de numero peccatorum illorum de quibus dæmones erubescunt.*

Praeterea Luxuria videtur esse de numero peccatorū illorum de quibus etiā erubescūt dæmones. Vnde gl. super illud Ezech. 16. Dabo te in animas odientium te filiarū Palæstinarū, quæ erubescunt in via tua scelerata. dicit gl. loquēs de spirituali Hierusalē: Tanta miseriæ Hierusalē erit correctio, vt erubescāt etiā dæmones nostrorū magnitudinē peccatorū. Cui⁹ ratio esse pōt hæc: peccatū diaboli, est, superbia: hominū verò, luxuria, & alia carnalia peccata. Luxuria verò videt esse turpior superbia, quæ quia min⁹ turpis creditur, minus vitatur. Luxuriā eò magis erubescūt homines, quia oēs turpē nouerūt. Præterea dicūt Magistri q̄ sunt aliqui dæmones q̄ memores suæ antiquę nobilitatis, nō dignātur de luxuria tentare. Signū ad hoc est, q̄ Lucifer tentans dominum in deserto, non tentauit eum de luxuria.

De speciebus luxuriæ. Pars II. *quæ habet decem capitula.*

De Luxuria cordis & corporis. Cap. I.

Sequitur de speciebus luxuriæ. Diuiditur autem Luxuria, vno modo in duas species, s. in luxuriam cordis, & luxuriā corporis. Ad has duas species pertinet quod legitur in Psal. Vre renes meos, & cor meū. Cōtra primā speciem est necessarium vt ad mamillas zona aurea sim⁹ pręcīcti, secūdū q̄ vidit Ioānes Apo. 1. Cōtra secundā oportet nos præcinctos esse ad renes, secūdum

visio

visionẽ,Ezec.9.& Dan.10.Leuaui oculos meos, & vidi, & ecce vir vnus vestitus lineis & renes eius accincti auro obrizo.Incõtinentia verò cordis valde periculosa est propter hoc q̃ ille qui laborat hac specie incontinentiæ,peccat mortaliter toties quo ties videt pulchram mulierem. Idcirco dicitur sagena eorum cor mulieris fatuæ.Eccl.7.Inueni amariorem morte mulierẽ, quæ laqueus venatorum est,& sagena cor eius. Sagena totã aquam occupat:sic corde fornicatur cum omnibus fatua mulier.

De acceptione huius nominis Luxuria, & quòd enumerantur quinque species secundum vtranque acceptionem. CAP. II.

ALio modo diuiditur Luxuria in quinque species. Notandũ tamen est q̃ hoc nomen Luxuria quandoque sumitur largius,quãdoque minus largè. ¶ Primo modo Luxuria dicitur inordinatus amor delectationis,quę secũdũ tactũ est:sicut vitium Gulæ est inordinatus amor delectationis quæ est secũdũ gustũ: & cupiditas inordinatus amor pecuniæ:& secũdũ hoc potest diuidi Luxuria in quinq; species. ¶ Quarũ prima pertinet ad suauitatẽ vestiũ & lectorũ. ¶ Secũda,ad suauitatẽ vnctionũ qua antiqui vtebãtur. ¶ Tertia,ad suauitatẽ balneorũ. ¶ Quarta,ad tactus immundos illos membrorum quæ generationi nõ deseruiũt. ¶ Quinta pertinet & ad mẽbra generationi deputata. ¶ Et istæ species luxuriæ vocãtur Luxuria, secundũ quod hoc nomẽ Luxuria strictè sumitur.Et diuiditur in quinq; species. ¶ Prima, est simplex fornicatio. ¶ Secũda,stuprũ,quod est illicita defloratio virginũ. ¶ Tertia,est adulteriũ,qđ est ad alteri⁹ thorũ accessio.¶ Quarta est incestus,qui est cõsanguineatũ vel affiniũ abusus.Sub qua specie cõprehendi possunt peccata sanctimonialiũ & etiã religiosorũ. ¶ Quĩta est,peccatũ cõtranaturã, qđ fit duobus modis:quãdoq; enim est,contra naturã quo ad modũ,vt cũ mulier supergreditur,vel cũ ũt bestiali modo illud opus, tñ in vase debito:quãdoq; verò est cõtra naturã quantũ ad substantiam,vt cùm quis procurat vel cõsentit,vt semẽ alibi q̃ in loco ad hoc deputato effundatur.De quo vitio cũ magna cautela loquendũ est in prædicãdo,& interrogationes in cõfessionib⁹ faciendo,vt nihil hominibus reueletur qđ illis præstet occasionẽ peccãdi.Et nota q̃ diabolus dicitur habere duas manus, quib⁹ frequẽter homines capit,s.Gulam & Luxuriã.De quibus exponitur illud Psal.Cõsiderat peccator iustum:s.diabolus,& querit mortificare eum:dominus autem non derelinquet eum in manibus eius.Quinque digiti in prima manu, sunt quinq; species Gulæ,quæ notantur in hoc versic.Præproperè,lautè,nimis, ardenter,

denter, studiosè. Quinq; digiti in secunda manu, sunt quinque species dictæ.

De peccato contra naturam cuius magnitudo octo modis ostenditur. CAP. III.

INter quas primo prosequemur de vitio cõtra naturam. Magnitudo huiꝰ peccati potest ostẽdi octo modis. ¶ Primò, illis testimoniis scripturæ quæ hoc vitiũ asserunt maximũ, vel nimiũ. Quale est illud quod dicitur Gen. 14. Homines autẽ Sodomitæ erãt pessimi, & peccatores coram Deo nimis. Et 18. dicit dominus: Clamor Sodomorũ & Gomorrhæorũ multiplicatus est: peccatũ eorũ aggrauatũ est nimis: descẽdã & videbo, &c. Greg. Nouitas tãtę & inauditæ turpitudinis quam admiratiõnẽ & dubitationẽ parit in audiente. Vñ dominus quasi admirans & dubitans, super tanto scelere, introducitur loquẽs: Descendã & videbo, &c. Incredibile eñ mihi videtur homines tantũ flagitiũ perpetrasse. Et nota ꝙ de duobus peccatis, s. de homicidio & de vitio cõtra naturam, legitur clamor ascẽdisse ad dominũ: quia laborantes his duobus vitiis specialiter hostes Dei sunt & generis humani. Facto enim etsi non verbo, dicunt ei: Masculũ & fœminã creasti vt multiplicarentur, nos operã dabimus vt minuantur. Vnde quasi patificatur homicidio vitium istud. Ad istũ etiam primum modũ pertinet quod legitur de Ioseph Gen. 37. Accusauitque fratres suos apud patrem suum crimine pessimo, id est, de vitio cõtra naturam secundũ vnam expositionem. Ad eundem modum pertinet illud verbum Aug. Adulterij malum fornicationem vincit, vincitur ab incestu: peius enim est cũ matre, quã cum aliena vxore dormire. Sed omniũ horum pessimum est quod cõtra naturam fit: vt si vir membro mulieris nõ ad hoc concesso vtatur hoc execrabiliter fit in meretrice, sed execrabilius in vxore. Vnde & Clemens papa: Grauissimè peccant fornicarij: id est, valde grauiter: grauius adulteri: cũctis his grauius incestuosi: quos omnes transcendunt contra naturã delinquẽtes. ¶ Secundò, potest ostendi magnitudo huius peccati per vindictã iam sumptam à dño de peccato isto. Prima autem vindicta huius peccati fuit diluuiũ. Inter alias causas enim diluuij ponit hoc Methodius, ꝙ mulieres in vesaniam versæ, supergressæ viris abutebantur, & ꝙ exarserant homines in alterutrum coëuntes. Secunda fuit subuersio quinque ciuitatum. In qua vindicta attendendum est, ꝙ Dominus nõ solùm nocẽtes puniri voluit, sed innocentes paruulos etiam vnius diei. In hoc prouisum est pueris ne diutius viuentes sequerẽtur exempla patrum, & grauius damnarentur. Et etiã circumiacentes regiones

puniri

punirí voluit: nec ſolũ etiá homines, imò etiá animalia & terrę naſcentia. Ipſam quoq; terrá deſtruxit, eam conuertẽdo in mare mortuũ in quo nihil viuit, nec auis, nec piſcis. Etiá cádela viua ſupernatás extincta mergit, quaſi igne infernali ſumpta eſt iſta vindicta. Nec potuit expectare ignis iſte, donec cætera peccata punirentur. Vnde Grego. Gehennalis flámа motá non ſuſtinens, Sodomorũ præuenit tollere nationem, & ipſam terram tantæ confuſionis cõſciętia cõſumpſit ignis ſulphureus & ſpiritus procellarũ, & in lacum horribilem ſolum omne redactum eſt. Et Geneſ. 19. Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorram ignem & ſulphur de cœlo, & ſubuertit ciuitates has, & omnem circà regionem, vniuerſos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia. Reſpiciẽs etiam vxor Loth poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam ſalis, ad oſtendẽdum quantum diſpliceat Deo memoria huius peccati. Tertia vindicta fuit de Onan, de quo legitur Geneſis 38. ꝙ ſemen fundebat in terrá, & idcirco percuſſit eum dominus, eò ꝙ rem deteſtabilem faceret. ¶ Tertiò poteſt oſtendi magnitudo huius vitij per pœnam huic peccato taxatam. Vnde Leuit. 20. Qui dormierit cum maſculo fœmineo coitu, vterque operatus eſt nefas: morte moriãtur, ſanguis eorũ ſuper eos. ¶ Quartò, per cõminationem quã facit Deus huic peccato. Vnde Ioël. 3. Congregabo omnes gentes, & deducam eos in vallem Ioſaphat, & diſceptabo ibi cum eis. Et ſubiungitur cauſa vna diſceptationis: quia poſuerunt puerum in proſtibulo. Quintò, poteſt oſtendi per hoc ꝙ Scriptura ita deteſtabiliter loquitur de peccato iſto. Vnde ad Roman. 1. Maſculi in maſculos turpitudinem operantes. Non dicit aliquod turpe, ſed ipſam turpitudinẽ vocat peccatum iſtud. Et ibidem: Vt contumeliis afficerẽt corpora ſua, &c. Propterea tradidit illos Deus in paſſiones ignominiæ. Et Leui. 18. Cum maſculo non cõmiſcearis coitu fœmineo, quia abominatio eſt. Et Symmachus dicit, quòd ineffabile eſt, & non debet homo loqui de peccato iſto. ¶ Sextò quòd multi antiqui inueniuntur non reputaſſe adulterium vel ſtuprum reſpectu huius peccati. Gen. 19. dicit Loth Sodomitis: Nolite, quæſo, fratres mei, nolite hoc malum facere: habeo duas filias quæ nondum cognouerunt virum, educam eas ad vos, & abutimini eis. Et Iud. 18. Habeo filiam virginem, & hic homo habet cõcubinam: educam eas ad vos, vt humilietis eas, & veſtrã libidinẽ impleatis: tantũ hoc obſecro, vt ſcelus hoc contra naturam nõ operemini in virum. ¶ Septimò, poteſt oſtendi magnitudo huius vitij, per hoc ꝙ illud peccatum eſt adinuentio. Deus enim mul-

multò odit adinuẽtiones in peccatis. Vnde super illud Esa. Visitabo super fructũ adinuentionũ vestrarũ: dicit Greg. Deus plus punit studia peccatorũ, quàm peccata. Et in Psal. Ibunt in adinuẽtionibus suis. Item, Corrupti sunt. & abominabiles facti sunt in studiis suis. ¶ Octauo potest ostendi magnitudo huius vitij per multiplicẽ effectũ ipsius. Hoc vitiũ fœdus inter nos & Deũ rumpit. Genus humanũ quantũ in se est, destruit, hominem iumento inferiorẽ reddit. Propter hoc vitiũ filiꝰ Dei desiit incarnari, vt dicit authoritas. Ad primum pertinet quod dicit Aug. Hoc vitio violatur societas quæ nobis cũ Deo esse dicitur dũ natura, cuius ipse author est, peruersitate libidinis polluitur. Sicut aliquis quũ alius deteriorauit sibi rẽ suã, dicit, Vestra sit. Sic Deus illũ quẽ ipse fecit hominem masculũ, quum videt quòd ipse fecerit se fœminam, nõ reputat creaturam suam. Secundũ vero planũ est. Tertium verò potest ostendi per hoc, ꝙ ille qui peccat peccato isto, nõ obseruat legẽ, quã etiam bruta animalia obseruant. Aliæ species luxuriæ iumẽto assimilant hominẽ, sed hæc inferiorẽ reddit. Ideoq; Sodoma bene muta interpretatur: quia hoc peccatũ reddet homines mutos in die Iudicij. Nõ poterunt enim excusare se per ignorantiã, quum ipsa natura legem docuerit ipsa bruta animalia, quam isti transgrediuntur.

De incestu, cuius peccati magnitudo quatuor modis ostenditur.

CAPVT. IIII.

SEquitur de incestu, cuius peccati magnitudo potest ostendi. ¶ Primò per pœnã taxatam huic peccato in lege. Postquam enim dominus prohibuit incestũ & peccatum contra naturã, Leui. 18. subiungitur: Omnis anima quæ fecerit de abominationibus his quippiã, peribit de medio populi sui. Et eiusdem 30. taxatur pœna eadem huic peccato ¶ Secũdo potest ostendi per hoc, ꝙ Apostolus tradidit Satanæ cruciandum illum fornicatorem, qui cum nouerca sua peccauerat: secundũ quod legitur 1 ad Cor. 5. ¶ Tertiò potest idẽ ostendi per mala quæ ex hoc peccato sequuntur: vnde legitur 2. Reg. 12. ꝙ Amõ qui sororẽ suam corruperat, interfectus est à fratre suo Absalõ. Nisi homines ab hoc peccato cauerent sibi, sequerentur inde non solum odia & homicidia, sed etiã fratricidia. ¶ Quartò potest ostendi per hoc quòd peccatum istud hominem quasi canem reddit. Canis enim in opere illo non obseruat consanguinitatem.

De Adulterio & speciebus eius, cuius magnitudo in septem ostenditur.

CAPVT V.

SEquitur de adulterio: quod diuiditur in duas species: scilicet

in simplex adulteriũ, quod est cum vxoratus peccat cum soluta & econuerso. Et in adulterium duplex, quod est cum vxoratus peccat cum vxore alterius. ¶ Septem autem sunt per quæ potest ostẽdi magnitudo huius peccati. ¶ Primò per hoc, q̃ est cõtrarium sacramẽto matrimonij quod ipse Deus instituit & in paradiso, & in statu innocẽtiæ. Vnde nõ fit contumelia tanto sacramento absq; magna contumelia Dei. ¶ Secũdò per hoc, q̃ est contrarium iuri naturali. Vnum enim ex præceptis iuris naturalis est hoc, Quod tibi nõ vis fieri, alij ne feceris. Hoc nullo modo vellet alius sibi fieri, vt quis cũ vxore sua peccaret. Multi sunt qui potius permitterent se interfici, vel exhæredari, quàm hoc sustinerẽt. Ius ergo naturale dicit homini, q̃ hoc nullo modo debeat facere alij, quod ab eo odit sibi fieri. ¶ Tertiò potest ostẽdi per hoc, qđ p̃hibitio adulterij in Decalogo immediatè ponitur post prohibitionẽ homicidij, & ante prohibitionẽ furti, vnde Clemẽs Papa: Quid in omnibus peccatis adulterio grauius? Secundũ enim in pœnis tenet locum; id est, in prohibitionibus. Homicidio quodammodo assimilatur adulterium. Cum enim vir & mulier sint vna caro: qui aufert vxorem suã alicui, idem est acsi seipsum ei auferret. Exuperat autẽ istud peccatum omne furtũ: quia quod aufertur, cũ sit creatura rationalis, melius est quacunq; terrena substãtia. ¶ Quartò potest idẽ ostendi per legẽ quæ habetur Leui. 20. Vbi sic dicitur: Si mœchatus quis fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum vxore p̃ximi sui, morte moriatur: moriatur & mœchus & adultera. Eadem pœna punitur hoc peccatũ secundum leges mundanas, nec recipitur aliqua redẽptio; Quintò ostenditur idem per hoc q̃ legitur Dñs dixisse Dauid cũ adulterans esset, 2. Reg. 12. Nõ recedet, ait, gladius de domo tua, vsq; in sempiternum, eò q̃ despexeris me, & tuleris vxorẽ Vriæ Hetthæi. ¶ Sextò potest ostendi per mala quæ inde sequũtur. Sequuntur autem ex hoc peccato exhæredationes filiorum. Vnde Eccles. 22. Mulier relinquens virum suum peccabit statuens hæreditatẽ ex alieno matrimonio. Sequuntur etiã inde homicidia. Vnde Dauid cùm in adulterium cecidisset, fecit interfici fidelem militem suum. Sequitur etiam indè multoties, vt scilicet quis cognoscat filiã patris sui, vel eius vxorẽ, ignorans quis sit pater eius. ¶ Septimò potest ostendi magnitudo huius peccati per iudiciũ zelotypiæ: de quo Num. 5. Si declinasti à viro tuo atque polluta es, & concubuisti cum altero viro, his maledictionibus subiacebis. Det te Dominus in maledictionem exemplúmque cunctorum in populo.

populo. Putrefacere faciat femur tuum, & tumens vterus tuus dirumpatur, &c. & Ezech. 33. Vnusquisque vxorem proximi sui polluit: & hæreditate terram possidebitis.

De Stupro, cuius peccati magnitudo ostenditur. CAP. VI.

SEquitur de Stupro, quod est illicita defloratio virginũ. Cuius peccati magnitudo ostẽdi potest. ¶ Primò ex hoc ꝙ Sichen filius Emor, qui Dinã filiam Iacob defloravit, interfectus est hac de causa cũ patre suo & toto populo vrbis suæ: vt legitur Gen. 34. ¶ Secundò potest idẽ ostendi per hoc ꝙ idem peccatũ aufert virginitatem, cui debetur fructus centesimus: cùm coniugatis debeatur solum tricesimus, viduis solum sexagesimus. Satis deteriorat terrã, qui facit vt non possit reddere nisi sexagesimum fructũ, vel tricesimum, cùm prius redderet centesimum. Qui illicitè defloravit aliquam, aliquãdo est occasio mille fornicationũ, quas ipsa faciet postea. Sicut ille qui primò rumpit clausurã vineæ, occasio est illius dãni quod faciũt qui postea intrãt, qui aliter nõ intrassent. Et aufert ei quãdoq; ꝙ nunquam de cætero maritum habebit. Ad detestationẽ etiam huius peccati facit ꝙ bonum quod ipse aufert, scilicet virginitatis bonum, est irrecuperabile & irrecompensabile. Votũ virginitatis non recipit dispensationem, quia nec recompensationẽ.

De simplici Fornicatione. CAP. VII.

AD simplicis fornicationis detestationem sufficere possunt quæ dicta sunt de luxuria generaliter. Addere tamen hoc possumus, ꝙ hoc peccatũ est detestabilius etiã homicidio vel rapina, in hoc ꝙ illa nõ sunt substantialiter mala: potest enim aliquis velle occidere aliquẽ meritoriè, sicut iudex amore iustitiæ. Et aliquis potest accipere alienũ in summa necessitate: sed nullus potest fornicari scienter, quin mortaliter peccet. Ponamus ꝙ aliquis malum non cogitauerit, nec dixerit, nec fecerit, & omnia egerit bona quæ excogitari possunt, & semel tantum fornicatur, & sic decedit absque pœnitentia, ex necessitate damnabitur. Si omnes missæ quæ vsq; ad finẽ mundi celebrabũtur ab ecclesia pro eo celebrarẽtur, nõ liberaret eum à morte æterna. Ad detestationẽ etiam istius peccati facit quod legitur Numer. 25. ꝙ cùm esset fornicatus populus Israël cum filiabus Moab: iussit Dñs cunctos principes populi suspendi in patibulis contra solem. Et occisi sunt de populo xxiiij. millia hominũ. Et Phinees qui interfecit Zãbri coëuntem cũ Madianitide, sacerdotium sempiternum meruit, & iræ Dei à populo diuertit. Et licet fornicatio genus sit omnis illiciti coitus: qui fit extra

vxorem: tamen specialiter intelligitur in vsu viduarum, vel meretricum, vel concubinarum.

¶ De peccato meretricum.

AD detestationē huius fornicationis quæ fit cū meretricib⁹, facit hoc, ꝙ quādo aliquis se credit cū talibus peccare simplici fornicatione, ipse quādoq; cōmisit adulteriū vel incestū. Sæpe enim tales mulieres cōiugatæ sunt, & forsitā à cōsanguineis ei⁹ ꝙ peccāt cū eis cognitæ. Vnde cōmittit se, ꝙ cū talib⁹ peccat magno discrimini. Et licet nō sint cōiugatæ vel affines ei, ipsæ tamē æquè peccāt acsi forēt: ex quo æqualis est cōtēpt⁹. Ad detestationē verò illi⁹ fornicationis q̄ fit cū viduis, facit hoc ꝙ peccās cū talibus aufert eis honorē. Ad detestationē verò eius q̄ fit cū cōcubina, facit hoc, ꝙ talis fornicatio fit cū scādalo ꝓximi.

¶ De raptu.

EST autē alia species luxuriæ præter prædictas, q̄ Raptus dicitur. Est autē rapt⁹, cū puella violēter à domo patris educitur, vt corrupta in vxorem habeatur, siue puellæ, siue parentibus vis illata constiterit. Hoc peccatum tantum est, ꝙ morte punitur.

De alia diuisione Luxuriæ. Et primo de Luxuria Clericorū. CAP. VIII.

TErtio modo potest diuidi peccatū Luxuriæ secundùm diuersitatē subiectorū in quibus est, vt diuidatur in luxuriā laicorū, clericorū & religiosarū personarū. ¶ De luxuria verò laicorū nihil aliud dicemus quā de luxuria in genere dictū sit. Sed de aliis duab⁹ speciebus dicemus, quia grauius est peccatū illud in clericis religiosis psonis: & aliter pōdeſandū est in eis, quā in laicis. Vnde pōdus sanctuarij maius erat cæteris pōderibus mercatorū & ciuium, ad designādum, ꝙ aliter ponderanda sunt peccata laicorum & peccata eorum qui sancti deberent esse, quibus dicitur in Esa. Mundamini qui fertis vasa Domini.

¶ Quæ aggrauant peccatum carnis in clericis.

SEPTEM autē sunt quæ aggrauant peccatū carnis in clericis in sacris ordinibus cōstitutis. ¶ Primū est, voti fractio, & est ista circūstātia valde aggrauās peccatū, ꝙ satis apparebit, si aliquis attēdat quā pretiosum sit qd talis aufert Deo, & ꝙ res sancta sit. Hæ duæ circūstātię aggrauare solēt peccatū rapinæ: pretiositas rei quæ rapitur, quia magis dānificatur ꝓximus: & sanctitas ipsius quia tūc nō est solùm furtū, imò etiā sacrilegium. Castitas verò quā iste promisit Deo cū sacros ordines suscepit, quā Deo aufert cū fornicatur, res irrecōpēsabilis est. Vnde Eccl. 26. Omnis pōderatio nō est digna animę continētis. Res etiam sancta est, cū sit Deo oblata. Vnde contrectatio eius inuito dño facta

facta est sacrilegiũ. ¶Secundũ est scandalũ & derisio populi. Vnde Hier. Clericus aut honestior est cæteris, aut aliis est fabula. ¶Tertiũ est sciẽtia: vnde Greg. Vbi maius est sciẽtiæ donum trãsgressor maiori subiacet culpæ. ¶Quartũ est hoc, qđ ad seruitiũ Dei assumpti sunt. Sicut enim q̃ fornicat in ecclesia, magis peccat, quã q̃ fornicatur in domo cõmuni, eo q̃ ecclesia sit Dei seruitio deputata: sic maius est peccatũ luxuriæ in clericis qui sunt Dei seruitio deputati, quã in laicis. ¶Quintũ est, q̃ ipsi sunt de familia Dei, & eius expẽsis viuunt, & vestiuntur: proditores enim sunt quãdo illũ impugnãt, de cuius bonis viuunt & vestiuntur. Et Dei cõtumelia etiã maior est: quia à suis contẽnitur: vnde in Psal. Si inimicus meus maledixisset mihi. ¶Sextũ est hoc, q̃ ipsi decipiunt populum qui dat eis eleemosynas, vt ipsius peccata deleant orando, & gratiã impetrẽt sanctitate vitæ suæ: quod ipsi nõ faciũt, quia secundũ Greg. cũ indignus ad intercedendũ mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Ber. Qui ambulãt in carne, Deo placere non possunt, & placere velle præsumũt. ¶Septimũ est, dignitas officij ad quod ordinati sunt, quod specialiter pertinet ad sacerdotes. Sicut enim grauiter peccaret qui calicẽ benedictum in lutum proiiceret, vel aliter macularet, eò q̃ ad cõtinendum Dominicũ sanguinẽ sit deputatus: sic sacerdos valde peccat grauiter, qui ad susc ipiendũ Dominicum corpus & sanguinẽ ordinatus est, quando peccato carnis se maculat. Et sicut etiã ille grauius peccaret, qui in calice inquinato manẽtẽ immunditia in eo sanguinẽ Dñi poneret: sic valde grauiter peccat ille qui fœtore luxuriæ inquinatus antequã ab immunditia illa se abluerit, corpus & sanguinẽ Dñi sumere præsumit. De quo Amb. Qui indignè Christum sumit, idẽ est acsi interficiat: & Aug. super illud ad Hebr. 10. Irritã quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium Dei conculcauerit? Conculcat Christum qui liberè peccat, & absque timore, & qui eo indignè participat.

¶Quòd peccatum Luxuriæ valde indecens sit in sacerdote.

NOTA q̃ peccatum Luxuriæ valde indecens est in sacerdote. Et hoc quinque de causis. Et quia homo, & quia Dei minister, & quia Angelus, & quia plusquã Angelus in aliquo, & quia videtur Deus, vicẽ enim Dei tenet. Ad primum enim facit illud Senecæ: Voluptas nihil habet magnificũ, nihil quod naturam Deo proximam deceat ministerio membrorũ vilium ac turpium veniens. Appetitus fornicantis est brutalis concupi-

scentia brutorum viso delectabili tam citò accenditur, & non habet in potestate sua vt eam temperet vel extinguat. Sic fornicator vult appetitum suum implere quantumcumque malũ inde sibi accidere debeat. ¶ Ad secundũ nota, quòd si diuites huius seculi tantum amant munditiam in eis qui sibi seruiunt cibum præparãdo, quid ille de quo legitur in Cant. Qui pascitur inter lilia: idest, puritate delectatur? Aug. Melius est spiritualia penitus omitti, quàm impurè tractari, vel tangi. In ecclesiasticis officiis dominus non frequentiam ministrorum, sed deuotionem probat animorum. Ad tertium pertinet quod legitur in Malac. 3. cap. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirũt ex ore eius: quia angelus domini exercituum est: plus est etiam quàm angelus, quantum ad dignitatem sacerdotalẽ, quam non credimus angelis esse concessam. Non enim si proferret angelus verba illa, Hoc est corpus meũ: Hic est sanguis meus: fieret transsubstantiatio: quia nõ habet ordinem qui ad hoc exigitur. Nec angelis legimus dictum esse, Quorum remiseritis peccata remissa sunt: vt legitur discipulis dictum Ioan. pen. Hoc tamen verbum sanè intelligẽdum est. ¶ Est etiam vt Deus. Vnde super illud Matt. 16. Vos autem quem me esse dicitis? dicit glo. interli. vos ab aliis discreti non homines, sed dij. Et in Leuit. Diis non detrahes: & principi populi tui non maledices. Et quale est hoc, quod ille amat vt porcus qui est vt Deus.

De peccato carnis in personis religiosis, cuius magnitudo peccati sex modis probatur. CAP. IX.

COnsequenter ostendendum est quomodo aggrauetur peccatum carnis in religiosis personis. Et primo ostendemus hoc generaliter in quibuscunque religiosis personis. deinde specialiter in sanctimonialibus. Et nota quòd septem circunstatiæ aggrauantes peccatum clericorum qui sunt in sacris ordinibus constituti, possunt similiter ad peccata religiosarum personarũ referri. Sed causa brenitatis de hoc ad præsens dimittimus. ¶ Sex autem sunt per quæ ostẽdi potest quãtum aggrauetur hoc peccatum in religiosis. ¶ Primũ est hoc, quòd Moyses narrat Gen. 6. tãquã causam diluuij: Cùm cœpissent, inquit, homines multiplicari super terram, & filios procreassent: videntes filij Dei filias hominum quòd essent pulchræ, acceperunt vxores sibi ex omnibus quas elegerant. Si enim displicuit tantum Deo quòd filij Dei filias hominum in vxores acceperunt, quantum credẽdum est displicere Deo cùm filij Dei cum filiabus hominum fornicantur? ¶ Secũdum est, quòd cœtus religiosorum nobilior

pars

pars est in corpore Christi, scilicet ecclesia: vnde per faciem intelligitur, & ideò sponso Ecclesiæ maximè displicet macula in eis: vnde ipse dicit in Can. sponsæ: Ostende mihi faciem tuam. Qui magnam alicui vult facere contumeliam, maculat ei faciē. Vnde Iudæi in faciem Christi expuerunt, vt contumelia maior esset. Sic Christo cōtumeliam magnam faciunt, qui faciē sponsæ, pro quā abluenda faciē propriam sputis Iudæorū exposuit, maculant vel in se vel in aliis. ¶ Tertium est hoc, q̄ peccatum carnis in religiosis apostasia est. Si enim qui habitum religionis deserit, apostata iudicatur: cum castitas magis substantialis sit religioni quàm habitus qui castitatem deserit, apostata est. Vnde de tali verum est, quod legitur Prouer. 6. Homo apostata vir inutilis. Nec quantū ad Deum vtilis est: quicquid enim facit in clausтro, nō valet ei ad meritū vitæ æternæ. Et quo ad homines inutilis est, cùm eis sit scandalo & derisioni. ¶ Quartum est hoc, q̄ diabolus ita studet & laborat vt religiosos faciat cadere, præcipuè in peccatum carnis. Vnde Eccle. 13. Venatio leonis onager in eremo. Leo est diabolus, cuius venatio est monachus in eremo clausтri. Diabolus est quasi lecator cibos inusitatos quærēs. Vnde Habacuc 3. Incrassata est pars eius, & cibus eius electus. ¶ Quantū placeat diabolo peccatum carnis in religiosis, potest ostendi ex hoc, quod legitur in diabolo Gregor. quòd Andreas Fundanæ ciuitatis episcopus, cū vitam virtutibus multis plenā duceret & continentē, quandam monialem quā secū prius habuerat, noluit ab episcopi sui cura repellere, certus de sui & eius continētia. Sed hostis eius cœpit speciem oculis eius imprimere, aditum tentationis exquirēs. Quadam verò die Iudæus quidam de Campania Appiam tendēs, cùm iam esset nox, nesciens quò declinaret, iuxta Apollinis templum se contulit. Nocte verò media dum prę timore vigilaret, vidit malignorum spirituū turbam in ecclesiam aduenire, quorum princeps discutere cœpit quid egissent. Et post multum venit vnus qui in Andreæ animum per speciē sanctimonialis quādam tentationem carnis cōmouisse aperuit. Cùm verò malignus spiritus qui præerat inhians audiret, adiunxit, q̄ ad hoc peruenit tentatio, vt die præterito in terga eiusdē sanctimonialis fœminæ alapā daret. Tūc blandè exhortatus est eū, vt perficeret, quod cœperat, vt singulariē palmā teneret. Tunc Iudæus accedens ad episcopū, diligēter ab eo, licet hoc celare vellet, extorsit. Quē episcopus ad fidē monuit, & baptizauit. Ad idē facit quod legitur in Vitis patrū, quòd dicebat quidam Thebæus senex, q̄ filius fuisset sacerdotis

idolorum. Et cùm quadã die videret patrẽ ſuum in templo ſacrificantem idolis, vidit & ſathanam cũ malitia ſua aſtãtem. Quẽ cũ ſinguli dæmones adoraſſent, retulerunt facta nequitiæ ſuæ. vnus ait, Per xxx. dies homines vnius prouinciæ plurimos occidi. Alius dixit, p xxx. dies plurimos ſe ſubmerſiſſe in mari. Alius ſe per decẽ dies interfuiſſe nuptiis, & ſponſum & ſponſam occidiſſe, & multã effuſionẽ ſanguinis incitaſſe. Hoc audito omnes ſathan flagellari iuſſit. Tandem vnus ait, par xl. annos incitaſſe ſe quendã monachum in eremo ad peccandũ, & vix illa nocte cõpuliſſe eum fornicari. Tunc ſurgens & oſculans eum impoſuit ei coronam quã habebat, dicẽs quid maximũ feciſſe. ¶ Quintũ eſt hoc, quòd domin⁹ legitur ita grauiter puniuiſſe peccata illa quę in clauſtris ſunt cõmiſſa. Primũ clauſtrũ fuit in cœlo, in quo ipſe Deus abbas fuit: in quo quidã cõſpiratione fecerunt, & abſque ſpe veniæ dãnati ſunt. Secundũ clauſtrũ fuit in terreſtri paradiſo, in quo qui inobedientes fuerunt, de paradiſo expulſi & morti cum tota ſucceſſione ſua dãnati ſunt. Tertiũ clauſtrũ fuit in principio Eccleſiæ, in quo Petrus fuit abbas, in quo qui proprietarij eſſe voluerũt, morte ſubitanea perierũt. Cauſa autẽ quare peccatũ in clauſtro cõmiſſũ adeò Deo diſpliceat, poteſt eſſe duplex. Vna tãgitur Eſaiæ 26. vbi ſic legitur: In terra ſanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Dei. Multũ diſplicet Deo quòd diaboli filius locũoccupet, in quo deberet eſſe vir ſanctus. Secũda cauſa eſt: quia clauſtrales debent eſſe ſerui Domini, ꝓprie proprij. vnde valde magnam cõtumeliam reputat ſibi hoc Deus, quũ à talibus ſe contemni videt. ¶ Sextum eſt hoc, ꝙ vita clauſtralis eſt angelica vita. Imitari enim debet angelicã vitam in puritate per caſtitatẽ. In carne enim præter carnẽ viuere, non humanæ eſt naturæ, ſed virtus angelicæ. Et in charitatis feruore vſque ad omnium communionem. Et in perſecutione obedientię: vt ſicut in cœlo, ſic ibi voluntas Dei perfectè fiat. Clauſtralis ergo angelus eſt. Ergo vel malus vel bonus. Si malus eſt, diabolus eſt vel dæmon. Nihil enim aliud eſt malus angelus, quàm diabolus. Et ſic clauſtrales luxurioſi ſunt dæmones incubi. Hier. Profeſſis Chriſtianæ religionis militiam, nihil eſt mediũ inter angelos & dæmones. Aut enim erũt angelis ęquales, aut dęmonibus nõ impares. ¶ In clauſtralibus videtur hoc peccatum maximũ eſſe & indecens: quia ſpiritualiſsimi deberent eſſe. Et hoc peccatum præ cæteris carnales eos reddit. Efficitur enim in hoc peccato homo totus caro. Macula enim intolerabilis eſt in oculo, quæ parum grauaret in alio membro. Viri enim contempla-

tiui

tiui sunt vt oculus.

¶ *De peccato carnis in Monialibus.*

SEQVITVR de peccato carnis in sanctimonialibus. Quod adeò graue est, quò non est sola fornicatio, imò est ibi adulterium,& incestus,& stuprum, & quasi peccatum cõtra naturam. Adulteriũ est ibi,quũ sit accessio ad spõsam Christi. ¶Et valde est graue genus adulterij,si attẽdatur,q; despõsata sit Altissimo quanto enim nobilior est cui desponsata est,tãto maior est cõtumelia.Ipsi enim est desponsata,cui angeli deseruiũt.Attẽdere etiam debet qui eam solicitat, q; sponsa est dñi sui. Vnde cum peccato adulterij,erit ibi crimen proditionis.Hoc autem attendebat Ioseph.qui dominæ suæ dicẽri sibi,Dormi mecum:dixit Genesi.39.Quomodo possum facere hoc malum, & peccare in dominum meum?Attendere etiam debet,q; sponsa ista est adeo dilecta à dño suo,q; incluſit eam. Oblita est populum suum & domum patris sui, vnde concupiuit rex decorẽ eius. Iuxta verbum Psal. Ad hoc adulteriũ specialiter potest referri,quod legitur Prou.6.Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ.Stuprũ etiam,id est illicita defloratio virginis,frequẽter est ibi.Incestus etiam & valde graue genus incestus:quia cum vxore patris.Vn de ad hoc potest referri quod legitur 1. ad Cor. 5. Auditur inter vos fornicatio,& talis fornicatio qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris sui aliquis habeat. Ad idem potest referri quod legitur Genes.pen.Ruben effusus es sicut aqua: nõ crescas,quoniam ascendisti cubile patris tui,& maculasti stratum eius. Est etiam quodammodo ibi vitium contra naturam,quum fornicatur cum mortua, & iam sudario inuoluta. Religiosæ personæ quæ perfectè ordinem suum seruant, continuè sudarium suum ferunt.quia in habitu suo sepeliuntur.

De his quæ dant occasionem peccato Luxuriæ. PARS III.

Quæ habet septem capitula.

De incitamentis Luxuriæ. Et primò de otio,& indiscreta sumptione cibi & potus. CAP. I.

DIcto de his quæ faciunt ad detestationem Luxuriæ, & de speciebus eius,dicendum est de his quæ præstant occasionẽ huic peccato. Quæ sunt octo scilicet otium, indiscreta sumptio cibi & potus,exortatio vetularum vel aliarum personarum quæ consiliatrices sunt turpitudinis,& prauum exemplum,aspectus mulierum,colloquium, auditus, cantilenarum amatoriarum, vel instrumentorum musicorum, & turpiloquiorum, & tactus. ¶ Quòd otium det occasionem huic peccato, patet ex scriptis

ethnicorum,& etiam ex sacra scriptura. Vnde poëta : Quæritur Ægystus quare sit factus adulter: In promptu causa est, desidiosus erat. Et Ezec. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ, superbia, saturitas panis, & abundantia, & otium. ¶ De indiscreta sumptione cibi & potus, quomodo sit causa luxuriæ, satis dictū est, vbi de vitio gulæ suprà in principio diximus. Dicit etiá Hieron y. quòd difficile inter epulas seruatur pudicitia. Et Ber. Periclitatur castitas in deliciis. Item Hiero. Pro membrorum ordine ordo vitiorum est. Hinc dicitur quòd membra generationi deputata seruiant peccato.

¶ *De peccato vetularum turpitudinem consulentium.* CAP. II.

MVlta autem sunt per quæ potest ostendi magnitudo huius peccati. ¶ Primum est hoc, quòd peccatum illud est diabolicum. Opus enim diaboli est operam dare vt hominē deiiciat in peccatum. Sic studium vetularum talium est, vt mulieres inclinēt ad peccatum. Nec habent de illo peccato quandoque nisi fœtorem & potum vnum vini. Vnde Ioel. 3. Puellam vendiderunt pro vino, & biberunt. ¶ Secundum est hoc, quòd opus earum magis est noxium quàm opus diaboli. Vbi enim nec homo nec diabolus potest aliquid facere per se, ibi facit vetula. Vnde posset rectè dici diabola, eo quòd in peccato diabolo assimiletur. A peccato enim habet diabolus, quòd sit diabolus, qui est à creatione angelus. Posset etiam dici sathan, quod interpretatur aduersator. Efficacius enim aduersatur saluti eius quam mouet ad malum, quàm ipse diabolus. ¶ Tertium per quod potest ostēdi magnitudo huius peccati, est pœna serpenti à domino inflicta. Serpens enim quem diabolus sibi elegit, vt per eum mulierem deiiceret, eò quòd mulieri assimilaretur (erectus enim tunc erat, & secūdum Bedam, vultum virgineum habēs) significat rectè has vetulas quas diabolus elegit ad alias mulieres deiiciendas, eò quòd sint eis similes. Licet autem serpens tanquam creatura irrationalis non intellexerit quid fecerit, tamen in tribus punitus est, cùm mulier in duobus punita sit tantùm, & vir tantum in vno. Vir etiam quia in solo esu peccauit, in labore quærēdo sibi edulium punitus est. Vnde dictum est ei: Maledicta terra in opere tuo &c. Mulier superbiuit, & in fructu peccauit, ideo Deus eam humiliauit, dicens, Sub viri potestate eris. Et in fructu eius puniuit eam, dicens, In dolore paries. Serpens vero, quia hominē deiecit, prostratus est, quum prius erectus incederet. Vnde dictum est ei, Super pectus tuum gradieris. Quia habuit in ore mendaciū, ideo in ore eius positum est venenum. Et in cibo punitus

punitus est. Vnde dictum est ei: Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Quia mulierē decepit, ideo dictum est ei: Inimicitias ponam inter te & mulierē. Et pòst: Ipsa cōteret caput tuum. Et est argumentum, ꝙ mulieres sanctæ multum debēt odio habere tales vetulas: non naturam, sed vitium earū. Et nisi se correxerint, procurare eo modo quo secundum Deum poterūt, vt à vicinia sua expellant eas. Qualiter ergo puniētur vetulæ quæ intelligunt peccata quæ faciunt, si sic serpens punitus est qui nō intellexit? Sicut serpens in ore punitus est, sic punientur & ipsæ. Et quia vinum pro peccato, quod faciunt bibunt: fel draconum erit vinum earum, & venenum aspidum insanabile. Ipsis etiam dicetur: Non terram comedes, sed carbones comedes omnibus diebus vitæ tuæ. Et quia se plancam vel pontem diabolo fecerunt, vt per eas ad mulieres diabolus transiret, ipsæ prostratæ conculcabuntur, & vadent super eas horribiles, vt ait Iob. ¶ Quartum est, quod legitur Eccl. 28. de lingua tertia, vbi sic habetur: Mulieres fortes deiecit: vel mulieres viratas, secundū aliā literam, vel etiam maritatas. Et quibusdam interpositis, subiūgitur: Et vtilis potius inferus, quàm illa. Ignis infernalis non exurit nisi illos qui adducuntur, & qui hoc meruerunt: sed lingua tertia iniustissimè vrit igne peccati, etiam illos qui sibi nihil nocuerunt. ¶ Quintum est hoc, ꝙ vetula talis se habet sicut lingua in corpore diaboli, ꝙ est congregatio malorum. Ex quo satis potest ostendi, ꝙ multa malitia sit in huiusmodi mulieribus. Si enim tātum est maliciæ in lingua vnius hominis, vt habetur in Cano. Iac. 3. quantū credenda est habere malitiæ lingua diaboli? De lingua hominis dicit Iacob: Līgua nostra ignis est vniuersitas iniquitatis. Et pòst, quæ maculat totum corpus, & inflāmat rotam natiuitatis nostræ inflammata à gehēna. Et iterum: Lingua est inquietum malum, plena veneno mortifero. quæ de lingua diaboli verissimè possunt dici, s. de vetula. Præterea cū diabolus vt faber sit, iuxta illud Esaię 54. Ego creaui fabrum sufflantem in igne prunas. Et iuxta illud Iob 41. Halitus eius prunas ardere facit. Vetulæ istæ sunt vt folles ipsius. Attestatur autem nigredo vetularum huic officio. Ipsæ etiam vetulæ sunt quasi laruæ sub quibus latet diabolus, & in quibus operatur. Si enim se manifestaret in propria forma, horrorem mulieribus incuteret. Ipsæ etiā reæ sunt proditionis apud Deū. cuius castra explorāt, & procurant vt diabolo tradantur. ¶ Prętera, quum Christus in tempore passionis laborauerit vsq; ad sudorem sanguinem, & tantum dolorem sustinuerit, quòd non

fui

fuit dolor ſicut dolor eius,& tãtũ expẽderit.Ibi enim fractũ eſt alabaſtrũ ,& vnguentum miſericordiæ effuſum in tanta abundantia,ꝙ eum ſenſerunt cœlũ & terra, & infernus:vnicã tamen animam , ſ. latronis,in actu lucratus eſt ibi. Ex quo ſatis patet quantum peccent hæ vetulæ etiã ſi nõ auferrent niſi vnam animam Deo in tota vita ſua,cũ tale damnũ faciãt ei,quale lucrũ ipſe fecit in cruce.Itẽ ſi prædicator vnus non lucraretur in tota vita ſua niſi vnicã animã , multum faceret, quũ vna anima plus valeat, quàm omnes diuitiæ huius mundi. Igitur ſi aliqua vetula toto tempore vitæ ſuæ nullũ aliud malũ faceret,nec corde, nec ore,nec opere,niſi quod vnam animã Deo auferret , nimis eſſet. Itẽ ſi aliquis vendidiſſet vnum de vicinis ſuis comedẽdo & bibendo cũ eo aliquibus qui eũ corporaliter iugularent,valde malus iudicaretur:vel ſi quis ad tantã malitiam perueniſſet, ꝙ pro duodecim denariis hominem vnum corporaliter interficeret.Quàm mala ergo iudicanda eſt quæ tot mulieres vendit ad interficiendũ eas ſpiritualiter,comedendo & bibendo cũ eis. Et quæ non pro duodecim denariis , ſed pro potu vno vini interdum in mortẽ vnius animæ conſentit. Præterea incendiarij,qui furtim domos & aceruos manipulorũ incendũt in guerris,peiores cæteris reputantur,& maximè ſunt exoſi. Vetulæ autem iſtæ incẽdiariæ ſunt.Luxuriã enim,quæ ignis eſt vſque ad conſumptionẽ deuorãs,vt legitur Iob 31.in cordibus hominum ponunt.Nec parcunt etiã tẽplis:fideles enim tẽpla ſunt Deo in baptiſmo dedicata.Itẽ ſi nullũ tale ſacrificiũ eſt Deo , vt zelus animarum, nullũ tale ſacrificiũ eſt diabolo vt perditio earum, & nihil ſic Deo diſplicet. Vetulæ tales videntur propriè eſſe de familia diaboli. Et ſicut voluit Chriſtus vt ſuper apoſtolos apparerent linguæ igneæ,ad oſtendendũ ꝙ officiũ eorũ erat verbis corda hominum igne cœleſti inflammare : ſic diabolus ſi vellet officium iſtarum vetularum hominibus oſtendere , linguas igneas igne fœtido inferni faceret ſuper eas apparere.

De malo exemplo per quod excitatur Luxuria. CAP. III.

MAlum exẽplũ licet vniuerſaliter multũ timendũ ſit,præcipuè tamẽ exẽplũ huius peccati:quia in mẽbris generationi deputatis maximè ſæuit cõcupiſcentia.Vnde ſummo ſtudio vitãda ſunt vbi fornicarij conuerſantur : quia non accideret de facili ꝙ aliquis videret aliquos fornicari quin tentaretur.Vnde Eccl. 19. Qui ſe coniungit fornicariis , erit nequã.Et Apoſt.1.ad Cor.5.loquẽs de Corinthio fornicatore : Neſcitis quia modicũ fermẽti totũ maſſam corrũpit? Expurgate ergo vetus fermẽtũ.

Et

Et Senec. Vnum exemplum auaritiæ vel luxuriæ multum mali facit. Etiam cum eis qui sunt in matrimonio non est tutum habitare illis qui virginitatem vel castitatem volunt seruare.

De aspectu mulierum qui valde timendus est. CAP. IIII.

ASpectus mulierũ valde timẽdus est, vt potest ostẽdi & authoritatibus & exẽplis, & rationibus. Authoritatibus. Vnde super illud Genes. 3. vidit mulier &c. dicit Greg. Nõ licet intueri quod nõ licet cõcupisci. Itẽ Greg. Pẽsandũ est quantũ visum debemus restringere, qui mortaliter viuimus, si mater viuentiũ per oculos ad mortẽ venit. Et Eccl. 9. Virginẽ ne cõspicias, ne forte scãdalizetis in decore eius. Et pòst: Auerte faciẽ tuã à muliere compta. ¶ Exẽplis potest idẽ ostendi. Vnde Gen. 34. Cũ vidisset Dinam Sichẽ filius Emor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit illã, & rapuit. Et Genes. 39. Iniecit domina oculos suos in Ioseph, & ait: Dormi mecum. Et 2. reg. 11. vidit Dauid Bersabee lauantem se ex aduerso super solariũ suum. Erat tunc mulier pulchra valde. Et subiungitur: Missis itaque Dauid nuntiis tulit eã. Et de Iudith 16. legitur: Colligauit cincinnos suos mitra ad decipiendum eum. Sandalia eius rapuerunt oculos eius. Pulchritudo eius captiuam fecit animam eius. Cincinnos vocat capillos in serie vna congregatos. ¶ Multis etiam rationibus potest ostendi ꝙ valde timendus sit nobis aspectus mulierũ. Quarum quædam sumũtur ex parte mulierum, & aliæ ex parte oculorũ. ¶ Ex parte mulierum sumere possumus tres rationes, ad hoc ostendendum. Prima est hæc, ꝙ à planta pedis vsque ad verticem non est locus in mulieribus, in quo non sit positus laqueus ad capiẽdum oculos. Quod satis innuitur Iudith 16. Dicitur ibi: Colligauit &c. vt suprà, ecce laqueus in vertice. Sandalia eius rapuerunt oculos eius: ecce laqueus in pedibus. Et Ecclesia. 7. Inueni mulierem amariorem morte, quæ laqueus est venatorum, & sagena cor eius. Vincula sunt manus eius. Hoc dicitur, vt qui in manibus eius tenetur, sciat se esse in vinculis diaboli. Et Prouer. 7. Ecce occurrit mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas. ¶ Notandum ꝙ diabolus excoriat mulieres, pellem honestæ conuersationis ab eis remouendo, ad miluos, id est, ad luxuriosos capiendos, qui sunt animalia ignobilia quæ ad extra volant. Ad idem solent canes vel murilegi excoriari. Mirum est quomodo hoc toleratur inter fideles, quod mulieres sic præparent se ad interfectionem animarum. Si quis faceret foueam in via, & eam cooperiret, non toleraretur. Foueа autẽ profunda est meretrix: vt legitur in Prouerb. 23. Item

Eccle

Ecclesia.9.Ne respicias mulierem multiuolam,ne fortè incidas in laqueos eius. ¶ Secunda ratio quare aspectus mulierum sit timendus,est hæc,q̃ mulieres in aspicientibus se solo visu ignē infernalem succendunt etiam à remotis.Vnde Eccles.9.Ne circumspicias speciem alienam.Propter speciem mulieris perierūt multi.Et ex hoc concupiscētia quasi ignis exardescit.Tertia ratio est,quia non est aliqua pars in eis qua quasi gladio nō vtantur in necem se aspicientium.Hiero.Gladius igneus est species mulieris,quasi ex omni parte sui sagittas mittens.Ad quā sagittationē pertinet quod legitur Prou.7. Donec transfigat sagitta iecur eius.Et paulò pòst:Multos vulneratos deiecit.Nō est hoc mirum,si multos interficiat,cū densescat multitudine telorum, sicut porcus qui dicitur spinaticus multitudine spinarum.

¶ *Quòd oculi dant occasionem sæpe peccato Luxuriæ.*

Ex parte verò oculorū possunt sumi septem rationes.¶ Prima,est q̃ oculi sunt valdè veloces ad nocendum animæ.Ideo prædonibus cōparantur.Thren.4.Oculus meus deprædatus est animam meam.Prædones timentur multum propter sui velocitatem.Ad idē pertinet quod dicit Gregorius super illud Gen. 3.Vidit mulier &c. Deprimendi sunt oculi à lasciuia suæ voluptatis ,quasi quidam raptores ad culpam. Non enim Heua lignum contigisset , nisi prius incautè respexisset. ¶ Secundò timendi sunt oculi,quia à remotiori nocēt. Gustus & tactus sunt eorum quæ sunt immediata:sed visus nō sic.propter hanc causam multum timētur balistarij & sagittarij.¶ Tertio,quia oculi contra nos multis armis vtūtur.Plures enim differentias rerū nobis ostendit visus , quàm cæteri sensus. Sensus iste ministrat materiam tentandi nobis , & quantum ad concupiscentiā carnis,& quantum ad concupiscentiam oculorum,& quantum ad superbiam vitæ.Vnde philosophus : Totius hominis libertas, est perdidisse oculos.Oculi sunt per quos paupertatem ferre nō possumus.Oculi tota nostra luxuria sunt:hi nos in omnia quotidie vitia præcipitant.¶ Quarto,quia duces sunt scelerū. Inter latrones magis timentur qui vias scientes aliorum sunt duces. Senec.Intelligēdum est partem esse innocentiæ cæcitatē. Huic oculi adulterium mōstrant,huic incestū,huic domum quā concupiscat,irritamenta sunt malorum,duces scelerum. ¶ Quinto propter corruptionem magnā quæ in oculis est. Ad quā corruptionem,Primo facit facilitas lædendi , quam videntur habere à natura, etiam quantū ad peccatū. Cui attestatur facilitas lædendi corporaliter , quæ est in eis. Dispositio enim corporalis

attesta

atteſtatur frequenter diſpoſitioni ſpirituali. Ad idē facit hoc q̄ naturaliter cuſtodiūtur oculi tāta diligentia. Multis enim tunicis inuoluti ſunt à natura, & palpebra etiam exteriori defenduntur, & etiā obiectione manus, ſi opus fuerit. Eiuſdem etiam facilitatis lædēdi ſignum videtur eſſe hoc, q̄ per oculos ad matē noſtrā mors intrauit. ¶ Secundo facit ad corruptionē iſtam hoc, q̄ multi corrupti fuerunt in primo peccato. Vnde poſt comeſtionem pomi ſequitur in Geneſi: Et aperti ſunt oculi eorū. Quod intelligitur quo ad motus concupiſcentiarū. Nō enim intelligendum eſt, q̄ quaſi palpones & cæci acceſſerunt ad lignū vetitū. Vnde ſuper illud Matth. 7. Quid autē vides feſtucā. dicit gl. Oculus qui in paradiſo poſt culpā eſt reſeratus, videt non vnde proficiat, ſed vnde in deteri⁹ cadat. ¶ Tertio corrupti ſunt ex diuturna cōſuetudine peccandi. Tanta autem corruptio iſta eſt, q̄ quaſi inuitus concupiſcit homo quod videt oculus. Vnde ſuper illud Iob 31. Pepigi fœdus cū oculis meis &c. dicit gl. Fœdus cū oculis pepigit, ne prius incautè aſpiceret quod poſtea inuitus amaret. ¶ Sexto ideo ſunt multū timēdi oculi, qa vſus eorū eſt valde neceſſarius: quāto enim eſt vſus magis neceſſarius, tāto & abuſus eſt magis timendus. Licet lingua valde corrupta ſit, tamen includi poteſt longo tempore, & ſic ceſſando ab eius vſu cauet homo ab eius abuſu. Sed oculi non ceſſant videre, vnde nō ceſſant peccare. Vñ 2. Pet. 2. Oculos habētes plenos adulterij, & inceſſabilis delicti. ¶ Septimo ſunt oculi timendi, quia ſunt quaſi duæ portæ in caſtro corporis noſtri, quibus ſi dominetur diabolus, ſimpliciter erit dominus corporis noſtri. Dominus qui habet portas alicuius caſtri, habet & caſtrum. Vnde Iob 31. poſt illud: Pepigi fœdus &c. Subiungitur: Quam enim partē haberet in me Deus deſuper? Vbi inſinuat q̄ nihil habet Deus in homine, ſi oculos non habeat: ſicut non eſt dominus caſtri, qui non habet ibi ingreſſum & egreſſum: & vt breuiter dicam, quum breuis ſit omnis malitia ſuper malitiam mulieris, vt legitur Eccleſi. 25. & nihil oculo nequius creatum ſit, vt legitur eiuſdem 30. quum in aſpectu mulierum hæc duo valde timenda coniunguntur, conſtat aſpectum mulierū valde timendum eſſe. Ideo Iob ſciens oculos eſſe hoſtes valde nociuos, fœdus cū eis pepigerat, vt nec cogitaret de virgine. Ideo etiam leguntur quidam philoſophi ſibi oculos eruiſſe. Vnde Hiero. Nō doleas ſi hoc non habeas quod formicæ & muſcæ, & ſerpentes habēt, catnis oculos: ſed illum oculū te habere lætare, de quo in Cantic. Vulneraſti cor meum, ſoror mea ſpōſa in vno oculorū tuorum.

rum. Denique quosdam mundi philosophos legimus, vt totam cogitationem ad puritatem cogerent, sibi oculos eruisse: in hoc tamen non debemus eos imitari.

Quòd colloquium mulierum valde sit timendum. CAP. V.

COlloquiũ mulierum valde timendũ est. Quod patet primò per hoc q̃ sermo mulierum insinuatur esse rete. Prou. 7. vbi sic legitur, de fallace muliere: Irretiuit eum sermonibus multis. ¶ Secũdo ex hoc q̃ comparatur igni. Ecc. 9. vbi sic legitur: Colloquium illius quasi ignis exardescit. ¶ Tertiò ex hoc quòd comparatur gladio acuto. Prouer. 5. Fauus distillans, labia meretricis, & nitidius oleo guttur eius: nouissima autem eius amara quasi absynthium, & acuta quasi gladius biceps.

De auditu cantionum amatoriarum, turpiloquiorum, & instrumentorum musicorum. CAP. VI.

AVditus cãtionum valde timẽdus est. Vnde Eccl. 9. Cum saltatrice ne sis assiduus, nec audias illã, ne fortè pereas in efficacia illius. Ad auditũ turpiloquiorũ possumus referre qđ dicit Apost. 1. ad Cor. 15. Corrũpũt bonos mores colloquia mala. Musica etiã instrumẽta multũ sunt timẽda. Frãgũt enim corda hominũ & emolliũt. Et ideò secũdũ verbum Sapiẽtis essent frãgẽda.

Quòd tactus mulierum sit valde periculosus. CAP. VII.

TActus mulierum valde periculosus est, sicut potest ostendi multis testimoniis scripturę. Et primò ex hoc quod legitur Eccles. 9. Cum muliere aliena ne sedeas omnino, nec accũbas cum ea super cubitum &c. Secũdò ex hoc quod legitur Ecc. 26. Qui tenet eã, quasi qui apprehendit scorpionem. Tertiò ex hoc quod legitur eccles. 7. Vincula sunt manus eis. Quartò ex hoc quod legitur Prou. 6. Nunquid potest homo abscõdere ignẽ in sinu suo, vt vestimenta eius nõ ardeãt? aut ambulare super prunas vt nõ cõburãtur plãtæ eius? sic qui ingreditur ad vxorẽ proximi sui, nõ erit mundus quũ tetigerit, eã. ¶ Ad idẽ facit exẽplũ Andreæ episcopi suprà positũ, qui sanctimonialẽ percussit manu, de qua percussione princeps dęmonũ adeo lętatus est. Ad idẽ facit exemplũ quod habetur in dialogo de quodam sacerdote qui habuerat concubinã, sed eã dimiserat, & ei nõ cohabitabat, imò sanctissimè viuebat. Tãdẽ eo ægrotãte ad mortẽ, & circunstãtibus dubitantibus, vtrũ iã spiritus recessisset, illa quę tũc ibi erat accessit propè tẽtatura vtrũ adhuc spiraret: ille aũt vidit eã, & cũ magno conamine locutus ait: Recede mulier, recede: adhuc viuit igniculus, tolle paleã. Ad idẽ facit quod legitur in Vitis patrũ, de quodã fratre, qui volẽs cũ matre trãsire flumẽ, ma-

nu

nus suas inuoluit pallio eius,& portauit eam vltrà: & interrogatus ab ea,cur hoc faceret. Respondit: Corpus mulieris ignis est,& eo ipso quòd contingebam te, veniebat mihi in memoriam de aliis mulieribus.

De remediis cõtra Luxuriã. PARS IIII. *quæ habet quatuor cap.*

De triplici remedio contra peccatum Luxuriæ. CAP. I.

DIctum est de his quæ dant occasionẽ Luxuriæ, cõsequenter dicendũ est de remediis cõtra hoc peccatũ. Quũ autẽ Luxuria sit ignis,sicut patet ex prædictis,necessariũ erit triplex remediũ contra eam,sicut contra ignẽ nimiũ triplex solet adhiberi remediũ,scilicet aut per aquæ effusionem,aut lignorum subtractionẽ,aut elongationem. Verbi gratia:Si olla quæ iuxta ignẽ est adeo ebulliat vt effundatur quod in ea continetur, aliquod horũ trium fieri cõsueuit: vel aqua frigida ollæ infunditur,vel de lignis subtrahitur,vel olla ab igne elongatur.Sic etiã faciendũ est contra ignem luxuriæ.Si quis videret se tentari à peccato illo,consilium vnum est vt ad aquam recurrat, vel ad aquam frigidam quam proficiat super se ad literã, vel ad aquã lacrymarũ,vel ad aquã,id est tribulationẽ quãcunq;, vel recipiat disciplinã bonam,vel pungat se fortiter,vel trahat sibi pilos barbæ,vel capitis,vel si nõ vult adhibere tribulationis præsentiam,saltẽ adhibeat eius memoriã,vt cogitet de pœnis quæ debẽtur peccato luxuriæ.Ad istud remediũ pertinet,quod legitur Prou.20.Dolor vulneris absterget maculam.Eccle.11.Malitia vnius horæ obliuionẽ facit luxuriæ maximæ, Ad idem pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodam sene, qui quum tentaretur grauiter de quadã muliere quã receperat in hospitio suo,ipse accendit lucernã,& combussit omnes digitos suos. Sicut autẽ ille merito combureretur super cuius vestẽ ignis caderet,qui præ pigritia illũ à se non excuteret, nec esset compatiendũ ei.Et sicut meritò domum suã amitteret qui videns domum suã comburi,aquam non quæreret:sic meritò ignis luxuriæ eos cõsumit qui ad aquam tribulationis non currunt, cùm vident ignem consumere,non vestes suas vel domum, sed seipsos. In qua pigritia satis ostendunt, ꝙ magis vilipendunt seipsos,quàm aliqua suorũ.Sene. Nihil est homini seipso vilius, si homo tũc intraret in aquã frigidã vsque ad pectus,ex quo nõ immineret ei ex hoc periculũ,non esset malũ. ¶ Secundũ remediũ est vt homo subtrahat sibi de cibo & potu:secundum enim ligna syluæ exardescit ignis:vt legitur Eccl.28.Pãphilus:Detrahe ligna foco,protinus ignis abest: & præcipuè de illis gene

ribus ciborum & potuũ, quæ inflammant ad luxuriam: vt sunt fortia vina & acuti saporis. Ista enim sunt non qualiacũque ligna ad nutrimentũ luxuriæ, sed sunt quasi faculæ ardẽtes ad eã incendendã. Vnde sicut deridendus esset ille qui faculis ardentibus domũ suam accenderet, si diceret ꝙ combustio eius sibi displiceret: Sic deridendi sunt qui dicunt se velle continere, cũ talibus cibis & potibus domus suas incendant. ¶ Tertiũ remedium est, vt homo elõget se ab igne luxuriæ. Hoc remediũ docet nos Apostolus, ad Cor. 6. dicens: Fugite fornicationẽ. Super quod verbum dicit Ambrosius: Quum aliis nempe vitiis potest expectari cõflictus: hãc fugite, ne approximetis: quia nõ potest aliter melius vinci. Ad idem monemur exẽplo Ioseph: de quo legitur Genes. 39. ꝙ cum domina sua diceret ei, Dormi mecum: ipse relicto in manu eius pallio, fugit, & egressus est foras.

¶ Quòd fugiendo homo debeat pugnare contra peccatum carnis.

Triplex autem ratio potest assignari quare fugiẽdo pugnandũ sit cũ peccato carnis. Primũ est, quod luxuria ignis est, homo verò est vel fœnũ vel stupa. Primum potest haberi ex illo verbo Esa. 40. Omnis caro fœnum. Secundũ ex illo verbo, Eccles. Stupa collecta synagoga peccantiũ. Nulla autẽ securitas potest stupæ vel fœno esse iuxta ignẽ. Secũda ratio est, quia luxuria peccatum est valde immundum. Vnde sicut non esset bonum luctari cũ homine lutoso, quia licet deiiceret eum, tamen se inquinaret: & sic non est securũ luctari cũ peccato isto. Vix enim potest esse quin homo non inquinetur ibi. Ad hoc potest referri quod legitur Eccles. 13. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Tertia ratio est, quia nõ est bonum de propè pugnare cum hoste illo qui ex propinquitate sumit vires. Talis est luxuria. Corpus enim nostrum quod prius erat pacificum, cõuertitur in hostẽ. Vnde sicut princeps aliquis timet pugnare cũ hostibus suis, quando credit, quod in exercitu suo multi sunt proditores qui debeãt iuuare hostes suos quãdo conflictus venerit: sic debet timere homo pugnare contra luxuriã, quũ corpus nostrũ ad motum proditoris contra nos in pugna illa fiat.

¶ Quòd mulieres sint fugiendæ

Ad hoc enim ꝙ mulieres nobis fugiendæ sint, faciunt testimonia scripturæ quæ sequũtur, Eccles. 30. Commorari leoni & draconi placebit, magis quàm habitare cum muliere nequam, Hierony. Ianua diaboli, via iniquitatis: scorpionis percussio, nociuum genus est fœminarum. Idem: Ego iudico, si cum viris mulieres habitent, viscarium diabolo nõ deerit. Ex his occupa-

tum

tum est ab initio peccatum. Ecclesia. 25. A muliere initium factū est peccati, & per illam omnes morimur. Hieron. Prima tentamenta clericorum sunt frequentes accessus mulierum.

De tribus quæ solent homines ex accessu mulierum ad se decipere. CAP. II.

SEd tria solent circa aliquos decipere, scilicet sanctitas mulierū, fiducia de propria castitate, & cōsanguinitas. ¶ Contra primum dicit Hiero. Si pudicitiā quæris, fœminam quam videbis bene conuersantē, mente dilige, non corporali frequētes ornatu. ¶ Contra secundū similiter dicit Hiero. Ostiolum tuum aut rarò aut nunquā mulierū pedes terent. Vide ne sub eodem tecto māseris, nec in præterita castitate cōfidas. Nec Dauid sanctior, nec Samsone fortior, nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper q̄ paradisi colonū mulier de possessione sua eiecerit. Si dixerit forsitan aliquis se nō stipulā esse, sed ferrum, & ideò nō oportere eum timere mulierū familiaritatem: scimus q̄ ignis ferrum ipsum immutat, & quasi ignem induit. Sic & ignis luxuriæ etiam homines ferreos immutat in malum. Vnde Hieron. Ferreas mentes libido domat. Ex duobus etiā lapidibus si inuicem collidantur, ignis exit: Sic ex familiaritate duarum personarum, quæ quasi lapideæ videntur, exit quādoque ignis luxuriæ. ¶ Præterea, et si murus à cādela iuxta se posita nō cōburatur, tamen denigratur. Sic licet homo nō cadat ex familiaritate mulierū in peccatū carnis, tamen aliquantulū inquinatur. Vnde Hier. Crede mihi, non potest cum domino toto corde habitare, qui fœminarū accessibus copulatur. ¶ Contra tertiū dicit Hiero. Si generis gratia iudicas mulieres nullo modo dimittere, memēto q̄ Thamar à fratre suo corrupta sit: præcipuè verò debet homo cauere ne sit solus cū sola. Vnde Hiero. Solus cū sola secretò absq; arbitris ne sedeas. Ad hoc facit q̄ legitur Gen 39. Accidit quadā die vt intraret Ioseph domum, & operis quippiam absq; arbitris faceret: & illa apprehēsa lacinia vestimēti diceret, Dormi mecum: & ipse fugit Sicut autem fugiendæ sunt mulieres, ita & munuscula earū Vnde Hiero. Crebra munuscula, & vestes ori applicatas, ac degustatos cibos, blādas dulcésq; literas sanctus amor non habet. ¶ Fugienda etiam sunt loca in quibus homo possit vel spectare mulieres, vel spectari ab eis. Ad quod pertinet quod legitur Eccl. 8. noli circūspicere in vicis ciuitatis, nec obseruaueris in plateis illius. Auerte faciē tuā à muliere compta. Ad hoc essent homines multū admonendi post Pascha, hæc enim est occasio recidiuandi multis

De choreis & quàm malum sit ducere eas, multis testimoniis scripturarum ostenditur. CAP. II.

LIcet autē sint fugienda loca vniuersaliter in quibus mulieres possunt vel videre, vel videri, specialiter tamē fugiēda sunt loca in quibus dicuntur choreæ. Vnde hic de choreis agemus ostēdentes quā malum sit choreas ducere. Primo ex testimoniis scripturarum. Secundo rationibus multis quā periculosum hoc sit. Tertiò, quàm fatuū sit hoc. ¶ De testimoniis autem scripturarū sufficiat ponere septem. ¶ Primum est illud verbum Augustini: Melius est in dominicis diebus arare vel fodere, quā choreas ducere. ¶ Secundū est illud quod legitur Exod. 32. Quū appropinquasset Moyses ad castra, vidit vitulū, & choros, iratusque valde, proiecit de manu tabulas, & cōfregit eas ad radicem montis. Deinde assumptis secum filiis Leui, interfecit tria millia. Alia litera habet vigintitria millia. Ex hoc q̄ Moyses qui erat mansuetissimus hominum qui erant in terra, adeò iratus fuit? & tantam vindictam sumpsit de hoc q̄ Dei honores vitulo impenderant & choreas duxerāt, satis potest esse manifestum, quantum irasci deberet, si quis zelum animarum haberet qui diuino seruitio contempto & neglecto videret diuinos honores impendi non vitulo, qui est creatura Dei: sed ipsi vanitati lasciuiæ per vitulum designatæ; vitulus enim animal est lasciuum. Temporibus illis quibus deberent homines audire cantus ecclesiæ, audiunt cantus lasciuiæ. ¶ Tertium testimoniū est illud quod legitur Matth. 14. q̄ saltatrix fecit amputari caput Ioannis. In hoc enim præfiguratum est, quantam potestatem habituræ erant saltatrices ad separandum eas, in quibus est gratia Dei, quæ per Ioannem designantur à capite suo Christo. ¶ Quartum testimonium est quod legitur Ezec. 25. Pro eo q̄ plausisti manu, & percussisti pede, & gauisa es toto affectu super terram Israël: idcirco ego extendam manum meam super te, & tradam te in direptionem gentium, & interficiam te de populis. ¶ Quintum est illud August. Omnis motus petulātiæ, saltus est in profundum cloacæ. ¶ Sextum est illud quòd refert Greg. in dialogo de quadam sorore, cui de nocte in visione apparuit beata Virgo, atque coæuas in albis vestibus ei ostendit puellas, quæ cum illis se admiscere appeteret, & se illis adiungere non auderet, beatæ Mariæ voce requisita est, an vellet cum eis esse, & in eius obsequiis viuere. Cui cùm puella diceret. Volo: mandatum protinus accepit, vt nihil vltra leue & puellare ageret, & à risu & iocis abstineret, sciens quòd

inter

inter virgines quas viderat ad eius obsequiũ die xxx. veniret. Quibus visis in cunctis suis moribus puella mutata est, & omnẽ à se leuitatẽ puellaris vitæ remouit. Cumq; parẽtes eius eã mutatam mirarẽtur, quid sibi beata virgo iusserat, & quo die itura esset ad eius obsequiũ indicauit. Tunc post xxv. dies febre correpta est, & die xxx. cũ hora exitus sui appropinquasset, eandẽ Dei genitricem cũ puellis quas in visione viderat, ad se venire cõspexit. Cui se vocãti respõdit, & aperta voce bis clamare cœpit, Ecce domina venio, in qua voce reddidit spiritũ & ex corpore virgineo habitatura cum suis virginibus, exiit. In hoc, ꝙ puella quæ volebat processioni beatæ Virginis interesse, mãdatũ accepit vt à iocis abstineret, satis potest perpẽdi, ꝙ ingressus processionis chorearũ prohibebat ab ingressu processionis cælestis. Vnde multũ fugiẽdæ sunt huiusmodi ꝓcessiones, quæ à tali ꝓcessione hominẽ ꝓhibẽt. ¶ Septimũ testimoniũ est Apo. 9. Vbi legitur, ꝙ ascendit fumus putei abyssi sicut fumus fornacis magnæ, & obscuratus est sol & aër de fumo putei abyssi, & de fumo putei exierũt locustæ in terrã. Fumus ascendẽs de puteo abyssi, est fœtor & ardor luxurię qui obscurauit solem, id est cœtum sacerdotũ, quorũ est illuminare ecclesiã & aërẽ: id est, cœtũ contẽplatiuorũ pro magna parte. De hoc fumo exierunt locustæ: id est, cantatrices & saltatrices se non regentes ratione, sed incedẽtes inordinatè ac si bruta animalia essent. Hæ locustæ nihil omnino virens relinquunt in terra ecclesiæ, sicut de locustis Ægypti legitur Exo. 10. Hæ locustæ dicuntur exisse de fumo putei, nõ quia habeãt ab eo, ꝙ sunt, sed quia habẽt inde ꝙ locustæ sunt. Aliquæ enim quarum corda infecta sunt ex fumo putei abyssi, procurãt choreas. Aliæ verò ex leuitate sola in principio ei consentiunt. Iuxta hunc modum loquendi dicitur diabolus esse pater malorũ, non quia ipsi habeãt ab eo ꝙ sunt, sed quia habeant ab eo, id est, ab eius imitatione, ꝙ mali sunt. ¶ Sequitur in visione Ioannis quibusdã interpositis: Et similitudines locustarum similes equis paratis in prælium. Innuitur in hoc ꝙ ornatus mulierum est quædam præparatio ad hoc, ꝙ diabolus eis insedeat, & Deum in eis impugnet, vnde sicut dicit Propheta de Domino, ꝙ ipse põsuit Ierusalem sicut equũ gloriæ suæ in prælio: sic diabolus facit de talibus mulieribus. Sequitur, Et super capita earum tanquam coronæ similes auro. Hoc pertinet ad ornatum quẽ habent tales mulieres in capitibus. Et insinuatur, ꝙ ornatus quos istæ mulieres deferunt in suis capitibus, quos acquisiuerunt à suis amasiis, sunt quasi co-

ronę pro multiplici triumpho quem habuit diabolus per eas de filiis Dei. Sic ſolent ſtrenui milites in torneamentis in capitibus equorum ſuorum coronas ponere de floribus. Sequitur, Et facies eorum, ſicut facies hominum. Sicut facies hominum dicit, & non facies mulierum: propter mulieres quæ ſe depingunt, quarum facies ſunt ſicut laruæ, ſub quibus latent facies naturales, quas dñs eis dedit: quæ ſunt pallidæ. Ad quas facies pertinet quod dicit Hieron. Qua fiducia, inquit, erigit ad cælos vultus, quos conditor non agnoſcit? Sequitur: Et habebant capillos ſicut capillos mulierum. Sicut, dicitur, propter illas quæ deferũt crines à mortuis mulieribus abſciſſos, qui nõ ſunt capilli mulierum, quia nec mortuarũ ſunt, quia ab eis abſciſsi ſunt: nec illarũ ſunt quæ eos deferunt, ſicut vuæ non ſunt ſpinarũ, etſi eis alligẽtur. Et mirum eſt quomodo mulieres non timent deferre capillos mulierũ mortuarũ, & habere eos de nocte ad caput ſuũ. Sed veriſimile eſt q̃ diabolus hanc audaciam procuret in eis. Cuius ſignũ eſt hoc, quòd ipſæ deferre timerent camiſiã vel aliã veſtẽ mulieris mortuæ, de capillis verò nõ timent, de quibus videtur magis eſſe timendũ. Sequitur, Et dentes earum ſicut dentes leonum. Hoc pertinet ad rapacitatẽ talium mulierũ. Ad hoc pertinet q̃ legitur Eccl. 9. Ne reſpicias mulierem multiuolam: tot enim volunt tales mulieres ab amatoribus ſuis, quod mirũ eſt. Sequitur, Et habebant loricas ſicut loricas ferreas. Hic inſinuatur incorrigibilitas earum. Sicut enim in lorica non poteſt vna macula ab alia ſeparari: ſic non poteſt eis perſuaderi vt vnũ de ornamentis ſuis dimittãt. Et vox alarũ earum ſicut vox curruũ equorum multorũ currentiũ in bellum. Sicut exercitus magnus ſuo tumultu hoſtes fugat quãdoque & deuincit, & clamore aues volantes cadere facit: ſic exercitus diabolic⁹ chorearũ ſolis derisionibus & clamoribus ſuis deuincit bonos, & illos qui habebant pennas virtutum à ſublimitate vitæ inchoatę cadere facit. Quod dicitur, alarũ, pertinet ad velocitatẽ quam habent in diſcurrendo. Quod dicitur, vox curruum, pertinet ad tumultum quem faciunt. Sequitur: Et habebant caudas ſimiles ſcorpionibus, & aculei erant in caudis earum. Hoc referendum eſt ad hoc, quòd mors æterna eſt finis carnalium voluptatum. Vel ad hoc, quòd ad mortem culpæ homines pertrahunt. Sequitur, Et poteſtas earum nocere hominibus menſibus quinque. Hoc poteſt referri ad hoc quòd à Paſcha vſque ad Autumnum præcipuè nocent choreæ eccleſiæ Dei. Sicut enim reges tempore iſto ſolent ad bella procedere, vt hoſtibus ſuis auferant

rant quod in hyeme labore acquisierunt: sic diabolus quàm citò est Pascha, congregat exercitus chorearum, & aufert ecclesiæ quod in Aduentu & Quadragesima acquisierat. Sequitur: Et habebant super se regem angelum abyssi. Diabolus enim eas regit, cui nomen Hebreaicè Abaddon, Græcè autem Apollyon, & Latinè habens nomen Exterminans. Glos. interli. A patria vitæ exterminare, est exulem facere. Vnde merito vocatur exterminans diabolus, tentans homines per mulieres: quia per eas hoc in exilio sumus, iuxta verbum Hier. prius positum, Memento semper, ꝙ paradisi colonum mulier de possessione sua eiecerit, & valde potens est dæmon ille ad faciendum homines exulare à cælesti patria. ¶ Rationibus ostenditur quàm periculosum sit choreas ducere. ¶ Consequẽter ostẽdendũ est rationibus, quàm periculosum sit choreas ducere. ¶ Sex autem sunt per quæ potest ostendi hoc. Primum est hoc, ꝙ diabolus in choreis non habet vnicũ gladiũ, sed tot quot ibi sunt psonæ pulchræ & ornatæ iuxta verbum Hiero. prius positum, Gladius igneus est species mulieris. Vnde non parum timendũ est, vbi tot gladij hostis conspiciuntur: cùm vnicus etiã gladius eius multum timeatur. Præterea, ibi percutit diabolus gladio euaginato: tunc enim pallia & supertunicalia remouẽtur. Cùm enim alibi percutit, gladium inuoluit. Cùm etiã gladius iste ex omni parte secet, ibi ex omni parte percutit. Ostẽdũt enim ibi se ex omni parte antè & tertiò à dextris & à sinistris. Percutit etiam ibi gladio exacuto. Ad choreas enim nõ veniunt nisi prius præparatæ: q̃ præparatio quædam exacuatio est gladij diaboli. Motu etiã circulari quasi quadam mola diaboli exacuitur gladius iste, ideſt, pulchritudo augetur: quia quæ pallida est, & quasi febricitans ibi à fatuis pulchra creditur. ¶ Secundũ est, quòd diabolus nõ vtitur ibi facula vnica ad accendẽdum corda hominum, sed pyra immensa. Vnde cum vix possit esse aliquis diu iuxta vnã de faculis istis quin calefiat: quomodo non calefiet, vbi tot sunt faculæ ardentes? Præterea matres quæ filias suas ornant & ad choreas mittunt, quasi festucas vngunt, vt melius ardeãt, & in ignem proiiciunt. ¶ Tertium est, quòd in choreis vtitur diabolus potentioribus armis quæ habet. & ferè omnibus modis quibus vti potest. Potentiora arma quæ diabolus habet, sunt mulieres. Quod patet per hoc, quòd diabolus elegit mulierẽ ad deiiciẽdum hominẽ primum. Has etiam elegit Balaam ad deiiciendum filios Israël: vt legitur in libro Num. 24. vbi habetur, ꝙ Balaã dixit ad Balach, Dabo consilium quid populus tuus huic populo faciet extre-

mo tempore. Istud consilium fuit, quòd ipse Balach mitteret mulieres de Moab ad filios Israël quæ deciperent eos. Et sic factum est: vt patet parum infrà, scilicet 25. vbi sic dicitur: Morabatur autem eo tempore Israël in Sethim, & fornicatus est populus cum filiabus Moab, qui vocauerũt eos ad sacrificia sua. At illi comederunt & adorauerunt deos earum. Et Apocal. 2. habetur quòd dicit Deus per Ioannẽ angelo Pergami, Habeo aduersum te pauca: quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docuit Balach mittere scãdalũ corã filiis Israël, edere & fornicari. Hanc dimisit diabolus Iob, sperãs, quòd per eam deiiceret eũ Per hanc etiã voluit deiicere Tobiam. Per hanc Dauid, Sampsonem, & Salomonem deiecit. Diabolus tribus modis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu, visu, & colloquio. His tribus modis simul in choreis per mulieres tentat homines insipientes, scilicet tactu manuum, cantus suauitate, & pulchritudinis ostensione. In quibus quantũ est periculũ, ostensum est prius. ¶ Quartũ est, quòd nulli sancto vel sanctæ defertũ honorem qui choreas ducunt: imò omnibus contumeliam faciunt. Sicut enim contumeliam facit alicui sancto qui peccat in loco ei dedicato: sic qui peccat in tempore ei dedicato. Vnde cum in nullo festo timeant choreas ducere, nulli sancto timent contumeliam facere. Præterea cùm prohibitus sit eis labor in diebus festis, etiam ille qui esset ad honorẽ Dei & vtilitatem propriã vel proximi, nunquam cõcessus est eis labor qui sit in contumeliam Dei & sanctorum, & damnum proximi. Irridẽdus videtur esse qui petit requiẽ producentibus choreas, quæ absque pœnitentia decesserunt, cùm laborem in vita sua quieti prælegerint, & in diebus festis quiescere noluerunt. Nec habent aliquem sanctum qui pro eis intercedat, quia omnibus contumeliam fecerunt. ¶ Quintum est, quòd ducẽtes choreas faciunt quodammodo contra omnia sacramenta ecclesiæ. Primo cõtra baptismum: quia frangunt pactum quod inierunt cum Deo in baptismo, cũ patrinus earum dixit pro eis; Abrenuntio diabolo, & omnibus pompis eius. Pompã enim siue processionem diaboli intrãt, cùm choreas intrant: vnde patrini earum possunt timere ne de promissione illa rei apud Deũ inueniantur, si non admonuerũt eas diligenter, ne choreas intrarent. Processio diaboli, est chorea in qua ad modum conuersarum diaboli se habẽt, quæ non intrãt, sed assistunt. Tanquam moniales diaboli sunt quæ intrant & cantant. Quæ autẽ assistunt, participes sunt maleficiorũ quæ ibi fiũt conuersæ sunt participes beneficiorũ quæ fiunt à sororibus

bus quæ nouerunt cantare. Signū autem quòd chorea est processio diaboli, est hoc, quod tēdit ad sinistram: Ad hoc potest referri illud quod legitur Prouer. 4 Vias quæ à dextris sunt nouit Dñs: peruersæ vero sunt quæ à sinistris sunt. Cōtra sacramētum etiam ordinis quodammodo faciunt qui choreas ducunt. Sunt enim quasi simiæ clericorum, & tale seruitium diabolo offerūt, quale clerici Deo, & per cantus earum cantus ecclesiasticus cōtemnitur & negligitur. Qui enim deberent interesse vesperis, intersunt choreis. Contra sacramentum matrimonij etiam fit ibi: & quia maritis multū ibi detrahitur, quibus dicitur, Pour mon mari si &c. & multi incitantur ad faciendū cōtra matrimonij fidem: apertè etiam contra matrimonij legē ibi prędicatur: vt cū cantatur, quòd pro paruo marito vxor dimittere non debeat quin amicū habeat, cum secundū legē Dei etiam leprosum dimittere non debeat, quin loco & tempore ei debitum reddat, si ipse voluerit. Faciunt etiā contra sacramentū confirmationis, in quo in fronte signum crucis susceperunt tanquam emptæ passione Christi. In choreis verò signo crucis abiecto, signum diaboli in capite proprio posuerunt, signum scilicet venalitatis, quasi Christus non emerit eas. Posuerat Christus vexillū suum in fronte earū tanquam in eminentiori parte castri sui, & ipsæ vexillum diaboli pro eo posuerunt, non absq; magna contumelia Christi. Faciunt etiam contra sacramentū pœnitētiæ, per quā Deo reconciliatæ erant in Quadragesima, dum pacē illā frangūt, & in exercitū diaboli addunt. Faciunt etiam cōtra sacramētum altaris: quia ad mensam Dei panē cœlestem susceperunt, & post nihilominus Dei terrā igne incendunt, similes Iudæ, qui cū comedisset ad mensam domini, accepit cohortem, & à pontificibus & pharisæis ministros, & venit contra Iesum: vt habetur Io. 18. Contra sacramētum vero extremæ vnctionis paucæ possunt facere, quia paucæ illud susceperunt. Si quæ tamē illud susceperunt, faciunt contra illud, quādo sanitatē acceptā à Deo, in sacramento illo expēdunt in contumeliam largientis. ¶ Sextum, per quod potest ostendi quàm malū sit choreas ducere, est multitudo peccatorū quæ committunt personæ quæ choreas ducunt. Peccāt enim gressu, ornatu, cantu, tactu, visu, auditu &c. Gressu peccant, nullū etenim passum faciunt qui non bene numeretur. Vnde Iob 31. Nonne ipse cōsiderat vias meas, & cunctos gressus meos dinumerat? Ornatu verò peccant quinq; modis. Primo, quia inde superbiunt. Secundò, quia corda intuentium ad luxuriam accendunt. Tertiò, quia alijs qui non habent similes ornatus erube-

scentiam faciunt,& dant eis occasionem concupiscendi similia. Quarto, quia reddunt eas querulas & molestas maritis suis. Quintò,quia si similia à maritis suis habere nō possunt,per peccarum ea aliunde habere volunt.Cantu etiam peccant multipliciter. Primo, quia attrahunt corda aliquarum personarum quæ nō sunt iuris sui:vt sunt iuuenes maritatæ vel filięfamilias quibus mariti vel parentes ꝓhibēt ne eāt ad choreas,& tamē adeò attrahunt corda earum,ꝙ vadūt,& in reditu mariti vel parentes verberāt eas,iurant, litigant, & multa alia mala occasione ista faciunt. Propter hoc comparantur cantatrices Sirenis.Esaiæ 13. Vbi sic legitur, Respondebunt ibi vlulæ in ædibus suis & Sirenes in delubris voluptatis.Vlulæ aues sunt, quæ rostro in palude fixo strident. Vnde significant cantatrices quę rostro cordis fixo in palude luxuriæ cantant. Sirenes sunt secundū quosdā pisces marini in specie muliebri,quæ cantu suo dulci homines decipiunt. Delubra vocat loca in quibus voluptuosi vacant voluptati,vt eos insinuet esse idololatras. Secundò cantus earum tētat etiam corda sanctorum.Et est illa sagitta diaboli ineuitabilis, à qua non defendit murus, nec aliquid tale. Ab ornatu potest homo abscondere se, sed à cantu non sic. Tertiò, quandoque potest esse occasio mortis alicui infirmanti cantus earū qui quiete indiget,& si quiesceret,curaretur:moritur autē,quia cātatrices nō pmittūt eū quiescere. Quartò assistentes ad libidinē inflāmat.Sicut cātus ecclesiasticus excitat ad spiritualē deuotionē sic,talis cātus ad libicinē. Quintò,corda audiētiū inebriat vino gaudij tēporalis.Vnde quasi ebrij Dei obliuiscūtur omninò,& etiā se ratione nō regūt.Præter hæc interdū est in cātilenis earū turpiloquiū,& interdum mendaciū cōtra legem Dei. vnde mirum est, quomodo apud Christianos hoc toleratur,quòd inter eos contra legem eorum prædicetur, cū apud gentiles statutum sit,vt quicunque contra legem eorum prædicauerit, interficiat.

¶ *Quòd fatuum sit in præsenti choreas ducere,vel alia signa lætitiæ habere.*

OSTENSVM est quantū sit periculum chorearū:cōsequenter est ostēdendum quàm fatuum sit in pręsenti vita choreas ducere,vel alia signa lętitię habere. Fatuitas verò ista satis apparebit nobis, si diligenter attendamus vbi sumus, & quo tendimus. In prima cōsideratione inuenimus nos esse in exilio, in valle miserię & lacrymarum, & in regione vmbrę mortis. De primo dicit Aug. Nescimus quo fine claudimur in exilio isto.Et in Psal. Quomodo cantabimus canticū domini in terra aliena?

Si

Si viris sanctis graue est cantare in terra aliena etiam canticum domini, quid debet esse de cantico diaboli? De secundo etiã dicit Augustinus: In valle miseriæ sumus, in qua eo magis flendum, quo minus flemus, qui deberemus esse in cælo vel saltem in terrestri paradiso, qui est locus amœnissimus vsque ad globũ lunarem attingens, nunc heu sumus in valle miserus plena, vbi interdum infixi sumus in limo profundo vsque ad genua, vbi vẽtis & grandine & pluuiis impugnamur, vbi aduersantur nobis quæ ad seruiendum nobis creata sunt quædam animalia: vt lupi, leones, & serpentes quærunt nos interficere, & quædam non permittunt nos quiescere, nec de die, nec de nocte, vt pulices & similia. Quædam nobis volunt eruere oculos, vt culices & similia. Ad tertium perrinet quod legitur in Psal. Ascẽsiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum. Quis locus est cantui vel risui in valle lacrymarum? Ideo dicitur Eccl. 2. Risum reputaui errorem. Et Aug. dicit super Ioan risum talium esse phreneticorum. Et Eccl. 22. dicitur quòd musica in luctu importuna sit narratio. Sicut importuna esset narratio eius qui narrationem suã proponere vellet, licet omnes imponerent ei silẽtium: sic importuna est narratio illorũ, qui in risu & lætitia sunt in mũdo isto, cùm omnia ad fletũ moueant quæ in hoc mundo videtur, si verè agnoscantur. Vnde Eccl. 1. Qui addit scientiam, addit & dolorem. Mala præsentis vitæ per se & immediatè luctum inducunt: bona verò præsentia inducunt causam luctus: id est, peccatum. Quocũque homo se vertat, videt vnde flere possit & debeat. Si sursum respiciat, videt patriam cælestem, à qua exul est, incertus vtrum vnquam ad eam sit peruenturus. Si deorsum respiciat, videt sepulchrum suum terram scilicet in quam necessariò reuertetur. Si ad dextram prosperitatis, & ad sinistram aduersitatis se vertat, videt quòd cadunt à sinistris mille, & à dextris decẽ millia. Si autem respiciat antè, in promptu sunt multæ causæ flendi. In occulto Verò, id est, à tergo, sunt multo plures. Plura enim sũt pro quibus flere debemus quę non videmus, quàm ea quæ videmus. Quis potest locus esse risui inter tot Dei iniurias, inter tot proximorum miserias, inter tot fratres nostros, quos quasi in feretris peccatorum iacere videmus? Corpus peccatoris quasi ferretrum est, in quo mortuus spiritus iacet. Talia meditabatur Ieremias, cùm diceret, Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo interfectos filios populi mei, Ierem. 9. Quis defiere non debeat, vbi ad fletũ monet ipse Deus & verbo & exemplo? Verbo, vt Luc. 6. Beati qui nunc fletis

quia

quia ridebitis. Et pòst, Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Exemplo verò Luc. 19. vbi post gaudiũ & cantũ cum quo suscepérant eum in Ierusalem venientem, subiũgitur: Et vt appropinquauit videns ciuitatem, fleuit super illã dicẽs: Quia si cognouisses, & tu, innuens cantum huius vitæ & gaudium ex cæcitate prouenire. Bernardus: Compatitur Dei filius, & plorat: homo patitur, & ridebit. Etiam ad fletum monent paruuli, qui nondum sunt vnius diei. Augustin. Puer à ploratu incipit, nec ridere potest propheta calamitatis. Lachrymæ sunt testes miseriæ: nondũ loquitur, & iam prophetat. Erubescant cantatrices ibi non flere, vbi infans qui nondũ est vnius diei, prædicat esse flendum. Quod autẽ simus in regione vmbræ mortis, patet ex illo verbo Lucæ 1. Visitauit nos oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent ad dirigẽdos pedes nostros in viam pacis. Ad idẽ potest referri quod legitur Esa. 9. Habitãtibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis. Potest autem vocari vita ista vmbra mortis: quia magis assimilatur morti quàm vitæ. Vel propter proximitatem quam habent ad mortem culpæ illi qui hic viuũt vita gratiæ. Omnia enim quærunt mortem spiritualem eorum. Vnde Dauid, Inimici mei circundederunt animam meam. Item Hieronymus: Gladium tenet hostis vt me perimat. Ex omni parte sunt pericula spiritualia & laquei. vnde Guido Cartusiensis: Laqueos bibis, comedis, vestis, dormis. Omnia sunt laqueus. Vmbra etiam mortis potest dici, propter proximitatem quam habẽt ad mortẽ pœnę æternæ, qui in peccato sunt. Quasi ad portam inferni sunt tales, ita vt inter eos & infernum non sit nisi transuersum corporis, vt si à corporibus recedant animæ, statim quasi in puncto sint in inferno. Dauid: Appropinquauerunt vsque ad portas mortis. Iob 21. Tympanum & citharam tenent & gaudent ad sonitũ organi: ducũt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descẽdunt. Illa etiam pars mũdi in qua sumus, quasi stabulum est in domo Dei. Quæ domus tota est machina mũdi. Palatium eius est cęlũ. Et quale est in hoc stabulo sordido choreas ducere? Ad hoc valet quod legitur Luc. 10. Imponens illum in iumentũ suum, duxit in stabulum, vbi glo. non domum, sed stabulũ dixit, quo nomine miserias & fœtores huius vitę designat, ne homo in hoc exilio quasi in patria gaudeat. Sed hunc fœtorem non sentiunt qui fœtidi sunt. Vnde Bern. Vbi omnes fœtidi sunt, fœtor vnius minimè sentitur. Si quis etiam attẽdit quò nos tendimus, satis videbit ꝙ fatuũ hic est cantare vel choreas ducere: quasi enim

duci

ducimur ad mortem. Sen. Omnes supplicio capitali condemnati sumus. Et August. Nihil aliud est tempus huius vitę, quàm cursus ad mortem. In quo nemo paululum stare vel tardius ire permittitur, sed vrgentur omnes pari motu. Singulis diebus facit homo dietam vnam ad mortem corporis. Et talis est proximus morti, qui se credit remotum. Ad hoc potest referri quod narrat Greg. in dialogo de Fortunato, qui audiuit quendā vnā simiam ferētem qui ante portam suam cœpit cymbalis ludere, & clamauit: Heu heu mortuus est infelix iste. Et post cibū sibi datum quū egrederetur ianuam, saxum cecidit in verticē eius, altero die funditus vitam finiuit. Quale est hoc, hominē morti condemnatū, cum choreis & instrumētis musicis ad tormentum suum ire? Ad mortem suam cantando & lætando vadunt qui choreas ducunt. In hoc cygno sunt similes, qui ante mortē cātare dicitur. Quale etiam est hoc, ad districtissimū iudicium ire, lætando, præcipuè cum sentiat se homo in tot & tantis culpabilem. Ad hoc pertinet quod legitur in Vitis patrum de quodam patre, qui videns quēdam ridentem ait: Reddituri sumus rationē de vita nostra coram cœlo & terra, & tu rides. Ad idem potest referri exemplum de rege illo qui memor malorū suorū & diuini iudicij gaudere non poterat. Qui interrogatus super hoc à quodam fratre suo, voluit ei causam ostendere: vnde misit buccinatores suos ad portam fratris sui, quod secundum cōsuetudinē illius regni certum signū erat mortis. Deinde quum frater regis ad regem esset adductus, & non modicum timeret & valde tristis esset, requisiuit rex quare non gauderet: qui cum respondisset ei, Quomodo in statu tali possem gaudere? Indicauit ei rex causam tristitiæ. Si enim ille tantū timebat qui sciebat regem esse fratrem suum, qui in nullo se sciebat regē esse culpabilem apud eum, quia aliqua signa offensæ regis audierat: meritò timere potest qui tot & tantis scit se esse culpabilem, non apud fratrem, sed apud dominum maiestatem.

De aliis remediis contra Luxuriam. CAP. IIII.

SEquitur de aliis remediis cōtra peccatum Luxuriæ. Et cùm Luxuria nō sit qualiscunque ignis sed ignis infernalis, summum remedium contra ipsam est oratio: vnde sicut ille qui patitur morbum illum qui ignis infernalis dicitur, alicubi se facit referri ad ecclesiam beatæ Mariæ Virginis, vt Parisiis: alicubi ad sanctum Antonium nec inde recedit donec curatus sit: Sic qui ignem luxuriæ sentit, toto corde deberet se conuertere ad Deū & ad suffragium sanctorum, & non deberet cessare donec accepisset

pisset sanitatem,& pòst deberet sequi gratiarũ actio, & singulis diebus reddere deberet homo Deo & sanctis aliquem sensum vel seruitium in signum liberationis:quia scriptũ est,Eruãte,& honorificabis me.Si quis tanto ardore quæreret curationem ab isto igne infernali,quanto quærit curationẽ ab illo,vix non esset quin impetraret.Hoc remedium docemur Sapient.8. vbi sic legitur:Vt sciui quoniam aliter non possum esse continens nisi Deus det,& hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum, alij dominũ,& deprecatus sum illum. Specialiter autem valet contra peccatum illud beata virgo Maria, quæ sic amatrix est munditiæ in se,sicut in aliis. Et specialiter aliquod seruitium faciendum esset,vt ab hoc igne liberaret. Tamẽ in hac parte cauendum est à temerariis votis. ¶ Quintum remedium est,honesta occupatio:quia,Otia si tollas,periere Cupidinis arcus.¶ Sextum est,aqua sapientiæ salutaris.Vnde in Canonica Iacob 3.Quæ desursum est sapientia,primum quidem pudica est,id est,pudicum reddens.Vnde Zachariæ 9.Vocatur vinum germinans virgines:id est,virginales affectiones. Et dominus Ioannis 15. Vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis &c. Hieronymus:Ama sacras literas, & carnis vitia non amabis. Et Sap.8. vocatur sponsa. vbi sic legitur. Quæsiui sponsam mihi eam assumere.In quo verbo insinuatur q̃ adhærere sapientiæ,sit remedium contra illicitas delectationes carnis.¶ Septimum remedium est eleemosyna.Vnde super illud 1.ad Timot.4.Pietas ad omnia vtilis est. dicit Ambrosius, Si quis misericordiam sequitur,si lubricum carnis patiatur,vapulabit quidem,sed non peribit. ¶ Octauum remedium habet hoc vitium commune cum vitio gulæ.Et hoc remediũ est consideratio mortis,vel status,in quo caro pòst mortem futura est: quia iuxta verbum Gregorij,Nihil adeò valet ad domãda carnis desideria, sicut cogitare semper qualis caro sit futura mortua,sicut in tractatu de Gula diximus.

De prohibitione simplicis fornicationis. PARS V. *Quæ habet quatuor capitula*

De ordine dicendorum in ista parte. Et quòd simplex fornicatio sit prohibita ostenditur authoritatibus. CAP. I.

QVinto loco in tractatu de Luxuria est dicẽdum de simplicis fornicationis prohibitione. De qua hoc ordine dicemus. Primo ostendemus simplicem fornicationem prohibitã esse.Secundo ostendetur eam prohibendã fuisse. Tertio ostendemus quæstionẽ illã,qua quæritur quare Deus prohibuit simplicem

plicem fornicationē, diabolicā esse & irrationabilē & irrisione dignā. Quarto ostendemus, q̄ egit Dominus misericorditer cū genere humano, quum simplicem fornicationē prohibuit: quū possit tamen alicui contrariū videri, ex hoc q̄ ferè totus mundus perite propter prohibitionē istā videatur: & quia hæc prohibitio videtur esse contra multiplicationem humani generis. ¶ Quòd autem simplex fornicatio sit prohibita, probatur, Primo ex hoc quod legitur Deut. 23. Non erit meretrix de filiabus Israël. Secūdo ex hoc quod legitur 1. ad Cor. 6. Nolite errare, neque fornicarij, neq; idolis seruientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorum cōcubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque raptores regnū Dei possidebunt. Tertio ex hoc quod legitur ad Galat. 5. Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio &c. Et subiungitur: Qui talia agunt, regnū Dei non consequentur. Quarto, ex hoc quod legitur ad Ephes. 5. Hoc scitote, intelligētes quoniā omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hæreditatem in regno Christi & Dei. Quinto ex hoc quod legitur Act. 15. q̄ dixerunt Apostoli & seniores fratres: Visum est spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris, quàm hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immolatis simulacrorum & sanguine, & suffocato, & fornicatione. Vbi dicit glo. interli. Necessaria sunt sine quibus non est salus. Vnde quū fornicatio ibi numeretur nisi quis ab ea abstineat, non saluatur.

Quare dominus prohibuerit simplicem fornicationem. CAP. II.

OCto autem sunt per quæ potest ostendi quòd simplex fornicatio prohibenda fuit. ¶ Primū est sterilitas, quę frequēter est in illis, quæ indifferenter omnibus se exponunt. Si enim passim se omnibus exponere reddit eas steriles, sicut procurare sterilitatem contra legem naturalem est: sic exponere se, contra legem naturalem erit. ¶ Secundum est, quòd educatio prolis de naturali lege ad patrem pertinet, & educare eam non potest nisi eam agnoscat. Agnoscere verò prolem suam non potest pater, nisi matrem vt propriam habuerit. Vnde patet quòd concessio simplicis fornicationis quæ impedit ne pater prolem suam educat, quodammodo est contra legem naturalem. ¶ Tertium est, crebra interfectio prolis quæ sequitur ex fornicatione, & crebrior sequeretur si esset concessa. Matres enim non potentes proli prouidere, nec habentes auxilium à patre, suffocarent sæpe eam: sicut & hodie aliquæ faciunt. ¶ Quartum est hoc, quòd vir reddit mulierem impotentem ad prouide-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

videndum sibi,& tempore quo est grauida,& quo iacet de prole, & quo occupata est circa prolē educandā: quare videtur de lege naturali obligatus esse ad prouidendum ei tempore tali, quod concessio fornicationis impediret.¶ Quintū est hoc,ꝙ ita displicet viro quando vel vxor vel concubina se concedit alij viro.Secundum enim legem naturalem non deberet se coniungere alij mulieri,ex quo simile nollet fieri vllo modo. ¶ Sextum est, naturalis æquitas, quæ requirit hoc ne aliquis homo plus quàm vnā habeat,ne fortè sit aliquis qui nullā habeat. In æquali numero fuerunt formati à principio vir & mulier: nec est certum vter numerus per generationem amplius creuerit. Vnde sicut aliquis pater familias q habet quatuor domos &quatuor filios,ordinat ꝙ vnus non habeat nisi vnam, ne sit aliquis qui nullā habeat:sic Dominus ordinauit vt vir vnus nō habeat nisi vnam mulierem. ¶ Septimum est,pax generis humani. Si enim liceret cuilibet qualibet vti, sequerentur rixæ & odia,& multa homicidia.¶ Octauum est,ꝙ aliquæ aues sunt, quarum est talis castitas,ꝙ vna vni adhæret;vt patet in turturibus. Vnde quum nō minor debeat esse castitas hominis castitate turturis,vnus vir vni debet adhęrere mulieri.Indecēs est quod carnalior sit homo qui præter carnē habet spiritum rationalē,quàm auis quæ carnalitatē habet solū.¶ Possunt auté prętер prędicta tres causæ assignari quare Dominus prohibuit aliquas voluptates, & secundum gustum & secundum tactum. ¶ Primo in signum domini. Vnde Augustinus dicit super Genes. Non erat vnde homo se dominum habere cogitaret, nisi ab aliquo prohiberetur. ¶ Secundum vt haberet homo vnde mereretur.Vnde August.similiter super Genes.dicit, Oportebat vt homo sub domino positus ab aliquo prohiberetur,vt virtus merendi esset obedientia, quæ sola verissimè est virtus.Si enim nihil fuisset prohibitum vel præceptū,nō posset aliquis male agere:& ideo non esset difficile,nec forsitan laudabile bene agere:quæ enim virtus est,si quis agat quod sibi placet?Sed in hoc est virtus magna,ꝙ homo contra propriam voluntatem facit,& conformat se voluntati Dei,Vnde Sapiēs:Hoc solum virtuti adiicies, quod propriæ voluntati detraxeris. Et poëta: Est virtus placidis abstinuisse bonis, Tertio vt homo assuesceat proponere amorem Dei amori carnali.Ad amandum enim Deū super omnia tenetur homo ex illo mandato primo & maximo:Diliges dominū Deū tuū.Et ex sola transgressione huius mādati posset aliquis damnari, etiā si nullū aliud speciale mandatū transgrederetur.

Quòd

Quòd fatuum sit quærere quare Dominus simplicem fornicationem prohibuerit. CAP. III.

SEquitur videre quomodo illa quæstio sit diabolica & irrisione digna, qua quæritur quare Dñs prohibuerit simplicẽ fornicationẽ. Ideò verò diximus eam diabolicam, quia proposita est primo à diabolo talis quæstio, Gen. 3. vbi dixit ad mulierem: Cur præcepit vobis Dñs, vt non comederetis ex omni ligno paradisi? Ideò verò diximus eam irrisione dignã: quia nullus proponeret alicui homini similem quæstionẽ, qui eum pro stulto non haberet. Si veniret aliquis ad aliquem ciuem, & diceret ei, Quare nõ permittis filias tuas prostitui? quare vis eas maritari? Estis vos fatuus? diceret ipse. Quanto ergo potius ille fatuus potest reputari, qui de cælesti rege hoc audet quærere, quare ipse filias suas nõ permittit fornicari, quare vult eas vel castas permanere, vel nuptiis tradi? Præterea, quærere quare Dominus de re sua aliquid prohibuerit, est quærere quare Dominus in re sua ius aliquod vel aliquod signum dominij tenuerit: quam quæstionem patet stultam esse: vt si quis quærat à rege Franciæ, quare non datis mihi totum regnum vestrum, vt nec aliquod signum dominij retineatis? Ibi permiserat Dominus bonum omne lignum, præter vnum, bene debuisset ei sufficere.

Quòd Dominus misericorditer egerit cum hominibus, prohibendo eis simplicem fornicationem. CAP. IIII.

EX iam dictis patet manifestum esse ꝙ Dominus misericorditer egit cum humano genere, quum simplicem fornicationem prohibuit viris, quia potius voluit eos habere fidele adiutoriũ, quã tales qui furarentur eis quicquid possent furari. Concubinæ quæ nesciũt quandiu debent esse cum hominibus, furantur eis quicquid possiunt. Cũ mulieribus etiã in hoc misericorditer egit. Videns enim Dñs ꝙ mulieres habituræ essent laborem in portando prolem in vtero, dolorẽ in parturiendo, solicitudinẽ & occupationem & laborẽ in nutriendo, voluit viros ante opus carnale eis obligari in iuuãdo eas. Cũ prole etiã misericorditer egit. Frequenter enim periret proles, si simplex fornicatio esset cõcessa, vt prius ostẽdimus. Cũ toto etiã genere humano Dñs in hoc misericorditer egit, cuius paci prouidit, Misericorditer etiam egit cum genere humano, ꝙ ab illa voluptate hominẽ cohibere voluit in parte qua nullus vtitur nisi valde raro absque peccato. ¶ Ad id autẽ quod obiicitur, ꝙ ferè totus mundus perit propter prohibitionem illam: Dicendum est, ꝙ fortè plures perirent, si non esset prohibita fornicatio,

quã modo pereant. Quia vel perirent propter nimiũ amorem quẽ haberẽt ad mulieres. Vehemens enim amator proprię vxoris, sicut dicit Ambrosius adulter est. Homines enim tunc nimis essent carnales: quia quẽ non alliceret vna, alliceret altera Vnde Deu. 17. dicitur de rege, Nõ habebit vxores plurimas, ne alliciãt animã eius, vel perirẽt propter rapacitatẽ. Fornicariæ enim mulieres depauperãt homines, & fures reddũt: vel propter odium, quando auferretur ab aliquo illa quã amaret: vel propter aliud peccatũ quod fornicationem sequeretur. Ad id autẽ quod obiicitur, ꝙ hæc prohibitio est contra multiplicationẽ generis humani, in parte patet solutio ex hoc quod dictũ est prius, ꝙ illæ quæ omnibus supponũtur, steriles efficiuntur. Præterea, Dñs nõ facit magnã vim in paucitate vel multitudine hominũ. Vnde Eccl. 16. Ne iocũderis in filiis impiis, si multiplicentur. Et subiungitur: Melior est enim vnus timens Deũ, quàm mille filij impij. Et vtilius est mori sine filiis, quam relinquere filios impios. Et Eccl. 15. Non concupiscit Dñs multitudinem filiorum infidelium & inutilium. Scit enim Dominus ꝙ melius fuisset malis mori sine filiis, quã relinquere filios impios. Vnde Dominus bene præcepit vel consuluit illud. Ex quo hoc sequitur, ꝙ pauciores sint homines: quoniam videlicet ad hoc ꝙ plures saluentur, vel ad hoc meliores sint qui saluentur. Vnde ipse cõsuluit castitatẽ & virginitatem, & similia. Prohibitio verò fornicationis saltem ad hoc valet, ꝙ perfectiores sint qui saluantur. Nota peruersitatem quorũdam hominũ, quibus ibi displicet proprietas. vbi Deo placet, in mulieribus scilicet: & ibi placet, vbi Deo displicet, scilicet in possessionibus.

De allegantibus impotentiam continendi PARS VI. *quæ habet duo capitula.*

De diuersis testimonijs scripturarum contra illos qui dicunt se non posse continere. CAP. I.

VLtimo in tractatu de Luxuria, dicendũ est aliquid de impotentia continendi, quã multi allegant. Et primo ponemus diuersa testimonia scripturarũ, quibus cõtra eos qui hoc dicunt possumus vti. Deinde ponemus multas rationes, quibus cõtra tales vtendũ est. ¶ Et inter testimonia, Primò occurrit illud Gen. 4. ꝙ dicit Dñs ad Cain, loquẽs de peccato: Sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Vnde quasi mẽdacium Deo imponũt, qui dicunt se nõ posse abstinere à peccato. ¶ Secũdo occurrit illud Iob 6. Aut poterit aliquis gustare, ꝙ gustatũ affert mortẽ. Ex quo verbo videtur, ꝙ potius deberet homo dicere,

dicere, Non possum fornicari: quã nõ possum continere. Et in veritate qui perfectã fidẽ haberet, q̃ delectatio fornicationis esset venenata, sic faceret. Nónne si apponeretur alicui cibus amarissimus vel venenatus, ipse statim diceret, Non possũ aliquo modo comedere? voluptas verò prohibita est, venenata & morte amarior. Vnde Eccl. 7. Inueni amariorẽ morte mulierẽ. Quod intelligitur de voluptate, quæ est morte amarior: quia hic morte culpę interficit: in futuro verò interficit morte æterna, tam corporis quã animæ. Ad idem potest adduci quod legitur Eccl. 15. Appositi tibi aquã & ignẽ: ad quod volueris, porrige manũ. Et pòst: Ante hominẽ vita & mors: bonum & malũ, quod placuerit, dabitur ei. Ad idem facit illud Apostoli: Fidelis est Deus, qui nõ permittet vos tẽtari supra id quod potestis, & Matt. 11. Iugũ enim meum suaue est, &c. Quomodo enim leue est, si est importabile? Et illud 1. Ioan. 5. Hæc est charitas Dei, vt mãdata eius custodiamus, & mãdata eius grauia non sunt. Ad idem potest referri illud Hier. Maledictus qui dicit Deum præcepisse impossibile. Idem: Violentiã facit Deo, qui petit ab eo quod soluere nõ potest. Ius enim iustitiæ humanæ est, nõ esse licitũ petere ab homine quod soluere nõ potest. Quòd si verũ est, multo fortius nõ est licitũ iustitiæ diuinæ petere hoc. Idẽ: O prophana temeritas, ô vesanorũ insania, Deũ sciẽtiæ duplici ignorãtia cõdemnaris: scilicet q̃ nesciat quid fecit, q̃ nesciat quid iusserit, quasi imposuerit mandatũ quod impleri non possit. Proh nefas, imponitis iniquitatẽ iusto, crudelitatem pio, acsi vos quod suspicari sacrilegium est, ad salutẽ non fecerit, sed ad pœnã. In qua authoritate insinuat Hier. illos esse blasphemos, qui dicũt se nõ posse continere. Deo enim imponunt ignorantiam, iniustitiã & impietatẽ. Cõtra tales potest etiã adduci illud Aug. Nemo peccat in eo quod vitare non potest. Et illud, Peccatũ adeò est voluntariũ, q̃ si nõ est voluntariũ, nõ est peccatum. Et illud Sen. Omitte excusationes, nemo peccat inuitus.

Rationibus ostenditur, quòd fatui sint qui dicunt se non posse continere. CAP. 11.

COnsequẽter sunt rationes ponendæ, quibus vti possumus contra eos, qui dicũt se non posse cõtinere. ¶ Primò ergo dicimus illis, q̃ ipsi faciunt verecundiã sibiipsis, & confitentur suum magnum opprobriũ. Confitentur enim vilissimam partem quæ in eis est sibi dñari, & adeò perfecta dominatione q̃ oportet fieri, quòd illa pars imperauerit, & hoc cum vigiliis multis, cum laboribus multis & expensis, cũ periculo animæ, &

etiam corporis quandoq;. Bene videtur cor amisisse qui talem seruitutẽ tolerat: melius esset tolerare seruitutem leprosi vnius, quàm istã. Vnde rectè numeratur fornicatio cum his quæ auferunt cor. Osee 4. Fornicatio, vinum, & ebrietas auferunt cor. ¶ Secundò dicimus ꝙ in talibus hominibus est impotentia, quæ non videtur esse in paralyticis hominibus. Non enim possunt sedere, nec iacere. Si enim hoc possent, diabolus nõ ferret eos ad locum in quo fornicarentur. ¶ Tertiò dicimus ꝙ cum dignitas ista sit data homini præ cæteris animalibus, ꝙ liberũ habeat arbitrium, ipsi nõ solũ similes facti sunt brutis, imò etiã inferiores. Minus enim habent libertatis quã bruta, & quodammodo magis habẽt brutalẽ concupiscentiã, & maiori seruituti subiectam. Piscis enim temperat se ab esca si hamum videat, & auis à granis si laqueũ videat: miser verò homo timore mortis æternæ nõ potest se temperare ab esca voluptatis momẽtaneæ. ¶ Quartò, dicimus ꝙ talis vno solo gartione præsente nõ auderet fornicari, sed sola verecũdia cohiberet eũ: quanto magis præsentia Dei & Angeli qui sibi deputatus est ad custodiã, deberet eũ cohibere? Boetius in lib. Cõsolat. Magna nobis, si dissimulare nõ volumus, indicta est probitatis necessitas, cùm ante oculos iudicis agamus cũcta cernentis. Bern. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiã habe angelo tuo, nec audeas illo præsente quod me vidente non auderes. Versificator: Cùm quid turpe facis quod me cernẽte ruberes. Cur spectante Deo non magis ipse rubes? Non est dicendum ꝙ equus non possit cohiberi ex quo modico fræno cohibetur: sic nõ debet dicere, non possum me cohibere à peccato carnis, ille quem frænum erubescentiæ cohiberet. ¶ Quintò, dicimus ꝙ non est verisimile, ꝙ domus alicuius hominis eo inuito cõburatur, ex quo ipse voluntariè ignẽ apponit. Ignẽ propriis manibus in domo corporis sui apponunt, qui cibos & potus ad libidinem excitãtes sumunt. ¶ Sextò, dicimus ꝙ non debet dicere infirmus, non possum curari, qui solũ propter hoc nõ curatur, quia cõsilio nõ acquiescit. Hæc est sola causa quare laborãtes in infirmitate spirituali nõ curãtur, quia cõsilio cælestis medici nõ acquiescunt. Illa quæ ad consilium corporalis medici proprios crines deponeret, ad consiliũ spiritualis medici non vult deponere alienos. Vsurarius qui corporali medico ꝓprios daret denarios ad cõsiliũ spiritualis non vult restituere alienos. ¶ Septimò, dicimus ꝙ nulla est eius excusatio, qui castrum fidei suæ cõmissum hostibus domini sui vili pretio reddit, muris adhuc integris succursu

cursu nō postulato à dño suo, nec expectato: cùm sciat eum & posse, & velle subuenire ei. Nec est, credendū ei à domino suo, si dicat, nō poterā me tenere. Omnia ista facile est videre in eo qui pretio vilis voluptatis castrū corporis sui tradidit diabolo in primo cōflictu tētationis, nō misso nuntio orationis ad dominum pro succursu, quū dñs possit ei subuenire, & velit. Non vult enim exhæredari. Vnde Apostol⁹: Fidelis Deus qui nō permittet vos tētari supra id quod potestis: sed faciet etiā cū tentatione prouentū, vt possitis sustinere. ¶ Octauò, dicim⁹ ꝙ nō videtur inuitus mori qui volūtariè mortē suā carè emit: nec inuitus capi, qui hostes insequitur, & inter man⁹ eorū se ponit, quū sciat se eis nō posse resistere, quum sola fuga securus possit esse. Sic nō debet dicere, Non possum continere, qui consortia mulierū non vult fugere, quū debilē se agnoscat. ¶ Nonò dicimus ꝙ si talis qui dicit se nō posse cōtinere, haberet tantā voluntatē continēdi quantā habet vinū suū custodiēdi, de facili contineret. Si tanta diligētia obstrueret sensus corporis sui, cū sentit cōscientiā per eos aliquantulū dānificatā, quāta diligētia obstruit foramē dolij sui, cū perpendit per illud aliquantulū vini exisse? ¶ Decimò, quærimus ab eo qui se nō posse cōtinere dicit à quo cogitur ad fornicandū, vtrū à diabolo, vel à carne, vel ab ipsa muliere? A diabolo nō, cū dicat de eo Greg. Non est timendus hostis qui non potest vincere nisi volentē. Super illud Mat. 4. Si filius Dei es, mitte te deorsum: dicit Gl. In quo infirmus ostēditur, cū nulli nocere possit, nisi ille prius se deorsum miserit. Si dicat se à muliere cogi, ridiculū est hoc, cū potius ipse eā cogat. Si à carne, ille hanc excusationē non recipit qui ei dominium carnis dedit. Vnde Gen 3. dicitur ad mulierē quæ tenet figuram carnis: Sub viri potestate eris, & ipse dñabitur tui. ¶ Vndecimò, quærimus à tali quomodo ipse intelligat hoc, Nō possum cōtinere: vtrū sic intelligat, non possum continere etiā si velim: vel sic, nō possū, quia nolo? Si primo modo, patet hoc esse falsum: quia si impulerit eū timor vel cupiditas ad hoc quod velit tam cito, potest cōtinere. Verbi gratia: Si debeat lucrari ex cōtinētia sua mille marcas, vel castrū, vel ciuitatē, vel domū, vel si sciat se tam cito post peccatū amissurū pedē suū, vel aliud membrū, vel si videat sibi paratū lectū igneum in quo oporteat eū iacere, cū à lecto mulieris surrexerit. Vnde Bern. Ignosce Dñe, ignosce, excusamus, tergiuersamur, vix est aliquis qui in eis q̄ ad te sunt experiri velit quid possit etiā quod prōptissimè secundū carnē potest vel secundum seculū, siue timor impulerit, siue cupidi-

tas traxerit. Si Secũdo modo intelligat, non possum continere, quia nolo: igitur nõ est non posse in causa, sed potius non velle in culpa, iuxta verbum Aug. Duodecimò potest quæri ab ipso qui dicit se non posse continere, vtrum intelligat ꝙ non potest cõtinere suis viribus sine Dei auxilio, aut intelligat ꝙ etiã adiutus à Deo non possit. Si secundo modo, hoc est manifestè falsum, & etiam sapit hæresim. Si primo intelligat, hoc planè verum est. Sine adiutorio enim diuino nihil possumus: vnde Ioã. 15. Sine me nihil potestis facere. Et 2 Cor. 3. Nõ quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est. Et Aug. Dñe, fine te nihil sunt omnes conatus mei. Et Sap. 8. Vt sciui quoniã aliter non possum esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientia, scire cuius esset hoc donum: adij Dominum, & deprecatus sum eum. Matt. 19. Cũ quærerẽt discipuli, quis potest saluus esse? Respõdit Iesus: Apud homines impossibile est, apud Deum omnia possibilia sunt, vbi dicit interlin. Impossibile est apud homines vt per se à suis cupiditatibus cõuertantur. Et Ioan. 7. Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum. Hoc autẽ valde vtile est ostẽdere hominibus, ꝙ viribꝰ suis saluari nõ possũt, nec à peccato abstinere. Hoc enim persuaso eis potest eos monere homo ad tria valde eis vtilia: ad cor. iustificationẽ scilicet, ad excutiendam quandã stultã præsumptionẽ, & fiduciã qua credũt se conuerti quãdo voluerint. De qua legitur Eccl. 19. Repromissio nequissima multos pdidit. Mira insania: ille qui nõ potest, cũ liber est, diabolo resistere, sperat eo ab eo captus erit & ligatus, viribus suis de manibus eius liberari, quũ scriptum sit Iob 41. ꝙ factus est vt nullum timeret, & nõ est potestas in terra quæ ei valeat cõparari. Qui in mortali est, captus est & ligatus. Vnde Prouer. 5 Iniquitates suæ capiunt impiũ, & funibus peccatorum suorũ quisq; constringitur. Itẽ qui non potest se tenere ne ad impulsum tentationis cadat in foueã peccati: quomodo sperat se cõfractũ casu, consuetudine pressum, aggere peccatorũ obrutum à tam profunda fouea per se exire eo qui impulit ei resistẽte? Imò quod amplius est, sperãt homines cũ morte spirituali mortui fuerint, seipsos posse resuscitare. Et vt breuiter dicã, in præsenti se nihil posse asserũt: sed in futuro, quando ex se erũt imporẽtiores & Dei adiutorio minus digni, quia eũ diutius offenderunt, quando etia diabolus magis laborabit ad impediendũ salutem eorũ. Ipse enim calcaneo insidiatur: id est, fini hominis. Quod haberi potest ex hoc quod dictũ est serpenti Gen. 3.

Tu

Tu insidiaberis calcaneo illius. Tunc, inquã, omnia se posse prę-sumũt. ¶ Secundò potest homo monere eos ad hoc quòd gratiã eius studeant sibi cõparare: sine cuius auxilio cõuerti nõ possunt eleemosynas suas largiẽdo, orando Deũ, & suffragia sanctorum & virorũ iustorũ implorãdo. ¶ Tertiò nõ possunt moueri ad hoc ne fingant se quin faciãt quod possunt, etiã aliqua quæ videtur sibi difficilia. Dñs enim nõ vult iuuare eos qui se nõ iuuãt: imò quasi fingit se, quia ipsi fingũt se. Vnde Sap. 1. Spiritus disciplinæ effugiet fictũ. ¶ Item potest sic quæri ab eo qui dicit se cõtinere nõ posse. Aut vis continere, & non potes: aut potes, & non vis. Si vis & nõ potes, infidelis est Deus qui patitur te tẽtari supra posse tuũ. Prętera nõne credis ꝙ omnia possis cũ eo qui omnia potest? Sicut vulgariter dicit qui non habet nisi quinque solidos, Ego & rex habem⁹ centũ millia marcarũ. Nõ potest paruũ esse illud posse, cuius defectũ posse diuinũ paratum est supplere. Si autẽ potes & nõ vis, inexcusabilis es. ¶ Vltimò potest quæri à tali, an possit aliquo tẽpore cõtinere. Quòd si dixerit sic per mẽsem: ostẽdendũ est ei quòd potius sperare debet ꝙ sequẽti mẽse contineat quàm isto. Primò, quia cõsuetudo iuuabit eũ. De qua Tullius: Optima forma viuẽdi est eligẽda, quã iocundã reddet assuetudo. Poëta: Quod male fers, assuesce, feres. Præterea sperare debet Deum esse paratiorem ad iuuandum, quum postquã per mensem pro amore eius cõtinuerit quàm antè, si tamen ex corde instãter hoc petierit. Itẽ quũ ipse nõ sit securus de vita nõ dico per mẽsem, sed nec per vnã horã, qua ratione sperat se accepturũ à Deo vitã, eadẽ debet ipse sperare se accepturũ virtutem seruiẽdi Deo in vita illa, nec debet disponere se seruiturũ diabolo in vita q̃ nondũ habet. Nõ debet similis esse operario ebrioso & lusori, qui prius obolum perdit, quàm illum lucratus sit.

TRACTATVS IIII.

De Auaritia.

De his quæ faciunt ad detestationem huius vitij PARS I. *quæ habet nouem capitula.*

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et quòd natura dissuadeat Auaritiam. CAP. I.

POst vitiũ Gulæ & Luxuriæ dicemus de vitio Auaritiæ: quia tractatus de vitio isto vtilior est prædicationi, quàm tractatus aliorum vitiorum, hunc enim ordinẽ tradit Ber. vt id prius, quod maturius ad salutẽ. De quo vitio hoc ordine dicemus, Primò dicemus de his quę

faciunt ad detestationem huius vitij. Secũdò, de speciebus eius. Tertiò, de his quæ fouẽt aliquo modo auaritiã in cordibus hominũ. Quartò, de remediis contra vitiũ illud. Quintò, tangemus de prodigalitate, quæ est vitium contrariũ auaritiæ. Intelligim⁹ autẽ auaritiã in hoc loco, indebitum amorem pecuniæ. ¶ Primò autem facit ad detestationem auaritiæ hoc, quòd natura dissuadet nobis vitiũ istud, & quodãmodo est contra naturam. Voluit enim natura terrã infimã esse inter creaturas, & à pedibus omnium cõculcari, docẽs nos in hoc absque dubio q̃ debemus conculcare pedibus mentis terrena ista, & contẽnere. Quale verò est hoc, quòd homo Deo & creaturis omnibus præponat creaturam illã quã natura omnibus creaturis voluit postponi? Ad significandũ diuitias conculcãdas esse & contẽnendas, primitiui de ecclesia cælitus edocti, pretia domorũ & agrorũ suorum ponebant ad pedes Apostolorũ, vt legitur Actuũ 4 Vnde in fine eiusdem capituli, vbi dicitur quod Ioseph attulit pretiũ agri sui quã vendiderat, & posuit ante pedes Apostolorum: dicit Gl. Docet calcandum esse aurũ q̃ subdit pedibus apostolorum. Præterea cum anima secundum naturã sublimior & purior sit cælo tanquam Deo similis, exaltata debet esse à terrenis istis, sicut exaltãtur cæli à terra. Vnde sicut valde mirabile esset & quasi cõtra naturã si cælum adhæreret terræ: sic quasi contra naturã est cũ auaritia animã terrenis adhærere facit. Item anima cælũ spirituale est. Dei enim habitaculum est. De quo cælo dicit Ber Nõ mirũ si libenter inhabitat cælum hoc dominus Iesus, quod vtique nõ quomodo cæteros dixit tantũ vt fieret, sed pugnauit vt acquireret, occubuit vt redimeret. Cõparatione huius cæli, vocat Dñs cælum materiale desertum. Lucæ 15. Nónne dimittit nonagintanouẽ in deserto? quãta verò peruersitas est cælũ velle terra implere, vel ei terrã supponere? Quis locus terræ in cælo vel sit per cælũ? hãc tamen peruersitatẽ vult auaritia facere.

De duodecim maledictionibus, quas facit sacra scriptura auaris.

CAP. II.

SEcũdo faciũt ad detestationẽ huius vitij maledictiones quas facit sacra scriptura auaris. De quibus ponemus has duodecim quæ sequuntur. Esa. 5 Væ qui coniũgitis domum ad domũ &c. Et eiusdem 32. Væ qui prædaris, nónne & ipse prædaberis? Habacuc 2. Væ qui cõgregat non sua. Et in eodem, Vę qui cõgregat auaritiã malam domui suæ. Amos 6. Væ qui opulẽti estis in Siõ. Et in eodẽ: Vę vobis qui dormitis in lectis eburneis. Et Luc. 5. Væ vobis diuitibus. Et Iac. 5 Agite nunc diuites: plorate vlulãtes

tes in miseriis quæ euenient vobis. In epistola Iudæ, Væ his qui in viam Cain abierunt. Principiū malitiæ Cain fuit auaritia: vnde in viam Cain abeunt, qui sequuntur auaritiā. Et Apoc. 8. Væ væ væ habitātibus in terra. Ad modū talparum sunt auari. Et Aug. Væ illis qui viuūt vt augeāt res perituras vnde æternas amittūt. Idem: Maledictus dispensator auarus, cui largus est dñs. Si scires aliquem sanctū maledixisse ei qui aliquē cibum comederet, vix auderes eum comedere: quomodo ergo auarus audet cōtingere diuitias amore, quū amatoribus earū sacra scriptura quæ ex ore Altissimi prodiit, vt legitur Eccl. 23. tot maledictiones ponat?

De quatuor testimonijs Sacræ scripturæ, quibus ostenditur magnitudo huius vitij. CAP. III.

TErtiò faciunt ad detestationem auaritiæ testimonia Sacræ scripturæ, quæ ostendunt magnitudinē huius vitij. De quibus ponemus quatuor tātummodo. ¶ Primū est Eccl. 10. vbi dicitur: Auaro nihil est sceleſtius, id est, nullū scelus maius est auaritia: etiam scelus Iudæ non videtur maius fuisse scelere auari, quantum ad hoc q̄ Iudas Deum dedit pro triginta denariis: sed auarus quandoque dat eum pro vno denario, & quādoque pro nihilo, quum non timet periuriū incurrere, vt denariū vnum lucretur, & quandoque non lucratur vnū denarium, quādoque nō vēdit illud pro quo periuriū incurrit: & in veritate peccatū Iudæ fuit auaritia vel ex auaritia. ¶ Secundum testimonium similiter est Eccl. 10. vbi dicitur, Nihil iniquus est, quàm pecuniā amare. Hic enim animā suam venalem habet, quoniā in vita sua proiecit intima sua. ¶ Quàm iniquus sit amās pecuniam, manifestari potest. Primò per hoc, quod statera ęstimationis suę iniquissima est. Plus enim in ea ponderat obolus, quàm Deus, & quā anima ipsius auari, & quàm regnū æternum. De hac statera legitur Osee 12. Chanaan in manu eius statera dolosa. Chanaā interpretatur, negotiator. Hæc est statera dolosa quæ abominatio est apud Deū, de qua Prou. 11. Et bene dicitur abominatio esse, quia nō ponderāt ibi nisi temporalia. quæ Apostolus Philip. 3. stercora reputabat, quē nō demisisset spiritus sanctus decipi in sua æstimatione. Secundò potest ostendi iniquitas amātis pecuniā, per hoc quòd in eo non est ęquitas illa quæ est tam in creatore quā in cæteris creaturis: Creator enim cōmunicare vult & se & sua. Similiter creaturæ sua cōmunicant: vt sol cōmunicat lumē suū, & ignis calorē, & arbores fructus suos. Vnde Aug. Indiciū maximū diuinæ bonitatis est, q̄ quælibet res cogitur dare seipsam. Auarus verò communicare nō vult sua nisi cùm à morte cogi-

tur. Nec etiam tunc frequenter, imò abscondita putrefiũt, creatura vna defectũ alterius supplere cupit. Vnde natura nihil vacuũ patitur: auarus verò nõ curat defectus proximi sui supplere.

¶ *Quòd auarus iniquus sit in Deum in se, in proximum, & in inferiores creaturas.*

TERTIO ostenditur iniquitas auari, per hoc quòd ipse est iniquus in Deum, & in seipsum, & in proximum, & in inferiores creaturas. In Deum iniquus est, quia bona sibi commendata Deo ad dispẽsandũ, prodicioſe sua facit. Diuites enim dispensatores sunt diuitiarũ Dñi. Vnde Apostolus 1. Corin. 4. Sic nos existimet homo vt ministros Christi, & dispensatores misteriorum Dei. Iniquus est in Deũ, quia vilissimã creaturã ei præponit. Iniquus est etiã in Deũ, quia inde hostis Dei efficitur. vnde amplius eum amare debuit: scilicet propter bona huius mũdi, quæ Deus sibi cõtulit. ¶ Iniquus in seipsum est, Primò quia seipsum inimicis suis vẽdit. Valde iniquus reputaretur aliquis q proximũ suũ inimicis suis capitalibus venderet. Sed iniquior valde reputaretur, qui cognatũ vel fratrẽ vẽderet. Iniquissimus qui patrẽ, qui plus amare deberet. Sed multo iniquior videtur esse reputandus ille qui seipsum vendit, cũ amplius seipsum debeat amare qui patrẽ. Hæc causa innuitur cùm sequitur in verbo proposito, Eccl. 10. Hic enim animã suã venalẽ habet. ¶ Secũdò iniquus est auarus in seipsum, quia se euiscerat. Vnde Dauid, Tabescere feciſti sicut aranea animam eius. Valde crudelis reputaretur, qui ventrem patris sui gladio transuerberaret, & viscera proiiceret: quomodo ergo iniquus non est, qui seipsum quem debet amplius amare, euiscerat? quod est desperare se. Desperatio enim maius peccatum est cæteris. Ad hoc pertinet q legitur in verbo Eccl. proposito. Proiecit in via sua intima sua. ¶ Tertiò iniquus est in seipsum, quia amat ea quæ tot mala sibi faciũt: vt patebit inferius. Amat spinas diuitiarum, in quibus cõburẽdus est. Vnde Prou. 1. legitur de auaris, Ipsi cõtra sanguinẽ suũ insidiãtur, & moliũtur fraudes cõtra animas suas. ¶ Iniquus etiã auarus est in proximũ, qa sibi retinet quod pauperibus erogare debuit. Sicut eleemosynarius alicuius principis vel executor alicuius testamẽti iniquus esset, si ea quæ deberet distribuere pauperibus sibi retineret. Iniquus est etiã in proximũ qui quasi occidit eũ, cũ fame eũ permittit perire, cùm potest subuenire. Vnde scriptũ est, Pasce fame morientẽ q si nõ paueris, occidisti. Vnde Ecc. 34. Panis egentiũ, vita pauperũ, qui defraudat illũ, homo sanguinis est. Præcipuè autẽ iniquus est auarus in eos, quos amplius debet amare: scilicet in filios

filios, quibus materiam incendij congregat infernalis, qbus mo lam alinariã ad colla suspendit, qua demergentur in profundum inferni, quos amore diuitiarum quasi ad collũ posito quodã funehostibus infernalibus tradit. Iniquus est auarus in vxorem & in totam familiam suam quã strangulat, dum eos facit consentire peccato vsurarum. In creaturas vero inferiores iniquus est auarus, quia recludit eas in carcere custodiæ suæ, vbi eas putrescere facit. Vnde Iac. 5. dicitur auaris, diuitiæ vestræ putrefactæ sunt vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginauit, & ærugo eorum erit vobis in testimonium, & manducabit carnes vestras quasi ignis.

¶ *Quòd auaritia sit idololatria, & auarus idololatra.*

TERTIVM testimonium est ad Ephes. 5. vbi dicitur quòd auaritia est idolorũ seruitus. vbi dicit glossa: Auari Deus est nũmus. Auarus est similis latroni minus bona pro melioribus commutãti, donec inuẽtus est & cõprehẽsus. Ægris dant à medicis cũcta quæ desiderãt. Sen. Nũquã auarus bene facit, nisi cũ moritur. Aug. Nemo habet iustũ lucrũ sine iusto dãno. Vbi lucrũ, ibi & dãnũ: lucrũ in arca, dãnũ in cõscientia. Tollit vestẽ & pdit fidẽ. Acquirit pecuniã, & pdit iustitiã. ¶ Quòd autẽ auaritia sit idololatria, vel Dei negotiatio, põt ostẽdi multipliciter. ¶ Primo p hoc q̃ super illud Mat. 6. Nõ potestis Deo seruire, & mãmonæ. dicit gl. Diuitiis seruire, Deũ negare est. Duobus modis potest negare aliquis dominiũ alicui⁹ principis, vel dicendo. Ego nõ recognosco vos esse dñm meũ, nec aliquid teneo à vobis. Si scirẽ vos esse dñm meũ, vel aliquid me tenere à vobis, libenter soluerem vobis censum vel seruitiũ vestrũ. Item dicendo, bene cognosco quòd debetis esse Dñs meus, & censum debeo vobis, sed nihil soluam vobis: & hic modus negandi magis est contumelioſus Dño. Sic differt negatio qua mali Christiani negãt Dñm Deũ, ab illa qua Gentiles negãt eũ. Multi enim Gẽtiles sunt, qui Christo libẽter seruirent, si scirent eum esse Dominũ suum; sed solũ propter hoc censum seruitij sui ei non reddũt, quia eius dominiũ non agnoscunt: sed Christiani bene agnoscunt eũ esse Dominũ suũ, & tamen seruitij censum nolunt ei reddere, maiorem contumeliã facientes ei, quã Gẽtiles, quia scienter hoc faciũt. Secõdo potest ostẽdi per hoc quòd Deus præcipit auaro vt nomẽ eius nõ assumat in vanũ. Exo. 20. Et ex alia parte nũmus vn⁹ quẽ lucrari cupit, præcipit ei vt nom⁹ Dei assumat in vanũ. & ipse potius obedit nũmo, quàm Deo, indubitanter ostendens se magis esse seruũ nũmi, quã Dei. Obedientia enim ostẽdit quem aliquis

verè

vere reputet dominum. Vnde dominus Luc. 6. Quid vocatis me domine, domine, & non facitis quæ dico? Eccl. 10. Pecuniæ obediunt omnia. Tertiò, potest ostēdi per hoc, q̄ auarus creaturam adorat interiori adoratione. Adorare enim aliquid, est summū honorem ei exhibere, vel diuina maiestatē ei profiteri. Vtrunq; verò facit auarus. Si enim occurrant ei duo, quorū alterum credat habere Deum, alterum diuitias, maiorem honorē exhiberet diuitiis in diuite, quàm Deo in alio. Hāc idololatriā insinuat nobis Salomō in Prouer. dicens: Multi colunt personā potētis &c. Coli ad Deum pertinet. In potente coluntur diuitiæ per se, diues verò per accidens. vnde quidā dominus: Nūmi nobis hos præstāt honores. Maiestatē etiam diuinā profitetur auarus creaturæ. Maiestas enim est quod signatur per hoc aduerbiū Summè, cùm dicitur summè bonus, vel summè potens, vel aliquid simile. Facto autem profitetur auarus illud summè bonū quod summè diligit, & præ cęteris charū habet: & sic diuinam maiestatē profitetur auarus illi creaturę quam diligit amplius quàm Deum. Præterea cùm trāsit, ante pulchrā vineam vel domū, caput cordis inclinat ei. Inclinātio animi est amor, sicut dicit Dionysius. Interius ergo talem reuerentiam exhibet auarus vineæ vel domui, qualem verus fidelis exhibet Deo in imagine Crucifixi vel beatæ Virginis. ¶ Quartò, potest ostēdi per hoc, q̄ auarus illa tria dat creaturæ quæ propriè Deo danda sunt: s. fidem, spem & amorem. De fide satis potest ostendi, quia ipse melius sentit vel credit de diuitiis quàm de Deo. Credit enim q̄ necessaria debet habere si diuitiis seruierit, & credit se fame perire, si Deo seruierit, quasi Deus possit minus vel minus velit seruientes suos remunerare quàm diuitiæ. Duabus de causis accidit q̄ aliquis non prouidet ei quæ sibi videt fideliter seruire: vel quia non potest, vel quia nō vult: quarum neutra potest esse in Deo, cùm sit omnipotēs, & summè bonus. Spem etiā ponit auarus in diuitiis suis, q̄d quodāmodo de Deo desperare est. vnde Aug. De Deo desperare est spem in creaturis posuisse. Amorē etiam ponit ibi quem in Deo deberet ponere faciens inde Deū sui. vnde Aug. super epistolā ad Phil. Hoc ab homine colitur quod præ cæteris diligitur. Quinto hoc pōt ostēdi authoritate Hier. dicentis ad Rusticū monachū: Æstimato male pondere peccatorū, leuius alicui videtur peccare auarus. quàm idololatra: sed non mediocriter errat. Non enim grauius peccat qui duo grana thuris proiicit super altare Mercurij, quàm qui pecuniā auarè cupit, & inutiliter congregat. Ridiculum videtur q̄ aliquis

iudice

iudicetur idololatra, qui duo grana thuris offert creaturæ quæ Deo debuit offerre: & ille non iudicetur idololatra, qui totum seruitium vitæ quod Deo debuit offerre, offert creaturę. Ad idē facit illud verbum Osee 10. Secundum multitudinem fructus sui Israël multiplicauit sibi altaria, iuxta vbertatem terræ suæ exuberauit simulachris. ¶ Quartum testimonium est, illud verbum quod legitur 1. Tim. 6. Radix omniū malorū est cupiditas. Alia litera habet, Radix omnium malorū est auaritia. Ad auaritiam ergo quasi ad radicem omnium malorū præcipuè adhibenda esset securis prædicationis. Frustra laboratur in extirpatione malorum si rami amputantur, & radix ista relinquitur.

Quòd grauis infirmitas sit Auaritia. CAP. IIII.

QVarto facit ad detestationem auaritiæ hoc ꝙ inter infirmitates spirituales ipsa est pessima, vel vna de peioribus. Vnde Eccl. 5. Est infirmitas pessima quā vidi sub sole, diuitię cōseruatę in malū domini sui. Pereūt enim in afflictione pessima. Inter infirmitates quędā sunt bonę, quędā sunt malæ. Bonę sunt infirmitates corporis: quod ostenditur per hoc, ꝙ à summo bono, id est, à Deo, & ꝙ dantur à patre amantissimo, & per hoc ꝙ sunt vt cocturæ factæ in minus nobili parte hominis ad sanādum partē meliorem, s. animā. Meliora sunt, vt ait Salomō vulnera diligentis, s. Dei, quàm fraudulenta oscula odientis, s. mūdi. Vulnera diligentis cocturæ sunt vt medicinalia: sed oscula odientis sunt vt morsus serpentini, vel venenati vel oscula Iudę proditoris. Dicit enim mundus iste dæmonibus, Matth. 26. Quē cunque osculatus fuero, ipse est tenete eum. Infirmitates verò malæ, sunt infirmitates spirituales, s. peccata mortalia: quod potest ex hoc ostendi ꝙ sunt infirmitates ad mortē, & ad æternā mortem: & ex hoc, ꝙ medicum, s. Dei filium oportuit venire de tam longinquis partibus ad curationem earū: & ex hoc ꝙ tantas expensas oportuit fieri pro curatione earum: Filius enim Dei se expendit ibi. Vnde Bern. Ex consideratione remedij periculi mei æstimo quantitatem. Filius Dei iubetur occidi, vt vulneribus meis pretioso sanguinis isti⁹ balsamo medeatur. Agnosce homo quàm grauia sint vulnera illa pro quibus necesse est Christum domini vulnerari. Inter infirmitates spirituales pessima vel grauissima est infirmitas auaritiæ quantum ad multa.

¶ *Quòd in xij grauitas huius infirmitatis potest ostendi.*

DVODECIM verò sunt ex quibus potest ostēdi grauitas huius infirmitatis. Primū est, eius diuturnitas. Cuius diuturnitatis duæ sunt causæ: s. abūdantia materiæ & durabilitas. In materia huius

huius infirmitatis est ferè totus mũdus. Vñ cũ difficultate valde magna euacuatur perfectè materia ista à corde hominis: vt s. homo omnia temporalia perfectè cõtemnat: materia etiã huius infirmitatis durabilior est quã materia luxuriæ. Mulier enim quã aliquis amat, potest mori vel deformis fieri: & sic cessante materia cessat infirmitas luxuriæ in homine. Sed tenaĝ amat auarus plus durabit, q̃ ipse: & ideo infirmitas illa erit diuturna propter cõsimiles causas: est diuturna & aliqua infirmitas corporalis propter abundantiã materiæ & cõpactionẽ. Secũdũ est, cõtinuitas huius bonitatis. Fornicator quãdoq; nõ fornicatur semel in mẽse: auarus verò quasi cõtinuè laborat. vnde Ec. 4. Vnus solus est & secũdũ nõ habet, nõ filiũ, nõ fratrẽ, & tñ laborare nõ cessat. Et einsdẽ 2. Cũcti dies eius laboribus & ærũnis pleni sunt. Tertiũ est, afflictio acerba, quã habet infirmitas ista. Affligit autẽ in hac infirmitate grauiter solicitudo, quæ est in cõseruãdo. Ad quod pertinet quod dictum est in verbo proposito, Diuitiæ cõseruatæ in malũ dñi sui. Grauius verò affligit labor in acquirendo. vnde 1. ad Timo. 6. post illud verbum, radix omniũ malorũ est cupiditas. subiũgit Apostolus, Quã quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerũt se doloribus multis. Grauissimè verò affligit dolor in amittẽdo. Et ad hoc pertinet quod dictũ est in verbo ꝓposito. Pereũt enim in afflictione pessima. Tunc enim pessimè affligũtur, cùm diuitiæ eis pereũt. Vñ Poëta: Plorat enim lachrymis amissa pecunia veris. ¶ Quarta est, vniuersitas huius infirmitatis. Auaritia enim nõ parcit senio, nec iuueni: imo secũdũ verbũ Propheræ, A maiore vsq; ad minorẽ omnes auaritiæ studẽt. Vix est puer septẽnis quin cupidus sit, & furetur denarios matri suæ. De peccato luxuriæ expectãt pueri duodecimũ annũ vel decimũ quartũ. Itẽ peccatũ luxuriæ senio senescit in aliquibus: sed de auaritia dicit authoritas, q̃ cùm cætera vitia in senibus seneſcãt, sola auaritia nõ senescit. Sapiẽs: Cùm senes ad omnia alia rectius cęteris sapiãt, ad solam auaritiã desipiũt. Senec. Mõstro similis est senis auaritia. Quid enim stultius est q̃ via deficiẽte viaticũ augere? Auaritia etiã non parcit infirmis, nec sãnis. Peccatũ luxuriæ ad modicã infirmitatem corporalẽ fugit. Infirmitas enim grãuis sobriam reddit animam: vt legitur Eccl. 31. Sed auaritia tũc interdũ augetur. Amat enim tũc auarus amplius suas diuitias, quas iam habet, quia laborare nõ potest in acquisitione aliarũ diuitiarũ. Auaritia etiã non parcit nec literatis, nec idiotis: multi sunt viri literati qui fornicari dedignarẽtur, qui tamẽ valde auari sunt. ¶ Quintum pe-

per quod potest ostendi grauitas huius infirmitatis est hoc, q̃ cælestis medicus primò volens occurrere huic infirmitati quasi periculosiori, primũ cõsiliũ dedit cõtra eam, Matt. 5. dicens: Beati pauperes spiritu, &c. ¶ Sextum est hoc, q̃ quasi ad mortẽ iudicauit eã tantus medicus. Matt. 19. dicẽs, Amẽ dico vobis: quia diues difficile intrabit in regnũ cælorũ. & pòst: Facilius est camelũ intrare per foramẽ acus, &c. Nõ dixit hoc de peccato carnis: imò dixit, Meretrices & publicani præcedent vos in regnũ Dei. ¶ Septimũ est hoc, q̃ ista infirmitas abstulit finaliter tãto medico vnum de illis quos ipse acceperat in cura, s. Iudam. Hoc non facit ambitio vel aliud peccatũ, licet de ambitione pluries fuit tentati apostoli. ¶ Octauum est hoc, q̃ auaritia irrisit cælestem medicũ, & ad vltimum ipsum interfecit. De primo habemus Luc̃ 15. Audiebãt hæc verba Pharisæi qui erãt auari, & irridebant eũ. Aliud manifestum est, quia auaritia Iudæ, & sacerdotũ interfecit eum. ¶ Nonũ est hoc, q̃ cælestis medicus cõtra hanc infirmitatẽ tantam purgationẽ indixit, dicẽs Luc. 14. Omnis ex vobis qui non renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus. Cõtra gulam non tantum dixit, sed solum admonuit, ne corda discipulorum grauarẽtur crapula & ebrietate. ¶ Decimũ est hoc, q̃ ecclesia in principio cõtra hanc infirmitatẽ ita strictam dietam obseruari voluit, vt nullus haberet aliquid proprium. ¶ Vndecimũ est hoc, q̃ multi hac infirmitate laborant, qui nesciunt se illa laborare, & ideo nõ quærunt sanitatem. Seneca: Initiũ salutis est cognitio peccati. Idẽ: Se nemo auarum intelligit, nemo cupidum. Ideo cum difficultate ad sanitatem peruenimus, quia nos ægrotare nescimus.

¶ *De septem infirmitatibus quæ sunt in auaro.*

DVODECIMVM est varietas infirmitatũ quæ infirmitatẽ auaritiæ sequuntur. De quibus septẽ ponemus. Quarum prima est cæcitas, quæ est figurata, Io. 9. per cæcitatem illius cęci nati. Vnde dominus volẽs illuminare eũ, liniuit oculos eius luto: insinuans esse causam cæcitatis illius lutum temporaliũ illorum. De hac cæcitate legitur similitur Tob. 2. vbi habetur q̃ Tobias fuit excæcatus stercoribus calidis hirundinũ quæ super oculos eius ceciderũt. Hirũdo garrula & depicta, significat felicitatem hui' mũdi, quæ est quadam pulchritudine depicta & tumultuosa, quæ calida stercora proiicit super oculos cordis: id est, tẽporalia ista quę exurunt corda hominũ. Gen. 20. legitur q̃ Abimelech rex Geraræ dedit Saræ mille argenteos in velamen oculorum suorum. & super illud Psal. Mane astabo tibi, & videbo: dicit

cit glos. Deum non videt qui tēporalibus adhęret. ¶ Secūda infirmitas est, febris quæ figurata potest esse per febrem à qua dominus curauit filiū regali. De qua legitur Io. 4. Auar⁹ febrilē distemperantiā patitur, cuius tremorē habet cū trepidat vbi trepidandū nō esset. Seneca: De ipso videt regē, & æstimat prædonem: videt pauperē, & æstimat furē. Ad tremorem huius febris pertinet quod legitur Iob 15. Sonitus terroris semper in auribus eius: & cùm sit pax, insidias suspicatur. & in Psal. Posuisti firmamentū eius formidinē. & Esa. 24. Formido, & fouea, & laqueus super te, qui habitator es terræ. Habitator terræ est auarus, qui est quasi talpa. Æstuat autem auarus ex febre ista, cùm irascitur ex amissione diuitiarū suarum. ¶ Tertia infirmitas est, manus ariditas, de qua legitur Mat. 12. Extende manum tuam, ait dominus habenti manum āridā, & extēdit, & restituta est sanitati sicut altera. Manum aridam habet auarus, dum per largitionem eleemosynarū non valet pauperi extendere. ¶ Quarta infirmitas est illa à quā quis dicitur lunaticus: de qua legitur Matthæi 17. Domine miserere filio meo, quia lunaticus est, & mala patitur, & sæpe cadit in ignē, & crebro in aquam. Auarus sæpe cadit in ignem iræ, & crebro in aquam voluptatis. Potest autem vocari lunaticus, quia regitur secundū sapientiā huius mūdi: quæ per lumē lunæ intelligitur, quæ lucet de nocte. Sapientia huius mundi solū lucet de nocte præsentis vitæ. Cùm post præsentem vitā illuxerit sol iustitiæ, bene apparebit q⁹ sapiētia huius mundi stultitia sit. ¶ Quinta infirmitas est, inclinatio ad terram. De qua Lucæ 14. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis xviij. & erat inclinata, nec poterat sursum respicere. Secūdum sacros expositores, ista infirmitas est amor diuitiarum quę hominem bestiam reddit interius, vt ad terram respiciat qui ad cælos respicere debuit. Vnde Dauid: Oculos suos statuerunt declinare in terram. Bern. quid indecētius quām curuum recto corpore gerere animum? Idem: Indignè corpus humanum inhabitat brutus & bestialis spiritus. ¶ Sexta infirmitas est, respirandi difficultas vsque ad suffocationem. vnde Matt. 13. Solicitudo seculi istius & fallacia diuitiarum suffocat verbum. vbi dicit gl. Solicitudo huius seculi dum bonum ad cor intrare nō sinit, quasi aditum vitalis flatus claudit. ¶ Septima infirmitas est, hydropisis. De qua Lucæ 13. Ecce quidam homo hydropicus erat ante illum, &c. Assimilatur autem auarus hydropico in inflatione, & fœtido anhelitu, & siti insatiabili. Inflationem possumus referre ad superbiam quæ comitatur diuitias. Vnde super illud 1. ad

Tim

Timot.6.Diuitibus huius seculi precipe,nō sublime sapere,dicit Gloss.Aug Vermis diuitū superbia est, vel istā inflationem possumus referre ad ventris ingluuiem, quæ interdum diuitias comitatur.Illi enim cui sufficiebat vnū ferculū cū pauper erat, non sufficiūt tria cū diues factus est.Fœtorē verò anhelitus referre possumus ad cōsilia corrupta quæ dāt auari familiaribus suis. ¶De siti verò auari planum est, q̄ est insatiabilis. Vnde Proner.30.Sanguisugæ duæ filiæ sunt,dicentes,Affer,affer.Sanguisuga diabolus est sanguinē peccati semper sugens & sitiens. Ipse dū in humilitate mansit fuit angelus : superbia verò fecit eum sanguisugā.Ipsius verò duæ sunt filiæ auaritia & luxuria, dicentes semper,Affer,affer. Ad eandem insatiabilitatem pertinet quod legitur Eccl.5.Auarus non implebitur pecunia.

¶ *Quare auarus diuitiis non satietur.*

Possvnt autē assignari septem causæ huius insatietatis. ¶Prima est,animę capacitas: quia secundū sanctos, animā Dei capacē nihil minus Deo implere potest:vnde quū orbis terrarum sit ante Deū,quasi gutta roris antelucani,vt legitur Sap.11. nō sufficit implere cor hominis vnius Exemplū de Alexandro qui dixit:Mundus vni nō sufficit homini. ¶Secunda causa est: quia cupiditas est infinita,pecunia verò quantūcūq; magna sit, est finita. Sene.Naturalia desideria finita sunt ex sancta opinione nascētia:innaturalia verò vbi desināt nō habent. Cupiditatē infinitā dicimus:quia nullo fine mēsuratur, vel fine tali mēsuratur,qui in præsenti non obtinetur. Nullo fine mēsuratur in eo qui solū vult habere diuitias,vt habeat.Fine,qui in præsenti nō obtinetur,mensuratur in eo qui ideo vult eas habere, vt per eas gratiam & gloriā huius mūdi sibi acquirat:vel qui tantū de pecunia vult habere,vt necessitati quæ possit sibi accidere, sufficiat.Nullus enim vnquā in mūdo isto habuit gratiam & gloriam apud omnes,etiā ipse filius Dei : imò alij dicebāt de ipso, bonus est.alij dicebant non,sed seducit turbas. Necessitati autē quæ potest accidere nō sufficere etiam quæ sunt, sed necessaria essent quæ possunt esse. Sed qui mensuraret desideriū suū necessitati præsenti,pauca sufficerent.Sic mensurant animalia: & ideo pauca eis sufficiūt,Senec.Quibus nihil deest , feris in alimentum solicitudo sua sufficit. Sic docet nos Apostolus.vt nos desideria nostra mēsuremus.1.ad Timot.6.Habentes alimenta, &c.Cum pecunia quantacūque sit finita,cupiditas infinita, non potest pecunia via alia adæquari ei nisi cupiditas finiatur,& sic diminuatur.Vnde nō est alia via cupido peruenięndi ad satieta-

tem, nisi rescindendo desiderium suum. Vnde Sene. Si viste diuitem facere, non pecuniæ est adiiciendum, sed cupiditati detrahendum. ¶ Tertia causa quare auari desiderium non satiatur, est hæc, ꝙ quan pars cibi apposita semper venter efficitur. Verbi gratia. Auarus si habet nouum frumentum, statim condit nouum horreum. Si habet nouam vineam, condit nouum dolium, & tamen facit, vt cui prius deerat horreu, vel dolia, modò desit vinum vel frumentum. ¶ Quarta causa est hæc, ꝙ bona quæ auarus acquirit, quid vacui secum affert. Sicut enim homo habet aliquem defectum, sic & aliæ creaturæ. Vnde cum auro & argento venit defectus clauis & seræ. Vinea habet defectum cellarij, doliorum, & aliorum multorum quæ secum affert; venit enim necessitas plura expendendi cum diuitiis. Vnde Eccles. 5. Vbi multæ opes, & multi qui comedunt eas. Et sic verum est, per multis illos indigere, qui permulta possident, vt dicit Boët. Et sicut dicit Sene. Altera cupiditatum ex fine alterius trahitur. Idem: Congregetur in te quicquid multi diuites possidet, ex his maiora cupere dicens. Et super illud 1. ad Tim. 6. Quam quidā appetentes, erraverunt à fide: dicit Glo. Qui pecuniā appetit, capere cupit. Qui vult sitim cupiditatis suæ diuitiis sedare, similis est illi qui vult sitim corporalem extinguere salsam aquā bibendo. Aqua salsa ex eo ꝙ aquā nata est sitim extinguere, & eo ꝙ salsa nata est eam pronocare. Sic diuitiæ inquantum aliquem defectum supplent, sitim sedant: inquantum verò multos defectus secum afferunt, sitim pronocant. ¶ Quinta causa est, ꝙ hæc cupiditas est quasi ignis. Vnde Eccl. 23. Anima calida quasi ignis ardens. Et Prouer 30. Ignis nunquā dicit, sufficit. Ignis verò non extinguitur ex appositione lignorum siccorum, sed augetur. Secundum enim ligna syluæ exardescet ignis, vt dicitur Eccl. 28. Sic nec cupiditas extinguitur ex appositione diuitiarum, sed augetur. Crescit enim amor nummi quantum ipsa pecunia crescit: quia pecunia non ponitur, vbi sitis auari est. Vnde sicut vinum in dolio non sedat sitim corporalem: sic nec pecunia in arca vel bursa sedat sitim auaritiæ. Insanis auare, qui pecuniā ponis in bursa vel arca: non enim est ibi sitis. ¶ Sexta est, ꝙ pecunia res est corporalis: anima verò res est spiritualis. Res verò spiritualis corporali non potest impleri: nec econuerso. Verbi gratia: Sicut arca sapientia nō potest impleri, ita nec anima pecunia. ¶ Septima causa est vanitas pecuniæ. Vnde Dauid: Vt quid diligitis vanitatem? Et sicut plenum vano adhuc vacuum reputatur, vt arca plena aëre vacua reputatur, nec propter plenitudinem quā habet minus capax

est

est alterius rei: sic anima auari quantūcunque habeat de diuitiis, adhuc vacua est. Vnde verū est quòd dicit beata Virgo, Diuites dimisit inanes. Ad hoc pertinet q̄ dicit Bernardus: Non plus satiabitur cor hominis auro, quàm corpus aura. Et Eccles. 34. Quasi qui apprehendit vmbram, & sequitur ventum: sic qui attendit ad visa mēdacia. Et Ier. 4. Aspexi terram, & ecce vacua erat, & nihil. Non solū autem inanis, & vacuus est omnis auarus, imò & pauper. Vnde Tullius: Si propter auiditatē pecuniæ quotidie decipis, poscis, eripis, sunt ne hæc signa abūdantis an egentis? Animus humanus nō arca diues appellari solet, quāuis illa plena sit. Quum inanem te videbo, diuitem non reputabo. Et subiungit: Contentus suis rebus esse, sunt maximæ & certissimæ diuitiæ: quasi diues potest auarus esse, sed verè diues nunquam erit. Vnde Prouer. 14. Est quasi diues, quū nihil habeat: & est quasi pauper, cū in multis diuitiis sit. Auarus in veritate nihil habet eorum quæ habere videtur. Vnde Hieron. in magno prologo Bibliæ: Antiquū dictū est, Auaro deest tam quod habet, quàm quod non habet. Credenti totus mundus diuitiarum est: infidelis autem, etiam obolo indiget. Quod exponit Bern. dicens: Fideli totus mundus diuitiarum est: quia tam aduersa quàm prospera ipsius æquè seruiunt ei, & cooperantur in bonū. Et subiungit: Auarus esurit terrena, vt mendicus: fidelis contēnit, vt dominus. Poëta: Semper auarus eget: nocet empta dolore voluptas, Dauid: Diuites eguerunt, & esurierunt.

Quòd auaritia sit misera seruitus. CAP. V.

QVinto facit ad detestationem auaritiæ misera seruitus, in qua auaritia ponit. Auarus enim seruus est diuitiarū. Vnde Dauid: Nihil inuenerūt viri diuitiarū in manibus suis. Ordo congruus esset, vt diuitiæ virorū essent, nō viri diuitiarum. Sed auaritia hanc peruersitatē facit, vbi viri sint diuitiarū. Dicitur autē auarus seruꝰ diuitiarū: quia nō est possessor earū, sed tantū custos. Et nō tantū nō possidet, imò etiā possidetur ab eis. Quòd auarus sit custos diuitiarū, dicit Glos. super illud Luc. 16. Nō potestis Deo seruire & mammonæ, his verbis: Seruit diuitiis, qui custodit vt seruꝰ: sed qui seruitutis excussit iugū, distribuit vt dominus. Quòd autē auarus diuitias nō possideat, dicit Senec. his verbis: Pecuniā magnā habet aliquis. Si auarus est, nō habet. Si prodigus est, non habebit. Signum autem manifestum q̄ auarus nō sit possessor diuitiarū, est hoc, q̄ non potest id facere quod vult, vel quod bonū iudicat: imò domina auaritia bene prohiberet ei. Vnde Eccle. 6. Est aliud malū, quod vidi sub sole,

quod est frequēs apud homines, Vir cui Deus dedit diuitias, & honorē & substantiam, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei Deus potestatē vt comedat ex eo, sed homo extraneꝰ deuorabit illud. Hoc vanitas & magna miseria est. Et Seneca: Non sit tibi auaritia, quæ quicquid omnibus abstulerit, sibiipsi neget: & Bernard. super Cantic. Quæritur ā quouis eorū qui insatiabili corde lucris temporalibus inhiant, quid sentiāt de illis qui sua vendētes, & pauperibus erogantes, regnū cælorum pro terrena substantia mercantur, sapientérne agant. Respondebit proculdubio, Sapienter: quære iterum sibi, Cur quod approbat non facit. Non possum, inquit. Quare profectò: quia domina auaritia nō permittit. Non habet auarus ea quę habere videtur, nisi eo modo loquēdi quo quis cōpedes habet quibus cōpeditus est, qui potius dominātur ei quā seruiat.

¶ *Quòd auarus possideatur à diuitus.*

QVOD autem auarus possideatur à diuitiis, ostendit Sidonius, dicens: Res tuas si mediocriter colas, possides: si nimium, possideris. Hoc etiam potest probari, primo per hoc, ꝙ obedit eis auarus, sicut prius ostensum est ex illo verbo Eccles. 10. Pecuniæ obediūt omnia. Secundo ex hoc, ꝙ conformat se auarus bursæ suæ, sicut ancilla dominæ. Bernar. super Cantic. loquens ad auarum: Facis te pecuniæ tuæ non dominum, sed seruum, custodem, non possessorem. Denique conformaris crumenæ tuæ tanquam seruus domino suo: vt quomodo ille necessario congaudet illi gaudenti, & condolet dolenti, tu quoque crescente marsupio tuo crescis pariter & animo, & decrescente pariter decrescis. Nam contraheris tristitia, quum illud exinanitur: & solueris lætitia, aut certe inflaris superbia, quum illud impletur. Tertiò ostenditur ꝙ diuitiæ possideant auarum, ex hoc ꝙ ita impediunt eum ꝙ in nulla necessitate potest se habere. Si infirmus fuerit ad mortem, non potest se habere per horam ad audiendum consilium medici, vt scilicet audiat sermonem. Si sententiam mortis cognouerit latam contra se, non poterit se habere, vt iudicem pro vita sua oret. Augustꝰ Venditis rebus nostris, nullum maius earum recipimus pretium quàm nosipsos. Implicati enim talibus, nostri non eramus. Sene. Gratuita nobis videntur quæ carissimè constant. Ex hoc potest apparere stupor noster: quia ea sola putamus emi, pro quibus pecuniam damus vel soluimus. Ea gratuita vocamus, pro quibus nosipsos impendimus. Idem: Nihil est cuique se vilius. Idem: Nostri essemus, si nostra non essent. Nónne bene se

amisit

amisit diues auarus,qui in summa necessitate non potest se habere?infirmus etiam ad mortem,nec potest se habere ad horã, vt consilium medici audiat?id est, vt prædicationem audiat:lata est sententia mortis super eum,nec per vnam horam potest se habere,vt pro vita sua iudicem oret. Si maledictus est qui partem suam deteriorem facit,quid ille qui omnino se reddit expertem?id est,sine parte,sicut dicit Bern.

¶ *Quòd sex sunt quæ faciunt ad miseriam huius seruitutis.*

Sex sunt quæ faciunt ad miseriã illius seruitutis, in qua ponit auaritia.Primũ est hoc,q̃ ista seruitus est spiritualis. Multo enim indignius est mẽte seruire,quã corpore, vt dicit Sapiens, & Bern.An nõ seruus cui dominatur peccatũ,& maxime nisi tu fortè indignius iudices hominẽ tibi quàm vitiũ dominari? Secundũ est vilitas rei cuius seruus est.Rei enim cõtemptibilis & ab omnibus cõculcabilis seru⁹ est,scilicet terræ.Tertiũ est hoc, q̃ ipse seruus est cuiusdã dominæ quæ vellet q̃ ipse nunquam comederet vel biberet. Ista domina est auaritia. Quartum est hoc,q̃ domina ista eos qui sibi seruierũt per totam vitam suã, nudos transmittit in camisia,nec aliam mercedẽ dat eis. Vnde Psal.Dormierunt somnũ suũ, & nihil inuenerunt: omnes viri diuitiarũ in manibus suis.Item:Simul insipiens & stultus peribunt,& relinquẽt alienis diuitias suas.Item:Ne timueris cũ dites factus fuerit homo,&c.Ecc.14.Qui cõgregat ex animo suo iniustè,aliis cõgregat,& in bonis illius ali⁹ luxuriabitur. Iob 1. Nudus egressus sum ex vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc:& 27.Diues quũ dormierit,nihil secũ auferet.1.ad Timot. 6.Nihil intulimus in hũc mundũ,haud dubiũ,quia nec auferre quid possumus.Quintum est hoc,q̃ domina ista, honestissima præcipit furta, rapinas,periuria, proditiones,homicidia, imò etiã deicidia.Hæc præcepit principibus sacerdotũ, vt filiũ Dei occiderẽt.Sextũ est hoc,q̃ grauia præcepit.Vnde Ierem.19. Seruietis diis alienis,qui nõ dabũt vobis requiẽ die ac nocte. Isa. 20.Tradã Ægyptũ in manibus dominorũ crudeliũ. Et vt breuiter dicam, Auaritia seruis suis exhibet torturã, & compedes, & occupationes graues,& viles quæ seruis malevolis solent exhiberi.Eccl.33.Seruo malevolo tortura & compedes, mitte illũ in operationem,nec vacet,Greg.Ad compedes onerat quicquid homo præter necessaria curat. Auaritia seruos suos excæcat:& ad molam,id est, ad volubilitatem terrenorũ istorum molere facit. Quod significatum est Iudic.16.in Samsone quem excæcatum Philistæi molere fecerunt. Auaritia etiam facit manus

auarorum in cophino seruire. Terra enim onerati vadunt per solitudinem. Ipsa etiã facit eos fodere, nõ solum fossorio, imo etiam corde. Vnde & talpis assimilantur. Ad miseriam etiam seruitutis auaritiæ, facit hoc, quod auarus est seruus omnium illorum qui diuitias possunt ei conferre, vel auferre, vel conseruare. Seneca: Minus quàm seruus est, qui seruos timet.

Quòd magnam vim habeat auaritia ad capiendum animas & detinendum vel submergendum. CAP. VI.

SExto facit ad detestationem Auaritiæ hoc, q̃ diabolus non habet machinamentum efficacius ad capiendum vel detinẽdum vel submergẽdum, quàm sit auaritia. Contra eã quasi nullum castrum potest tenere. Quatuor sunt quæ ad fortitudinem castri solẽt facere, scilicet fossati magnitudo, loci altitudo, murus & aquæ abundãtia castrum cingens. Contra primum comportat auaritia aggerem, & fossatum paupertatis replet. Vnde bene ei conuenit quòd legitur Habac. 1. Super omnẽ munitionẽ ridebit, comportabit aggerem, & capiet eam. Cõtra altitudinẽ verò loci cõgregat molem terræ castro altiorẽ. Procurat enim quando videt castrum aliquot in eminentia vitæ, vt tot temporalia habeat. quòd altiora sint quodammodo ipsis spiritualibus. Tunc temporalia quodãmodo altiora sunt, quando spiritualibus præponuntur: quãdo etiam in electione prælatorum maior habetur respectus ad illa, & magis occupantur prælati circa eã postquam electi sunt. Contra abundãtiam vero aquæ lacrymarum & sapientiæ salutaris auaritia obstruit terra meatus aquæ, dum adeò impedit spirituales viros terrenorum solicitudine, q̃ non possunt cogitare nec peccata sua, nec alias causas flendi, vt exitus aquarum deducant oculi eorum. & hoc est q̃ legitur Genes. 4. Cain interfeciſſe Abel. Cain interpretatur possessio, Abel luctus. Tunc Cain Abel interfecit, quum solicitudo terrenarum possessionum luctum claustralium impedit. Item etiam impedit ne aqua gratiæ vel sapiẽtiæ salutaris ad claustrales fluat. Ad quod potest pertinere q̃ legitur Iudith 7. quòd quum Holofernes obsedisset Buthuliam, fecit incidi aquæ ductum. Murum veteris castri subfodit auaritia, quum de muneribus prælatum ecclesiæ corrũpit. Vnde Gene. penul. Simeon & Leui fratres vasa iniquitatis bellantia. & quibusdam interpositis, subiungitur: In furore suo occiderunt virum. & in voluntate sua suffoderunt murum. Simeon interpretatur exaudibilis. Leui assumptus. Vnde bene tenent hi duo figuram eorum qui munera largiuntur. Illi enim exaudiuntur in petitionibus suis, & assumuntur:

dign

dignitates. Isti occidũt prælatũ ecclesię q̃ vir deberet esse, & suffodiũt murũ, corrũpẽdo illũ q̃ resistere deberet maleingrediẽtib⁹ in ecclesia Dei, nullũ etiã vitiũ est cuius laquei sint potentiores ad capiendũ quàm auaritia. Quod ideò est, quia auaritia habet laqueos valde absconsos, & diuersos, & ferè vbique positos.

¶ *Quòd laquei auaritiæ tribus modis sint occulti.*

De absconsione legitur Iob 14. Abscondita est in terra pedica eius. & Dauid, Narrauerunt vt absconderent laqueos, dixerũt Quis videbit eos? Scrutati sunt &c. ¶ Absconditi vero possunt dicitibus modis. Primo, quia adeò subtiles sunt q̃ periti magistri non vident eos: vt patet in subtilibus laqueis vsuræ, & simoniæ, de quibus etiam summi magistri dubitant. Secũdò, quia velati sunt necessitate naturali: necessarium est enim aliqua habere ad sustentationem vitæ. Vnde Gregorius: Primò, diabolus solicitat hominẽ, vt quærat necessaria: quando verò est in opere, vt quærat superflua, & ex hoc accidit q̃ diabolus tẽtat eos de auaritia, quos non auderet tentare de luxuria, quia non audirent illũ, qa nihil boni est ibi. Tertiò verò quia sũt velati spirituali vtilitate. Qui enim habet diuitias, potest peccata sua eleemosynis redimere, & multa alia bona facere. Ad quod referunt auari illud Ecc. 7. Vtilior est sapiẽtia cum diuitiis, non attendentes q̃ valde magnã oporteret esse sapientiam, quæ cũ diuitiis duraret diu, quum sapientia Salomonis cum eis durare non potuerit. Quòd autem laquei auaritiæ multi sunt & vbique positi, patet per hoc quod legitur Sapientiæ 14. quòd creaturæ Dei in odium factæ sunt, & in tẽtationẽ animæ hominũ, & in muscipulam pedibus insipientiũ. In quacunque creatura desiderabili quam videmus, habet auaritia laqueum suũ. vnde difficile est laqueos auaritiæ euadere ei qui corde in terra habitat. Ideò bene dicitur Esaiæ 24. Laqueus super te qui habitator es terræ. Et 1. Timot. 6. Qui volunt diuites fieri, incidũt in tentationẽ, & in laqueum diaboli. ¶ Et nota quòd auaritia vtitur muscipula ad capiẽdu incautos in qua pro esse retinente, est tota domus vna, & quandoque episcopatus vnus est, quandoque regnum, vt quando aliquis talia iniustè possidet. De hac muscipula loquitur Augu. dicẽs auaro: Præda, quam vis rapere, est in muscipula. Tenes alienum, & teneris à diabolo. Et vix tales saluantur, cum valde difficile sit ea relinquere quæ iniustè possident.

¶ *Quòd nullum vitium fortius teneat hominem, quàm auaritia.*

Nvllvm enim vitiũ est q̃ fortius hominem teneat. Cuius rei potest triplex causa assignari. ¶ Prima est soliditas rei cui li-

gatus est. Possessio enim sua plus durat quàm ipse: & ideo non soluitur à vitio auaritiæ, dum viuit. ¶ Secunda causa est, quia pluribus stipitibus ligatus est. Quot possessiones amat, tot stipitibus ligatus est. Et multiplici funiculo: quia non solum amore proprio, imò etiam amore filiorum. Vnde cũ in morte desinit amare ea sibi, amat adhuc filiis suis. Potens etiam est auaritia ad submergendum hominem in profundum inferni. Vnde super illud Deuter. 38. Non habebit rex argenti & auri immensa pondera. dicit interlin. in infernum mergẽtia. Et 1. ad Tim. 6. loquens Apostolus de diuitum desideriis, dicit, Quæ mergunt hominem in interitum, & perditionem. & Augustinus: Amas seculum, absorbebit te. Amatores enim suos vorare nouit, non portare. Nec mirum si auari demergũtur, cum ligatã habeant ad collum pet amorem, non molam asinariam, imò domum vel rem põderosiorem, & sint in profundo maris.

Quòd Auaritia sit Deo exosa, iniuriosa proximo & nociua proprio subiecto. Et primo quòd Deo exosa sit, testimoniis sacræ scripturæ ostenditur. CAP. VII.

SEptimo facit ad detestationem auaritiæ hoc, q̃ ipsa est Deo valde exosa, proximo valde iniuriosa, & prõprio subiecto valde nociua. ¶ Primũ potest ostendi ex testimoniis sacræ scripturæ, quæ Deũ odire auaros, vel iratum esse eis, quale est illud, Odisti obseruantes vanitates superuacuas. Vanitates obseruant, qui in diuitiis sperant: & sicut tangitur in glo superuacuè sperat, q̃ sperat in diuitiis: quia quũ in eis sperat, aut ipse expirat, & eã hic dimittit: aut quum viuit, omnia pereũt, & ipse in spe sua deficit. Ad idem facit illud Iac. 4. Amicus huius mundi, inimicus Dei constituitur. & illud 1. Ioan. 2. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. & illud, Inimici eius terram lingent.

¶ De quadruplici stultitia auari.

IN quo verbo quadruplex stultitia auarorũ insinuatur. ¶ Prima est, quia rẽ immũdã corde lingunt quã carnis lingua erubescerẽt lingere: scilicet terram. ¶ Secunda est, quia quum diuitiæ spinę vocẽtur à Dño, Matt. 13. q̃ verisimè res scit appellare, quũ diuitias terrenas lingunt, solatiũ in eis quærẽdo, quasi mel sup spinas lingunt. Quòd diuitiæ spinæ sint, dicit Greg. super Illud Iob 30. Esse sub sentibus delicias reputabãt, his verbis: Profectò spinæ sunt, quia cogitationum suarum aculeis mẽtem pungunt. ¶ Tertia stultitia est hæc, quia fonte dulcedinis & solatij neglecto, guttas solatij in terrenis diuitiis quærũt. ¶ Quarta stultitia est, quòd lingendo ad satietatem se posse peruenire credunt.

Quod

¶ *Quòd auaris Deus sit iratus.*

QVOD verò Deus iratus sit auaris, patet Primo ex illo verbo Zach. 1. Ita magna iraſcor ego ſuper omnes gẽtes opulentas. Secũdo, ex illo verbo Eſa. 57. Propter iniquitatẽ auaritiæ eius iratꝰ ſum, & percuſſi eum. Tertiò, ex illo verbo Oſee 12. Ad iracundiã prouocauit me Ephraim: Ephraim, id eſt fructificans, & diues. Quartò, ex illo verbo ꝙ dicit Iac. 5. auaris diuitibus: Theſauriza ſtis vobis irã in nouiſſimis diebus. vbi dicit gl. Neſcis miſer cũ theſauro pecuniæ, theſaurum iræ pariter cumulari? Signũ etiam quòd auarus ſit Deo exoſus, poteſt hic eſſe, ꝙ Deus nõ vult eũ nominare. vnde Luc. 16. nõ nominatur diues, Lazarus verò nominatur, & hæc poteſt eſſe cauſa: quia diuites vocauerunt nomina ſua in terris ſuis. Vnde Dñs nõ vult memor eſſe nominũ eorum per labia ſua: quia nomina eorum fuerunt in ore ioculatorum, & aliorũ hominũ carnalium, qui quaſi porci ſunt. Vnde ſicut aliquis non poneret libẽter in ore ſuo pomum quod in ore porci fuiſſet, ſic Deus nomina talium in ore ſuo nõ vult habere.

¶ *Quatuor rationes ſunt quare Deus odit auaritiam.*

POTEST autem aſſignari quadruplex ratio inimicitiarum q̃ ſunt Dei ad auaritiã. Prima eſt hæc, ꝙ auaritia miſericordiam fugat. Vnde ſicut miſericordia Deo ſpecialiter placet, iuxta illud Oſee 6. Miſericordiã volo, & non ſacrificiũ: ſic auaritia diſplicet ei. Secunda hæc eſt, ꝙ auaritia vilipẽdit multum Deum. Illud enim ꝙ libẽter faceret pro obolo, non vult facere, cùm dicitur ei ꝙ hoc faciat pro Deo. Tertia eſt hæc, ꝙ creaturã ab omnibus cõculcabilẽ deificat, nõ ſine magna cõtumelia Dei. Ad augmentũ verò cõtumeliæ Dei, nõ ſolum vnũ Deũ ſibi facit, ſed tot quot poſſeſſiones habet. vnde Oſee 10. Iſraël ſecũdum multitudinẽ fructus ſui multiplicauit altaria ſibi, iuxta vbertatẽ terræ ſuæ exuberauit ſimulachris. Ad cumulũ etiã contumeliæ facit ꝙ de bonis ſibi à Deo collatis hãc cõtumeliã illi faciũt. Vnde Oſee 2. Ego dedi ei frumentũ, vinũ, & oleũ, & argentum multiplicaui eis, & aurũ, quæ fecerunt Baal. In hoc autẽ deterior eſt hæc idololatria, idololatriã gentiũ: quia ſimulachra gentiũ os habent & cætera membra ad ſimilitudinem hominũ: ſed auaritia deificat informem materiam, ſcilicet argentum & aurum.

¶ *Quòd auarus diues quinque ruſticitates faciat Deo.*

QVARTA cauſa eſt hæc, ꝙ auarus diues quinq; ruſticitates facit Deo, ſeu peruerſitates quas nulli homini faceret. ¶ Prima eſt, quia cum beneficiũ debeat acceptorẽ reddere memorẽ benefactoris ſui: auarus tamen inde Deũ magis obliuiſcitur. Vnde

Osee 13. Adimpleti sunt,& saturati sunt,& eleuauerunt cor suũ, & obliti sunt mei. Et Esa. 57. Viam manus tuæ inueniſti,propterea Deũ nõ rogaſti Gre. Qui felicitatẽ quæsitã in terris inuenit, datorẽ qui eã tribuit nõ requirit. Gen. 40. Succedentibus prosperis,præpositus pincernarum oblitus est interpretis sui. ¶ Secunda rusticitas est,q; Deo de bonis sibi collatis gratias nõ agit:nec propterea eũ magis diligit,imò minus,quod nulli homini faceret. vnde Iere. 5. Ibo ad optimates. Et sequitur quibusdam interpositis:Ecce,magis hi simul fregerunt iugum, ruperũt vincula. ¶ Tertia rusticitas est,quia quũ beneficium debeat esse quoddã frænũ retinens susceptorẽ beneficij ab iniuria largitoris, iuxta illud Esaiæ 47. Laude mea infrænabo te, ne intereas. auarus tamẽ nõ timet Deũ offendere,licet tot beneficia ab eo susceperit: nec timet beneficia suscipere,licet tantũ eum offenderit,in quo etiã cauent sibi ipsi latrones. ¶ Quarta rusticitas est hac, quòd quanto maiorem terrã à Deo tenet,tãto ad minus seruitiũ tenere recredit. Diuites omnino nihil volunt facere de seruitio Dei. ¶ Quinta rusticitas est quia cùm teneat bona Domini in manibus suis, & Dominus inde petat in pauperibus, ipsi nolunt dare vel cõmodare etiã ad centupla vsurã: quod facerent vni Iudæo vel Saracẽo. Vnde Aug. ad auarũ: Dicit tibi Christus, Da mihi ex eo quod dedi tibi. De meo quæro, & mihi non donas. Da mihi, & reddo. Habuisti me largitorem,facito me debitorẽ, habeã te fœnatorem. Pauca mihi das,plura reddam. Temporalia mihi das, æterna restituã. Idem: Præbe rectũ,& accipe cælum. Bern. Quid insaniæ est, quòd cunctantur relinquere simpla pro cẽtuplis? Vbi est cupidus? vbi ambitiosus? vbi cõquisitor huius seculi?

¶ *Quòd auaritia sit iniuriosa proximo.*

Sequitur de malis quæ facit auaritia proximo. Quæ multa sunt. Ex hac enim sequuntur bella & lites. vnde Iacob 5. Vnde in vobis bella & lites, nisi ex cõcupiscentiis vestris? Sen. Quietissimè viuerent homines, si hæc duo pronomina de medio tollerentur,meũ & tuũ. Ex hac etiã sequuntur homicidia. Vnde Cain qui interpretatur possessio, legitur fratrẽ suũ Abel occidisse. Et Prou. 1. Fili mi,si te lactauerint peccatores, nõ acquiescas eis. Si dixerint, Veni nobiscum, insidiemur sanguini. Et post subiungitur causa motiua: Omnem substãtiam pretiosam reperiemus, implebimus domos nostras spoliis &c. Ex hac etiã sequitur rapina. Vnde Eccles. 13. Venatio leonis onager in eremo. Sic pascua diuitum sunt pauperes. Auarus nulli fidem custodit, nec Deo nec homini. Deo nõ: ipsi enim est vox illa Luc. 10. Ecce hę res,

res, venite occidamus eũ, vt nostra fiat hæreditas. Homini nõ: Filius enim auarus mortem patris exoptat, & mater filiã vẽdit iugulatoribus infernalibus. Ex hac etiam accidit q̃ filij volunt potius parentes comburi æternaliter, qua hæreditatem sibi minui. Hæc facit vt tribunalia velut tabernæ sint, in quib⁹ sanguis innocẽtũ venalis offertur. Amos 3. Nescierũ facere rectũ, dicit dominus: thesaurizantes iniquitatẽ. Hæc mendacia vel periuria non timet, pupillos & viduã exhæredat. Hæc pauperes cõtemnit & irridet. vnde Iob 12. Deridetur iusti simplicitas, lampas contenta apud cogitationes diuitum, parata ad tẽpus statutum. Et Eccl. 13. Sicut abominatio est superbo humilitas, sic execratio est diuiti pauper. Hæc est immisericors proximo. vnde Iob 40. Cor eius indurabitur quasi lapis. Cor diaboli est auarus. Et Luc. 12. habetur de Lazaro petente eleemosynam, & nemo illi dabat. Et notatur ibi in misericordia diuitis epulonis & etiã familiæ illius. Et Amos 6. Bibentes vinum in phialis, & optimo vnguento delibuti, nihil cõpatiebãtur super cõtritione Ioseph.

¶ *Quomodo proprio subiecto noceat auaritia.*

SEQVITVR videre quomodo auaritia noceat proprio subiecto. Notãdũ ergo q̃ auaritia reddit hominẽ stultũ vnde Luc. 12. Stulte, hac nocte animã tuã repetẽt à te: quæ autẽ parasti, cuius erũt? Sic est q̃ sibi thesaurizat, & nõ est in Deũ dives. & supplet gl. supra illud, Sic est stultus. Ad idẽ pertinet illud Apostoli, Sapiẽtia hui⁹ mũdi stultitia est apud Deũ, & Pro. 1. Vsquequo paruuli diligitis infantiã, & stulti q̃ sibi noxia sunt cupient? Nec est stultus auarus vnica stultitia, sed multiplici. Non solũ stultus, imò & insanus est.

¶ *De insania auari diuitis.*

INSANIA verò diuitis auari potest multipliciter ostendi. ¶ Primò, per hoc q̃ occultos laqueos exquirit, vt se strangulet. Vnde Prou. 26. Cor iniqui exquirit mala. Iniquus potest intelligi auarus propter illud verbum Eccles. 10 Nihil iniquius, quàm amare pecuniam. qui ad modum insani exquirit mala, scilicet laqueos occultos vsuræ & simoniæ, in quibus se interficiat. ¶ Secundò, potest ostendi ista insania per hoc, quòd voluntarius vadit submergere se. Singulis diebus facit dietam vnam in infernum. Quis adeò sapiens est qui insanus reputari non possit, si requisitus quò eat, respondeat, Vado me submergere, vel suspendere? Hoc autem respondere potest quicunque est in mortali peccato: vadit enim submergere se in abyssum inferni, quod est summa stultitia, sicut sapiẽtia summa est in paradisum ire. Vnde Eccles. 6. Quid habet amplius stulto sapiens? & quid

pauper

pauper,nisi vt pergat illuc vbi est vita ? ¶ Tertiò per hoc, quòd cùm insipiens sit,insipientiam suam non agnoscit,imo sapientem se putat:quod plus est quàm stultitia, & quàm insania. Vñ Prou.28. Sapiens sibi videtur vir diues: pauper autem prudens, scrutabitur eum. Pauper iste Christus est qui scrutabitur eũ qui sibi sapiens videtur, ostendens eum nõ fuisse sapientẽ. Et Prou. 22.Vidisti hominem sibi sapientem videri, magis illo spem habebit stultus.In quo verbo innuitur insipientiorem esse cæteris illum,qui se putat sapientem quum non sit. ¶ Quartò,ostenditur insania ista per hoc,ꝙ auarus spiritualiter interficit omnes qui iuxta se sunt. Si videris aliquẽ qui claua accepta primò interficeret vxorem suam,deinde filios suos & filias,& totam familiam,& post sacerdotem ne pro peccato suo eum excommunicaret,nunquid eum insanũ reputares?Sic facit auarus, præcipuè vsurarius, dum omnes tales facit cõmunicari peccato suo. Corporaliter etiã percutit diues vicinos suos. Quãdoque enim diuitiæ suæ eum faciunt insanire. Vnde alapa vna quandoque constat ei centum libras.Vnde Eccle.21. Obiurgatio & iniuriæ annihilabunt substantiã,& domus quæ nimis locuples est,annihilabitur superbia. De hac persecutione loquitur Dominus Matth.24.dicẽs: Si autẽ dixerit malus ille seruus in corde suo, Morã facit dñs meus,& cœperit percutere conseruos suos, &c. ¶ Quintò, ostẽditur insania ista per hoc,quia ad districtissimũ iudicem cum re furtiua ire non timet.Dum viuimus, nõ cessamus ad iudicem ire,& quotidie proximiores sumus. ¶ Sextò, ostenditur insania ista per hoc, ꝙ cum domus conscientiæ suæ igne cupiditatis succẽsa sit tempore quo aquã gratiæ ad ignem illum infernalem extinguendũ quærere debuit, quærit potius quasi faculas ad incẽdendũ domũ suã, quia quærit aurũ & argẽtum,cæteraq; cõcupiscibilia,quæ ignem cupiditatis incendunt.

¶ *De multiplici stultitia Auari.*

SEQVITVR de multiplici stultitia auari.Et est prima stultitia eius,ꝙ se cæteris rebus minus diligit,quod potest ostendi. ¶ Primò, per hoc ꝙ se malum & sua bona vult habere. vnde Augu.Adeò cæcitas mentis cõualuit,adeò absorbuit hominem interius,vt omnia velit præter seipsum bona habere.Et iterum Aug.loquẽs ad auarum.Quid est quod te velis malum habere? Nihil omninò.Nõ vxorem,non filium,non seruum, non tunicam,postremo non caligam,& tamẽ vis habere malam vitam. Rogo te præpone vitã tuã caligæ tuæ.¶ Secundò,potest ostẽdi idem per hoc quod auarus de perditione sui nõ dolet,de perditione

tione autē oboli doleret. Singulis dieb⁹ sotulares suos tergit, seipsum aūt per annū in sordibus relinquit: nec etiā tūc bene mūdat. ¶ Terciò, pōt idē ostendi per hoc ꝙ de corde suo quasi clypeū reb⁹ suis facit, vt cor suū incōmoda rerū suarū primo excipiat, similis cuidā stulto, qui habēs sotulares nouos transiēs per spinas, se discalciauit. Adeo enim amabat sotulares suos, ꝙ potius elegit sotularibus suis quàm propriis pedibus parcere. ¶ Se cūda stultitia auari est, ꝙ sua negligit, & de alienis solicit⁹ est.

¶ *Quæ propriè sint hominis.*

QVATVOR autem sunt quæ possumus dicere nostra, s. bona interna. Vnde Seneca: Sapiens intra se omne bonum terminabit. Et dicit ꝙ quidam patria capta, vxore & liberis amissis, quum ex incendio publico solus & tamen beatus exiret, Interroganti victori, si quid perdidisset: Nihil, inquit, perdidi: bona mea mecū sunt. Ista bona interna negligit auar⁹. Proiecit enim in vita intima sua: vt legitur Eccl. 16. Nostrū est etiam tempus. vnde Sene. Cætera à nobis aliena sunt: tempus tātum nostrum est. Quòd autem tempus quodam speciali modo nostrum sit, videtur per hoc, quòd qui tempus amittit, seipsum amittit: qui medium vitæ suæ amittit, se dimidiū amittit: & qui totū tempus amittit, se totum amittit. Nostra etiam sunt ea quæ pauperibus largimur. Vnde quidā cùm dominus eius vellet de bonis eius habere, & præcepisset ei vt de bonis suis virtutē diceret ei, facta computatione sexcentorum aureorum, quos pauperibus erogauerat, respōdit, ꝙ nihil plus in mūdo habebat præter cētum aureos. Cùm autem à circunstantibus obiiceretur ei, ꝙ falsum esset, & dicerent: Illa grangia tantum valet, & illa domus tantū, & multa alia. Ille respondit, Illa non sunt mea, sed domini mei: quia quādo voluerit, accipiet tanquā suū: sed illud quod dedi pro Deo per manus pauperum in salua custodia posui, ita ꝙ nullus potest mihi illud auferre. Ad quod pertinet illud quod legitur Eccl. 17. & 29. Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso. Nostra etiā sunt bona æterna. vñ Luc. 16. Si in alieno fideles nō fuistis, q̄ vestrū est qs dabit vobis? Alienū vocat bonū trāsitorium nostrū æternū. Sua igitur negligit auarus, qui quatuor prædicta quæ propriè sua sunt, nō timet amittere: de alienis verò solicit⁹ est: id est, de tēporalib⁹ istis quæ nostra nō sunt. Sicut pōt ostēdi.

¶ *Quòd temporalia ista non sunt hominis.*

PRIMO ex hoc ꝙ dominus dicit in Luca, Si in alieno, &c. Secundo ex illo verbo Abacuc 2. Væ qui congregat non sua. Tertio, ex illo verbo Amb. super Lucā, Non bona sunt hominis

quæ

quæ secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorũ. quod intelligendũ est de illis defunctis, qui cũ misericordia in præsenti societate habuerũt. Quartò potest idẽ rationabiliter ostendi. ¶ Primò, per hoc ꝙ bona tẽporalia assimilãtur fluuio transeunti. Fatua esset ciuitas aliqua quæ æstimaret aquam Rhodani ante se transeuntẽ sibi remansuram, cùm per tot ciuitates transierit, nec eis remãserit: Sic fatui sunt qui bona temporalia sibi remansura putant. Vnde quidã: Erras si mansuras putas tibi diuitias, quæ per tot manus hominũ trãsierũt. Hanc rationem insinuat Dauid, vbi dicit, Diuitiæ si affluãt, nolite cor apponere. Diuitiæ ad modũ fluuij sicut affluunt, sic defluunt. Nõ est aqua Rhodani illius ciuitatis ante quã transit, sed ad necessitatẽ suã potest inde sumere: sic licet bonis temporalibus vti possimus ad necessitatem nostrã, nostra tamen non sunt, sed sicut vulgariter dicitur, Tout fut à autruy, tout est à autruy. ¶ Secundò, potest ostendi ꝙ nostra nõ sunt, per hoc quod terra in qua crescũt nostra nõ est. Vnde Dauid, Quomodo cantabimus canticũ domini in terra aliena? Et iterum, Aduena ego sum apud te, & peregrinus sicut omnes patres mei. ¶ Tertiò per hoc, ꝙ ianitor huius mundi, mors s. non permittit nos ferre aliquid de hoc mũdo: quando aliquis sedet ad mensam alicuius potentis, multa apponuntur sibi, s. scyphi argentei, scutellæ, & similia, in quibus solum vsum habet. Si vero aliquis ex simplicitate crederet ea esse sua, & vellet ea secum ferre, ianitor bene ostẽderet ad portam ꝙ nihil iuris in eis haberet. Ita diuites credunt bona temporalia sua esse, sed mors bene ostendit eis cõtrarium, cùm dicit: Nihil intulistis in hunc mũdum, nec quicquam auferre potestis. ¶ Quartò, potest idem ostendi per hoc, quia dum canis sequitur duos homines, nescitur quis eius dominus sit: sed si separentur illi ab inuicem, canis sequitur dominum suum, & tũc apparet cuius sit. Sic diuitiæ in morte remanent cum mundo, & deserunt auarum. ¶ Et est notabile exemplũm principis magni Saracenorum, qui cum mortem sibi imminere inspiceret, pannum lineum de quo sibi sudarium consuendum erat, erexit in signũ, & fecit circunferri per ciuitatem à præcone dicẽte, Hæc dicit princeps vester: Cùm essem dominus vndecim regionum, hoc solum de gloria mea & diuitiis meis mecum auferam. Diuitiæ sunt velut infideles amici, qui amatores suos in extrema necessitate deserũt. Vñ quidã cùm à diuitiis suis auxiliũ implorasset, nec etiam posset habere respõsionẽ ab eis, ait, O fallaces diuitiæ, toto corde vos amaui, & honoraui, & nunc in tanta ne-

cessitate

cessitate positus nihil cõsilij vel auxilij à vobis habere possum. Paratæ estis me deserere, nec vultis me sequi: ego præmittam vos. Et his dictis statim distribuit omnia pauperib⁹. ¶ Vltimò, potest obtendi q̃ temporalia nostra non sunt per hoc q̃ solam dispensationem in eis habemus. Ambr. Nemo dicat proprium quod cõmune est. Plus quã sufficeret ad sumptum, violẽter obtentum est. Ille qui sua negligit, & alia excolit, iuxta sapiẽtiam huius mũdi, infelix reputatur: quia cùm aliena cõpellitur requirere, ex suis quæ neglexit nõ potest sustentari. Sic auarus cùm temporalia bona amiserit, bonis æternis carebit. ¶ Tertia stultitia auari est: quia ea amat quæ amatoribus suis non prosunt, imò sunt eis valde nociua, contẽptoribus verò suis valde sunt vtilia. vnde melioris conditionis sunt qui ea non amant, quàm qui ea amant. Quòd diuitiæ non prosint amatoribus suis, patet ex illo verbo Ecc. 5. Qui amat diuitias, fructũ nõ capiet ex eis.

¶ *De quinque fructibus diuitiarum.*

QVINQVE fructus videtur esse diuitiarũ. Primus est satietas. vnde Tullius: Fructus diuitiarũ est copia, hunc fructum nõ capit qui diuitias amat. Amor enim est fames spiritualis, fames autem non est satietas. Secundus autem fructus est, redemptio animarum. Vnde prou. 13. Redemptio animæ viri, propriæ diuitiæ, et Dan. 4 Peccata tua eleemosynis redime. Prou. 14. Corona sapientium diuitiæ eorũ. Tertius est emptio regni cælestis. Vnde Luc. 16. Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, &c. & Aug. Præbe tectũ, & accipe cælum. Quartus fructus est patrocinium pauperum. Vnde Grego. Pauperes non sunt despiciendi vt egeni, sed rogandi vt patroni. Pauperes sunt sicut stipediarij nostri. vnde Eccle. 29. Cõclude eleemosynam in sinu pauperis. & paulò pòst, Super scutum potentis & lanceas pugnabit aduersus inimicos tuos. Quintus fructus est, ipsarum diuitiarum multiplicatio. vnde 1. ad Tim. 4. Pietas ad omnia vtilis est, promissionẽ habens vitæ quæ nunc est & futuræ. Quatuor vltimos fructus nõ colligit ex diuitiis, q̃ eas amat, quia eas nõ seminat, sed retinet apud se: & ideo nõ potest fructũ inde colligere. Nõ solum aũt nõ prosunt diuitiæ amatoribus suis, imò etiã multũ nocent. Inquinãt enim eos, cruciant & occidunt. Ad primũ facit illud verbum Ber. Beatus qui post illa nõ abiit, quæ possessa onerant, amata inquinãt. Ad secundũ facit illud quod dicit Seneca, Proiice quæ cor tuũ laniant: quæ si aliter abstrahi nequitẽt, cor ipsum cum eis auellendum esset. Ad tertium facit, q̃ cùm Constantinus dedit imperiũ ecclesiæ, audita est hæc vox, Hodie infusum

fusum est venenũ ecclesiæ Dei. Diuitiæ ergo vt venenum se habent ad amatores suos, interficiũt eũ eos. Ideo miratur Dauid quare diligantur, dicẽs: Vt quid diligitis vanitatẽ, &c. Et Prou. 1. Vsquequo paruuli diligitis infantiam, &c. Ipsæ etiam diuitiæ quodãmodo ne amentur clamant, dum tot afflictiones faciunt amatoribus suis. Vnde Grego. Mundus iste dum tot afflictionibus pulsat, tot calamitates ingeminat, quid aliud nisi vt non diligatur clamat? Quòd autem diuitiæ sint vtiles contemptoribus suis, patet ex hoc ꝙ earum contemptores licet pauperes sint, ex contemptu earum regnum æternum emunt. ¶ Quarta stultitia auari est, ꝙ ea custodit quæ custodita perduntur, perdita verò custodiuntur. Quòd ostendi potest per simile de frumento, ꝙ si custodiatur perditur, si seminando perdatur, renouatur & multiplicatur. Vnde super illud Matt. 16. Qui voluerit animam suã saluam facere, perdet eam. dicit glo. Quasi dicatur agricolæ: Si frumentũ seruas, perdis: si seminas, renouas. Ad idem facit illud Eccles. 29. Perde pecuniam propter fratrem & amicum, & non abscondas sub lapide in perditionẽ. Lapis vocatur cordis duritia. Sub qua dum absconditur, in perditionem absconditur: quia dum seruari creditur, perditur. Et non solum perditur, imò etiã perdit dominũ suum, quod deterius est. Vnde Bernard. loquens de bonis temporalibus, dicit: Vtinam tantum congregata perirent, & non congregator eorum. Tolerabilius esset insudare labori perituro, quàm perempturo. ¶ Quinta stultitia auari est, in expendendo prodigè: quod facit dum pretiosum lumen rationis cõsumit in quærendo temporalia quæ vilia sunt. de hoc lumine dicitur in Psalm. Signatum est super nos lumen vultus tui domine. Lumen vultus Dei, ratio est, quia secundũ eũ Dei imago sumus. Lumẽ ergo rationis est signatum super nos: quia impressum est nobis sicut imago sigilli cerę imprimitur. ¶ Hoc lumen valde pretiosum est, sicut potest ostendi tripliciter. ¶ Primò per hoc, ꝙ secundum illud Deo similes sumus. ¶ Secundò per hoc, ꝙ præualet toti mundo absque creaturis rationalibus: quod patet per hoc, ꝙ si alicui lumen rationis tenebrescat, per insaniam vel alio modo, melius est illi lumen restitui quàm totum mundum ei acquiri. ¶ Tertiò potest idem ostendi per hoc ꝙ sol & luna & omnia alia luminaria cœli, imò etiam omnes creaturæ visibiles deseruiunt huic lumini, & sunt quasi ad accendendum illud. Vnde manifestum est quale sit lumen istud, cui tam pretiosa luminaria deseruiunt. Valde enim paruis candelis solent accendi valde magni cerei. Hoc lumẽ expendũt auari in

ri,quærendo temporalia,quæ Apostolus arbitratus est vt stercora,quem non credimus fuisse deceptum in sua arbitratione. Si quis candelam quinque denariorum expenderet quærendo vnum obolũ,valde fatuus reputaretur:quanto insipientior reputandus est auarus,qui lumẽ pretiosum,imò impreciabile in congregando lucrũ expendit? Verè insanus est auarus qui vicinos suos reprehendit de hoc ꝙ ceram consumunt, cùm sepum eis sufficere possit,dicẽs: Vt quid perditio hæc? ipsum verò nõ reprehẽdit de perditione talis & tanti luminis. Lumen istud regnum est datũ homini,vt eo circa se & Deum vtatur. Auarus verò eo vtetur circa iumẽta sua, ipse verò remanet in tenebris. Iumenta sua ad lumen comedunt,ipse vero comedit in vmbris: vnde Eccl.5.dicitur de auaro: Cũctis diebus vitæ suæ comedit in tenebris,& in curis multis,& in ærũna atq; tristitia. Et quia in tenebris comedit,ideo noxia & venenata comedit. O quam fatuus reputarerur quis qui ad præsepe iumentorũ suorum cereum magnũ poneret,ad mensam verò suam esset sine lumine. Sed insipientior eò est auarus,qui nec solũ lumen rationis prodigè expendit,imò seipsum dum se totũ rebus suis largitur ordinandis & excolendis,& de se nihil retinet sibiipsi, cum ipse amplius regimine & cultura indigeat. ¶ Sexta stultitia est in acquirendo. Fatuus operarius est,qui sciens aliquã bonam artem ex qua potest lucrari decẽ marcas in die,& facit vile opus vnde tantum quatuor denarios acquirit. Insipientior est auarus qui labore diurno tantũ lucratur aliquid terrenũ, cùm labore eodem,vel minori,& quandoq; maiori,si propter Deum faceret, posset lucrari regnũ cælorũ. Ad quod pertinet illud Gregorij, Fatuum est inde tẽporalia quærere,vnde possumus æterna habere. Minuit Dominus hominẽ paulominus ab angelis,sed homo ex auaritia sua minuit se multo amplius à iumentis,cũ reducit se ad illud opus in quo multo minus valet homo quam equus. Locatur enim equus duodecim denariis,quando homo locat se nisi quatuor. Vnde nisi homo laborẽ suũ ad Deũ referat,à quo aliã mercedẽ recipiet,inferior iumentis quantum ad hoc est. Fatuus etiã negotiator est auarus,qui simpla pro cẽtuplis non vult cõmutare. Vnde Bern,loquens de verbo isto,Centuplum accipietis,&c.dicit,Quid insaniæ est ꝙ cunctamur relinquere simpla pro centuplis? Vbi cupidus? vbi ambitiosus? vbi cẽquisitor huius seculi? Fatuus est q ad hoc laborat vt spinę diuitiarũ sibi multiplicentur quæ eum pungant in præsenti variis curis,& occasionaliter succendent eũ in inferno. Nunquid

colliget auarus de spinis istis vuas, aut de tribulis ficus? Imò etiã in præsenti inueniet in illis molestiam & asperitatẽ, in quibus quæsiuit suauitatẽ. Auarus etiã talpæ similis est, quæ quicquid fodit, super humeros proprios ponit. Sic auarus ea quæ male acquierit, quodãmodo super se ponit. Impediunt enim eum ne ad vitam gratiæ suscitari possit. Vnde diuitiis quas acquirit cumulat se. Auarus etiã similis est, secundũ Bern. homini qui suffocatur in aqua, qui non dimittit quicquid tenere potest Et cũ deberet amplecti tabulã pœnitentiæ quæ eum à naufragio liberaret, potius amplectitur aurũ & argentum, &c. ponderosa, quæ mergunt eum in profundũ inferni. Et vt breuiter dicam. Auarus antequã lucretur, seipsum perdit, & antequam aliquid capiat capitur. Iusto enim iudicio Dei fit, sicut dicit Aug. vt à diuitiis quas iniustè capere voluit, capiatur iustissimè, imò quod deterius est ipsis diuitiis, quasi quadam esca à diabolo capiatur. ¶ Septima stultitia est, ꝙ nec solum expendendo vel acquirendo insipienter agit auarus, sed etiam custodiendo.

¶ Quòd auarus stulte agat, custodiendo diuitias.

Et hæc quatuor de causis. Primò quia thesaurizat vbi omnes anteçessores sui thesauros amiserunt, scilicet in mundo isto. Vnde Ose 7. Ephraim factus est sicut columba seducta, nõ habens cor: id est, sapientiam. Hæc est insipientia columbæ, ꝙ pullos suos ibi ponit vbi omnes amittere consueuit. ¶ Secundò, quia custodire vult quæ durabilia non sunt. ¶ Temporalia ista quatuor de causis consumuntur. Primò propter corruptibilitatem propriam. Vnde Iac. 5. Agite nunc diuites, plorate vlulantes in miseriis vestris quæ euenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, &c. ¶ Secunda causa est aliena rapacitas. Vnde Mat. 6. de ista causa & præcedente dicitur, Nolite thesaurizare vobis thesaurum in terra, vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi fures effodiunt & furãtur. ¶ Tertia causa est superbia quam diuitiæ pariunt, quæ postea diuitias consumit. Vnde Aug. Vermis diuitum superbia est. ¶ Quarta causa est, ampla familia quam diuitiæ requirũt. Vnde Eccl. 5. Vbi multæ sunt opes, ibi multi sunt qui comedunt eas. Et quid prodest possessori nisi ꝙ cernit eas oculis suis? ¶ Tertiò insipienter agit auarus custodiẽdo quia vult sua secũ habere, cũ securius possint sibi ab alio custodiri.

¶ Fatuus est qui vult pecuniam suam secum habere.

Quinque casus sunt in quibus fatuus est qui pecuniam suam secum vult habere. ¶ Primus casus est, quando aliquis est viator, & est transiturus per locum vbi scit se spoliandũ esse: tunc

tunc fatuus est si amplius velit de pecunia sua secũ habere quã sit necessariũ ei ad expensas vsq; ad locũ illum. Onus enim esset ei, si amitteret eam. Locus per quẽ necessario sumus transituri, est mors, vbi spoliabimur. Spoliatur homo in morte, quia mors angustũ est foramẽ. Vnde Bern. Quid tu camele gibbũ? quid tu pecunioſe proditoris loculos tollis? non sic impie, non sic ingredieris. Foramen acus huiusmodi sarcinas nõ admittit. ¶ Secũdò spoliatur homo quasi rediturus in ventrẽ matris suæ, scilicet terræ, vnde Eccle. 40. Iugũ graue super filios Adæ à die exitus illorum de ventre matris vsq; in diem sepulturæ. Et in Iob 1. Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc: id est, in vterũ matris, scilicet in terram. ¶ Tertiò spoliatur homo in morte ad instar damnatorum qui tradendi patibulo spoliantur. Fatuus est ergo auarus, qui diuitias secũ vult habere, cùm sciat se in morte spoliandum esse: & non vult eas mittere in locũ securum per manus pauperum. Gregor. Securius ferũtur diuitiæ de patria ad patriam per manus plurium, quàm vnius. ¶ Secundus casus in quo fatuus est qui pecuniam suã secũ vult habere, est, cùm naufragiũ alicui imminet. Vnde Greg. super illud Iob 31. Quasi fluctus tumentes super me timui semper Deũ. Cũ fluctus desuper imminent: tũc nautæ de naui proiiciũt, pro quib⁹ lõga naufragia sumpserũt. Fatuus est ergo auarus qui in tanto naufragio positus potius vult pecuniã suã secũ habere, quã eam in saluo esse præcipuè cũ Seneca dicat, Nemo cũ sarcinis enatat. ¶ Tertius casus in quo non vult aliquis pecuniã suã secũ habere, est cũ pecunia illa furtiua est, & scit pecuniã illã testimoniũ suæ fore dãnationis, si apud se inuenta fuerit. Fatuus est ergo auarus qui rẽ male acquisitã, quæ testimoniũ erit condemnationis ipsius, ita diligenter conseruat, videtur coniurasse sibi mortem propriam, cùm in iudicio tam periculoso testes producere velit contra se. Ad hoc pertinere videtur quod auaris dicitur Iaco. 5. Aurum & argentũ vestrum æruginauit, & ærugo eorũ erit vobis in testimonium, & manducabit carnes vestras sicut ignis. ¶ Quartus casus est, in quo non vult aliquis pecuniam suam secũ habere, cùm hostes sui cũ insequuntur, & pecunia illa est impedimentũ fugæ illius. Ex quo satis manifestũ est quã insipiens sit auarus quẽ hostes inuisibiles insequuntur, & pecuniam suam nulli commendare vult, sed potius vult eam custodire, cùm in veritate ipsa potius eum custodiat & detineat, nec de manibus eius possit euadere. Vnde auarus est sicut simia vel vrsus, qui quandoq; ligantur ad

ſtipitem vel truncū mobilē Et poſſet alicui videri q̄ ſimia vel vrſus ſtipitem cuſtodiat, cùm potius à ſtipite cuſtodiatur. Sic auari ligati ſunt ad tēporalia bona, quorum quædam ſunt mobilia, quædā immobilia, & potius per ea cuſtodiuntur à diabolo, quam ipſi cuſtodiant ea. Nec poſſunt procedere niſi quantū vinculū amoris quo ad diuitias ſuas legati ſunt permittit. Vnde Exo. 8. Verūtamen lōgius ne abeatis. ¶ Quintus caſus quomodo vult aliquis pecuniā ſuam ſecum habere eſt, cùm timet ſuper eam ſe inquietari, vel vt largiatur eā, vel vt mutuo concedat. Et iſta cauſa deberet multū mouere auarum, q̄ pecuniā ſuā in loco ſaluo reponeret. Sicut enim caro circa oſſa canes prouocat, vt illa rodant & mordeant: & ſicut reclamatoria prouocant aues rapaces: ſic diuitiæ contra auaros fures & raptores prouocāt. Vnde Sene. Auarus diues cupiditatē irritat. Imò ſicuti caro quæ ad oſſa hæret, cæteris carnibus amplius appetitur: ſic diuitiæ auarorū. Dicūt enim, Auferamus ei, quia nunquā inde daret nobis: vnde à multis inquietatur auarus. Accidit etiā auaro ſicut quibuſdā arboribus quæ nolunt hominib⁹ fructus ſuos dimittere, niſi cū difficultate: vel quia nō citò matureſcunt, vel alia de cauſa nihilominus arboribus illis auferūtur fructus ſui: & inſuper optimè verberātur, etiam vſque ad fractionem multorum ramorū ſuorum. Aliæ verò arbores quæ de facili fructus ſuos dimittunt hominibus, remanent abſque damno ramorum ſuorum. Similiter auarus diuitiis ſuis ſpoliatur velit nolit, & præter hæc flagellatur & affligitur ſæpe. ¶ Quarto inſipienter agit auarus ſua cuſtodiēdo, quia nō vult ea præmittere in cælū. Non enim vult eleemoſynas facere in vita ſua, ſed expectat q̄ ab aliis ſibi fiat eleemoſynæ poſt mortem. In quo ſimilis illi eſt qui de nocte trāſiturus per loca foueis plena, lucernam vellet ferri poſt tergū. Eleemoſynæ enim quas facit homo in vita ſua, ſunt quaſi lucerna quæ præfertur homini, & cuſtodit hominem ne cadat in foueā inferni. Eleemoſynæ verò poſt mortē factæ ſunt quaſi lucerna poſt tergū, quæ non cuſtodit hominē quin cadere poſſit in foueā inferni. Et ſi iam cecidit, non extrahunt eum inde eleemoſynæ: quia in inferno nulla eſt redemptio.

¶ *De tribus aliis ſtultitiis auari.*

SEQVITVR de aliis tribus ſtultitiis auarorum. Quarū prima eſt improuidentia. Secūda, incircunſpectio. Tertia verò incautela. Hæc enim tria ſunt ſpecies ſtultitiæ, ſicut eorū contrariæ ſunt ſpecies prudētiæ, ſcilicet prouidentia, circunſpectio, & cautela. Quòd autē auarus valde inſipienter ſe habeat in ſua

prou

prouisione, potest ostendi multipliciter. Primo per hoc ꝙ vbi in æternũ mansurus est, de domo sibi non prouidet: vbi verò quasi per nocte hospitaturus est, palatia magna construit. Hæc est vita præsens, si ad æternitatẽ futuræ vitæ comparetur. Vnde Sap. 5. dicitur ꝙ spes impij est quasi lanugo, vel tanqu memoria hospitis vnius diei prætereuntis. Et Tull. loquens de eo qui bene vixit in mundo isto, dicit ꝙ ipse ex hac vita discedet tanquam ex hospitio, non tanquam ex domo. Imò quod plus est, vita præsens est quasi quoddam diuersorium, ad quod homo declinat ad commorandum aliquantulum: vel est quasi via per quam cursim transituri sumus. Ad primã facit quod dicit Tullius, Commorandi diuersorium, non habitandi nobis natura dedit. Ad hoc signandum dominus in diuersorio nasci voluit. Breuitas huius vitæ in futuro verius cognoscetur. Vnde Sap. 5. dicunt damnati in inferno, Nos nati continuò desinimus esse: adhuc verò ꝙ nos per viam præsentis vitæ cursim transituri sumus. Facit hoc quod dicit Aug. ꝙ nihil aliud est tempus huius vitæ quàm cursus ad mortem. vnde velocitatẽ huius transitus satis exprimunt dãnati in inferno, qui dicunt Sap. 5. se præteriisse vitã istam tanquam nuntiũ præcurrentem, & tanquam nauem quæ pertransiit fluctuantẽ aquam, & tanquã auem quæ transuolat in aere, & tanquã sagittam ad locũ destinatũ emissam. Quale verò est hoc, ꝙ in loco ad quem ad horam diuertimus vel in via per quã cursim transituri sumus, palatia magna construere volumus: vbi vero æternaliter mansuri sumus, in nullo nobis prouidere curamus. ¶ Secundo potest ostendi, ꝙ auarus insipienter agit in sua prouisione per hoc ꝙ horrea sua & cellaria sua replet ad sustentationẽ vitæ diurnæ. Nihil verò præparat vitæ æternæ. Vita præsens est quasi vita vni⁹ diei. Dauid: Mille anni ante oculos tuos tanquã dies hesterna quæ præteriit. ¶ Tertiò potest idem ostendi, scilicet ꝙ auarus insipienter agit in sua prouisione, per hoc ꝙ iumento suo, scilicet corpori vineas plantat, & agros seminat, & prouidere non cessat: animam verò suam propter defectũ cibi spiritualis fame perire permittit. Ad quod possumus referre illud Psal. Esurientes & sitientes anima eorum in ipsis defecit Et Eccle. 6. Omnis labor hominis in ore eius: sed anima illius nõ implebitur bonis: quasi diceret, Totus labor hominis est circa os corporis, animam verò vacuam relinquit ¶ Quartò potest ostendi ꝙ auarus insipienter agit in prouisione sua, per hoc quòd diligenter cauet ne rami arborum suarum nimio pondere frangantur: & iumenta

sua nō vult nimio pondere grauari: seipsum verò onere importabili onerare non timet. Vnde Aug. Quid miserius est misero nō miserante seipsum? Quantumcunque oneratus sit auarus onere temporalium istorum, nunquam dicit, ꝙ satis sit. Sen. Segetem nimia sternit vbertas. Rami nimio onere frangūtur. Omnibus quoque nocet quos immoderata felicitas rumpit. Nec posset auarus sustinere, ꝙ iumentum suum vltra vires suas onerarētur, in onerando vero se vires suas nunquam considerat.

¶ *De incircunspectione auari.*

SEQVITVR de incircunspectione auari, quæ multiplex est. Prima est ꝙ terrā continuè inspicit: iuxta illud Psal. Oculos suos statuerūt decliuare in terrā. Cælestē verò patriā non considerat quā amittit. Secūda est, ꝙ pedes scuto defensionis diligēter protegit: caput verò, ideſt Christū, hostibꝰ exponit; Caput viri Christus est, sicut dicit Apost. De hoc capite nō curat auarus, licet ad custodiā illius admoneat, vbi dicitur: Estote prudētes sicut serpētes. Serpēs præcipuè caput suū custodit. Capiti asini sui, ideſt, corporis, multū timet auarus: huic vero glorioso capiti non timet. Tertia incircūspectio est, ꝙ à sinistris aduersitatis diligēter sibi, dextris verò ꝓsperitatis nō cauet, ex qua parte sibi magis timēdū esset: iuxta illud Greg. Quū omnis fortuna timēda sit. magis timēda est ꝓspera quā aduersa. Et Psa. Cadet à latere tuo mille &c. Quarta est, ꝙ paupertate præsentis vitæ q̄ ante se aspicit, solā attēdit, & nimis eā cupiēs fugere, quasi retro cadit in foueam paupertatis æternæ: iuxta illud Iob 6. Qui timet pruinā, irruet sup eū nix. Et in Prou. Quod timet impiꝰ, veniet super eū. Quinta est, ꝙ dum auarus cauet diligenter, ne quis sibi furetur argētum suū vel aurū, diabolus ex alia parte furatur ei seipsum, quū tēpus suū ei furat, & quū detinet eū in aliquo mortali peccato.

¶ *De incautela auari.*

DECIMA stultitia auari est, stultitia incautelæ. Et est incautela superficialis rerū inspectio, q̄ multū abūdat in auaro. Vidēs enim auarus quādā pulchritudinem exteriorem in vita diuitū, turpitudinē & fœtorē quæ in illa est, nō aduertit. De qua turpitudine dicit Aug. Ecce cū iniquis omnia sunt pulchra, & ipsi sūt turpes. Et Osee 8. Factus est quasi vas immūdū in nationibꝰ. Vidēs etiā auarꝰ in vita diuitū exteriora signa lętitiæ, grauē tristitiā quæ corrodit corda eorū nō aduertit. De qua dicit Sene. Horum qui felices vocantur, hilaritas est ficta, & est grauis tristitia, eo quidem grauior, qa interdū nō licet palā esse miseros, sed inter ærūnas cor ipsum exedentes, neceſſe est agere felicem. Videns etiam

auarus vitam diuitum, exteriorē abūdantiā, cordis pauperiē nō aduertit. De qua Apo. 3. Dicis, quia diues sum, & locuples, & nullius egeo: & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper. Et August. de diuite: Extra plenus, intus vacuus, carne crepat, & corde mēdicat. ¶ Vndecima stultitia auari est, ꝙ quū nouerit terrā esse cibum dæmonū, iuxta illud Genes. dictū serpenti, Terrā comedes omnibus diebus vitæ tuæ: ipse totū ea se inuoluit, ac si cibus diaboli desideraret esse, quia vbi est thesaurus suus, ibi est cor suū. Terrā etiā in ore ponit, iuxta illud Io. 3. Qui de terra est, de terra loquitur. Et Esaiæ 29. De humo eloquiū tuū mussitabit. Auarus etiam in auribus terrā ponit: quia ad modum aspidis aurem terra obstruit, vel quia de terrenis audit libenter loqui. Loquimini, dicunt auari, nobis placentia. In oculis etiam terrā ponit: quia iuxta verbum suprā positum, oculos suos statuerūt declinare in terrā. Et Salomon, Oculi stultorum in finibus terræ. Terram etiam in manibus habent: iuxta illud, Manus eius in cophino seruierunt. Terra etiā est in pedibus eorum, imò sordes: secundum istud Thren. 1. Sordes eius in pedibus eius.

¶ *Quando auarus sit stultus tripliciter.*

DVODECIMO, stultus est auarus circa sua, stultior circa suos, stultissimus circa seipsum. Circa sua stultus est, quia nescit inde facere commodū suū, imò est similis cani super aceruum fœni sedenti, qui inde non comedit, & tamen latraret si quis inde sumere vellet. Auarus quidem est bursa, siue arca furū, raptorum, & tyrannorū huius mundi. Arca non habet aliud commodum de pecunia quā seruat, nisi ꝙ occasione illius interdū frangitur. Bursa vero hoc cōmodū reportat de pecunia quā seruat, ꝙ maculata inde remanet, & custodiendo pecuniam consumitur & rumpitur, & interdū à latronibus scinditur. Sic auarus de pecunia quam seruat, maculam culpæ contrahit, vitam suam in custodia illius consumit, occasione illius affligitur, interdum & iugulatur. ¶ Valde etiam stultus est auarus circa suos. Facit enim auarus de filiis suis sicut solet fieri de muribus: quia sicut mures inuiscantur, & inuiscati per paleam incedendo materiam suæ exustionis colligunt, quia paleæ eis adhærent: Sic auarus quodammodo inuiscat filios suos, dū docet eos temporalia amare. Amor enim tēporaliū, viscus est spiritualiū pœnarū, sicut dicit glo. super Lætatus sum. Et filij sic inuiscati ob amorem temporaliū, male congregant materiam sui æterni incendij. Circa se verò stultissimus est auarus, quia luctatutus cū luctatore expeditissimo, impedit se diuitiis quibus ab eo teneri possit, & deiici:

Contra quod dicit Greg. Quando ad agonem fidei venimus, luctamen contra malignos spiritus sumimus Malignus autem spiritus nihil in hoc mundo proprium possidet. Nudi ergo cũ nudo luctari debemus: quia si quis vestitus cum nudo luctam aggreditur, citius ad terram deiicitur, quia habet vnde teneatur. Ideo adolescens, relicta syndone nudus aufugit. Et Ioseph relicto pallio ab Ægyptia. Stultus est etiam auarus circa se, quia plãtatus vult esse in aquis diuitiarum, quasi nescirent salices & cæteras arbores quæ in aquis crescunt steriles esse.

¶ *De sex alijs stultitijs auari.*

PRAETER prædictas stultitias, sunt sex stultitiæ auari. ¶ Prima est, quòd ipse credit ea quę somnia sunt esse veritatem. Vnde Eccl. 34. Somnia extollunt imprudẽtes. Præsens felicitas quæ imprudentes extollit, somnium vocatur, quia assimilatur ei in quatuor. ¶ Primò in hoc, ꝙ sicuti somniantes credunt se contrectare poma aurea, vel lapides pretiosos, vel sumere cibos delicatos propter sola fantasmata: Sic illi qui reputantur felices, credũt se habere veras diuitias, vel delicias, quũ sola fatasmata earũ habeãt. Longè enim amplius distant hæ diuitiæ vel deliciæ à veris, quàm fantasmata pomorum aureorum à pomis aureis. Ad huiusmodi somnium potest referri ꝙ legitur Esa. 29. quemadmodũ somniat esuriens, & comedit: quũ autem fuerit expergefactus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, & postquam fuerit expergefactus, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: Sic erit multitudo gentium qui dimicauerunt contra montem Sion. Rectè sicut somniãs secũdum visionem suam esurit & comedit, & tamen adhuc in veritate vacuus remanet: sic auarus esurit diuitias, & congregat eas, & tamen æquè vacuus est vt prius vel amplius. ¶ Secundò assimilatur præsens felicitas somno in breuitate. Vnde Iob 20. Quasi somnium auolans non inuenietur, transiet quasi visio nocturna. ¶ Tertiò, assimilatur in hoc, ꝙ diuites finito somno præsentis vitæ, nihil habẽt in manibus suis. Vnde Psalm. Dormierunt somnum suum, nihil inuenerũt: omnes viri diuitiarum in manibus suis Gloss. quia nihil hic posuerunt in manibus Christi. Manus pauperum, sunt manus Christi, in quibus bonum est vt nostra ponamus, quia non est, qui de manu sua possit eruere. Vnde quidam, Quas dederis solas, semper habebis opes. ¶ Quartò, assimilatur præsens felicitas somno: quia illis qui reputant se felices, nullis persuasionibus potest ostendi, quòd somnient: sicut nec alicui quũ dormit. Senec. Somnia narrare vigilantis est. Sic

quando

quando ignis infernalis excitabit eos à somno, tũc cognoscent se somniasse, sicut illi qui dicũt Sapien 5. in inferno, Transierũt omnia sicut vmbra. Quum erũt diuites in inferno, tunc cognoscent bona & mala huius vitæ non fuisse bona vera & mala vera: sed tantum vmbras verorum bonorum & malorum. Vera enim bona & vera mala futuræ vitæ sunt. Secunda stultitia est ebrietas. De qua Esaiæ vicesimoseptimo: Væ coronæ superbiæ, ebriis Ephraim. Ephraim, id est, fructificans, est dives qui amore mundi ebrius est. Vnde Ieremiæ 51. Calix aureus Babylon in manu domini, inebrians omnem terram, id est, amatores terrenorũ. Cuius ebrietatis triplex est signum. ¶ Primũ signũ est nuditas, vnde legitur de Noë, Genes. 9. q̃ bibens vinũ inebriatus est, & nudatus in tabernaculo suo: sic auarus veste nuptiali charitatis nudatus est, cum egenis viscera claudat pietatis, secũdum illud 1. Ioan. 3. Qui habuerit substantiam mundi huius, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo quomodo charitas Dei manet in eo? Hanc tamen nuditatẽ non erubescit auarus ad modũ ebrij, quia eam non cognoscit. ¶ Secundum signum est hoc, quòd damna & læsiones spirituales non sentit Gregor. Qui peregrinationem istam pro patria appetit, dolere inter dolores nescit. Prouerb. 23. dicit ebrius: Verberauerunt me, & non doluit: traxerunt me, & non sensi. ¶ Tertium signum est hoc, quòd auarus dormit tanquam porcus, adeò quòd non potest excitari à somno culpæ, nec ad buccinã diuinæ prædicationis, nec ad tonitrua diuinarum comminationũ. ¶ Tertia stultitia auari est, quòd committit se diuitiis quas scit esse fallaces ex verbo veritatis. Matt. 13. vbi dicitur, q̃ fallacia diuitiarum suffocat verbum. Præterea scit eas quasi infinitos homines perdidisse, & hostibus inuisibilibus captos tradidisse. Abũdantia diuitiarum vtitur illo verbo Iudæ, Quemcũque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. vnde à diuitiis quasi à proditoribus cauendum est. ¶ Quarta stultitia auari est, quòd innititur labenti atque præcipitanti, scilicet mũdo, vnde Gregorius, Qui labenti innititur, necesse est, vt cum labente labatur. Prouerbiorum vndecimo, Qui confidit in diuitiis, corruet. ¶ Quinta stultitia auari est, quòd seruitium suum ponit in eis quæ in summa necessitate non poterũt eum iuuare. vnde Prouerbio. 11. Nõ proderũt diuitiæ in die vltionis: iustitia autem liberabit à morte, & Sophoniæ primo, Argentum & aurum non poterit eos liberare in die furoris domini. ¶ Sexta stultitia auari est, quòd credit diuitiis: quæ non solum sunt mendaces, imò ipsa men-

dacia vocantur. Vnde Psal. Et quæritis mendacium. Et Prouerbiorum decimo, Qui innititur mēdaciis, hic pascit ventos. Et Aug. Domine, volui tecum possidere mendacium, sed te amisi, quia non dignaris cum mendacio possideri. Et mirum est, quomodo iam creditur diuitiis, quū tam longum tempus transierit, quòd mentiri inceperunt, & tot homines suis mendaciis ad infernum pertraxerūt, & adhuc etiā quotidie mentiūtur, nec vnico mendacio, imò multiplici. ¶ Primò, honorem Dominij promittūt, & in miseram seruitutem hominem ponūt, de qua seruitute dictum est prius. ¶ Secundò, promittunt securitatem, & hominem timidum reddunt, vnde Cain qui interpretatur possessio, legitur habuisse caput tremulum. Iob 15. Sonitus terroris in auribus eius: & quum pax sit, semper insidias suspicatur. ¶ Tertiò promittunt satietatem, & faciunt esurire. Vnde Philosophus: Diuitiæ cogunt esurire. ¶ Quartò, promittūt suauitatem, & tamen pungunt. Vnde Esaiæ 14. Ponam Babylonem in possessionem ericij, vt scilicet pungatur ab his quæ possidebit, sicut tenens ericium pungitur ab eo.

¶ *De cæteris malis quæ veniunt ex auaritia.*

Dicto de stultitia auarorum, ostendenda sunt cætera mala quæ facit auaritia subiecto suo, quæ in magna parte patebunt, si ostendantur mala quæ faciūt diuitiæ amatoribus suis. Vnde de illis malis modo dicemus. ¶ Primum malum est, quòd inquinant amatores suos: & ideo luto comparantur, Habacuc secundo, vbi dicitur, Vsquequo aggrauat contra se densum lutum? Ecclesiast. decimotertio, vbi dicitur, Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Et Ezech. 7. sterquilinio comparatur, vbi dicitur: Aurum eorum in sterquiliniū erit. Sterquilinium dispersum vtile est. Agros enim fructificare facit. Congregatum verò non est vtile, nisi ad inquinandum, & ad fœtorem inferendum: sic diuitiæ dispersæ hominem iuuant: congregatę verò amatores suos inquinant, quod dominus voluit in rerum natura significari, quando voluit vel ordinauit, quòd argentum & cætera metalla pretiosa contingentes se etiam corporaliter inquinarent. Ad eandem inquinationem pertinet, quod legitur Prouerbiorum 27. Qui festinat ditari, non erit innocens. Ditari festinat, qui in mundo hoc qui locus est paupertatis & exilij, vult ditari. vnde Ecclesiast. 11. Si fueris diues, non eris immunis à delicto, & Osee nono, de amatoribus diuitiarum: Facti sunt abominabiles, sicut ea quæ dilexerunt. & Seneca: Multum est diuitiarum contubernio non corrumpi. Diui-

tiæ ob
nasses
fructi
Abun
bent a
legitu
ram ri
tuum,
Obser
enim t
terius
nant d
primo
annih
rixa in
stantia
diam,
q egel
in terri
to acce
sua,&
16. Hor
Anima
mede
ad Salo
putasti
femora
tiæ, est
& bitur
tos pu
quæ di
ad moc
gustinu
posside
iustifica
ad te in
malum
Bona e
sunt. Id
tā, ista
spoliant

tiæ obliuionem Dei inducũt. vnde Geneſis 48. Ephraim & Manaſſes dicuntur fuiſſe fratres germani. Ephraim interpretatur fructificans, per quem intelligimus diuitias. Manaſſes obliuio. Abundantia enim diuitiarum & Dei obliuio, ſocietatem habent adinuicem. Quæ ſocietas innuitur Deuteronom. 8. vbi ſic legitur, Dominus Deus tuus introducet te in terram bonã, terram riuorum. & ſubiungitur, Abſque penuria comedes panem tuum, & rerum omniũ abundantia perfrueris. Deinde ſequitur, Obſerua & caue, nequando obliuiſcaris Domini Dei tui: valde enim turpis eſt inquinatio quam diuitiæ faciũt. vnde Tull. Deterius auaritia nullum vitiũ eſt. ¶ Nec ſolum vna macula inquinant diuitiæ, imò ſecum vniuerſitatem inducunt vitiorũ. ¶ Et primo ſuperbiã. vnde Eccle. 21. Domus quæ nimis eſt locuples annihilabitur ſuperbia. ¶ Secundo iram. vnde Gen. 13. Facta eſt rixa inter paſtores Abraham, & paſtores Loth. Erat enim ſubſtantia eorũ multa, & nequibant habitare ſimul. ¶ Tertia inuidiam. vnde Prou. 28. Qui feſtinat ditari, & inuidet aliis, ignorat q̃ egeſtas ſuperueniet. Et Gre. dicit de viro iuſto: Per hoc quòd in terris nihil appetit, alienis profectib⁹ inuidere neſcit. ¶ Quarto acediam. vnde Ierem. 48. Sterilis fuit Moab ab adoleſcentia ſua, & requieuit in fæcibus ſuis. ¶ Quinto vitiũ gulę vnde Lucę 16. Homo quidam erat diues & epulabatur, &c. Et eiuſdem 12. Anima mea, multa habes bona repoſita in annos plurimos, comede & bibe &c. ¶ Sexto luxuriam. vnde Eccleſiaſt. 57. dicitur ad Salomonem. Collegiſti quaſi aurichalcum aurum, & computaſti quaſi plumbum argentum. Et pòſt ſequitur, Inclinaſti femora tua mulieribus. ¶ Secundum malum quod faciũt diuitiæ, eſt detentio in peccato. Et ideo comparantur luto. vt ſuprà, & bitumini, Gen. 14. vbi legitur q̃ vallis ſylueſtris habebat multos puteos bituminis. Vallis ſylueſtris eſt vallis huius miſerię, quæ diuerſa genera diuitiarum habet, quæ corda hominum ad modum bituminis detinent. Ad hoc pertinet quod dicit Auguſtinus: Domine, ea tenebant me longe à te, quæ nõ poteram poſſidere ſine te. Et illud Eccleſiaſt. 31. Qui diligit aurum, non iuſtificabitur. Et illud Ieremiæ viceſimoſecundo: Locutus ſum ad te in abundantia tua, & dixiſti, Non audiam. ¶ Tertium malum quod faciũt diuitiæ eſt, quòd poſſeſſores ſuos ſpoliant. Bona enim temporalia, ſecundum Auguſtinum, bona viſcata ſunt. Ideo dicit Seneca: Quiſquis, inquit, volet vitam agere tutã, iſta viſcata beneficia deuitet. Sicut ergo virgæ viſcatæ aues ſpoliant plumis ſuis: ſic bona temporalia ſpoliãt homines pennis

nis virtutum,& plumis ſanctarum meditationum & ſanctorum deſideriorũ. Sicut etiam ſpinæ oues lana ſpoliant, & interdum excoriant,ita vt à muſcis moleſtentur:Sic diuitiæ corda hominum excoriant,& faciunt ea moleſtari à muſcis diuerſarum ſolicitudinũ.De quibus muſcis legitur Eccle. 10. Muſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti.Et Exod 18. Venit muſca grauiſſima in domo Pharaonis & ſeruorum eius. Et Grego. Nihil laborioſius quàm terrenis deſideriis æſtuare. Nihil quietius, quàm in hoc mundo nihil appetere. Hinc eſt, quòd Iſrael cuſtodiam ſabbati accepit in munere,& Ægyptus percutitur muſcarum multitudine. Adeò autem ſpoliant diuitiæ amatores ſuos,ꝙ interdum brachæ continentiæ non remanent eis, vnde Ierem.13.Computruit lumbare Ieremiæ ad Euphraten.Adeò etiam ſpoliant eos,ꝙ etiam cor eis non relinquũt, imò vbi theſaurus eſt eorum,ibi cor eorum eſt.Mirũ eſt, quomodo ſapientes mundi vocantur illi, quum mundus ita ſpoliet eos. Mirum etiam quomodo non ceſſant ludere cum mũdo,quum inceſſanter perdant cum eo. Sed de ludo calefacti neſciũt ſe ſubtrahere ludo:ſic vt non perdat,non ceſſat ludere luſor. ¶ Quartò loco debilitant diuitiæ.Debilis eſt enim homo dives ad ſuſtinendũ, & ad pugnandũ,& ad bene operandum. Ad ſuſtinendum adeò debilis eſt,vt ad ſibilum vnius verbi de altitudine virtutũ deiiciatur,& ſi aliquam infirmitatem in aliquo viderit,fere inſanit. Vnde Sene.Regum nobis animos inſuimus:nam illi obliti ſuæ imbecillitatis,alienæ deſeruiũt, quaſi iniuriam acceperint. Ad pugnandum etiam debiles ſunt, vnde Iero. 46. Ad Aquilonem iuxta fluuium Euphraten victi ſunt, & corruerũt. Vnde legitur 1. Machab. ꝙ exercitus Alexandri deuicto Dario, ſpoliis vltra modum ditatus,paulò pòſt cum hoſtibus iterũ congreſſus deuictus eſt.Quod videns Alexander,omnia ſpolia quæ ſui acquiſierant,iuſſit comburi,dicens: Quamdiu ſine pecunia fuerunt, non erat qui eis reſiſteret:ſed auro & argento onuſti deſides & pigri effecti ſunt: quibus amiſſis, fortiter ſicut prius pugnauerunt. ¶ Debiles etiam ſunt diuites ad bene operandũ. De illis enim verũ eſt,quod in Pſal.legitur:Manus habent,& non palpabũt:pedes habent,& non ambulabũt:non clamabũt in gutture ſuo.¶ Ille qui multum poterat laborare antequam fieret epiſcopus,cùm factus eſt epiſcopus,nõ poteſt ire,nec cantare, nec aliquod bonum facere. ¶ Quinto loco affligunt diuitiæ amatores ſuos.Vnde Eccleſi.10.Labor ſtultorum affligit eos qui neſciunt in vrbem pergere:id eſt, in paradiſum. Affligunt autem

eos

eos quasi continue. vnde Ecclesia. 2. dicitur de auaro: Cūcti dies eius pleni sunt laboribus & ærumnis, nec per noctem mente requiescit. Et eiusdem 5. Saturitas diuitis non sinit eum dormire: & Ecclesiast. 14. dicitur de auaro quod in tristitia erit super mēsam suam. & Philosophus dicit de ipso, Nihil infelicius fortunato inipiente. Item Philosophus: Nihil grauius potest imprecari cuiusinimico quàm auaritia. Qua in præsenti vexante, corpus eius dura tormēta patitur, & in futuro æterna supplicia promeretur. Hoc signatum est in eo q̄ frater Abel legitur fuisse Cain. Abel luctus, Cain possessio interpretatur. Abel verò & Cain fratres sunt: quia luctus & possessiones iuncta sunt. Idē figuratū est in hoc quod Tyrus legitur fuisse filia Sidonis. Tyrus interpretatur angustia, & afflictio: Sidon, venatio. Venatio autē cupidorum, angustiam & afflictionem in eis parturit. ¶ Sexto loco faciūt diuitiæ quandam stultam fiduciam & præsumptionem. Vnde Psal. Ego dixi in abundantia mea, Non mouebor in æternū. Et Ecc. 11. Inueni requiem, & non manducabo de bonis meis solus: & nescit q̄ tempus prætereat, & mors appropinquat, & relinquet omnia aliis, & morietur. ¶ Vltimo interficiūt animæ contemplationē. vnde Gene. 48. Iacob egrediente Euphratem, mortua est Rachel. Ephrates interpretatur sterilis, & significat diuitiarum abundantiam. Ista eadem mala quæ diuitiæ faciunt, facit per consequens ipsa auaritia, quæ eas congregat.

¶ *De duobus aliis malis quæ facit auaritia proprio subiecto.*

Praeter ista mala sunt & alia duo quæ facit auaritia. ¶ Primum est, quòd conturbat auarum, & totam domum eius. Vnde Prouer. 15. Conturbat domū suam, qui sectatur auaritiam. Domus ibi potest accipi pro domo conscientiæ, vel pro domesticis. ¶ Secundum malum est gratitudo. Vnde Sen. Nullū malum maius habet cupiditas, quàm q̄ ingrata est. Idem: Quisquis de accipiēdo cogitat, oblitus est accepti. Cùm deberet auarus regratiari Deo de bonis quæ iam accepit, ipse oblitus est acceptorum, & de acquirendis cogitat.

De his quibus scriptura comparat auarum. CAP. VIII.

Octauo faciūt ad detestationē auaritiæ, ea quibus scriptura auarū comparat, s. inferno & morti vnde Habacuc 2. Dilatauit quasi infernus animā suā, & quasi mors non adimplebitur. Vnde in persona auarorū dicitur Prouerbior. 1. Deglutiamus eū sicut infernus viuentē. & Hierony. Auarus est sicut infernus. Insatiabilis est enim, & quo amplius rapit & deuorat, eo amplius tapere sitit quod deuoret. Cōparatur etiā auarus mari. Omnia enim

enim flumina intrant mare,& mare non redundat : vt legitur Eccl.1.Sic de diuitiis auarus non redũdat. Comparatur etiã cani. vnde Sen. Vidi aliquando canem missum à domino, frusta panis aut carnis aperto ore captantem: quicquid excipit, protinus integrũ deuorat, & semper ad spem venturi inhiat. Idem accidit nobis: quicquid expectantibus nobis fortuna proiicit, illud sine vlla voluptate dimittimus, statim ad rapinã alterius recti & attoniti aspiramus. Comparatur etiam auarus talpę, eò q̃ niger sit per nequitiam, cæcus per auaritiam, & habens diuersos tumulos. Tot tumulos habet auarus, quot possessiones amat. Comparatur etiam araneæ. Aranea telam facit vt muscas capiat. Muscæ quæ pungũt, signant diuitias, ad quas capiẽdas totum studiũ est auarorũ. Vnde Esa.39. Telas araneæ texuerunt.

De exemplis quæ faciunt ad detestationem auaritiæ. CAP. IX.

NOno faciunt ad detestationem auaritiæ exempla sanctorũ & philosophorũ, de quibus pauca ponemus. ¶ Primũ exemplum est Genes.14.vbi rex Sodomorũ dixit ad Abraham: Da mihi animas, cætera tolle tibi. Respondit Abraham: Leuo manum meam ad Deum excelsum, possessorem cæli & terræ, quòd à filo subtegminis vsque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus quæ tua sunt &c. ¶ Secundum exemplũ est eiusdem 33.vbi Iacob volenti dare munera Esau: respõdit Esau, Habeo plurima frater mi: sint tua tibi. ¶ Tertium est Exod.36. vbi artifices tabernaculi dixerunt Moysi: Plus offert populus quàm necessarium est. Dixit ergo Moyses præconis voce: Nec vir, nec mulier quicquam offerat vltrà in opere sanctuarij. ¶ Quartum est, Num.22. vbi dicit Balaam: Si dederit mihi Balach domũ suam plenam argenti & auri, nõ potero mutare verbum Domini. ¶ Quintũ est, 1.Regum 12.vbi dicit Samuel: Loquimini de me corã Domino, si de manu cuiusquã munus accepi. ¶ Sextum, 2.Regũ, in fine, vbi dicit Dauid ad Ornan: Nequaquam fiet vt vis: sed emam pretio à te areã tuã. ¶ Septimũ est in Ioãne, vbi dicit Dominus: Venit princeps mũdi huius, & in me non habet quicquam. vbi dicit glos. Noluit habere quod perderet: venit pauper, ne haberet diabolus q̃d auferret. ¶ Octauum est, 2.ad Cor.11. Gratis euangelizaui vobis: & quum essem apud vos, & egerem, nulli oneros⁹ fui. Itẽ Paulus Actu.20. Argentum, & aurum, & vestem nullius concupiui, sicut ipsi scitis, quoniam ad ea quæ opus erãt mihi, & his qui mecũ erant, ministrauerunt manus istæ. & idem: Oportet meminisse verbi Domini Iesu: quoniam ipse dixit, Beatius est dare, quàm accipere.

¶ Aliud

¶ Aliud exemplū est quod ponit Hieronym. de quodam philosopho qui proficiscens ad philosophandum Athenas, magnum pondus auri secum detulit. In via autem secum deliberans & considerans se non posse simul diuitias & virtutes possidere, proiecit à se aurum, inquiens: O diuitiæ, abite, sitis procul à nobis. ¶ Aliud exemplū est Diogenis in dolio degentis, qui locupletem ducebat paupertatem. Ad quem Aristippus quidam Anglicus quum mundaret olera sua accedens ait: Tu quū sapiens & philosophus sis, si mihi credidisses, & regibus seruire voluisses, non olera lauares, sed in aula summi principis maneres mecum. Cui respondens ait: Si mihi credidisses, & paupertate mediocri scires vti, non oporteret te regibus adulando mētiri. Hic quum vidisset quendam bibere cum manu ad fontem, ait: Nesciebam naturam mihi dedisse scyphum. & paruulum vas cum quo bibere solebat, ad lapidem confregit. ¶ Aliud exemplum est beati Thomæ Cantuariensis, qui instituens cancellarium suum, iuramento eum astrinxit ne vnquam aliquid vsque ad capillum in administratione cancellarij acciperet.

De speciebus Auaritiæ. PARS II. *Quæ habet xv. capitula.*

De peccato vsuræ, & eius detestatione, ex sacra scriptura.

CAPVT I.

DIcto de his quæ faciūt ad detestationē auaritię in cōmuni, dicēdū est de speciebus eius. Inter quas primo dicem⁹ de vsura, & hoc ordine. Primo dicemus de his quæ faciūt ad detestationē vsuræ. Secūdo, de speciebus eius. Tertio, tangemus aliquid de restitutione vsurarū. ¶ Ad detestationē verò hui⁹ peccati faciūt testimonia sanctarū scripturarū. Quorū primum est Exo. 22. vbi sic legitur, Si pecuniā mutuā dederis pauperi meo, qui tecū est, nō vrgebis eū quasi exactor, nec vsuris opprimes. Secundū est Leuit. 25. Pecuniā tuā non dabis fratri tuo ad vsurā, & frugū superabundantiam non exiges. Tertiū est Deut. 23. vbi sic legitur: Fratri tuo absq; vsura id quo indiget commodabis, vt benedicat tibi Dñs in omni opere tuo, & in terra quā ingredieris possidendā. Vbi insinuatur quanta sit vtilitas mutuāti fratri suo. Benedicit enim Dominus ei in omni opere suo. Quartum est 2. Esdræ 5. vbi sic legitur, Vsuras à fratribus vestris non exigetis. Aliud testimoniū est in Ps. vbi quærit Dauid ad Dñm Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? Et Dominus subiūgit, Qui pecuniā suam non dedit ad vsuram. Tabernaculum eius est habitatio militātium: vnde significat militātem ecclesiam, in qua nō vult Deus

quiescere

quiescere vsurarios. Vnde ipse legitur mensas euertisse nũmulariorũ, & æs effudisse, & eos eiecisse de tẽplo. Io. 2. nõ tamẽ recipiebant manifestas vsuras, sed munuscula fructuũ accipiebãt vltra sortẽ. Aliud testimoniũ est Ezec. 8. vbi legitur de viro iusto: Si ad vsurã non cõmodauerit, & amplius non acceperit, &c.

¶ *De sex stultitiis vsurariorum.*

SECVNDO faciunt ad detestationem vsuræ, sex stultitiæ quibus laborat vsurarius. ¶ Prima est, cùm vehementer desideret fœnerari, non vult tamen cũ Deo fœnerari: quod posset facere sine peccato, & cũ magno lucro: sed ibi fœneratur, vbi paruum lucrũ est, & magnum peccatum. Vnde Aug. Miser homo, cur fœneraris homini? Fœnerare Deo & centuplum accipies, & vitam æternã possidebis. ¶ Secunda stultitia est, quòd ipse accipit pecuniam ad vsuram, quum non egeat, & super melius pignus quod habet. Melius pignus quod habet est anima supra quam accipit: & quicquid vltra sortem accipit, est ad magnam vsuram pœnæ. De qua vsura dicitur in Psal. Ex vsuris & iniquitate redimet animas eorum, ideſt, pœna & culpa. Dicitur autem pœna vsura: quia pœna excedit culpam, cùm peccatũ momẽtaneũ æternaliter puniatur. ¶ Tertia stultitia est, ꝙ largè expendit super seipsum. Largius etiã quàm expenderet super deterius pignus ꝙ habeat, vnde similis est animalibus emptis à carnificibus quæ ad occisionẽ impinguãtur: pro quibus quicquid carnifex expendit, super ipsa expendit. Ad hoc pertinet quod legitur Ierem. 12. Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis, id est, separa eos tãquam ea quæ solent immolari. & Ecc. 26. dicitur de tali, Deus parauit eum ad rhomphæã ¶ Quarta stultitia est, ꝙ scienter mortifera exurit, & quodãmodo fugit. Vnde cõparatur sanguisugæ, quæ mẽbro tumido apposita, prauũ sanguinẽ fugit. Et dum mẽbrũ à tumore sanat, sibiipsi est mortis occasio. Et à quib⁹ sibi potius deberet minuere, si iam ea haberet. Ad magnitudinẽ verò huius stultitiæ facit, ꝙ non habet inde quandoque nisi maculatas manus, & mortẽ animæ suæ. Sicut enim dicitur Iob 20. Diuicias quas deuorauit euomet, & de ventre illius extrahet eas Deus. ¶ Quinta stultitia est ꝙ omnẽ viã paradisi obstruit sibi vsurarius. Vias misericordiæ ostruit, cũ à paupere petẽte à se mutuũ, petit donũ quod pl⁹ est, & vult sibi ab homine dari, cui pot⁹ debuit dare. Viã veritatis obstruit, quũ dicit se amore pauperis facere cui accõmodat pecuniã, quæ incessantẽ pauperẽ comedit. ¶ Sexta stultitia est, qua vsurarius laborat in fine vitę suæ. De qua Ie-

re. 17.

tem.16.legitur:Et in nouissimo suo erit insipiēs. Hæc est summa stultitia,quæ est in nouissimo vitæ,quum non possit homo postea de ipsa pœnitere. Attenditur autē ista stultitia in hoc,ꝙ quū deberet vsurarius de diuitiis sibi facere medicamenta,inde sibi facit vulnera,potius vult inde vti in mortem filiorū suorum,quàm sibi inde mederi. Aliter est etiam insipiens vsurarius in nouissimo suo,quia circa vitam futuram quæ nouissima est, insipiens est,de ipsa sibi non prouidens,

¶ *De multiplici iniquitate vsurarij.*

Tertio loco facit ad detestationem vsuræ, multiplex iniquitas,siue iniustitia quæ est in vsurario. ¶ Prima autē iniquitas est,quod ipse tēpus vendit,quod inter omnia transitoria maximè voluit Dominus esse cōmune omnibus absque personarū acceptione. Quū enim dives plus de aliis reb⁹ habeat,vel meliores eas habeat quàm pauper,de solo tempore nō potest habere,nisi idem quod pauper. Non potest enim esse nisi vnicum tēpus simul & semel. Magna igitur iniquitas est, quū vsurarius pauper vēdit quod cōmune est. Ideo iusto Dei iudicio in tēporis indigētia frequēter punitur vsurarius,cū id vēdiderit, vel qa viri impij non dimidiabūt dies suos. vel quia differt conuersionem suam quantū potest. Et sic licet diu viuat,tamē semper habet temporis indigentiam,vnde de ipso verū est quod legitur Eccles.29. In tempore redditionis postulabit tempus. Aliter etiā punitur vsurarius pro temporis venditione. Cùm enim vendiderit requiem noctis, & lucem diei,merito istis carebit. Vnde fatuus est sacerdos qui cantat pro eo,Requiem æternā dona eis Domine,&c. Quū petit vsurario restitui quod vendidit, præcipuè quum vsurarius pretiū soluere noluerit. Scriptum est enim Ezech.7. Qui vendit,ad id quod vendidit non reuertetur. ¶ Secunda iniquitas est,quod vendit pauperi id quod ei debet lege triplici:id est,lege naturæ,lege Mosaica,lege Euangelica. Lege naturæ dives debet pauperi mutuum quod continetur in illo mandato,Quæcūque vultis vt faciant vobis homines, eadem facite illis. Hāc legē vidētur implere etiā creaturæ inanimatæ. Fluuius enim inueniēs vacuitatem foueæ,non pertransit, donec eam impleuerit. Lege etiā Mosaica debet dives pauperi mutuū. vt patet ex diuersis testimoniis veteris legis prius positis. Lege etiam Euāgelica debet hoc idē illi:iuxta illud Luc.6. Date mutuum,nihil inde sperantes. ¶ Tertia iniquitas est, ꝙ vsurarius qui non est nisi cellarius, vendit pauperi illud quod Dominus præcepit ei dari. ¶ Quarta iniquitas est,quòd vult illud quod

est contra naturam & rationem. Vult enim q̃ pecunia quam pauperi accommodat ad commodum suum, apud pauperem operetur, & sic cùm accommodare sit alicui pecuniam ad eius commodum dare, ipse simul vult commodũ pecuniæ pauperi dare, & sibi retinere: quod contra rationem esse videtur. Præterea cùm parere in rebus quæ non viuũt, esse non habeat, ille tamen vult nummos suos, qui non viuunt singulis diebus vel mensibus alios nummos parere, quod contra naturam est: & frumentum in arca iam consumptũ vult parere sibi aliud frumentum. Vult etiam pecuniã sibi operari dũ quiescit. ¶ Quinta iniquitas est, q̃ vult pauperi locare pecuniam quæ iam pauperis est. Quum enim mutuum dicatur quasi de meo tuum, pecunia illa iam est pauperis: & si amittatur, pauperi amittitur, nec ad eandem soluendam tenetur. ¶ Sexta iniquitas est: quòd continuè Deũ offendit, & continuò diabolo seruit. Alij peccatores interpolatè Deum offendunt. Fornicator enim quandoq; per mensem non cõmittit peccatũ suũ plus quàm semel: sed vsurarius absque treuga vel pace Deũ continuè impugnat, & de die & de nocte diabolo seruit: quũ Deus vix inueniat qui per dimidiũ tẽporis ei seruire velit. ¶ Septima iniquitas est, quòd totã curiæ cælesti contumeliã facit. Nõnne videtur contumeliã facere alicui sancto, qui in loco sibi dedicato peccatum mortale cõmittit? Sic et cõtumeliã facit qui in die sibi dedicato peccat. Vnde quũ vsurarius peccatũ vsuræ omni die committat, manifestũ est ipsum contumeliã facere, & Deo, & vniuersis Angelis, & sanctis eius, & ideo destitutus est auxilio omniũ sanctorum. Vnde cùm dicitur, Domine Iesu, miserere huius vsurarij, potest respõdere, Quomodo miserebor eius qui nec in ipsa die qua per assumptionem humanæ naturæ meæ fratrem eius fecit, honori meo pepercit, nec etiam in ipsa die quà pro latrocinio suo suspensus fuit? Similiter si dicatur S. Petro, Ora pro vsurario isto: potest respondere. Omnes festiuitates meas violauit, nec in vlla earum honori meo pepercit. Sic potest dicere beata Virgo de quatuor suis festiuitatibus. Sic cũ dicitur, Omnes sancti orate pro vsurario, possunt respõdere, Vna festiuitas in anno nobis cõsecrata est, & hãc vsurarius exlorauit, in qua omnibus nobis contumeliã irrogauit, nec honori omniũ nostrum pepercit. Idẽ possunt respõdere omnes angeli. Si præcepto Domini interfectus est, Num. 35. ille q̃ ligna in Sabbato colligebat, quomodo toleratur vsurarius qui omni die etiam in Natali & Pascha facit, quod peius est quam colligere? ¶ Octaua iniquitas est

est, ꝙ à fratre suo, scilicet Christiano vsuras accipit, ꝙ Iudæus non faceret. Iudæus enim absque vsura Iudæo accommodat. ¶ Nona iniquitas est, ꝙ quicquid habet vsurarius, quodamodo dentes & fauces habet, quib⁹ homines comedit. Frumentum eius, quod a Deo creatū est vt comedatur, homines comedit. Nummisma eiam eius homines comedūt. Vnde vulgariter dicitur, Ego debeo viginti libras vsurario, quæ me comedūt. ¶ Decima iniquitas est, ꝙ cū gaudio & risu comedūt & bibūt lacrymas pauperum. ¶ Vndecima est, ꝙ ipsi beneficio pauperis ad eius detructionē vtūtur, dum de hoc quod dedit eis pauper, vltra sortem suam comedūt, & inde vsuras exigunt. ¶ Duodecima iniquitas est, ꝙ contra legē Domini datā Gen. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, ipse plus cæteris comedere & bibere vult, & tamen sine labore. Alij laborauerūt, & ipse intrat in labores eorū. Ad vsurarios pertinet quod dicitur in Psal. In labore hominū non sunt, & cū hominibus non flagellabūtur. ¶ Tertiadecima est, ꝙ peccato suo finem non ponit. Fornicator in momento peccatum suum explet: sed vsurarius cùm accommodat quatuor pro quinq;, non imponit aliquem terminum peccato suo, nec etiam vellet pecuniam suam sibi reddi.

¶ *De duodecim aliis quæ faciunt ad detestationem vsuræ.*

Præter prædicta sunt xij. quæ faciunt ad detestationem vsuræ. ¶ Primū est, ꝙ vsurarius latro est. Vnde Dñs in Euāgelio cū eiiceret nūmularios de tēplo qui pro munusculis fructuū pecuniā offerētibus accōmodabant, vocauit eos latrones, dicens, Scriptū est, Domus mea domus orationis vocabitur: vos autē fecistis illā spelūcā latronū. In hoc etiā deterior est aliis latronibus, quia domesticus est. Nulla enim pestis est efficacior ad nocendū, quàm familiaris inimicus, sicut Sapiēs dicit. Et nullæ sunt occultiores insidiæ, quā quæ latēt sub similitudine officij. Multo plures exhæredāt vsurarij & depauperāt, quā fures. Fur soliū occultè spoliat homines, & de nocte: sed vsurarius spoliat homines & occultè & manifestè, & de die & de nocte, tam potētes quā pauperes. ¶ Secundū est, ꝙ ipse est proditor. Confert enim pauperi beneficiū mutui, hac intētione vt exhæredet eū à vinea bona, vel alia possessione si habet. Et hoc facit tā amico quā inimico & etiā fratri. Si habet vsurarius fratrē min⁹ dotatū, primo tradit ei pecuniā mutuo super possessiones suas, post exhæredat eū. ¶ Tertiū est, ꝙ ipse est quasi homicida, quid pauperibus aufert vitam suam. Vnde Ecclesiast. 34. Panis egentium vita pauperū est: qui defraudat illū homo sanguinis est.

Nec solum homicida est vsurarius quantum ad pauperes quibus aufert vitam suam, imò quãtum ad filios proprios quos interficit spiritualiter. Vnde Ose. 9. Ephraim ducit ad interfectionem filios. ¶ Quartum est, ꝙ is aliquo Iuda est deterior. De Iuda enim legitur Mat. 28. quod pœnitentia ductus retulit triginta argẽteos. Sed vsurari⁹ dũ viuit, nõ vult restituere. ¶ Quintũ est, quod ipse est deterior inferno. Infernus enim in passione Domini quæ sua non erant restituit: vsurarius verò audita Domini passione non vult aliena restituere. ¶ Sextum est, ꝙ valde similis est diabolo. Sicut enim officium diaboli est peccare: sic officium vsurarij est illud quod est purè peccatum. Ipse facit peccatum negotiationem, sicut meretrices. Aliam negotiationem vel artem non vult vsurarius, nisi vsuras accipere. In hoc etiam diabolo similis est, quod quantum ad mutuũ non dormit. Denarij enim quos mutuo dedit. incessanter operantur: sic diabolus non dormit. Iob 13. Qui me comedunt, non dormiũt. ¶ Septimum est, quòd vsurarius similis est bufoni, qui terra pascitur, & de vinea exit cùm florere incipit, nõ valens eius odorem sustinere: sic vsurarius terrenis pascitur & delectatur, & ab ecclesia exit ad odorem verbi diuini. Si enim præsentit ꝙ sermo debeat ibi fieri, fugit in aliam ecclesiam audire missam. Cùm potius intrare deberet, si extra ecclesiam esset: cùm scriptum sit Eccl. 24. de sacra scriptura, Quasi balsamum non mistum, odor meus. ¶ Octauum est, ꝙ vsurarius die & nocte in infernũ tendit, vnde mirum est si citius cæteris non perueniat, cùm continuitas ambulandi multum faciat ad hoc vt aliquis ad locũ ad quem tendit citò perueniat. Vnde vetula vna aliquãdo ita citò venit ad sanctum Iacobum, sicut vnus fortis ambulator, eò ꝙ continuè incedat. ¶ Nonum est hoc, ꝙ vsurarius videtur simul xl. peccata vsuræ in diuersis locis exercere: quod fornicator nõ facit. Fornicator enim nõ committit simul nisi vnam fornicationem, & in vno loco solo. ¶ Decimum est, quòd vsurarius nõ audet nomen suũ coram hominibus confiteri, cùm alij homines qui alicuius sunt officij absq; omni erubescentia illud cõfiteantur. ¶ Vndecimum est hoc, ꝙ vsura quasi cancer est, & quasi morbus contagiosus. Vnde in Psal. Scrutetur fœneratet omnem substantiam eius. Contagiosum est: quia valde periculosum est ab vsurario aliquid accipere, nisi in quibusdam casibus. Vnde Hieronimus: Cauendum est nobis maximè ne ab his accipiamus munera, quos nouimus viuere de lacrymis pauperum, ne dicatur nobis, Videbas furem, currebas cum eo.

Vnde

Vnde legitur in vita beati Fulfei, q̃ cùm mortuus eſſet, obiecit ei diabolus, q̃ veſtem à quodam vſurario accepiſſet, & reſtituit eũ Dominus vitæ, vt vitã ſuã corrigeret: diabolus tamen ſic eũ percuſſit, vt per totam vitam eius veſtigium aliquod percuſſionis in eo appareret. Contagioſum etiã apparet eſſe morbum iſtum ex hoc, q̃ tantum creuerit. Antiquitus enim in tota ciuitate vix inueniebatur vnus fœnerator, & ille nõ fœnerabatur, niſi data fide, q̃ non publicaretur. De quo ſi fortè praua oriebatur ſuſpicio, dicebatur, Domus eius, domus diaboli, & vinea eius vinea diaboli, & ſic de cæteris rebus eius. Oſculum pacis ei nõ dabitur in miſſa. Ignis à vicinis in domo eius non ſumebatur. Pueri ad eius occurſum expaueſcebant & ad alterutrum cum digito demonſtrabant. Nunc ferè noſtrorum temporum fiunt homines tam deteſtabiles, cubicularij principum, & prælatorum eccleſiæ, & ab omnibus eis aſſurgitur.

¶ De multiplici pœna qua punit Dominus vſurarios.

DVODECIMVM eſt multiplex pœna qua Dominus vſurarios punit. ¶ Prima pœna eſt, q̃ ſpoliantur à tyrannis, ſicut ipſi ſpoliant pauperes. Vnde Eſa. 33. Væ qui prædaris: nónne & ipſe prædaberis? Vnde accidit eis ſicut puero paruo tenenti panem in manu, cui canis capit manum, vt panem habere poſſit. Sic tyrannus vſurarium capit interdum vt eius denarios poſſit habere. Vnde Iere. 18. Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in medio dierum ſuorum relinquet eas. Dicunt illi qui nouerunt rerũ naturas, q̃ perdix ſurripit aliena oua, & fouet: ſed cũ pulli adulti fuerint, relinquũt eã. Sic vſuratius cõgregat ea quæ ſua nõ ſunt: nec in acquiſitione diuitiarum ſuarũ habet reſpectũ ad Dei iudiciũ, ſed etiã ſæpe in vita ſua diuitias ſuas amittit. Secunda pœna eſt, q̃ non habet poteſtatem reſtituẽdi vſuras ſuas. Vult enim Dominus vt cũ re furtiua cõprehendatur, & ſuſpendatur. Et nota, q̃ rarò accidit, q̃ vſurarius vſuras ſuas reſtituat: quia vel prodigus eſt, & tantum expẽdit, q̃ reſtituere nõ poteſt: vel auarus eſt, & ideo reſtituere nõ vult: vel licet non ſit prodigus vel auarus, tamẽ ſibi potius placet in eleemoſynas centũ libras expẽdere quã reſtituere cẽtũ ſolidos. Vnde cõparatur vſurarius cuidã vaſi in quo denarij reponũtur habẽti vnicũ foramẽ per quod denarij immittũtur, nec per idem poſſunt retrahi. Oportet enim vas illud confringi antequã retrahãtur. Sic eſt ex vſurario. Illi enim de quo habuit nõ reſtitueret, ſed forſitan pauperibus daret: nec etiã hoc faceret niſi in morte ſua: vnde Seneca: Auarus nunquam bene

facit nisi cùm moritur. ¶ Tertia pœna vsurarij est, quòd hæreditas ipius non transit vsque in tertium hæredem. Vnde Eccles. 21. Qui ædificat domum suam impendiis alienis, quasi qui colligit lapides in hyeme. Ædificium enim quod fit in hyeme, citò ruit, Sic diuitiæ male acquisitæ citò dilabuntur. Et eius dē 41. Filiorū peccatorum peribit hæreditas, & cum semine illorū assiduitas opprobrij Et hoc est vnum de iustis iudiciis Dei, quòd filij vsurariorum pauperes sunt & miseri, pro quibus ditandis Deum nō timuerunt offendere. ¶ Quarta pœna est, quòd vsurarij & eorū filij in inferno sibi inuicem maledicent Dicet enim pater filio: Male victus sis fili, quia propter te sum in istis tormētis: fui enim vsurarius, ne tu esses pauper. Cui econtrario dicet filius, Imò tu pater maledictus sis: nihil enim male congregasses mihi diuitias, non male congregatas conseruassem eas. Ad hoc potest referri quòd legitur Eccles. 41 De patre impio queruntur filij: quoniā propter illum sunt in opprobrium. ¶ Quinta pœna vsuariorum erit pœna damnationis æternæ. Cuius magnitudo insinuatur Eze. 22. vbi sic legitur Vsuram & superabundantiam accepisti, & auarè proximos tuos calumniabaris, meique oblita es, dicit dominus Deus: Ecce complosi manus meas super auaritiā quā fecisti. Complosa manu, & non palma aperta percutiet dominus vsurarium Et merito: quia ipse manus complosas habuit, & nō apertas ad pauperes. Super illud verbum dicit glos. interlin. Habitum irascentis assumpsi

¶ *De duobus speciebus vsurarum.*

DICTO de iis quæ faciunt ad detestationē vsuræ, dicēdū est de speciebus eius. Notandū est ergo quòd duæ sunt species vsuræ. Vna est manifesta, alia palliata. Manifesta vsura est, cùm aliquis tradit pecuniam numeratā, vel ponderatā, vel mensuratā, tali pacto vt detur sibi aliquid vltra sortem ¶ Vsura verò palliata sex habet species ¶ Prima species accidit circa pignora vel obsides, & hæc quinque modis. ¶ Primus modus est, cùm aliquis habet grangiam, & fructus colligit vltra sortem. Secundus modus est, cùm pignoribus vtitur Vnde Amos 2. Super vestimentis pignoratis accubuerūt. Tertius modus sit cùm aliquis equos habet in pignore, & facit eos comedere plusquam possibile sit. Quartus modus sit cùm vsurarius habet obsides, & eorum expēsis viuit. Quintus modus sit cùm non vult obsidibus dare dilationem, nisi prius aliquid sibi detur. Magna autem crudelitas vsurarij est, cui non sufficit q̄ per se & per sua pauperē hominē comedat, nisi alienos equos & alienos homines in auxiliū suum assumat.

assumat. Vnde bene potest dñs dicere de vsurariis verbũ illud: Deuorãt plebẽ meã sicut escam panis. Secunda species vsuræ palliatæ est circa venditiones & emptiones. Fit autem species ista tribus modis. Primus est, quãdo vsurarius emit aliquam possessionẽ longè minori pretio quàm valeat, tali cõditione, ꝙ vẽditor eã rehabere possit, quãdo pretiũ soluere voluerit. Secundus modus est, cùm aliquid vẽdit ad terminũ amplius quã valeat, vel vsq; ad terminũ illũ valere debeat. Tertius modus est, quando ante terminũ emit aliquid minori pretio q̃ valeat, sicut bladũ in terra. Tertia species vsuræ est, cum vsurarius aliquid vltra sortem accipit sine pacto expresso, ipsa consuetudine sic tacitè faciente pactũ: sicut inter fatuas mulieres & peccantes cũ eis ipsa cõsuetudo pactũ facit ipsis tacentibus. Et in isto casu palliãt vsurarij malitiam vsuræ, bonitatis nomine. Tales enim vsuras bonitates vocant. Vnde satis possunt timere ne incurrant illã maledictionẽ, Esaiæ 5. Væ qui dicitis malum bonũ, & bonũ malũ. ¶ Quarta species est, cũ quis palliat vsurã societate: sicut cũ aliquis tradit pecuniã suam alicui negotiatori, tali cõditione ꝙ sit socius eius in lucro, & nõ in dãno: quod est valde magna iniquitas, cũ pauper cui traditur pecunia, laborẽ habeat & periculum tã animæ quàm corporis, & super eum adhuc ponatur pecuniæ periculũ: vult enim vsurarius, quòd pecunia sua sit quo ad lucrũ, & pauperis, quo ad periculum. Similiter hæc species vsuræ est, cùm aliquis animalia sua tradit pauperi, tali conditione, quòd sibi sint immortalia, quæ animalia vulgariter vocantur ferrea. Incantator est vsurarius, qui vult quòd animalia quæ pauperi sunt mortua, sibi sint viua. Quinta species est, cùm quis nomine pœnæ palliat vsuram, sicut faciunt Romani: quod licet aliquãdo iustè possit fieri, quia iustum est, negligentiam alicuius puniri: tamen quantum ad multos, vsura est: quia non intendunt in pœnis talibus vt sibi soluatur citius, sed vt soluatur amplius. Sexta species est vbi palliatur vsura translatione facta de re ad rem, à persona in personam. A re ad rem fit translatio cũ dies nõ vult vltra sortem pecuniã accipere à paupere: sed bene accipit vt operetur in vinea sua duobus diebus vel aliquid simile. A persona verò ad personam, vt cùm vsurarius non vult commodare, sed habet aliquem amicum quem facit accommodare.

¶ *De restitutionibus vsurarum, maximè de* VIII *in quibus reprehensibiles sunt vsurarij circa restitutiones faciendas.*

DICTO de speciebus vsuræ, tangendum est aliquid ad restitutionem vsurarum. Et primo dicemus de his in qui-

bus reprehensibiles sunt vsurarij circa restitutionem. Secundo, dicemus de his per quæ sunt ad restitutionem inducendi. Octo verò sunt in quibus reprehensibiles sunt vsurarij circa restitutionem. ¶ Primo in hoc, quòd nolunt restituere, sed de alieno volunt eleemosynarij esse. ¶ Secundo in hoc, quòd si aliquãdo habent voluntatẽ restituendi, tamen differunt quantũ possunt & authoritate sua sibi dilationem dãt, & accipiũt: absque mora volunt sibi restitui gratiã à qua spoliati sunt, & tamen in præsenti restituere nolunt pauperi illud, vnde eum spoliauerũt. Prius volũt restitui quàm restituere, cum tamen prius spoliauerunt. ¶ Tertiò reprehensibiles sunt in hoc, quòd nõ plenè restituunt. Quod tribus modis accidit. Primus modus est, cũ nolunt restituere nisi vsuras quas in propria persona acceperunt, cũ teneantur etiam ad vsuras patris restituendas secũdũ portionẽ hæreditatis quã habẽt. Secũdus modus est, cũ clamores exteriores pacificant. De clamore autem cõscientiæ propriæ qui proximior est & qui sequitur eos vsque ad æternum iudicẽ, non curant. Si enim aliquis est de cuius iniuria remordeat eos conscientia, ex quo ipse non cõqueritur, non curant, satisfacere ei. Tertius modus est, cũ his qui cõqueruntur quandoq; nõ soluit etiam quartam partem. Satis dissimilis est restitutio nostri temporis restitutioni illius Zachæi, de qua Lucæ 19. Si aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ideo meruit Zachæus tam citò audire, Hodie salus huic domui facta est. ¶ Quartò, reprehensibiles sunt vsurarij, q̃ nõ humiliter restituunt, imò dicũt illis qui aliquid petũt sibi restitui, Si ego nõ fuissem, vos & familia vestra fame perissetis. Si Deo placuerit, ego cõualescã. Et proponũt, q̃ si Deo placuerit vt conualescant, ipsi facient pauperi quæ Deo nõ placeant. ¶ Quintò reprehensibiles sunt in hoc, q̃ cũ difficultate restituunt ea quæ libenter deberẽt restituere: quia plus sibi à Deo restituitur quàm ipsi restituant. Grati etiam deberent esse conquerentibus, tãquam illis qui sunt adiutores propriæ salutis, cõsiderantes, q̃ si isti modo taceant, dæmones postea non tacebũt. ¶ Sexto reprehensibiles sunt in hoc quòd quãdo infirmãtur, proponunt se restituere, si cõtingat eos mori. Si autẽ contingat eos euadere, nõ habent propositũ restituendi. Talem pacem volũt cũ Deo facere, q̃ si moriãtur, nõ infestabũt eũ. Sed sciant indubitanter, quòd Deus nõ facit pacẽ cũ eis, siue moriantur, siue viuant. ¶ Septimo reprehensibiles sunt in hoc, quòd aliquã certam summam præfigunt vnde vsuræ eorum restituantur: quod non sufficit, nisi præcipiant, quòd de aliis bonis eorũ restitutio perfi-

fica-

ficiatur,si summa illa non suffecerit. ¶ Octauo reprehensibiles sunt in hoc, quòd filios suos cõstituunt restitutores:quia verisimile est,cũ vsurarius in vita sua plus amauerit diuitias quã propriam animam, quòd filius suus debeat eas plus amare quàm alienam animam, & quòd nolit maledictionem illam mundanam habere,Maledictus qui partem suam deteriorem facit.

¶ *De octo quæ valent ad inducendum vsurarium vt restituat.*

SEQVITVR de his quæ ad hoc valere possunt vt vsurarius libentius restituat,si frequenter ea meditetur. ¶ Octo sunt quæ ad hoc valent. ¶ Primo valet ad hoc,si sæpe cogitet ad ea quæ sibi restituent,si ipse restituat.Sex enim sunt quæ sibi restituent, quorum quodlibet plus incõparabiliter valet quàm ea quæ ipse restituet.Primo restituetur ei Deus.Vnde patet, quòd nõ debet credere diabolo,si ei dixerit,Tu pauper eris,si restitues:quomodo enim est pauper qui Deũ habet? Vnde Aug. Aurum habens in arca diues est, Deũ habens in conscientia diues nõ est? Cõiunge aurũ & Deũ,arcam, & conscientiã. Coniungere ibi sumitur, pro cõparare.Item Aug. Satis diues est Christiana religio, quæ in omniũ possessore omnia possidet.Quis diceret aliquem pauperem,qui totũ mũdũ haberet? Quomodo ergo pauper est qui Deum habet?cuius Deus,secundum iudicium vsurarij, plus valeat quàm mũdus?Secũdum quod vsurario restituitur,est regnũ æternum. Quomodo depauperatur cui in tali regno acquiritur? Tertiò restituũtur vsurario omnes spirituales fratres quos amiserat per peccatum.Vnde Ecc.13. Quæ communicatio sancti ad canem?Velut canis est vsurarius dum est in peccato,non habens aliquam fraternitatem cũ aliquo amico Dei.Sed cũ vsuras restituit,omnes amici Dei eius fratres fiũt. Quis fratrem suũ amissum,xij.denariis nõ redimat?Si autẽ vsurarius pro quolibet fratre quem recuperat,restituat xij.denarios,sufficienter erit restitutũ. Quartò restituitur ei societas ecclesiæ,ex qua partẽ habet in omnibus bonis ecclesiæ,vnde Psal.Particeps ego sum omniũ timentiũ te &c. Quintò restituũtur ei bona quæ per peccatum amisit.Si peregrinationem fecit,vel aliud bonum,ipse amisit illud per peccatũ vsuræ consequenter cõmissum, quod sibi restituẽ cũ vsuras restituit Sexto restituitur ipsemet sibi.Saltẽ tantũ deberet restituere quantum redimeret se, si captus esset ab his qui haberẽt capitales inimicitias cũ eo, cùm in peiorib⁹ sit manibus,quia in manibus dæmonum. ¶ Secundo potest valere ad hoc vt vsurarius facilius restituat,si cogitet patibulum infernale sibi erectũ à quo alio mouere non potest nisi per restitu-

tionem. Non enim dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum. Quis latro videns sibi patibulum erectum non libenter restituat quicquid potest, si per hoc euadere credat? Vnde August. Quis non vt viueret, continuo perdere voluit vnde viueret, eligens potius vitã mendicantem, quàm celerem mortẽ? ¶ Tertiò valet ad idem si cogitet, quòd iustitia Dei gladiũ tenet euaginatum super caput eius vt secet eũ medium: licet ad tempus misericordia Dei gladium teneat. Quis autem potius non deligat quicquid tenet deponere, quàm gladio perire? ¶ Quartò valet ad hoc, si cogitet se similem esse illi super quẽ cecidit domus vel magna massa terræ. Quis in tali statu si non possit molã per se remouere desuper se, non roget amicos suos vt se iuuent? Pecunia per vsuram acquisita: quasi mola terræ est, vsurariũ impediens ne ad vitam gloriæ possit resurgere. vnde deberet rogare omnes amicos suos vt se inuito vel nescienᵗe pecuniam illã restituerent. Quintò valet ad idẽ si cogitet se similem esse illi qui molam asinariã habet ligatam ad collum trahentem eũ in profundum. Pecunia male acquisita est quasi mola asinaria fune amoris quasi collo eius ligata trahens eũ in profundum inferni, vnde cũ lacrymis rogare deberet, si amicum deberet, quòd auferret sibi pecuniã illã, & restitueret. ¶ Sexto valet ad idẽ si cogitet, q̃ ipse relicturus est similiter pecuniã etiã si nõ restituat, & secũ eat. vnde Eccl. 6. Cum enim morietur homo, hereditabit bestias, serpẽtes & vermes. Ista tria diuidũt sibi bona vsurarij in morte ei⁹. Serpẽtes, idest, dæmones habent animã. Bestiæ, idest, dñs, vel amici vsurarij qui bestiæ possunt dici à vastãdo, habẽt pecuniã: vermes verò habẽt corpus, & quilibet horũ non daret partem suam pro duabus aliis partibus. ¶ Septimo valet ad idẽ, si cogitet vsurarius q̃ pecunia sua filiis suis relicta sit eis occasio mortis æternę. Quis enim potius nõ eligat pecunia aliqua cõparare sibi vitã æternã, quàm hæredibus suis mortẽ æternam? ¶ Octauo valet ad idẽ, si vsurarius cogitet in cõpassionẽ & dulcedinẽ quæ post mortẽ suã futura est in eius filiis erga eũ, Vix enim semel in anno memores erũt ipsius vt eius anniuersariũ faciãt. In semetipso autẽ potest respicere quàm parũ boni pro suis fecerit. & sic sibi fieri non dubitet: vel multo minus, quia abũdante iniquitate refrigescet charitas multorum, vt ait dominus.

De peccato rapinæ, vbi primo ponuntur sex quæ deberent homines cohibere à rapina. CAP. II.

POst peccatum vsuræ dicendum est de peccato rapinæ. Sex verò sunt quæ deberent homines cohibere à peccato isto.

¶ Pri

¶ Primum est, magnitudo ipsius. Secundum est, macula huius peccati. Tertium est, ruiticitas vel vilitas quæ in peccato isto est. Quartum est, magnum damnum spirituale, quod raptor incurrit. Quintum est, parua vtilitas quæ inde sequitur. Sextum est, pœna raptorum quæ in sacra scriptura inuenitur.

¶ *De* XII. *quæ ostendunt magnitudinem huius peccati scilicet rapinæ.*

DVODECIM verò sunt, quæ valere possunt ad ostendēdā magnitudinem huius peccati. ¶ Primum est, ꝙ peccatum istud ipsum fundamentum iustitiæ vel bonitatis destruit in homine. Quod sit istud fundamentum, ostendit Sapiēs, dicens: Primū fundamentum iustitiæ est, ne cui noceatur, deinde vt communi vtilitati seruiatur. ¶ Secundum est hoc, ꝙ Exo. 20. videtur lex amplius prohibere istud peccatum, quàm alia peccata. Postquā enim prohibuit actum rapinæ cum actu homicidij & cæteris malis actibus, iterum prohibet voluntatem rapiendi, dicens: Non concupisces domum &c. ¶ Tertium est hoc, ꝙ adeò est odiosa rapina Deo. Vnde Esa. 41. Ego dominus amans iudicium, & odio habens rapinam. Etiam in holocaustū, quod erat dignior species sacrificij, habeat dominus odio rapinā. ¶ Quarto etiā est exosa rapina sanctis hominibus, adeò vt ipsum mundū eis exosum reddat. vnde Eccle. 4. Verti me ad alia quæ sub sole gerūtur, & vidi calumnias pauperū, & lacrymas innocētū, & consolatorem neminē: nec posse resistere eorum violentiæ, cūctorum auxilio destitutos. Et laudaui magis mortuos, quàm viuentes, & feliciorem vtroque iudicaui qui necdum natus est, nec vidit mala quæ sub sole fiunt. Ad idem pertinet quod legitur Habacuc 1. Vsquequo domine clamabo, & non exaudies? vociferabor ad te, vim patiens, & nō saluabis? Et subiūgit: Quare respicis cōtemptores, & taces, conculcante impio iustiorē se? ¶ Quintum est, ꝙ rapina inter Christianos non solum rapina est, imò proditio, & quia omnes Christiani fratres sunt. deprædari enim fratrem suum innocētem non potest aliquis sine crimine proditionis. Et etiam propter hoc, quia qui deprædatur subditum alicuius, depredatur ipsum dominum. Vnde qui fidelem deprædatur Deum deprædatur dominum suum Vnde proditor est, cùm dominum suum deprædatur absque eius culpa. ¶ Sextum est hoc, quòd raptor homicida est. Vnde Ecclesiasti. 34. Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Quū raptor vitam suam pauperi auferat, quasi quodammodo mortem ei infert. Auferre enim vitam, & inferre mortem

tem conuertibilia sunt. ¶ Septimum est hoc, ꝙ raptores peiores sunt furibus. Vniuersaliter enim peius est peccare aperte, quàm peccare occultè. Sicut adulterari aperte peius est quàm occultè. Peius igitur est iniuriari alicui aperte, vt faciũt raptores, quàm occulte, vt faciunt fures. ¶ Octauum est hoc, quòd peiores sunt raptores quàm vsurarij. Cuius signum est hoc, quòd pauperes homines vt euadant raptorum manus, ponunt se in manus vsororiorũ, qui tamen valde mali sunt: vt ostẽsum est suprà. ¶ Nonum est hoc, ꝙ peccatum rapinæ multum assimilat hominem diabolo. Diabolus enim fuit raptor primus. Voluit enim altitudinẽ Dei rapere. Vnde Propheta in persona eius, Ero similis Altissimo. Et adhuc incessanter laborat, vt bona nostra rapiat, Nec solum assimilatur diabolo in rapiendo bona hominum, imò etiam torquendo homines, vt bona eorum extorqueat ab eis.

¶ *Quòd raptores peiores sunt diabolo.*

Decimvm est, ꝙ raptores in tribus peiores sunt diabolo. ¶ Primò in hoc, quòd diabolus eos depredatur, & torquet qui mala agunt. sed raptores depredantur & torquẽt qui à malo recedunt. Vnde Esa. 59. Qui recessit à malo prædæ paruit. Et Prou. 29. Viri sanguinum oderunt simplicem. Diabolus poterit se iustificare comparatione raptorum in die iudicij. Poterit enim dicere? Ego solus illos in inferno afflixi qui te offenderunt. sed raptores isti illos deprædati sunt, & afflixerũt qui nõ meruerũt. ¶ Secundo sunt peiores in hoc, ꝙ diabolus defert angelo Dei homini ad custodiam deputato, vt corporalem violentiã ei nõ inferat, quod raptores non faciũt. ¶ Tertio sunt peiores in hoc, ꝙ diabolus torquet homines in inferno: qui locus tormentorum vocatur, Luc. 15. sed raptores homines torquent in mundo, vbi homines deberẽt habere libertatem faciendi de se, & de suis secundum voluntatem suam. Vnde rectè possumus intelligere raptores vocatos angelos diaboli. Matt. 25. vbi sic legitur: Ite maledicti &c. qui paratus est diabolo & angelis eius. Missi videntur à diabolo & raptores ad faciendũ talia opera in mundo, qualia facit diabolus in inferno. ¶ Vndecimũ est, quòd spiritussanctus in sacra scriptura dicit raptores talia facere de pauperibus, qualia nulli persecutores ecclesiæ legũtur fecisse de fidelibus. Dicit enim eos excoriare homines pauperes, & atterere & cõmolere, & pascere, & comedere, & deuorare. De primo legitur Michææ 3. Odio habetis bonum, & diligitis malum, qui violenter tollitis pelles eorum desuper eis, & carnes eorum desuper ossibus eorum. De secundo & tertio legitur Esa. 3. Rapina

paupe

pauperis in domo vestra. Quare atteritis populum meum, & facies pauperum commolitis? De quarto. Eccle. 13. Venatio leonis onager in eremo: sic pascua diuitũ sunt pauperes. De quinto, legitur Prouerb. 30. Generatio quæ pro dentibus gladium habet, & commandit molaribus suis, vt comedat inopes de terra & pauperes ex hominibus. De sexto legitur Ezech. 19. Factus est leo, & didicit capere prædam, & homines deuorare. Et eiusdem 22. Sicut leo rugiens capiénsque prædam, animam deuorauit inopis. ¶ Quod autem prædicta testimonia scripturæ de raptoribus vera sint, constat, quum à sancto Spiritu dicta sunt. Sed qualiter intelligéda sint, nõ est adeò manifestũ. Possumus tamen intelligere raptores talia facere pauperibus, cum ea faciunt rebus eorum, quæ ad sustentationem vitæ eis sunt necessariæ. vnde qui excoriat vnum bouem quem habet pauper homo, reputatione ipsius pauperis excoriat eum. penè enim idem est pauperi ac si excoriaret eũ. Vnde Dauid 2. Reg. 2. Quũ Nathan proposuit ei parabolam de diuite, qui ablũlerat pauperi homini ouem vnam, dixit eum dignũ morte. Secundũ hũc modum etiam molit pauperem, qui frumentũ eius ei necessarium molit. ¶ Aliter etiã possumus dicere, q̃ raptor pauperem excoriat: quia aufert ei temporalia quæ defectũ intolerabilem pellunt ab eo, sicut & pellis propriæ carnis. Nec sine illis potest viuere, sicut nec sine propria pelle: vnde & pelles vocantur, temporalia. Iob 2. Pellem pro pelle, & cũcta quę habet homo dabit pro anima sua. Pellem inquam temporalium, pro pelle propriæ carnis. Pellem etiam dicitur raptor auferre pauperi: quia aufert ea quæ adhærent per amorem cordi, sicut pellis adhęret corpori: imo amplius videtur adhærere cordi quàm ipsa anima corpori. Quum enim pauperes ad mortem infirmantur, potius permittunt animam à corpore recedere quàm à se separarent, dando medicis vel aliter expẽdendo illud modicum quod habent. Ex hac verò adhæsione patere potest qualis sit dolor in eorũ separatione. Carnem etiam & sanguinem auferunt raptores pauperibus, cum auferunt ea quæ acquisierunt labore & sudore, & proprij corporis consumptione, & quæ etiam proprio corpori subtraxerunt, vbi in carnem & sanguinem cõuersa essent. Imò etiam plus videtur raptor facere pauperi, quàm si eũ excoriaret, Ille enim qui eum excoriaret, non auferret ei nisi quod haberet pellem suam: sed raptor aufert ei etiã illud quod non habet, quia aufert illud quod vsurariorum est, qui accommodauerunt. Aufert etiam illi raptor quod iam comedit & bibit

bit

bit. Expendit enim pauper & annonam & vinum antequã colligat illa. Possumus etiam intelligere raptores cõmolere pauperes: quia inter spem euasionis, & metum deprædationis, quasi inter duas molas eos affligunt. Notabiliter autem dicitur, facies pauperum commolitis. Præ paupertate enim facilè facies eorum ad tantam maciem deuenire, quod videntur genæ eorum compressæ fuisse inter duas molas.

¶ *Quæ debeant hominem cohibere à peccato rapinæ.*

DVODECIMVM faciens ad magnitudinem huius peccati est hoc, ꝙ ipsi peiores sunt bestia quacunq;. Vnus enim raptor totam vnam patriam deuorat: lupus verò interdũ per annum vnũ non deuorat hominem vnũ. Vnde sacra scriptura raptores comparat diuersis generibus bestiarũ. Quandoque lupo. Vnde Sophoniæ 3. Iudices eius lupi, vespere non relinquebant in mane. Quandoque verò cõparat eos leoni, vel vrso. ¶ Vnde Prou. 8. Leo rugiẽs & vrsus esuriens, princeps impius super populũ pauperem. ¶ Secundo, deberet cohibere homines a peccato rapinę hoc, ꝙ macula huius peccati ita adhæret. Vix enim aliquis restituit perfectè ea quæ rapuit. Videmus eos qui habent nouas vestes ꝙ diligentissimè cauent eis ab oleo, & ab aliis quorũ maculæ remoueri nõ possunt, dicentes: Perdita esset vestis, si caderet super eam aliquid tale: quanto iuuenis magis qui nondum rapuit, deberet sibi cauere à rapina, & dicere intra se, Perditus sum, si incepero rapere? Nunquam enim de cætero restituam. ¶ Tertio, deberet raptores cohibere hoc, ꝙ magna ignobilitas & rusticitas est in rapiendo. Dare enim nobile est. Vnde in Tobia versificator, Est dare lætitiæ vox verbum nobile, verbum Mellifluum, dantis gloria dantis honor. Et valde assimilat hominem Deo. Deus ex liberalitate sua fecit quicquid fecit. Et ad dandum, alia fecit vt haberet quæ daret, alia verò vt haberet quibus daret. Si autẽ dare hominẽ nobilẽ reddit, auferre reddit eũ rusticũ & vilẽ. ¶ Quarto, deberet raptores cohibere magnũ damnum spirituale quod incurrunt, quando aliquid terrenum rapiunt. Vnde Augustinus: Lucrum in arca, damnum in conscientia, tollit vestem & perdit fidem, acquirit pecuniam & perdit iustitiam. Raptor lucrum habet in arca, quam cum lucro relicturus est: sed damnum habet in conscientia quam cũ damno delaturus est. Fidem perdit quam debeat Deo, & fratri suo Christiano: vnde proditor est. Iustitiam etiam perdit: vnde non habẽbit eam in auxilium in die iudicij sed potius erit contra eum. ¶ Quinto, deberet cohibere raptores hoc, quòd pau-

pauam

uam vtilitatem habent de rapina sua. Quo ad corpus enim, eis parum valet, quia citò transit. vnde Eccle. 40. Substantię impiorum quasi fluuius siccabuntur. Et sumitur ibi fluuius pro torrente, qui à pluuiis congregatur. Quo ad animam verò, nullā habent vtilitatem, quia non possunt inde facere eleemosynā vel oblationem. Vnde Ecclesia. 34. Qui offert sacrificia ex substantia pauperū, quasi qui victimat filium in conspectu patris. Cum substantia pauperum vita sit eorum: qui eam offert domino, quasi vitam vel sanguinem pauperum qui sunt filij Dei, ei offert. Vnde substantia pauperis vocatur sanguis. Ieremiæ secundo, In alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperum. Alæ vocantur extremitates pretiosorum palliorum: in quibus alis sanguis inuenitur, quum de rapinis pauperum fiunt. Cum his alis non de facili volat quis in cælum,

¶ *Quòd dominus multum puniturus est raptores.*

Sexto deberet cohibere homines à rapina, magna punitio, quā sumpturus est Deus de raptoribus. ¶ Quatuor verò sunt per quæ potest ostendi ꝙ Dominus multū puniturus est raptores. ¶ Primum est hoc, ꝙ ipse ita districtè iudicat eos qui propria nō largiuntur pauperibus. Si enim damnat eos qui pauperibus sua non tradunt, quid faciet de his qui sua eis auferūt? Vnde dicit gloss. super Luc. 16. Non reprehenditur dives ꝙ aliena rapuerit, sed ꝙ sua non erogauerit: quid ergo erit ei, qui aliena rapit? Ad idem valet quod legitur Matth. 25. Tunc dicet rex his qui à sinistris eius erunt: Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius. Esuriui enim & non dedistis mihi manducare &c. Raptoribus verò dicere poterit: Esuriui, & abstulistis mihi quod debebam manducare. Ori meo subtraxistis quod canibus & auibus vestris dedistis. Raptores enim ori Dei subtrahunt à pauperibus quod in ore porcorum, id est voluptuosorum hominum, vel in ore canum, scilicet detractorum ponunt. Ad literam, etiam aues & canes pascuntur de rapinis pauperum. & etiam auferunt de ore Dei, quæ ponunt in ore diaboli. Os Dei est os pauperis. Os verò diaboli est os impij. Cum enim impius seruus sit diaboli, os & cætera quæ habet, diaboli sunt. Qui ergo subtrahit pauperi quod dat peccatori, ori Dei subtrahit, quod ponit in ore diaboli. Raptoribus etiam poterit Dominus dicere: Sitiui, & abstulistis mihi quod debui bibere: imò quod plus est, sanguinem meum in pauperibus bibistis. quod enim vni ex minimis meis fecistis, mihi feciſtis. Poterit etiam Dominus eis dicere: Hospes eram

eram,& non collegistis me:imò quod plus est domum in quam colligi debebam,combussistis.Et iterum:Nudus fui,& non me cooperuistis. Imò q plus est,in pauperibus me excoriastis:& vnde cooperiri debui, mihi subtraxistis. Vxores militum vestibus caudatis terram operiunt,pro quibus viri earũ Deum in pauperibus nudauerũt:& quandoque trahunt in cauda sua totam substantiam vnius pauperis hominis.Et iterum : infirmus fui,& non me visitastis,sed super dolorem vulnerũ meorũ addidistis,& quasi vulnere super vulnus me concidistis.In carcere fui,ibi me cruciastis,& quasi iterum me crucifixistis. ¶ Secũdò potest perpendi, quòd Dominus grauiter puniturus sit raptores per imprecationes & maledictiones quas faciunt eis viduæ & pupilli, quos ipsi spoliant. Dicit enim scriptura, quòd tales imprecationes à Domino exaudiuntur. Vnde ecclesiasti. tricesimoquinto: Non despiciet Dominus preces pupilli, nec viduæ si effundat loquelam gemitus Nónne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas? id est,super eum qui facit eam lacrymari.Et subiũgitur:A maxilla eius ascendunt vsque ad cælum, & Dominus exauditor non delectabitur in illis. Minus dicit, & plus significat, dum dicit, Non delectabitur:quasi diceret, grauissime irascetur in eis. Videntur lacrymæ viduæ tantum ad maxillam descendere:sed in veritate ascendunt ad cælũ vsque ad conspectũ Dei, quãtum ad virtutem. Ad idem valet parabola quam Dominus ponit Lucæ 18.de iudice iniquo,qui Deum non timebat, nec hominẽ reuerebatur, qui nolebat per multum tempus vindicare viduam quandam de aduersario eius.sed potius dixit intra se:Etsi Deum non timeo,nec hominem reuereor:tamen quia molesta est mihi hæc vidua,vindicabo illam. Et subiungit Dominus: Videte quid iudex iniquitatis dicat, Deus autem non faciet vindictã electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?Multum timendum est raptoribus de propria salute: preces enim eorum propter rapinas eorum non exaudiuntur. Vnde Esaiæ 1. Quum multiplicaueritis orationem,non exaudiam vos. Manus enim vestræ sanguine plenæ sunt.Orationes etiam bonorum pro eis factæ, sæpe non exaudiuntur:quia aduersantur eis lacrymæ pupillorũ & viduarum, quæ lacrymæ violentæ sunt in precibus.Sicut dicit Augustinus super illud, Auribus percipe lacrymas meas. Feruentiores & lacrymosiores sunt & frequentiores preces pauperum contra raptores,quàm sint preces bonorum pro eis factæ. Vnde multum

tum timendum est raptoribus ne exaudiantur. Non de facili obtinet quis in aliqua curia iusta, quum habet ibi multos aduersarios, & fortes qui iustam causam habent. Ad contrarietatē istarū precū videtur pertinere quod legitur Eccl. 14 Vnus orās, & alius maledicēs, cuius vocem exaudiet Dominus? Imò vnus orans, & multi maledicētes: vnde timendum est, ne vocem maledicentiū Dominus exaudiat. Vnde remediū est raptoribus, vt à rapinis cessent, & oppressis subueniāt prout iustè poterunt, & tunc Dominum propitium habebūt Vnde Esa. 1. Subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & venite, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra, vt coccinum, quasi nix dealbabūtur. ¶ Tertiò potest ostendi, ꝙ grauiter puniturus sit Deus raptores per amorē quē habet cælestis iudex ad pauperes qui spoliātur. Amor verò cælestis iudicis ad pauperes tantus est, ꝙ sibi fieri reputat quod eis fit. Vnde Mat. 25. Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Propter hoc etiam venit in carnem. Vnde Psal. Propter miseriam inopū & gemitū pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus. Et Esa. 61. Euangelizare pauperibus misit me. In primo etiam verbo nouæ legis regnū suum eis cōmunicauit, dicens: Beati pauperes spiritu, &c. Vnde verisimile est, ꝙ districtè iudicet oppressores eorum. Ideò dicitur in Psal. Iudicabit pauperes populi, & saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem; & Prouer. 23. Ne attingas paruulorum terminos, & agrum pupillorum ne introeas. Propinquus enim illorum fortis est, ipse iudicabit contra te causam illorum. Et Prou. 22. Non facies violentiam pauperi, quia pauper est: nec conteres egenum in porta, quia Dominus iudicabit causam eius, & configet eos qui confixerunt animā eius. ¶ Quartò potest ostendi magna pœna raptorum, per hoc ꝙ pauperes quos ipsi spoliauerūt, iudices eorum erunt. Vnde Iob 36. Pauperibus iudicium tribuit. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum; vt legitur Sap. 5.

¶ *Quòd raptores etiam in mundo isto multipliciter puniuntur à Deo.*

Prima verò pœna raptorum in mundo isto, paupertas est. Vnde Prou. 11. Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt; alij rapiūt nō sua, & semper in egestate sunt. Possunt enim assignari quinque causæ huius paupertatis. ¶ Prima est hæc, ꝙ raptores relicto Deo & contempto, qui est fons, & abūdantia omnium bonorum, de indigentiis pauperū repleri volunt. Vnde Dominus

per Prophetam: Dereliquerunt me fontē aquæ viuæ. Adeò milites deberēt sperare ea quæ sibi necessaria sunt, & ei seruire, nō laboribus pauperū inhiare. De paupertate enim nō colligitur abundantia. ¶ Secunda causa paupertatis est hæc, quia sicut raptores auferūt alij, ita & alius auferent eis. Vnde Esa. 33. Væ qui prædaris, nónne & ipse prædaberis? Et Habacuc 2. Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabūt te omnes qui relicti fuerunt de populis. ¶ Tertia causa est hæc, q̄ oportet eos multas expensas facere. Abyssus enim rapinarū abyssum inuocat expensarum. ¶ Quarta causa est hæc, q̄ Dominus non dat liberaliter eis qui sibi auferūt in pauperibus. Vnde plus amittūt quod Dei liberalitas eis datura erat, quā sit illud quod pauperib⁹ auferūt. Et facilius ad diuitias peruenirēt per liberalitatem seruiēdo, quā contra Dei voluntatē Dei bona rapiendo. Mira insania? volunt raptores bona eius qui liberalissimus est, per violentiam habere. Cū auaris hominibus hoc solebat fieri, & nō illis qui sua libenter largiūtur. ¶ Quinta causa est hæc, q̄ creaturæ in locis sibi à Deo deputatis cōseruantur & quiescūt. In locis verò vbi violenter ponuntur, nō quiescūt, vt pōderosa quæ in infimis locis quiescūt, leuia in supremis. Si autē in aliis locis violenter ponuntur, ad sua loca reuertūtur. Sic est de diuitiis. Vnde quidam: Non habet euentus sordida præda bonos. ¶ Secunda raptorū pœna, est sterilitas: quū enim raptores contra Deum acquirere velint quæ possideant, dominus negat eis, vel successoribus eorū qui possideant. Non enim dat eis hæredes. Vnde Eccles. 40. Nepotes impiorum nō multiplicabūt ramos: & Sap. 4. Adulterinæ plantationes non dabunt radices altas, nec stabile fundamentū collocabunt. ¶ Tertia pœna raptorū est acceleratio mortis eorum. Vnde Dauid: Viri sanguinū & dolosi non dimidiabūt dies suos, &c. Et Prou. 3. Impij de terra perdētur, & qui iniqua agunt, auferentur ex ea. ¶ Quarta pœna est, q̄ frequenter gladio moriuntur, & anima à dæmonibus rapitur, & corpus sepultura caret. Vnde Ierem. 22. Væ qui ædificat domum suam in iniustitia. Et quibusdam interpositis, subiūgitur. Propterea hæc dicit Dominus: Non plangent eum, Væ frater, & væ soror: & nō concrepabunt ei: Væ domine, & væ inclyte. Sepultura asini sepelietur, putrefactus & proiectus extra portas Ierusalem. De hoc verò q̄ spiritus eius rapiatur à dæmonibus, dicit Greg. Qui mihi visibiliter rapit, subito vrgēte exitu inuisibiliter rapietur. Et Eccl. 16. Non effugiet rapinā peccator. ¶ Quinta & sexta pœna sunt, q̄ filij eorū mendici fiunt, & gladio morientur. Vnde Nahum 2.

Leo

Leo cepit sufficienter catulis suis,& necauit leenis suis, & impleuit prędą spelũcas suas. Et subditur:Ecce ego ad te,dicit Dominus exercituũ,& succendam vsque ad summum quadrigas tuas, & leunculos comedet gladius, & exterminabo de terra prædã tuam. Et Iob 27.Hæc est pars impij apud Deũ, & hæreditas violentorũ, quã ab omnipotente susçipient. Si multiplicati fuerint filij eius,in gladio erũt: & nepotes eius nõ saturabuntur pane. In futuro verò pœna raptorum erit, ꝙ rapinæ eorum collis eorũ imponentur: & sic coram toto mũdo ducentur,deinde verò suspendentur. Raptores simili pœna vel maiori debent puniri quàm latrones:sed non est qui audeat hoc facere:sed cælestis rex qui nõ timet eos,hoc faciet. Vnde Thre.1. Iniquitates meæ circũuolutæ sunt,& impositæ collo meo. Iniquitates possunt intelligi res iniquè acquisitæ. Amos 4.Iurauit Dominus in sancto suo:quia ecce dies venient super vos, & leuabunt vos in contis,id est,in perticis,ad modũ eorum qui suspendũtur. Rapinæ etiam se habebũt ad raptores, vt molæ asinariæ collo eorũ suspẽsæ ad inferiora loca inferni eos trahentes. Vnde Prou.21.Rapinæ impiorũ detrahent eos. Hæ sunt pœnæ raptorum,quas debent expectare, certi omnino ꝙ venient super eos,nisi pœnituerint. Iurauit enim Dominus se nõ traditurum obliuioni rapinas eorũ. Vnde Amos 8. Audite hoc qui conteritis pauperem. Et subiungitur:Iurauit Dominus in superbiam Iacob:si oblitus fuero vsque ad finem opera eorum.

De iniustis tallijs,& peccati huius magnitudine.

CAPVT III.

TErtio loco inter species auaritiæ dicendũ est de peccato iniustarum talliarũ. A quo peccato tria deberent cohibere homines,scilicet peccati magnitudo,& vtilitas quę est in faciendo tallias,& damnũ quod prouenit inde eis qui eas faciunt. ¶Magnitudo verò huius peccati ex hoc potest ostendi, ꝙ præter peccatum rapinæ est ibi peccatum proditionis. Est etiam ibi ingratitudo & contemptus Dei,& angelorum. Quòd proditio sit ibi,potest ostendi multipliciter. ¶Primò sic,Si aliquis paterfamilias filium suũ transiturũ per aliquam viam periculosam, bonæ fidei alicuius cõmendaret, & certam summam pecuniæ pro hoc ei assignaret:si ille vltra summam illam filio eius aliquid auferret,proditor esset. Et diceret paterfamilias: Ego cõmendaueram filium meum bonæ fidei illius, & ipse spoliauit eum. Sed constat ꝙ Deus filios suos commendauit potentibus huius mũdi,& definiuit eis de quibus deberent esse conten-

ti. Vnde Luc. 1. quum quærerent milites à Ioanne Baptista quid facerent. Respondit Ioannes: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris. Prohibentur eis primo duo peccata, per quæ solēt potentes pecuniā à pauperibus extorquere, scilicet cōminatio & calūnia. Comminatio, vbi dicitur, Neminem cōcutiatis: calumnia verò in sequenti verbo. Deinde verò ostenditur eis, ꝙ stipendiis suis debent esse cōtenti. Vnde si vltra stipendia sua accipiūt, sunt proditores. ¶ Spoliant enim filios Dei bonæ fidei eorum commendatos; nisi faciāt hoc in illis casibus in quibus eis licet. ¶ Secundò ostenditur idem sic. Constat ꝙ tantam fidem debet dominus subdito, quantam subditus domino. Sed si subditus caperet dominum, vel alio modo, malefaceret, proditor esset. Igitur si dominus subditum capiat, vel aliud malū ei faciat, proditor est: nisi ille culpā cōmiserit quæ hoc requirat: nec minus indecens est, si dominus absq; culpa subditum capiat, quàm si subditus dominū caperet. Dicunt aliqui milites: Si alicui qui non esset meus subditus malefacerem, bene scio ꝙ peccarem: sed si subdito meo malefacio, tunc non credo me peccare vel tantum peccare. Quibus dici potest, ꝙ secundum hoc dominatio eorum diabolica est. Diabolus enim talis dominus est, ꝙ sibi subditis loco retributionis afflictionem & pœnam tribuit, & illis qui melius sibi seruiunt plura mala facit: præterea quis sani capitis dubitet minus licitum esse hostem esse in ciues, quàm in extraneos? quis nesciat crimen proditionis esse, cùm amicis inimicitias exercere? Subditi verò secundū Sapientē sunt humiles amici. Prætetea, cùm certum sit ꝙ miles iste fidem debebat pauperi homini antequam faceret sibi homagium tanquā fratri suo Christiano, nec pauper illum à fide illa absoluit, quū ei homagium fecit: imò vinculum quod inter eos erat osculo pacis confirmatum est: quomodo ergo miles immunis est à crimine proditionis, quū malum facit ei, nisi ei prius significet ꝙ non vult ei fidem illam seruare, & ꝙ non vult eum de cætero tanquam subditum, sed tanquam hostem habere? Peccatum etiam ingratitudinis est ibi. Deus enim eum honorauit, aliis hominibus præficiendo. Ipse verò ex hoc inhonorat Deum in pauperibus eum opprimendo; in hoc similis militibus, qui Deum crucifixerunt, qui de arundine de manu Domini susceptā, caput eius percutiebant. In arundine significatur terrena potestas, quam milites à Deo acceperunt, & deinde ex ea Deū in pauperibus percutiunt. Contemptus etiam Dei, & angelorū est

est ibi. Licet enim Deus tradiderit pauperes custodiendos potentibus huius seculi: tamen ipse noluit eos esse absque custodibus cælestibus, imò vnusquisq; homo habet vnum angelum sibi ad custodiam deputatum, quem contemnit qui pauperem hominem opprimit, & in ipso etiam angelo Deum contemnit, cuius nuntium non reueretur.

¶ De sex malis quæ proueniunt alicui eò quòd tallias faciat.

SECVNDÒ deberet cohibere milites à talliis multiplex damnum quod inde prouenit eis. ¶ Primum autem damnum quod ipsi incurrunt est, quòd Dominus videns eos iniquos in paucis bonis temporalibus eis commissis non vult eis ea augere. Scit enim quòd qui in modico iniquus est, & in maiori iniquus est. secundum quod legitur Lucæ 16. Vnde frequenter videmus milites, qui tallias faciunt, pauperes, illos autem qui non faciunt, diuites. ¶ Secundum damnum est, quòd subditi eorum fugiunt eos: & fit iusto Dei iudicio, vt qui plus voluerant habere quàm deberent, non habeant etiam quod deberent habere. Vnde legitur 3. Reg. 12. quod Roboam filius Salomonis volens aggrauare iugum filiorum Israël, dominium decem tribuum amisit. ¶ Tertium damnum est, cælestis regni amissio. Sicut enim dominus dicturus est illi qui fidelis est in temporalibus istis: Euge serue bone, &c. Ita dicturus est ei qui infideliter se habuit, Væ tibi serue nequam & infidelis: quia super pauca fuisti infidelis, super nulla te constituam: intra in carcerem domini tui, qui scilicet præparatus est diabolo & angelis eius. Mira insania est potentum huius mundi, qui cùm receperunt aliquid terrenũ, non curant de Deo, quasi nihil vltrà essent recepturi: & quia plus habent de terra quàm alij, ideo omnino non curant de cælo. ¶ Quartum damnum est, quòd durum iudicium & absque misericordia merentur sibi apud Deum. Ea enim mensura qua mensi fuerint illis quibus præsunt, remetietur eis ab eo, qui præest illis. Vnde non credant Deum misericorditer acturum cum eis, cùm ipsi non habeant se misericorditer, nec etiam iustè cum suis subditis. Ad quod pertinet quod legitur Sapien. 6. Citò apparebit vobis regibus, quoniam iudicium durissimum in his qui præsunt fiet. Exiguo enim conceditur misericordia: potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim subtrahet personam cuiusdam dominus, qui est omnium dominator: nec verebitur magnitudinem cuiusquam, quoniam pusillum & magnũ ipse fecit, & æqualiter cura

estilli de omnibus. Fortioribus autem fortior instat cutatio. ¶Quintũ damnum est,quod interdum aliquis tyrannus potentior eos opprimit,sicut ipsi minus potentes opptimunt. Vnde in Psal. Deus conteret dentes eorũ in ore ipsorũ,&c. Per dentes eorũ & molas leonũ, intelligitur potestas deuorandi pauperes, & conterendi,quam dominus interdum aufert. ¶ Sextũ damnum est, quòd odio habentur ad modum luporum. Ideo lupus odio habetur,& ab hominibus,& à cæteris animalibus:quia non viuit,nisi ex eis quæ aufert. Eadem ratione exosi sunt homines rapaces. In hoc tamen differentia est, quòd lupi rapinas non exercent contra lupos,sed contra animalia alterius speciei: sed tales homines contra eos,qui sunt eiusdem speciei,rapinas exercent.

¶ *De vilitate huius peccati.*

TERTIO deberet cohibere milites à talliis vilitas quę est in faciendo eas ¶Sicut enim glorioſum est dare,sic vile est quærere. Et tanto vilius videtur esse genus quærendi, quanto vilior & inferior est persona à qua quæritur, & nobilior pſona quæ quærit. Vnde vilitas ista quęrẽdi,represſiuum quoddam deberet esse militibus ne vltra vires expenderẽt. Plus enim ignominiæ est in quærẽdo,si ipsi scirent intelligere,quàm sit honoris in expẽdendo indiscretè. Sed dicet aliquis miles, Oportet nos viuere,& viuere non possumus,nisi iniustas tallias faciamus. Cui respõdeo, quòd in valde periculoso statu sunt. Similes enim sunt illi q in carcere esset,cui non apponerẽtur nisi toxicata: & sic cogitaret in mente sua,Non possum viuere, nisi comedam:& si comedo, mortem meam comedo. In magno animi dolore deberent esse qui in tali statu se vident,& totam vitã istã deberent conténere.

De fraudibus negotiatorum. CAP. IIII.

QVarto loco inter species auaritiæ dicendum est de fraudibus negotiatorũ. Et notandum est quòd negotiatio bona est in se,& hominibus necessaria. Ordinauit enim Deus, vt nulla terra in omnibus sufficiat: vt cùm alia terra ei subuenerit, eam chariorem habeat. Subuentio autem ista mediãte negotiatione fit. Sed malitia hominum adeò impleuit fraudibus negotiationem, quòd multi negotiatores non sunt minus mali hodie raptoribus vel vsurariis. Vnde hodie impletum est quod legitur Apoca. 13. de bestia quam vidit Ioannes: Et faciet,inquit,ne quis possit vendere aut emere,nisi qui habuerit characterem,aut nomen bestiæ,& numerũ nominis eius. Bestia quæ dicitur à vastãdo,est diabolus,cuius character,siue imago est falsitas vel fraus ipse enim fuit primus mendax. Vnde Ioan. 8. Ipse est mendax,&

pater

patet eius. Absque ista imagine confitentur multi mercatores quòd non possunt emere, vel vendere. Et tamen legitur in Apocalypsi, 13. quòd qui acceperit characterem in fronte sua vel in manu sua, hic bibet de vino iræ Dei.

¶ *De octo malis abundantibus in mercatoribus.*

Octo verò sunt mala quæ abundant in mercatoribus. ¶ Primum malum est, vendere quanto carius possunt, & emere quãto vilius possunt. Istud malum excludit Deũ à negotiatoribus, & facit negotiatores idololatras esse. Ex quo enim aliquis nullũ habet respectum ad Deum ac fraternã charitatem in sua negotiatione, ipse seruitium quod deberet Deo impendere, impendit diuitiis, quod indubitãter idololatria est, sicut ostensum est prio. ¶ Secundò abundant mendacia in mercatoribus, in quibus non est parua culpa. vnde legitur Ecclesiastic. 20. Quòd potior est fur, quàm assiduitas viri mendacis. ¶ Tertiò, abũdant ibi periuria, in quibus similiter nõ parua culpa est, quum sint cõtra illud decalogi, Non assumes nomẽ Dei tui in vanũ. Præterea cũ tãta culpa sit hominẽ in falsum testimoniũ adducere: quanta culpa credenda est, quũ aliquis vult ad testificandũ falsum adducere? q̃ fit in periurio. Per Deũ enim iurare, est eũ in testẽ adducere. ¶ Quartò, verò abũdãt in mercatorib. furta, quæ furta fiũt præcipuè per fraudes, quas faciũt circa stateras & põdera & mẽsuras.

¶ *De triplici fraude mercatorum quæ fit in mensuris. Et de duplici damno prouenient ex isto peccato.*

In talibus verò tripliciter est fraus. Vno modo, quum quis habet diuersa põdera vel diuersas mensuras, & vendit ad minorem, & emit ad maiorem. Secundo modo cùm quis habet iustã mensuram, & iustum pondus, sed tamen male mensurat vel põderat, sicut faciunt caupones qui mensuram implent spuma. Tertio modo cùm quis procurat quòd res quã ad pondus vẽdere debet ponderosior sit, vt faciunt illi qui lanam madefaciunt. Duo verò sunt quæ deberent homines cohibere à fraude quę fit in ponderibus & mensuris, scilicet magnitudo ipsius peccati, & damnum quod inde prouenit. Magnitudo verò huius peccati tripliciter potest ostendi. Primò, ex hoc, quòd peccatũ istud Dei abominatio vocatur Prouerb. 11. vbi sic legitur: Statera dolosa abominatio est apud Deum, & pondus æquum voluntas eius. Nõ vocamus abominationẽ illud quod displicet alicui, sed q̃ valde displicet. Secundò potest ostẽdi magnitudo huius peccati per hoc, quòd per mensuras, & pondera, & stateras deberent ea quę iniqua sunt, & iniusta ad iustitiã & æquitatem reduci. Vnde

sunt quasi instrumenta iustitiæ & æquitatis: ideò magis displicet Deo iniquitas in talibus. Tertiò, potest ostẽdi magnitudo huius peccati per hoc, quòd mensuræ & pondera pertinere solent ad dñm terræ, vnde falsitas talium in contumeliam domini quodammodo redundat. Ideò dicitur Leuit. 19. Ego dominus Deus vester, nolite facere aliquid iniquum in iudicio, & in regula, & in pondere, & in mensura. Statera iusta, & æqua sint pondera: iustus modus, æquúsque sextarius. Ego dominus Deus vester. Ideò cum loqueretur de mensuris & ponderibus, bis se dominum dixit, vt timeant in eis fraudem facere, cùm scirent se habere dominum, quem nulla fraus posset latere. Damnum verò proueniens ex peccato isto, duplex est, scilicet temporale, & spirituale. De temporali habetur Deuteron. 25. Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius, & minus: nec erit in domo tua modius maior, & minor. Pondus habebis iustum & verum, & modius æqualis & verus erit tibi, vt multo viuas tempore super terram quã dominus Deus meus dederit tibi. Abominabitur enim dominus eũ qui fecerit hæc. Et Michææ 6. Nunquid iustificabo stateram impiam, & saccelli pondera dolosa? Et subditur pœna eius qui talia facit: Tu seminabis, & non metes, & calcabis oliuam, & non vngeris oleo &c. Spirituale verò damnum est, quod tangitur Michææ 6. Adhuc ignis in domo impij thesauri iniquitatis, & mensura minor iræ plena. Quantum mensuræ subtrahitur, tantum iræ & offensæ diuinæ acquiritur, cùm scriptum sit in libro Sapientiæ 11. Per quæ peccat homo, per hæc & torquetur. Vnde cùm in statera peccent tales: in statera beati Michaëlis punientur, vt mala eorum in ea magni sint põderis, bona verò nullius. ¶ Quintum malum quod abundat in mercatoribus, est vẽdere ad terminum, quod est species vsuræ palliatæ, vt dictum est prius. ¶ Sextum malum est, aliud ostendere, & aliud vendere: sicut accidit in scriptoribus qui bonam literam ostendunt, & prauam deinde scribunt. ¶ Septimum malum est, verum celare. ¶ Octauum malum est, tenebrosa loca eligere, vel aliter procurare vt res venalis appareat alterius modi quàm sit. Sicut accidit in mercatoribus, qui tenebras faciunt in locis in quibus debent pannos vendere: in quo ostendunt se esse filios tenebrarũ. Vnde meritò dicet de eis dominus: Proiicite eos in tenebras exteriores. Tenebras quæsierunt, tenebras habeant. Ostendunt etiam se velle male agere: quia qui male agit, odit lucem. Ioannis tertio.

De acceptione munerum. CAP. V.

Quin

QVinto loco inter ſpecies auaritiæ dicendum eſt de acceptione munerum. ¶ Et primo oſtendemus quàm periculoſa ſit munerum acceptio. Deinde agemus de his quę reprehenſibilia ſunt circa acceptores munerum. Quàm periculoſa verò ſit munerum acceptio, ſatis apparebit, ſi oſtendantur mala quæ faciunt munera acceptoribus ſuis.

¶ *De decem malis quæ proueniunt ex acceptione munerum.*

PRIMVM malum eſt, quòd excæcant eum. ¶ Secundum malum eſt, quòd eum mutum reddunt. De his duobus legitur Eccleſiaſtici 20. Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quaſi mutus in ore auertit correptionem. De excæcatione etiam legitur in Exod. 33. Non accipies munera quæ excæcãt etiam prudentes, & ſubuertunt verba iuſtorum. Deuterono. 16. Non accipies perſonam, nec munera: quia munera excæcant oculos ſapientum, & mutant verba iuſtorum. Quis, niſi inſanus, in hoſpitio ſuo libenter recipiat eum à quo debet excæcari? Ad hoc verò quòd munera hominem mutum reddũt, pertinet quod dicit Gregorius: Non poteſt cõſtanter argui à quo accipitur. Apoſtolus noluit accipere, ne dum acciperet, authoritatem magiſtę rijinclinaret. Ad idem pertinet quòd legitur Eſa. 56. Canes muti non valentes latrare. Interdum prælatus aliquis venit ad aliquẽ ſacerdotem cum tanto latratu, quòd videtur quòd velit eum deuorare. ¶ Sed ille proiicit aliquid in ora eius, & aufert ei latratũ. Percutit enim de vna marca argenti, ita quòd aufert ei loquelã. ¶ Tertium malum quod faciunt munera acceptoribus ſuis, eſt corruptio. Vnde Eſaiæ 1. Principes tui infideles, ſocij furum. Et ſubiungitur cauſa: Omnes diligũt munera, ſequũtur retributiones. Et licet aliqui per munera nõ corrumpantur, tamẽ preſumptio habetur contra eos de corruptione. Quia ſecundum Hieronymum, ſicut matrona non eſt caſta, quæ cum rogatur munera accipit: ita nec iudex munuſcula accipiẽs à corruptione immunis iudicat. ¶ Quartũ malũ eſt, quòd munera accipientẽ in ſeruitutẽ redigunt. Vnde 1. ad Corinth. 11. Omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtate. Et loquitur Apoſtolus de ſumptib' recipiẽdis: & innuit q, ſi ab eis ſumptus reciperet, iam ſub eorũ poteſtate eſſet. Vnde quidam ſapiẽs cum pro libertate reipublicæ ſtetiſſet in cauſa contra quẽdam diuitẽ, cuius expenſis diu edoctus fuerat, & ſuper ingratitudine à diuite illo in cauſam vocat' fuiſſet. Reges enim Romanorũ ingratos puniebãt, dixit illi diuiti: Domine mi, tu ſcis, quia nihil cauſa odij feci: ſed p liber-

tate reipub. & honestate meæ ꝑsonæ, imò etiã & tuæ steti. Nũc verò hoc video ꝙ nihil periculosius est acceptis muneribus, ꝙ ad omnem nos obligant seruitutem. ¶ Quintum malum est, ꝙ manum susciptentis inquinant. Ad hoc referre possumus quod legitur Osee 5. Ephraim cœpit abire post sordes. Homo cupidus cuius cor aurum affectat, videtur post aurum abire, iuxta illud Eccle. 31. Beatus vir qui inuentus est sine macula, & qui post aurum non abiit. Sed secundum iudiciũ viri spiritualis vadit post sordes, & affectat in manibus recipere illud a quo deberet eas excutere si iam illud teneret. Ab eis enim quæ inquinant, solent homines manꝰ excutere. ¶ Sextũ malũ est, quòd munera maledictionẽ inducũt super acceptores suos. Vnde Deute. 27. Maledictus qui munera accipit vt percutiat animã innocentis. Esaiæ 5. Væ qui iustificatis impiũ pro muneribus. Cupidus quãdo munus recipit, credit se benedictionem recipere. Vnde munus vocatur benedictio. 4. Regum 5. Vbi dicit Naamã Eliseo, Obsecro vt accipias benedictionem à seruo tuo. Sed latet ibi maledictio quam Giezi sensit, cum lepra Naaman ei adhæsit. ¶ Septimum malum est, quòd munera impediunt acceptores suos à melioribus donis. Væ illis qui ideò cœlestia accipere non possunt, quia manus eorũ terram impediunt. Ad hoc pertinet id quod legitur Esa. 33. Qui excutit manus suas ab omni munere &c. iste in excelsis habitabit. ¶ Octauum est, quod munera acceptores suos obligant non tãtum ad seruitutem, sed etiam ad mortẽ. Vnde prou. 15. Qui odit munera, viuet. Vbi per oppositũ innuitur, quòd qui diligit munera, morietur. Ad idem pertinet illud Eccle. 10. Hic venalem animam suam habet. Et loquitur de amatore pecuniæ. ¶ Nono, inclinant munera acceptores suos ad omnem iniquitatẽ. Vnde in Psalm. In quorũ manibus iniquitates sunt. Et subditur causa: Dextera eorum repleta est muneribus. ¶ Decimo igne infernali eos comburent. Vnde Iob 15. Ignis deuorabit tabernacula eorum qui libenter munera accipiunt. Quis nisi insanus, ea amet quæ amatoribus suis tot & tanta mala faciunt?

¶ *De quinque in quibus possunt reprehendi acceptores munerum.*

SEQVITVR de his ꝙ possunt esse reprehẽsibilia circa acceptores munerũ. Quæ sunt quinq; ¶ Primũ est, quãdo aliquis qui non indiget recipit ꝙ pauperibus dari deberet. Vnde Hiero. ad Damasum papã: Clerici qui de bonis & opibus parẽtũ sustẽtari possunt, si ꝙ pauperũ est sibi accipiũt, sacrilegiũ profectò committũt, & per abusionẽ taliũ iudicium sibi manducant & bibũt.

Idem

Idem in quadam epistola: O monache, si eges & accipis, potius das quàm accipis. Hoc dicit: quia obligatur ad dãdũ spiritualia quæ acceptis meliora sunt. Deinde subdit: Si non indiges, & accipis, rapis: quia distribuenda pauperibus tibi vsurpas. Itẽ Prosper in libro de vita contemplatiua: Habentes vnde sustentantur, non sine grandi peccato suo: vnde pauper victurus erat, accipiunt. ¶ Secundo reprehensibile est in acceptoribus munerum, quando illi qui dant tenẽtur restituere eis à quibus habuerunt. De quibus dicit Hierony. Qui à raptoribus, simoniacis, & fœneratoribus munera accipiunt, similes sunt illis qui minores pisces deuoratos à magnis comedunt, & deuorãt. Sicut enim sic deuorati nulli vsui sunt apti: ita nec obligatio talium vlli vsui, vlliue religioni apta est. Hoc vitio laborãt quidã religiosi nostri temporis exterius prætendentes sanctitatem, interius verò pleni auaritia & cupiditate. Qui quasi mercatores sunt pellium anguillarum, qui indifferenter omnia accipiunt, & in pios vsus conuertere volunt. Qui signati sunt per Gedeonem, qui inaures aureas de præda Madianitarum accepit, vt faceret inde sacerdotales vestes. Et factũ est Gedeoni & omni domui eius in ruinam. Vt legitur Iudicum 8. ¶ Isti etiam similes sunt Saul, qui regem Amalech, & meliora de ouibus & armentis reseruauit, volens immolare domino, propter quod abiecit eum dominus ne esset rex, vt legitur 1. Regum 15. Isti etiã similes sunt Achor, qui furatus est de anathemate Iericho: vt legitur Iosue 7. Vnde Hieronymus: Diligenter discutiendum est & cauendum, ne quis abstulerit de aliquo anathemate, ne propter illud multi cum eo perdãtur. Isti etiam contra prohibitionem legis morticinium comedunt, & à bestia captum. ¶ Tertio, reprehensibile est in acceptoribus munerum, cùm habent impios ministros, qui procurant quocũq; modo possunt vt ipsi à subditis aliquid extorqueãt, quod est valde magnum peccatum, quos suggillamus hoc exemplo. Quidam clericus cùm ad aleam omnia quæ habere potuisset præter quinq; solidos perdidisset, incœpit Deũ blasphemare, & promittere eosdem quinque solidos homini qui eum doceret quomodo Deum magis offenderet. Cui quidam qui aderat dicit: Si Deũ supra omnem peccatorem voluerit offendere, fias quæstor palatij episcopi. Tales figurati sunt per fuscinulam, de qua legitur 1. Regum 2. Veniebat puer sacerdotis cùm coquerẽtur carnes, & habebat fuscinulam tridentem in manu sua, & mittebat eam in leberem, & omne quod leuabat fuscinula tollebat sacerdos sibi. Quidam prælati ecclesiæ ad

modum

modum dæmonũ habent fuscinulas suas, quibus subditos spoliant. Isti etiam significati sunt per ostiola per quæ sacerdotes Belis furabantur quæ ponebãtur ante idolũ eius: vt legitur Danielis 14. Isti etiã similes sunt mergulis illis quos vidit beatus Martinus in quodam flumine, qui assiduè capturæ piscium intendebant. Et ait. Forma ista dæmonum est. Et præcipit eos auolare. Isti sunt velut aucupes. Vnde Amos 3. Nunquid cadet auis in laqueum terræ absque aucupe? Laqueus terræ est prælatus malus. vnde Osee 5. dicitur ad prælatos: Vobiscum iudicium est, quoniam laqueus facti estis speculationi, & rete expansum super montem Thabor. Isti etiam canes sunt, de quibus dicitur in Psal. Ipsi dispergentur ad manducandũ: si verò non fuerint saturati, & murmurabunt. Dispergẽtur ministri episcoporum per eorum diœceses. Si non dant eis sacerdotes, accusant illos: iuxta illud Michææ 5. Si quis non dederit in ore eorũ quippiã, sanctificant super eũ prælium. Asserũt enim rectum esse & iustum ꝙ ab officio & beneficio suspendantur. De iis legitur Iere. 5. Inuenti sunt in populo meo impij insidiantes quasi aucupes, laqueos ponẽtes & pedicas ad capiendos viros. ¶ Quarto, reprehensibiles sunt acceptores munerũ, quando ipsi accipiunt munera pro causa pro qua non deberent accipere: sicut iudices qui munera accipiũt vel vt iustitiã deserant, vel vt iustitiã faciant, quam gratis deberent facere. Vtrunque enim peccatum est. Sicut enim iniquus esset qui cappam meã mihi venderet: ita iniquus est qui iustitiam quam debet facere ex officio, nõ vult facere nisi sibi aliquid detur. Ad quod referri potest illud Psalm. Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Iustitiam venditam dominus iudicabit, & pro ea venditorem damnabit: munera vero accipere, vt deseratur iustitia, quasi peccatum Iudę est. Vnde super illud Matth. 26. Exinde quærebat opportunitatẽ vt eum traderet. dicit glos. Multi hodie sunt qui factum Iudę execrantur, & idem faciũt. Nã cum pro munere falsum testimoniũ dicunt, Deum qui veritas est, vendunt. A simili, qui pro munere falsum iudicium faciũt, Deum qui iustitia est, vendũt. ¶ Quinto, reprehensibiles sunt acceptores munerum, quando non faciunt illud ad quod obligantur acceptione munerum. Sicut accidit in illis qui eleemosynas recipiunt, & tamen negligũt orare pro largitoribus earum. Mercedem bene volũt suscipere, sed laborem recusant ferre. Quibus dicitur in Psalm. Surgite postquam sederitis, &c. Panis doloris vocatur panis clericorũ: quia requiritur pro eo luctus & dolor. Dolere enim debent peccata

eorum

eorum à quibus eis datus est panis ille. Ideo postquam sederũt ad mensam, surgere debent ad orandum pro eis. Sed ipsum panem doloris, faciunt panem risus & gaudij, iuxta illud Eccle. 10. In risu faciunt panem epulantes, & vinum bibentes. Conuiuia quæ deberent esse in luctu, faciunt esse in risu, ita quòd epulantur bibentes, id est, potum obliuioni non tradentes. Variis enim vinis & exquisitis vtuntur. Et est alicubi verbum vsitatũ, cum videtur aliquis pinguis & rubicundus, vt de eo dicatur: Iste vt comedit, bibit: id est, potum in comestione obliuioni non tradidit. Tali qui de eleemosynis delicatè comedit, & cum saturitate, dicit beatus Bernard. Vę tibi clerice: mors in olla carnium, quia peccata populi constat esse quæ comedis, ac si tua tibi sufficere non viderentur. Mirum est quomodo ita audacter comedunt quod mortem continet, cum Iob 6. scriptum sit: Aut gustare quis poterit quod gustatum affert mortem?

¶ *De delitiis clericorum quæ mortes septem continent.*

NOTANDVM est, ꝙ delitiæ clericorũ mortẽ continẽt: nec vnicam mortem, imò septem mortes ibi possunt esse. ¶ Prima mors est, mors peccatorũ ꝙ quibus dãtur eleemosynę quas clerici comedũt: iuxta illud Oseę 4. Peccata populi mei comedetũt. De ista morte loquitur beatus Bern. in prædicta authoritate. ¶ Secũda mors est, illorũ peccatorũ quæ habẽt sequi ex delitiis: vt est luxuria, & alia vitia quæ ex vitio gulæ nascuntur: vt ostẽsum est in tractatu de gula. ¶ Tertia mors est, mors sanctorũ, qua comparata sunt bona ecclesię. Acquisiuit enim Christus ecclesiã sanguine suo & suorũ. Vnde in recõpensationem debẽt illi qui bona ecclesiastica comedunt glorificare Deũ & sanctos. ¶ Quarta mors est, mors corporalis, quæ comeditur in delitiis, quia delitiæ mortis sunt occasio, vt prius ostensum est. ¶ Quinta mors est, mors pauperum: quia portione quam deberẽt habere in bonis ecclesiasticis defraudantur. Defraudatio verò talis iudicatur esse homicidium. Ecclesiast. 34. vbi sic legitur: Panis egentium, vita pauperũ est: qui defraudat illum, homo sanguinis est. ¶ Sexta mors quæ ibi comedi potest, est mors propriæ damnationis. Peccatũ enim res venenata est. Vnde dum comeditur, nisi sanctitas comedentis vel sequens oratio illud expellat, interdum mors æterna inde incutritur. Vnde Lucæ 20. Deuorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi percipient maiorem damnationem. Et Bernardus: Venient, venient ante tribunal Christi: ibi audietur pupillorum accusatio grauis, allegatio dura, quorum vixere stipẽdiis, nec diluere peccãta,

cata, quibus facti sunt cæci duces, & mediatores fraudulenti. Idem: Quid tibi insipiens delitiæ sapiunt? quid diuitiæ illæ cæcos oblectant oculos, quibus tam graue mercaris iudiciũ, tam durẽte obligas rationi? vniuersum siquidem vsque ad nouissimũ quadrantem exegeris. ¶ Septimò, comedunt mortẽ clerici qui comedunt eleemosynas sibi datas pro mortuis, & ab igne purgatorij qui grauior morte est, debent eos liberare. Ad hoc enim obligantur ex susceptione eleemosynarum: & verisimile est quòd dominus multum offendatur, cùm animæ quæ igne cruciantur, in tanta amaritudine ei dicant: domine, clerici iam bona nostra susceperunt, & debuerũt liberare de angustia ista, & ipsi sunt in risu & delitiis, & de nobis non curant.

¶ *De munerum diuersitate.*

TERTIO circa acceptionem munerũ dicendũ est de munerum diuersitate. Distinguũtur autẽ tres species munerum super illud Esaiæ 33. Qui excutit manus suas ab omni munere. Dicit enim glo. interli. super illud: Munere oris munere manus, munere officij. Munus oris est laus vel preces carnales. Munus manus, est pecunia. Munus officij, est seruitiũ incredibile impensum. Super illud verò Ierem. 48. Maledictus qui facit opus Dei fraudulenter. distinguntur similiter tres species munerum, non omninò eædem cum prædictis. Dicit enim glossa interli. super illud fraudulenter: vel pro corporalis rei præmio, vel pro laudis verbo, vel humani iudicij gratia. glo. etiam dicit ibidẽ: Tribus modis fraus ista committitur, quia vel cordis humani gratia, aut fauoris aura, aut cùm res quælibet exterior desideratur.

De auaritia Aduocatorum. CAP. VI.

SExto loco inter species auaritiæ, dicendũ est de auaritia aduocatorũ. Et notandum q̃ officiũ aduocationis secundum se non est malum. Vnde Augustinus. Non licet iudici vendere iustum iudicium: sed licet aduocato vendere iustum patrociniũ, & iurisconsulto iustum consilium. Non peccat aduocatus vendendo iustum patrocinium, si non sit persona cui sit prohibitum hoc officiũ: si debito modo procedat, & causa iniusta nõ sit vel desperata & salariũ recipiat iustum & moderatum. In moderamine verò debet respectus haberi ad quantitatem causæ & laborem aduocationis, & qualitatem personæ aduocantis: scilicet ad facũdiam, scientiam, & etiam ad consuetudinẽ regionis.

¶ *De octo quæ debent retrahere homines ab officio Aduocationis.*

OCTO tamen sunt quæ deberent homines retrahere ab officio aduocationis. ¶ Primũ est, venalitas quam nobilis animus natura

naturaliter exhorret. Triplici autem ratione indecens est venalitas in aduocatis. Primō, cum carè empti sint à Christo, non deberent se alij vendere. Vnde Aug. Postquā intellexi me pretioso sanguine Christi redemptū, nolui me venalem exhibere. Secūdò, quia venalitas habet vilitatem quandam: vnde pugiles & aliæ personæ quæ ad certamen venales se offerunt, viles reputantur. Aliud iudiciū est de illis qui pro iustitia certant. Meretricum etiam est venales esse. Et cū indecentia quæ in nobiliori parte est, peior sit, venalitas, quæ penes linguam attenditur, quæ est vnū de nobilioribus membris & in quo magis displicet indecentia, peior videtur esse quantū ad hoc venalitate meretricū. Huic vilitati videtur attestari Apostolus 3. ad Corin. 6. vbi dicit: Secularia iudicia si habueritis, cōtemptibiles qui sunt in ecclesia, illos cōstituite ad iudicandū. & Poëta: Si fortuna volet, fies de rhetore cōsul. Si volet hæc eadem, fies de cōsule rhetor. Rhetor ponitur ibi pro persona vili, cōsul pro nobili. ¶ Tertiò indecens est venalitas ista: quia decorum esset ꝙ talentum scientiæ quod gratis acceperūt, gratis darent, præcipuè quū prohibitum sit illud vendere. Prou. 23. vbi dicitur: Noli vendere sapientiam, & doctrinam & intelligentiā. Assimilantur enim aduocati vsurariis in hoc, ꝙ sicut vsurarius talentū fortunę quod gratis accepit, non vult tradere proximo, ita aduocatus talentum gratiæ quod gratis accepit, non vult gratis proximo dare.

¶ *De* XII. *periculis aduocatorum.*

SECVNDO deberet homines cohibere ab officio aduocationis, multiplex periculum, quod est circa officiū illud. Possumus verò ad præsens numerare duodecim pericula, quæ ibi possunt esse. ¶ Primū periculū est, cum miserabilibus personis non subuenit, quibus tenetur ex lege Dei subuenire. vnde Esa. 1. Subuenite oppresso, &c. sicut medicus pauperi infirmo potens subuenire, & non subueniens, homicida illius iudicatur: ita aduocatus quasi aufert rem suam pauperi homini, quū nō conseruat eam, quum possit. vnde Symmachus papa: Non grandis differentia, vtrū mortem inferas, vel admittas: mortem enim languētibus probatur infligere, qui hanc quū possit non excludit. ¶ Secūdū periculū est, quū scienter causam iniustam vel desperatam suscipit. ¶ Tertium periculum est, quum in processu negotij causam esse iniustā cognoscit, & tamē adhuc eā defendit. ¶ Quartum periculum est, quando aduocatus monēs ad cōpositionem illum ex cuius parte est, quem scit causam iniustā habere, cōsulit ei vt partē suam aduersario relinquat, & partē accipiat: consulit

sulit ei alienum accipere. ¶Quintum periculũ est,quũ per infidelitatem,vel negligentiam, vel ignorãtiam illius cadit à causa sua ille quem ipse tuetur:tenetur enim ei ad restitutionem. ¶Sextum periculũ est, quãdo ille cõtra quem patrociniũ præstat,propter pertinaciam illius rem suã amittit. Tenetur enim illi similiter ad restitutionem : vnde aliquando pro centũ solidis quos habet de aduocatione,tenetur ad restitutionem centũ marcarũ vel mille. ¶Septimũ periculũ est, cùm accipitur immoderatũ salariũ,vel vnde non deberet accipi. ¶ Octauũ periculum est,quum incurritur odium illorũ contra quos præstatur patrociniũ. ¶Nonũ periculum est,circa modum procedendi in causa,quum scilicet per leges falsas,vel falsa instrumenta, vel falsos testes,vel per mẽdacia proceditur: vel quũ dicit conuitia , vel proponit quæ non valent nisi ad dilationem causæ. ¶Decimum periculum est, simoniæ, quum aduocatus scientiam suam vendere intendit. ¶Vndecimum periculum est,vanæ gloriæ,ex cuius amore multi timent cadere , etiam à causa iniusta, nolentes inscij videri. Vnde per mendacia vel quocunque alio modo volunt obtinere. ¶Duodecimum est,periculum infidelitatis. Infidelis enim est malus aduocatus erga dominum,qui talentum naturæ ei commisit,quando de talento illo lucratur cõtemptibilia, cum possit lucrari pretiosa. Sicut nuntius alicuius negotiatoris , si veniat ad nundinas aliquas in quibus eodẽ pretio posset habere brunetam quo burellum , infidelis esset dño suo,si relicta bruneta burellum emeret. Eadem infidelitate laborare videntur qui in sacra scriptura proficere possunt,& ad lucrũ temporalium leges vel decreta discunt. Propter pericula quæ sunt in causis,dicit Apost. 1.ad Corint.6. Omnino delictũ est in vobis,ꝙ iudicia habetis inter vos. Quare non magis iniuriam accipitis?quare non magis fraudem patimini? ¶ Tertiò,deberet cohibere homines ab aduocatione multiplex pœna,qua dominus malos aduocatos solet punire. Multos enim ante mortẽ mutos effecit. Cuidã etiã aduocato morienti visa est lingua celerius aura moueri,quasi diceret:Lingua mea velox & facilis fuit ad peccandũ,sicut arũdo de facili vento agitatur. Alij visum est inferius labium moueri citius labiis crocodili. Aliis etiam exilit lingua extra os. Insipienter etiã solent agere mali aduocati circa mortem,quando præcipuè sapientia opus esset. Vnde quidam quum adferretur ei Eucharistia,in extremis ait:Iudicetur prius vtrum rectũ sit quod accipiam. Cui circunstantes dixerũt:Nos quidem rectum & iustum hoc iudicamus. Quibus ille,Non est

hoc

hoc rectũ iudiciũ. Non enim quũ sitis mihi pares, habetis me iustè iudicare. Et aliàs cum in extremis admoneretur ad susceptionem Eucharistiæ, petiit dilationẽ: quã quũ nollẽt amici eiꝰ dare propter mortẽ quã ei videbãt imminere, appellauit à manifesto grauamine. Post mortẽ verò balneãtur aduocati in auro feruẽti. Vnde legitur in quadã tragœdia Senecæ, ꝙ visum est cuidam ꝙ videret Neronẽ apud inferos balneantẽ, ministróſque circa eum aurũ feruens infundẽtes. Et quum videret chorum aduocatorũ ad se veniẽtem: Huc, inquit, venale genus hominũ aduocati, amici mei accedite, vt in hoc vase mecum balneemini: adhuc supereſt locus in eo quem vobis reſeruaui. ¶Quartò deberet homines cohibere ab hoc officio, quia præ cæteris videtur esse corruptũ. Inuenitur enim quandoq; aliquis morbus incurabilis, ad quẽ curandũ nõ inuenitur medicus, qa de salute ægri desperatur. Sed nulla causa adeò inuenitur iniusta, ad quã tuendã nõ inueniatur aduocatus. ¶Quinto deberet homines cohibere ab hoc officio, molestia qnæ est in audiendo lites. Propter quã dicit Augustinꝰ, Christũ testẽ inuoco, ꝙ mallem per singulos dies manibus aliquid operari, quã tumultuosas causarũ prolixitates pati. Et Ambr. in lib. de officiis: Dispẽdio litis carere non mediocre lucrũ. Et Bern. ad Eugenium Papam: Lex Domini silet in facto palatio, leges perstrepunt seculares. Miror si plerunq; dicere non cogaris: Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non vt lex tua. ¶Sexto deberet homines cohibere ab hoc officio, quia valde simile est actibus dæmonũ. Vnde Aug. Nihil est similius actibꝰ dæmonũ, ꝙ litigare. ¶Septimo deberet homines cohibere ab hoc officio magnum damnũ, quod faciũt mali aduocati Deo, & ecclesiæ ipsius. Plus enim nocet alicui quandoq; vnus malus aduocatus, quàm possent ei nocere decem fures, vel etiam omnes raptores vnius patriæ. Aufert enim alicui abbatiam suam vel archiepiscopatum suum, quod non possent facere omnes raptores vnius patriæ. Omnes etiam dæmones non possent tantum nocere ecclesiæ quandoque, quantum nocet vnus malus aduocatus, quũ episcopatum vnum vel archiepiscopatũ subdit dominio alicuius qui seruus est diaboli: per consequens enim ponitur episcopatus, vel archiepiscopatus eius sub dominio diaboli. ¶Mali aduocati hæreticis similes sunt, & quia sunt falsarij legũ & decretorũ, quæ sacra sunt secundum iudicium eorum. Vnde falsarij sunt sacræ scripturæ, sicut & hæretici. Et quia suadent cõtraria iustitiæ, sicut hæretici contraria fidei. Duo necessaria sunt ad salutẽ, fides,

& bona opera,& neutrum sine altero sufficit.Hæreticus homines errare facit in fide,aduocatus verò in opere. Alij peccatores,etsi mala agunt,nō tamē dicūt sic agendum esse:sed malus aduocatus iudici suadet,vt alicui adiudicet quod eius non est. In hoc etiam est deterior hæretico:quia hæreticus ignoranter peccat,putās credendum esse quod hominibus suadet:sed malus aduocatus suadet iudici,vt agat quod scit nō esse agendū. Mali etiam aduocati hostes sunt iustitiæ, veritatis& æquitatis, quorū tamē se amatores & defensores profitentur.Vnde hodie impletū est per eos quod legitur Esa.59. Conuersum est retrorsum iudiciū,& iustitia longe stetit:corruit in platea veritas, & æquitas non potuit ingredi. Conuertitur retrorsum iudicium, quum appellatur quando sententia debet fieri. Et iustitia tūc lōge stat,quæ ante appellationem proxima erat.Oportet enim vt pro iustitia eatur Romā,vbi fortè iustitia etiam nō inuenitur,sed solū iudices dabuntur. Corruit veritas in platea, quum aliquod crimen quod populo notū est,alicui prælato obiicitur & tamen impedientibus hoc malis aduocatis,de illo nō punitur. Æquitas verò ingredi non potest,quū correptio in aliquo claustro inchoatur,& opponentibus se aduocatis nō perficitur. Mali aduocati quasi iugulatores sunt iustitiæ:iuxta illud Psam. Tota die cogitauit iniquitiam lingua tua : sicut nouacula acuta fecisti dolum.Nouacula acuta dolum facit, quando hominem scindit,cui decorando eum seruire debuit.

¶ *De fraude mali aduocati.*

A D modum ergo nouaculæ malus aduocatus dolum facit, quando iustitiā strangulat,cui militare debuit. Qualiter expectare audent illud districtissimū iudicium, quod tenebit iustitia,qui se iugulatores iustitiæ intelligūt. Mali etiam aduocati quasi hostes Dei sunt,& quasi antichristi.Christus enim in mundum venit,vt pacē faceret.Vnde Apostolus ad Ephes.2.Ipse est pax nostra,qui fecit vtraq; vnum, ipsi verò discordiā & litem amant,& quærūt.Vnde sicut de Christo dicunt, In pace factus est locus eius:ita de malo aduocato potest dici, In lite factus est locus eius.Aduocati ad litē conueniunt,sicut corui ad cadauera.Deus præ omnibus discordiā detestatur quod potest haberi ex illo verbo Prou.6.Sex sunt quæ odit Dns, & septimum detestatur anima eius.Et est illud septimū,Seminare inter fratres discordiā. Aduocatus verò eam optimam arbitratur. Mali aduocati Deum fugant ab ecclesia,diabolū verò introducunt, & custodiunt ibi.Si enim aliquis homo sanctus eligatur in ab-

barem

barem vel episcopũ, tam citò aduocati se opponũt, nec Deũ in sancto viro in ecclesiã intrare permittũt. Si verò electus sit aliquis malus, qui simoniã nõ timet committere, adiuuant eum. Mali etiã aduocati quasi præcipitatiua diaboli sunt, iuxta illud psal. Dilexisti omnia verba præcipitationis lingua dolosa. O aduocate, qui es lingua dolosa: id est, linguosus & dolosus, verba præcipitationis sunt verba aduocatorum. Ad modũ enim illius machinæ, quæ dicitur præcipitium, destruunt ecclesiã Dei. Quorũ pœna innuitur quum subditur, Propterea Deus destruet te in finẽ, &c. Ista præcipitatiua orat Dauid à Domino destrui: vbi dicit, Præcipita Domine, diuide linguas eorũ: quoniã vidi iniquitatem & contradictionem in ciuitate. Solet præcipitium contra præcipitium fieri, sed secundum hunc modum loquitur hic Dauid. Tunc præcipitium contra præcipitiũ efficitur, quãdo aduocati adinuicem corrixantur. Non videtur ecclesiã Dei amare, qui permittit diabolum ibi ponere præcipitia sua ad voluntatem suam. ¶ Aduocati etiam sunt sagittarij diaboli. Vnde Ierem. 9. Extenderunt linguam suam quasi arcum mendacij, & non veritatis. Nec solum aliis, sed etiam sibiipsis damnum faciunt aduocati, dum in officio aduocationis seipsos consumũt. Vnde Osee 7. Comederunt alieni robur eius, & ipse nesciuit. Alieni, id est, dæmones. In legibus & Decretis, robur multorum consumunt. Seneca: Cauillatio verborum multum temporis nobis eripuit. Mortem etiam æternam acquirunt aduocati in officio suo. Quod videtur signatum Genesis 34. vbi Sichem adamauit Dinam quæ interpretatur causa: cuius occasione deinde occisus est. Notabiliter verò Sichem dicitur fuisse filius Hemor, qui interpretatur asinus. Homines enim duri & asini, qui in aliis scientiis nequeunt proficere, consueuerunt decreta, & decretales audire. Octauo deberet homines cohibere ab hoc officio amor legis diuinæ & conditiones scientiæ decretorũ. De amore legis diuinæ, dicit Gregorius: Qui diligit regem, diligit legem. Et Psal. Palpebræ eius interrogant filios hominũ. Palpebræ quæ quandoq; sunt clausæ quandoque apertæ, significant sacram scripturam, quæ alicubi est obscura, alicubi est aperta, quæ interrogat filios hominum vtrum amant Deum. Signum enim diuinæ dilectionis est, quũm quis laborat libenter in studio sacræ scripturæ. Sacra verò scriptura multum contemnitur propter scientiam decretorum. Vnde potest dicere, quod dicit Sara ad Abraham, Genesis decimosexto: Iniquè agis contra me: ego dedi ancillam meam in sinũ tuum, quæ videns

q; conceperit, despectui me habet. Ancilla sacræ scripturæ est scientia decretorum, quæ sacrā scripturā despectui habet propter fructū lucri quod ex ea consequitur. Et Genes. 21. Signata est oppressio quam facit scientia lucratiua sacræ scripturæ, per ludum quo opprimebat Ismaël Isaac. Vnde sicut præcepit Dns, Eiice ancillam & filium eius. Fortè sic necesse esset scientiam illam in magna parte ab ecclesia excludi. Nec solū contemnitur sacra scriptura per scientiā illam, imò etiam blasphematur, & in ea ipse Deus qui legislator est. Quod dicitur figuratū esse Leuitic. 24. vbi legitur, Filius mulieris Israëlitidis quē peperetat de viro Ægyptio iurgatus est cū viro Israëlitico, & blasphemauit Deum Israël. Sic Decretistæ, qui Israëlitæ sunt in parte quo ad illam partem scientiæ quam à lege diuina accipiunt, & Ægyptij quo ad illam partem quam habent à sapientia mundana, blasphemant Deum Israël, dum legem quam ipse dedit paleam vocant, quasi inutilem: quum tamē legatur Esa. 48. Ego Deus tuus docens te vtilia. Ipsi potius paleæ sunt, de quibus Matthæi 3. Paleas autem igni comburet inextinguibili. Et Aug. Si paleam sequeris, palea efficieris.

¶ *De conditionibus scientiæ Decretorum & similium.*

CONDITIONES etiam scientiæ illius deberent homines cohibere ab ipsa. Mobilis enim est, & terrena, tumultuosa, inflatiua, & absq; refectione. Mobilis ideo est: quia per similitudines remotas procedit. Agellius: Leges nostræ sunt telæ aranearū, quæ fortia animalia transmittūt, minus fortia & debilia retinent. Etiā ea de quibus est tēporalia sunt. Vnde eam oportet secūdum varietatem temporum variari. Et quia decreta quodammodo in corde domini Papæ sunt, sicut quidā ait, vt ea interpretetur sicut sibi videbitur. Canoni autē derogatur canone contrario vel tacito consensu Romanæ ecclesiæ, & vsu facientium in contrarium. Ad hanc mobilitatem referri potest quod legitur Iere. 2. Duo mala fecit populus meus. Dereliquerūt me fontē aquæ viuæ, & foderūt sibi cisternas dissipatas quæ aquas cōtinere non valent. Cisterna non valens continere aquam, est Decretum, quod hodie aquam sapientiæ continet & cras non cōtinebit, quia abrogatum erit. Aliter est de lege diuina. Vnde Dauid dicit Domino: Iustitia tua iustitia in æternum, & lex tua veritas. Non solum verisimilitudo. Et in Euangelio: Cælum & terra transibunt: verba autem mea non transient. Terrena est etiam scientia illa. Vnde sicut terra aquis cōmixta impedit, ne ibi videatur: ita terreneitas multos decretistas impedit ne recte

iudicent

judicent. Sed lex Dei quæ contemptum terrenorum prædicat, quasi aqua clara est, ideo dicitur illi qui lucratiuas scientias sectatur, Ieremiæ 2. Quid tibi vis in via Ægypti: vt bibas aquam turbidam? Tumultuosa etiã est, & inflatiua. Vnde per siliquas porcorum intelligitur, de quibus filius prodigus cupiebat implere ventrem suum, Luc. 15. Siliquæ enim porcorum resonant & inflant. ¶ Propter tumultum quem habet scientia illa signantur aduocati per ranas, de quibus legitur. Exod. 7. Et in Psalmi. Ædidit terra eorum ranas in penetralibus regum ipsorum. Sed sacra scriptura est pacifica. Vnde Dauid: Pax multa diligentibus legem tuam Domine, &c. Et iterum: Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. Et Esa. 48. Vtinam attendisses mandata mea, facta fuisset sicut flumẽ pax tua. Scientia etiam decretorum animam non reficit, sed potius famem temporalium immittit, & quodammodo homines inanit, dum exteriorem apparentiam quærere facit. Ad quod potest referri, quod legitur Esaiæ 55. Quare appenditis argentum non in panibus, & laborem vestrum non in saturitate? Et vt breuiter dicamus, aliæ scientiæ, comparatione sacræ scripturæ, scientiæ non sunt. Vnde Hieronymus: Literas non nouit qui sacras ignorat.

De auaritia ministrorum ecclesiæ, & ordine dicendorum de illa. Et primo de Simonia, & de octo quæ faciunt ad eius detestationem. CAP. VII.

SEquitur de auaritia ministrorum ecclesiæ. Circa quam hoc modo procedemus. ¶ Primò dicemus de Simonia. ¶ Secundò, de peccato ædificantium Sion in sanguinibus. ¶ Tertiò, de peccato choritarum. ¶ Quartò, de peccato mercenariorum. ¶ Quintò, tangemus de signis auaritiæ quæ apparet in ecclesia Dei. ¶ Sextò, de peccato indignè conficientium. ¶ Septimò, de vitio proprietatũ in claustralibus. ¶ Octauò, de auaritia scientiæ. ¶ De Simonia primo hic duo dicemus. ¶ Primò ponemus ea quæ pertinent ad detestationem simoniæ. ¶ Secũdo, diuisiones quæ pertinent ad simoniam. ¶ Octo verò sunt quæ faciunt ad detestationem ipsius. ¶ Primum est illud verbũ Damasi Papæ: Omnia crimina ad comparationẽ simoniacæ hæresis, quasi pro nihilo reputãtur. In quo verbo tripliciter detestabilis ostenditur, & quia ostenditur excedere cætera crimina, & quia hæresi comparatur. In multis etiam aliis locis vocatur hæresis peccatum illud. Vnde Nicolaus Papa: Statuimus decretum de simoniaca tripartita hæresi: & super illud Matth. 21. Et cathedras

vendentium columbas euertit. dicit Gloss. Hinc est, quòd hæresis simoniaca damnatur Et super illud Ioann. 2. Et his qui columbas vendebant &c. dicit gloss. interlin. Specialiter damnatur simoniaca hæresis. Et Act 8. Vbi dicit Petrus Simoni mago: Pœnitentiam age ab hac nequitia tua. dicit gloss. interlinear. Idem est, à duplici malo cupiditatis & prauæ fidei. Et in veritate simoniaci, quantum ad hæc, hæretici sunt, quòd æstimant mente vel facto quod impretiabile est, sub vili pretio cadere, & separant corpus ecclesiæ à suo capite, sicut hæretici, vt inferius ostendetur. ¶ Secundò verò facit ad detestationem simoniæ, hoc, quòd ipsa est spiritualis sodomia. Sicut enim in sodomia corporali facit contra naturam ille qui est opus naturæ: sic in simonia facit contra gratiam ille qui est opus gratiæ, quia à gratia est redemptus. Et sicut in die iudicij obmutescet sodomita secundũ interpretationem sui nominis, quia hostis fuit naturæ quæ eum fecerat: quantum enim in se est, sodomita genus humanum destruit: sic obmutescet simoniacus, qui hostis gratiæ fuit, à qua redemptus fuerat. Et sicut secundum legem naturalem sodomia vel maximum peccatum, vel vnum de maximis iudicatur, quia est contra naturam. In tempore gratiæ secundum legem euangelicam maximum peccatum iudicatur simonia, quæ propriè est contraria gratiæ. Propriè enim facit contra illud Matthæi 10. Gratis accepistis, gratis date. Vnde rectè significati sunt simoniaci per Sodomitas, volentes infringere fores Loth: de quibus Genesis 19. Iámque propè erat vt infringerent fores Loth &c. ¶ Tertium quod facit ad detestationem simoniæ est magnus zelus quem leguntur sancti habuisse contra peccatum istud vnde 4. Regum 5. dixit Elisæus ad Giezi: Lepra Naaman adhærebit tibi, & semini tuo in sempiternum. Et Dominus in suo primo aduentu non legitur contra aliquod peccatum ita exarsisse, sicut contra istud. Vnde bis legitur eiecisse ementes & vendentes de templo. De prima eiectione habetur Ioan. 2. De secunda, Matth. 21. Venerat dominus iudicari, non iudicare, & vt in mansuetudine peccata toleraret, non vt ea puniret, & tamen contra istud peccatum, imò figuram istius peccati mansuetudinem seruare noluit: sed quasi iratus cum flagello de funiculis facto, mensas numulariorum, cathedras vendentium columbas euertit: licet primus aduentus esset misericordiæ, tamen de hoc peccato iustitia se intromisit. Vnde Bernard. ad Eugenium papam loquens de peste simoniæ: Intuere, inquit, magistrum: non parat aures vt audiat, sed flagellum quo feriat:

verba

verbà nec facit, nec recipit: nec enim sedet iudicans, sed insequitur puniēs. Causam tamen non tacet, quòd scilicet domum orationis domum negotiationis fecissent. Ergo & tu fac similiter. Erubescant vultum tuū istiusmodi negotiatores, si fieri potest? si non, timeant. Timeant numularij, non confidant in nummis, sed diffidant. Abscondentes suum à te, scientes effundere quàm accipere paratiorem. Propter zelum quem habuit dominus cōtra hoc peccatum, scriptum est in Psal. in persona eius, Zelus domus tuæ comedit me. Etiam peccatum Iudæ voluit dominus patienter tolerare, sed istud peccatum noluit. Petrus etiam magnum zelum habuit contra istud peccatum, quando dixit Simoni mago, Pecunia tua tecum sit in perditionem, vt legitur Act. 8. Quantum etiam zelum habeat ecclesia contra hoc peccatum, satis patet illis qui canonici iuris peritiam habent.

¶ *De* XII. *contumeliis Simoniæ.*

QVARTO facit ad detestationem simoniæ multiplex cōtumelia, quā facit istud peccatū Deo: & ponemus ad præsens XII. de contumeliis istis. ¶ Prima est, q̄ Deū vendit. Et hoc dupliciter. ¶ Primo quia vendit gratiā sancti Spiritus. vnde super illud Io. 2. His qui columbas vendebant &c. dicit glo. Spiritus in colūba apparuit. Vnde per columbam, spiritus accipitur, quem simoniaci vendunt: sed Spiritus sanctus Deus est, vendunt ergo simoniaci Deum. Aliter etiam vendunt Deum dū Christum in sacramēto altaris vēdunt pro pecunia celebrando. Nec est parua cōtumelia ista. Nō est aliquis ita pauper in mundo qui nō multū indignaretur, si quis vellet ducere eum ad forum, & ibi eū venalem exhibere tanquā iumentū suum: quanta ergo cōtumelia est Deo, cùm ipse venalis exponitur ab his q̄bus præcipuè honorandus esset? Sufficere deberet talibus q̄ Christus semel pro peccatis eorum vēditus est. Venditores isti deteriores videntur esse Iuda in his quinq;. Vēdunt immortalem, & iam glorificatū quē Iudas vendidit mortalē & in statu humilitatis: maior autem contumelia est quæ fit alicui in statu honoris, quā in statu humilitatis, vnde cōtumelia illata militi, maior est, quàm si inferatur domicello. Nec semel tantū eū vendūt vt Iudas, sed plus quàm centies: minori etiā pretio eū vēdunt quàm Iudas. Credūt etiā eum Deū esse, quod nō credebat Iudas, cùm vendidit XXX. denariis. Iudas etiā cū de hoc peccato pœnituit, pœnitētia ductus reddidit XXX. argēteos, q̄bus Christū vēdiderat: sed simoniaci ad pœnitentiā induci nō possunt vt ea restituant quæ per simoniam acquisierunt. ¶ Secunda contumelia est, quòd Deum

venditorem æstimant: quod non est parua contumelia. Si enim aliquis rex vel comes valde liberalis requiratur super venditione vestium suarum vel armorum, pro magno malo habet: quid mirum ergo si pro malo habeat ille, qui est liberalissimus largitor omniũ, qui omnia quæ fecit, ad largiendum fecit quędam vt eis largirentur, alia vt ea largiretur, qui munera sua dat bonis & malis, gratis & ingratis, amicis & inimicis, qui rogat vt ab eo petatur? Hanc contumeliam innuit Petrus, vbi dicit Simoni: Quia existimasti donum Dei pecunia possideri, quasi diceret, donatorem existimasti venditorem. Et Io. 2. dicit Dñs: Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis. Domum Dei domum negotiationis facit, qui Deum negotiatorem existimat. ¶ Tertia contumelia est, q̃ donũ Dei contemnit, quum illud quod adeò pretiosum est, quòd pretium est regni cælorum, luto temporalium parificat, in quo etiam ipsum donatorẽ contemnit. Non solet parum displicere hominibus quũ aliquis bona eorum contemnit: vt patet in mercatoribus & artificibus: præcipuè verò quum dona eorum cõtemnũtur. Et hoc multum solet retrahere etiam ipsos liberales homines à largiendo, vnde dominus Matt. 7. prohibuit ne dona eius largirentur talibus: Nolite, inquit, margaritas spargere ante porcos, id est, pretiosa de terra dare contemptoribus. ¶ Quarta contumelia est, quod simonia aufert Deo ostiũ ecclesiæ: q̃ dominus maximè voluit seruare: propter quod ostium se dixit. Ioannis 10. Sicut aliquis solet se ponere in medio ostij, quũ vult seruare ne quis ingrediatur nisi de voluntate eius. In quo verbo significauit dominus, quòd quasi violentiam ei faciet, qui nisi per eũ intrabit. Ad ostendendum etiam hoc quòd ingressum ecclesiæ maximè seruari voluit, intrauit ipse ad discipulos ianuis clausis: qui enim ingressum bene vult seruare, solet aperire volenti ingredi, quantũ minus potest de otio? Et multum placeret ei si ille qui debet ingredi, ostio omnino clauso ingredi posset. Ad idem ostendendum iussit Dominus Exod. 12. Postes ostij sanguine agni intingi. quasi diceret, saltem ostium ecclesiæ quod proprio sanguine emi, habere soleo. Hac de causa tradidit ipse claues ecclesiæ Petro: quia amabat eum ardentius cæteris. Per simile etiam potest idem manifestari in munitionibus, dum guerræ sunt portæ solent præcipuè custodiri. Vnde turres consueuerunt fieri super eas. ¶ Quinta contumelia est: quia simonia procurat vt ecclesia quæ sponsa Dei est, aliunde grauida fiat, quàm a sponso suo. Ecclesia de solo Spiritu sancto concipere deberet

quod

quod figuratum est in beata Virgine, quæ inuenta est habens in vtero de Spiritu sancto. Matt. 1. Sed Simonia facit quòd ipsa concipiat de spiritu maligno. Vnde mirum est, quòd sponsus eius non deserit eam. Ioseph enim voluit dimittere beatam Virginem, dum dubitaret vnde ipsa concepisset. ¶ Sexta contumelia est, quòd Deum facit nutrire filios adulterinos. ¶ Septima contumelia est, quòd filios Dei exhæredat à patrimonio Christi, & filios diaboli ibi hæredes constituit, iuxta illud Ecclesiastic. 23. Omnis mulier relinquens virũ suum, peccabit statuens hæreditatem ex alieno matrimonio. ¶ Octaua contumelia est, quòd Deum idololatricum facit idolo auaritię eũ offerẽs: & in hoc detestabilior est simonia aliis speciebus auaritiæ. Simoniæ enim non sufficit quòd alium Deum constituat, sed proprium Deum idolo suo immolat, quum pro pecunia celebrat. Magna contumelia esset dño alicuius castri, si subditi eius alium dominum constituerent: sed longe maior esset, si domino cõstituto verum dominũ captum offerrent. ¶ Nona contumelia est, quòd illud peccatum nulli loco, nullæ personæ defert. Alia peccata sanctitati locorum deferunt. Nullus enim fornicaretur in ecclesia vel iuxta altare: sed simonia ipsa etiam altaria inuadit. Vnde Ierem. 17. dicitur, peccatum Iuda exaratum esse in cornibus, aratum eorum. Per peccatum Iuda, peccatũ clericorũ intelligitur, qui debent vacare confessioni diuinæ laudis. ¶ Ista est quæ iuxta filium virginis ponit idolum cupiditatis, vt videatur impletum illud Daniel. 9. Et in templo erit abominatio desolationis. Simonia nõ defert Deo, nec angelis eius. Interest enim cùm diuina celebrãtur, licet Christus præsens sit inquantũ Deus, & inquantum homo cum angelis suis. In hoc simoniaci dæmonibus deteriores sunt quia dæmones timẽt Christũ & angelos eius, ipsi verò nõ. ¶ Decima contumelia est, quòd eisdem vtitur simonia ad hominũ inquinationem, quæ Christus instituit ad eorũ sanctificationẽ. Vnde bene videtur triumphasse diabolus de ecclesia, quando ecclesiã impugnat propriis armis, & quasi proprio baculo percutit eam. ¶ Vndecima cõtumelia est, quòd latrones & sacrilegos facit obtinere locum & vicem Dei. Simoniacus enim latro est. Vnde Ioan. 10. Qui nõ intrat per ostium in ouile ouiũ, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro. Vnde super illud Matthæi 21. Vos autem fecistis illam speluncam latronum, dicit gl. Latro est qui lucra sectatur, qui non dantes corporaliter persequitur: & dantes spiritualiter necat. Et dum læsionem proximi cogitat, quasi latro sedet in spelunca. Sacrilegus etiam est si-

moniacus, quia sacra sunt ea circa quæ latrocinium suum exercet. Absurdum enim est dicere eum sacrilegum qui furatur vel rapit calicem alicuius ecclesiæ, & non dicere eum sacrilegum qui furatur vel rapit totam ecclesiam cum calice & aliis quę ad eam pertinent. Dupliciter autem potest dici simoniacus fur, & respectu illius cuius bona contrectat eo nolente, & respectu pauperum quos bonis ecclesiæ defraudat. Vnde quum prælatus vicem Dei obtineat: quando simoniacus prælatus efficitur, latro & sacrilegus vice Dei in ecclesia fungitur. ¶ Duodecima cõtumelia est, quòd ecclesiam Dei iumẽtis & reptilibus replet. Suffodit enim murum ecclesiæ, scilicet prælatũ, præcipuè si tenuis sit: iuxta illud Gen. 49. Simeon & Leui fratres, vasa iniquitatis. Et subiũgitur: Voluntate sua suffoderũt murum. Et interponit Iacob quandam orationẽ, quæ frequenter facienda esset prælatis ecclesiæ. In consilio eorum nõ veniat anima mea. Minus enim periculosum esset prælatis ecclesiæ habere in consilio suo homines dæmoniacos quã simoniacos. Suffosso verò muro ecclesiæ, intrat multitudo reptilium & iumentorum, iuxta illud Ezechiel. 10. Ingredere, & vide abominationes pessimas. Et subditur: Et ingressus vidi, & omnis similitudo reptiliũ & animaliũ abominatio. Quum aliquis luxuriosus in aliqua ecclesia beneficiatur, porcus tunc in ecclesia ingreditur. Quum aliquis amans lites & rixas præficitur, tunc canis in ecclesiam ingreditur.

¶ *De multiplici damno quod prouenit de Simonia.*

QVINTO facit ad detestationem simoniæ multiplex damnum, quod inde prouenit Deo & ecclesiæ eius. ¶ Primũ autem dãnũ est, quòd Deus per eam quasi ecclesiam amittit, dũ amittit ingressum & egressum eius. Non enim est dominus alicuius castri qui non habet ingressum & egressum in eo. Ideo dicebat Psa. dominus custodiat introitũ tuum & exitum tuũ &c. Aliud damnũ est, quòd ecclesiam quæ deberet esse habitaculum filiorum Dei, cõuertit in speluncam latronum, iuxta illud Matth. 21. Scriptũ est, Domus mea domus orationis vocabitur, vos autem fecistis illam speluncam latronũ. In hoc deteriores videtur esse prælati ecclesiarum principibus secularibus: quia illi in potestate sua speluncas latronum non tolerant: sed illi. su[illegible]inent claustra in qua simoniacè intratur. Iudicio domini sunt speluncæ latronum. Satis latrones sunt qui patibulo inferni iam sunt adiudicati. Aliud damnum est, quòd vbi Deus debuit honorari, ibi exercetur idololatria. Illi enim quos aurum & argentũ introduxerunt, argento & auro quasi Deo seruiunt. vnde Osee 8. Ipsi

regn

tegnauerunt,& non ex me:principes extiterunt, & non cognoui. Argentum suum & aurum suum fecerunt sibi idôla. Qui dignitatem emit,vult postea vendere quæ ad dignitatẽ pertinẽt. Vnde super illud Actuum 8.de Simone mago,dicit Glos. Spiritum emere volebat vt aliis vendẽs plus accipere posset. Et sicut beatus Bern.dicit, Qui infideliter intrat,& non per Christum, quid nisi infideliter agit,& contra Christum ? Ex quo Christus non introducit aliquem in ecclesiam,pòst non cognoscit eum. Vnde Petrus introductus ab ancilla ostiaria in atrium principis sacerdotum,dixit se Christum non cognoscere. Ancilla ostiaria caro est quæ habet quinque sensus quasi ostia animæ. Ancilla ergo ostiaria illum introducit,quẽ carnalitas introducit. Aufert etiam simonia ecclesiæ Spiritum sanctum:quod videtur esse signatum in hoc,ꝙ ignis sacer qui per .xx. annos Babylonicæ captiuitatis vixerat,subaquis extinctus est,Antiocho vendente sacerdotium Iasoni:sicut dicit Augustinus. Per quem ignẽ figurabatur Spiritussanctus. Et hoc est maximum damnum quod possit fieri ecclesiæ ei,sicut maximũ damnũ quod posset corpori nostro est,si auferatur ei spiritus à quo habet totum suum valorem. Simonia etiam facit vt ecclesia quæ sponsa Dei est,& deberet Deo filios generare,generet monstruose talpas, serpẽtes,& etiam asinos cornutos. Quum in aliqua ecclesia canonicatur vel profitetur aliquis auar⁹, possunt dicere canonici illius ecclesiæ,Mater nostra quũ fratrem nobis generare debuit, pro fratre nobis talpam genera uit. Quum verò canonicatur aliquis detractor,tũc serpentem generat illa ecclesia:iuxta illud Eccle. 10.Si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet qui occultè detrahit. Quũ verò indiscretus aliquis episcopatur in aliqua ecclesia, tunc asinus cornutus in ea nascitur. Nihil enim aliud est stolidus mitratus,quàm asinus cornutus. Asinus enim est per stoliditatem,cornutus per mitrã. Sexto facit ad detestationem simoniæ hoc, ꝙ peccatum hoc reddit hominem exosum Deo & hominibus. vnde Eccle.20. Qui potestatem sibi assumit iniustè,odietur. glo.dicit,A Deo & hominibus. Frequenter enim licet simonia sit occulta,tamen hominem reddit exosum hominibus. Punit enim Deus eum in hoc,ꝙ apud homines gratiam non habet. Septimo facit ad detestationem simoniæ hoc,quòd ipsa vitiat radicem, vnde ea quæ sequuntur venenata vel saltem inutilia reddit. Ad quod referri potest illud Osee 9.Radix eorum exiccata est,fructum nequaquã faciẽt. ¶ Octauo & vltimo facit ad detestationem simoniæ hoc,ꝙ simonia-

ci

ci difficile saluãtur,& hoc duabus de causis.Primo,propter magnitudinem peccati. Secundò, quia oportet resignare beneficium quod simoniacè acquisierũt. vnde sunt quasi nassa diaboli. Piscis qui nassam ingressus est, non de facili per locum per quem intrauit regreditur, & per alium locum non exit nisi captus.Sic nõ de facili renuntiat homo beneficiis quæ simoniacè habet,& non aliter saluatur. vnde quasi vnum pedẽ iam habet in inferno. Vnde diligenter debet homo cauere quomodo intret in ecclesiam :nisi enim caueat sibi, in inferno quasi ponit pedem suum.Ideo dicitur Eccles.4.Custodi pedem tuum ingrediens domum domini.Qui emit beneficium ecclesiasticum,similis est illi qui emeret vt magna moles terræ super eum caderet quæ eum opprimeret,& non permitteret eum surgere. Ad difficultatem saluandi quæ est simoniacis, potest referri illud Iere.17.Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo,in vngue adamantino,exaratum super latitudinem cordis eorum.per Iudam clerici intelliguntur,quorum est intendere confessioni diuinæ laudis.Ad quos pertinet peccatũ simoniæ, quod innuitur scriptũ esse quasi indelebiliter per hoc quod dicitur stylo ferreo, qui idoneum instrumentum est ad scribẽdum, & per hoc quod scriptum est in adamantino simili vngui,id est,nitido & plano, Scriptura enim in tali materia facta diutius durat.Sed quia scriptura quæ indelebilis est,potest amitti,ideo subditur:Exaratum super latitudinem cordis eorum.Et ostenditur ꝙ hæc scriptura fit in tabula cordis, quæ non potest ab eis vel amitti vel relinqui.Ad eandem difficultatẽ pertinet quod dicit Petrus Simoni mago Actuũ octauo:Pœnitentiam age ab hac nequitia tua,& roga Deum si fortè remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse.

¶ *De diuisionibus Simoniæ.*

POST ista ponendæ sunt diuisiones quæ faciũt ad detestationem simoniæ, & quæ pertinent ad simoniã. De quibus tres tantum ponemus.Et est prima diuisio, ꝙ inter eos qui simoniam cõmittunt,alij cõmittunt eam emẽdo,vt Simon magus, qui propriè simoniaci dicuntur.Alij verò committũt eam vendendo,vt Giezi, qui Giezitæ vocãtur. Aliquando tamen largè vocantur simoniaci & isti & illi. ¶ Secunda diuisio est, secundum diuersitatem munerum per quæ simonia committitur.

¶ *De quadruplici Simonia.*

COMMITTITVR autẽ simonia quadruplici munere:videlicet cũ quis obtinet aliquod spirituale per pecuniã,vel per adulationem,

lationem, vel per preces carnales, vel per obsequiũ sordidũ. De primo legitur 3. Reg. 13. ꝙ quicunq; volebat implebat manum Ieroboam, & fiebat sacerdos excelsorum, & sequitur ꝙ propter hanc causam domus Ieroboã euersa est & deleta de superficie terræ. Si vẽditio sacerdotij idolotũ sic vindicata est à domino: quomodo vindicabitur venditio veri sacerdotij? Adulatio verò valde timẽda est. Penetrat enim cor hominis, & quasi insensibiliter: propter quod oleũ vocatur in Psal. Oleũ autẽ peccatoris non impinguet caput meũ. Et alibi: Intrauit sicut aqua in interiora eius, & sicut oleũ in ossibus ei⁹. Et fit setmo in maledictione: adulatio enim oleũ est, & maledictio. Oleum inquantũ delectat, maledictio inquantũ torméta parat. Vnde gl. super illum locũ: Quæ male delectant, dicuntur maledictio, quia torméta parant: à precibus autẽ carnalibus diligenter cauendũ est. Vnde Bern. Vbi nõ licet facere, quis locus rogãti? alius pro alio, alius forte pro se rogat. Pro alio rogãs sit suspectus: qui rogat pro se, iam iudicatus est. Exemplũ non acquiescendi precibus carnalibus dedit nobis dominus Ioan. 2. vbi dicit matri suę volẽti vt faceret miraculũ: Quid mihi & tibi est mulier? Innuens se nõ habere ex ea potestatẽ faciẽdi miracula. & Matt. 20. Non exaudiuit materteram suam petẽtem vt daret hanc dignitatem Iacobo, & Ioanni, vt vnus sederet à dextris in regno eius, & alius à sinistris. Exemplũ etiam non rogandi pro beneficio nepotibus obtinendo, habemus Gen. 18. vbi Abraham rogauit dominũ ne Sodomam destrueret: non enim voluit eum rogare specialiter de nepote suo Loth vt eum ab incẽdio liberaret. Et dicebat cantor Parisiẽsis bonæ memoriæ, ꝙ vix rogasset pro beneficio nepoti suo impetrando, qui noluit rogare dominum vt nepotem suum ab incẽdio liberaret. De illo verò qui per obsequium vult obtinere beneficium, dicit beatus Bern. Circuit sedulus explorator, sequitur, & obsequitur, simulat & dissimulat, manib⁹ ac pedibus repẽs si quomodo possit introducere in patrimonio Crucifixi. ¶ Tertia diuisio est secundũ diuersitatem eorũ quæ vendere simoniaci volũt: quia inter bona spiritualia quæ ipsi vẽdere volũt, quædam sunt spiritualia, quia illis acquiritur Spiritussanctus, vt orationes ecclesiæ. Quędam verò spiritualia, quia illis cõfertur vel habetur gratia Spiritussancti, vt sunt sacramẽta ecclesiæ præterquam matrimonium & societas ecclesiastica, & officia vel dignitates ecclesiæ. Quædam verò dicuntur spiritualia, quia ipsis habetur Spiritussanctus, vt scientia & virtus. Sciẽtia enim haberur inquantũ illuminans, & ideo prohibetur vẽdi

scien

scientia. Prou. 23. vbi dicitur, Noli vẽdere sapientiã, doctrinam & intelligentiam. Virtute verò habetur Spiritussanctus inquantum afficiens animam. Quædam verò dicuntur spiritualia, quia per ea ostenditur haberi Spiritussanctus, vt miracula: quęda verò dicũtur spiritualia large sumpto nomine, quia spiritualibus exercitiis deseruiunt, vt sunt vasa & vestes ecclesiæ. Quædã verò dicũtur spiritualia, à quibus illi sustẽtatur qui spiritualibus exercitiis sunt intenti, vt sunt decimæ. Sed ista duo vltima genera potius dicẽda sunt annexa spiritualibus, quàm spiritualia.

De peccato ædificantium Sion in sanguinibus, & de tribus quæ faciunt ad eius detestationem. CAP. VIII.

POst peccatum Simoniæ, dicendum est de peccato ædificantium Sion in sanguinibus. ¶ Tria verò sunt quæ facere possunt ad detestationem huius peccati. ¶ Primũ est maledictio, quam facit talibus Spiritussanctus. Habacuc 2. Væ, inquit, qui ędificant ciuitatẽ in sanguinibus, & præparant vrbẽ in iniquitatem: id est, per iniquitatem. Collatio beneficiorum facta cõsanguineis, quædam præparatio est vt habeant vrbem ecclesię cõcordem ad omnem iniquitatem quam facere volũt. ¶ Secundò, valent ad detestationem huius vitij, diuersa exempla & verba scripturæ. Et de exemplis sufficiat ponere octo. ¶ Octo exẽpla contra carnalem amorem. ¶ Primum est, quod legitur de Catone, ꝙ nullum dilexit priuato amore, & nullum odiuit priuato odio. ¶ Secundum est, exemplum Abrahæ: cui præcepit dominus Genes. 22. quod offerret ei vnigenitum suum in holocaustum. Idem volens ostendere in facto illo quod postea docuit verbo, vbi dixit: Qui non odierit patrem & matrẽ propter me, non potest meus esse discipulus. Abraham figurã tenet prælatorum, quos nõ vult Deus carnalem amorem habere ad parentes suos, imo vult paratos esse ad interficiendum eos si ipse præciperet. Vnde Exod. 32. dicit Moyses filiis Leui, cùm commisissent peccatum idololatriæ: Occidat vnusquisque fratrẽ suum, & amicum, & proximũ suum. ¶ Tertium exemplum est Melchisedech, de quo Apostolus ad Hebr. 7. Melchisedech rex Salẽ sacerdos Dei summi. Et subiungitur: Sine patre, & sine matre, & sine genealogia. Non facit mentionem de patre vel de matre Melchisedech, qui ꝓpriè figurat sacerdotes nouæ legis: vt ostẽdat carnalem amorẽ longe debere esse à sacerdotibus. ¶ Quartum exemplum est Moysi, de quo habetur Exod. 4. quòd cùm iret ad liberationem populi, & duceret vxorẽ suã, & filios suos, cùm esset in itinere in diuersorio, voluit eũ dominus occidere.

Scie

Sciebat enim Deus vxorem & filios sibi fore impedimento. ¶ Quintum exemplū est, Exod. 18. Vbi dicit Iethro Moysi: Proside de omni plebe viros potentes & timētes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint auaritiam, & constitue ex eis tribunos. De omni plebe, & nō de consanguineis consuluit tribunos constitui & viros potentes, non puerulos, sicut fit hodie in ecclesia. Pueris enim tradūtur ecclesiæ qui nō eas possunt fœcūdare, sed vicarios ponūt, cū valde ridiculosum sit aliquē matrimonium contrahere qui nō potest fœcūdare propter solā fiduciā ponēdi vicariū. ¶ Sextum exēplum est, in Num. 17. vbi dicit dominus Moysi: Contēplare terrā quā daturus sum filiis Israël. Cumque videris eam, ibis tu ad populū tuū. Cui respondit Moyses: Prouideat dominus Deus spirituū omnis carnis hominē qui sit super multitudinē hanc. Et Deus ad eum: Tolle Iosue filiū Nun, in quo est spiritus domini. Non petiit Moyses aliquem de filiis suis cōstitui ducē. Vnde Hiero, Moyses amicus Dei, cui facie ad faciem locutus est Deus, potuit vtiq; successores principatus filios suos facere, & posteris propriā relinquere dignitatem: sed extraneus de alia tribu eligitur Iosue, vt sciremus principatum in populos non sanguini deferendū esse, sed vitę merito. Dominus etiam innuit ibi quales sint eligendi, vbi dicit, Tolle Iosue in quo spiritus domini. ¶ Septimū exemplū est in Petro, cui dedit dominus principatum Ecclesiæ, Matth. 16. quia ardentioris amoris erat. Habebat dominus cognatum germanum magis literatum, s. Ioannem, non minorem honestate, quia virgo erat, & inter cæteros magis dilectus; noluit tamen dare ei principatum ecclesiæ: matrem suam commendauit ipsi Ioāni, quasi carnem carni: sed ecclesiam commendauit Petro, quia cum ardētius amabat. ¶ Octauum exemplum, in actibus Apostolorum 1. vbi legitur, q; Apostoli statuerūt duos, s. Ioseph & Matthiam, vt alter eorum apostolatum Iudæ susciperet. Et cùm Ioseph iustus esset, & haberet tres fatres apostolos, scilicet Iacobum minorem, & Simonem, & Iudam, & duos cognatos, scilicet Iacobum maiorem, & Ioannem, & ipse dominus apostolorum eius cognatus esset, tamen Matthias ei prælatus est.

¶ *De verbis Sacræ scripturæ quæ valēt ad detestationē carnalis amoris.*

Primo ponamus illud quod legitur Deuter. 33. vbi Moyses benedixit filiis Leui: Qui dixit patri suo, & matri suæ, Nescio vos: & fratribus suis, Ignoro illos: & nescierūt filios suos. hi custodierunt eloquiū tuū. Illi qui habent carnalem amorem, vix possunt mandata Dei seruare. Malū enim quod pro se nō facerent,

rent,faciunt pro parentibus suis. Tales non contendunt intrare per angustã portam,cùm per amorem ligent se simul, vt vnus intrare non possit,nisi omnes intrent. Iuuant enim se inuicem etiam in malis. Quomodo intrabunt xl.simul congregati per angustam portam per quam vix vnicus intrat? Secundò ponemus illud verbum Psal. Non congregabo conuenticula eorum de sanguinibus:id est,non erũt carnales cõuentus ecclesiæ sicut fuerũt synagogæ. Tertio illud Ioan.1.Qui non ex sanguinibus, neq; ex voluntate,&c.& loquitur de illis qui credunt in nomine Christi. Quarto illud Matth.16. Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis nõ reuelauit tibi. Cuius contrarium potest dici prælato qui ex carnali amore confert beneficia sua. Væ tibi Simoni non Bariona,sed satana:quia caro & sanguis reuelauit tibi,nõ Pater meus qui in cælis est. Quintò illud verbũ Domini Matt.10.Qui amat patrem & matrẽ plus quàm me,nõ est me dignus. Sexto illud Matth.8.quod dixit dominus vni de discipulis suis rogãti vt permitteret eũ sepelire patrẽ suũ:Sequere me, inquit,& dimittẽ mortuos sepelire mortuos suos. Noluit discipulũ exhibere patri suo officiũ sepulturæ, cùm tamen illud officiũ sit vnum de officiis maxime debitis inter amicos. Hiero. Ob amorem Christi obtinẽda est sepultura patris, pro cuius etiã amore nullus relinquendus est inhumatus. Septimum est,illud Matth. 18.Si manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, &c. Et iterum,Si oculus tuus scandalizauerit te,erue eum, &c. Manus est adiutor valde necessarius,vel pes:oculus consiliarius valde necessarius,à qbus tolerabilius est separari quàm à Deo separemur. Nec mirum,cum Deus caput animæ sit. Abscisio vero capitis indubitanter magis timenda est, quàm abscisio manus vel pedis,sed multi semimortui vel semiuiui,iuxta illud Luc.10.Semiuiuo relicto,de abscisione veri capitis spiritualis nõ curant, sicut corpus mortuũ de abscisione capitis corporalis non curat. Octauũ est,illud Matt.12.quod dixit domin⁹ turbæ dicenti,Ecce mater tua & fratres tui foris stãt quærentes te: Quæ est,inquit, mater mea & fratres mei? Et respiciẽs eos qui in circuitu sedebant,ait?Ecce mater mea & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatẽ Patris mei qui in cælis est,ipse me⁹ frater & sotor & mater est. Nonũ est,illud Gen.3.Quãobrem relinquet homo patrẽ & matrem,& adhærebit vxori suæ. Amor filiorũ spiritualiũ quos generat prælatus de ecclesia,adeò debetet amorẽ eius attrahere vt parentũ carnalium obliuiscatur à quo instruitur. Arbor enim humorem naturaliter mittit ad ramos, & non ad radicẽ.

De

¶ *De multiplici malo quod prouenit ex carnali amore in ecclesia Dei.*

TERTIO valet ad detestationem carnalis amoris in ministris ecclesiæ multiplex malum, quod facit hoc peccatum in ecclesia Dei. ¶ Et est primū malū, ꝙ oculum ecclesiæ in multis locis sanguis operit, ita ꝙ in multis locis non plus videt ecclesia de oculo qua de calcaneo. Oculus ecclesiæ clerus est, quē carnalis amor alicubi sic excæcat, vt mulierculæ melius videāt in spiritualibus, quā ipsi vt videatur illud Prophetæ impletū. Erit sicut populus sic sacerdos. ¶ Secundū malū est, ꝙ inutilē reddit constitutionē illam ecclesiæ quæ est de continentia seruanda ab his qui sacros habēt ordines: hoc enim statutū est ad carnalem amorē excludendū ab ecclesia: sed sicut dicit Alexāder Papa: Deus abstulit nobis filios, sed diabolꝰ dedit nobis nepotes. ¶ Tertium malū est, ꝙ carnalis amor est quasi quoddā bitumē quo arca ecclesiæ bituminata est hodie, ne spiritusſanctꝰ intret: iuxta illud Iob penult. vbi loquitur de Behemoth: Corpus eius quasi scuta fusilia, cōpactum squamis sese premētibus vna vni cōiungitur, & ne spiraculū quidē incedit per eas. Hoc bene apparet cū aliqua correptio vel electio debet fieri in aliqua ecclesia. ¶ Quartū malū est, ꝙ carnalis amor est quasi quædam catena, qua ligatos simul custodit diabolus ministros ecclesiæ, ne ei euadant, sicut duæ equæ solent simul ligari vt vna aliam custodiat: si enim eorum vnus qui amore carnali ligati sunt ad religionem velit transuolare, amor parentum retinet eum.

¶ *De triplici infidelitate carnalium.*

QVINTVM malū est infidelitas magna quā facit hoc peccatum in ministris ecclesiæ, quæ infidelitas tripliciter potest ostendi. ¶ Primo sic, si princeps aliquis peregrè profecturus tradidisset alicui de subditis suis terrā suā tēpore opportuno filiis suis diuidendā, & subditus terrā illā propriis filiis diuideret, & filios Dñi exhæredaret, nunquid non infidelis valde esset? Sic prælati ecclesiæ valde infideles sunt qui patrimonium Christi, quod filiis Christi deberēt diuidere, cōsanguineis suis tribuunt. ¶ Secundo potest ostēdi infidelitas ista per illud verbum beati Bern. Mira res, inquit, est, Episcopi habēt ad manū cui credant animas: cui autem credant facultates suas, non inueniuntur. Et subdit: Vnde liquidō datur intelligi ꝙ patiētius ferimus iacturam Christi, quàm nostram. Quandoque aliquis episcopus alicui nepotulo suo quinque millia animarum committit, cui decem pira non committeret. ¶ Tertio potest ostendi infidelitas

ista prælatorum per hoc, ꝙ ipsi infideles sunt erga consanguineos suos, quibus beneficia ecclesiastica conferunt, quod sic potest ostendi. Nunquid Dauid iniquus fuit, & infidelis erga Vriam? quem fecit poni ex aduerso belli, vbi fortissimum erat præliū, vt legitur 2. Reg. 11. Sic infidelis est episcopus qui nepotulo suo prælationem confert, cùm sciat eum imbellem, & sciat totum pondus prælij spiritualis versum super prælatos. Vnde 1. Reg. 11. legitur ꝙ totum pondus prælij versum est in Saul. Nunquid Pharao iniquus fuit in paruulos Iudęorum, cùm præcepit populo suo vt quod nasceretur de Iudæis masculini sexꝰ, in flumē proiiceretur? Sic iniqui sunt prælati in nepotulos suos quos in flumen deliciarū & diuitiarū proiiciunt, vbi spiritualiter submerguntur. Vnde nepotuli huiusmodi cōsueuerunt esse locatores. Præterea quæ maior impietas quam super puerulum vnum ponere pondus ipsis angelicis humeris formidandum, gigātibus vix portabile? Ad primum pertinet illud Bern. Parati sunt filij hominū ad honores, ad celsitudines graduum ecclesiasticorū ipsis angelicis humeris formidandos. Vnde cuilibet animæ legitur vnus angelus deputatus esse. Ad secundū pertinet illud Iob 26. Ecce gigātes gemūt sub aquis, id est, perfectissimi viri sub populis. Quæ maior impietas, quàm illi qui adeo imbecillis est, ꝙ stare nō potest quin ad ventum tētationis cadat, superponere vnum magnum castrum vel vnam magnam molam? De onere isto videtur conqueri Moyses Numer. 11. dicens: Cur imposuisti pondus vniuersi populi huius super me? Fortem oportet esse columnā super quā ponitur domus vna. Quanta ergo fatuitas est super virgulam vnam etiam arundineam villam vnā ponere? ¶ Sexto peccatum istud facit prælatos ecclesiæ amittere amicū fidelissimum & propinquissimum pro amicis carnalibꝰ, qui verius inimici dici possunt: iuxta illud Prophetæ: Inimici hominis domestici eius. Amicus fidelissimus Christus est, quo nullus maiorē charitatē habuit: de hoc amico legitur Eccle. 6. Amico fideli nulla est cōparatio, & non digna ponderatio auri & argēti. Vnde vsualiter dicitur: Amplius valet amicus in platea, quam aurū in arca. Valor huius amici in morte apparet, quando cæteri amici hominem relinquunt. Nescit homo quid amittat amittendo istum amicum, donec post mortem arguet eum conscientia sua dicens: Deum qui te genuit dereliquisti, & oblitus es Dei creatoris tui: vnde Ierem. Arguet te malitia tua, & auersio tua increpabit te. Scito & vide quia malum est & amarū reliquisse te Dominum Deum tuū.

Ideo

Ideo dicitur Eccles. Noli fieri pro amico inimicus proximo, Christo scilicet, qui propinquior est inter amicos tuos: vnde proximus vocatur Luc. 10. vbi dicitur: Quis horum proximus tibi videtur fuisse illi qui incidit in latrones? Et subditur: Qui fecit misericordiam in illum. Huic præ cæteris amicis adhærere debemus. Mihi autem adhærere Deo bonum est, ait Dauid. (Septimo peccatum istud est radix & occasio multorum magnorum peccatorum, vnde in Iuda fuit hoc peccatum initium malitiæ eius. Ex amore enim carnali quem habebat ad vxorem & liberos suos murmurauit ipse de effusione vnguenti: vnde Ioan. 12. Quare hoc vnguentum non venditur pro trecentis denariis, & datum est egenis? Et subditur: Dixit autem hoc, nõ quia de egenis pertinebat ad ipsum, sed quia fur erat & latro, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat. Vnde venditione Domini voluit illud damnũ recompensare, sicut dicit Glos. super illud Matth. 26. Tunc abiit vnus de duodecim, &c. Damnum de effusione vnguenti vult magistri pretio compensare, dicit interlin. Non timuit Iudas Dominum suum tradere vt acquireret quod daret eis quos carnaliter amabat. Sic prælati quibus dominatur amor carnis, non timent cõmittere simoniam vel alia enormia peccata, vt consanguineos suos promoueant. Et si Iudas meruit peruenire ad suspendium, quia loculos domini habens dabat vxori & filiis quod dandum esset pauperibus, licet pauca eis daret: quid meretur ille qui nõ vxori, sed concubinæ dat quod pauperibus dandum esset, & consanguineis, quibus minus tenetur quàm filiis, dat officium dispensandi res pauperum, quos scit expensuros eas in vanitates & voluptates? Non faciebat Dominus, de quo dicit Glos. super Matth. 16. Eum qui primo ascenderit, tolle. Et aperto ore inuenies stateram. Iudas communia habebat in loculis: sed res pauperum cõuertere in suos vsus nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. Si Ananias qui retinuit ea quæ pauperibus danda erant, sic punitus est, licet habuisset ea de venditione proprij agri, vt legitur Act. 5. qualiter punientur illi qui sibi & suis retinent quæ pauperibus danda essent, quæ non de suo patrimonio habent, sed ex patrimonio Christi? Item si septem viri qui electi ab Apostolis vt præessent mensis, furati fuissent ea quæ danda erant pauperibus, nunquid verissimè est ꝙ Petrus in eos vindicasset sicut in Ananiam vindicauit? Et vt breuiter concludamus, plus nocet amor carnalis ministris ecclesiæ, quàm simonia, triplici ratione.

¶ *Quòd in ministris ecclesiæ plus nocet carnalis amor, quàm simonia.*

PRIMO, quia peccatũ simoniæ magis exosum est hominibus quàm carnalis amor. Vnde multi sunt qui dedignarẽtur simoniã cõmittere, qui tamen non dedignarentur nepotulis intuitu cõsanguinitatis beneficia ecclesiastica cõferre: imò inuenitur hoc peccatũ in viris qui sancti vidẽtur esse. ¶ Secũdo, quia prælatus qui carnalẽ amorem habet, pluribus vult acquirere beneficia quã simoniacus, inquantũ talis, & ideo oportet eũ plura capere. Vnde sepẽ episcopatus nõ sufficerẽt ei, cùm plures consanguineos habeat. Simoniacus verò nõ curat nisi tantũ de vno. ¶ Tertio, quia citius liberatur qs à peccato simoniæ, quã à pœnis infernalis amoris. In morte enim saltẽ simoniacus resignat beneficio simoniacè acquisito: sed prælat⁹ carnalis etiã in morte sua vult nepotulos suos retinere beneficia, quib⁹ indigni sunt. Nota arcã Dei reductã fuisse à terra Philisthinorum, vaccis nõ reflexis ad fœtus suos, licet eos haberẽt: vt legitur 1. Reg. 6. Sic ecclesia de malo statu in quo est ꝑ magna sui parte nõ exibit, nisi illi quorũ est trahere eam, carnalem amorem deposuerint.

De peccato choritarum, quod maius est simonia. CAP. IX.

POSIT peccatum ædificantium Sion in sanguinibus dicẽdum est de peccato choritarum, quod cõmittitur quum aliquis intrat in ecclesiã Dei per violẽtiã, vel per preces armatas principũ, vel maiorum prælatorum ecclesiæ. Archiepiscopus enim vel episcopus nõ potest præcipere minori prelato vt det ecclesiasticum beneficiũ, nec etiam potest dare illud, quum minoris prælati sit primo illud dare, nisi in casu in pœnam male dantis: sicut maior dominus terrenus feuda minoris dñi non potest dare, nec præcipere ei vt det. Primo ergo ostendemus quam detestabile sit peccatũ istud, per pœnam qua legitur Dominus punisse hoc peccatũ. Secũdo per diuersas similitudines. Tertio per malũ, quod prouenit in ecclesia. Inuenitur autem Dominus punisse peccatũ istud triplicitẽr, scilicet exustione, terræ absorbitione, & lepra. De exustione Num. 16. ꝙ Chore cum ducentis quinquaginta de maioribus Leuitis igne diuino succensi sunt, quia sacerdotium rapere voluerũt. Et legitur ibidẽ de Dathan & Abiron qui ducatui Moysi inuiderunt quum essent de tribu Ruben, cui iure primogenituræ videbatur deberi, ꝙ dirupta est terra sub pedibus eorũ, & aperiens os suum deuorauit eos cum tabernaculis suis, & vniuersa substãtia eorum, descenderũntq; viui in infernum. Legitur verò de lepra, 2. Par. 26. de Ozia, qui in festiuitate propitiationis indutus stola pontificali intrauit in

in templum, vt incensum poneret, & factus est terræmotus, & percussus est lepra in facie, & fuit leprosus toto tempore vitæ suæ. Peccatum istud maius est quã peccatum simoniæ, sicut asserit Aug. dicẽs: Quis dubitet deterius esse cõmissum quod grauius est iudicatũ: quod etiã per simile potest ostendi. Grauius enim peccat raptor qui facit violentiã quã fur: & grauius peccat, qui alicui mulieri violentiã facit, quàm qui pecunia facit eã cõsentire sibi: sic grauius peccat qui per violentiã intrat in ecclesiam Dei, quàm qui per simoniã. Quanta autem contumelia Deo fiat in peccato isto, potest manifestari per hoc ꝙ principes pro tãta cõtumelia habẽt, quũ aliquis vxores eorũ exhonorat, cõtumeliam & violentiã eis inferẽdo: vix enim pacificari possunt. Quãta ergo cõtumelia est regi cælesti, cũ ostiũ ecclesiæ quæ spõsa eius est, frãgitur, & violẽtia ei fit? Valde possunt timere tales ne in eo in quo peccãt puniãtur, ne ab ingressu triũphãtis ecclesiæ omnino prohibeãtur. Nõ est parua contumelia ꝙ domino omnium à suis in terra inferatur violentia. Accidit autẽ propter peccatũ istud ꝙ in ecclesia omnino indigni promouẽtur. Vnde legitur 2. Mach. 4. de Menelao, ꝙ acceptis à rege mãdatis venit nihil habẽs dignũ sacerdotio. Ex hoc etiam peccato accidit destructio ecclesiarũ. Vnde legitur 2. Mach. 8. de Alchimo quẽ rex Demetrius cõstituit sacerdotẽ: ꝙ multo plus malefecerit filiis Israël, quã gẽtes. Hoc peccatũ dissuadet Apostolus ad Heb. 5. dicens: Nemo sibi assumat honorẽ, sed qui vocatur à Deo tanquã Aaron. Aaron ostensus est dignus sacerdotio per virgã, quæ floruit & fronduit, & fructum fecit. ¶ Et hic est primus modus quo quis vocatur à Deo ad honorem, quum aliquo miraculo ostẽditur dignus honore. ¶ Secũdus modus est, cũ aliquis ostẽditur dignus dignitate aliqua voce lapsa de cælo, vt Iosue, de quo Num. 27. Et beatus Nicolaus. Et Christus, de quo Matthæ. 17. Hic est filius meus dilectus, ipsum audite. ¶ Tertius modus fit per sortem: qua Matthæus ostẽsus fuit dignus apostolatu. ¶ Quartus modus fit per canonicam electionẽ. Sed hodie electio canonica facta est diabolica: quãdo enim in ecclesiis plures erãt boni quàm mali, tunc electio quæ est secundum pluralitatem pũctorum bona, bona erat. Plures enim erãt illi qui eligebãt Deo, illis qui eligebant diabolo: sed nunc econtrario est. Quũ enim plures sint mali quàm boni in ecclesiis: plures eligunt secũdum voluntatem diaboli, quàm secundum voluntatẽ Dei. Et sic frequenter est potius electio diabolica quàm anonica. Contra illos qui per principes seculares

volunt intrare in ecclesiam, est illud Ecclesia. 7. Noli ab homine quærere ducatum, neque à principe, neque à rege cathedram honoris. Isti non sunt gratia Dei id quod sunt, sed potius gratia hominum. Vnde in literis quæ scribuntur eis, non debet apponi Dei gratia, sed gratia hominum, & Dei furore. vnde Osee decimotertio, Dabo tibi regem in furore meo &c. Isti sunt simulacra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. hi sunt qui colunt personam potentis vt Deum suum: vnde ad eum verbis vtuntur quibus ad solum Deum vtendum est. Vos fecistis me, inquiunt, ex nihilo: in quo eum creatorē confitentur. Creare enim est ex nihilo aliquid facere. Non solum institutio prælatorum ecclesiæ, sed etiam institutio principum secularium putè à Deo debet esse. Deut. 18. Quum dixeris, Constituam super me regem, sicut habent omnes per circuitum regiones: eum cōstitues quem Dominus Deus tuus elegerit.

De auaritia mercenariorum quæ multum nociua est ecclesiæ Dei: & quòd sex faciunt ad eius detestationem. CAP. X.

AVaritia mercenariorum multum nociua est ecclesiæ Dei. Sapiens: Nullum vitium deterius est auaritia in principibus, & rempublicam regentibus. ¶ Ad detestationem huius vitij. Primo facit maledictio quam scriptura prædicit his qui sunt in peccato ito. Eccle. 2. vbi dicitur, Væ peccatori ingredienti terram duabus viis. Terram duabus viis ingreditur qui in Ecclesia vult seruire Deo & mammonæ, quum tamen dominus dicat Mat. 7. Non potestis Deo seruire, & mammonæ. De hac maledictione legitur Ezech. 33. Væ pastoribus Israël qui pascebant semetipsos. ¶ Secundo facit ad detestationem huius peccati pœna qua dñs puniuit figuram huius peccati. Leuit. 10. Vbi quum dominus ignem cælestem misisset in quo solo sacerdotes ei offerrent, Nadab & Abiu filij Aaron acceptis thuribulis imposuerūt ignē & incensum desuper, offerentes coram domino ignem alienum: egressusque ignis à domino, deuorauit eos coram domino. Ignis de cælo missus, Dei amorem designat, ex quo purè debent offerre sacerdotes. Ignis verò alienus, ignis ambitionis est vel cupiditatis. Vnde Bern. Habet aduersarius noster, vtpote peruersus diuinorum operum æmulator, ignem ambitionis, quem Saluator in nobis non accendere, sed extinguere venit. Si quis autem alienum ignem in diuino præsumpserit offerre sacrificio, morietur in iniquitate sua, etiā si patrem habeat Aaron. ¶ Tertio facit ad detestationem huius peccati multiplex malū quod facit prælatus ecclesiæ. ¶ Primū est, q̄ oculum intentionis lædit

ja

in eis, & sic consequenter fert omnia quæ faciunt in ecclesia, quæ mala sunt. Vnde Matth. 5. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuũ lucidũ erit; id est, tota congeries operum lucida erit. Si autem nequam fuerit, totũ corpus tuũ tenebrosum erit. Tunc oculus intentionis est simplex, quum aliquis sola æterna petit in ecclesia, iuxta illud Psal. Vnam petij à domino, hanc requiram &c Matthæi 6. Primum quærite regnũ Dei &c. & Apostolus: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Et tunc totum corpus, ideſt, tota congeries operũ lucida erit. Si autem oculus intentionis læsus est, tunc tota cõgeries operũ tenebrosa est. ¶ Secundò facit eum amittere Christum, quod figuratũ est Gen. 31. vbi quum Laban misisset ad tondẽdas oues, fugit Iacob sic dũm mercenarij tõsioni gregis intendunt, Christus recedet ab eis. Iudas cùm ascenderet ad tonsores ouium suarum, incestũ commisit cum Thamar: vt legitur Gene. 38. sic prælati qui non quærunt nisi tondere & mulgere oues in ecclesia Dei, sæpe à Deo deserũtur, adeò vt incestum committãt proprias filias cortumpendo. Absalon etiam cum tonderentur oues eius, interfecit fratrem suũ Amõ, quum esset temulentus. Et nota, ꝙ Iudæi in tonsione ouium solennizabant: in quo figuratum est gaudium mercenarij de commodo temporali, quod facit ecclesia Dei. Vnde Zacha. 11. Pasce pecora occisionis, quæ qui possederant, occidebant, & non dolebant: & vendebant ea, dicentes, Benedictus Deus, diuites facti sumus. ¶ Tertiò facit illud peccatũ ecclesiam cum diabolo inire illud ignominiosum fœdus, de quo legitur 1. Reg. 11. quòd Naas Ammonites dixerit viris Iabes Galaad, In hoc feriam vobiscum fœdus, vt eruam omnium vestrũ oculos dextros. Eruebat oculos dextros his quos in bello capiebat, vt sinistros scutis celantes ad bellum forẽt inutiles. Oculus dexter in multis locis erutus est Ecclesiæ: quia ibi non est iã aliqs spiritualis, sed solũ terreni homines adeò occupati circa defensionẽ temporalium, quòd ad bellum spirituale sunt inutiles. ¶ Quartũ malum est ariditas brachij dextri. vnde Zacha. 11. O pastor & idolum, dereliquens gregem: gladius super brachium eius, & super oculum dextrum eius: brachium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter obtenebrescens obscurabatur.

¶ Quartò facit ad detestationẽ huius peccati, multiplex malũ quod prouenit ex peccato isto gregi. Vnde Ioã. 10. Mercenarius & qui non est pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oues, & fugit, & lupus rapit, & dispergit oues. Lupus dicitur diabolus, vel persecutor violentus. Et Aug;

loquens de mercenario, dicit: Si ouis deuiat, nō reuocat: si infirma, non medetur: si deuoratur, non lacrymatur. Si fugiunt temporalia quæ ipse amauit, fugit ipse animas quas ipse amare iussit. Hoc bene apparebit in tempore antichristi, quando temporalia auferentur ecclesiæ: tūc enim implebitur illud Esa. 1. Et derelinquetur filia Sion sicut vmbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario. In vmbraculo vineæ nullus habitat, nisi quandiu sunt ibi racemi: nec in domicilio horti, nisi quādiu sunt ibi fructus. Sic mercenarij non habitant in ecclesia, nisi dum ibi lucrantur. Quomodo mercenarij se habeant ad gregem, ostenditur Ezech. 34. vbi sic dicitur eis: Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis: gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit non consolidastis: & quod ægrotum, non sanastis: & quod fractum, non alligastis: & quod abiectum, non reduxistis: & quod perierat, non quæsistis, sed cum auteritate imperabatis eis & cum potentia. ¶ Quintò facit ad detestationē huius peccati, peruersitas quam facit hoc peccatum in ecclesia. Altaria enim ecclesiæ in mensas nummulariorum conuertit. vnde super illud Matthæi 21. Mensas nummulariorum &c. dicit Gl. Altaria enim Dei sic vocat, propter auaritiam sacerdotum. Altare in mensam nummularij conuertit, qui in eo celebrat potius nummo quàm Deo. Et tali potest dici illud Ouidij: O nummi, nummus nobis hūc præstat honorem. Thuribula etiā ecclesiæ quæ deberent esse inferius clausa, superius verò aperta, peruertit hoc peccatū, cum ea quæ debetent fieri pro æternis, fiunt pro temporalibus. Et vt breuiter dicam hoc peccatū facit vt seruitium ecclesiæ in multis locis Deo non placeat Vnde Malac. 2. Quis est in vobis qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito? Et subdit: Non est mihi voluntas in vobis, dicit dominus: & munus nō suscipiam de manu vestra. ¶ Sextò facit ad detestationem huius peccati hoc, q̄ Christus ita diligenter cauit sibi ab auaritia mercenariorum: quod potest ostēdi primo ex hoc, quod legitur Matthæi octauo, quòd vnus scriba dixit Christo: Magister, sequar te quocunque ieris. Et noluit hoc dominus: quia propter lucrum terrenū volebat eum sequi. Vnde dixit ei, Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos &c. Vulpes, id est, homines astuti: habent foueas, id est loca infima in ecclesia Dei: sed volucres cæli, idest, nobiles, habent nidos, id est, loca alta, scilicet dignitates. ¶ Secundò potest ostendi per hoc, q̄ dominus dixit Ioan. 6. turbæ quæ propter lucrum secuta est eum: Quæritis me, inquit, non quia vidistis signa quæ feci,

feci,sed quia panem meum manducastis,& saturati estis. ¶ Tertio potest ostendi idem per hoc,quod dicit Aug. Noluit dominus per baptismū amoueri pœnam & mortalitatē nostram sicut & culpam,ne delicatè crederetur in Deum. Præterea Ioan. vlti. præcepit in nauigij dexteram mitti rete. Ibidem etiā postquam dixit Petro, Pasce oues meas, non subiunxit mercedem quam habiturus esset,qua Petrus alliceretur: sed subiunxit de morte quam pro grege erat passurus,dicens: Amen amē dico tibi, cùm esses iunior &c. quasi ad terrendum ignauos. Simile habetur in missione apostolorum,dixit enim eis, quòd paupertatē & persecutionem passuri essent. Vnde Matth. 10. Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporum. Et Luc. 9 Nihil tuleritis in via &c. Idem habetur in missione Apostolorū. Luc 10. Ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos,nolite portare sacculum &c.

¶ *Quare Deus in primitiua ecclesia noluit temporalia coniuncta esse spiritualibus.*

SED potest quærere aliquis, quū spiritus carni connexus sit in homine: quare noluit dominus in primitiua ecclesia tēporalia spiritualibus esse cōnexa? Præterea, nunquid tēporalia prouocatiua sunt ad spiritualia? Ad quod respondemus, q̄ tēporalia prouocatiua sunt illorum quæ Christus noluit habere ecclesiā sanctam. Contemptores enim temporalium voluisse esse rectores ecclesiæ suæ, & nō amatores. Qui vult sibi cauere à muscis, caueat sibi à lacte & melle quæ amāt muscæ. Præuidebat Christus, q̄ amatores temporaliū auferrent ei ecclesias, si spiritualibus officiis tēporalia lucra connecterentur. Qui vult à canibus dilaceratus aliquid, inuoluat illud carne. Vnde beatus Antonius præcepit cuidā monacho qui pecuniā habebat, vt emeret inde carnes, & super se nudus eas sibi afferret: q̄ faciens monachus à canibus dilaceratus est. Pisces ferrū transglutiūt, quia esca involutū est, licet mors sua lateat ibi. Similiter & milui intestina. Sic amatores temporaliū, officia ecclesiæ quibus terrena annexa sunt, assumunt ad damnationem suam, & videtur sequi Christum, quum sola temporalia sequātur. Sene. Multi aliquem comitantur, mel muscæ sequūtur, cadauera lupi, frumēta formicę: prædā sequitur turba ista, nō hominē. ¶ Præterea sciebat Christus, q̄ tēporalia spiritualibus officiis annexa terrori essent viris perfectis. Quis enim sanæ mentis nō timeat dispensator terrenorū esse in ecclesia, quādo legitur primū dispensatorē temporalium in ecclesia fure fuisse, & proditorem, & homicidā sui ipsius? Quis non timeat per locum illum ire in quo clauos po-

sitos esse scit, quomodo nō timeat terrena ista qui legit Iob 18. ℣ abscondita est in terra pedica diaboli. ¶ Tertiò præuidebat dominus temporalia putrefactura, imò submersura multos in ecclesia Dei. Propter quod vocantur aqua. Apoc. 12. vbi sic legitur, Et misit serpens ex ore suo post mulierem aquam tanquam flumen, vt eam faceret trahi à flumine. Mulier ista ecclesia est, quam serpens antiquus temporalium abundantia quærit submergere. ¶ Quartò præuidebat dominus superbiam quæ nascitura erat in ecclesia ex abundantia temporaliū. De qua videtur loqui dominus Esa. 60 Ponam, inquit, te in superbia seculorum, gaudium in generatione & generationem, & suges lac gentium, & mammilla regum lactaberis. Superbia seculorum, id est talis qualis est hodie in secularibus, est hodie in ecclesia Dei. Vnde Bern. ad Eugeniū papam: Vides totum ecclesiæ zelū pro dignitate feruere tuenda. Dignitati datur totum sanctitati nihil vel paruum gaudiū, cui maledixit dominus Lucæ 6. dicens, Væ vobis qui ridetis. Præfert ecclesia luctum benedictioni. De quo ibidem, Beati qui nunc fletis. quod autē sequitur, Et mammilla regum lactaberis, potest intelligi dictum in derisionem ecclesiæ, quæ in senectute sua lac transitoriæ consolationis non cessat sugere. Ecclesia enim quasi in infantia sua fuit sub veteri lege. Vnde dominus promittebat sibi terram fluentem lacte & melle. Lac enim & mel cibus sunt paruulorum. In aduentu verò Christi, à lacte separata est. Sed modo quantū ad maiorem partem sui ad lac rediit, quod signum est puerilitatis. Superbia & diuitiæ quasi connexa sunt. Vnde opes vocantur superbiæ. Prouerbiorum. 8. ¶ Quinto nolebat dominus, quòd ecclesia haberet fiduciam suam in alio quàm in ipso: volebat potius fundare eam supra petram, quàm supra terram. vnde Matthæi 16. Super hanc petram ædificabo ecclesiā meam. Si fiduciam suam haberet ecclesia in Deum, & non in diuitiis, non ita elongasset se à Deo. Legitur in Vitis patrū, quòd quidam venerūt in ciuitatem quandā vt distribuerēt ibi eleemosynas, & venientes ad domum cuiusdam pauperis viduæ, quæ quū esset candidatrix, exierat ad opus suū, quandā inuenerūt filiam quæ apparuit eis quasi tota nuda, & voluerunt ei dare vestes, quæ noluit accipere eas: mater etiā quū venisset noluit eas accipere, sed dixit: Ego habeo procuratorē meum Deum, & vos eū à me vultis tollere hodie! Et ita illi audientes glorificauerūt Deū. ¶ Sexto sciebat dominus oculum ecclesiæ impediēdū esse temporalibus istis ab officio suo. Modicum enim pulueris vel paleæ, oculū omnino cessare facit

ab officio suo. Et ideo voluit duces ecclesiæ pauperes esse, eò ꝙpaupertas expedita est, sicut dicit Senec. Et subdit: Si vis animo vacare, aut pauper sis oportet, aut pauperi similis. Et si cætera membra corporis ad plura officia conueniant, vt lingua ad gustum & locutionem, & manus similiter ad multa: oculus tamen vnicum habet, & cõtactum terrę maximè timet: sic oculus ecclesię contemplationi legis diuinæ debuit intendere, & à terrenis istis separari. Licet pes hominis à cæteris mẽbris eius separatus non sit: tamen habet separatim artem quæ ei deseruit, & artifices qui totaliter circa calciamẽta eius intenti sunt: quãto magis deberent esse aliqui qui totaliter spiritualibus sint intenti? sed magis occupata est hodie ecclesia in tẽporalibus quo ad magnam partem sui, quàm fuerit synagoga. Vnde quando datum fuit à Cõstantino occidentale imperium ecclesiæ, facta est vox de cælo, dicens: Hodie infusum est venenum ecclesiæ Dei. ¶ Mercenarij mali latrones sunt, aliunde enim intrant in ecclesiam quàm per Christum. Vnde super illud Ioan. 10. Qui non intrat per ostium &c. dicit Glos. Aliunde quis intrat, vel non bene de Christo sentiendo, vel non Dei gloriam, sed suam quærendo. Ipsi enim non abhorrẽt spoliare crucifixum, similes militibus qui spoliauerunt Christum crucifigendũ. Isti Iudaizant in ecclesia Dei, potius eligẽtes esse discipuli Moysi, quàm Christi, iuxta illud Ioannis 9. quod dixerunt Iudæi cæco: Tu discipulus illius sis, nos discipuli Moysi sumus. Discipuli Moysi sunt qui temporalia volũt quæ promisit Moyses. Discipuli verò Christi sunt qui contemptis terrenis cælestia volunt habere quæ Christus promisit. Mercenarij enim quodammodo patiũtur pœnã illam qua Dominus solet punire lusores blasphemantes. Habẽt enim faciem cordis quodammodo præposteratam. Quum enim deberẽt posteriorũ obliuiſci, & ad anteriora se extendere, iuxta verbũ Apostoli, ipsi potius iuxta verbũ Prophetæ, fiũt in retro & non in ante. Faciem enim versam habent ad tẽporalia quę retro debẽt esse, & dorsum ad spiritualia bona quę debẽt esse ante. Vnde figurati sunt per xxv. viros habẽtes dorsa ad tẽplũ, quos vidit Ezech. Ipsi deberent attẽdere quid acciderit Sichẽ & populo eius qui pro tẽporalibus spirituale opus fecerũt, circũcidẽtes se pro filia Iacob & vtilitate quã sperabãt ab Iacob & filiis eius. Vnde Gen. 34. dicit Sichem: Substantia eorũ, & primogenita eorũ, & omnia quæ possidẽt erũt nostra. Occasione enim illius circũcisionis interfecti sunt. Sic qui ꝓ terrenis spiritualia faciũt, timere possunt ne æternaliter occidãtur.

¶ De

De septem signis Auaritiæ in ecclesia Dei apparentibus. CAP. XI.

SEquitur de signis Auaritiæ quæ apparent in ecclesia Dei. Primum signum est, cùm vnus habet plura beneficia ecclesiastica, quorum sufficeret sibi vnum secundum statum suę personæ. Secundum est, cùm aliquis in die multas missas celebrat, nisi in casibus à iure exceptis. Tertium est, cùm aliquis in eadem missa multiplicat officia. Quartum est, quum quis multiplicat altaria non necessaria. Quintum est promotio ad sacros ordines, vel dignitates eorum qui sunt infra legitimam ætatem. Sextum est, reseruatio fructuum, & congregatio ab eis qui habent annuos redditus. Septimum est, concursus ad funera & processiones, & nummos horarios, & breuiter ad omnia ad quæ esca alicuius lucri terreni allicit eos, & neglectus eorum in quibus nullum lucrum speratur. Et licet aliqua ex his interdum ex deuotione fiant, cupiditas tamen ea adinuenit.

¶ *De pluralitate beneficiorum, & primo quòd non liceat habere plura beneficia ecclesiastica.*

MVLTA sunt alia signa: sed causa breuitatis tãtũ de his tãgemus, incipiẽtes à pluralitate beneficiorũ. De qua quidã de cõsilio auaritiæ dicũt, ꝙ meritorie potest quis habere plura beneficia ecclesiastica, licet vnũ eorum sit ei sufficiẽs secundũ statum suæ personæ. De quorũ numero quidã cum longo tempore affirmasset hoc esse mortale peccatũ, dũ vnicũ beneficiũ habebat, dato sibi secũdo beneficio, asseruit ꝙ licitè posset quis plura beneficia habere. Et addidit, ꝙ nullus posset intelligere, nisi qui haberet ea. Cuius rei talis potest assignari causa, sicut legitur Zach. 5. Impietas est oculus eorũ in vniuersa terra. Luxuria est oculus luxurioſi. Auaritia est oculꝰ auari, & sic de ceteris impietatibus: vnde accidit ꝙ alicui luxurioso videtur aliqua fatua mulier, quã nimio diligit amore, pulchra, quũ in veritate turpis sit: & hoc est, quia oculo luxuriæ eã intuetur: nimiꝰ enim amor luxuriosus qui in eo est, facit eum sic iudicare de pulchritudine illius. Alius autem qui non habet huiusmodi oculum, non videt illam pulchritudinẽ in illa muliere. Sic illẽ in quo oculus auaritiæ, videt ꝙ aliquis posset habere plura beneficia ecclesiastica, sufficiẽtia visione falsa vel fantastica. Illi aũtẽ qui non habent oculũ auaritiæ, non vident hoc, vnde dicũt malum esse habere plura beneficia talia ecclesiastica. quod multipliciter potest ostendi. ¶ Primo sic. Tria distinguuntur principia operationum nostrarum, s. natura, gratia, & vitium. Igitur cùm aliquis vult habere talia plura beneficia, vel natura est principium

pium huius operationis, vel gratia, vel vitiū. Et videtur ꝙ non natura. Natura enim paucis cōtenta est. vnde Sen. Exiguum natura desiderat, & 1. ad Tim. 6. Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Gratia etiā non videtur esse principium huius operationis. Quod multipliciter potest ostēdi. Primo per hoc ꝙ gratia paucioribus contenta est quàm natura: qđ patet per hoc, ꝙ ipsa est aqua sitim terrenorum extinguēs. Vnde Io. 4. Qui biberit ex aqua quā ego dabo ei non sitiet in æternum. Super quod verbū dicit Aug. Qui biberit ex flumine paradisi, de quo gutta vna maior est quàm Oceanus, restat vt in eo extincta sit sitis mundi. ¶ Secundo potest idem ostēdi per hoc ꝙ Dominus consulit contrariū. Consilium enim Dei est summa paupertas. Vnde non est verisimile, ꝙ gratia ipsius contrarium consulat. Si enim gratia ipsius multiplicationē tēporaliū consuleret, ipse Deus hoc cōsuleret. Dicitur enim hoc Deus facere quod gratia ipsius facit: & sic Deus consuleret contraria: & sic esset in eo est & non. Cuius cōtrariū dicit beatus Bern. super illud, Ductus est Iesus in desertū &c. Absit, inquit, vt spiritus veritatis qui te adduxit huc, te reducere velit: quia non est in ore eius est & non. ¶ Tertio potest idem ostendi per hoc, ꝙ in fine vitæ quum Dominus venturus est ad eos, nō auderent retinere multitudinē beneficiorū talium. Si enim gratia Dei & amore ea possederunt, desiderare debent, vt in statu tali à Domino inueniantur, vt ab eo dignā mercedem accipiant. Et si vnctio gratiæ in statu sanitatis docebat eos beneficia multiplicanda esse, ipsa in statu infirmitatis cùm maior est deuotio, nō permitteret eos de hoc dubitare. Non videtur esse consiliū diuinę gratię, ꝙ aliquis in statu illo viuere audeat, in quo non audet mori. ¶ Quarto potest ostēdi hoc authoritatibus quæ sequūtur. Aug. Qui veram fidem habet, non cupit in his miseriis fieri diues. Non videtur ergo habere verā fidem, quæ est prima gratia, ille qui desiderat habere plura talia beneficia. Quomodo ergo cōsulit ei gratia quam non habet? Itē veritas nō volat ad muscas. Charitas etiam cùm ignis est, nō tendit deorsum. Prēterea cùm charitas Deū super omnia amet, ipsa non desiderat multiplicationem terrenorū, quibus eum amittat vel impediatur ne ei intēdat. Vnde Aug. Otium sanctū quærit charitas veritatis. Idem: Videtur quidē mihi animū pluribus actionibus intentum Deo quodammodo vacuari. Non est verisimile ꝙ charitas quærat quæ eā Deo euacuent, sed potius quærit pacē in qua factus est locus eius. Ipse etiā est palliū breue quod vtrunq; operire non

potest.

potest. De quo legitur Esa. 28. Vnde August. Domine, ego per auaritiam meam te amittere nolui, sed volui tecum possidere mendacium. Itaque te amisi, quia non dignaris cum mendacio possideri. Præterea, charitas plus diligit legem Dei, quàm milia auri & argenti: non est ergo verisimile, quòd ipsa consulat multiplicitatem temporalium, quæ requirit multiplicationẽ actionum, quæ impedit hominem à studio sapientiæ diuinæ. Vnde Eccles. haist. 38. Sapientiam scribe in tempore vacuitatis: & qui minoratur actu, sapientiam percipiet. Patet ergo quòd operationis prædictæ non est principium natura vel gratia. Vnde relinquitur quòd principium eius sit vitium. Et sic patet quòd vni homini non sit licitum habere plura talia beneficia. Et hoc satis potest manifestari, si considerentur causæ propter quas aliqui credunt hoc sibi licere.

¶ *Causæ pluriũ beneficiorum, sed inefficaces.*

Alii enim credũt hoc sibi licitũ esse, quia bñficia illa bene expendunt. Alij quia nobiles sunt. Alij quia vicarios ponũt. Alij quia ad administrationem temporaliũ vtiles sunt, vel propter sapientiã huius mundi, vel propter potentiam. Contra illos qui credunt ꝙ bene possunt illa habere, quia bene expendũt illa: dicimus ꝙ nõ sufficit medico bene expendere ea quæ sibi dantur ab infirmo, & nullã curam habere de infirmitate illius. Similiter nõ sufficit aduocato bene expẽdere salariũ, & se nõ intromittere de causa. Nec stipẽdiario sufficit stipẽdia sua bene expẽdere, & de guerra se nõ intromittere. Sic clerico habẽti beneficia ecclesiastica nõ sufficit bene ea expẽdere, nisi faciat officia quibus illa annexa sunt. Contra illos verò qui credunt se posse habere plura talia beneficia, quia vicarios ponũt. Primò dicimus ꝙ eadem ratione laicus vnus imò etiam mulier posset habere decem beneficia ecclesiastica: posset enim ponere vicarios. Præterea, ridiculum est matrimonium contrahere spe ponendi vicarium: & qui hoc facit, videtur incidisse in illam maledictionem, Deut. 18. Vxorem habebit, & alius dormiet cum ea. Tertio quærimus de vicario illo: vtrum sit pastor vel mercenarius. Si mercenarius est, latro est, sicut prius ostensum est. Quum ergo dicit aliquis: Bene possum habere hoc beneficium, quia ponam ibi vicarium, penè idem est acsi dicat, Bene possum illud habere: quia ponam ibi latronem, qui furetur, & mactet, & perdat. Io. 10. si verò pastor est, quæ ratio est vt tu habeas duas ecclesias, ipse vero nullam? Nunquid dicet tibi Ioannes (id est gratia Dei, vel in quo est gratia Dei) Nõ licet tibi habere vxorem fra-

tris

tis tui. Quarto quærimus à tali vtrũ vicarius ille sit minus bonus, vel æquè bonus, vel melior quàm ipse. Si minus bonus, tũc naturalis ratio dictat, ꝙ non est recipiendus pro eo. Operarius enim in vineam alicuius conductus, nõ potest vicarium minus bonum ponere. Si verò æquè bonus est vel melior, quæ causa est ꝙ iste habeat duo beneficia, & ille nullum? Quinto ꝙ ipse deberet attendere quid acciderit de primo vicario synagogæ. Sic enim legitur Exod. 32. Moyses relinquens populũ, satis paruam morã facturus cum Domino, dimisit vicariũ satis bonũ Aaron, & tamẽ in reditu populum quem reliquerat fidelem, infidelẽ & idololatram inuenit. Præterea dicit Apostolus, ꝙ si quis nõ laborat, non manducet. Quo iure ergo pascitur aliquis de beneficio illo, vbi ipse nõ laborat? Ordinauit Deus vt qui seminat spiritualia, metat carnalia. Qua ratione ergo pauper vicarius spiritualia seminabit, & alius cornalia metet? Et quum Dominus dicat: Quos Deus coniunxit, homo non separet: quo iure denarius ille quem subditus offert vicario pauperi sibi spiritualia seminanti, accipietur à patrono male viuente: Et si quo ad forum contentiosum ius ibi videatur habere: tamen quo ad iudicium sacræ scripturæ ipse raptor est, vsurpãs sibi alterum eorum quæ à Deo cõiũcta sunt sine reliquo: id est, mercedẽ sine labore: imò etiam homicida reputatur, & respectu mercenarij quẽ defraudat, & respectu pauperum subditorum quorum sudorem comedit. De primo legitur Eccles. 33. Qui effundit sanguinem, & qui fraudem facit mercenario, fratres sunt. De secũdo legitur ibidẽ: Qui aufert in sudore panẽ, quasi qui occidit proximum suum. Vltimo dicemus ꝙ illi qui vicariũ ponũt, qui sola cupiditate lucri seruiunt, & nõ amore Dei, talem amorem faciunt matri suæ ecclesiæ, qualem amorẽ aliquis faceret suæ matri carnali, si pedem verum ei auferret, & loco eius pedem ligneum substitueret. Pes ligneus non viuit, nec corpori adhæret. Sic vicarius qui charitatem nõ habet, non est membrũ viuũ vita spirituali, nec adhæret corpori ecclesiæ. Sola enim charitate viuit quis, & adhæret cæteris membris ecclesiæ. ¶ Contra illos qui dicũt quòd possunt habere plura beneficia ecclesiastica, quia sunt nobiles, dicimus ꝙ si filij Dei sunt, & ecclesiæ Dei vtiles, non volentes excedere mensuram nobilitatis suæ, forsitã iustum est vt de beneficiis ecclesiasticis præ ceteris accipiant, si fieri potest absque iactura animarum. Sed si filij diaboli sunt, qua ratione de bonis Domini accipient? Nũquid Dominus debet nobilitatem filiorum diaboli honorare? Similiter si inutiles sunt ecclesię Dei vel

noci

no, iui suo prauo exẽplo, nõ videtur iustũ ꝙ præ cæteris cõmodum habeant ab ecclesia, ex quo ecclesia cõmodum non habet ex eis. Dicit Lombardus, ꝙ ipse nõ vult habere accipitrem qui capiat alaudam, & comedat gallinam. Sic Dominus non vult habere in ecclesia sua, qui multũ constent ei, & nihil ei prosint. Similiter si aliquis nõ est contentus illis quibus cõtentus esset si clericus nõ esset, & cùm paterna hæreditate exhæredatus sit, superiorem tamẽ vult esse quàm frater suus qui est hæres, non videtur iustum esse ꝙ Dominus eius superbiã pascat, vel sustentet. Cũ enim superbia filia diaboli sit, nõ pertinet ad Dominum pascere eam. ¶ Cõtra eos qui credunt se posse habere multa talia beneficia, quia sapientes vel potẽtes sunt, quo ad seculũ, dicimus quòd auaritia & cupiditas docet eos in hac parte. In dolosa enim statera cupiditatis sibi nihil ponderãt spiritualia, sed sola temporalia. vnde Bern. loquens de auaris prælatis: Optimi dispensatores rerũ qui de maximis minimã, & de minimis maximam curã gerunt. ¶ Tertiò loco potest ostendi nõ solũ ꝙ malũ sit plura talia beneficia habere, sed etiam quòd nulli nisi cæco debeat hoc in dubitationem venire. Certum enim est ꝙ nullus est princeps secularis in cuius curia licitum sit illi qui non habet nisi vnum equum, auenam quærere ad opus dnorũ vel ad plures equos: nec inuenitur aliquis armiger ità simplex, qui hoc adducat in dubitationẽ. Quæ causa ergo est, vt in curia Dei, idest, in ecclesia in qua tot sunt qui de auena ecclesiæ nõ possunt habere ad necessitatem, licitum sit alicui qui non habet nisi vnum equũ, auenã quærere ad plures equos? quomodo dubium est inter literatos, quod certum est inter armigeros? Nunquid potest Dominus bene dicere illud propheticũ, Quis cæcus, nisi seruus meus? Præterea etsi licitũ esset aliquẽ habere plura talia beneficia: tamẽ nõ expedit. Vnde 1. Cor. 6. Omnia mihi licent, sed nõ omnia expediunt. Licebat Apostolo sumptus à subditis sumere, sed nõ expediebat: quia pseudo apostoli haberẽt inde occasionem quærendi & lucrandi. Sic licet licitum esset alicui viro honesto & discreto habere plura talia beneficia: tamen quia amatores temporalium accipiunt inde exemplũ cupiditatis & auaritiæ non expedit. Sicut manducare idolothitum, in se licitum est homini discreto qui non comedit illud cũ veneratione idoli, tamẽ coram infirmis & simplicibus peccatum est comedere idolothitum: ipsi enim credẽtes illud comedi cum veneratione idôli, scandalizabãtur inde. vnde beatus Bern. Spiritualis homo qui omnia diiudicat, vt ipse à nemine iudicetur, omne opus suũ

trin

trina quadã cõsideratione præuenit. ¶ Primo quidem an liceat, deinde an deceat, postremo an expediat. Licitũ dicitur aliquid in respectu ad Dei prohibitionẽ. Decens dicitur in respectũ ad cõditionẽ personæ. Expediens verò in respectu ad offensionem proximi. Cõsiderare ergo debet sapiens an illud quod facturus est, licitũ sit, id est, à Deo nõ prohibitũ: deinde an deceat personam eius aliquid enim decẽs esset in aliqua persona quod tamẽ indecẽs est in alia. Præcipuè verò in viris literatis qui deberent spiritualiter esse oculi ecclesiæ, indecẽs est terteneitas & macula cupiditatis & auaritiæ: à talib⁹ enim præcipuè sumitur exẽplũ, & ad eos specialiter ptinet illud Apostoli 1. Thes. 5. Ab omni specie mala abstinete vos. Et illud Rom. 12. Prouidẽtes bona nõ tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus.

¶ *Quæ faciant ad detestationem plurium beneficiorum.*

A p detestationẽ verò hui⁹ peccati. Primo facit maledictio quã facit Dominus illis qui sunt in peccato isto, Esa. 5. dicẽs, Vę qui coniungitis domũ ad domum. Quomodo quis absque peccato habet, quod cũ maledictione Dñi habet? Secundo mutilatio ecclesiæ quæ inde prouenit. Non videtur innocens esse, qui matrem suam vno membro mutilat. Sic innocens non est, qui matrem suam ecclesiam mutilat, procurando, ꝙ minus habeat vnum membrum quàm debeat habere: ꝙ si dicatur: ꝙ ecclesia licet non habeat omnia membra quo ad substantiam, tamen habet quo ad officia: vnus enim habet officiũ plurium. Respondemus, ꝙ licet in monoculo vnus oculus suppleat vicem duorũ, nõ tamen tantũ valet habere vnũ oculũ, sicut habere duos. Nec bene seruiret matri suæ carnali qui procuraret vt loco duorum oculorũ vnicũ haberet. Tertio facit ad detestationẽ huius peccati monstrositas, & cõfusio q̃ indè prouenit in ecclesia Dei. Prouenit enim ex hoc peccato, ꝙ diuersæ ecclesiæ habent eundem oculũ. Inauditũ est diuersa corpora idẽ habere membrum. Ex hoc etiam peccato accidit, ꝙ eadem persona simul & semel diuersa replet loca, quod videtur esse contra naturã. Itẽ accidit inde ꝙ oculus vnius ecclesiæ os est in alia ecclesia: quia archidiaconus vnius ecclesiæ cãtor est alterius. Accidit enim ꝙ oculus vnius ecclesiæ distat ab ea plusquã per dietam vnam. Si aliquis cæcus reputatur, etsi oculos suos habeat in bursa sua: nunquid talis ecclesia reputãda est cæca, à qua oculi eius tantũ distant? Oculi enim sapiẽtis in capite eius: stultus autẽ in tenebris ambulat, vt dicit Salo. Eccl. 2. Oculi stultorũ in finib⁹ terrę. Prou. 17. Peccatũ istud etiã introducit quodãmodo in ecclesiam Dei

hæresim Sabellij, qui dicebat Patrem esse Filium. Contra quod dicit Aug. q̃ hoc nō inuenitur, nec in natura, nec supra naturā, q̃ eadem persona sit Pater & Filius: intellige respectu eiusdem. Sed sic vult facere peccatū istud. Accidit enim q̃ duo sunt decani in duabus ecclesiis, & vterque canonicus est in vtroque, & sic vterq; est Pater & Filius respectu vtriusque. Præterea istud peccatum facit, q̃ eadem arbor simul & semel in diuersis hortis plantata sit. Sed non vult dominus in aliquo de hortis suis arborem esse quæ fructum non faciat: vnde Luc. 13. dicit de ficulnea nō faciente fructum, Succide illam: vt quid terram occupat? Vnde quæritur quod in vtroque horto fructū facere debeat arbor talis, & sic q̃ duplex officium facere debeat, qui duplex beneficiū sufficiens habet. Qua ratione enim primo beneficio ad vnū officium obligatur, eadem ratione secundo ad secundum. ¶ Quarto facit ad detestationē huius peccati vilitas quæ ibi est. Viliū enim personarum & abiectarum est, causa lucri periculo se exponere: vnde viles se videntur ostēdere, quando præ nimio desiderio lucri incedunt per illam viam quā tot boni viri asserūt latronibus plenam: præcipue cùm videant lateratos viros, qui per eam cœperūt ire, ad vltimum relinquere eā, & nō audere vltrà transire. Resignant enim, nec audēt more cum multitudine talium beneficiorū. Præterea si aliquis cibus assereretur venenatus à multis bonis viris, licet alij essent qui contrariū assererent, tamen qui aliter haberent cibos sufficienter: non cōmitterent se discrimini, vt cibum illum comederet. Mirum est ergo quomodo ille qui habet vnū beneficium sufficiens; audet suscipere aliud, quū tot boni viri asserant ibi periculum esse. Præterea satis possent erubescere illi, ad quos pertinet quærere qualiter Deo seruire possent gratius ad placitum suū, quomodo hoc solo cōtenti sunt vt seruiāt sic ei, ne ipse interficiat eos. Non curāt enim quid sit illud quod faciūt, dūmodo mortale nō sit, non attēdentes quod dicit Bernardus loquēs ad viros perfectos: Non est vestrū, inquit, languere circa communia præcepta, nec attēdere quid Deus præcipiat: sed quid velit, probātes quæ sit volūtas Dei bona, bene placēs & perfecta. ¶ Quintò facit ad detestationē huius peccati, hoc, q̃ talis multiplicatio beneficiorum circa vnam personam, frequenter generat apostemæ superbiæ in illa persona: sicut in corpore humano nimia collectio humorū circa aliquod membrum solet apostema generare. Superbia enim similis est illi apostemati quod vocatur, Noli me tangere non enim potest sustinere se

perbus

perbus, ꝙ vitia eius reprehendãtur. ¶ Sextò faciunt ad detestationẽ huius peccati diuersa exempla, & de multis pauca ponemus testimonia. Senec. in lib. de beneficiis, ait, ꝙ quidam cùm illi ob virtutẽ & rempublicam bene gestam tãtum agri decerneretur, quantũ vna die arando circumire posset. Nõ est opus, inquit, mihi, plus quã vni ciui opus sit. Et subdit Senec. Quanto maioris virtutis putas respuisse munus, quã meruisse? Et Dauid in psal. A fructu frumenti, vini & olei sui multiplicati sunt. Et subiungit de se: In pace in idipsum dormiam & requiescã. Quasi diceret, Alij multitudinẽ temporalium quærunt: sed mihi adhærere Deo bonum est. Consuluit Iethro Moysi, onus suũ partiri in plures vt secũ esset Deus. Isti verò congregare volunt multa onera in vnũ, vt ab eis recedat Deus. Isti non possunt dicere illud Psal. Vnicus & pauper sum ego: cùm trini in personis volunt esse, nõ vnici. Ille qui trinus vult esse in personatibus, cùm vnus sit in substãtia, videtur dicere illud verbum diaboli, Ero similis Altissimo. ¶ Sex sunt reprehẽsibilia in habẽtib⁹ plura ecclesiastica beneficia. Et ꝙ præsentia pastoris sit gregi necessaria, tripliciter ostẽditur. Sex autẽ videntur reprehensibilia esse specialiter in talibus personis. ¶ Primo est reprehensibilis ablentia, cùm officium eorum requirat præsentiam tribus de causis. Primo propter gregis pestilentiam. Vnde ad eum potest dici illud verbum Senec. Tantum habes negotij, quantum medicus in pestilentia. Secũdo propter luporum infernalium importunam sæuitiam. Alij enim lupi solo clamore exterrentur. Sed de lupo infernali legitur Iob 41. Non fugabit eum vir sagittarius: in stipulã versi sunt ei lapides fundæ. pauci sunt quos lupus infernalis singulis diebus non teneat vel per aurem, vel per linguã, vel per aliud membrum. Illo membro tenetur quis à lupo infernali qui committit peccatum Necessaria est ergo pastoris præsentia quæ oues de ore lupi eruat. Vnde legitur Amos 3. Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremum auriculæ: sic eruemini filij Israël. Tertiò, necessaria est præsentia pastoris propter simplicitatem & indefensionem ouium. Certum enim est ꝙ inter omnia alia animalia vnum de simplicioribus & minoris defensionis est ouis. Cætera enim animalia vel velocitate, vel astutia, vel fortitudine & dentibus & vnguibus quasi quibusdam armis secura sunt ab hostibus suis: sed ouis nihil horum habet: ideo necessaria est ei præsentia pastoris, qui eam defendat. Similiter est in ouibus spiritualibus. Multi enim maioris simplicitatis sunt, quàm ouis vel

capra: ouis enim vel capra naturaliter fugit lupum, oues verò spirituales voluntariè in ore infernalis se ponũt. ¶ Secundo reprehensibile est in talibus personis, qꝯ supra suam virtutẽ spondent. Contra illud Eccl. 8. Non spondeas supra virtutẽ tuam: qꝯ si spopõderis, quasi restitues cogita. Supra virtutẽ suam spõdet qui animã suã in susceptione primæ ecclesiæ impignorauit, & adhuc aliã ecclesiam susscipit, cùm aliam animã nõ habeat qui in pignus pro secũda ecclesia ponat. Dominus animã suam posuit ꝓ ouibus suis: & si ex culpa pastoris eas miserit, super animã pastoris periculũ erit. ¶ Tertio reprehensibile est circa habẽtes plura beneficia hoc, qꝯ ipsi se offerunt ad fideiussionẽ periculosissimã, & instãter rogant vt ad eam recipiantur: & si recepti fuerint, de ea gaudẽt quasi inuenerint thesaurum. Solent prudentes huius seculi vitare, qꝯ non fideiubeant pro aliquo, propter pericula quæ ex fideiussione solẽt euenire. Ad fideiussionẽ verò longè periculosiorẽ multi se offerũt. Vnde Prou. 22. Noli esse cũ his qui defigunt manus suas, & qui vades se offerunt ꝓ debitis. Si enim nõ habes vnde restituas, quid causæ est vt tollat operimentũ de cubili suo. ¶ Qui curã animarũ susceperit, manꝰ suas defigit: id est, obligat. ¶ Sex sunt ad quę se obligat, qui curã pastoris susscipit. ¶ Primò ad excolendã terrã ecclesiæ. Iere. 1. Ecce constitui te hodie super gẽtes, & super regna, vt euellas, & destruas, & dissperdas, & dissipes, & ædifices, & plãtes. ¶ Secũdo ad liberationem. Vnde Prouer. 24. Erue eos qui ducũtur ad mortẽ. ¶ Tertiò ad spiritualiũ infirmitatũ curationem. Vnde Dominus in Euangelio Mat. 9. Non est opus valentibus medicus, sed male habẽtibus. Et videtur medici spirituales deteriores esse temporalibus medicis tribus de causis. Primo, quia nullorũ ægrorum curam recusant, q antumcunque incurabiles videãtur. Secũdo, quia licet de arte spiritualis medicinæ nihil nouerint, tamen curam recipiunt. Tertio, quia mercedem ab infirmis recipiũt, & de infirmis nõ intromittũt. Hæc enim in medicis corporum quantumcunque mali sunt, nõ solent inueniri. Quarto obligat ad prouisionẽ eorũ quæ spirituali vitæ sunt necessaria. Vnde · atth. 24 Quis, putas, est fidelis seruus & prudens, qnem constituit Dominus super familiã suam, vt det illi in tempore tritici mensuram? Bene enim deberet præ meditari, qui tantam familiam susscipit, vtrum habeat vnde ei possit prouidere. ¶ Quintò obligat se ad præbendum ducatum, vnde Ioã. 10. dicit, vt de pastore: Cùm proprias oues emiserit, ante eas vadit, & oues cum sequuntur. ¶ Sextò obligat se ad placandum

Deum

Deum, propter quod oportet ipse placeat. Quomodo eũ placabit qui non placet? Vnde Greg. Quomodo is qui displicet ad intercedendum, &c. ¶ Sequitur de prædicto verbo. Si enim non habes vnde restituas, &c. Operimentũ quo cubile conscientiæ debet esse ornatũ vt Deus ibi quiescat, est gratia Dei. Hoc operimentũ amittit qui supra vires suas curã animarum suscipit: vnde Prouer. 20. Tolle vestimentum eius qui fideiussor extitit alieni, & pro extraneo aufer pignus ab eo. Idẽ vocatur hic vestimentũ, prius operimentũ. Et est sensus: Tolle vestimentum: id est, tollendũ prædica. Et subditur ibi, Suauis est homini panis mendacij, sed os eius implebitur calculo. Panis mẽdacij vocatur qui acquiritur ex mendacij promissione cupidi, qui curã animarũ suscipit: sed os eius calculo ardenti implebitur. Vnde Prouer. 11. Affligetur malo, qui fidem facit pro alio. De illis qui post fideiussionem gaudent, dicitur Prouer. 17. Stultus plaudet manibus suis, cũ spoponderit pro amico. Cuius causa hæc? quia non intelligit quid fecerit: pro infirmis enim de quorum salute desperant, se responsorem constituit; cùm curam animarũ suscipit. ¶ Quartò, reprehensibile est in talibus, ꝙ post fideiussionem non curant de hoc ꝙ fideiusserunt, non attendentes quod legitur Prouerb. 6. Fili mi, si spoponderis pro amico tuo defixisti apud extraneum manum tuam. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipsum libera: quia incidisti in manum proximi tui. Discurre, festina, suscita amicum tuum. Ne dederis somnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Fideiussionem istam attendebat abbas quidam de grandi sylua, in cuius domo dominus Gulielmus de Montepessulano factus monachus abbatem pro salute suã fideiussorem recepit: qui diu conuersatus ibi honestè migrauit ad dominum. Ad quem abbas peracti exequiis direxit sermonem in hunc modum: Frater Gulielme vellem scire si Deo placeret, vtrum de fideiussione quam tib feci absolutus sim: qui licet per dimidiam diem mortuus fuisset, respondit diuino miraculo, Domine abbas, absolutus estis. ¶ Quintò reprehensibile est talibus personis, ꝙ ipsi defraudant plurimos. Primo Deum honore & seruitio. Deberet enim habere duplex seruitium de duobus beneficiis, & non habet nisi vnicum. Secundo, corpus ecclesiæ debilitat membri vnius ablatione: sicut corpus vnius hominis debilius est ex defectu pedis. Tertio, defraudat aliquem pauperem clericum qui deberet alterum illorum beneficiorum habere. Quarto vicarium,

cùm vicarius habeat laborē, & ipse mercedem. Quintò subditos à quibus metit carnalia, cum eis nō seminet spiritualia. ¶ Sexto reprehensibile est in talibus personis, q̄ ipsi reputāt beneficium, quod est onus valde periculosum. vnde Luc 22 Reges gentium dominātur eorum, & qui potestatē habēt benefici vocantur: vos autē nō sic, supple, vocadi estis benefici. Sola enim dispēsationē alienorū bonorū habetis. Cōstat ergo q̄ quādo quis committit dispēsationē alicui quæ laboriosa est, licet victū & vestitum in ea ei concedat, potius eum onerat quàm beneficium ei impendat.

¶ *De multiplici periculo, quod est in dispensando rebus ecclesiasticis.*

MVLTIPLICI vero ratione periculosa est dispensatio bonorum ecclesiasticorū. Primo, quia difficile est quòd dispēsator placeat domino & familiæ simul. Etiam difficile est gratiam familiæ non quærere, cum ipsa præsens sit, & dominus sit quasi absens, vnde relinquitur quòd difficile sit dispēsatores bonorū ecclesiæ gratiam Dei habere. Secundo periculosa est, quia computatio multum differtur. Computatio autem dilata multa facit obliuiscī: sicut beatus Bern. dicit, Dilatio ista securos reddit dispensatores, & absque timore furantes, vnde Eccl 8. Quia non profertur citò contra malos sententia, filij hominum absque vllo timore perpetrāt mala. Et Matt. 24 Si dixerit malus seruus, Moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos, manducet autē & bibat cum ebriosis: veniet autem dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit vel ignorat, & diuidet eū, partémque eius ponet cū hypocritis: illic erit fletus & stridor dentium. Tertiò periculosa est: quia dominus omnia videt quæ fiant à dispensatore. Si dicat aliquis per dispēsationē prælatorum hoc fieri, quòd vnus habeat pluta beneficia: Respondeo q̄ si prælati omnia bene facerēt, non dixisset dominus de ipsis Mat. 23. Secundum opera eorum nolite facere. Vnde Ber. Non sum tam rudis, vt ignorē vos positos dispensatores: sed in ædificationem, non in destructionē vbi necessitas urget, excusabilis dispensatio est, vbi vtilitas prouocat, dispensatio laudabilis. Vtilitas dico cōmunis, non propria: nā cùm nihil horum est, nō planè fidelis dispensatio: sed crudelis dissipatio est.

¶ *De pluralitate Missarum. Et in quorum casibus liceat dicere plures Missas.*

DICTVM est de primo signo auaritiæ quæ apparet in ecclesia Dei, scilicet de pluralitate beneficiorum. Nunc dicendum est de secundo signo, scilicet, de pluralitate missarum. Et verum est quòd in die natalis Domini licet celebrare tres missas,

sas,in aliis diebus in tribus casibus licet celebrare duas. Primus casus est,quãdo necessitas requirit vt vna de die celebretur,alia pdefunctis.Secũdus est,cũ necessitas peregrinorũ,vel hospitũ, vel infirmorũ hoc requirit. Tertius casus est,cũ tẽpus nuptiarũ labitur:tũc si necesse sit,poterit quis plures missas propter nuptias celebrare:ita tamẽ, quòd nunquàm propter aliquã necessitatẽ debet celebrare nisi duas,nec duas etiã causa adulationis vel cupiditatis,qa tũc est peccatũ mortale.Quòd autẽ cupiditas plurãlitatẽ missarũ adinuenerit,videri potest ex hoc,q̃ ille qui habet duas tenues ecclesias,in vtraq; vult missam celebrare,cũ horas canonicas vix in altera earũ velit dicere:cuius rei alia causa nõ videtur esse,nisi q̃ ad missam offertur,ad horas canonicas nõ.

¶ *Multiplex malum ex pluralitate Missarum.*

POTEST autem ostendi multipliciter, quod hoc sit malum, scilicet aliquem in die plures missas celebrare. ¶ Primo per illud verbũ Aug:Quotidie eucharistiam sumere, nec laudo,nec vitupero,qui non audebat laudare quotidie semel sumi eucharistiam:nũquid laudasset eam bis in die sumi? imò forsitã graviter pluries sumentem puniuisset. ¶ Secũdò potest idem ostendi per hoc,q̃ maius est cõficere quã simpliciter communicare, vnde cùm non liceat alicui clerico pluries cõmunicare, non est licitum alicui pluries celebrare.Et forsitan si nihil offerretur celebranti,sicut nihil offertur laico cõmunicanti, nunquam fuisset pluralitas missarum introducta in ecclesia Dei. ¶ Tertiò potest idem ostẽdi per hoc,quod dicit glossa super illud ad Heb.6. Terra super se venientem imbrem bibens &c.Prædicatio si rara est,non sufficit:si assidua,vilescit.Idem verũ est de celebratione missarum,si enim aliquis pluries celebret, vilescit ei opus illud superangelicum:non enim concessum est angelo,vt ad prolationem talium verborum,sub specie panis glorioſum Christi corpus incipiat esse : nec exhibet reuerentiam præsentiæ creatoris sui quam deberet. ¶ Quartò potest idem ostendi per hoc, quod filij Israël non colligebant de manna nisi gomor vnum per singula capita.Manna enim ꝓpria figura fuit dominici corporis. De hoc habetur Exod.16. ¶ Quintò potest ostendi idẽ per hoc, quòd agnus paschalis semel in anno immolabatur. De quo legitur Exod.12. ¶ Sexto potest ostendi idẽ per hoc,q̃ verus agn⁹, scilicet Christus semel tãtũ immolatus est,& sacerdos in veterã lege tantũ semel in anno cũ sanguine intrabat sancta sanctorũ.

¶ *De pluralitate officiorum in eadem missa.*

SEQVITVR de tertio signo auaritiæ, scilicet de plu-

ralitate officiorũ in eadẽ missa: quod licet interdũ ex deuotione fiat, veri⁹ tamẽ videtur. ꝙ cupiditas hoc adinuenerit. In eisdẽ enim matutinis nullus laudes triplicat: in missis verò cupiditas hoc adinuenit, vt si non offeratur ad vnũ officium, ad aliud saltẽ offeratur. ¶ *De multiplicatione altarium sine necessitate.*

QVARTVM autem signũ est multiplicatio altariũ absque necessitate facta, non ex deuotione, sed ex cupiditate. Vnde Osee 8. Multiplicauit Ephraim altaria ad peccãdum: factæ sunt ei aræ in delictum. Hostias offerent, immolabunt carnes & comedent, & dominus non suscipiet eas. Mira insania est, ꝙ altaria multiplicẽtur ad peccandũ, quæ purè deberent fieri ad Deũ placandum. Corpus Domiñicum super huiusmodi altaribus ex cupiditate immolatum à Deo non suscipitur, quantum ad operationẽm immolantis. Simile legitur Ier. 9. vbi sic legitur: Nunquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas?

¶ *De conseruatione fructuum.*

QVINTVM signũ auaritiæ est conseruatio fructuum, in his qui habent annuos reditus sufficientes, quorũ fatuitas multipliciter potest ostẽdi. ¶ Primo per hoc, quòd ipsi videntur esse similes cuidam stulto, qui videns quendam magnũ fluuiũ impetuosè currentẽ, cogitauit, ꝙ citò pertrãsisset, & mutuatus est vasa à vicinis suis, & retinuit in iis de aqua illa, ne cum pertransisset aqua fluuij, indigẽtiã haberet. Annui reditus quos habẽt clerici sunt, velut fluuius iugiter manãs: sed diuitiæ laicorũ qui nõ habẽt ita annuos reditus, sunt velut torrens, qui quãdoq; siccatur. Vnde nõ est mirum si ipsi reseruãt de fructibus suis. ¶ Secundò potest ostẽdi fatuitas taliũ per hoc, ꝙ ipsi de portione pauperũ, volũt thesaurũ facere, vel possessiones acquirere, cũ ipsi pauperes fame & frigore moriãtur. Cõtra quos dicit Hier. Accepisse pauperibus erogandũ & esurientibus plurimis: vel cautũ esse, vel timẽdũ, apertissimi sceleris est: aliquid exinde subtrahere, omniũ prędonũ crudelitatẽ superat. Id. Optimus dispẽsator est, q̃ nihil sibi reseruat. Suspecta est mihi charitas q̃ aliter diligit proximũ, aliter seipsum. Portionẽ suã de bonis ecclesiasticis integrè accipit, s. & victũ & vestitũ suũ. Pauperes verò esurientes & nudos dimittẽs, diuites thesaurizare facit de portione, nõ attẽdẽs quãta iniquitas sit, ꝙ Paupertũ est, successori suo diuiti reseruare, cum vniuersaliter dissuadeat Dñs in terra thesaurizare. Mat. 6. nõ videtur esse cõcessum prælatis ecclesiæ, qui exemplo suo debẽt alios ad cõtemptũ terrenorũ prouocare, ꝙ ipsi in terra thesaurizẽt. ¶ Tertiò potest fatuitas eorũ ostendi per hoc ꝙ

ea quæ ipsi subtrahunt pauperibus, aufert eis tyrannus vel maior prælatus. iuxta illud Aug. Hoc tollit fiscus, quod non accipit Christus. ¶ Quartò potest fatuitas eorũ ostendi per hoc, ꝙ ipsi ignorant qualẽ successorẽ habituri sint. vnde Eccl. 2. Detestatus sum omnẽ industriã meam, qua sub sole studiosissimè laboraui, habiturus hæredẽ post me, quẽ ignoro vtrũ sapiens aut stultus futurus sit: & dominabitur in laboribus meis &c. Congruũ esset vt prælatus qui bona ecclesiastica purè à Christo recepit, membris Christi ea impẽderet, iuxta illud Eccl. 1. Ad locũ vnde exeũt flumina reuertẽtur. Fatuũ autem videtur esse hoc, ꝙ homo qui bene potest dispẽsare, reseruet eius dispensationi, qui forsitan in voluptates & vanitates expendet Illud etiã erit materia peccati: quod potuit esse materia virtutis. Cõtra illũ qui sic facit videtur esse illud Hier. Da, inquit, pauperibus, non locupletibus, non superbis. De quo necessitas sustentetur, non quo augeãtur opes. Pars sacrilegij est, non dare pauperibus res pauperum. ¶ Quinto potest ostendi fatuitas eorũ per hoc, quòd melius esset, quòd ipsi de eis quæ sibi abũdãt eleemosynas faceret ante mortẽ, quã fieret eleemosyna illa postquã mortui essent. Eleemosyna enim ante mortẽ facta, est velut lucerna quæ præfertur homini custodiens eũ ne cadat in foueã inferni. Eleemosyna post mortem facta, est quasi lucerna quæ fertur homini post tergum, quæ nõ custodit eum à casu foueæ. Si enim in peccato mortali decesserit, nulla eleemosyna quæ pro eo fiet, liberabit eum ab inferno. Vnde eleemosyna facta pro aliquo in vita ipsius, valde melior est quàm illa quæ fit post mortẽ. Illa quæ fit post mortem, non valet ei ad plus, nisi ad liberationẽ à pœna purgatorij: illa autem quæ fit in vita, potest dñi mereri gratiã & gloriã, & liberationẽ à debito pœnæ æternæ, & à pœna purgatorij, & abundãtiã bonorũ tẽporaliũ, & multa alia. Pietas enim ad omnia vtilis est promissionẽ habens vitæ quę nũc est, & futuræ, vt legit 1. ad Tim. 4.

¶ *De promotione puerorum ad sacros ordines & dignitates.*

SEQVITVR de sextò signo Auaritiæ, ꝙ est promotio puerorum ad sacros ordines & ad ecclesiasticas dignitates. A quo peccato valde est cauẽdũ ecclesiæ Dei. Valde enim est nociuum, ꝙ innuit Salomõ, Ecc. 10. dicẽs, Væ tibi terra cuius rex puer est. Et dominus Esa. 3. cõminatur hoc synagogæ, tanquã pœnã magnam, dicẽs: Dabo pueros principes eorum. ¶ Multiplici autem ratione cauendũ esset ecclesiæ ab hoc peccato. ¶ Primò propter defectũ sapientiæ, qui est in pueris, vnde Aristoteles: Nemo iuuenes eligit duces, eò quòd non constet eos esse prudentes. Et

Iob 12. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Et etiam si scientia esset in talibus personis, non tamen haberent experientiam, quæ valde necessaria est rectoribus: vnde Eccles. iast: 34. Qui non est tentatus, quid scit? Vir in multis expertus cogitabit multa. Et deinde subditur: Qui non est expertus, pauca recognoscit. ¶ Secundò propter defectum virtutis. vnde Eccles. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi valeas virtute irrumpere iniquitates. vbi dicit Glossa, Debet quisque virtutes proprias perpendere, & pro quantitate virium curam aliorum suscipere, ne dum delectatur, loco gloriæ fiat subditis author ruinæ. Oportet prælatum ecclesiæ inflexibilem esse. Ætas iuuenilis vel puerilis tenera est in iudicium: sicut virga antequam adulta sit flexibilis est. Vnde gloss. super illud Ecclesiastici 10. Væ tibi terra, cuius rex puer est. Cuius ætas leuitati & inconstantiæ proxima est. ¶ Tertiò cauendum est ecclesiæ à promotione iuuenum: quia incertum est quales futuri sint, Vnde Prouerbiorum 30. Tria sunt difficilia mihi, & quartum penitus ignoro. Viam aquilæ volantis in cælo, viam colubri super petram, viam nauis in medio mari, & viam viri in adolescentia sua. Et si valde incertus sit volatus aquilæ in cælo, eò quòd diuertat se ad cadauer, & incessus serpentis, quia tortuose incedit, & via nauis in medio mari, quia variatur secundum quòd ventus variatur, nullum tamen horum se dicit Salomon penitus ignorare, nisi solùm viam viri in adolescentia sua. Vnde sapientiores Salomone se videntur facere illi, qui propter signa aliqua bona quæ videntur in iuuenibus, asserunt eos futuros bonos & faciũt eos promoueri, nõ attẽdentes, quòd oportet columnam prius robur suum accepisse quàm ponatur in ædificio. Ibi enim non acciperet robur. Illi etiam qui iam boni sunt, in prælatione bonitatem suam amittunt, vel per superbiam, vel aliquod aliorum vitiorum. Vnde de superbia habetur 1. ad Timotheum 3. Non neophytum, ne in superbiam elatus in iudicium incidat diaboli. Vnde dicit Glossa, In arrogantiam, quæ est ruina diaboli, incidunt, qui puncto horæ nondum discipuli fiunt magistri. Tales voluptatibus vacant. Vnde post illud Ecclesia. 10. Væ tibi terra cuius rex puer est. subditur, Et cuius principes mane comedunt. Et super illud Ecclesiast. 12. Adolescentia & voluptas vana sunt. dicit interlinea. quòd voluptas carnis comes est adolescentiæ. Ignis concupiscentiarum quasi naturaliter in iuuenibus est, cui igni materia ministratur, quando prælati efficiũtur. Habent enim diuitias quæ sunt materia gulositatis: habent

bent etiam mulieres,quarum custodes fiũt.Vnde cõsequens est vt gulæ & luxuriæ intendat:Ex quo gallo nõ succincto lumbos gallinæ traduntur, bene potest quilibet cogitare quid ex hoc possit sequi.Prius tentandũ esset qualiter ipsi regerent se,priusquam alij regendi committerentur eis.vnde Aug. Prius vide,si nosti diligere teipsum, & committo tibi proximũ. Si autẽ non nosti diligere te,timeo ne decipias proximũ sicut te.Attendendum etiam esset antequã committeretur alicui familia ad pascendum,an habeat vnde eam pascat.Ridiculũ est quòd famelici & nudi vestimenta & alimoniam aliis promittant, & vlcerũ medicos se iactent.Potius deceret tales verbũ illud Esaię 3. Non sum medicus,& in domo mea non est panis &c. ¶ Quarto cauendum est à promotione iuuenũ, propter derisionẽ hostiũ.Derideri enim potest ecclesia ab inimicis suis,cùm ipsa senuerit,si nubat puero,& pro sponso habeat quem deberet portare in gremio,& lactare lacte simplicis doctrinæ. Et potest ei dici illud, Pro patribus tuis nati sunt tibi filij. Quãdo enim debuit nubere illi qui pater posset esse, ipsa nubit illi cui opus est matre. ¶ Quinto cauẽdum est ecclesiæ à promotione talium: quia scandalizabitur populus de talium promotione subita.vnde super illud 1.ad Timo.3.Nõ neophytum &c.dicit glos. Heri in theatro, hodie in ecclesia, vespere in circo: hodie in altari, dudum fautor histrionum,nunc constuprator est virginum. Et quod legitur ibi:Cui opus est patrono, mihi parant defensorẽ: & cui opus est pædagogo, mihi instituunt doctorem. ¶ Sexto cauendum esset ecclesiæ à tali promotione:quia sicut senectus exornat quodãmodo ecclesiasticas dignitates,sic puericia quasi deturpat eas.Ad primum pertinet quod legitur Eccl.25. Quàm speciosum canitiei iudicium, & presbyteris cognoscere consilium. Quàm speciosa veternis sapientia, & glorioſus intellectus,& consiliũ. Corona senũ multa peritia, & gloria illorũ timor Dei.Ad secundum pertinet illud verbum quod dicit quidam de Nerone.Nero quũ quosdam ornare vellet,nõ ipsos ornauit, sed ornamento deturpauit. Et in veritate quũ presbyter idẽ sit quod senior,ordo sacerdotalis ad senes videtur pertinere:& quasi contraria de aliquo videntur dici quum dicitur esse iuuenis presbyter.Idẽ enim est acsi diceretur iuuenis senior.vnde Dauid in Ps.cathedram senio attribuit,dicẽs:In cathedra seniorũ laudent eũ.¶ Septimo cauẽdũ esset ecclesiæ ab huiusmodi promotione,quia multis exẽplis mouetur ad hoc.Primo exemplo domini, qui xxx, anno incœpit facere opera, quæ ad

præ

prælatos pertinent. Et Ezechiel describitur in xx x. anno fuisse quando vidit visiones. Petro etiam & non Ioanni commendauit Christus ecclesiam. Vna potuit causa esse, quia Ioannes erat adolescens. Apud Hebræos etiam prohibita est lectio principij Geneseos, & finis Ezechielis, & Cantica Canticorum ante trigesimum annum. Et alia exempla ad idem possunt adduci. Sed fortè aliquis obiiciet, q̃ Ieremias puer ad prædicandum missus sit. Et Timotheus adolescens episcopus ordinatus sit. Et Salomon ante trigesimum annum in regẽ promotus. Cui respondeti potest, quòd Ieremias antequam prædicaret, audiuit: Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, vt legitur Ierem. 1. Si dominus virgam vnam in vnam magnam columnam commutaret, iam posset poni pro columna in ædificio. Non tamen ex hoc sequitur, q̃ virga simpliciter sit vtilis ad hoc vt ex ea columna fiat. Sic licet Ieremias quasi miraculosè sapiens & robustus factus ante ætatem solitam ad prædicãdum sit missus, non tamẽ hoc ad consequentiã est trahendum. De Timotheo verò respõdet beatus Bernardus: Da mihi talem Timotheum, & ego cibo si vis eum auro, & poto balsamo. Pauci inueniuntur hodie similes Timotheo. De Salomone verò dici potest, q̃ forsitan ideo male accidit Salomoni, quia adeò iuuenis factus est rex. Diuitiæ enim & deliciæ quasi infatuauerunt eum. Præterea spiritualis gratia est ei facta. Dedit enim ei dominus subito cor ita sapiens, quòd nullus similis ei fuerit.

¶ *De libenter currentibus ad nummos horarios &c.*

Sequitur de vltimo signo auaritiæ, quod est concursus ad nũmos horarios & ad processiones, & ad cætera loca in quibus solet offerri. Hoc signũ auaritiæ in multis locis apparet in ecclesia Dei. Vidimus enim clericos cõcurrere ad horas illas, ad quas decantandas cõstituta est certa pecunia, sicut pisces cõcurrit ad panem in aqua proiectum, de aliis verò horis nõ curant. Vnde in quibusdam ecclesiis vocantur à laicis horæ illæ in quibus nummi dantur, Horæ nummi. Quod satis indecens est. Similiter si aliquod funus est in aliqua villa, concurrunt illuc sacerdotes & clerici de circumiacentibus villis, vt possit dici de illis, quod dicit dominus Matth. 14. Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquilæ. Et Iob 39. dicitur de aquila, Cõtemplatur escam, & oculi eius de lõge prospiciunt. Et subditur: Vbicunque fuerit cadauer, statim adest. Pisces escam non sentiunt, nisi eis proxima fuerit: sed tales funus sentiũt etiam si distet ab eis per vnam leucam, vel per duas, & statim concurrunt. Vnde simi

similes sunt vulturibus;de quibus dicitur,quòd existentes in regione vna,sentiunt cadauera in alia.

De peccato indignè conficiendi. CAP. XII.

QVia Simonia & alia peccata,de quibus proximo loco dictum est,frequẽter solent comitari peccatũ indignè conficiendi:ideo subiũgemus hic tractatum de peccato isto,& primo agemus de his quæ pertinẽt ad dignitatẽm conficiendi, deinde agemus de his quæ faciũt ad detestationem huius peccati.¶ Ad hoc verò q̃ aliquis dignè cõficiat, Primo necessarium est vt probet seipsum homo,& sic de pane illo edat & de calice bibat. Sicut ille qui vult infundere aliquẽ pretiosum liquorem alicui vasi,prius probat vel tẽtat vtrum vas sit mũdum vel immundum,sanum vel corruptũ:sic debet videre de se sacramentũ altaris susceperturus. Ista probatio vocatur diiudicatio in eodẽ capitulo,vbi dicit Apostolus:Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur.¶ Secundo immunditia inuenta in se necesse est vt homo eam abluat.Manibus enim illotis accedere ad mensam Domini valde indecẽs est:& in hoc peccant multum aliqui sacerdotes, qui cũ singulis diebus bis manus corporis lauent vt ad mensam corporalem accedant:tamen ad mensam Domini,in qua Dominus præsens est,& cui angeli assistũt, per vnum mensem vel duos accedũt manibus illotis:id est operibus, non attendentes quod dicitur in Psalm. Secundum puritatem manuum mearum retribuet mihi. Non secundum pluralitatem missarum, sed secundum puritatem manuum retribuet Dominus sacerdotibus. Ad istam ablutionem manuum pertinet quod dicitur in Psal. Lauabo inter innocentes manus meas &c.¶ Tertio necessarium est lumen fidei:ad quod lumen sacerdos cõsideret virtutem sacramenti : vt scilicet habeat fidẽ de effectu sacramenti illius qui est collatio vel augmẽtum gratiæ. Ad lumẽ etiam istud debet inspicere quæ latent sub specie panis & vini.Indecẽs est mensam talem esse sine lumine, & timere possunt qui habent ibi oculos obcæcatos ne videant ne illa mensa fiat illis in laqueum. Ideo dicitur in Psal. Emitte lucẽ tuam & veritatem tuam.Et pòst subditur,Et introibo ad altare Dei.¶ Quarto necessaria est fames de percipiẽdo effectũ istius sacramẽti,quam famem sacerdos non habebit nisi per humilitatem,cogitando defectus suos, & se vacuum & pauperẽ inueniri.Fastidiosos & plenos non vult Dominus saturare, sed esurientes & sitientes.Vnde Matth.5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Et ista quatuor sunt ex

parte

parte ipsius qui debet conficere. ¶ Ex parte vero cibi qui sumendus est, necessaria est præparatio. Modus autem præparādi tangitur Exod. 12. vbi sic legitur de agno paschali: Nō comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua, sed assum tantùm igni. Crudum comedit ille, in quo ignis charitatis non est. Coctum aqua comedit, qui in diuitiis viuit. Assum verò ille comedit, qui passionem Dominicam, cuius figura est sacramentum illud, diligenter recolit, ita vt meditatione eius exardescat ignis. Sed sunt nonnulli qui in præparatione cibi corporalis quē sumpturi sunt, volunt q laboretur à mane vsque ad tertiam: sed præparatione huius cibi spiritualis nollēt laborare per dimidiam horam. Secundo necessaria sunt azyma cum lactucis agrestibus, cum quibus agnus comedatur. Inconsuetum enim est carnes crudas comedere. In lactucis agrestibus quæ amaræ sunt, dolor & amaritudo pro peccatis intelligitur, quæ debēt esse in cōficiente. Vnde August. Panis iste salus est ægris, quem lachrymæ faciunt dulciorem. In azymis, intelliguntur opera, vt sunt eleemosynæ, orationes, & simul aquæ debent præcedere sumptionem Dominici corporis. ¶ Tertio necessaria est diiudicatio Dominici corporis, vt cum magna reuerētia recipiatur. De quo tangit Apost. 1. ad Cor. 11. dicens: Qui manducat & bibit indignè, iudicium, id est, damnationem sibi māducat & bibit, non diiudicans corpus Domini. ¶ Quarto necessaria est diligēs custodia post susceptionem, & præcipuè custodiendum est in quo Dominicum corpus susceptum est. Si quis in pixide, vbi Dominicum corpus positum est, fœtidum lutum poneret, infidelis iudicaretur. Qualis ergo iudicandus est ille qui os suum in quo corpus Domini recepit, detractione, vel ebrietate, vel alia spurcitia polluit, cùm spurcitia spiritualis longe maior sit immunditia corporali? Ad hoc pertinere potest quod legitur Prouerb. 27. Qui seruat ficum, comedet fructus eius: & qui custos est Domini sui, gloriabitur. De diiudicatione & custodia similiter habetur Prouerbio. 23. vbi sic legitur: Quando sederis, vt comedas cum principe, diligenter attende quæ sunt posita ante faciem tuam, ecce diiudicatio. & subditur, & statue cultrum in gutture tuo. Hoc pertinet ad custodiam oris. In ore cultrum discretionis ponendū est, vt non admittat homo in ore suo vnde ipsum possit inquinari. ¶ Vltimo necessarium est, vt in cōfessione forma tradita obseruetur. De hoc habetur in gloss. super illud 1. ad Cor. 11. Quicunque manducauerit hunc panem, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. vbi

vbi sic dicitur, Indignus est qui aliter celebrat, quàm à Christo traditum sit: & qui non deuota mente accedit, vel in voluntate peccandi manens. In summa ergo colligi potest, quòd ea quæ pertinent ad hoc quòd aliquis dignè conficiat, vel pertinent ad ipsum conficientem, vel ad ipsum cibum qui sumendus est, vel ad formam cõficiendi diuinitus traditam. Ille verò qui debet conficere vel etiam communicare, debet esse præparatus, quasi transiturus esset de mundo isto ad patrem. Ad mensam enim Domini debet accedere, sicut & ille qui moriturus est. vnde Exo. 12. præcipitur ꝙ comedẽtes agnum paschalem sint præparati ad eundum, vbi sic legitur: Renes vestros accingetis, & calciamenta habebitis in pedibus vestris, tenentes baculos in manibus: hæc est forma hominis parati ad eundum. ¶ Præter ista leguntur quædam alia in sacra scriptura quæ ad dignitatẽ eius qui debet conficere vel communicare pertinere videntur. Sicut illud quod legitur Gene. 14. de Melchisedech, quòd protulerit panem & vinum Abraham regibus deuictis. Post victoriam enim peccatorum ad sacramentum altaris accedendũ est. Ad idem pertinet hoc quod Exod. 12. præcipitur agnus paschalis tolli decima die. In quo figuratur quòd verus agnus post impletionem decalogi sumendus sit. Ea etiam quæ de sepultura Domini in Euangeliis leguntur, indicant nobis qualiter corpus Dominicum sit sumendum, sepultus enim est in monumẽto in quo nondum quisquam positus fuerat. Nõ ponat ergo aliquis Dominum, vbi iam est diabolus: quia nulla cõuentio Christi ad Belial. 2. Cor. 6. Recipitur etiam in syndone munda, id est cordis puritate: sicut Ioseph legitur fecisse. Matth. penult. Adsint etiam myrrha & aloë, quæ Nicodemus attulit: vt legitur Ioan. 19. Amaritudo contritionis & mortificatio carnis adsint: vnguenta quæ mulieres præparauerunt: id est, opera quæ pertinent ad deuotionem Dei & compassionem proximi.

¶ *Qualiter sit præparandus sacerdos ad sumendum corpus Christi.*

Vestes etiam sacerdotales instruunt nos circa idem. Præparatio enim quã facit qui celebraturus est, sacras vestes induẽdo, significat qualiter præparatus esse debeat interius. Ad idem pertinet quod legitur Leuiti. 16. vbi sic dicitur: Locutus est Dominus ad Moysen, & præcepit ei dicens: Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne ingrediatur omni tempore sanctuariũ quod est intra velum coram propitiatorio quo tegitur arca, vt non moriatur (quia in nube apparebo super oraculũ) nisi hæc antè fecerit.

rit.

rit. Et subditur: Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit: accingetur zona linea, cidarim lineā imponet capiti. Non loquitur de quolibet ingressu sacerdotis in sancta sanctorum, sed de ingressu quo intrabat cū sanguine: & ideo rectè significatur per hoc ingressus sacerdotis euāgelici, ad cōfectionem Dominici corporis & sanguinis. Quod etiam videtur per hoc quod ibi dicitur, In nube apparebo super oraculum. Quasi enim in quadā nube sacramenti, apparet Dominus super altare. Non intret ergo sacerdos ad altare, nisi tunicā habeat lineā innocentiæ, vt sit absque peccato odij. Et feminalia linea cōtinentiæ, vt sit absque peccato carnis. Et zonam lineā per sobrietatem, vt sit absq; peccato ingluuiæ ventris. Et cidarim lineam per puritatē intentionis, vt sit absque peccato cupiditatis. Alioquin timere potest, ne morte moriatur. Ad dignitatem etiam conficiendi vel communicandi pertinet quod legitur Exod. 12. vbi sic dicitur: Hæc est religio phase. Omnis alienigena non comedet ex eo. Omnis autem seruus emptitius circuncidetur, & sic comedet. Aduena & mercenarius nō comedet ex eo. Alienigena est, qui filius diaboli est per imitationem: qui scilicet est in certo peccato mortali. Vnde Ioan. 8. Vos ex patre diabolo estis. Peccator succedit diabolo, quasi patri, à nomine & hæreditate. In nomine. Vnde Dominus dicit de Iuda. Vnus ex vobis diabol⁹ est In hæreditate. Vnde Matth. 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius. Seruus emptiti⁹ est qui à certis mortalibus cauet, qui sanguine Christi efficaciter redemptus esse videtur: qui circūdendus est, si agnū verum vult sumere, vt linguam suam refrenet à verbis illicitis, & sobriè cibo & potu vtatur. Superbiæ etiam ornatus deponat. Non videtur securum esse illi qui æquè superbus vult esse sicut prius, detractor & gulosus sicut prius, accedere ad sacramentū altaris. Aduena est ille qui de nouo cōuersus est, cui non est securum ad sacramentum altaris accedere. In quo non parum videntur errare multi in ecclesia, qui illos qui manserunt in peccato carnis per totum annū vsq; ad Dominicam in Ramis palmarum, de quibus certum est eis, q̄ decem annis vel amplius post tertiam diem Paschæ, ad peccatum carnis redierunt, communicant indifferenter: non attendentes quod hic dicitur, Aduena non comedet ex eo. Interlin. illum aduenam vocat, qui nuper venit ad fidem, nec adhuc firmus est. Mercenarius verò est qui pro lucris temporalibus Christo seruit, qui agnū verum comedere nō deberet: q̄d valde male obseruatur in ecclesia Dei.

¶ Quæ

¶ *Quæ faciant ad detestationem indignè conficientium.*

POSTQVAM ostensum est in quibus dignitas conficiendi attendatur, subiungendæ sunt authoritates & rationes, & exẽpla quæ valent ad detestationẽ huius peccati. ¶ Et primo valet ad hoc illud Gregor. De quolibet indignè conficiente vel sumente corpus Christi, sicut de Iuda, dicit dominus: Verũtamẽ ecce manus tradentis mecum est in mensa. ¶ Sicut Iudas tradidit Christum persecutoribus: sic conficiens vel sumens corpus Christi indignè, tradit eum quantũ in se est dæmonibus, dum ponit eum in loco qui est in potestate dæmonum. ¶ Secũdo facit ad hoc illud Aug. Magis peccãt qui tradunt Christum peccatoribus membris diaboli, quàm tradiderunt eum crucifixoribus Iudæis. ¶ Tertiò facit ad hoc quod dicit Glos. super versum illum, Dederunt in escam meam fel: vbi sic habetur, Hoc adhuc facit cõtemptor sedentis in cælo, & grauius peccat quã qui crucifixerunt ambulantem in terra. Quod verum est ad minus quo ad circũstantias multas. ¶ Prima est: quia indignè sumentes corpus Christi, scienter contumeliam Christo inferũt, quem verum Deum esse credunt: deteriores in hoc Iudæis, qui si cognouissent, nunquã Dominũ gloriæ crucifixissent. 1. Cor. 2. Vnde non potest Dominus rogare pro indignè sumentibus sicut pro Iudæis rogauit, dicẽs: Pater, ignosce illis, quia nesciũt quid faciunt. Luc. 23. ¶ Secunda, quia contemnunt Christum regnantem, quem Iudæi cõtempserunt mortalem. Maior autem contumelia est quæ infertur alicui in statu honoris, quàm quæ infertur ei in statu humilitatis. Sicut contumelia quæ infertur alicui cùm miles est, maior est, quàm quæ infertur ei quum domicellus est. ¶ Tertia circũstantia est, quia contumelia crucifixionis tantum semel à Iudæis illata est: ab indignè verò conficientibus vel sumentibus quotidie infertur. ¶ Quarta, quia vilitas, & macula culpæ magis Deo displicet, quam vilitas pœnæ quæcũq; sit: sed indignè sumẽtes corpus Christi, faciunt quantum in se est ad hoc ꝙ Christus polluatur, sicut infrà patebit. Ergo quantũ in se est faciunt illi, vt videtur, quod magis sibi displicet, quàm quod fecerunt ei Iudæi. ¶ Præterea quã maiorem contumeliam potest quis inferre domino suo, quàm si eum capiat, & in carcerem immundissimum proiiciat? Non esset maior cõtumelia si eum occideret, licet maior dolor ibi esset. Cõtumelia verò ista satis insinuatur ad Heb. 10. vbi cõculcatio vocatur. Sic enim ibi legitur: Irritam quis faciens legem Moysi, sine vlla miseratione, duobus aut tribus testibus moritur: quãto

magis putatis deteriora mereri supplicia qui filiũ Dei conculcauerit? Vbi dicit Glo. Christũ cõculcat, qui liberè peccat absq; timore & pœnitẽtia. Et indignè eo participat. Idem insinuatur nobis Ioan. 13. vbi dicitur: Qui mãducat panem meum, leuabit super me calcaneum suum. Calcaneo cõculcatio fit. Et vbi nos habemus in Psal. Magnificauit super me supplantationem. Alia litera habet, Ampliauit super me calcaneũ suũ: id est erexit pedem, vt me cõculcaret. ¶ Ad detestationem huius peccati facit quod legitur 1. ad Cor. 11. Quicunque manducauerit hunc panẽ, & biberit calicẽ Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini: vbi dicit Glo. id est, reus erit acsi Christum occideret. Si quis qui fidẽ haberet, sciret semel se Christũ crucifixisse, ipse vellet nudis pedibus per totum mundum toto tempore vitæ suæ pœnitentiã agere: quid ergo debent etiam facere illi qui toties cõmiserunt peccatum simile illi peccato? Ité dicit Ambr. Qui indignè Christum sumit, idem est acsi interficiat. Talis iterũ Christum crucifigit: iuxta illud ad Heb. 6. Rursum crucifigentes filiũ Dei, & ostentui habentes. Ipsi quantum in se est Christũ iterum crucifigunt eum ostentui habentes: id est, derisioni. Illudũt enim ei dum simulant se cũ adorare, quẽ in veritate inhonorãt. Vnde potest Christus dicere de eis, quod super dolorẽ vulnerum suorum ei addiderunt. Tales quantum in se est, corpus Christi polluunt. Vnde Mala. 1. Dicit Dominus exercituum ad vos, ô sacerdotes, qui despicitis nomẽ meum, & dixistis, In quo despeximus nomen tuum? Et subditur: Offertis super altare meũ panem pollutum. Vbi dicit Gl. Panem, id est, corpus Christi polluit, qui indignus accedit ad altare, & ad mẽsam Domini. Talis sordidus, & excõmunicatus corpus Christi osculatur. De excõmunicatione eius 1. ad Corinth. vlti. Si quis non amat Dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema. Ad aliud verò pertinet quod dicit quidã sanctus indignè cõficienti: Quomodo labiis illis osculãris filiũ Virginis, quib⁹ osculatus es labia meretricis? ¶ Attendere deberet talis etiã formã verborũ, qua Christus admonet eum, vt aduertat hoc esse corpus suũ quod sic contrectat. Hoc, inquit, est corpus meum, super quod ostium fœtidum aperis, quod quum sis fera pessima deuorare præsumis. Et idolothitũ facis, quia cani vel porco apponis. In cuius facie expuis, quãdo in lutum platearum proiicis. Ad primum potest referri quod legitur in Psalm. Os peccatoris, & os dolosi super me apertum est. Hoc verò potest dicere Christus, quando indignè conficiens os aperit ad suscipiendum

dum eum. Ad secundũ potest referri quod dicit Iacob, Genesis 37. Fera pessima comedit eum. Tertiò, de corpore Christi idolothilum facit, qui ex cupiditate celebrare præsumit. Cani vel porco apponit illud, qui illud assumit, quũ porcus sit per luxuriam, imò porco immũdior, vel canis per detractionem. Vnde, videtur dicere illud quod dicit Goliath ad Dauid, 1. Regum 22. Veni, inquit, ad me, & dabo carnes tuas volatilibus cæli & bestiis terræ: cũ ipse sit volatile cæli per superbiam, & bestia terræ per cupiditatẽ & auaritiam. Ad duo verò vltima pertinet quod dicit quidam sanctus: Sacerdos luxuria inquinatus iuxta filium Virginis ponit idôlũ Veneris. Et dum sanctam faciem benedicit, quasi in facié eius spuit, dum sumit filiũ Dei, quasi in lutum platearũ proiicit. Cũ de Sarracenis dicatur, Deus venerũt gentes in hæreditatẽ tuam, &c. De indignè conficientibus potest amplius dici: scilicet ꝙ polluerunt filium sanctum suũ. Ad magnitudinẽ etiam contumeliæ facit hoc, ꝙ indignè conficiẽtes Deo contumeliam inferunt, quasi coram curia sua cõgregata. Adest enim ibi Deus, adsunt homines & Angeli: Vnde Gregor. Quis fidelium dubium possit habere in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem cælos aperiri, atque in illo Iesu Christi mysterio angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrena cælestibus iungi? Ad magnitudinem etiam contumeliæ facit hoc, ꝙ tales inferunt Deo contumeliam in propria domo eius. Vnde Iere. 11. Quid est ꝙ dilectus meus in domo mea facit scelera multa? ¶ Præter prædicta sunt quatuor quæ faciunt ad detestationem huius peccati. ¶ Primum est, magna ingratitudo quæ est ibi. Venit enim diuina maiestas visitare hominẽ in sacramento altaris, & hoc cum plenitudine charismatum. Vnde Eucharistia vocatur sacramentũ istud, & miser homo nõ timet contumeliã ei inferre, quẽ pro posse suo debuit honorare. Satis admirari possumus in hac parte bonitatẽ diuinã & peruersitatem humanã. Quid est homo (ait Dauid) quia magnificas eum: aut filius hominis, quia visitas eũ? Etiam latrones illis ad quorũ mensam comederunt seruant fidem: per annum indigne verè cõficiens vel communicans, in ipsa mensa ad quam cum Domino comedit, ei contumeliam facit. Vnde bene potest dici de Domino illud Eccles. 29. Pascet & potabit ingratos, & adhuc amara audiet. Ad magnitudinẽ ingratitudinis facit hoc, ꝙ in sacramento illo mors Domini figuratur. Vnde 1. ad Corinth. 11. Quotiescũque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis mortem Domini annunciabitis. Magna verò ingratitu-

do est,aliquã ei contumeliam inferre quem recordatur mortuum pro suo amore. ¶Secundo facit ad detestationem huius peccati hoc,ꝙ indignè conficientes vel communicantes, infeliciores videntur esse cæteris peccatoribus. Ipsum enim summum bonum eis est noxiũ,& ex ipsa vita moriuntur, & ex ipsa antidoto incurrunt infirmitatẽ ad mortẽ. Quis locus curationi,quãdo quod debuit curare hominem,ipsum interfecit? Vnde in libro Prosperi:Sacramẽtum summæ pietatis sibi in iudicium sumit indignus .Bene esse nõ potest male accipienti quod bonum est. ¶Tertiò facit ad detestationem huius peccati, pœna quá Dominus accipit etiam in præsenti de indignè sumentibus corpus Christi.Vnde 1.Corin.11.postquam dixit Apostolus:Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit,subdidit: Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiũt multi.Et exponit Gl.Infirmi febribus, imbecilles longis valetudinibus,& infirmitatibus,& dormiũt morte corporis. Legitur etiam in libro Paschasij, ꝙ quicunque indignè cõmunicat,nisi bonitas Christi, cuius iudicio omnia pendent,gladiũ suspenderet, & temporalem iudicem, vt pœniteant remoueret,ab angelis ad hoc positis perimeretur.Nec mirum, Si enim pro morte Christi gens Iudæorum destrui debuit, & peccatum indignè conficientium simile est peccato eorum, qui crucifixerunt Christum,sicut prius ostensum est:iustissimè possunt tales à Domino interfici. ¶ Vltimò faciũt ad detestationẽ huius peccati diuersa exempla.Et de multis pauca ponamus. Ioãnes Baptista in vtero matris sanctificatus,à pueritia in eremo conuersatus,& inuitatus à Domino,timuit tangere verticẽ Domini, ipsis angelis reuerendũ & tremẽdum. Vnde cantat ecclesia de eo : Baptista contremuit,& non audet tangere sanctũ Dei verticem:sed clamat cum tremore, Sanctifica me Saluator. Quomodo ergo aliquis immundus non timet sumere totũ corpus Christi iam glorificatũ?Item beata Magdalena quæ tanto feruore Dominũ diligebat,& tam deuotè ei viuo & mortuo seruiebat,non est permissa tangere pedes Domini, eò ꝙ non crederet Filium æqualem esse Patri Itẽ beatus Marcus sibi abscidit pollicem,vt reprobus esset sacerdotio : tantum rouerebatur Dominicum corpus conficere.Et quidã senior inter eremitas, cũ ab illis eligeretur in sacerdotẽ, & ab episcopo Ægypti ordinatus esset,ait:Ego licet sim sacerdos,in vita tamẽ mea non conficiam.Legitur etiam 2.Regum sexto, de Oza, quòd cùm bobus recalcitrantibus arca declinaretur,ipse extendit manum

suam

suam,& tenuit eam. Et iratus indignatione Dominus contra Ozam percussit eũ super temeritate, qui mortuus est ibi. Tradunt Hebræi,ꝙ ea nocte dormierat cũ vxore sua. Si Oza interfectus est à Dño,quia præsumpsit tãgere arcam quæ erat figura Dominici corporis: cum ea nocte iacuisset cum propria vxore: quid meretur ille qui iacuit cũ sua concubina,& tamen ipsum verũ corpus Domini tenere vel sumere præsumit? Item legitur 1.Reg.6.ꝙ Bethsamitæ percussi sunt à Domino, eò ꝙ vidissent arcam Domini: & percussi sunt l x x. viri, & quinque millia plebis. Si tot homines percussi sunt, quia attentauerunt circa arcam Domini, quod eis erat prohibitum, scilicet videre arcam Domini nudam: quid merentur illi qui attrectant aliquid circa corpus Domini, quod eis prohibitum est? Præterea sancta Maria Ægyptiaca pœnitẽtiam agens in deserto, semel tantum hoc sacramentum accepit à Zosyma eremita loci illius. Et licet singulis diebus fuerit lacrymata, tamen tunc ampliùs quasi vsque ad effusionem oculorũ. Legitur etiam Matth.8.ꝙ Centurio dixit Domino dicenti sibi, Ego veniam & curabo puerũ tuum. Domine, non sum dignus, vt intres sub tectum meũ. Et Luc.5. legitur, ꝙ Petrus ait Domino, Exi à me, quia peccator sum. Legitur etiam Exo.3. quum Dominus apparuisset in rubo Moysi, ꝙ dixit ei Dominus: Solue calciamẽtum de pede tuo: locus enim in quo stas, terra sancta est. Sic cùm Dominus adest in sacramento, omne morticinium remouendum est.

¶ *De peccato eorum qui non curant communicare.*

Post peccatum eorum qui indignè conficiũt vel cõmunicant, dicendũ est de duobus peccatis quæ videntur esse annexa huic peccato, scilicet de peccato eorum qui nunquã curat communicare, & de peccato eorũ, qui postquam Dominũ in sacramento altaris sumpserunt, per peccatũ mortale eũ à se expellunt: ¶ Ad detestationẽ verò primi peccati triplex testimoniũ scripturæ potest adduci. ¶ Primum est in veteri lege, Nu.9. vbi sic legitur: Homo qui fuerit immundus super anima, siue in via procul faciat phase Domino mẽse secũdo Si autẽ mundus est, & in itinere nõ fuit, & tamen non fecit phase, exterminabitur anima illa de populis suis. Immũdus super anima dicebatur ille, qui immũdus erat ex cõtactu mortui. ¶ Secundũ testimoniũ est in noua lege, Ioan.6. vbi dicit Dñs: Nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinẽ, nõ habebitis vitam in vobis. ¶ Tertiũ testimoniũ est, constitutio ecclesiæ,

quæ dicit,quòd quilibet pòstquã ad annos discretionis peruenerit, saltem semel in anno confiteatur omnia peccata sua, & suscipiat reuerenter ad minus in pascha Eucharistiæ sacramentum: nisi fortè de consilio proprij sacerdotis ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab eius perceptione duxerit abstinendum. Alioquin viuens ab ingressu ecclesiæ arceatur,& moriens Christiana careat sepultura. Multum autem dolere debet ille qui non cõmunicaret saltem semel in anno. ¶ Primò,debet esse causa doloris hoc,quòd Dominum multum offendit. Non enim parum offenditur Deus, quãdo à suis negatur ei hospitium semel in anno, in quibus deberet habere continuè hospitium. Quòd aũt Deus multũ ex hoc offendatur, potest ostẽdi ex hoc quod legitur Luc. 10. de his qui non essent recepturi discipulos eius: Dico vobis quòd Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi ciuitati quæ non receperit vos. Si tantum offenditur Deus quando discipuli eius non suscipiuntur:quantum credendus est offendi,quando sibi ipsi hospitium negatur, & præcipuè quãdo suis? Vnde Ioan.1. In propria venit,& sui eũ non receperunt. Qui domino hospitium negant: timere possunt ne dicatur eis illud verbum quod legitur Matthæi 25. Discedite à me maledicti in ignem æternum,qui paratus est diabolo & angelis eius. Et subditur causa: Hospes eram, & non collegistis me. Timere etiam possunt ne accidat eis sicut Sodomitis, qui inhospitales erant quos ignis & sulphur succendit. Vnde Origenes, Domos hospitales ingressi sunt angeli: scilicet domum Abraham & Loth. Domos verò hospitibus clausas ignis & sulphur succendit. Talem vindictam volebant Iacobus & Ioãnes sumere de Samaritanis, qui nuntios Christi non susceperant: vt legitur Luc.9. Vnde dixerunt domino, Vis dicamus vt ignis de cælo descendat, & consumat illos? Secundò debent dolere de indignitate sua. Sunt quidam qui sibi applaudunt, dicentes quòd melius est corpus Christi non sumere, quàm indignè sumere. Quibus dicimus quòd in hoc bene faciunt quòd non indignè sumunt: quia non est bonũ sumere indignè panem filiorũ, imò panem angelorum & dare canibus: tamen dolere debent, quia se canes inuenium qui filij Dei esse deberent. Dolere etiam deberent de hoc, quod vident se esse vasa mortis & iræ,& receptacula immunditiæ, cum deberent esse receptacula gratiæ & vitæ. De homine qui indifferenter sordes peccatorum in se recipit, Deo verò locum preparare negligit, potest dici illud verbum quod legitur Oseæ 1. Israël factus est quasi immũdũ in nationibus. Israël est Christia-

nus

nus,qui per fidem Deum videt. Verus Christianus deberet dicere illud verbum Dauid: Si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, donec inueniam locum domino: supple,male mihi accidat. ¶ Tertiò,potest dolere qui saltem semel in anno non communicat, quia non facit quòd dominus præcepit discipulis suis,quum recessurus erat ab eis,volens illud infigi maximè memoriæ eorũ. Hoc facite, inquit, in meam cõmemorationem. Hoc quasi signum sui amoris reliquit dominus ecclesiæ suæ. Et væ illi qui non habet memoriale à tanto amico sibi relictum. ¶ Quartò dolere posset talis de diaboli præsentia. Vbi enim est Dei absentia, adest diaboli præsentia. ¶ Quinto, dolere posset: quia fraudatur vtilitate quæ consequitur ex aduẽtu domini in aliquod hospitiũ. Non enim est aduẽtus eius absq; magna vtilitate. Vnde cùm Zachæus dñm in hospitio suo recepisset,audiuit à domino: Hodie salus huic domui facta est: vt legitur Lucæ 19. Raab etiã saluata est, quia suscepit nũtios dñi vt legitur Iosue 6. Et viduæ quæ Eliã suscepit, non defecit farina,& oleũ non est diminutũ: vt legitur 3. Regũ 17. Si adeò vtile fuit seruos Dei in hospitio recepisse, quàm vtile est credendũ est se ipsum dominũ in hospitio suo recepisse: nõ modica securitas est talẽ sociũ habere. Vnde Dauid: Si ambulauero in medio vmbræ mortis,nõ timebo: quoniam tu mecũ es. & iterũ: Dominus protector vitæ meæ,à quo trepidabo? Et subditur: Si consistant aduersum me castra,nõ timebit cor meũ. De illo vero qui dominũ non suscipit,potest intelligi illud quod legitur Eccl. 4. Væ soli: quia si ceciderit,nõ habet subleuantẽ se. Talis cum mensa altaris indignus sit, etiã est indignus mensa cælesti. Et cùm dño hospitium negauerit, merito ianua cælestis regni ei clausa erit

¶ *De peccato illorum qui per mortale peccatum Dgum à se expellunt.*

HVIVS peccati magnitudo potest ostẽdi multipliciter. ¶ Primò,per hoc, quòd turpius eiicitur quàm nõ admittitur hospes. Si enim peccatũ tãtum est domino negare hospitiũ, manifestũ est magnũ valde esse peccatum iam susceptum expellere ab hospitio suo. ¶ Secũdo potest ostẽdi magnitudo huius peccati per hoc, quòd talis similis est Iudæ, qui postquam ad mensam dñi comederat, eũ tradidit hostibus suis. Etiã latrones timent contumeliã inferre eis ad quorum mensam comederunt. De tali potest intelligi illud q̃ legitur Eccles. 6. Est amicus socius mẽsæ, & non permanet in die necessitatis. Tales etiam similes sunt Iudæis,qui in die qui dicitur Dominica in Ramis palmarũ, Chri-

ſtum honorificè ſuſceperũt, & pòſt eum eiecerunt cum contumelia magna. Sunt aliqui qui ſeptem ſeptimanis Chriſto hoſpitium parant: poſtquã verò ſuſceperunt eum, nullã reuerentiam ſibi exibent, imò tot contumelias ei inferunt, quòd eũ oportet, inde exire. Venturo magnam reuerentiam exhibẽt, præſenti verò nullã. Vnde Bern. admirans dicit: Quid minus præſenti quàm venturo debetur? Quid minus reuerentiæ tempus Reſurrectionis exigit, quàm Paſſionis? Tales etiam ad modum Iudæorum Barrabam latronem filio Dei præponunt, dum filium Dei à ſe expellunt, & infernalem latronẽ introducũt. Expellunt eũ qui eos protegebat, & introducũt eũ qui eos iugulet. Vnde Io. 10. Fur nõ venit niſi vt furetur, & mactet, & perdat. Quantũ autẽ diſpliceat Deo tale peccatũ, innuit dominꝰ in Pſal. vbi dicit: Si inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtiq;. Tu verò homo vnanimis dux meus & notus meus, qui ſimul mecũ dulces capiebas cibos &c. Et ſubditur: Veniat mors ſup illos, & deſcẽdãt in infernũ viuẽtes. Et alibi: Homo pacis meæ in quò ſperaui, q edebat panes meos &c. Et ſubdit: Dñe, reſuſcita me, & retribuã eis.

De vitio proprietatis in religioſis. CAP. XII.

AD huius peccati deteſtationẽ poſſumus ponere XII. exempla. Primum eſt Gen. 19. vbi legitur, quòd vxor Loth poſt ſe reſpiciens, verſa eſt in ſtatuam ſalis. Vir religioſus tũc poſt ſe reſpicit, quando diuitias huius mũdi quas reliquit, concupiſcit. Statua corpus eſt ſine ſpiritu. Vnde clauſtralis tunc ſtatua efficitur, quãdo ſolo corpore in clauſtro conuerſatur, corde verò in mundo. Statua ſimilitudinem habet hominis, & non eſt homo: ſic talis ſimilitudinem monachi habet & monachus nõ eſt. Notabile enim eſt, ꝙ vxor Loth verſa eſt in ſtatuam ſalis, quia talis monachus exemplo ſuo condit alios, ſed ſibi vtilis non eſt. Hoc exemplũ reuocat dominus ad memoriam, Lucæ 16. dicẽs: Memores eſtote vxoris Loth. Ad idem pertinet illud Lucæ. 9. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum &c. Secundum exemplũ eſt Geneſis 31. vbi legitur Rachel furatam fuiſſe idola Laban. Laban, candidatio interpretatur, ſiue candidus: & ſignificat mũdum qui habet quendam candorem exterius. Rachel verò virum contemplatiuum figurat. Rachel verò idola furatur Labã, quando clauſtralis diuitias huius mundi amplectitur amore. Notabile verò eſt in hoc exemplo, ꝙ Iacob tanta pœna iudicauit eſſe puniendum qui hoc feciſſet. Ait enim: apud quemcũque inueneris deos tuos, necetur corã fratribus noſtris. Notabiliter etiã diuitiæ quas clauſtrales illicitè poſſident, idola vocãtur, &

quia

quia inutiles sunt eis, sicut aurum & argentum idolorum inutilia idololatris: & quia fidem & spem & amorē quæ in solo Deo ponere deberent, in pecunia ponunt. Vnde nec verā fidem, nec veram spem, nec veram charitatem habent. Primū patet ex eo quod ait Augustinus. Qui veram fidem habet de Deo, non cupit in his miseriis fieri diues. Nō enim plus est mūdus, quā Deus. De spe verò idem potest ostēdi: quia dicit Augustinus. ꝙ de Deo desperare, est spem in creaturis posuisse. Proprietarius fiduciam quā deberet habere in Deo, ponit in nummo, & dum in diuitiis suis confidit, fallunt eum diuitiæ, & ipse corruit in infernum. iuxta illud Prouerbiorum 11. Qui confidit in diuitiis, corruet. Amorē etiam qui in solo Deo ponendus est, ponunt proprietarij in pecunia: amant enim pecuniam plus quàm Deum. Quod patet ex hoc, quòd cùm ipsi non possunt simul habere Deum & pecuniam, potius eligunt amittere Deum, quàm pecuniam non habere. Sed illud deus est vniuscuiusque quod præ cæteris diligit, sicut superius ostensum est. Pecunia igitur proprietarij deus eius est. Vnde ipse idololatra est. ¶ Tertium exemplum est Exod. 16. vbi Deus qui prouisor erat filiorum Israël, noluit quòd aliquis eorum de manna in mane relinqueret. Qui non audierunt eum, sed reseruauerūt inde: & quod reseruauerunt, computruit. ¶ Quartum exemplum est Iosue 7. vbi legitur quòd cùm prohibuisset dominus ne quis acciperet sibi de anathemate Iericho, Achor tamen tulit inde chlamydem coccineam, regulam auream, & ducentos siclos argenti. Iericho, quod interpretatur luna, significat mūdum istum qui mutabilis est ad modum lunæ, qui anathema debet esse viris claustralibus. Sed aliqui sunt qui anathema istud cum Achor furantur, dum pecuniam sibi prohibitā habere volunt. In illis verò tribus quę furatus est Achor, tres species proprietatis figurantur. In regula aurea intelligitur proprietas interior: scilicet proprietas sensus & volūtatis. In auro autem propter splendorem, sapientia solet intelligi. Regula verò quæ à regende dicitur, bene pertinet ad voluntatem quæ habet regimē & imperium in homine. In pallio verò coccineo intelligitur conuersatio exterior habens peccatum. In coccino enim peccatū intelligitur, sicut & in principio Esaię, vbi dicitur, Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur. Pallium coccineum furatur claustralis, quando aliquid retinet de exteriori cōuersatione seculari, vel in habitu, vel in tonsura, vel in aliquo tali. Notabiliter autem dicitur ibi pallium valde bonum: multis enim claustralibus videtur valde bona conuer-

satio secularis. Hoc est palliũ illud de quo legitur Cant. 5. Tulerunt palliũ meũ custodes murorum. ¶ Quinque autẽ notabilia sunt in isto exẽplo. ¶ Primum est hoc, q̃ dñs dixit filiis Israël: Nõ ero, inquit, vltrà vobiscũ: donec cõteratis eũ qui huius sceleris reus est. In quo innuitur, q̃ dominus cõtra totã vnã abbatiã iratus est, quãdoque propter vnum proprietariũ quẽ tolerãt. Vnde omnes qui sunt in aliqua tali religione, deberent persequi illum quẽ sciunt proprietarium esse. ¶ Secundũ verò vbi legitur: Anathema in medio tui Israël est, non poteris stare coram hostibus tuis, donec deleatur ex te qui cõtaminatus est hoc scelere. In quo verè innuitur, q̃ propter illud peccatũ potestatẽ habet diabol⁹ præcipitãdi claustrales in multa alia peccata. ¶ Tertiũ notabile est, q̃ ea quæ Achor furatus est, nõ proficiunt illi: nullũ lucrum inde habuit, nisi peccatũ & pœnã peccati. In terra ea abscondit, & cùm moriturus erat, ea manifestauit. Sic proprietarij sæpe aliud lucrum nõ habẽt de pecunia sua, nisi q̃ custodes sunt dum viuunt, & in morte manifestant eam. ¶ Quartum notabile etiã est, quod legitur Iosue dixisse ibi: Quia turbasti nos exturbet te dominus in die hac. In quo innuitur q̃ propter turbationẽ ꝓprietarij nõ debet diminui quin ei propriũ auferatur. ¶ Quintum notabile est quod subditur, Lapidauitq; eum omnis Israël, & cũcta quę illius erãt igne cõsumpta sunt. In igne intelligitur magnus zelus quem debẽt habere claustrales cõtra illud vitiũ. In lapidibus verò intelligũtur increpationes quibus lapidãdus est proprietarius. ¶ Quintũ exẽplum est de Iuda qui in congregatione domini loculos habuit, qui figurã tenet ꝓprietarios. Notabile verò est in isto exẽplo, q̃ amor lucri occasio fuit Iudæ tot & tantorũ malorum, & tamẽ paruam vel nullã vtilitatẽ inde habuit. Pœnitentia enim ductus retulit xxx. argẽteos. Matt. 27. nunquã comedit vel bibit inde. Sic proprietarij multa mala cõmittunt, vt pecuniã habeant, quandoque nullã vtilitatem inde consequuntur. ¶ Sextum exemplum est 1. Reg. 15. vbi legitur q̃ dominus prohibuit Saul, ne ex rebus Amalech aliquid concupisceret: & non obediuit Saul, imò reseruata sunt meliora de ouibus, & armẽtis, & adeò offensus est dominus, vt hac de causã regnũ abstulerit Sauli. ¶ Septimum exemplum est 2. Machab. 12. vbi legitur quòd Iudas Machabæus venit quadam die vt tolleret corpora quorũdam de suis qui prostrati fuerãt in bello, volens ponere ea in sepulchris paternis, & inuenerunt sub tunicis interfectorum denarios idolorum, à quibus lex prohibet Iudæos, & omnibus manifestũ factũ est ob hanc causam corruisse

cos. Si enim in talibus qui professionem non promiserãt, Deus morte puniuit hos, q̃ acceperant denarios sibi à lege prohibitos: quanta pœna dignum est puniri peccatum tale in viris perfectis? ¶ Octauũ exemplũ est, in Anania & Saphira vxore eius, qui fuerunt primi proprietarij in Nouo testamẽto: qui propter peccatum istud, morte subita interfecti sunt, vt legitur Actuũ 5. ¶ Nonum exemplũ est, in Viris patrũ, de quodam hortulano, qui omnia dabat in eleemosynas quę de suo labore acquirebat, præter tenuem victum. Tandem suggestum est inspiratione spiritus maligni, vt colligeret aliquã pecuniã, quam cùm senex esset vel ægrotaret, posset expendere, & fecit sic. Cõtigit autem eum infirmari in pede, & expendit quicquid habebat in medicos: & curari non potuit, & tandem vnus de expertis medicis dixit eum nõ posse curari nisi per pedis abscissionẽ. Et cùm die sequenti medicus allaturus esset instrumẽta ad pedẽ abscindẽdum, nocte præcedẽte hortulanus ille pœnituit de nummis collectis q̃ non dederat pauperibus. Et astitit ei statim angelus domini, dicens: Vbi sunt nummi quos collegisti, & vbi est ipes quã tractasti? Qui cùm pœniteret & misericordiam peteret, angelus domini tetigit pedem eius, & sanatus est. In mane verò medicus veniens, inuenit hortulanum in agro sanatum atq; operantem, & glorificauit Deum. ¶ Decimum exemplũ est, de quodam fratre, qui renuntians seculo, & sua dans pauperibus, venit ad abbatem Antonium, quædam tamen sibi retinuit. Quod cùm comperisset Antonius, dixit: Si vis monachus esse, vade, compara tibi carnes, & impone corpori tuo nudo, & veni sic ad me. Qui cùm hoc fecisset, tam canes quàm aues corpus suum propter carnem rapiendã dentibus & vnguibus dilacerauerũt, & sic dilaceratus venit ad Antonium. Cui Antonius: Quicũque renuntiauerit seculo, & vult adhuc habere pecuniam, sic à dæmonibus laceratur. ¶ Vndecimũ exemplum est, de quodã fratre qui reseruauit sibi duos aureos. Et cùm in infirmitate pœnitentia ductus manifestasset hoc Gregorio: tamẽ Gregorius noluit parcere ei, quin & infirmum & mortuum puniret. Subtraxit enim ei in infirmitate visitationem fratrũ, & post mortẽ voluit eum multis diebus carere Christiana sepultura: exẽplo suo docens prælatos ecclesiæ quantũ zelũ debeant habere cõtra peccatũ istud. ¶ Duodecimũ exemplũ est in Vitis patrum, de quodam qui erat eremita in Ægypto, cui diabolus ostendit magnum thesaurum sub terra, qui fuerat Pharaonis. Cui ipse respondit: Pecunia tua tecum sit in perditionẽ. In hoc quòd diabolus

bolus thesaurum illum ostendebat eremitæ, satis apparet quãtum diabolo placeat viros perfectos habere diuitias, & per consequens quantum Deo displiceat.

¶ *De duodecim stultitiis religiosi proprietarij.*

SECVNDO possunt valere ad detestationem huius peccati, XII. stultitiæ, quibus ostenditur laborare proprietarius. ¶ Prima est, ꝙ ipse est valde fatuus mercator. Similis enim est homini negotiatori, quærẽti bonas margaritas. Inuẽta autem vna pretiosa margarita, vẽdit omnia quę habet, & emit eã. Deinde margaritam illã cõculcat, & pro nihilo dat. Margarita ista Deꝰ est, pro quo claustralis quidẽ mundũ dedit totum, & etiã seipsum. Quam quasi pro nihilo dat, cùm pro aliqua re temporali Deũ amittit. Ad cumulũ etiã huius stultitiæ accedit ꝙ eãdem margaritam quotidie non cessat emere, ieiuniis, vigiliis, & orationibus, cùm tamen in tali statu nullo pretio possit eam emere. ¶ Secunda stultitia est, ꝙ cùm dominus eripuerit eum de naufragio huius seculi, & quasi collocauerit eum in loco tuto, s. in naui religionis, ipse furtiuè aliquantulum de mari in naui ponit, in quo ipse submergitur. Vnde accidit ei sicut barbari dixerunt accidisse Paulo, Actuum 28. cùm euasisset de naufragio, & adhæsisset vipera manui eius. Vtique homicida est homo hic, dixerunt ipsi, qui cùm euaserit de mari, vltio non sinit eum viuere. ¶ Tertia stultitia est, ꝙ cùm ipse iam mortuus sit: tamẽ timet fame mori. Et cum solam vitam æternam deberet quærere, à mortuis enim sola vita æterna quæritur, ipse tamen adeò cupidus est, vt cupiditate acquirendi fur efficiatur. Si similis monstro est auaritia, sicut Seneca dicit, quid dicendum est de auaritia mortui? religiosi dicuntur mundo mortui. De morte ista legitur ad Colos. 3. Mortui estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. De morte etiam ista legitur in Vitis patrum, ꝙ cùm quidam senator reliquisset abbati Arsenio magnam hęreditatem, & delatum fuisset ad eum testamentum, ipse ait: Ego prius mortuus sum, quàm ille. Ipse autem modo mortuus est, quomodo me fecit hæredem? Et remisit testamentum nihil accipiens. ¶ Quarta stultitia est, ꝙ ipse in loco saluationis sibi facit locum perditionis. Vnde quodam speciali modo potest dici filius perditionis, sicut Iudas. Vnde dominus: Nemo ex vobis periit nisi filius perditionis. Bene fuit Iudas filius perditionis, qui cum Saluatore & societate in qua soli saluandi erant, solus se perdidit. ¶ Quinta stultitia est, ꝙ videtur habere magnam voluntatem quòd furetur, & per consequens ꝙ suspendatur, qui

vendi

vendidit sua,& dedit pauperibus,vt in monasterio furaretur aliena.¶ Sexta stultitia est, ꝙ locum illum quem declinant homines scelerati ne scelera sua ibi committant,ipse intrat,vt ibi malam vitam ducat. Et qui cauebat sibi à furto in seculo, non timet furari in loco sancto. De quo videtur admirari dominus Ierem. 9. dicens. Quid est ꝙ facit dilectus meus in domo mea scelera multa?¶ Septima stultitia est,quòd cùm dominus ab eo remouerit iram suam,ipse tamen conatur ad hoc ꝙ habeat aliquid de ipsa. Ira domini effusa est super abundantiam diuitiarum.Vnde legitur Apocalyp.16.quod angelus effudit phialam suam in illud flumen magnum Euphratem.A qua ira liberatur qui mundo renuntiat.Sed proprietarius de ira ista vult habere, dum diuitias vult possidere. Vnde Iaco. vltimo dicitur de diuitibus:Thesaurizastis vobis iram in nouissimis diebus. Ibi dicit gloss.Nescit miser thesaurum iræ cum thesauro pecuniæ pariter cumulari.¶ Octaua stultitia est,ꝙ ipse aliena colligit,& ꝓpria negligit. De his quæ propria esse non possunt, vult facere sibi proprium,& iusto Dei iudicio amittit omne proprium. Aliena sunt nobis temporalia ista,sicut ostensum est prius.Quia secundum Ambros.non sunt hominis bona,quæ ferre secum non valet.Nec possunt esse propria, cùm sint separabilia, quæ dum proprietarius colligit,& sibi appropriare quærit,ipse omne proprium amittit.¶ Primò amittit proprium Dei,cuius proprium est misereri & parcere:quia iuxta verbum beati Bern monacho habenti proprium negabit dominus proprium suum.Nec est parua amissio ista, homini peccatori.¶ Secundo amittit seipsum: quia sicut communiter dicitur,& verum est,Monachus habens de proprio obolum, non valet obolum.¶ Tertiò,amittit bona interiora, quæ propriè possunt dici nostra: sicut ostensum est prius.¶ Quartò,amittit bona æterna, quæ proprie possunt dici nostra,quia non possunt homini auferri.¶ Nona stultitia est, ꝙ ipse sua facit pretiosiora seipso. Cùm enim se Deo dederit, sua tamen dare non vult, cùm tamen se dando de iure sua dederit. Vnde non debet se excusare per ignorantiam. Ius enim naturale videtur dictare ei quòd cùm ipsum à se alienauerit,nihil proprium habere possit: Proprietarius quod plus est pro eo quod minus est amittit.Cùm enim se ipsum Deo dederit,nō est ista oblatio Deo accepta, pro illa modica pecunia quā retinet. Ex quo se Deo dedit,ipse deberet prouidentiam sui ei relinquere.¶ Decima stultitia est,quòd ipse de scala cæli facit scalā inferni. Imò cum iam multos gradus in scala cæli ascenderit, &

ipse

ipse vult præcipitare se, & quasi saltare in infernũ. Scala cœli est crux religionis, de qua scala legitur Genes. 28. ꝙ Iacob vidit in somnis scalã stantem super terram, & cacumẽ eius tangens cælum. ¶ Vndecima stultitia est, quod ipse de porta cæli facit sibi portam inferni. Porta cæli religio est. vnde Gene. 28. Nõ est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. ¶ Duodecima stultitia est, quòd ipse laqueum cupiditatis in quo tot homines ad infernale patibulum trahuntur, qui iam contritus erat, reparat, & malam asinariam à collo suo amotam iterum sibi alligat. Huius laquei figura fuit laqueus quo Iudas se suspendit. Idem enim quo ad literam in Iuda accidit, qui dum sitiuit lucrum, peruenit ad laqueum, & suspensus crepuit medius, & effusa sunt viscera eius. Spiritualiter accidit in proprietario. Amor enim pecuniæ laqueus est, quo occasionaliter suspenderur in inferno. Euiscerarur quodammodo, dum proiicit interiora bona, & dum per terrenorum solicitudinem cor eius quasi exit ab eo. iuxta illud Eccle. 10. Proiecit enim in vita intima sua.

¶ *De multiplici peruersitate huius peccati proprietatis religiosorum.*

TERTIO potest valere ad detestationẽ huius peccati multiplex peruersitas, quã facit peccatũ hoc in ecclesia Dei. ¶ Prima peruersitas est, quia illam partem ecclesiæ quæ deberet esse proximior cælo, facit hoc peccatũ adhærere terræ. Illũ etiã qui deberet esse stella fixa in firmamẽto cæli, & lucere hominibus bono exemplo, facit hoc peccatũ fixũ in limo profundi. Astra cæli viri claustrales sunt. Vnde Iob 38. Cùm me laudarẽt simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. Hæ stellæ cadũt de cælo in terrã per peccatũ proprietatis, vt videatur esse impletum illud Apoca. 6. Stellæ cæli ceciderunt super terram. Hoc peccatũ etiã facit vt in cælo ecclesiæ, quod est religio, in quo deberẽt esse angeli Dei, sint talpæ, imò etiã diaboli. Diabolus est, qui malus est inter bonos Ioan. 6. Ego vos elegi, & vnus ex vobis diabol⁹ est. Hoc etiam peccatũ facit illos qui aues deberent esse, circa terrena ista repere. vnde etiam immundi sunt, iuxta illud Deut. 14. Omne quod reptat & pennulas habet, immundum erit. Proprietarij in claustris sunt velut vespertiliones inter aues. Et sicut vespertiliones in ecclesiis habitant, sic & clerici. Nõ tamen ad idem. Clerici enim sunt ad Deum glorificãdum, sed vespertiliones sunt ibi ad oleum bibendum. Sic proprietarij licet sint cum eis qui Deũ glorificant: ipsi tamen Deũ suis malis blasphemant vita. In illis impletur quod legitur Iob 1. ꝙ quum assisterent filij Dei coram domino, affuit inter eos etiam satan. Pro-

pro-

prietarius inter bonos clauſtrales eſt velut ſatã inter filios Dei.

¶ *De multiplici malo quod eſt in proprietario.*

QVARTO poteſt valere ad deteſtationẽ huiꝰ peccati, ſi mala colligãtur ſimul quæ ſunt in proprietario. ¶ Notandũ ergo eſt, ꝙ proprietarius fur eſt. Vnde domus proprietarij plena iudicio ſcripturæ, eſt velut ſpelunca latronum. Et de mera iuſtitia poſſet eos dominus omnes interficere ſubitanea morte, ſicut Ananiam & Saphirã interfecit. Vel poſſet ignẽ mittere de cęlo, qui omnes cõbureret. Nec ſolũ fur eſt, ſed etiã ſæpe ſacrilegus, quia furtum ſuũ ſæpe in loco ſacro cõmittit, quia res pauperibus cõſecratas furatur. Secundũ Hieronymũ, pars ſacrilegij eſt, res pauperum non dare pauperibus. Eadem ratione res pauperum furari ſibi, ſacrilegiũ erit. Eſt etiã proprietarius proditor, & in Deum & in proximum. In Deum, quia eum peccando impugnat, quum expẽſis eius viuat. In proximũ, quia fratres ſuos defraudat bonis illis quæ ſibi appropriat. ¶ Quartò, proprietarius voti trãſgreſſor eſt. Voluntariã enim paupertatẽ vouit, quã modo à ſe repellit. ¶ Eſt etiã apoſtata. Si eñ apoſtata iudicatur qui habitũ deponit, quũ paupertas voluntaria magis ſit de ſubſtantia religionis quàm habitus, proprietarius potius iudicãdus erit apoſtata, qui voluntariã paupertatem à ſe expellit. Iudicio etiam ſcripturæ homicida eſt: quia ea inutiliter cuſtodit, quæ pauperum deberent eſſe, & quæ pauperes deberent comedere. Vnde Eccle. 34. Panis egentium vita pauperũ, qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt. ¶ Eſt etiam proprietarius idololatra: vt oſtenſum eſt prius. Et eſt hypocrita. Sub habitu enim clauſtrali animũ gerit ſecularem. Extrà videtur aureus, intus autem luteus eſt. ¶ Eſt etiam mendax Spiritui ſancto. Vnde Act. 5. dixit Petrus Ananiæ: Cur tentauit ſatanas cor tuum, mentiri te Spiritui ſancto? Et ſubditur: Non es mentitus hominibus, ſed Deo, Alia litera habet: Cur impleuit ſatanas cor tuum? Plenus enim fuit primus proprietarius ſatana. De iure etiã naturali videtur eſſe excommunicatus. Quũ enim ipſe bona ſua aliis non cõmunicet, ipſe indignus eſt cõmunicare bonis aliorũ. Eſt etiã maledictus iudicio ſcripturæ: iuxta illud Ioſ. 6. Maledictus vir coram Deo qui reædificauerit Iericho. Frequẽter enim indignè conficit vel communicat proprietarius: quod quantum ſit peccatum ſatis oſtenſum eſt prius. Præterea proprietarius peccat in Patrem, peccat in Filium, peccat in Spiritũ ſanctum. In Patrẽ peccat, dum de ſua potẽtia dubitare videtur. Dum enim timet mori fame, ſi ea quæ vouit Deo ſeruauerit, videtur facto dicere illud

lud Psal. Nunquid & panē poterit nobis dare, aut parare mensam in deserto? In Filiū peccat, dum sapientiā eius deridet, iuxta illud Prou. 15. Stultꝰ deridet disciplinā patris sui. Sapiētia Christi fuit, paupertatē diuitiis præponere, & molestias delitiis. Vnde ad Heb. 12. legitur de ipso, ꝙ proposito sibi gaudio sustinuit crucē. Super quē locū dicit Aug, Omnia terrena bona contempsit homo Christꝰ, vt contēnenda mōstraret. Omnia mala terrena sustinuit quæ sustinēda præcipiebat, vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur infelicitas. Et istā sapiētiā deridet proprietarius. In Spiritū sanctū peccat, quia qui de bonitate Dei male sentit, dū credit ꝙ si seruierit Deo ad eiꝰ volūtatē, ipse debeat pmittere eū mori fame. Aliter etiā peccat cōtra Spiritū sanctum: quia facit cōtra charitatē quæ Spiritus sanctus est, & quia mentitur Spiritui sancto, & sicut ostensum est prius.

¶ *Quod religio maximè persequi debeat hoc vitium.*

AD vltimum notandum est, quòd religio maximè deberet persequi vitium istud. Primo quia detrahit fundamentum religionis, quod est paupertas. Hoc fundamētum posuit filius Dei, quando doctrinā à paupertate inchoauit, dicens, Mat. 5. Beati pauperes, &c. matrem etiā religionis, iugulat & suffocat, quæ similiter est paupertas. Etiam pacem aufert, quæ totum bonum est religiosorum. ¶ Vnde super illud, Pax super Israël, dicit glossa, Vno verbo omne bonum dixit, Sene. Quietissimè viuerent homines, si hæc duo pronomina tollerentur, meum & tuum.

De auaritia scientiæ. CAP. XIIII.

VLtimo loco inter species auaritiæ quæ pertinent ad ministros ecclesiæ Dei, dicendū est de auaritia sciētiæ, quæ videtur deterior esse quàm auaritia pecuniæ. ¶ Duodecim verò sunt per quæ potest ostendi, quòd valde detestabilis sit auaritia ista. ¶ Primū est hoc, ꝙ scriptura in multis locis monet, vt cōmunicemus sciētiā nostrā aliis. Prou. 5 sic legitur: Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide. Eccle. 11. Mane semina semen tuū, & in vespere non cesset manus tua. Et Eccl. 29. Quod habes in manu, ciba cæteros. In manu habet homo quæ operi implet, vel quæ habet ad manū, vel in prōptu. Talis enim multo amplius proficeret in docēdo qui bene sciret ea quę doceret, & qui cā opere impleret. ¶ Secundum est, ꝙ etiā natura & consuetudo idē suadet nobis: quia sol & alia corpora luminosa lumē suū omnibus cōmunicāt, quantū virtus eorū se extēdit, nisi aliquā re interposita prohibeantur. Consuetudo etiam habet vt homi

homines adinuicem lumen gratis communicét. Inauditum est lumen exhiberi venale. Et miser valde reputaretur, qui lumẽ candelæ suæ candelis aliorum nollet cõmunicare. Cui similis est ille qui lumẽ sapientiæ non vult aliis communicare. ¶ Tertium est, q̃ ille qui scientiam habet, potest esse largus de ea absque suo detrimẽto, qui diuitias terrenas habet, non est mirũ si largus est de eis, quia eas largiri non potest, nisi eas desinat possidere. Vnde Boët. in lib. de Consol. O angustas inopésq; diuitias, quas nec habere totas pluribus licet, & ad quẽlibet sine cæterorũ paupertate nõ veniũt. In hoc habẽt præeminentiam spirituales diuitiæ, q̃ in largitate non minuũtur, quum corporales vel imminuũtur, vel omnino desinunt haberi. Hoc etiam vnum est in quo attẽditur similitudo spiritus nostri ad Deum: quia sicut ille bona sua largitur absq; perditione vel detrimento, ita spiritus noster bona sua cõmunicat absq; detrimento. Est etiã quoddã bonũ spirituale, scilicet summũ bonũ, quod potest simul totũ à multis haberi. Et quanto plus habetur, tãto ab eis melius habetur. ¶ Quartum est hoc, q̃ dum scientia datur, nõ solùm non amittitur, imò etiã augetur, radicatur, & melioratur. Vnde Sapiens: Scientia distributa recipit incrementũ. & auarũ dedignatur possessorem: nisi publicetur, elabitur. Et Aug. in lib. de doctrina Christ. Omnis res quæ dãdo nõ deficit, dũ habetur & non datur, nondũ habetur quomodo habẽda est. ¶ Quintum est hoc, q̃ eleemosyna de ipsa facta valde preciosa est, valde necessaria Deo & proximo. Vnde sicut valde miser reputandus esset ille qui in tempore in quo est magna caristia & fames, haberet thesaurũ, q̃ diminui nõ posset, sed ex largitione semper cresceret, si pauperes permitteret mori fame, & eis non subueniret: sic valde miser est qui de scientia sua auarus est. Quã pretiosum donũ sit scientia vel verbũ diuinũ, innuitur Zach. 9. vbi dicitur, Quid est bonum eius, & quid est pulchrum eius, nisi frumentũ electorũ, & vinum germinans virgines? Frumentum electorum dicitur frumẽtum verbi diuini, quo electi ad regnũ æternũ vescuntur. Vnde quasi cibus regius est. Frumento materiali amplius vescuntur reprobi, quàm electi. Frumentum autẽ vocatur illa pars scripturæ quæ propter sui difficultatẽ fractione indiget: vinũ autẽ germinãs virgines, dicitur, verbum diuinum, quod virginales, & castas generat affectiones. Et dicitur hoc ad differentiã vini materialis, quod luxuriosas reddit mẽtes. Vnde Prou. 20. Luxuriosa res est vinũ. Quàm vtilis sit eleemosyna ista proximo, insinuat Sen. dicẽs: Nõ minus piũ est do-

cere animæ scientiã, quàm corpori dare escam. Et Aug. Non est magnũ pascere ventres morituros? sed magnũ est pascere animas in æternum victuras. Et Greg. Maius miraculũ est verbo consolationis peccatorem conuertere, quàm carnem mortuam suscitare. Deo etiam honorificũ est. Vnde Tobiæ 12 Opera Dei reuelare honorificum est. ¶ Sextum est, q̃ ille qui largus est de scientia, benedicitur ab hominibus. Vnde Eccl. 31. Splendidum in panibus benedicent labia iustorũ. Et in futuro benedicetur à Deo, quum dicetur ei: Euge serue bone & fidelis, &c. Matth. 25. ¶ Septimum est hoc, q̃ scientia quæ est in homine auaro, est quasi perdita. Vnde Eccl. 41. Sapiẽtia abscõdita & thesaurus inuisus, quæ vtilitas in vtriusq; ? Et Hier. Bona abscondita in ore clauso, quasi oppositiones epularum circũpositæ sepulchro. Iñ Eccl. 20. Melior est qui abscõdit stultitiam suam, quàm qui abscondit sapiẽtiam suam. Vnde bene dicitur sapientiam melius esse perditam in auaro, quàm pecuniam: quia pecuniam potest auarus in morte pauperibus erogare, quod de scientia tunc fieri non potest. ¶ Octauum est hoc, q̃ non solum inutilis est scientia in homine auaro, imò etiam noxia est ei. Scaturit enim vermibus, sicut legitur Exod. 16. Vnus vermis procedens ex sciẽtia. Vnde Apost. 1. ad Cor. 8. Scientia inflat. Aliis est inuidia, aliis indignatio. Vnde Eccl. 1. In multa sapientia multa indignatio: & qui addit scientiam, addit doloré. ¶ Nonum est, q̃ ad literam interdũ auarus amittit in præsenti scientiam suam. Vnde Mat. 25. Omni habẽti dabitur, & abũdabit, & ei qui nõ habet, & quod videtur habere auferetur ab eo. Super quem locũ dicit Gl. Habenti studiũm verbi erogandi, dabitur gratia super gratiam. Iñ alia Gl. Multi naturaliter sapientes & acuti, si sunt desides perdunt bonũ. Et in eo. cap. iubet Dñs talentum tolli, & dari ei qui habet x. talenta. ¶ Decimum est, q̃ talis odibilis est hominibus. Vnde Prou. 21. Qui abscondit frumenta in tempore necessitatis, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentiũ. ¶ Vndecimum est, q̃ iniurioſus est proximo. Vnde Ber. Rem profectò proximi retines, si donis sciẽtiæ & eloquẽtiæ adornatus, verbũ bonũ quod posset prodesse multis, inutili, imò dãnabili silentio ligas. Certe maledictus, qui frumẽta abscõdit in populis. ¶ Duodecimum est, q̃ ipse est valde damnosus Deo. Quia sicut dicit beatus Ber. Modica semẽtis detractio, non modicum est messis detrimentum. Vnde sicuti agricolis facit maius damnum ille qui furatur semẽ eorũ, quàm si aliam rem furaretur, quia non solũ aufert eis semen, sed etiam & fructum

qui

qui debuit exire à semine: sic multum damnificat Deum, qui semen diuini verbi quod seminare debuit, inutiliter abscõdit.

¶ *De prædicatoribus sibi solum viuere eligentibus.*

Et nota, q̃ illi qui officio prædicationis idonei esse possunt, & tamen sibi solum viuere eligũt, licet ex bona intẽtione faciãt, & timore Dei, scilicet vt cũ puriori conscientia Deo viuant, multum timendum videtur esse eò q̃ ille seruus qui pecuniam sibi commissam abscondit in sudario, vocatus est à Domino seruus nequã. In sudario puritas cõscientiæ intelligitur. In sudario ergo talentũ abscõdit, qui amore puritatis cõscientiæ, officiũ prædicationis deserit. Et dicit Glo. super illũ locum, In sudario pecuniã reponit, qui ad prædicandum idoneus, officium prædicationis suscipere renuit, vel susceptũ non bene gerit. Ad idem pertinet, quod dicit Greg. Qui scientia & virtute prædicti secessum speculationis appetunt, tot animarũ rei sunt, quot animab⁹ in publicũ prodeũdo prodesse potuerũt. Tales, vt quidã dixit, ligant sibi pedes & manus, ne Deus possit ex eis se iuuare. Vnde timere possunt illud Matt. 23. Ligatis manibus & pedibus mittite eũ in tenebras exteriores. Et Mat. 25. Inutilẽ seruũ eiicite in tenebras, &c. Iracundiã enim inutilis sustinebit, vt legitur Prou. 14. Ista tamẽ ex illo intelligẽda nõ sunt, qui tãtæ infirmitatis est, q̃ nõ videt salutem suam in mũdo. Ad quod videtur pertinere illud quod dicit Dominus: Quid prodest homini, si totũ mundũ lucretur, & detrimentũ sui faciat: Marc. 8.

De peccato lusorum, & de his quæ faciunt ad eius detestationem. CAP. XV.

VLtimo loco inter species auaritiæ dicemus de peccato lusorũ, quia frequẽter in lusoribus est peccatum cupiditatis vel auaritiæ. Et primo ponemus ea quæ possunt facere ad detestationem huius peccati, deindẽ aliquid tangemus de his qui miscẽt se lusoribus, & de his qui locãt eis necessaria ad ludũ, & de his qui permittunt eos ludere in domibus suis. ¶ Quinq; verò sunt quæ possunt facere ad detestationem huius peccati.

De XVI. peccata quæ circa ludum accidere possunt.

PRIMO potest facere ad hoc multitudo & magnitudo peccatorũ quæ in ludo accidũt. Possunt verò ibi accidere XVI. peccata. ¶ Primũ est cupiditas quæ est radix omniũ malorum. Nec est ibi quæcunq; cupiditas, sed rapina. Vult enim spoliare proximũ suũ rebus ipsius. ¶ Secũdũ peccatũ est proditio: vult enim spoliare illũ cũ quo comedit & bibit. ¶ Tertiũ est immisericordia. ¶ Vellet enim spoliare ipsum, si posset camisia & braccis:

quod nō faceret vnus de latronib⁹ illis, qui ſpoliāt peregrinos in nemoribus. ¶ Quartū peccatum eſt vſura valde magna: ſcilicet duo pro xij. non in anno vel in menſe, ſed in eadem die. ¶ Quintum peccatum eſt afflictio Dei patris: ſcilicet quem ipſe crucifigit ille qui amittit, blaſphemando & laniādo eū. ¶ Sextū peccatum eſt contemptus eccleſiæ, cuius præceptum contemnit. Ad iſta duo peccata vltima poteſt referri illud quod legitur Prou. 19. Qui affligit patrem, & fugit matrem, ignominioſus erit & infelix. Ignominia iſta vel infelicitas ſatis manifeſte videtur in luſoribus. Contra luſores in canonibus Apoſtolorū ſic habetur: Epiſcopus autē preſbyter & diacon⁹ aleæ aut ebrietati deſeruiēs, aut deſinat, aut certè dānetur. Subdiacon⁹, aut lector, aut cantor ſimilia faciens, aut deſinat, aut cōmunione priuetur. Similiter & laicus. ¶ Septimum peccatum eſt, ſcandalum proximi. Corrumpuntur autem multi qui ad ludum inſpiciendum conueniunt. ¶ Octauū eſt, omiſſio bonorum quæ deberet facere luſor tempore illo. ¶ Nonum eſt, peccatū periurij. Sæpe enim iurat luſor, dicēs ſe lucratum fuiſſe, quum in veritate perdiderit. ¶ Decimum peccatum eſt fraudis. Sæpe enim vnus defraudat alium ibi. ¶ Vndecimum eſt, peccatum iræ. ¶ Duodecimum peccatum eſt, conuitiationis. ¶ Tertiumdecimum peccatum eſt, verberis. ¶ Decimumquartum peccatum eſt fractio ſolēnitatum. In præcipuis enim ſolēnitatibus præcipuè committunt luſores peccatum ſuum, non attendentes, quod legitur Num. 15. de illo q̄ collegerat ligna in ſabbato: Moriatur homo ille, ait Dominus: lapidibus obruat eum omnis turba. Conſtat q̄ peius eſt cum blaſphemiis, & periuriis ludere, quàm in ſabbato ligna colligere. ¶ Decimumquintum eſt, homicidium. Interdum enim vnus luſor pro obolo interficit aliū. ¶ Decimū ſextum eſt, idololatria. Luſor enim ludum Deum ſuum facit: cùm ludū Deo in amore ſuo præponit. Hoc enim ab homine colitur quod præ cęteris diligit: vt dicit Gloſſa, ſuper illud Apoſtoli Philipp. 3. Quorum Deus venter eſt. Præterea ipſe ſubtrahit ſe iuriſdictioni taxillorum, vt quod illi dicunt ipſe faciat. Et ſicuti Deus dedit xxi. literas cultoribus ſuis, quibus tota ſcriptura eſt ſcripta, per quam voluntas Dei fidelibus indicatur: ſic taxillus habet xxi. puncta quibus luſor cognoſcit voluntatem Dei ſui. Diabolus enim quaſi ſimia eſt domini.

¶ *Quòd tranſgreſſio totius Decalogi in ludo accidere poſſit.*

PRAETEREA poteſt accidere in ludo tranſgreſſio omnium mandatorum decalogi. ¶ Primum mandatum luſor trāſgredi-

tur

tur,quando Deum negat & idololatrat. Primum enim mãdatum est,Non habebis deos alienos coram me. ¶ Secundũ mandatum transgreditur,quando inutiliter vel falsè iurat.Secundũ enim mandatũ est,Non assumes nomen Dei tui in vanũ. Nomen Dei sui in vanũ assumit,qui per nomẽ Dei iurat pro falso vel pro nihilo. ¶ Tertium mandatũ est,Memento vt diem sabbati sanctifices:quod mandatũ lusor transgreditur,dum diebus solẽnibus in ludo Deum blasphemat. ¶ Quomodo autem trãsgressio aliorũ mãdatorum ibi accidat, de facili potest videri, excepto hoc,Non mœchaberis.Sed in veritate illud mandatũ spiritualiter lusor transgreditur, Deum dum negat. Infelicitas enim spiritualis,est fornicatio secundũ iudiciũ scripturæ. ¶ Secundò potest facere ad detestationẽ huius peccati , multiplex malũ,quod ex ludo sequitur.Sequitur enim inde ira parentum ipsius lusoris,si ipse est filiusfamiliàs.Si verò est paterfamiliàs, sequitur inde ira vxoris & totius familiæ,& interdũ etiã verbera.Remanẽt etiã quandoq; odia inter lusores. Sequitur enim & quandoq; exhæredatio & filiarũ prostitutio. Sequitur etiã interdum furtũ:qui enim calefactus est de ludo,furaretur etiam super altare si posset. Furtũ verò sequitur suspendiũ quandoq;.

¶ *De duodecim stultitiis lusorum.*

TERTIO faciunt ad detestationẽ huius peccati, XII.stultitiæ,quæ possunt assignari in lusoribus. ¶ Prima stultitia est, ꝙ lusor vilissimæ seruituti se subiicit,dum taxillũ Dominũ suum cõstituit,ad hoc adstringẽs se, vt faciat quod ipse iusserit.Si videas,ait Seneca,murẽ velle dominari alij muri, nunquid risum teneas?Quanto magis ridiculũ est,quando os caninum , quod minoris valoris est,cominus homini dominatur? ¶ Secũda stultitia est, ꝙ ipse ad præceptum taxillorum largitur,quod non largiretur ad præceptum Dei. Ipse largior est ad præceptũ taxillorũ,quàm fuerit beatus Martinus ad præceptum Domini. Ipse enim dat non solũ medietatem pallij,sed etiam totũ pallium,& interdũ tunicã & camisiam,& nudus sequitur Dominũ suum nudum,scilicet diabolum.Etiam ea quæ non habet , dat ipse.Multa enim accipit ad vsuras vel furatur. ¶ Tertia stultitia est, ꝙ postquam cognouit malitiam domini,sui , quũ ipse deberet abnegare ipsum & quæ illius sunt, ipse potius verũ Deũ negat,qui nihil ei nocuit,sed omnia bona ei fecit,& se vindicat de eo qui absque culpa est. ¶ Quarta stultitia est,ꝙ ipse voluntariè iurisdictioni illius se subiicit,qui nunquam iustè iudicare nouit.Taxillus enim tribuit alteri illorum lusorum , quod

eius nõ est. ¶ Quinta stultitia est, quòd delectationem quę est in contractione trium ossium caninorum diuinæ gloriæ proponit: quòd non solũ stultitia est, sed etiam insania videtur esse. ¶ Sexta stultitia est, quòd ipse ne otiosus sit, otiosa agit. Vnde Bern. Pro vitando otio otia sectari, ridiculũ est. ¶ Septima stultitia lusoris est, quòd ipse cõsentit, vt hostis ipsius furetur ei pretiosiorem rem quam habet, vel vnam de pretiosioribus, scilicet tempus. Furemur, aiunt lusores, tempus non attendentes temporis pretiositatem. Nihil est enim pretiosius tempore: sicut dicit beatus Bernar. Donec hora prætereat, inquit, verbum irreuocabile transit, tempus non reuocabile quod tibi concessum est ad impetrandum veniam & gratiam, & ad agendam pœnitentiam & promerendam gloriam. Dominus enim dicit, quòd si sciret paterfamiliàs qua hora fur veniret, vigilaret, &c. Sed lusor affectat vt fur veniat qui furetur ei vitam suam. ¶ Octaua stultitia est, quòd ipse propriis manibus se consumit & perdit, quem Filius Dei manibus cruci affixis redemit. Vnde beatus Bernard. loquês in persona domini ad talẽ, dixit: Ego acquisiui te manibus cruci affixis, & tu consumis te manibus deliciis dedicatis. Et est magna ingratitudo, quòd homo impugnet eũ in ea parte corporis sui, in qua dominus pro amore ipsius tantum dolorem sustinuit. ¶ Nona stultitia est, quòd ipse ludit, & in curia cælestis iudicia lata est contra ipsum sententia mortis. Vnde Bernard. Ludebam ego foris in platea, & in secreto regalis cubiculi sup me ferebatur iudicium mortis. ¶ Similis stultitia fuit in Ierosolymitis qui in lætitia erant, non prævidentes mortem suam, cui adiudicati iam erant propter peccata sua. Quam mortem Deus fleuit: vt legitur Lucæ decimonono. Lusor ludendo currit ad mortem sui. Vnde Iob viceſimoprimo. Infantes eorum exultant lusibus. Et deinde subditur: Ducũt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. Secundum Augustinum, nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quàm cursus ad mortem. In quo nemo vel paululum stare, vel tardius ire permittitur: sed omnes pari motu vrgentur. ¶ Vnde quicunque ludit, ludendo ad mortem suam vadit, & diabolus de eo quasi de fatuo seruo ludum facit: & quicunque ibi perdat, diabolus ibi non perdit. ¶ Decima stultitia est, quòd lusor quando posset facere aliquid ad propriam vtilitatem & proximi ædificationem, & Dei honorẽ, ipse facit quod est sibi damnosum, & proximo scãdalosum, & Deo contumelioſum. Verè seruus nequã & maledictus, si cùm venerit dominus eius, inuenerit eum sic facientem. De tali seruo legitur Matthæi 24.

Si

Si dixerit malus ille seruus in corde suo, Moram facit dominus meus venire, & cœperit percutere conseruos suos manducet autem & bibat cum ebriosis, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & in hora qua ignorat. Morte enim subitanea sæpe moriuntur tales. ¶ Vndecima stultitia est, quòd cùm puer non sit, puerilibus tamen gaudet, Sene. Plerunque est cum puericia: sed quod grauius est puerilitas remanet ibi, sed & hoc quidem peius est, quòd authoritatem habemus senum & vitia puerorũ: nec puerorum tantũ, sed etiam infantium. Dubiũ non est puerilitatem magnam esse, exercitũ militibus & peditibus ligneis fingere. Quæ puerilitas hodie in multis senibus reperitur, quod est quasi quædam infantia: vt ludere par impar, equitare in arundine longa, si quem delectat barbatum, insania vexat. ¶ Duodecima stultitia est, ꝙ nullũ opus credũt habere aliquid iucunditatis, nisi tale sit ꝙ nihil habeat vtilitatis, quod magnæ corruptionis indicium est. Salomon Prouerb. 15. Stultitia gaudium est stulto. Sene. Fundamentum bonæ mentis est non gaudere vanis. Ad summum peruenit, qui scit quo gaudeat. ¶ Nec solũ vanis gaudent multi homines, imò etiã in his quæ diabolica sunt, vt patet in his qui in auibus cæli ludunt, qui gaudent quãdo vident vnam auiculam ab alia capi vel interfici. Qui satis dissimiles sunt beato Martino: qui quum vidisset mergulos in quodã flumine captioni piscium intendẽtes, dixit: Forma ista dæmonũ est. Et quũ non posset hoc tolerare, iussit mergulos inde auolare. De beato Benedicto etiã dicitur, quòd si ipse videbat accipitrẽ insequi aliã auem, ipse faciebat signũ crucis post auem, & capi non poterat. Idem faciebat quando videbat canẽ insequi aliã feram: ipse habebat cor humanum, nõ ferreũ, sicut multi habẽt. ¶ Quartò, potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ quocunque vertat lusor oculos cordis, ipse potest inuenire quod sibi peccãtum suũ dissuadeat. Si ipse vertat oculos suos ad id quod supra se est, occurrit seueritas dñi seruum inutilem æternaliter condemnans. vnde Matt. 25. Inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores. Quomodo ludere audet seruus, qui tam seuerũ dominũ habet? Occurrit etiam liberalitas domini seruos fideliter laborantes abundantissimè remunerans, quasi vtraque manu plena. Vnde Prouerb. 3. Longitudo dierum in dextera eius, & in sinistra eius diuitiæ & gloria. Similiter si lusor vertat oculos suos ad ea quæ sunt contra se, scilicet ad vitia & dæmones, occurrit ei quod sibi ludũ dissuadet. Non enim locus ludẽdi est, quum gladiũ tenet hostis vt eum perimat. Vnde Se-

nec. Quũ hostis à tergo instat, & mouere se iussus est miser, necessitas excutit quicquid pax otiosa collegit. Idem: Demens quasi meritò videretur, qui cum saxa in munimẽtum seues fœminæq; congererent, quum iuuentus intra portas armata expectaret, sederet otiosus. Similiter si lusor vertat oculos ad id quod est iuxta se, scilicet ad proximum, occurrunt ei multiplices miseriæ quæ ludum sibi dissuadent. Vnde Seneca: Quid lusoria componis? Non est iocandi locus: ad miseros aduocatus es, opem te laturum naufragis, ægris, egentibus pollicitus es: quò diuertis? quid agis? succurre, omnes vndique ad te manus tendunt, perditæ vitæ peritúræque auxilium implorãt. Loquitur Seneca ad sapientes, qui de lege naturali stricti sunt ad subueniendum illis qui in periculo sunt. Specialiter tamen potest hoc verbum dici illis qui curam animarum susceperunt. Illi enim naufragis auxilium promiserunt. Vnde mirum est quomodo nõ remordet eos conscientia, quum eis differunt subuenire. Si enim aliquis promisisset se subuenturum alicui qui cecidisset in Rhodanum, & hac de causa conductus esset, multum remorderet eum conscientia sua, si ei differret subuenire, quem in tanto periculo sciret esse. Quomodo ergo non remordet eum conscientia, qui non subuenit ei quem scit esse in periculo longe maiori? Similiter si lusor vertat, oculos ad id quod est infra se, id est, ad inferiores creaturas, potest ei occurrere quod sibi dissuadet peccatum suum. Nullus eligit seminare agrum suum potius inutilibus quàm vtilibus: quanta ergo fatuitas est seipsum serere inutilibus occupationibus, vel noxiis, quum tot occupationes inueniri possint vtiles corpori & animæ? ¶ Quintò, potest facere ad detestationem huius peccati hoc, quòd dominus etiam in præsenti vindictam interdum accipit de lusoribus. Quandoque enim dum ipsi blasphemant proponerantur eis facies. Cuidam etiã militi, dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. Quidam etiam sagittarius quũ valde iratus esset ex hoc, quòd in ludo perdidisset, sagittam direxit versus cælum quasi vellet se vindicare de Deo. Sequenti verò die quum idem sagitatrius eadem hora sederet ad ludum, rediit sagitta, & super alearium cecidit sanguinoléta.

¶ *De hũ qui se lusoribus immiscent, & qui eis necessaria locant, & in quorum domibus luditur.*

Nec solum cauere debet aliquis ne ipse ludat, sed etiam ne ludentibus se immiscat. Sicut enim sedentes ad ignem calefiunt: sic qui stant ad ludũ causa spectandi, de ludo calefiunt. Vnde le

delegitur Tobiæ 3. Nunquam cum ludentibus miscui me, nec cum his qui in leuitate ambulant participē me præbui. Cauere etiam debet homo ne locet taxillos, vel alia ad ludū necessaria. Sicut enim valde malus reputaretur, qui alicui scelerato gladiū locaret, vnde aliquem sanctū virū interficere deberet: sic valde malus reputatur qui locat taxillos, si credat eorū occasione Deū esse blasphemandū, & quasi crucifigendū. ¶ Illi etiam nō videntur omnino esse innocentes, qui in domibus propriis permittunt inferri domino suo contumelias infinitas, & non prohibent, cùm tamen possint prohibere.

De his quæ dant occasionem auaritiæ. PARS III.

Dicto de speciebus auaritiæ, dicendum est de his quæ dant occasionē auaritiæ, quę sunt sex. Primū est familiaritas cupidorū & auarorū. Sicut enim carbones viui carbonē mortuū accendūt si eis immisceatur: sic diuites verbis & exēplis igne cupiditatis igniti familiares suos inflāmant ad eā. vnde Eccle. 13. Qui tetigerit picē, inquinabitur ab ea: & qui cōmunicauerit superbo, induet superbiam. Et subditur: Ditiori te ne socius fueris. adidē facit quod dicit Sen. Vnū exemplū auaritiæ vel luxuriæ multum mali facit. Vicinus diues cupiditatē irritat. Secūdū est, cōsideratio diuitiarum. Ideò dicitur Prouerb. 23. Ne erigas oculos ad opes quas habere non potes. Tertium, ꝙ homo attēdit in diuitiis illa solū per quę possunt videri pretiosæ: ea verò per quę in veritate contēptibiles sunt, nō attēdit: sicut fugacitatē earū, & similia. vnde Greg. Ideò temporalia diligūt, quia quàm fugitiua sint nō attēdūt. Quartū est, amor mūdanæ gloriæ. vnde talibus qui diuitias amāt, quia vidēt gloriam mundanā eis annexā, primo prædicandū esset de contēptu mūdanæ gloriæ, quàm de cōtemptu diuitiarū. Securis enim prædicationis ad radicem malitię ponēda est. Quintū est amor filiorū talibus qui diuitias amant. Propter amorē filiorū ostendēdū esset in prædicatione, ꝙ hoc nō sit amare filiū, sed potius odire, diuitias ei male cōgregare. Ostēdendū etiā esset in prædicatione quàm duri sint filij parētibus defunctis. Ad ostendendū verò ꝙ nō sit amor, sed potius odiū filiis male congregata relinquere, potest induci tale exēplum. Erat quidam vsurarius habens duos filios, quorū alter nolens succedere patri in male acquisitis, factus est eremita. Alius verò volens succedere patri suo, remānsit cū patre suo. Et mortuo patre, ei successit. Et pòst nō multū tempus ipse etiam decessit. Cùm autem nuntiatum esset eremitę de morte patris & fratris doluit valde, credens eos damnatos esse. Et cùm rogasset do-

minum vt reuelaret ei statum eorũ,raptus est, & in infernũ ductus,& non inueniebat ibi eos.Sed ad vltimum exierunt de quodam puteo in flamma,primo pater, deinde filius mordẽtes se & litigantes adinuicem patre dicente filio.Maledictus sis tu, qui pro te vsuratius fui.filius autem ecõtrario dicebat,Imò maledictus sis tu,quia nisi iniustè acquisiuisses,ego non retinuissem iniustè,nec dãnatus fuissem.Sextum est hoc quòd homo sibi longam vitam promittit.De qua promissione dicitur Ec.29 Repromissio nequissima multos perdidit.Talis erat ille cui dixit dominus:Stulte,hac nocte animam tuam repetent à te.

De remediis contra Auaritiam. PARS IIII.

DIcto de his quę dant occasionem auaritię,dicendum est de remediis contra auaritiã.De quibus sufficiat ponere octo. ¶ Primum est,mortis consideratio. Hoc remediũ insinuat Hieron.y.in magno prologo Biblię,in fine dicens:Facile contemnit omnia qui se semper cogitat esse moriturum. Sicut iumenta se defendũt ab importunitate muscarũ cauda sua,& aues,& pisces cauda sua regunt se:sic homo consideratione finis,scilicet mortis,defendit se ab auaritia,& etiã à ceteris vitiis,& regit se in modo isto.Vnde Iob 12. Interroga iumenta, & docebũt te:& volatilia cęli,&indicabunt tibi.Mors quasi ad oculũ demonstrat contemptibilia esse quæcunq; quærũtur in hoc mundo , scilicet delicias,diuitias,& gloriam,& vanum esse laborem eorum qui talibus intendunt. Labor quærentium diuitias vanus ostenditur quum homo nudus in terrã reuertitur. Labor quærentiũ delicias vanus ostenditur , quando corpus nutritum in deliciis vermibus esca datur.Tunc enim apparet eos quasi coquos vermium fuisse,qui delicatè vixerunt: escam enim vermibus præparauerunt. Mira insania. Erubesceret aliquis & indignaretur coquus esse vnius comitis , & non dedignatur esse coquus vermium. Labor etiam eorũ qui quærunt esse super alios , vanus ostenditur,quãdo ille qui volebat esse super alios, sub terra ponitur, à iumentis cõculcatur. Ad hoc potest referri illud quod legitur Eccl.11.Homo meminisse debet tenebrosi temporis, & dierum multorum:qui cùm venerit,vanitatis arguentur præterita. ¶ Secũdum remedium est, consideratio Dominicæ paupertatis, vt dicit Bern. Magna siquidẽ est abusio, & nimis magna, quòd dominus velit fieri vermiculus vilis,pro quo Deus maiestatis & dominus sabaoth pauper fieri voluit. & Then. 3. Recordare paupertatis meæ,& trangressionis absynthij & fellis.¶ Tertium remedium est,cõsideratio periculi,in quo sumus. Et insinuatur nobis ille

remediũ Iob 26. vbi sic legitur: Quasi tumẽtes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre nõ potui, vbi dicit Gre. Cùm fluctus tumentes desuper eminent, tunc de naui proiiciunt, pro quibus longa naufragia sumpserunt. Ad idẽ potest referri illud quod legitur 1. Macab. 4. Non concupiscetis spolia, quia bellum contra nos est. Ad literã: quãdo periculosum bellũ imminet, interdicitur exercitus ne spoliis intẽdat: & si spoliis iam oneratus est, iubetur ea deponere: sic periculũ in quo sumus, debet cohibere nos ne diuitiis nos oneremus. Si verò iã habemus eas, monere debet nos ad hoc vt eas relinquamus. ¶ Quartũ remediũ est cõsideratio miserię quę annexa est deliciis, sicut diffuse ostẽsum est prius. De qua miseria dicit beatus Bern. Si habes cor, si est tibi lumẽ oculorum tuorũ, desine ea sequi, quæ assequi miserũ est. ¶ Quintum remedium est, ꝙ homo elõget se à cupidis & auaris, & familiaris sit illis qui terrena cõtẽnunt. Vnde in Ps. Cum sancto sanctus eris &c. Sãctus in Græco dicitur agios, quasi sine terra: vnde sensus est, id est, cum eo qui absq; terreneitate est, absque terreneitate eris. Sic accidit ei qui conuersatur cum auaro, sicut dicitur accidisse cuidã paruulo qui à lupa nutritus est, qui alium modum gradiendi addiscere ab ea non potuit quàm ipsa habebat, vnde duabus manibus ꝙ pedibus vtebatur. Sic ille qui cũ auaro conuersatur, exẽplo eius circa terrena ista repet. Ille verò qui cõuersatur cum illis qui terrena contẽnunt, erectus incedet, contemptísq; terrenis cælestia appetet. ¶ Sextum remedium est, cõsideratio æternarum diuitiarũ. vnde Gre. Vilescunt temporalia, cùm desiderantur æterna. Et Prou. 1. Frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. vbi dicit interlin. Laqueum in terra facile euadit, qui oculos habet in cælis. Ad idẽ pertinet quod ait Sene. Nõ potest cõtemnere laquearia ebore fulgẽtia, deriuata in domos flumina, donec terratũ orbẽ supernè despiciens sibiipsi dixit, Hoc est punctũ illud quod inter gẽtes ferro & igne diuiditur. Cùm in corporibus sphæricis illud quod est in medio, se habeat velut punctũ respectũ circũferẽtię terra se habet velut punctũ respectu cæli. Ex quo patet fatuitas amatorum huius mũdi, qui quærunt in pũcto latitudinem quæ in circunferentia quęrenda est. vnde Augu. Noli pati angustias, euola in sublime in amplitudine cælorum. Cùm terra centrum mũdi sit, ex necessitate angusta est respectu circũferentiæ. vnde dicit Sen. amatoribus huius mũdi: Punctũ est illud in quo nauigatis, bellatis, regnatis. Idem: Ab vltimis litoribus Hispaniæ vsque ad Indos, pauciſſimorum dierum spatium iacet, si nauem ferat

ferat vẽt⁹. At cæleſtis illa regio per triginta annos velociſſimo ſyderi viã præſtat. Ex anguſtia terrę accidit preſſura illa, de qua dicit dominus Io.15. In mũdo preſſuram habebitis. ¶ Septimum remedium eſt, quod homo fiduciam ſuam in Deo ponat, quòd Deus ei neceſſaria præbebit, ſi ipſe ei ſeruierit, ſecundum quòd dominus ſciet ei expedire. Vnde Mat.6. poſt illud verbum, Nõ poteſtis Deo ſeruire & mãmonæ, ſubiungit dominus: Ideo dico vobis, ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid mãducetis, neque corpori veſtro quid induamini. Deinde monet ad hoc vt in eo fiducia ponatur. Mammona Syra lingua interpretatur diuitiæ. Dicitur etiã hoc nomẽ eſſe dæmonis qui præeſt diuitiis. ¶ Octauum & vltimũ & ſummũ remediũ eſt, ꝙ homo eleemoſynis & orationibus, & omnibus aliis modis quibus poterit gratiã Dei ſibi impetret, quæ ſola ſufficit hominẽ liberare à laqueis cupiditatis & auaritiæ. Vnde Matth.19. cùm dixiſſet dominus, difficile diues intrabit in regnũ cęlorũ: & diſcipuli admirarẽtur, dicẽtes: Quis poterit ſaluus eſſe? Reſpondit dominus, Apud homines impoſſibile eſt. Et ſupplet interlin. vt per ſe à cupiditatibus ſuis cõuertantur. Ideo valde timendũ eſt cupiditatis peccatum vel auaritiæ, quæ cũ tanta difficultate hominem dimittit. Sicut terra quandã ſtabilitatẽ videtur habere quã non habet aqua & aër, iuxta illud Eccle.1. Terra in æternũ ſtat. ſic peccatũ auaritiæ, quod eſt peccatũ terrenum diutiurnius videtur eſſe peccato vanitatis & voluptatis. Et fortè propter hãc diuturnitatẽ dicit Iſidorus de hoc pctõ: Omni genere peccatorũ peior eſt auaritia.

De prodigalitate, quæ eſt vitium contrarium auaritiæ.

PARS V. *quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in iſta parte. Et de diſtinctione prodigalitatis à liberalitate. CAP. I.

POſt remedia auaritiæ dicendũ eſt de prodigalitate, quę eſt vitium contrariũ auaritiæ, de quo hoc ordine dicemus. Primo diſtinguemus prodigalitatẽ à largitate. Secũdo oſtẽdemus quæ mala ex prodigalitate proueniũt. Tertio aſſignabim⁹ quaſdam ſtultitias prodigi. Vltimo tangemus aliquid ſpecialiter de prodigalitate clericorũ. ¶ Quadrupliciter verò poſſum⁹ diſtinguere prodigalitatem à largitate. ¶ Primò in hoc, ꝙ prodigus ſua non cõfert, ſed ventus vanitatis ei aufert. Sicut aliquis non dicitur largus, ſi vẽtus pallium ſuũ ei auferat. Nec arbores liberales dicũtur, ſi ventus ab eis fructũ excutiat. Sic nec prodigus largus dicẽdus eſt, vel liberalis, cui inuito vel volenti frequẽter ventus aufert ſua, eò quòd ſtultas manus habeat, ſicut accidit in illis

illis qui ex frigore dicũtur ſtultas manus habere. ¶ Secũdò poſſumus in hoc prodigũ à largo diſtinguere : quia prodigus ſua nõ tribuit,ſed perdit. In tribus caſibus videtur aliquis rem ſuã velle perdere.Primo,cùm liquorẽ vaſi pleno ſuper infundit.Secũdo,cùm in vaſe corrupto vel immũdo ponit.Tertio,cùm dat pro nihilo.Et his tribus modis poſſumus dicere ꝙ perdit prodigus ſua.Quaſi em̃ ea pleno vaſi infundit,quãdo dat ea diuitib⁹. Vnde Proſper in libro de vita Cõtemplatiua:Habentibus dare nihil aliud eſt,quàm perdere.ídeo monet dominus Luc. 14. ad dandũ pauperibus,dicens. Cùm facis conuiuium, voca pauperes,debiles & claudos,&c.Item in eodem:Pauperes ac debiles cæcos & claudos introduc huc.& Luc.1.dicit beata Virgo,dom⁹ num eſurientes impleuiſſe bonis.& Dauid etiam dicit in Pſalı Pauperes eius ſaturabo panibus.& 4.Reg. 4. legitur quòd ſteti. oleum cùm vaſa plena eſſent.Sed quorundã oleũ tũc ſolũ fluitt quando vaſa plena ſunt;vaſis autẽ vacuis ſtat, diuitibus autem, parati ſunt dare,pauperibus verò non. Prodigus etiã quaſi vaſi corrupto ſua infundit,quãdo dat ea hiſtrionibus vel aliis inhoneſtis perſonis.Contra illud Eccl.12.Benefac humili, & ne dederis impio,& iterum : Si bene feceris,ſcito cui bene feceris.In duobus caſibus præcipuè non eſt dãdum impio:ſ. cùm creditur ꝙ propter hoc iuſtitiam debeat negligere, vel cùm propter aliquod officium inhoneſtum hoc quærit,ſicut faciũt hiſtriones. Hier. Paria ſunt, dare hiſtrionibus, & ſacrificare dæmonibus. Prodigus etiã pro nihilo rem ſuã dat,quando dat eam pro vana gloria quæ nihil eſt in valore.vnde Io.8.Si ego glorificabo me ipſum,gloria mea nihil eſt.¶ Tertio poteſt diſtingui prodigus à largo in hoc,ꝙ largitio ipſius quædam eſt aucupatio.vnde ſicut aucupes nõ dicuntur largi,nec liberales in aues, quantumcunque frumenti circa laqueos apponant: nec aliquis dicitur liberalis in piſces vel mures quos capere vult,etſi eſcã delectabilem apponat in hamo vel muſcipula.Sic liberales dicendi nõ ſunt qui ideo ſua largiũtur hominibus,vt eos capiãt, vt pro eis ſint ſi venerit aliqua electio.vnde Iere.5.Inuenti ſunt in populo meo impij,inſidiantes,quaſi aucupes,laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. ¶ Quarto poteſt diſtingui prodigus à largo:quia verè largus,de ſuo larg⁹ eſt: ꝓdigus verò,de alieno frequẽter.Sene.Magni animi nõ eſt qui de alieno liberalis eſt.

De malis quæ ſequuntur ex prodigalitate. CAP. II.

MAla verò quæ ſequũtur ex prodigalitate hæc ſunt, ſcilicet paupertas vſq; ad mendicitatem.vnde Luc.15.de filio prodigo,

digo,qui cupiebat implere ventrē ſuū de ſiliquis quas porci mā ducabant,& nemo illi dabat.Sequitur etiā inde q̄ prodigus incidit in manus vſurariorū,qui totū eum comedūt, vt videatur incidiſſe in illā imprecationē Pſal.Scrutetur fœnerator omnem ſubſtantiam eius.Quanta ſit ſeruitus vſurariorū, illi ſoli nouerunt,qui quādoque in manibus eorum fuerunt. Sequitur etiam inde peccatū rapinæ. Frequenter enim aliena aufert qui prodigè confert.vnde prodigus ſimilis eſt araneæ quæ muſcas deuorat,& texēdo telas inutiles euiſcerat ſe. Sequitur etiā inde contemptus bonorū ſpiritualiū.Ille enim qui prodigus eſt,interdū dat omnia bona ſua ſpiritualia pro x l.ſolidis, ex quibus cōmuium aliquod facit , ſimilis Eſau qui primogenita ſua dedit pro lenticula,& abiit paruipendens q̄ primogenita ſua vendidiſſet, vt legitur Gen.25 vnde Thren.1. Dederunt quæq; pretioſa pro cibo ad refocillandam animam. Prodigus adeò ſpiritualia contemnit,vt magnum reputet ventres paſcere , & opprobriū credat eſſe animas paſcere,cùm tamen dicat Aug. Non eſt magnū paſcere ventres morientes : ſed magnum eſt paſcere animas in æternū victuras. Prodigus honorem reputat paſcere porcos : id eſt,homines guloſos & luxutioſos , qui iudicio ſcripturæ porci ſunt.vnde legitur de filio prodigo, Adhęſit vni ciuium regionis illius,& miſit illum in villā ſuā,vt paſceret porcos ſuos.Magnū verò dedecus reputat filios Dei paſcere,in hoc abſq; dubio filio Dei magnā faciēs contumeliā,dum officiū illud contēnit quod filius Dei ſpecialiter ſibi aſſumere voluit.vnde in Pſal. Ego autem cōſtitutus ſum rex ab eo ſuper Siō mōtē ſanctū eius, quod eſt contra illos prælatos qui dedignantur prędicare,quia comites ſunt:licet enim eſſent reges , non tamen indignum eſſet eis officiū prædicationis,cùm filius Dei ſpecialiter ad prædicandū venerit:vt haberi poteſt ex eo quod dicitur Marc.1.In vicos p̄ximos eamus & ciuitates,vt ibi prædicemus. & Luc 1. Viſitauit nos oriēs ex alto:illuminare,&c.& Io.18.Ego ad hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundū,vt teſtimonium perhiberem veritati.

De ſtultitia prodigi. CAP. III.

PRima ſtultitia prodigi,q̄ ipſe ſciens & volens partem ſuam facit deteriorē quādoq; etiā nullā. Ideo maledictus eſt. vnde Ber.Si maledictus eſt qui partē ſuā deteriorē facit : quid ille qui penitus ſe reddit expertē ? Expertem ſe reddit,qui de bonis ſuis nullā partē ſibi reſeruat.¶ Secunda ſtultitia prodigi eſt, q̄ ipſe rem illam quam ſuper omnia amat facere,ita vult facere, q̄ diu facere nō poſſit.Hanc ſtultitiam oſtendit nobis philoſophus,

phus,di
Quid er
cere nō
de modi
Si multū
imparti
tribuat.
Nō eſt v
luntate.
uit opes
tia prod
ta:pecca
habet ir
ces & li
lē.¶ Qu
eſſe De
fontē.N
pudeat
plus dil
nec pro
quam de
quid ac
gus,qui
Deū ſo
Prodig
eſſe.vn
ſapiēs f
quàm a
ſed au
cui bo
N
mum
peribu
ctorū
eſt,qu
cleſiar
ſubrip
mini &
paupe

phus,dicens : De re familiari impartiendum est,sed moderatè. Quid enim stulti⁹,quàm quod libenter facias, curare vt diu facere nō possis? ¶ Tertia stultitia prodigi est,q̄ ipse cōtra rationē de modico multū vult largiri,nō attēdēs quod legitur Tob. 4. Si multū tibi fuerit,abūdāter tribue:si exiguū tibi fuerit,libēter impartiri stude.Illud ordinatū est,vt q̄ modicū habet,modicū tribuat.Sed bona voluntas suppleat modicitatē muneris.Greg. Nō est vacua manus à munere,si arca cordis plena sit bona voluntate.Sen.Non quid detur refert,sed qua mēte.Regum æquauit opes animo,qui exiguū tribuit,sed libēter. ¶ Quarta stultitia prodigi est,q̄ ipse nō videtur de diuitiis quærere nisi peccata:peccat enim & in acquisitione earū,& in largitione, & alius habet inde vtilitatē.Ipse similis est canali ex aqua retinenti fæces & limositatē. Ber.Si rectè sapis,conchā exhibebis,nō canalē.¶ Quinta stultitia p̄digi est,q̄ ipse quodāmodo vult largior esse Deo.vnde Ber. Nō Deo largior esse velis. Cōcha imitetur fontē.Nō ire in riuū fons permittit,donec suis satiēt aquis.Nō pudeat conchā non esse fonte suo profusiorē.Prodigus videtur plus diligere proximum,quàm seipsum : cùm tamē in veritate, nec proximū,nec se diligat, licet ex stultitia sua effundat. Ipse quasi doliū est sine fundo:& ideo non est mirū si effundat quicquid acceperit.Et vt breuiter dicā,insipiētior videtur esse p̄digus,quā auarus,quantū ad hoc q̄ auarus insipiens est quātū ad Deū solū:prodigus verò quantū ad Deū,& quantū ad mundū. Prodigo deest sapientiæ fundamentū,quod est sibiipsi sapientē esse.vnde Ber.Nō sapiēs est qui sibiipsi sapiēs nō est.Et Pro.9.Si sapiēs fueris,tibimetipsi eris. Iniquior etiā videtur esse p̄digus, quàm auarus , quantū ad hoc q̄ p̄digus iniquus est in seipsum, sed auatus iniquus est in proximū.Vnde Ecc.14.Qui nequā est, cui bonus est?Et iterum:Qui sibi inuidet,nihil est illo nequius.

De prodigalitate clericorum CAP. IIII.

NOtandum q̄ sex considerāda sunt quæ deberēt cohibere clericos,ne de bonis ecclesiasticis prodigi essent.¶ Primum est,quod bona ecclesiastica bona pauperū sunt,vnde pauperibus erogāda sunt:sicut manifestū esse potest ex verbis sanctorūquæ sequuntur.Hier.Quicquid habēt clerici, pauperum est,quod de bonis ecclesiasticis intelligimus.Ber.Facultates ecclesiarū patrocinia sunt pauperum , & sacrilega crudelitate eis subripitur , quicquid sibi ministri & dispēsatores nō vtique domini & possessores vltra victum & vestitū accipiūt. Idem:Res pauperum non pauperibus dare , crimen esse sacrilegij dignescitur.

scitur. Hier. Pars sacrilegij est, res pauperũ nõ pauperibus dare. Idem: Accepisse pauperibus erogandum, & esurientibus plutimis cautũ esse vel timidũ, vel apertissimi sceleris est aliquid inde subtrahere, omniũ prædonum crudelitatem superat. Idẽ, Maximũ periculum est de patrimonio Christi non pauperibus dare. Item Ber. Clamãt nudi, clamãt famelici, & conqueruntur. Et ponit verba paupertũ cõquerentiũ de clericis, sic dicẽs: Nobis fame & frigore laboratibus miserabiliter, quid cõferũt tot mutatoria vel extẽsa in perticis vel plicata in manticis? Nostrũ est quod effunditis, nobis crudeliter subtrahitur quod inaniter expẽditis, & nos Dei plasmatio, & Christi nos sanguine redempti sumus. Vos ego fratres mei videte quale sit peccatũ, de fraterna portione pascere oculos vestros: vita vestra cedit vobis in superfluas copias. Nostris necessitatibus detrahitur quicquid accedit vanitatibus vestris. Idem: O vanitas vanitatum, sed non vanior quàm insanior. Fulget ecclesia in parietibus, & in pauperibus eget. Lapides suos induit auro, & filios suos nudos deserit. De sumptibus egenorum seruit oculis diuitũ. Inueniunt curiosi quo delectentur, & non inueniunt miseri quo sustententur. Et si deuotio in talibus possit Deo accepta esse, curiositas tamẽ vel superbia ex qua multi talia faciũt, Deo detestabilis est. Item Bern. loquẽs de illo verbo Esa. 26. In terra sanctorum iniqua gessit, & videbit gloriã domini. Timeãt, inquit, clerici, timeant ministri ecclesiæ, qui in terris quas possident tam iniqua gerũt, vt stipendiis quę sufficere deberẽt, minimè cõtenti, superflua quibus egeni sustẽtandi essent, impiè sacrilegéque retinẽt, & in vsus superbiæ atque luxuriæ victum pauperũ cõsumere non verentur. Duplici profecto iniquitate peccantes, quòd & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus & turpitudinibus abutuntur.

¶ *Quòd rapina talium est periculosa.*

VALDE enim periculosa est rapina quam tales faciũt tribus de causis. ¶ Primò quia non agnoscitur. vnde accidit q̃ multi eam non cõfiteantur, tamen non proponunt abstinere à tali rapina. Et etiã aliqui simplices confessores nõ dicunt eis vt restituãt pauperibus ea quibus defraudauerũt eos, licet patrimoniũ habeant vnde restituere possint. Mira cæcitas. Si quis dãnificasset diuitem vnũ in quinque solidis, si ipse cõfiteretur & haberet propositũ cauendi de cætero, restitueret sibi pro posse suo: aliter sciret nõ valere pœnitentiã sibi. Ille verò qui pauperes dãnificauit in centũ libris vel amplius, nihil tale facit, & tamen credit se agere veram pœnitẽtiã. ¶ Secũdò periculosa est, propter magni

magnitudinem culpæ quæ est in rapina tali Quam ostendit gl. super Mat. 5. vbi dicit Dñs Petro: Vade ad mare: & mitte hamū, & eum piscem qui primus ascendit tolle: & aperto ore eius inuenies staterem. Glo. Iudas quidem communia in loculis habebat: sed Dominus res pauperū in suos vsus conuertere nefas duxit, idipsum dans exemplum nobis. ¶ Tertio periculosa est, quia multū impedit hominem à salute. Et si ille qui habet bona ecclesiæ, pauperibus fideliter portionē suā redderet, cōtentus victu & vestitu sibi necessariis, vix accideret quin ipse ad salutē perueniret. Quomodo enim misericordia Dei larga illi nō esset, gratiam suā largiendo, qui sibi largus esset pauperibus subueniēdo? Vnde Aug. Fluit riuus, & fons siccabitur. Misericordia enim Dei velut fons est, misericordia enim nostra velut riuulus. Non est verisimile q̄ fons nō fluat, ex quo riuulus fluit. Vnde Ambr. super 1. ad Tim. 4. vbi sic legitur: Pietas ad omnia vtilis est. Qui pietatē sequitur, si lubricū carnis patiatur, vapulabit quidē, sed nō peribit. Quod intelligendū nō de illo qui cōfidens de eleemosynis suis, ideo diutius & securius peccat. Talis enim vtitur eleemosynis ad Dei impugnationē: ideo nō est dignus peccatorū suorū remissione, sed potius æterna damnatione. Sed de illo intelligendū est hoc, qui videns incōtinentiam suā, eleemosynas facit, vt misericordia Dei gratiā sibi cōferat, per quā cōtinere possit. Talis enim frequētius ad bonū finē venit. Vnde Hie. Nō memini me mala morte vidisse mortuū, qui liberalē antè duxerit vitā. De illis verò q̄ de bonis ecclesiasticis pauperes defraudāt, nō est mirū si peccāt & dānentur. Quomodo enim misericordia Dei dabit illis gratiā, qua continere possint, q̄ bona Dei potius volūt prodigè expēdere quā Deo in pauperib⁹ dare? Et cū hominibus nō solū largi, sed etiā prodigi sint, tamē soli Deo sunt auari de bonis ipsius, qui subtrahunt oti Dei ea quæ ponūt in ore porci, imò in ore diaboli: cū enim malus sit seruus diaboli, & os & cætera membra ipsius diaboli sunt. Præterea misericordiā Dei quomodo cōsequentur illi de quib⁹ tot iniuriæ pauperū à Deo postulāt vt ipsi dānētur? Tales homines sunt oues diaboli, cū diabolus eos tōdeat singulis annis, vestes quas ipsi deponūt accipiēdo in mēbris suis. Nō solū periculosa est rapina ista, sed etiā ignominiosa. Ignominia enim magna est pauperib⁹ rapere, verbi gratia: Si facta esset vniuersalis donatio pauperib⁹ alicuius ciuitatis, valde miser & vilis reputaretur ille qui pauperibus eleemosynas eis datas auferret, licet etiā pòst expenderet eas, faciēdo magna conuiuia. Sic valde

viles sunt qui de bonis ecclesiasticis quę bona pauperũ sunt, cõuiuia superflua faciũt. Tot enim pauperibus ea auferunt, quot inde habere potuerũt: etiã ignominia magna erit in die iudicij, quãdo pauperes cõquerentur vno dicẽte, Iste mihi abstulit vnũ prãdiũ. Alio dicente, Iste mihi abstulit vnũ denariũ, vel aliud. ¶ Secũdũ est hoc, qđ bona clericorũ frequẽter à pauperib⁹ sunt oblata, & sanguine Christi cõparata. Vnde incõgruũ est de elemosynis pauperum superflua conuiuia diuitibus facere. Accidit enim interdũ ꝙ in x x. solidis quos clericus ꝓdigus expẽdit in cõuiuio vno, multi pauperes posuerũt quod proprio ori subtraxerũt, & talis posuit ibi vnũ obolũ cui alius obolus nõ remansit. Similiter valde incongruũ est, ea q̃ sanguine Christi empta sunt, superfluè expendere, vnde super illud Ier. 22. Væ qui facit laquearia cedrina, & pingit ea synopide, id est, Christi sanguine, dicit gl. ¶ Tertiũ est hoc, ꝙ clerici debẽt esse forma gregis, & bonũ exemplũ aliis dare: & valde incongruũ est quidem superfluis cõuiuiis, illos corrũpũt quos sanare debuerũt: & alios maculãt quos debuerũt emundare & sanctificare, vnde dicitur de illis in epist. Iudæ, Hi sunt in epulis suis maculæ cõuiuãtes. Nõ solũ sunt maculati, sed etiã maculæ sunt alios maculantes suo malo exẽplo, & materiã ministrãdo suis superfluis cõuiuiis gulositati & ebrietati, & multis aliis peccatis. ¶ Quarto deberet cohibere clericos à vitio ꝓdigalitatis multitudo & magnitudo peccatorũ quæ sequũtur in eis ex vitio isto. Ex ꝓdigalitate accidit in multis, ꝙ ipsi fiũt raptores, simoniaci, oppressores pauperũ, excoriatores subditorũ. ¶ Quintũ est hoc, ꝙ vitiũ multũ impedit eos ab officio suo. Nõ possunt enim illi officio suo intẽdere debitis aggrauati. Et visitatio eorũ potius est subditorũ corruptio ꝓpter nimias expẽsas, quæ eorũ correctio. ¶ Sexto deberet cohibere dispẽsatores bonorũ ecclesiasticorũ à prodigalitate, cõsideratio districti iudicij. Si enim ex isto verbo, Furiui, & nõ dedisti mihi mãducare: illaturus est Dñs in iudicio. Ite ergo maledicti in ignẽ æternũ: quid dicturus est ꝓdigis dispensatoribus, qui nõ solũ ipsi esurienti nõ dederunt mãducare, sed etiam ipsi esurienti abstulerunt quod debuit manducare?

TRACTATVS V. de Acedia.

De his quæ valere possunt ad detestationem Acediæ, PARS I. *quæ habet quatuor capitula.*

De ordine dicendorum in isto tractatu. Et de diuersis exemplis quæ valere possunt ad detestationem Acediæ. CAPVT I.

POST

POST peccatum auaritiæ, dicẽdum est de peccato Acediæ: quia pigritia interdũ ex auaritia sequitur. Vnde Luc. 12. dicit ille diues cuius ager fructus vberes attulit, Anima mea multa habes bona reposita in annos plurimos, requiesce, & comede, & bibe: dicemus autẽ hoc ordine & de vitio isto. ¶ Primo, ponemus ea quę possunt valere ad detestationẽ huius vitij. Secũdo tangemus de diuersis generibus peccatorũ quæ pertinent ad hoc vitium. Tertio, tangemus aliquid de remediis contra vitium istud. Quarto, de indiscreto feruore qui acediæ videtur esse contrarius. ¶ Ad detestationẽ verò huius peccati possunt valere diuersa exempla. Et possumus primo sumere exemplũ à rebus quæ nõ habent sensum, nec vitã, nec rationẽ, sicut à sole. Secundo, ab his quæ vitã habẽt, & non sensum: vt ab herbis, & arboribus, & huiusmodi. Tertio ab his quæ habẽt vitã, & sensum, & nõ rationẽ, vt à brutis animalibus. Quarto, ab his quæ habẽt sensum, & rationẽ, & gratiã, vt à sanctis viris. ¶ Et primò ꝓsequemur de primo. Posuit Dñs præceptũ soli, vt de singulis diebus ab oriente veniat ad occidentem, & singulis noctibus reuertatur in orientem, & nunquã præteriit sol illud præceptũ. Nõ pigritatur nec de die, nec de nocte, nec æstate, nec hyeme, implere illud præceptum. Quantumcũque laboret in vno die, nihilominus tamẽ summo mane surgit in sequẽti die, & tamẽ nõ expectat talẽ remunerationẽ laboris sui, nec talẽ pœnã negligentiæ suæ, qualẽ homo. Ad hoc videtur habuisse respectũ Augu. cum, dicit: Indecẽs est Christiano si radius solis eũ inueniat in lecto: potest enim dicere sol si potestatẽ loquẽdi haberet. Amplius laboraui heri, quã tu: & tamẽ cum iam surrexerim, tu adhuc dormis. ¶ Possumus etiã accipere exẽplũ ad detestationẽ acediæ ab eis quæ ex terra nascũtur. Videmus enim herbas & arbores, quæ tã minimum habẽt initiũ, crescẽdo ad magnã quantitatem deuenire, habent tamen tot aduersantia sibi, vt hyemẽ & aliã aëris intemperiẽ. Singulis etiã annis aufertur eis labor florũ, & fructuũ, & frondium, & tamen nihilominus opportunitate inuenta operandi operãtur: qui videret nuditatem earum in hyeme, vix crederet ꝙ tãta pulchritudine indui possent, nisi idem aliàs vidisset. Qui videret quàm parua arbor sit nucis in initio sui, vix crederet, ꝙ ad tantam magnitudinem peruenire deberet, nisi simile aliàs vidisset. Non debet igitur pigritari homo, nec diffidere, etsi defectum bonorum in se videt, vel si aliqua sibi resistant. Plus enim potest homo quàm credat. Tali exemplo vtitur Domi-

nus Mat.6.dicens:Considerate lilia agri quomodo crescunt. Et subditur:Dico autē vobis,quoniā nec Salomon in omni gloriā sua cooperta est sicut vnū ex istis. ¶ Tertio vero exemplo vitur Salomon Prou.6 dicens:Vade ad formicam,ō piger,& considera vias eius,& discе sapientiā:quæ quum non habeat ducē nec præceptorem,nec principem,parat æstate cibū sibi, & congregat in messe quod comedat.Et sunt quinq; artē dēda in isto exemplo. ¶ Primo paruitas formicæ,quam Salomon proponit quasi magistram homini.Multū enim potest confundi homo quando videt se tam paruæ scientiæ,ꝙ à tam paruo animali potest doceri.Vnde multū conari deberet ad addiscendum. Sicut accidit in scholis,quādo aliquis magnꝰ à puero paruo docetur, ex quadā erubescētia deberet ardentius addiscere. Ad hoc potest referri quod dicit Sene.Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores.Erubescere potest homo,ꝙ tam paruum animal melius morigeratum est quàm ipse. ¶ Secundo attendendū est quod dicit Salomon:Considera vias eius,& non viam.Vias vocans discursus quos faciunt pro quærēdo cibo.Pluries enim in die vadunt ad quærēdum frumentum: vnde satis possent erubescere illi homines qui semel in septimana grauantur venire ad sermonē ad quærendū animę suæ cibum. ¶ Tertio attendendum est,ꝙ formica in hoc opere non habet hominem ducem cuius exemplū sequatur,nec præceptorem cuius verbo ad hoc doceatur,nec prin ipē à quo puniatur eius negligentia: homo tamen omnia ista habet. ¶ Quarto attendendum est,ꝙ ipsa purum granum eligit vt de ipso pascatur. Vnde multum possent in hoc confundi illi,qui spurcitias & immunditias alienorum peccatorū eligūt,vt illis os suū pascant:iuxta illud Prou.16. Os stultorū pascitur imperitia. ¶ Quinto attendendum est in hoc exemplo,ꝙ formica adeò se onerat frumento, vt interdum videatur minor esse suo onere.In quo possent satis confundi illi qui à sermone redeūt vacui,nec vnū verbū reportantes secum. ¶ Potest etiā valere ad detestationem acediæ,exemplum eorū qui amāt mundum. Si enim respiciamus quot & quantis laboribus,quotidianis cruciatibus ipsi merentur cruciatum æternū, satis poterimus confundi,ꝙ adeò sumus pigri laborare pro regno æterno:vnde Augu O si possemus excitare homines, & cū ipsis pariter excitari,vt tales essemus amatores vitæ permanentis,quales sunt homines amatores vitæ fugientis, quis non vt viueret,continuo perdere vellet vnde viueret, & potius eligeret vitam mendicantem, quàm celerem mortem? Cui dictum est,

est. Nauiga, ne moriaris, distulit? Cui dictum est, Labora, ne moriaris, & piger fuit? Leuia iubet Deus: vt in æternum viuamus, & obedire negligimus. Ad idem potest adduci quod legitur in Vitis patrũ de quodã sancto patre, qui quum vidisset ornatum cuiusdã mulieris, flens inquit, Ignosce mihi omnipotẽs Deus, quia vnius diei meretricis huius ornatus, superauit totius vitæ meæ industriæ ornamẽta Et abbas Pambo videns mulierem in Alexandria ad quam descẽderat de eremo, fleuit Et interrogãtibus causam sui fletus, ait: Duæ res me mouerunt. Vna de illius perditione: alia quia non habeo tale studium placẽdi Deo, quale studiũ habet ista vt hominibus placeat. ¶ Ad detestationẽ etiã acediæ possunt valere exẽpla bonorũ virorum. Et de multis pauca ponemus. Ait Dauid, Pauper sum ego, & in laboribus à iuuentute mea. Et de sapiẽte muliere legitur in fine Prou. q; panẽ otiosa non comedit. Et Apostolus dicit de se: Plus omnibus laboraui. De Christo legitur Io. 4. q; ipse fatigatus ex itinere, sedit super fontẽ. Et in multis aliis locis in Euãgeliis legitur de labore ipsius Vnde Ber. Quãdiu vixero, memor ero laborum quos Christus sustinuit prædicando, fatigationũ in discurrẽdo, tentationum in ieiunando, vigiliarum in orando, lachrymarum in cõpatiendo. Recordabor etiam dolorum, conuitiorum, sputorum, colaphorum, subsannationum, exprobrationum, clauorum, horũmque similium. Alioquin requiretur à me sanguis iustus qui effusus est super terram. Legitur etiã, q; beatus Acsenius primo Palatinus, postea eremita maximus, quærentibus à se in quo cõsideret: Respõdit, In hoc, q; homines fugi, aliquãdiu tacui, fleui. Potissimẽ in hoc gaudeo, q; manibus laboraui. Et quædã vidua moriens recusabat sepeliri in camisia sibi data, dicẽs: Sepeliar in camisia elaborata propriis manibus, & non alienis. Et de beata Virgine legitur Luc. 1 q; abiit in mõtana cum festinatione. Legitur etiam Gene. 18. Festinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitq; ei, Acceleta, tria sata similæ cõmisce, & fac subcineticios panes. Ipse verò ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimum, deditq; puero, qui festinauit, &c. De quo verbo loquens Origen. ait: Senex currit, Sara accelerat, puer festinat, nullus piger inuenitur in domo sapientis.

De verbis Sacræ scripturæ quæ laborem suadent, & otium, vel pigritiam dissuadent. CAP. II.

AD detestationem etiam acediæ possunt valere illa verba Sacræ scripturæ quæ suadent laborem vel dissuadent

otium vel pigritiam. vnde Eccl. vlti. Verba sapientum quasi stimuli,& quasi claui in altum defixi. Stimulus valet contra tarditatem iumentorum: sic verba sapiẽtum contra pigritiam hominum. Et notandum quòd homo laborat quasi contrariis vitiis. Est enim lentus ad bonũ, & præceps ad malum. Sed verba sapientum sunt velut stimuli, quando excitãt hominem ad bonũ. Et sunt velut claui in altum defixi: dum retinẽt hominem ne se præcipitet in malis. De multis verò verbis quibus suadetur nobis labor & dissuadetur nobis pigritia, pauca ponemus. Ait Hieronymus super illud Ezechie. 16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuæ. Superbia, saturitas panis & abundantia, & otium ipsius & filiarum eius. Semper, inquit, est aliquid agendum, ne ager nostri pectoris manu cessante malarum cogitationum sentibus occupetur. Eccle. 7. Non oderis laboriosa opera, & rusticationem à Deo creatam. Rusticationem Deus creauit, quando Adæ dixit Genes. 3. In sudore vultus tui vesceris pane tuo, vel quum posuit hominem in paradiso voluptatis vt operaretur, vt legitur Geneſis 2. & Ecclesiast. 14. Non defrauderis à die bono, & pericula dici boni non te prætereant. Et ibidem: Ante obitum tuum operare iustitiam, quia non est apud inferos inuenire cibum. Hoc manifestum est in diuite epulone, qui apud inferos guttam aquæ non potuit inuenire, quam digito Lazari quilepros fuerat petiit. Tunc non erat ipse ita indignantis naturæ, sicut in seculo isto fuerat. Adhuc non impetrauit ille guttam illam aquæ, & tamen plusquam mille anni transierunt ante quos petiit. Item Ecclesiast. 9. Quodcunque potest facere manus tua, instãter operare: quia nec opus, nec ratio, nec scientia, nec sapiẽtia apud inferos est, quò tu properas. Apud inferos non est opus, sed merces operis. Nec ratio quia nihil prosunt ibi artis argutiæ. Nec sapientia, nec scientia sunt ibi ad excusationem vel defensionem, sed potius ad accusationem. Seruus enim sciens voluntatem domini sui & non faciens, vapulabit plagis multis. Item Ecclesia. 11. Mane semina semen tuum, & vespere non cesset manus tua. Et Apostolus 2. ad Timot. 4. In omnibus labora, opus fac Euangelistæ. Item 2. Thessalo. 3. Si quis non vult operari, nõ manducet. Ideo dedit dominus diuersa membra homini, vt ex omnibus ei seruiret, vnde quandoque debet homo seruire Deo ore, cantãdo: quãdoque manu, scribendo, & sic de cæteris membris. Item ad Galatas 6. Bonum facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Et Ecclesiast. 6.

Ne

Ne acedieris in vinculis eius. & loquitur de sapiẽtia. Vincula sapientiæ sunt diuina præcepta quibus ligatus est homo, qui ex morsu pomi prohibiti quasi venenati incidit in spirituale insaniã. Cuius insaniæ sunt hæc signa, quòd mente quasi aliena loquitur, fatua cogitando, quòd gaudet inde vnde flendum esset. vnde Prouer. 20. Stultitia est gaudium stulto. Et Aug. dicit super Io. Risum talium, risum esse phreneticorum. Signũ etiam huius insaniæ est hoc, quòd homines exquirũt pericula quibus se perimant. Vnde Prou. 27. Cor iniqui exquirit mala. Sicut occultos laqueos vsuræ vel simoniæ quibus se perimat. Item in Psalm. Labores manuum tuarum quia manducabis &c.

Quantum peccatum acediæ Deo displiceat. CAP. III.

TErtio potest valere ad detestationem acediæ, si ostendatur quãtum hoc peccatum Deo displicet, diabolo placet, & hominibus nocet. Quantum Deo displiceat, potest ostendi primo ex illo verbo Apoc. 3. Vtinam frigidus esses aut calidus: sed quia tepidus es, & nec frigidus nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Calidus est, qui feruens est ad bonum. Frigidus est, qui simpliciter desistit à bono. Tepidus verò est, qui medio modo se habet. Et dixit gl. interl. quòd maior spes est de frigidis quàm de tepidis. Cuius rei hæc est causa, quòd tepidi quandam fiduciam & securitatem accipiunt de hoc, quòd aliquid boni agunt, & ideo se non corrigũt. Tepidus verò de ore Dei euomitur, qui prædicatores in quibus Deus loquitur, de consortio sanctorum remouet per excommunicationem: vel tunc tepidus euomitur, quando in deteriora præcipitatur, vel quando impœnitens moritur. De hac tepiditate dicit Hieronymus: Tepiditas sola est, quæ solet Deo vomitum prouocare. ¶ Quòd autem acedia multum Deo displiceat, potest iterum ostendi per hoc, quod legitur Luc. 15. vbi sic habetur: Dico vobis, quòd maius gaudium erit in cælo super vno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonagintanouem iustis qui non indigent pœnitentia. quod exponit Gregorius, de iustis illis qui desidiosè se habent, & de peccatore feruente ad pœnitentiam, vnde dominus feruentem peccatorem nonagintanouem iustis acediosis præponit. Sicut dux in prælio plus eum militem diligit, qui post fugam reuersus hostem fortiter premit, quàm eum qui nunquam fugit, nec vnquam fortiter egit. Plus amatur ager qui post spinas & tribulos fructus vberes reddit, quàm ille qui spinas & tribulos nunquam tulit, & semper sterilis extitit. Ad idem ostendendum induci potest, quod legitur Lucæ 13. de ficulnea. fru-

ctum non faciente, Succide illam. Vt quid etiam terram occupat? Et quod dicitur Matth.15. Tollite ab eo talentum.& loquitur de seruo pigro. Et subditur: Et inutilem seruum illũ eiicite in tenebras exteriores Et Matth. 3. Omnis arbor quæ non facit fructum bonum,excidetur,& in ignem mittetur.

¶ *Quod peccatum acediæ multum placet diabolo.*

Qvod autem hoc peccatũ multum placet diabolo, potest ostẽdi ex hoc,quod legitur Iob 40. Circũdant eum salices torrentis. Per torrentem cuius aquæ citò deficiunt,intelligitur voluptas præsens quæ citò finietur. In qua diuites huius seculi plantati sunt velut salices,quæ sunt arbores infructuosæ,& huiusmodi salices circundant diabolum quasi faciendo ei vmbram. In hoc verò,quòd homines qui nihil faciũt, salices vocantur,insinuatur quanta sit fatuitas eorũ qui se meliores aliis iudicãt,& honorabiliores,quia nihil faciũt. Similis enim fatuitas est, ac si aliquis diceret. Salices amygdalinis arboribus præualere, eo q sterriles sunt. Ad ostendendum etiam quantum hoc peccatum placeat diabolo,potest adduci,quod legitur Iudic.1.de Adonibezech,qui amputauerat lxx. regibus manuum ac pedum summitates. Adonibezech interpretatur,dominus fulgurãs,qui amputat illis qui habent regere alios summitates manuum ac pedum,dum procurat vt tales ad opera vtilia sint quasi impotentes. qui habet summitates manuum ac pedũ amputatas,inutilis est quo ad vsum membrorum istorũ, etsi membra ista habeat. Sic multi ad vtilia opera sunt impotentes,sed ad inutilia vel noxia potentiã habent. Ad idem ostendendũ valet,q legitur Mat. 12. de immundo spiritu,q inueniens domũ à qua exierat vacantem,vadit & assumit septẽ alios spiritus nequiores se, & intrantes habitant ibi.& eiusdem 8.legitur de dæmonibus, q dixerũt domino,Si eiicis nos hinc,in gregẽ porcorum mitte nos. Porci sunt qui nihil faciunt, nisi quod voluptati corporis deseruiunt, qui sunt quasi proprium hospitium dæmonum. In acediosis habet diabolus quasi hospitiũ quietis. vnde Iob 40. dicitur dormire in secreto calami. Calamus qui vacuus est,figurat hominem vacantem & otiosum,in quo diabolus quiescit & dormit.

¶ *Quantum acedia noceat proprio subiecto & quòd ipsa repleat hominem malis pœnæ.*

Sequitvr videre qualiter noceat peccatum acediæ homini. Nocet autem ei mala inferendo tam pœnæ quàm culpæ,& plurima bona auferendo, & primo ostendemus quomodo hominem repleat malis pœnæ: mala verò pœnæ tria sunt,

pauper

paupertas, vilitas, & afflictio siue dolor. Quòd paupertas peccatum acediæ sequatur, manifestum potest esse ex his verbis scripturæ quæ sequuntur. Prouerb. 20. Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur ei. Item Prouerb. 10. Egestatem sibi operata est manus remissa: manus autem fortium diuitias parat. Et 28. Qui operatur terram suam, saturabitur panibus: qui verò sectabitur otium, replebitur egestate. & 23. Vestietur pannis dormitatio. & 24. Vsquequo piger dormies? vsquequo de somno consurges? Parũ inquam dormies, modicum dormitabis, paululum conseres manus, vt quiescas: & veniet tibi quasi cursor egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus. Paupertas modò quasi inermis est, & quasi lètè incedit, ideò multi fugiunt eam, vel resistunt ei, sed in futuro erit quasi armata, vt homo nõ possit ei resistere, & veniet quasi cursor vt homo non possit eam effugere. & Prouer. 21. Cogitationes robusti semper in abundantia: omnis autẽ piger semper in egestate est. & Eccl. 10. In pigritiis humiliabitur cõtignatio, & in infirmitate manuum perstillabit domus. Tigna vocantur ligna illa quæ vulgariter dicuntur capiones, eò quòd se mutuo capiunt. vnde domorum cõtignatio, est coniunctio quæ fit in superiori parte testi, quam pigri ex pigritia permittunt humiliari. Hoc enim proprium est pigri non subuenire periculis tempore opportuno. ¶ Quòd verò vilitas sequatur peccatum acediæ, manifestũ potest esse ex his verbis scripturæ quæ sequuntur. Ecclesia. 22. In lapide luteo lapidabitur piger, & omnes loquentur super aspernationẽ ipsius. Itẽ in eodẽ: De stercore boum lapidandus est piger, & omnis, qui tetigerit eum, excutiet manus. Tunc piger lapide luteo lapidatur, quando increpatione dura & conuitiis plena increpatur. Omnis, qui eũ tetigerit, manus excutiet, qa onerosus est hominibus, & libenter homines se expediũt ab eo. Itẽ Prou. 10. Qui cõgregat in messe, filius sapiẽs est: qui autem stertetit æstate, filius confusionis est. Messis in qua colligendus est cibus spiritualis, est doctrina. Vnde Prou. 24. In doctrina replebũtur cellaria vniuersa substantia pretiosa atque pulchertima. Vel messis potest intelligi præsens vita, in qua merita colligenda sunt. ¶ Quòd autẽ afflictio sequatur peccatũ acediæ, potest ostẽdi primo ex hoc, qa acediosus est quasi totus famelicus. Eo enim, q vacat & vacuus est, quasi totus esuriẽs est. Omnes sensus eius esuriunt, vt aures eius esuriunt rumores, visus vanitates, tactus & gustus voluptates carnales. Vnde Prou. 21. Desideria occidunt pigrum. Noluerũt enim quicquã manus eius ope-

rari,tota die cõcupiſcit & deſiderat. Acedioſus laborat paralyſi ſpirituali.vnde non eſt mirũ ſi affligatur,& eſt figuratus per paralyticũ illũ de quo dicit Cẽturio Mat.8. Puer meus iacet in domo paralyticus,& malè torquetur. Qui torquetur laborãdo,bene torquetur,quia vtiliter torquetur.Sed qui torquetur quieſcẽdo,male torquetur,quia inutiliter. Acedioſus eſt in tædio vitæ. Vnde habet quandam triſtitiam quæ ad modum vermis corrodit cor eius,vnde Pro.25.Sicut tinea veſtimẽto,& vermis ligno ſic triſtitia nocet cordi.Seneca:Traditione bonarum artium occupandi ſumus,quoties male habet inertia impatiens ſui.

¶ *Quomodo acedia repleat hominem malis culpæ.*

SEQVITVR videre quomodo acedia repleat hominem malis culpæ. Hoc autem primo poteſt oſtendi ex illo verbo Prouerb. 24. Per agrum pigri hominis tranſiui, & per vineam viri ſtulti: & ecce totũ repleuerant vrticæ, operuerant ſuperficiem eius ſpinę,& maceria lapidũ deſtructa erat:quod cùm vidiſſem, poſui in corde meo,& exemplo didici diſciplinã. Sicut ager ſpinas profert & tribulos,& cætera inutilia,niſi vtilibus ſeminatus fuerit,ſic homo ſpinas & tribulos germinabit vitiorum,niſi vtilibus occupationibus ſe repleuerit.Vnde Bern.Hæc maledictio Adæ,& in terra laboris noſtri, & in agro cordis & corporis noſtri,vt noxia vel inutilia gratuito paſſim proueniant:vtilia verò vel neceſſaria cum labore. Poteſt etiam idem oſtendi multis aliis exemplis.Corrumpitur enim aqua quiete.vnde Poëta:Et capiũt vitium,ni moueantur aquæ. Vinum ex ſe etiam feces generat:& niſi à fecibus illis mundetur,totum corrumpitur.Idem accidit in homine.vnde Iere.48. dicitur de Moab:Requieuit in fecibus ſuis, nec transfuſus eſt de vaſe in vas,& in tranſmigratione nõ abiit.Idcirco permanſit guſtus eius in eo, & odor eius non eſt immutatus. Sapor corruptus & odor prauus non recedit à vino,ſi ſupra feces remanſerit, imo interdũ totaliter corrũpitur.Idem accidit de acedioſo,qui totus quaſi acidus & acetoſus efficitur.Adeò enim corrumpitur, vt bona ei diſplicent, quæ debeant ſibi placere. Homo in præſenti vita eſt ſimilis illi q eſt in flumine impetuoſo, qui in vno loco ſtare nõ poteſt, & niſi ad ſumma conet,ad ima labitur. Eò enim quòd omnis homo ex nihilo eſt,ad nihilũ tendit,& ad nihilum culpæ,& etiam ad mortem.Vnde niſi conetur progredi & proficere, regreditur & deficit.vnde Bern.In via vitæ non progredi,regredi eſt, quia nihil adhuc in eodem ſtatu permaneat.Homo ſimilis eſt caſtro plurium dominorũ,inter quos ille,qui remiſſior eſt, totũ am-

tit,alius enim paulatim aufert ei ius suum. Si spiritus remissus fuerit, caro quæ aduersus eum concupiscit quotidie aliquid acquirit super spiritum. vnde Prou. 12. Manus fortium dominabitur:quæ autem remissa est,tributis seruiet. Pānus candidissimus quasi imperceptibiliter niger efficitur, vnde frequēter ablutione indiget. Manus etiam corporis quasi insensibiliter post ablutionem sordidæ efficiuntur, vnde frequenter in die lauari oportet. Sic nisi homo frequenter se lauet à sordibus spiritualibus, illis repletur. Negligentia igitur & acedia hominem replent malis culpæ. Homo ad modum vineæ putatione indiget, & non semel tantum,sed frequenter: sicut ostendit Bernard. super illud Cant. 2. Tempus putationis aduenit,dicēs: Quis ita ad vnguem omnia à se superflua resecauit, vt nihil se habere putet putatione dignum? Credite mihi,& putata repullulant,& effugata redeunt,& reaccendunt extincta,& sopita denuò excitantur. Parum est ergo semel putasse. Sæpe putādum est,imò si fieri possit semper: quia semper,quod putari oporteat,si non dissimulas inuenis, quantuncunque in hoc corpore manens profeceris. Erras si vitia putas emortua,& non magis compressa, velis nolis inter fines tuos habitat Iebusæus. Subiugari potest,sed non exterminari. vnde in tanto discrimine consilium est obseruare diligenter,& mox vt renascentium vitiorum capita apparebunt, promota seueritate succidere.

¶ *Quomodo acedia auferat homini bona gloriæ,gratiæ & naturæ.*

Ad hoc ostendendum adduci potest,quod legitur Matt. 25. de seruo pigro: Tollite ab eo talentum,& date ei qui habet decem talenta. Omni enim habenti dabitur,& abundabit, & qui non habet,etiam quod videtur habere, auferetur ab eo. Et qui non habet studium vel voluntatem operandi,sæpe aufertur facultas. Iusto enim Dei iudicio fit,vt ille qui nō vult bene operari quum possit,postea non possit quum velit. Et Lucæ 19. dicitur similiter de seruo pigro: Auferte ab illo minam. Et subditur: *Dico* vobis quia omni habenti dabitur,& abundabit: ab eo autem qui non habet (supple, voluntatem operandi) & quod habet auferetur ab eo, scilicet facultas. Aufert autem acedia homini bona gloriæ,bona gratiæ,& bona naturæ. Bona gloriæ aufert,quia illa promittuntur solis strenuis & vigilantibus. Vnde Luc. 12. Beati serui illi quos quum venerit dominus, inuenerit vigilantes. Amen dico vobis,quòd præcinget se, & faciet illos discūbere,& transiens ministrabit illis. Et Matt. 11. Regnum cælorū vim patitur,& violēti rapiunt illud. Econtrario acedioſi

&

& pigri amittunt illud. Super quod verbum dicit glo. Grandis violẽtia est in terra nasci, & cęlũ capere; & habere per virtutem quod per naturam non possumus. Non est verisimile ꝙ acediosus talem violentiam cælo faciat. Acediosus adeò lentè incedit ꝙ in cælo locum suum amittit. Aufert etiam acedia bona gloriæ. vnde Greg. Nemo in huius vitæ itinere torpeat, ne in patriæ locum perdat. Idẽ: Iustus vt cælestia capiat, cauet ne inanis dies eat. ¶ Quòd autem acedia bona gratiæ auferat, potest ostendi ex hoc, ꝙ gratia Spiritus sancti est sicut ignis, qui nõ potest esse otiosus. Desinit enim esse, si desinit agere. Sic gratia Dei quandoque amittitur, quia homo ex ea non operatur, vnde super illud Ioan. 13. Qui non diligit me, sermonẽ meum nõ seruat. dicit Greg. Nũquam est Dei amor otiosus. Operatur enim magna, si est: si autẽ operari renuit, amor nõ est. vnde Apostolus 1. Cor 15. Gratia Dei in me vacua non fuit. Nec solum gratiã aufert homini acedia, sed etiã fructum qui à gratia deberet procedere: & sic aufert totam vtilitatẽ huius vitæ, quod non est paruũ damnum. vnde Bern. Quàm mitius me priuares, ô amara mors, vitę vsu, quàm fructu: nam vita sine fructu, grauior mors. Deniq; duplex damnum paratur ligno infructuoso, securis, & ignis. ¶ Aufert etiã acedia bona naturæ. Naturale enim ingeniũ & cætera bona naturalia, deteriorat. Etsi nullũ aliud dãnũ faceret acedia homini nisi de amissione tẽporis, nõ parũ dãnificaret hominẽ.

¶ *De octo quæ valere possunt ad temporis conseruationem.*

Sed multi sunt qui damnũ istud non reputãt. Ideo agemus hic de his quæ deberent mouere homines ad temporis cõseruationẽ. ¶ Et sunt octo quę valere possunt ad hoc. ¶ Primo possunt valere ad hoc verba scripturæ, quibus monemur ad tẽporis conseruationẽ. Sicut est illud Eccl. 4. Fili cõserua tempus, & declina à malo. Et illud Prou. 5. Fili, ne des alienis honorẽ tuum & annos tuos crudeli. Fatuꝰ est qui rẽ ita pretiosam sicut est tẽpus dat hosti suo crudeli, expẽdendo illud in seruitiũ dæmoniũ. ¶ Secũdo possunt valere ad hoc exẽpla creaturarũ, quę quodãmodo videntur tempus cõsiderare quantum possunt. Acceptà enim opportunitate operãdi operantur, nec permittũt tempus vacuum transire. Vnde Eccl. 3. Omnia tempus habent. ¶ Tertio debet mouere hominẽ ad temporis conseruationem ipsa natura tẽporis. Tẽpus enim breue est, & velociter trãsit: & postquam transierit, recuperari nõ potest. Ad primum pertinet quod legitur Iob. 14. Breues dies hominis sunt. Et debemꝰ intelligere breuitatẽ istã respectu vitæ æternæ, cui debemus prouidere tem-

pore

pore isto. De breuitate etiã ista tãgitur iu Psal. vbi dicitur: Mille anni ante oculos tuos tãquam dies hesterna quæ præteriit. De hacetiã breuitate dicit Senec. Si multũ ętatis esset, parcè dispẽsandũ etat vt sufficeret necessariis. Nunc quæ dementia est superuacua discere in tẽporis egestate? De velocitate verò legitur Iob 7. Dies mei velocius transierũt. Et Seneca: Infinita est velocitas temporis. Punctũ est quod viuimus & pũcto minus. Item Iob 9. Dies mei velociores cursore fuerũt. De irreuocatione tẽporis, dicit beatus Ber. Non parum æstimes tempus quod in factis vel in dictis expẽditur otiosis. Volat enim irreuocabile verbum, volat tẽpus irreuocabile, nec aduertit insipiens quid amittat. ¶ Quarto potest valere ad hoc pretiositas tẽporis. De qua Bernard. Nihil pretiosius tempore: sed heu nihil hodie vilius reputatur. Ostenditur autẽ pretiositas temporis tripliciter. Primo, per hoc ꝙ possessio temporis valde rara est, quantũ ad hoc ꝙ vnicum tẽpus est semper, sicut de phœnice dicitur, quod est phœnix vnica semper auis. vnde quũ omne rarum pretiosum sit, valde pretiosum debet esse tempus. Secundo ostenditur ex hoc, ꝙ aliquis locus est in quo plus amaretur vna hora temporis ad agendum pœnitentia, quàm tanta massa auri quantus est totus mundus. Locus ille infernus est. Tertio ostenditur ex hoc ꝙ in vna hora temporis potest homo promereri dimissionem pœnæ æternæ, & peccatorum suorum remissionẽ, Dei gratiam & æternam gloriam. ¶ Quinto potest valere ad hoc, si consideramus nos debitores esse totius temporis nostri. Nec debẽmus etiam illud soli creditori, sed pluribus. Fatuus enim est, qui multis debitis obligatus est, si prodigè expendit. Debita nostra ostẽdit nobis beatus Bernar. dicens: O si cognouisses quàm multa & quàm multis debeas, videres quod nihil est quod facis. Primo, Christo debes omnem vitam tuã, quia ipse pro tua posuit suam. Secundo exigunt præterita peccata mea futuram vitam meam, vt faciam fructus dignos pœnitentiæ, & recogitẽ omnes annos meos in amaritudine animæ meæ, Quid si tertium debitorem ostendam, qui eam vendicet sibi? Puto ꝙ desideres gloriam quam oculus non vidit. Nonne ad hanc emẽdam, totũ te & quodcunq; poteris dare oportebit? Et cùm omnia compleueris, non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. ad Rom. 8 Quarto debitori debes totum quod es, à quo totum habes, qui te fecit & benefecit: & cuncta ministrat cui horum proponis reddere quod debes. ¶ Sexto deberet hominem mouere ad conseruationẽ temporis

poris hoc, q̃ oportebit districtam rationem de eo reddere coram Deo. Omne enim tempus tibi impensum requiretur à te qualiter sit expensum, sicut dicit beatus Bernard. Et sicut capillus non peribit de capite: ita nec momentum de tẽpore peribit. Vnde Psalm. Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo. Et Thren. 1. Vocauit aduersùm me tẽpus, vt cõterat electos meos. Beneficiũ temporis multum erit aduersus homines, etiã aduersus eos qui boni videntur esse. Valde enim ingrati apparebunt illi, quibus Dominus tantum beneficiũ dabat singulis momentis, quantum est beneficium temporis, qui tanto beneficio non cessauerunt ab impugnatione ipsius. ¶ Septimo deberet homines mouere ad idem hoc, q̃ tempus quodam speciali modo est nostra possessio. vnde Sene. Reliqua à nobis aliena sunt, tempus tantum nostrum est. Tali modo tempus nostrum est: q̃ si tempus amittimus, quodammodo nos metipsos amittimus: qui medietatem sui temporis amisit, quodammodo dimidiũ se amisit. ¶ Octauo debet mouere nos ad temporis conseruationem hoc, q̃ temporis amissio quędam mors est. Est enim amissio vitæ. vnde Sene. Quem mihi dabis qui aliquod pretium tempori ponat, qui intelligat se quotidie mori? Idem: Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitæ. Et tunc quoque cùm crescimus, vita decrescit: quemadmodum clepsidra nõ extremum stillicidium exhaurit, sed quicquid antè defluxit: sic vltima hora qua esse desinimus, non solum mortem facit, sed sola consummat. Et conseruatio temporis in hoc attenditur, vt in Dei seruitio expẽdatur: & sic ex tempore quodammodo summato æternitas in futuro colligatur. Illi verò qui prodigè tempus expendit, frequenter accidit, quòd citius tempus amittat. Viri enim impij non dimidiabunt dies suos. Et implebitur in eo illud Eccl. 29. In tempore redditionis postulabit tempus.

De aliis sex quæ valere possunt ad detestationẽ acediæ. CAP. IIII.

PRæter prædicta sunt sex alia quę possunt valere ad detestationem acediæ. ¶ Primũ est hoc, q̃ ipsa inquinat pulchriorem partem ecclesiæ, scilicet viros contemplatiuos. Et est missũ q̃ illi sunt magis acedioſi, qui minus esse debuerũt. Viri enim contemplatiui, quorum esset non solũ currere, sed volare (anes enim spirituales sunt) ad modũ testudinum lentissimè incedũt. vnde iam nõ potest dici de illis illud verbum Esa. 40. Qui sunt isti qui vt nubes volant? sed velut mortui immobiles stant. Vnde necesse habent frequenter orare, exemplo Dauid, vt in via Domini viuificentur, & vt pennæ columbæ eis dẽtur, vt volare pos-

possint & requiescant. ¶ Secundo potest valere ad detestationē acediæ hoc, ꝙ ille qui hoc vitio à diabolo capitur, ignominiosius capitur cæteris peccatoribus, sola enim ignauia capit eum, & quandoque solus timor. vnde Prou. 18. Pigrum deiecit timor, & animæ effœminatorum esurient. Multum posset erubescere ille quem solus timor deiecit de equo virtutum, cùm timor nō sit nisi quædam pictura terribilium. Præterea cùm timor sit de malo futuro, ille quem timor vincit, quodammodo vincitur ab hoste qui nondum est, sed futurus, & quandoque etiam futurus non est. vnde Sene. Illud tibi præcipio, ne sis miser ante tēpus. Illa quæ velut imminentia expauisti, forrassis nunquam venturasunt. ¶ Tertio potest valere ad detestationem acediæ hoc, ꝙ homo acedioſus valde ignominiosè detinetur captus. Non enim ligatus est vinculis ferreis, imò nec stupeis, sed poti? nullis. Sola enim desidia detinetur: nec habet aliquem carcerem quo claudatur, vel custodes quibus custodiatur, nisi prout summat. vnde Prouerb. 15. Iter pigrorum quasi sepes spinarum. Homini pigro videtur ꝙ viæ sibi spinis clausæ sint, & quòd nullo modo fugere possit de manibus diaboli. Videtur sibi quòd si conuertatur ad Dominum, statim debeat mori. vnde Gen. 4. dicit Cain: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Idē legitur Prou. 22. Dicit piger, Leo est foris, in medio platearum occidendus sum. Et 26. Dicit piger, Leo est in via, in itineribus leæna. Mirū est quare ita timent pigri conuerti ad Dominum, cùm videant eos qui ad Dominum conuertuntur, diutius viuere, & pulchriores esse. ¶ Quarto potest facere ad detestationem acediæ hoc, ꝙ vitiū istud solū vel maximè homines infestat & impugnat, quando sunt in seruitio Dei. vnde partem Dei nititur ei auferre, nec parum deteriorat eam: quandoq; enim efficit vt Psalterīū vnū cū fastidio & acedia dictū minus sit gratū Deo, quàm psalmus vnus cum deuotione & hilaritate dictus. vnde Hiero. Malo psalmū vnū cū hilaritate mētis decātare, quàm totū psalteriū cum fastidio & torpore & acedia. ¶ Quinto potest valere ad detestationē acediæ hoc, ꝙ acedia est valde grauis infirmitas. Tria autē faciunt ad grauitatē istam. Primum est hoc ꝙ illi qui laborāt hac infirmitate, nesciunt se infirmos esse: vnde se sapientes esse reputant, & alios iudicant. Ideo dicitur Pro. 26. Sapientior sibi videtur piger, septem viris loquētibus sententias. Periculosa verò solet esse infirmitas quæ nō agnoscitur, quia eius remedium non quæritur. vnde Bernar. Scio longius à salute absistere membrū quod obstupuit, & ægrum sese non sentientem

pericu

periculosius laborare. Secundo facit ad grauitatem huius infirmitatis eius prolixitas. Est enim acedia velut febris lassa. Vnde de illa potest intelligi quod dicitur Eccl. 10. Languor prolixior grauat medicum. Tertio facit ad grauitatem huius infirmitatis hoc, q̄ reddit hominē impotentē ad operādum: vnde significatur per paralysim Matt. 8. & Matt. 9 per ariditatem manus Matth. 12. vbi legitur sic, Et ecce homo habens manum aridam, &c. Acediosus manū dexteram aridam habet, sed non sinistram: quia impotens est ad bene operandū, sed non ad male operandum: vnde Zach. 11 dicitur de malo pastore: Brachium eius ariditate siccabitur, & oculus eius dexter tenebrescens obscurabitur. Tunc oculus dexter obscuratur, quando pastor ad spiritualia cæc⁹ efficitur. Acedia est velut febris illa quę dicitur etticha quæ prouenit ex cōsumptione naturalis humiditatis. Sic acedia ex defectu humoris gratiæ. Sexto potest valere ad detestationem acediæ hoc, quòd acediosus iniquus est in Deū: quia defraudat eum in lucro talenti quod ei cōmisit. Iniquus est in proximū, & quia eum scandalizat, & quia defraudat eum in hoc q̄ vult comedere & bibere sicut & ipse & tamen non vult laborare sicut ipse. In seipsum etiam iniquus est quia hostes suos nutrit à quibus perimatur, scilicet vitia.

De diuersis generibus peccatorum quæ ad hoc vitium pertinent,
PARS II. *quæ habet* XVII. *capitula.*

De tepiditate & malis quæ in homine tepiditas facit. CAP. I.

DIcto de his quæ faciunt ad detestationem acediæ, consequenter dicēdum est de diuersis speciebus vitiorum, quæ ad acediam pertinent. Videntur autem ista xvj. vitia ad acediam pertinere, Tepiditas, mollities, somnolentia, otiositas, dilatio, tarditas, negligentia, imperfectio siue imperseuerantia, remissio, dissolutio, incuria, ignauia, indeuotio, tristitia, tædium vitę, desperatio. ¶ Tepiditas est paruus amor boni. Et videtur esse tepiditas prima radix in peccato acediæ, & ex hac videtur nasci cætera vitia enumerata. Facit autē tepiditas multa mala in homine. ¶ Primo Deo vomitū prouocat, vt prius ostēsum est. Tūc tepid⁹ à Deo euomitur, quū in deteriora labi permittitur, vel impœnitēs moritur. ¶ Secūdo fiduciā tētādi & accedēdi diabolo præstat. De multis enim vitiis tentat diabolus hominē tepidū, de quibus nō auderet tētare hominē feruentē. vnde dicit authoritas, Ollæ feruēti muscæ non insident. Tertio reddit hominē quasi impotentē & contractum: vt patet in illis qui cùm valde fortes sint, nō possunt sextam partem pœnitentiæ facere

quam

quam fecit vetula vna, quod accidit propter tepiditatem, scilicet quia paruum habent desiderium agendi pœnitẽtiam, vnde Bern. Forsitan ideo non possumus, quia non multum volumus. Tepiditas etiam facit vt homo petat, & non accipiat. Accidit enim ꝙ aliquis xx. annis non accipit quod in oratione petit, quia petit tepidè, quod alius qui feruẽter peteret, vna die impetraret: vnde Aug. Seruat tibi Deus quod nõ vult cito dare, vt & tu discas magna magnè desiderare. Tepiditas etiam facit vt homo semp pugnet nec vnquã vincat, nec illã sublimẽ ꝓmissionẽ vincẽtiũ vnquã accipiat, ꝙ habetur Apoc. 2. Vincẽti, inqt dabo mãna abscõditũ. Tepidꝰ autẽ adeo remisse agit, ꝙ nũquã peruenit ad retributionẽ, ꝙ est in custodia mãdatorũ. Quæ tanta est ꝙ nõ potest dici sicut dicit Glo. sup illud, In custodiẽdis illis retributio multa. Tepidꝰ similis est homini auaro, de quo dicitur vulgariter, ꝙ tantũ expẽdit quantũ largus, & tamẽ non habet inde gratiã, nec mercedẽ, quia pro modico multã perdit. Tepidus semper seminat in præsenti vita, & nunquã metit, quia ad pacẽ animi nõ peruenit. Ideo dicit beatꝰ Ber. cõtra tepiditatẽ isti. Si incipis, incipe perfectè, si impfectus es, hoc iã perfectè age: si pfectionis aliqd attigisti, teipsum in temetipso metire.

De mollitie. CAP. II.

SEquitur de mollitie quæ est impatiẽtia rei duræ. De qua legitur Prouerb. 18. Qui mollis est & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis. Mollis est ille qui cedit duris, id est, tribulationibus succumbit. Vnde quãdo in opere inchoato aliquod durum occurrit, ipse ab opere desistit, & talis frater est sua opera dissipantis. Idem enim est acsi ea dissiparet. Mollities ista est velut quædã culcitra, in qua diabolus in homine quiescit. Homo etiã mollis est velut homo viuẽs, qui ad ignem tribulationis quasi liquefit, & ad nihilum redigitur. Ad quantam miseriã deuenturi sint qui molles sunt, insinuatur Deut. 28. vbi sic legitur: Homo delicatæ vitæ & luxuriosus valde inuidebit fratri suo, & vxori quæ cubat in sinu suo, ne de eis det carnibus filiorum suorum quos comedet. eò quòd nihil habeat aliud, & paulò post: Tenera autẽ mulier & delicata, quæ super terrã ingredi nõ valebat, nec pedis vestigium figere, propter mollitiem & teneritudinem nimiã inuidebit viro suo, quæ cubat in sinu suo super filij & filiæ carnibus. Summũ remediũ contra mollitiem istã est ignis Spiritus sancti, qui lutea consolidat: valet etiã contra istam mollitiẽ assuetudo durorum: vnde Bern. Rusticus duros habet neruos, fortes lacertos. Exercitatio hoc fecit, sed

cum corpore molleſcit. Diſſolutus poteſt vocari in verbo propoſito qui mollis eſt, & qui nullo amore ligatus eſt ad opus bonũ, vel qui paralyticus eſt, Paralyſis enim diſſolutionẽ ſonat.

De ſomnolentia, vbi ponuntur duo exempla quæ valent contra eos qui nomine contemplationis palliant pigritiam ſuam. CAP. III.

SEquitur de peccato ſomnolentiæ, quod ad acediã pertinet. Quia ſicut legitur Prou. 19. Pigredo immittit ſoporem, quod poteſt intelligi de ſopore cõtemplationis, & de ſopore corporis. Somnũ contemplationis pigredo immittit in illos qui nomine contemplationis palliant pigritiam ſuã, nolentes operari aliquid. Contra quos poſſunt valere hæc duo exempla quæ ſubiungimus. ¶ Legitur in vitis patrũ, q; quidã peregrinus venit ad abbatem Syluanum in montem Sina. Et cùm videret fratres operantes, dixit: Quare operamini cibum qui perit? Maria enim optimam partem elegit, &c. Tunc ſenex fecit ei dari codicem vt legeret, includens eum in cellula. Cùm igitur tranſiſſet hora nona circunſpiciebat ille vtrũ quis vocaret illũ ad cibum: & veniens ad ſenem interrogauit vtrũ fratres comediſſent. Cui reſpõdit ſenex: Tu homo ſpiritualis es, & non neceſſe habes hanc eſcam. Nos autẽ tanquam carnales comedimus, & ideo operamur. Quod cũ audiſſet, cœpit pœnitere. Cui abbas: Ergo neceſſaria eſt Martha Mariæ. Item abbas Ioãnes dicebat fratri ſuo maiori: Vellẽ ſempereſſe ſecurus ſicut angeli ſecuri ſunt, nihil operãtes, ſed ſine intermiſſione Deũ collaudãtes. Et proiecto pallio ſuo intrauit in eremũ. Et poſt ſeptimanã rediit & pulſauit ad oſtium fratris ſui, qui quæſiuit, Quis es tu? Et ille reſpõdit. Ego ſum Ioãnes. Et frater dixit: Ioãnes angelus factus eſt, & vltrà inter homines nõ eſt. Ille autẽ pulſabat, dicens, qa ego ſum, & nõ aperuit, ſed dimiſit eũ affligi. Tandẽ aperiens ei, dicẽs, Si homo es, iterũ habes neceſſe opari, vt viuas. Si autẽ angel⁹, qd quæris intrare in cellã? Et ille ſtatim pœnitẽtiã egit.

¶ *De ſomno corporis.*

DE ſomno verò corporis ſatis planum eſt, quia pigredo immittit eum. Multi enim ex pigredine conantur ad dormiendum, cùm tamen dormire non poſſint. ¶ De ſomno verò corporis ad præſens tria oſtendemus. Primo, oſtendemus ea quæ ſunt reprehenſibilia circa ſomnum. ¶ Secundo, ea quæ debent homines cohibere à nimietate ſomni. ¶ Tertio, quæ ſint neceſſaria ad hoc quòd aliquis dormiat prout debet.

¶ *Quinque reprehenſibilia ſunt circa ſommum corporis.*

QVINQVE verò reprehenſibilia ſunt circa ſomnũ. Primo nimietas ſomni ad quod pertinet illud Prou. 33. Vſquequo pi-

ger dormis: ¶ Secundo, reprehensibilis est circa somnum brutalitas, videlicet quando aliquis dormit vt porcus, vnde Ber. Carnalis somnus & brutalis: & sicut dicitur Ietheus abominandus est seruo Dei. Idem: Caue inquantū potes serue Dei, ne sit somnus tuus vt requies lassi, sed sepultura corporis suffocati. ¶ Tertio, reprehensibilis est tristitia in surgendo à somno: vnde Eccl. 22. Hora surgendi non te tristet. ¶ Quarto, reprehēsibilis est pigritia in surgēdo à somno: vnde Eccl. 29. Sicut ostiū vertitur in cardine suo, ita piger in lecto suo. ¶ Quinto reprehensibilis est circa somnū in oportunitas somni: vt qñ aliquis dormit quādo nō esset dormiendū, vt in tēpore orationis Cōtra illud 1. Pet. 4. Estote prudētes, & vigilate in orationibus, vel cùm aliquis obdormit in sermone, vel lectione: iuxta illud Ecc. 22. Cū dormiēte loquitur qui narrat stulto sapiētiā. Si stult⁹ nō habuisset volūtat dormiēdi p duos dies: tamē tēpore lectionis vel sermonis dormiret. Tēpus etiā in quo dormiēdū nō est, tēpus matutinū est. Illud enim tēpus non est somno occupandū: quia valde vile est & studio, & orationi, & diuinæ laudi, & Dei cōsolatio frequentius tēpore illo recipitur. ¶ Ad primū pertinet quod dicit in Ps. Mane astabo tibi, &c. Et ad secundū pertinet quod legitur Iob 8. Si diluculo cōsurrexeris ad Deum, & omnipotētem fueris deprecatus, statim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum tuū. Et Sap. 16. Oportet præuenire solē ad benedictionem tuam, & ad ortum solis te adorare. Primo pauperi qui eis occurrerit, consueuerunt diuites dare: sic Dñs libentius eos exaudit, qui mane valde orāt eum. Ad hoc autem q̄ matutina hora sit idonea ad laudandum Deum, pertinet illud quod legitur Iob 38. Cùm me laudarent simul astra matutina, & iubilarent omnes filij Dei. Astra matutina sunt viri contemplatiui, qui horis matutinis præcipuè laudāt Deū. Ad hoc verò q̄ consolatio Dei matutinis horis præcipuè recipiatur, pertinet illud Iob 7. Visitas eū diluculo: & illud Esa. 26. De mane vigilabo ad te. & Exo. 16. Filij Israël colligebant manna hora matutina. Ad significandum, q̄ tunc dulcedo Spiritussancti colligenda est. Sicut corporum amatores stabiliūt corpus aliquid in mane gustando: sic dulcedine Spiritussancti in mane stabiliendus est spiritus. Vnde ad Heb. 13. Optimum est gratia stabilire cor.

¶ *De tribus quæ deberent homines cohibere à nimietate somni.*

Tria autē sunt quæ deberēt homines cohibere à nimietate somni. Primo exempla, ad quod pertinet illud verbū Aug. prius positū indecēs est Christiano, si radius solis inueniat eum in le-

ctо. Secũdo hoc, ꝙ somn⁹ absq; necessitate, est tẽporis amissio: vnde Bern. Quantũ ad debitum cõtinui profectus, nihil ita deperit de vita nostra, quàm quod somno deputatur. In veritate somnus est quasi quędã species vel imago mortis. Tertio deberet cohibere homines à nimietate somni multiplex malũ quod in scripturis legit' ex somno accidisse. Et de hoc sufficiat ponere quinq; exẽpla. Primũ exẽplũ est Iudi. 4. de Sisara, qui cũ bibisset lac, obdormiuit, & interfectus est à Iahel, clauo in cerebro eius defixo. Secundũ exemplũ est Iudic. 16. de Samsone quẽ Dalida fecit obdormire super genua sua, & rasis septẽ crinib⁹, captus est & exoculatus. Tertiũ exẽplũ est in Iudith 13. de Holoferne, qui dormiẽs à muliere Hebręa interfectus est. Quartũ exẽplũ est Mat. 26. vbi Apostoli somnolenti legũtur Christũ amisisse. Quintũ exemplũ est Act. 20. de quodã adolescẽte, nomine Euthyco, qui cũ disputante Paulo, graui emergeretur somno cecidit de tertio cœnaculo, deorsum, & sublatus est mortuus.

¶ *De tribus necessariis homini vt debito modo dormiat.*

TRIA autẽ necessaria sunt homini ad hoc ꝙ debito modo dormiat. Primo, necessarium est ei vt vigilando laboret: vnde Eccl. 5. Dulcis est somnus operanti siue parum, siue multum comedat Homo otiosus affligitur non solũ dormiendo, sed etiã vigilando. Secundo, necessariũ est ei vt sobriè potu & cibo vtatur. Tertio, vt sensus suos sobrios custodiat: vnde Bern. Sobrium cibum, sobrium sensum, sobrius sequitur somnus.

De otiositate, & quòd stultus sit otiosus. CAP. IIII.

CIrca hoc peccatum primo ostẽdemus quàm stultus sit qui otiũ diligit. Secundo ostẽdemus ꝙ otiosi licet semper reprehensibiles sint, præcipuè tamen tempore gratiæ reprehensibiles sunt. Tertio tangemus ea quæ attẽdenda sunt aliquem in occupatione quã vult eligere. Quàm stultus verò ille sit qui otiũ diligit, ostenditur Prou. 12. vbi sic legitur: Qui operatur terram suã, satiabitur panibus: qui autẽ sectatur otium, stultissim⁹ est. Non solum stultus est talis vel stultior, sed etiam stultissimus.

¶ *De tribus gradibus stultitiæ.*

PRIMVS gradus stultitiæ est, vitã suã negligere, ei necessaria quærẽdo. Secũdus gradus est, vitã suã hostib⁹ indefensam exponere. Tertius gradus est, hostes qui eũ interimãt pascere. Hos tres gradus stultitiæ habet q̃ sectatur otiũ. Vitę enim ętęrnæ quæ futura est nõ prouidet: hostibus etiã suis, scilicet vitiis & dæmonibus se exponit, vt iam ostendetur. Hostes etiam suos nutrit, quia otio vitia nutriuntur, & impinguantur, sicut & anseres

ſetes & etiam equi ſolent otio impinguari.

¶ *De xi. ſtultitiis hominis otioſi.*

Et poſſumus aſſignare xi. ſtultitias quæ ſunt in homine otioſo. ¶ Prima ſtultitia eſt, q̃ ipſe diabolo locū facit. Cōtra illud Apoſtoli ad Eph. 4. Nolite diabolo locū dare, vnde videtur diaboli ſocietatē amare. Apud hominē occupatū nō habet diabolus vbi poſſit eſſe: quia res perfectè occupata nō eſt capax alterius rei. Ideo dicit Hiero. Sēper aliquid boni operis facito, vt te diabolus inueniat occupatū. Ex hoc verò q̃ aliquis in ſe diabolo locū facit, iā eſt indignus omni loco præterquā inferno, vnde primus locus otioſi eſt infernus, ſicut & diaboli. Quod ſic poteſt oſtēdi. Cōſtat q̃ otioſus cælo non recipietur. Cælum enim merces erit tantū eorū q̃ operati fuerint. Vnde Matt. 20. Voca operarios, & redde illis mercedē. In paradiſo eriā terreſtri nō recipietur. Vnde Gene. 2. Tulit Dñs Deus hominē, & poſuit eū in paradiſo voluptatis operaretur. In purgatorio nō recipietur: vnde Pſ. In labore hominū nō ſunt, & cū hominib⁹ nō flagellabūtur. Otioſi nō laborāt cū hominibus, & ideo nō flagellabūtur cū hominibus in purgatorio, ſed cū dæmonibus in inferno. Otioſus etiā indignus eſt eſſe in mūdo iſto: vnde Luc. 13. de ficulnea ſterili. Succide eā, vt quid terrā etiam occupat? Relinquitur ergo q̃ ſolum in inferno digni ſunt otioſi. ¶ Secunda ſtultitia eſt, quòd otioſus in tali ſtatu ſe ponit q̃ brutis animalibus inferior eſt, quo ad hoc quod brutis animalibus licitū eſt comedere: homini verò otioſo prohibet hoc Apoſtolus 2. ad Theſſ. 3. dicens: Si quis non vult operari, nec manducet: homo otioſus eſt velut homo mortuus: vnde Sene. Otiū ſine literis, mors eſt, & viui hominis ſepultura. Et Eccl. 9. Melior eſt canis viuus leone mortuo. Leo mortuus eſt aliquis magnus otioſus, cui præualet canis viuus: id eſt, aliquis vilis ſtrenue operās, imò etiā homo otioſus eſt pluſquā mortuus, vnde in epiſt. Iudæ dicitur de quibuſdam, q̃ ſint arbores autūnales infructuoſæ, bis mortuæ. Arbor in autūno plātata quādo fructū facit, ſero facit illū. Sic aliq dū ſani ſunt, otioſi volūt eſſe: ſed in articulo mortis tūc primo volūt fructū pœnitētiæ facere. Ideo frequēter accidit q̃ abſq; fructu decedūt. Et tales homines infructuoſi quaſi bis mortui ſūt: qa nō ſolū mortis tēporalis, ſed etiā æternæ ſūt debitores. In quo deterioris cōditionis ſūt quā bruta animalia. Illa enim ſolā mortē tēporalē debēt. ¶ Tertia ſtultitia eſt, q̃ ex negligētia excolēdi ſe, fructū ſuiipſius amittit. Si quis vineam haberet in qua mille aſinatas vini poſſet colligere, valde re-

putaretur fatuus & infelix ab omnibus, si ex negligẽtia excolendi eam, fructũ illum amitteret. Fructus quem quis in se colligeret, si se diligenter excoleret, prævaleret vino regni vnius. Quã fatuus est ergo qui ex negligentia tantũ fructum amittit, quem in se colligere posset? Multũ deberet confundi talis. Ideo dicit Sen. Turpissima iactura est, quæ per negligẽtiam fit. Turpissimã ideo vocãt eam, quia est erubescẽtia plena. Nemo est ita pauper qui de fructu oris sui ita ditari nõ posset, si bene excoleret illud. vnde Prou. 12. De fructu oris sui vnusquisque replebitur bonis.

¶ *De octo fructibus oris.*

Ex ore suo posset homo colligere octo genera fructuũ valde pretiosorum, non solum per annum vel per mensem, sed etiam singulis diebus, si quis bene excoleret os suum. ¶ Primus fructus est Dei laudatio. ¶ Secũdus est gratiarum actio: pretiositas vero horum fructuum ex hoc manifesta est, quòd cęlestes arbores tales fructus ferũt. Ibi enim sonat gratiarum actio & vox laudis, iuxta verbum prophetæ. Tertius fructus est oratio. Cuius fructus pretiositas manifesta est, ex hoc q̃ ab angelis in cælis defertur. vnde Tob. 12 dicit Angelus: Quando orabas cũ lacrymis, & sepeliebas mortuos, ego obtuli orationem tuam domino. Nonne vile xenium vel donũ quod à tantis nũtiis Deo præsentatur. Ex virtute etiã orationis manifesta est pretiositas huius fructus. De qua dicit Greg. Magna virtus orationis quæ effusa in terris cęlo operatur. ¶ Quartus fructus est cõfessio. Cuius fructus pretiositas patet ex hoc, quòd Deus vult fructũ istum semper ante se habere. vnde in Psal. Cõfessio & pulchritudo in cõspectu eius. Consueuerũt diuites quando diuersi fructus portãtur ante eos, illum retinere ante se, quem præ cæteris amant. Ideo autem dominus amat confessionẽ, quia confessio effigit & custodit pulchritudinẽ. Pretiositas etiã huius fructus ex hoc patet, quòd nullus Deo adeò displicet qui non placeat ei, si fructũ humilis confessionis ei offerat, vel etiam offerre proponat. vnde Psal. Dixi, cõfitebor aduersum me iniustitiam meam domino, &c. Latro dum in cruce humilem cõfessionem Deo obtulit, à patibulo inferni se absoluit, & regnum æternum meruit. ¶ Quintus fructus est modestia quæ in hoc attenditur: vt homo modũ ponat in verbis suis quo ad quantitatẽ, & vt loquatur qualia debet loqui, scilicet vera, & quæ ad Dei sint gloriam & proximi vtilitatẽ, & vt loquatur qualiter debet loqui, scilicet non clamose. Pretiositas huius fructus patet ex hoc, quod legitur Prou. 17. Qui moderatur sermones suos prũdentissimus est. ¶ Sextus fructus est abstinentiæ

cuius

cuius fructus pretiositas patet ex hoc, q̃ tantæ virtutis est abstinentia, quòd vitã hominis prolongat. vnde Ecc. 37. Qui abstinens est, adiiciet vitam. Talis virtutis dicũtur fuisse fructus arboris solis & lunæ, de quibus legitur in historia Alexãdri. Sacerdotes enim solis & lunæ fructibus illis vescentes, referũtur vixisse annis x l. absq; læsione. ¶ Septimus fructus est, fraterna eruditio. Fructũ istum specialiter ferre voluit ipsum lignum vitæ: scilicet ipse filius Dei. Marc. 1. Eamus in ciuitates & vicos proximos, vt ibi prædicem, ad hoc enim veni. ¶ Octauus fructus est, fidelis reclamatio, quando homo videt iniurias inferri Deo vel proximo. Prætiositas verò huius fructꝰ manifesta est ex eius raritate. Pauci enim inueniuntur qui istum fructum habeant. Vnde Prouer. 20. Multi misericordes vocantur: virũ autem fidelẽ quis inueniet? Videmus quotidie fratres nostros à canibus dilacerari, & non est qui reclamet: id est, à detractoribus. Imò, q̃ plus est, videmus ipsum Deũ à lusoribus crucifigi, & nõ est, qui inde loquat. Illi qui solo verbo possent Dei has cõtumelias impedire, non curant de hoc loqui. ¶ Quarta stultitia otiosi est, quòd ipse exponit se absq; defensione hostibꝰ suis. Otiosus est, sicut signũ ad sagittam. Potest enim à dæmonibus vndique sagitari. Vnde potest dicere illud Thren. 3. Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam. Occupatio velut quidam clypeus est cõtra sagittas diaboli. vnde Poëta: Otia si tollas, periere Cupidinis arcus. Est etiã otiosus velut castrũ absque muro. Vnde Ezec. 38. Ascendam ad terrã sine muro. Verbum est diaboli, Veniam ad quiescẽtes habitantésq; securè. Homo verò occupatus est velut castrũ bene clausum. vnde Aug. Non facile capitur à tẽtatore, qui bono vacat exercitio. Homo otiosus non tantũ vni hosti expositus est, sed etiam pluribus. Vnde haberur in vitis patrum, q̃ dixerunt seniores operante monachũ dæmone vno pulsari, otiosum verò innumeris spiritibus deuastari. ¶ Quinta stultitia est, q̃ cùm ipse valde pauper sit, & nihil lucretur, tam largè expendit res valde pretiosas, scilicet tempus suũ, & bona sua naturalia: vnde in hoc negotio nihil est deterius otio, quod nõ solũ noua nõ acquirit, sed etiã parta cõsumit. ¶ Sexta stultitia otiosi est, q̃ ipse facit quasi receptaculũ omnium sordium. vnde Ber. Omniũ tentationũ & cogitationum malarũ & inutilium sentina est otium. In sentina sordes recipiuntur in nauibus marinis: Sic cor otiosi quasi omnes sordes recipit vitiorum. Licet autem otium origo possit esse omnium peccatorũ, spiritualiter tamen occasio est istorũ peccatorũ, scilicet, luxuriæ, verbositatis, nuga-

rum,& curiositatis,& superbiæ.De peccato luxuriæ habemus exemplum Dauid,qui dum occupatus fuit bellis,continens fuit, postea verò tempore otij adulterij commisit:vt legitur 2.Reg. 11.Salomon etiam dum occupatus fuit circa templū & alia ædificia,non ita infatuatus fuit in amore mulierum,vt postea quādo factus est otiosus.Poëta etiā dicit : Quęritur Ægittus quare sit factus adulter.In prōptu causa est,desidiosus erat.& Ezec.16. Hæc fuit iniquitas Sodomæ sororis tuę superbia,saturitas,panis abundantia & otium. De verbositate & curiositate legitur 1.ad Tim.5.Adolescentiores viduas deuita. Et subditur,Discūt enim circuire domos non solū otiosæ,sed etiam verbosæ , & curiosæ, loquentes quæ non oportet.De nugis verò dicit beatus Bernar. Otiositas est mater nugarum,nouerca virtutū. De superbia verò dicitur in Psal. In labore hominū non sunt , & cum hominibus nō flagellabuntur:ideo tenuit eos superbia. ¶ Septima stultitia otiosi est,quòd ipse secū vult habere qui eum de malitia instruat:vnde si sapiens sit,nō faciet mala.Otiositas quasi quędam magistra malitiæ est.vnde Eccles.33. Seruo maleuolo tortura & compedes:mitte eum in operationem ne vacet. Multam enim malitiā docuit otiositas. ¶ Octaua stultitia otiosi est,quòd quū ipse sit submersus in profundo stultitiæ,sine malitia non vult tamen porrigere manum ad laborem,licet aliter euadere nō possit.Vnde Senec.A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborē.Homo otiosus,qui non vult se occupare vt à peccato possit exire,tali stultitia laborat qua laboraret ille,qui cecidisset in aquam profundam, & pigritaretur manū porrigere ad arborem sibi proximam:quum tamen aliter non posset à naufragio liberari,occupatio bona lignū vitæ est, his qui apprehenderint eam.Et frustra laborat otiosus ad exeundū à peccatis,nisi se occupet. ¶ Nona stultitia otiosi est,quòd ipse quiescit quādo laborandum esset,scilicet in præsenti:& ideo laborabit quando esset quiescendū,scilicet in futuro.In quo similis est illi qui dicit Esa. 14.Sedebo in mōte testamenti,in lateribus aquilonis.Cui dicit beatus Bern. O impudens & imprudens, millia millium ministrant ei,& decies centena millia assistebāt ei, & tu sedere præsumis.Mūdus iste locus laboris est.Vnde Iob 5. Homo nascitur ad laborem , & auis ad volandum. Vnde dictum est ad Adam quādo erat eiiciendus à paradiso,& ponendus in terra ista:In sudore vultus tui vesceris pane tuo. ¶ Decima stultitia otiosi est, q̄ ipse vult Deum quodammodo præire,dum solum vult quiescere,& nō laborare,cùm dominus sex diebus operatus sit,& in

septimo

septimo requieuerit. Vnde Gen. 2. Compleuitq; Deus die septimo opus suum, quod fecerat, & requieuit ab omni opere quod patrarat. ¶ Vndecima stultitia otiosi est, quòd ipse refugit illud, quod est iucunditas & sanitas tam animæ quàm corporis, scilicet moderatum laborem. ¶ Duodecima stultitia otiosi est, quòd ipse diligit illud vnde Dei maledictionem incurrit, & inde in vniuersitatem vitiorum incidit. Ad primum pertinet, quod legitur Matt. 21. de ficulnea, quam dominus maledixit, ideo quod esset sine fructu. Ad secundum pertinet illud verbum Bernardi, Summa mentis malitia est, otium iners.

¶ *Quàm reprehensibiles sint otiosi tempore gratiæ.*

SEQVITVR videre quare potius reprehẽsibiles sint qui tẽpore gratiæ sunt otiosi: quàm qui fuerũt antè otiosi. Quod patet ex hoc ꝙ legitur Matt. 20. Quid hic statis tota die otiosi? Illos reprehẽdit paterfamiliàs quos otiosos inuenit vndecima hora. Per quos significantur illi qui sunt otiosi in tempore gratiæ. ¶ Et possunt sup hoc quatuor causæ assignari. ¶ Prima causa est hęc, quòd dominus dedit nobis formam iam laborandi & exemplũ. Vnde ad Phil. 2. Exinaniuit semetipsum formam serui accipiẽs. Magna superbia esset, si vellet quiescere seruus, ex quo laborat dominus. Vnde Matth. 10. Non est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. ¶ Secunda causa est, quia tempore gratiæ sumus serui emptitij: & ideo magis ad laborem tenemur. Vnde Apostolus 1. ad Cor. 6. Empti estis pretio magno. ¶ Tertia causa est, ꝙ melior merces nobis promittitur. Iudæis enim promittebatur terra, nobis verò promittitur cælum. Vnde Matth. 3. Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum. ¶ Quarta causa est, quia etsi spiritualibus, qui erant in veteri lege promitteretur regnum cęlorum sub figura terræ promissionis, tamen illa multum illis differebatur. Non enim acceperunt mercedem suam vsque post passionem Christi. Nimis erat longa via in paradisum, quando oportebat ire per infernum: sed modo in momento vno lucratur aliquis paradisum, vt cùm post verũ baptismum decedit, vel cùm post tantã contritionẽ quæ sufficiat ad deletionẽ culpæ & pœnæ. Vnde Ber. in persona ecclesiæ: Labor meus vix est vnius horæ: & si amplius, præ amore non sentio. Vnde Luc. 14. Misit dñs seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent, quia iã parata sunt omnia. Hora cœnæ est tẽpus gratiæ, in quo omnia sunt parata: quia nihil amplius necesse est ad hoc, quòd aliquis ad ęternã cœnam introducatur, nisi ꝙ manus suas lauerit: id est, purgatus perfectè fuerit.

¶ *Quòd tria sint attendenda circa occupationem.*

SEQVITVR videre quid attendendum sit in occupatione quam aliquis eligit. Tria autē attendenda sunt circa eam, scilicet quòd occupetur. Vnde Hieronymus: Sēper aliquid boni facito, vt te diabolus inueniat occupatū. Et vt tædium remoueat, iuxta illud verbum Senecæ, Occupatione bonarū artium occupādi sumus quoties male habet inertia impatiens sui. Et vt vitiositatem habeat. Pro vitando enim otio, otiosa sectari ridiculum est, vt dicit Bern. Idem: Non tantummodo agendum est, vt cum aliqua delectatione vel sine grādi nausea dies transigatur: sed vt etiam de peracta dieta ad perfectum mentis semper aliquid in conscientia resideat: aliquid in thesaurum cordis quotidie congeratur. Magis attendendū est etiam in occupatione, quòd occupet animū, quàm quòd occupet corpus. Item secundum Bern. Meliora sunt exercitia spiritualia, quā corporalia. Et inter corporalia melius est, quod similius est spiritualibus, vt scribere. Et notandum, quòd quidam nolunt operari, quia hoc sibi dedecus reputāt. Credunt enim honorabiliores burgenses esse illos qui nihil agūt, nisi quòd comedunt & bibunt, & aliis deliciis intendunt. Sed eadem ratione porcos possunt præferre equis & ceteris animalibus, qui nihil agunt, nisi quòd comedunt & bibūt. Et in veritate tales homines per porcos etiam significātur Mat. 8. vbi dicunt dæmones domino: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem peccatorum.

De vitio dilationis. Et primo de dilatione conuersionis. CAP. V.

SEquitur de vitio dilationis, quo vitio multū laborat genus humanū. vnde Seneca: Nemo quicquam habet facti. In futurum enim nostra distulimus. Et nocet hoc vitium multū homini. Vnde versus: Et nocet, & nocuit semper differre paratis. Item: Qui nō est, hodie, cras minus aptus erit. Duæ autem sunt species dilationis, quę multum nocent hominibus: scilicet dilatio conuersionis, & dilatio confessionis, de quibus modo prosequemur. De prima legitur Ecclesiast. 5. Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem. Subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te. Et eiusdem decimoseptimo, Ne demoreris in errore impiorum. & vicesimoprimo: Fili peccasti, non adiicias iterum: sed de pristinis deprecare Dominū, vt tibi dimittantur. Ad eandem dilationem potest referri illud Esaiæ vicesimooctauo, Erit eis verbum Domini, Manda remanda, manda remanda, expecta reexpecta, expecta reexpecta, modicum ibi, modicum ibi: vt vadant, & cadant retror

tetrorsum, & conterantur. Verbum Domini multis est occasio huiusmodi derisionis: multi enim quando admonentur de sua conuersione, respõdent domino, ad minus facio sic, Manda remanda &c. Hoc procurat diabolus, vt dum differunt venire ad Deum, vadant ad infernum, & cadant retrorsum, id est, improuise moriantur & cõterantur, id est, irrecuperabiliter dãnentur. Ad eandem dilationem pertinet illud verbum Aug. loquentis ad dominum, Nõ erat quod tibi respõderem dicenti mihi, Surge qui dormis: nisi verba somnolenta & lenta modo, ecce modo, sine paululum. Sed illud modo non habebat modũ, & illud paululum ibat in longum. Item Aug. de eadem dilatione: Differebam de die in diem viuere in te, & non differebam in me ipso mori. Et illud Senecæ: Quidã tunc viuere incipiũt, cùm desinendum est. Quidam autem desierunt, antequam inciperẽt. Et illud Sophoniæ 2. Vox cantantis in fenestra, & coruus in superliminari. Dominus stat ad ostium domus peccatoris, & pulsat. Vnde Apoc. 3. Ecce ego sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, introibo ad illum.

¶ *De duobus quæ impediunt ne Deus intret ad cor peccatoris.*
Et de repromissione eius qui differt conuerti.

Dvo verò sunt quæ impediũt ne Dominus intret ad peccatorem. ¶ Primũ est hoc, ꝙ peccator habet oculum ad prospera & læta, cùm potius deberet habere ad tristia, s. pericula quæ sibi imminent. Vnde Eccle. 7. Cor sapientum vbi tristitia est, & cor stultorũ vbi lætitia est. Et ista cogitatio dicitur in prædicto verbo Sophoniæ 2. Vox cãtantis in fenestra. Et impedit ne Dominus ad peccatorem intret. Exemplum habemus de hoc in ciuitate Ierusalem, quæ oculum habebat ad læta, vnde gaudebat, cùm fleret dominus pro ea. vnde Luc. 19. Videns Iesus ciuitatẽ, fleuit super eam, dicens: Quia si cognouisses, & tu: & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi. ¶ Secundum quod impedit ne dominus intret ad peccatorẽ, est procrastinatio. Et ista procrastinatio est velut coruus in superliminari, dicens domino pulsanti ad ostium, Cras, cras. Prouenit autẽ ista procrastinatio ex hoc ꝙ peccator repromittit sibi longã vitam. Vnde Ecc. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. Repromissio qua peccator sibi repromittit longam vitam, non solum nequam est, sed etiam nequior, & nequissima. Nequam est ideo, quia sibi vsurpat peccator hoc quod proprium Dei est, scilicet de futuro tempore disponere. vnde Actu. 1. Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ pater posuit in sua potestate. Et Ber. dicit ei qui

qui de futuro tempore disponendo præsumit: Quid de futuro miser tam temerarie disponere præsumis, tanquam pater tempora & momenta in tua,& nō magis in sua posuerit potestate? Nequior verò est repromissio ista:quia cùm tēpus infiniti valoris sibi à Domino datum fatuè expenderit,adhuc tamen presumit q; Deus multum temporis sibi sit daturus. Tali fatuitate laborans qua laboraret ille qui thesaurum magnum sibi à patre deditum ad negotiandum fatuè expendisset,& adhuc largè expendere vellet,dicens: Bene possum expendere, pater meus satis adhuc mihi dabit. Cui responderi posset: Verum est:quia ita bene custodisti quæ tibi iam dedit. Tales deberent aduertere hoc q; Dominus tempore Noë recidit de tempore pœnitentiæ hominibus promissio,secundum Strabum viginti annos, eo q; videbat quòd homines pœnitere nolebant. Si verò Dominus tempus promissum nolentibus pœnitere abstulit: quid faciet de his,quibus nullum tempus promisit? Nequissima verò est repromissio ista:quia talis non tantum tempus sibi datum perdidit,imò etiam in contumeliam ipsius largitoris expendit,& futurum tempus in contumeliam eius expendere disponit. Qua fronte ergo præsumit quòd Deus qui ista nouit,debeat sibi longam vitam dare? Ad hāc dilationem potest etiam referri quod legitur Prouerb.3. Ne dicas amico tuo, Vade, & cras reuertere, cum statim possis dare.

¶ *De octo quæ mouere deberent ad accelerationem conuersionis.*

Octo verò sunt quæ deberent hominem mouere ad accelerandam conuersionem. ¶ Primū est,mortis incertitudo. Vnde Luc.12. Estote parati,quia qua hora non putatis,Filius hominis veniet. Et Matt.19. Veniet dominus serui illius in die qua nō sperat,& hora qua ignorat. Et iterum Luc.12. dicitur illi qui dicebat animæ suæ: Anima mea, multa bona habes reposita in annos plurimos,requiesce,comede &c. Stulte,hac nocte repetent animā tuā à te:quæ autem parasti,cuius erunt? Et Ecc.9. Nescit homo finem suum:sed sicut pisces hamo,& sicut aues comprehenduntur laqueo:sic capiūtur homines in tempore malo. Et Sene. Nescis quo loco te mors expectet: ideo tu eā omni loco expecta. Quum nesciat homo quo loco mors debeat ei occurrere, nesciat homo quo loco eam magis debeat expectare, in omni loco expectāda est. Vnde Sen. Iuuenes mortē habent à tergo:senes ante oculos. Licet illud nō videatur qđ à tergo est,nihilominus tamen nocere potest,& etiam amplius quàm quod est ante oculos. Sic mors iuuenibus timēda esset vt senibus,licet illi nō

aduer

aduertant. Et hoc est vnū quod multum deberet homines mouere ad acceleratiōnem cōuersionis, quòd tot homines defuncti sunt qui bene proponebāt se quandoq; facturos pœnitentiam, & præoccupati morte nō fecerunt, nec de cætero vnquā facient. Nimius est thesaurus quem fatuus homo tanto discrimini subiicit, dum differt cōuersionem suam. ¶ Secundo deberet homines mouere ad acceletationem cōuersionis multiplex bonū quod prouenit inde. De quo bono legitur Thren. 3. Bonū est viro quùm portauerit iugum Domini ab adolescentia sua.

¶ *De octo bonis quæ sequuntur acceleratiōnem conuersionis.*

Octo verò bona sunt quæ sequuntur ex hac acceleratione. ¶ Primum est, quòd bonitas altius & profundius infigitur, eò quòd inuenit subiectum magis tenerum. vnde versus: Quo semel est imbuta recens, seruabit odorem Testa diu. ¶ Secūdum est, quòd homini iucundum est bene viuere. vnde Sapiēs: Optima forma viuēdi eligēda est, quam iucundā reddet assuetudo. Ante assuetudinem molestū est equis ambulare, adeo vt oporteat vincula poni in pedibus eorum: postquam verò cōsueti fuerint, facile est eis. Similiter pueris in principio molestū est addiscere, adeo q; verberibus oporteat eos ad hoc compelli: postquam verò consueuerint, amore literarum patriam suam relinquunt, & multas paupertates & molestias sustinent, vt addiscere possint. Sic bene viuere quod primo hominem molestat, per assuetudinem fit homini iucundum. ¶ Tertium bonum est, q; homo securè viuit. Vnde Senec. Pulchrum est ante mortem cōsummare viam, deinde expectare secure reliquā temporis partem. De hac securitate legitur Prou. 15. Secura mens quasi iuge cōuiuium. ¶ Quartum bonum est, quòd homo Deo diutius seruit & diutius bene viuit. Vnde Aug. Quid differs in crastinum? Longa vita bona erit, si ipsa vita sit. Vtique si longa erit, melius bona erit. In veritate quāto habiturus es longiorem vitam, tanto amplius desiderare debes vt bona sit. Sicut aliquis quāto amplius habet de vino, tāto amplius desiderare debet vt bonū habeat, & amplius displicet sibi si corrūpatur. ¶ Quintum bonum est, q; gratius est seruitium eorum Deo qui cito ad eum cōuertuntur. Illi enim de puro & optimo vitæ suæ, & quasi de flore & vigore Deo offerunt: qui autem tardè volunt cōuerti, quasi feces Deo reseruant. Qui timere possunt ne de fecibus calicis iræ Domini bibāt: iuxta illud Psal. Fex eius nō est exinanita, bibēt omnes peccatores terræ. Isti de vita sua primo offerūt q̄d pulchrius est & melius in ea diabolo vel mundo, tanquā domino:

reliquias

reliquias verò volunt domino offerre, illud scilicet de quo mũdus non curat: cum tamen ea optima & electa debeãt esse. Vnde Eccle. 13. Fili si habes, benefac tecum, & dignas Deo oblationes offer. Et in libro Numerorũ 18. Omnia quæ offertis de decimis, & in donario Domini separabitis, optima & electa erũt. De illo qui quod deterius est, Deo offert, dicit Dominꝰ Malac. 1. Offer illud duci tuo si placuerit ei, ac susceperit faciem tuam, dicit dominus exercituum. Et iterum ibidem: Maledictus qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile Domino, qui rex magnus est, dicit Dominus exercituum. Præcipuè placet Deo seruitium iuuenũ. Vnde Dominus Matt. 19. Sinite parulos venire ad me, & nolite prohibere eos. Et in Nunquam legistis, quia ex ore infantium & lactantium perfeciſti laudem? ¶ Sextum bonum est, quòd homo moritur certus certitudine spei de salute sua. Econtrario incertus moritur, qui in fine pœnitet. Vnde August. Si quis positus in vltima necessitate voluerit accipere pœnitẽtiam, & accipit, & hinc vadit, fateor vobis non ei negamus quod petit, sed non præsumimus. Pœnitentiam dare possumus, securitatem verò non. Non dico damnabitur, sed nec dico liberabitur. Vis ergo à dubio liberari? Age pœnitentiam, dum sanus es. Si sic agis, ego dico tibi quia securus: quia pœnitentiam egisti eo tempore quo peccare potuisti. Si vis agere pœnitentiam quando peccare nõ potes, peccata te dimiserunt, non tu illa. Itẽ Aug. Duæ res sunt, aut ignoscitur, aut non ignoscitur: quid horum futurum sit tibi, nescio: tene certum, & dimitte incertum. ¶ Septimum bonum est, quòd ignis purgatorij euitatur. Licet ille qui tardè conuertitur, saluetur: sic tamen saluus erit quasi per ignem. 1. ad Corint. 3. ¶ Octauum bonum est, quod maius præmiũ recipit. Habet enim Deus vnde melius remuneret eos qui sibi diutius seruierunt. Et licet saluetur qui tardè conuertitur, si verè, sicut ille qui cito conuertitur: tamen in domo patris cælestis mansiones multæ sunt.

¶ *De periculo malæ consuetudinis.*

TERTIO deberet homines mouere ad accelerationem cõuersationis magnum periculum malæ cõsuetudinis. Quod periculum manifestari potest ex diuersis testimoniis scripturarũ quæ subiungentur. Legitur Iob 20. Ossa eius implentur vitiis adolescẽtiæ eius, & cũ eo in puluere dormient. Vitia adolescentiæ si homo in his perseueret, sunt similia guttæ quæ ossa subintrat quæ vix curatur. vnde talia vitia non relinquũt hominẽ dum viuit. vnde Prouerb. 22. Prouerbium est, Adolescens iuxta

viam

viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea. Vnde narrat historia Græcorum, quòd Alexander Magnus carere nō potuit moribus & incessu Leonidis pædagogi sui, & vitiis quibus parvus fuerat infectus. Et Ierem. 13. Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas, & vos poteritis benefacere, cum didiceritis malum. A medicis etiam dicitur quòd consuetudo sit altera natura. De natura autē dictum est, Naturam expellas furca tamen vsq; recurret. Et secundū Aug. Dum consuetudini nō resistitur, fit necessitas. Quātum sit periculū malæ cōsuetudinis, ostendit nobis gl. super Matt. 26. vbi Petrus in prima negatione dicit, Nescio quid dicis. In secunda cum iuramento negat. In tertia detestatur, & iurat q; non nouerit hominem. Perseuerare in peccato, vt dicit gl. dat incrementū scelerum: & qui minima spernit, cadit in maiora. Ad ostendendum etiam pericula malæ cōsuetudinis, valere possunt quę de Lazaro legūtur Io. 11. Lazarus enim figuram tenet eorum qui sunt in peccato malæ cōsuetudinis: de quo dicit Martha, Domine, iam fœtet. Lapis etiam ei erat superpositus. Ligatus etiā erat manus & pedes institis, & facies ei⁹ erat velata sudario. Et ista quatuor spiritualiter reperiūtur in homine, qui est in peccato malæ cōsuetudinis. Natura enim ipsi⁹ quasi corrupta est, adeòvt ei sapiāt quæ debuerunt ei desipere, & ea desipiant quæ debuerunt ei sapere. Vnde fœtidi sunt coram Deo & angelis eius, sicut corpora corrupta hominibus fœtent. Vnde in Psal. Corrupti sunt, & abominabiles facti sunt in iniquitatibus suis. Nimis tardè adhibetur sal vel myrrha pœnitētię hominibus, qui in peccatis cōsueti sunt: sicut carnes tardè sale cōdiuntur, quæ iam scaturiūt vermibus. ¶ Homo etiam qui est in peccato malæ cōsuetudinis habet velut magnum lapidem supra seipsum positū, s. ipsam malam consuetudinem. Vnde super Ioan. 11. dicit glo. q; Dominus fremuit, lachrymatus est, & clemauit: quia difficile surgit quem moles malę consuetudinis premit. Homo qui in peccato malę cōsuetudinis est, similis est illi qui in puteum cecidit: super cuius os magnus lapis est positus. vnde in Psal. Non me demergat tempestas aquę, neque absorbeat me profundum, neque vrgeat super me puteus os suum. Tempestas aquę hominem demergit in consensu peccati mortalis. Profundū absorbet quū peccatū peccato additur. Puteus vrget os suum, quando homo in seruitutem malæ consuetudinis redigitur. Manus verò & pedes habet talis ligatos institis, propter magnam difficultatē ad bene operandū quæ in eo est. Vnde Aug. Ligatus eram, nō ferro alie-

no,

no, sed mea ferrea voluntate. Faciem etiam habet velatã sudario, quia ex hoc q̃ diu in tenebris peccatorũ fuit, spirituale visum amisit. Homo peccatis assuetus, est velut equus effrenis qui est in cursu, nec de facili potest retineri: vnde Iere. 8. Nullus est qui pœnitẽtiam agat super peccato suo, dicens: Quid feci? sed omnes cõuersi sunt ad cursum suũ, quasi equus impetu vadit ad prœliũ. In quanto periculo sit talis homo, ostẽditur Psal. 34. Viæ illorũ tenebræ & lubricum: & angelus Domini persequẽs eos. Mirũ est si non cadat, qui per viam tenebrosam & præcipitem & lubricã vadit, & incessanter impellitur à forti tẽtatore, cùm ipse sit debilis. Verè potest dicere illud, Domine, vim patior. Et trahi videtur ab ipsa cõsuetudine ad interitũ: vnde Pro. 24. Et qui trahuntur ad interitũ, liberare ne cesses. Peccatũ ante consuetudinẽ est vt funiculus, imò vt filum stupeũ respectu status, in quo est post cõsuetudinẽ. vnde Esa. 5. Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum. Peccatũ consuetudinis est velut vinculũ plaustri, quod decẽ boues, id est, decẽ prædicatores, vix rumpere possunt. Vnde dicit gl. super illum locũ, Merito iniquitas in funiculis vanitatis trahitur: quia peccata peccatis cõnectuntur, & inania sunt vt fila aranearũ. Sed si exire volumus, tãquam vinculis solidissimis tenemur. Peccatũ etiã cõsuetudinis est velut lãguor inueteratus, qui difficile curatur. vnde Ecc. 10. Languor prolixior grauat medicũ, sed breuem languorẽ præcidit medicus. Item Eccl. 18. Ante languorem adhibe medecinam. Et Sen. Minus negotij haberet medicus, si ad recens vulnus aut vitium adhiberetur: sequerẽtur teneri & rudes tecta monstrantem. Nemo difficulter ad naturam reducitur, nisi qui ab illa defecerit. & Mat. 9. legitur, quòd discipuli non potuerunt expellere malignum spiritum à quodã in quo fuerat ab infantia. & Basilius Magnus dicit, q̃ sicut nõ potest aliquis dediscere maternam linguã: sic vix longam peccati consuetudinẽ. Tanta est vis cõsuetudinis, vt quod homo cõsueuit facere vigilans, quandoque faciat dormiẽs: & quod cõsueuit facere viuens, interdũ faciat moriẽs: vnde refertur de quodam medico, cui debebantur xiii. libræ ad tres annos soluendæ, q̃ quum laboraret in extremis, & admoneretur, vt confiteretur, & Eucharistiam sumeret, nihil aliud ab eo poterãt extrahere nisi xiii. libras ad tres annos soluendas. Et sic loquens expirauit.

¶ *De conuersione dilata. Et de* xii. *quæ faciunt ad hoc quòd conuersio dilata sit difficilior.*

QVARTO deberet mouere homines ad acceleratione cõuersionis,

sionis hoc q̄ cōuersio dilata difficilior est, accelerata vero facilius. Vnde Beda super Lucā: Diabolus quāto diutius possidet, tāto difficilius dimittit. Et iterū: Quāto citius, tāto facilius diaboli dominiū euitatur. Sicut optimus modus occidēdi serpētē materialē est p cōtritionē capitis: sic optimus modus vincendi serpentē infernalē est per cōtritionē capitis ipsius. Tūc caput eius cōteritur, cum in principio cōflictus ipse deuincitur. Vnde Dns dicit ad serpētē de muliere, Ipsa cōteret caput tuū: & Hier. Lubricus est antiquus serpēs, & nisi capite teneatur, statim illabitur: & Eccl. 25. Nō est caput nequius sup caput colubri: & Cant. 2. Iubet Dns capi vulpeculas: & 1. Reg. 17. legitur Dauid percussisse Goliā in frōte, & sic eū interfeciſſe. In frōte diabolū pcutit, q̄ in principio vitæ suæ eū deuincit. Sed velut in calcaneo vult eum percutere, qui in fine vitæ suæ quærit eū vincere. Pharao autē populū Iudæorū in morte primogenitorum dimisit: vt legitur Exo. 2. per alias plagas nō dimisit eum: nec diabolus populum Christianū perfectè dimittet, donec ecclesia studeat correctionē paruulorū, & laboret ad interficiēdū peccata, dū recētia sunt.

¶ Duodecim verò sunt quæ faciunt ad hoc, quòd conuersio dilata sit difficilior.

Primum est induratio. Puerilis enim ætas tenera est, & susceptibilis impressionis: senilis verò dura est. Vnde Eccl. 30. Curua ceruicem filij tui in iuuentute, & tunde latera eius dū infans est, ne fortè induret, & ne credat tibi. Virgula dum tenera est, potest ad rectitudinē adduci, si curua est. Trabē verò postquam deficcata est, si curua sit, impossibile est ad rectitudinem reduci. Sic paruuli corrigi possent, si diligentia debita adhiberetur. De senibus verò in malitia sua induratis non multum sperandum est. Omnis malus animus priusquam indurescat, malitia eius molliri potest: sed postquā indurauerit, desperandū: id est, non multum sperādum. ¶ Secundum faciens ad difficultatē cōuersionis est hoc, q̄ contrariū gratiæ Dei iam occupauit hominē: ideo Dei gratia difficilius in eo recipitur, sicut materia quæ habet aquā difficilius accipit ignem, quia ignis inuenit ibi quod sibi repugnet, sicut est manifestum in cādela madefactæ. De facili capitur castrū in quo nullus repugnat, & de facili vestis rectā formā suscipit, quæ nondū prauā suscepit. In paruulis vitia nōdum sunt: vel si sunt, parua sunt. Ideo de facili possunt extirpari. Ideo dicitur in Psal. Beatus qui tenebit & allidet paruulos suos ad petram. ¶ Tertio facit ad hanc difficultatem hoc, q̄ ille qui diu distulit conuerti dissipauit in se bona naturæ. Virtu-

tes enim naturales quas habebat in pueritia, amisit: scilicet virginitatẽ, innocẽtiam, humilitatẽ. Propter quas virtutes dicit Dñs, Matt. 19. Sinite paruulos venire ad me, & nolite prohibere. Talium enim est regnũ cælorũ, scilicet illorũ qui habent per gratiã, ea quæ habent paruuli per naturam. Facilius est aliquem ditari quantũ ad diuitias huius seculi, qui habet multa bona sibi dimissa à parẽtibus, quã illũ qui bona paterna iã cõsumpsit. Sic paruulus qui bona naturę habet, facilius ditari potest diuitiis spiritualibus, quàm ille qui peccando bona naturæ cõsumpsit. ¶ Quarto facit ad difficultatem hãc hoc, q̃ ille qui differt conuerti, habet vas minus idoneũ, cui Dñs libenter infundat balsamũ gratiæ suæ. Verisimile enim est, q̃ vas cordis quod diutius immunditiam peccati continuit, ad gratiã suscipiendã minus sit idoneum, Nullus libenter infundit balsamum vasi quod diu continuit lutũ, ¶ Quinto facit ad difficultatẽ istã hoc, q̃ quanto aliquis diutius in peccato manet, tanto amplius oneratur peccatis: quia peccatum quod per pœnitẽtiam nõ diluitur, suo pondere ad aliud trahet. Vnde onus & pœnæ, & culpæ crescit in peccatore: & ideo minus semper potest surgere à peccato, præcipuè cũ ipse semper debilior fiat. Et hoc est vnde multũ apparet, quã stulti sunt illi qui differunt conuerti. Ille enim qui nõ potest leuare onus peccatorum quãdo minus est, quomodo leuabit illud quãdo maius erit? Vnde legitur in Vitis patrũ, q̃ beatus Arsenius, qui habitauit in eremo Scythię, talẽ vidit visionẽ. Venit ad eũ vox, dicẽs? Egredere, & ostendam tibi opera hominũ: & egressus vidit Æthiopẽ nigrum cũ securi cædentẽ ligna, & facientẽ grandẽ sarcinã, & tẽtabat leuare eã, & præ magnitudine non poterat: & iterum cædebat alia ligna, & addebat sarcinæ. Exposuit ergo ei hanc visionẽ dicens: Qui cædebat ligna, & adhuc super sarcinã addebat, homo est, qui est oneratus multis peccatis, & semp addit alia peccata, quũ oportet ea deponere & demere. Tali fatuitate laborat q̃ differt agere pœnitẽtiã vsq; ad senectutẽ, quasi laboraret ille qui haberet quatuor iumenta & onera eis sufficientia, & imponeret onera quatuor iumentorũ debiliori ex illis. Sic homines senio quod est debilissima pars vitæ hominis, totũ onus vitæ volũt imponere. ¶ Sexto facit ad difficultatẽ cõuersionis hoc, q̃ quãto aliquis in peccato diutius moratur, tãto amplius à Deo elõgatur. Non est verisimile, q̃ ille qui nõ cessat se elongare à Deo, per x. annos posset de facili in octo vel quindecim diebus in quibus durat infirmitas, à Deum redire. Licet hoc possit accidere,

& in

& interdum accidat quãdo ventus Spiritus sancti placuerit afflare alicui. Sed raro accidit. ideo scriptũ est: Qui elongant se à te, peribunt. Et Esa. 55. Inuocate eum, dum prope est. Solet dici ꝙ tantũ est à sancto Dionysio vsq; ad vrbẽ Parisiensem, quantum ob vrbe Parisiensi vsq; ad sanctũ Dionysiũ. Sic qui lõgo tẽpore se à Deo elongauit, nõ nisi lõgo tempore ad Deum redit, nisi Deus valde magnã gratiam ei facere voluerit. ¶ Septimo facit ad difficultatẽ cõuersionis hoc, ꝙ homo circa mortẽ multa habet impedimẽta: scilicet infirmitatẽ & solicitudinem de dispositione domus suæ, quæ nõ permittũt hominem cogitare de anima sua. Vnde Hiero. Dum infirmitate opprimeris, nihil aliud potes cogitare, quã sentis. & Aug. Mors vrget, peccata terrent, vxor & filij quos amauit ad se vocat. ¶ Octauo difficile cõuertitur talis: quia iustũ est, vt à Deo cõtemnatur moriens ille qui eum contempsit viuens. Vnde Esa. 33. Væ qui sperneris, nõnne & ipse sperneris? & Ioã. Chrysosto. Hac animaduersione percutitur impius, vt moriẽs obliuiscatur sui, qui dum viueret oblitus est Dei. ¶ Nono difficile conuertitur homo, qui differt cõuerti vsque ad mortem: quia tunc magis diabolus impugnat hominẽ sciens, quia si tunc hominẽ amiserit, de cætero eum nõ recuperabit. Vnde Gen. 3. dicitur serpenti: Tu insidiaberis calcaneo eius. In calcaneo, qui est extrema pars hominis, intelligitur finis vitæ, cui diabolus maximè insidiatur. Tũc enim summũ studium & laborem apponit, vt hominem deuincat. Interdũ xx. annis prouidet diabolus ante mortem, vnde hominem in morte detineat. Faciet enim hominem aliquid iniustè acquirere, quod in morte non vult restituere. Vnde magna est fatuitas eorum qui ita præsumunt, ꝙ in morte cõuertantur, & ꝙ tunc diabolum deuincãt, quando ipse melius præparatus est ad prælium. Similes videntur esse illi qui ludens ad schachos & parum de ludo sciẽs cogitaret apud se, ego permittam mihi familiam auferri, deinde in fine mactabo illum cum quo ludo in angulo, cùm tamen sciret illum cum quo ludit peritissimum esse lusorem. Velut imperitus lusor est peccator, qui semper in tentationibus succumbit, qui familiã virtutũ amisit. Velut peritissimus lusor est diabolus, qui ab initio mũdi exercitatus est in ludo tentationum. Qua præsumptione ergo confidit peccator, ꝙ in angulo debeat eũ mactare, idem in fine vitæ suæ vincere, præcipuè cum sine Deo nihil possit facere, & Dei auxilio adeo indignũ se fecerit, vt non solum non sit dignus à Deo adiuuari, sed irrideri? Vnde Prou. 1. Vocaui, & renuistis, & subiũgi-

tur: Ego quoq; in interitu vestro ridebo. ¶ Decimum faciens ad hoc, ꝙ ille cum difficultate conuertatur qui consueuit peccare, est amaritudo quam inuenit cùm attētat bonū operari: ex diuturna enim infirmitate in qua fuit, amaritudinē inuenit, vbi debuit inuenire dulcedinē. Vnde Aug. Palato ægro pœna est panis, qui sano est suauis. Et oculis ægris odiosa est lux, quæ sanis est amabilis. Inuenta autē amaritudine in bono opere quod attentat, statim dimittit illud peccator ad modum simiæ, quæ gustata exteriori amaritudine nucis, tā citò eam proiicit, & ideo ad dulcedinē nuclei nō puenit. Sic peccator ad dulcedinē præmij vel spiritualiū cōsolationū non peruenit, qa dimittit bene operari, quādo inuenit aliquā difficultatē in bono opere. Amaritudo ista significata est per amaritudinē illarū aquarū quas inuenerunt filij Israël de Ægypto reuertētes, vt legitur Exo. 15. quæ dulcoratæ fuerunt, cū lignū misissent in eas. In quo ligno significata est memoria Dominicæ crucis, quæ valet ad dulcorandū pœnitētibus amaritudinē quā sustinēt: iuxta illud Greg. Si passio Dñi ad memoriam reuocetur, nihil adeò durū quod nō æquo animo toleretur. Propter difficultatē quā habet aliquis in bono opere post peccatū, dictū est Heuæ postquā peccauerat, Gen 3. In dolore paries. ¶ Vndecimū faciēs ad difficultatē cōuersionis est tristitia quā inuenit peccator, quādo cogitat se separari à vita in qua diu fuit. Et hæc est causa quare ista memoria mortis amara est diuitibus, quia non possunt sustinere etiā quod cogitēt se separari à diuitiis quas amauerunt. Vnde Eccl. 41. O mors, quā amara est memoria tua homini iniusto, & pacē habēti in substātiis suis. ¶ Duodecimū faciēs ad difficultatem cōuersionis, est quidā magnus timor, qui est in peccatore de inexperiētia bonæ vitę: quia omnis peccator ad modū Cain habet caput tremulū, trepidans vbi timendū non esset. Credit enim ꝙ mori debeat, si Deo seruiat: iuxta illud Prouer. 22. Dicit piger: Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.

¶ *Quòd ille qui differt conuerti sit iniquus in Deum.*

QVINTO debet mouere hominē ad accelerationē cōuersionis hoc, ꝙ ille qui differt cōuerti, iniquus est in Deū, in angelū, in seipsum, in proximū, & etiam in inferiores creaturas. ¶ In Deū sex modis iniquè agit. ¶ Primo, quia quasi apponit fel in escam eius: iuxta illud Psal. Dederunt in escā meā fel. Velut esca Domini est bonum opus: quia in eo Dñs delectatur: iuxta illud Can. 2. Qui pascitur inter lilia: id est, inter mūda opera. Escæ ergo Domini apponit fel, qui bonis operibus quæ agit amaritudinem

dinem peccati admiscet. Valde peruersus esset coquus alicuius principis, si in esca Dñi sui absynthiũ poneret. ¶ Secũdo iniquè agit in Deum, quia illud affert ante oculos eius quod maximè Deo displicet: scilicet peccatũ. Quòd peccatũ maximè displiceat Deo, ostẽsum est in principio tractat⁹. ¶ Tertiò iniquè agit in Deũ: quia cõtemnit eum se misericorditer vocantẽ, & æterno regno volentẽ pacẽ eius emere, eũ ipse meruit mortẽ æternam. Vnde Esa. 31. Audiet aures tuæ verbũ post tergũ monentis, scilicet Dñi. Et ad Rom. 2. An diuitias bonitatis Dei, & patientiæ, & lõganimitatis cõtẽnis? Greg. Debemus Dei misericordiã saltẽ erubescere: si nolum⁹ eius iustitiã formidare, qui tãto ampliori improbitate cõtẽnitur, quãto cõtẽptus vocare non dedignatur. ¶ Quarto iniquè agit in Deũ? quia Deũ qui eũ expectat vt pius pater, quãtũ in se est affligit tarditate sua. Ad quod possumus referre illud Tob. 9. Scis quoniã dies cõputat pater me⁹, & si tardauero vna die plus, cõtristabitur anima ei⁹? verba sunt minoris Tobiæ ad angelũ. ¶ Quinto iniquè agit in Deum: quia deteriorẽ partẽ vitæ suæ Deo reseruat, meliorẽ partem diabolo immolãs. ¶ Sexto iniquè agit in Deũ: quia ex misericordia Dei iam sibi prouocat: & ex hoc vnde debuit sumere occasionem Dño seruiẽdi, sumit occasionẽ Deũ impugnãdi. Ex eo enim ꝙ sperat, ꝙ Deus eũ misericorditer debeat expectare, ꝓponit diutius eũ offendere. Vnde Apost. ad Rom. 2. Ignorans quoniã bonitas Dei ad pœnitentiã te adduxit: secundũ autẽ duritiã tuã, & cor impœnitens, thesaurizas tibi irã in die iræ, & reuelationis iusti iudicij Dei. Talis de bonitate Domini malitiam colligit.

¶ Quomodo differens conuerti sit iniquus in angelum.

In angelũ etiã peccat tripliciter. ¶ Primò, quia quantũ in se est eum affligit, in expectatione gaudij de cõuersione ipsius, vt dicitur Prou. 13. Spes enim quæ differtur, affligit animã. De gaudio verò, legitur Luc. 15, Gaudiũ est angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, &c. ¶ Secundo, quia frustratur angelus fructu laboris sui, cùm peccator cui deputatus est ad custodiam ad eius admonitionẽm se non corrigit. ¶ Tertio verò quia angelo sibi deputato reuerentiam debitam non exhibet, dum ante eum abominationes suas committere non veretur, vel in ipsis iam cõmissis manere. Cõtra quod dixit Bern. Quouis angulo, quouis diuersorio reuerentiã habe angelo tuo. Nec audeas illo præsente facere, quod me vidente non auderes.

¶ Quomodo differens conuerti sit iniquus in seipsum.

Iniqve etiã agit in seipsum, dũ se potius vult habere ma-

lum quàm bonum, infirmum quàm sanum, mortuũ quàm viuum, seruum pessimum quàm liberum, in statu latronis quàm in statu regis, nihil habentem quã omniũ bonorũ ecclesiæ participem, inutilem quàm multum valẽtem. Quòd ille qui differt conuerti potius amet se malum quàm bonum, manifestum est ex hoc, quòd nullis admonitionibus malitiam vult relinquere, & bonitatẽ recipere, in quo seipsum viliorem habet omnibus rebus suis. Omnes enim res suas potius vult habere bonas quã malas. Vnde Augustin⁹ dicit ei qui talis est, Bona vis habere, & malus vis esse. Quòd talis malit se infirmũ quàm sanum, patet ex hoc, q̃ peccatũ mortale infirmitas est ad mortem. Quòd etiã potius se amet mortuũ quàm viuum, patet ex hoc verbo Augustini pri⁹ posito: Differebã, inquit, viuere in te, & nõ differebã in memetipso mori. Quòd etiã talis potius se amet seruũ quàm liberũ, patet ex hoc, q̃ peccatũ est pessima seruitus. Vnde qui facit peccatũ, est seruus peccati. Ber. An nõ seruus cui dominatur iniquitas? Ita, & maximè nisi indignius fortè iudices hominẽ tibi quàm vitiũ dominari. In statu etiã latronis plus se amat quàm in statu regis: quiã qui est in peccato mortali, ad modũ latronis ad iudicatus est patibulo inferni: qui verò est in statu gratiæ, ad regnũ æternũ inunctus est. Itẽ qui est in mortali, nihil habet, imò etiam nihil est: iuxta illud 1 ad Cor. 13. Si habuero omnẽ fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Qui verò est in statu gratiæ, particeps est omnium bonorũ ecclesiæ vnde Dauid: Particeps sum ego omnium timentiũ te. Itẽ qui in mortali est, inutilis est. Vnde Psal. Omnes declinauerũt, simul &c. Qui verò in statu gratiæ est, multi valoris est. Vnde Eccl. 16. Melior est timens Deum, quàm mille filij impij.

¶ *Quòd differens conuerti sit iniquus in proximum.*

IN proximum etiam iniquè agit qui differt cõuerti, triplicter. ¶ Primò, quia corrumpit eũ suo malo exẽplo. vnde Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus &c. dicitur aliquis peccare in eum quo sciente peccat: quia eũ suo malo exemplo corrumpit. ¶ Secundo, peccat talis in proximum quia debito auxilio eũ defraudat. Cùm deberet eũ iuuare in pugna cõtra diabolũ, ipse potius nocet ei. Magna iniquitas est socium suum in bello deserere, & ad partẽ inimicorũ se vertere. Eccl. 4. Melius est duos esse simul quàm vnum. Habent enim emolumentũ societatis suæ. Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. ¶ Tertiò, iniquè agit in proximum quia peccato ipsius sæpe punitur proximus. vnde legit Iosue 7. q̃ propter peccatũ Achor populus Israël punitus sit. Terga enim

verte

verterunt hostibus suis,& xxxvj.ex eis corruerunt.

¶ *Quomodo differens conuerti sit iniquus in inferiores creaturas.*

In creaturas irrationabiles peccat ille qui differt cõuerti,quia propter peccatũ hominis creaturæ irrationabiles quodãmodo puniuntur,Vnde possent conqueri de homine in die iudicij.Sol posset dicere.Ego propter hominis peccatũ claritatẽ meã amisi, Irrationabilia enim animalia possent dicere si facundiã haberẽt loquendi,Nos propter ipsum in diluuio periuimus. Terra etiam posset dicere,Ego propter ipsum maledicta fui, & spinas & tribulos germinaui. ¶ Sextò deberet mouere homines ad accelerationẽ cõuersionis hoc, quòd difficile est aliquem vere conuerti. Vnde Gregorius: Plures inueni innocẽtiã baptismalẽ seruasse, quàm verã pœnitẽtiã egisse.Propter hãc difficultatẽ secutũ est, vt homo citò cõuertatur,& frequẽter doleat de peccatis suis,& frequenter cõfiteatur illa, si fortè vna inter multas confessiones inueniatur placens Deo.Non enim prima vice qua homo citharizat vel viellat,bene scit citharizare vel viellare, vt idoneus sit corã rege opus illud exercere,& dignus sit stipendio:Ita nec prima vice qua aliquis cõfitetur,interdũ bene cõfitetur:imò pauci sunt qui non faciant sibi perizomata, vt legũtur fecisse parẽtes nostri,Gen.3.Excusant enim homines peccata sua. Ideò dicitur ad animam peccatricem,Esa.23.Sume citharam, circui ciuitatẽ meretrix obliuioni tradita:bene cane,frequenta cãticum,vt memoria tui sit.Cithara ista cõfessio est,qua sumpta, circumeũda est ciuitas animæ,vt homo omnia peccata sua cõfiteatur. Et oportet bene cãtare,quia cõfitendo corã rege cælesti cantatur.Et cantus ille,si homo bene cantet,cælesti regno remuneratur.

¶ *Quod peccator sit in periculoso statu.*

Septimo deberet mouere hominem ad accelerationem cõuersionis hoc,q̃ status peccatoris est valde periculosus.Vnde Gene.1.legitur quæsiuisse dominũ ab Adã cùm peccasset,vbi esset: ad significandum q̃ cõsideratio periculosi status in quo est peccator,possit & debeat mouere eum ad deserẽdum peccatum. ¶ In quanto autem periculo sit peccator, ostendi potest multipliciter. ¶ Primò,ex hoc,quòd iustitia Dei tenet gladium euaginatũ super caput eius, qui secet eũ mediũ, animã à corpore separando, & meliorem partem,scilicet animam, in igne inferni ponat.Sed misericordia Dei gladium illum aliquantulum detinet,si fortè peccator pœnitentiã agere velit. Ad gladium istum possumus referre quod legitur Iob 19.Fugite à facie gladij:quia vltor iniquitatũ gladius,& scitote esse iudiciũ. Ad idem potest

referri quod legitur Ioannis 3. Qui incredulus est filio, non videbit vitã: sed ira Dei manet super eum. Hæc ira velut gladius manet super caput peccatoris. In statu etiam periculoso est peccator, quia est in terra inimicorum suorum. Vnde Baruch. 3. Quid est Israël, quòd in terra inimicorũ es? In terra inimicorum suorum morari periculosum est: ex quo sciunt inimici eius eũ ibi esse, & sunt fortiores eo. Itẽ in periculo est peccator: quia ex solo pariete vitreo hostes eius prohibentur ne habeant in manu sua. Paries iste corpus est: post istum parietem stat diabolus malis hominibus: sicut Deus in Cantic. dicitur post parietem istum stare quo ad bonos. Paries iste de facili dissipatur: Vnde non est necesse erigi magnas machinas ad eius destructionẽ. Vnus enim paruus lapis manualis ad eum destruendum sufficit. Vnde minũ est quomodo peccator securus est qui capitales inimicos habet adeò potentes, sicut sunt dæmones, & est in castro ita debili. Itẽ in magno periculo est peccator, quia ad mortem vadit. Vnde Eccle. 21. Via peccatorum complanata est lapidibus, & in fine eorũ inferi & tenebræ & pœnæ. Debet ergo peccator cogitare vias suas quò tendãt, & cõuertere pedes suos. iuxta illud Psalmistæ: Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in testimonia tua. In magno etiam periculo est peccator, quia quodammodo ad portam inferni est: iuxta illud, Appropinquauerũt vsque ad portas mortis. Portæ mortis vel inferni sunt peccata mortalia. Sic enim vocantur Matthæi 16. vbi dicitur, Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ad portam inferni dicitur esse qui in peccato est mortali: quia inter ipsum & infernum nihil est mediũ nisi transitus corporis. Si enim anima à corpore separatur, quasi in pũcto infernũ intrat, vnde Iob 21. Ducũt in bonis dies suos. & in puncto ad inferna descendunt.

¶ *De magna stultitia differentium conuerti.*

Octavo & vltimo deberet homines mouere ad acceleration cõuersionis magna stultitia, quæ ostenditur esse in dilatione cõuersionis. Patet autẽ hæc stultitia sic. Manifestè fatuus esset qui in vitulo caudã quæreret equinam, cùm talis cauda nõ sit de vitulo. Simili fatuitate videtur laborare, qui malam vitã vult ducere, & bonã mortem habere. Cauda enim ista non est de hoc vitulo. Talis erat Bãlaam, qui dicebat Nume. 23. Moriatur anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horũ similia. Ille qui vsque ad mortem differt conuerti, per totam vitã suam parat mãsionem in inferno, cùm tamen nullo modo ibi manere velit sed in paradiso. Item seminat maledictionem, &

tamen

tamen vult metere æternã benedictionem, non aduertens illud Apostoli, ad Gal. 6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet. & illud Pro. 25. Quod in iuuentute tua nõ cõgregasti, quomodo inuenies in senectute? Item talis vult colligere de spinis vuas, & de tribulis ficus quærit enim bonum finem in vita spinis peccatorum plena. ¶ *Octo casus in quibus fatua est dilatio.*

Et notandum est quòd octo casus sunt in quibus fatua solet reputari dilatio, qui omnes satis cõcordant proposito. ¶ Primus casus est, quãdo aliquis aggressurus est iter. Ibi enim solet fatua esse dilatio. Sic cùm cõuersio quædã inchoatio sit vitæ quæ ducit in cælũ, fatuũ est differre eam, & hoc multis de causis. Primò, quia breue est tẽpus: iuxta illud Iob 13. Breues dies hominis sunt. Secundò, quia longa est via. vnde 3. Regũ 19. dictũ est Eliæ: Surge, comede, grãdis enim tibi restat via. Tertiò, à magnis expectamur. Curia enim cęlestis nos expectat. Quartò, quia ad magna expectamur scilicet ad regnũ. vnde Matthæi 25. Venite benedicti Patris mei, percipite regnũ &c. Quintò, propter impedimẽta quæ in via possunt accidere. Potest enim locus pœnitẽtiæ auferri, dum homo nimis differt cõuerti. vnde ad Heb. 12. dicitur de Esau, q̃ nõ inuenit pœnitẽtiæ locũ, quanquã cũ lacrymis inquisisset eũ. Sextò, ne fortè ianua clausa inueniatur: secundum quod legitur de fatuis virginibus Matt. 25. Septimò, quia quando aliquis tardè inchoat dietam suã, oportet eũ amplius laborare, & in tẽpore minus idoneo labori. Sic necessariũ esset illis, qui vsq; ad senectutẽ differũt cõuerti, vt tunc amplius laborarẽt: & illa ætas minus est idonea labori pœnitẽtiæ. Sene. Faciamus q̃d in itinere fieri solet: qui tardius exierũt, velocitate morã compensant. Et vt vno verbo dicã, omne bonũ illi deficit, qui de nocte ad hospitiũ venit. Satis malũ hospitiũ habebit, cuius hospitiũ infernus erit. In hoc autẽ hospitio hoc præcipuè timẽdũ est, q̃ de cætero mutari nõ potenit. Malũ etiã hospitiũ habebit, qui in igne purgatorij hospitabitur. ¶ Secũdò, fatua est dilatio in rerum repetitione, propter periculũ præscriptionis: quãdo enim aliquis rem aliquam diu possidet, ratione diuturnæ possessionis vult postea detinere eam. Sic diabolus quãto diutius hominem possidet, tanto difficilius dimittit: vt dicit Beda. ¶ Tertius casus est, si quis in locum immundũ cecit, fatuus est si volũtariè inde differt exire. Nulla enim immũditia est maior quàm immũditia peccati. Quod patet ex hoc, q̃ luciferum, quo nulla creatura pulchrior erat, vnica macula peccati adeò deturpauit, vt absque horrore ab homine cõspici non posit. Quãta ergo fatuitas est,

quòd homo de peccato differat exire? Mira insania, si asinus alicuius in lutum ceciderit, tam citò vult eum extrahere. Si vero ipsemet in peccato ceciderit, non curat exire inde. Vnde Bernardus: Cadit asina, & est qui subleuet: perit anima, & nō est qui recogitet. Et dominus Lucæ 2. Cuius vestrum asinus aut bos in puteum cadit, & non continuo extrahit illum die sabbati? ¶ Quartus casus in quo fatua est dilatio, est quando aliquid magnū alicui offertur, & ille differt recipere, cùm ex dilatione possit impedimentū interuenire. Valde fatuus esset ille cui rex Franciæ vellet ciuitatem Parisiensem dare, si differret eā recipere. Citò enim posset rex consiliū suum mutare: Sic valde fatuus est ille, quem Deus vult inūgere vnctione gratiæ suę ad regnum cęleste, si differat vnctionē illam recipere, cùm ipse sciat q̄ diabolus quo posse suo conabitur impedire eam. ¶ Quintò, fatua est dilatio in præparatione eorum quæ scit homo sibi fore necessaria, & scit qua hora, & præcipuè quādo illa non possunt in breui præparari. verbi gratia: Si quis transfretare debeat, & incertus est qua hora nauis à litore debeat discedere, fatuus est si ea quæ sibi necessaria sunt, differat p̄parare. Sic cum sine charitate quæ vestis est nuptialis, nemo possit in paradisum intrare, & incertus qua hora debeat homo de vita ista discedere, fatuus est, qui differt eam sibi præparare. Si enim tunc quādo mors vrget, primo quærat lanā, & linū, & nere incipiat, & ordiri, & texere, forsitan ad tempus præparata nō erit. Et frequēter euenit illud q̄ ille qui creditur cum charitate discedere, discedit cum sacco seruilis mortis, cum qua aulam cælestis regis nō poterit intrare. vnde legitur Esther 4. quòd non erat licitum indutum sacco aulam regis intrare. ¶ Sextò fatua est dilatio in rebus illis quarum tempus & opportunitas transit. vt in transportatione plantarū, directione virgarū, edomatione animalium, instructione puerorū, curatione infirmitatū, resistentia hostium, lotione vestium, fullitione carnium, informatione vestium. Fatuus esset qui transplantare vellet arbores iam inueteratas, vel dirigere trabes magnas iam deficcatas. Virgæ teneræ transplantari solent & dirigi. Sic homines dum in tenera sunt ætate, transplantari possunt in hortum ecclesiæ, & ad rectitudinē viræ reduci. In senectute verò valdè difficile est. Vnde Eccle. 3. Est tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est. Fatuus etiam esset qui diceret, Nolo equum meum assuefacere ambulationi, donec inseruerit, & donec in foueam me præcipitauerit, & mihi collum fregerit. Sic fatuus est qui corpus suum non vult domare per-

pœ-

pœnitentiam, donec in foueam peccati spiritum præcipitauerit, & quasi fregerit ei collum, dando ei occasionem mortalis peccati. Equus inueteratus non assuescit ambulationi: nec vetus canis vinculo, nec vetusta pellis tenet suturã. Tardè adhibetur medicina infirmitati, cùm ex diuturnitate incurabilis facta fuerit. Tardè etiam abluuntur vestes, cùm ex diuturnis sordibus etiam computruerunt. Fatuus esset qui haberet vas aureum, & balsamum sibi oblatum in eo ponere nollet, donec lutũ multis annis in eo tenuisset: sic fatuus est qui in se gratiam Dei in pueritia non vult recipere: sed vult vsque ad senectutem vas esse peccati & immunditiæ. Tardè etiam resistitur hostibus, quãdo iam totum occupauerunt. Tardè sal adhibetur carnibus, quãdo iam scaturiunt vermibus. Tardè etiã informantur vestes, quando prauam formam iam susceperunt. In his & in similibus nouerunt homines tempus opportunum eligere: de tempore verò opportuno suæ correctioni non curant. Nihil enim est eis seipsis vilius: iuxta illud verbũ Senecæ: Sotulares suos studet homines in nouitate rectè informare: de seipsis verò rectè informandis in sua nouitate non curant, chariores habẽt sotulares suos seipsis. Diligẽter instruunt filios suos de informatione vestiũ, de informatione verò ipsorũ filiorũ nõ curant. ¶ Septimo fatua est dilatio, quando subueniendum est alicui rei in qua aliquid continuè deperit: vt quando subueniẽdum est domui quæ succensa est igne. Ignis enim qui nõ est otiosus, incessanter aliquid de domo destruit: sic ignis peccati bona naturalia consumit. Et ideo fatuus est qui differt eum à se excutere. Vide Bernardus: Abscõdi ignem in sinu meo, & exusto iam latere, nudatis iam visceribus, iam sanie defluẽte adhuc cõsulendum est an excutiã illũ. ¶ Octauo fatua est dilatio, quando aliquis debet subuenire rei quæ in periculo est: vt si quis ceciderit in aquã profundam, & adhuc supernatat, sed incertum sit quãdo debeat descendere in profundũ: sicut lapis fatuus est qui differt tali subuenire dũ potest. Et præcipuè ille fatuus est qui est in periculo, si petat dilationem sui succursus, dicens: Nolo adhuc mihi subueniri vsque ad annum. Qui in peccato mortali est, cecidit in aquam profundã, quasi incertus quando ad profundum inferni descendere debeat. Et cùm ad pœnitentiã monetur, quasi quędam tabula ei porrigitur, in qua de naufragio euadat: Pœnitentia enim est secũda tabula post naufragiũ: vt dicit Hie. Vnde val de fatuus est peccator, si differt tabulã istã recipere: vel si nimis paruam eã quærit, quæ eũ à naufragio liberare non possit: vel si

postquam

postquam super eam ascenderit, illam dimittit, donec ad secu-
tatem portus peruenerit. Mira insania est, quòd homines post-
quam tabulã ascenderunt, iterum in mare voluntarie insiliũt.

¶ *De dilatione confessionis. Et de fatuitate eorum qui differunt confiteri.*

DICTO de dilatione cõuersionis, cõsequenter dicemus de
qua specialiter de dilatione confessionis. Et primo ostẽdemus
communiter de fatuitate eorũ qui differunt cõfiteri. Secundo
tangemus de his qui nolunt confiteri donec infirmẽtur ad mor-
tem. Tertio, tangemus de fatuitate eorũ qui ante Pascha nolũt
cõfiteri, donec tota Quadragesima vel maior pars Quadrage-
mæ transierit. ¶ Potest autẽ fatuitas eorũ ostendi qui differunt
cõfiteri. Primo per hoc, ꝙ ipsi volunt se Deo abscondere. Ille
enim qui peccatũ suum homini cõfitetur, illud Deo propriè cõ-
fitetur. Et qui ei vult abscondere peccatũ suũ, illud vult absco-
dere Deo: similis Adæ, qui domino quærenti vbi esset, ait, vt le-
gitur Genesis 3. Vocem tuã domine audiui in paradiso, & timui
eò ꝙ nudus essem, & abscondi me. Quanta autem iniquitas si
absconsio huiusmodi, ostenditur Iob 31. vbi sic legitur: Humo-
rus meus à iunctura sua cadat, & brachiũ meũ cum ossibus suis
conteratur, si abscõdi sicut homo peccatũ, & celaui in sinu meo
iniquitatem meam. Mira fatuitas est, ꝙ homo velit Deo ab-
scondere mala sua quo vidente ea commisit. Ad cumulũ etiam
fatuitatis facit hoc, ꝙ si homo abscondit mala sua, à Deo detc-
guntur. Si verò detexit, à Deo abscõdentur. Vnde Nahum 3. Re-
uelabo pudenda tua in facie tua. Et super illud Psalm. Iniqui-
tias meas non abscõdi. dicit glossa, Quum homo detegit, Deus
tegit: cùm homo tegit, Deus nudat: quum homo agnoscit, Deus
ignoscit. ¶ Secundò, ostenditur fatuitas taliũ ex periculo obli-
uionis. Homo enim qui differt confiteri, multa tradit obliuio-
ni. Vnde Bern. Computatio dilata multa facit obliuiscì. Ea quæ
obliuiscitur ille qui differt confiteri, non obliuiscitur diabolus,
nec etiam ipse Deus. ¶ Tertiò, ostenditur fatuitas talium qui
differunt confiteri per hoc, ꝙ minus amant seipsos sotularibus
suis. Singulis enim diebus volunt sotulares suos tergere, ne si
lutum in eis fuerit desiccatum, postea de facili illud remouere
non possunt: à seipsis verò differunt remouere sordes vitiorum
per dimidium annum vel amplius. Stabulum etiam suum vult
purgare homo ante quàm lutũ fenestras occupauerit: seipsum
verò non vult purgare per confessionem, licet videat se inqui-
natum per peccatum vsque ad fenestras oculorum & aurium.

¶ De

¶ *De sex bonis quæ ex confessione proueniunt.*

QVARTO potest ostendi fatuitas talium per hoc ꝙ illa bona amittuntur quæ proueniunt ex confessione. ¶ Primum bonum, quod ex confessione prouenit est, ꝙ diabolus non ita libenter tentat eum qui per confessionē eius secreta reuelat. Vnde Eccle. 27. Qui denudat arcana, amici fidem perdit. Et Hieronymus, Potestas & virtus traditoris annihilatur reuelata traditione. Latrones infernales ad modum aliorum latronum scientes se deprehensos fugiūt. Vnde Iob 24. Si subito apparuerit aurora, arbitrantur vmbram mortis. ¶ Secundum bonū est, ꝙ peccatum homini interdum redditur exosum ex erubescentia quā sustinet confitendo illud. Peccata enim turpia sunt, & nudata turpitudine eorum, quasi erubescerent denudatione suæ turpitudinis, renouare non audent. ¶ Tertium bonum est, consilium ipsius sacerdotis. Vnde Prouerb. 24. Erit salus vbi multa cōsilia. ¶ Quartum bonum est suffragium orationum ipsius sacerdotis. Debet enim sacerdos orare pro eo qui sibi cōfitetur. ¶ Quintum bonum est, ꝙ pars pœnæ cuius debitor est peccator, ibi dimittitur, & ex vi clauium, & ex erubescētia quæ magna est pœna. ¶ Sextum bonum est, ꝙ accedenti eo modo quo debet ad sacramentum confessionis, datur gratia, si eam non habet, & augetur, si eam habet. ¶ Quintò potest fatuitas talis ostendi per hoc, ꝙ ille differt Deo confiteri, differt Deo aperire, petit sibi Deus aperiri, dicens Canticorum 5. Aperi mihi soror mea. Et tūc ei aperitur, quum aliquis peccata sua humiliter confitetur. Expulsis enim vitiorum obstaculis, Deus cor hominis ingreditur: qui autem differt confiteri, differt ei aperire. Si quis de subditis archiepiscopi per horam differret aperire ei ad ostium eius pulsanti, non parum offenderet eum. Quantum ergo potest Deus offendi, quando aliquis de subditis suis differt ei aperire, per dimidium annum vel amplius? quod frequenter ei accidit. Vnde Ioan. 1. In propria venit, & sui eum non receperūt. ¶ Sextò potest ostendi fatuitas eorum per hoc, ꝙ pessimum hospitem cuius societatem experti sunt esse valde noxiam, per dimidium annum vel amplius apud se detinere volunt. Hospes iste diabolus est, qui hospitium suum omnibus bonis euacuat. Vnde Ioël is secundo: Quasi hortus voluptatis coram eo, & post eum solitudo deserti. Antequam diabolus veniat ad animam, ibi est abundantia bonorum: & post aduentum eius magna vacuitas. Mira fatuitas. Si Christus in se vel in membris suis hospitatus fuerit apud aliquem, vix permittitur ibi esse per diem vnū diabolum

bolum verò permittunt ibi esse plusquã per annum. Vnde hospes qui Christi nomine recipitur, non solum fœtet hominibus quum est quatriduanus, sed etiam quum est triduanus vel biduanus. ¶ Septimò potest ostendi fatuitas taliũ per hoc, q̃ cùm ipsi sint in ore diaboli, iuxta illud Iob 36. Saluabit te de ore angusto latissimè: nescit tamen clamare, imò nec summisse peccatum suũ dicere, vt euadat os diaboli. Os diaboli latissimè recipit, angustum tamẽ est ei qui vult inde exire. Insipientiores videntur esse tales brutis animalibus, quæ clamant quũ à fortioribus animalibus rapiuntur. ¶ Octauò potest ostendi fatuitas talium per hoc, q̃ ipsi nesciunt ostium aperire quod est sine sera, vt euadant de miserrimo carcere peccati. Ostium sine clave & sine sera, est os quod ipsi nolunt per confessionem aperire.

¶ *De fatuitate differentium confiteri vsque ad mortem.*

SPECIALITER potest ostendi fatuitas eorum qui cõfiteri nolunt, donec infirmẽtur ad mortem, multis modis. ¶ Primò per hoc, q̃ tales tunc primò medico spirituali infirmitates animæ suæ ostendunt, quũ iam consilium eius implere nõ possunt. Dum enim infirmi sunt, impotentes sunt ad agendã pœnitentiã. Ideo dicitur Eccle. 17. Viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus eius. ¶ Secundò potest ostendi per hoc, q̃ confessio quæ fit morte vrgente, non est pretiosa Deo. Est enim velut confessio latronum. Latrones non solent confiteri mala sua, nisi prius tormentis interrogati fuerint, & nisi mortẽ sibi paratã viderint. ¶ Tertiò potest ostendi fatuitas talis per hoc, q̃ interdum hominem pudet confiteri in morte, quando senex est, peccata quæ fecit in infantia sua. ¶ Quartò per hoc, q̃ interdum tales loquelam amittunt: & qui noluerunt confiteri dum potuerunt, non possunt cùm volunt. ¶ Quintò per hoc, q̃ infirmitas & solicitudo quã habent de dispositione domus suæ, non permittit eos cogitare de peccatis suis. Præterea sacerdos de cõsuetudine praua in locis multis accedit ad infirmum, simul confessionem eius auditurus, & viaticum daturus, & multi de populo comitantur eum, corã quibus infirmus peccata sua non vult confiteri. Erubescit enim q̃ illi à domo exeãt, ne credatur enormia cõmisisse. Et si fortè illi exierint, erubescit infirmus quòd nimium faciat eos expectare.

¶ *De fatuitate differentium confiteri donec ferè tota Quadragesima fit transacta.*

SEQVITVR de fatuitate eorum qui in Quadragesima nolunt confiteri, donec transierit ferè tota Quadragesima. ¶ Potest

ſt autem oſtendi taliũ fatuitas multipliciter. ¶ Primò ex hoc, ꝙ ipſi ſunt præpoſteri. Volũt enim vltimo facere quod dominus vult primo fieri. Vult enim dominus ꝙ illi qui ei ſeruiũt incipiant à confeſſione. Vnde Pſal. Præcinite domino in confeſſione. Et iterum: Præoccupate faciem eius in confeſſione: Et Prou. 18. Iuſtus in principio accuſator eſt ſui. ¶ Secundò poteſt oſtendi fatuitas talium per hoc, quòd tales laborem ſeptem ſeptimanarum amittunt in magna parte pro labore vnius horæ, eo ſcilicet quòd nolunt in principio Quadrageſimæ confeſſionem peccatorum ſuorum facere, quæ in vna hora fieret. Plus enim valeret ieiunium vnius diei poſt verã pœnitẽtiam, quàm valeat ieiunium totius Quadrageſimæ ei qui remanet in peccatis ſuis. Et licet peccata dimittantur ſola contritione cũ propoſito confitendi: tamen frequenter homines qui inſtructi non ſunt, neſciunt peccato renuntiare, donec in cõfeſſione inſtruuntur. Vnde frequenter non dimittuntur eis peccata ante confeſſionem. Fatui etiam ſunt tales, qui tunc primo manus abluere volunt, quando iam cibũ ſumpſerũt. Cibus quo anima reficitur & Deus delectatur, bonum opus eſt. vnde Ioan. 4. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem eius qui miſit me. Poſt cibũ ergo manus abluit, qui poſtquã in quadrageſima ſua boua opera facit, tũc poſt peccata ſua confitetur. Tales etiam tunc primò vineam putant, quãdo maior pars vindemiata eſt: quia putatio præparat ad hoc vt vinea melius fructificet. Ideo valde fatuus eſſet qui putationem differret, donec maior pars fructuũ eſſet collecta. Sic quũ confeſſio præparet ad fructum bonorum operum, fatuus eſt qui confeſſionem vult differre, donec maiorem partem fructuum Quadrageſimæ collegerit. ¶ Iſtud facile eſt videre in purgatione ſegetum. Nullus enim differt purgationẽ ſegetũ in agris, donec maiorem partem frugum meſſuerit. Item tales tunc primo medico ſpirituali infirmitatem animæ ſuæ oſtendũt, quando caſualiter ſibi medicinas exhibuerunt, & quando tempus aptũ curationi vel ex toto vel ex maiori parte pertranſiit. Item tales tunc primo volunt ferrum remouere de vulnere, quando iam curationem impediunt: cùm tamen dicat Auicenna, ꝙ dũ ferrum eſt in vulnere, nõ eſt malagma apponere. Ferrum eſt in vulnere, dũ peccatum eſt in homine: & dum hoc eſt, non valẽt opera quæ homo facit ad vitam eternã. Tales etiam in cibo domini fel apponunt, iuxta illud Pſal. Dederunt in eſcam meam felis. id eſt, amaritudinem peccati. In eſcam domini fel ponit, qui bonis operibus quibus Deus habet delectari, peccatũ admiſcet.

Et

Et vt breuiter dicã, tales quãdo iam ieiuniũ amiſerunt, tũc primo ad illud prę parare ſe volunt. Fatuus reputaretur, ſi quis crucẽ trãſmarinam accepiſſet, & nollet confiteri donec perfeciſſet peregrinationẽ ſuã. Si præuenienda eſt peregrinatio cõfeſſione, vt ſit inde gratior: quare nõ ſimiliter ieiuniũ? Tales etiã tũc primo vas lauare volũt, quũ iã vinũ infuderũt, & nõ euacuata materia morbi curare præſumunt. Tales etiam prius redemptionẽ ſuam in magna parte exoluũt, quàm de liberatione ſua tractauerint. Vnde accidit, q̃ ſoluta magna parte redemptionis ſuæ, adhuc æquè capti ſunt à diabolo ſicut prius. Tales morſum ſerpentis infernalis volunt ſanare, adhuc veneno in eis remanẽte.

¶ *De vitio Tarditatis Et de ſex quæ hoc vitium diſſuadent.*

CAPVT VI.

SEquitur de Tarditate, quę eſt ſextum vitium pertinẽs ad actiam. Sicut enim acedioſus differt inchoare opus quod facturus eſt: ſic tardè ꝓcedit in opere iam inchoato. ¶ Sex vero ſunt quæ poſſunt diſſuadere nobis vitium tarditatis. ¶ Primum eſt, ipſa anguſtia, ſiue breuitas temporis præſentis. Vnde Eccleſiaſt. 10. Noli cunctari in tempore anguſtiæ. ¶ Secundum eſt, velocitas ipſarum rerum, quæ velociter & quaſi curſim pertranſeunt. Vnde Sapientiæ 5. Tranſierunt omnia illa tanquam vmbra & tanquam percurrens nuntius. ¶ Tertium eſt, velocitas & ſtrenuitas quã mali habẽt in eis quę ſibi inutilia vel noxia ſunt. Vnde Prouerbio. 10. Pedes eorum ad malum currunt, & feſtinant vt effundant ſanguinem. & in Pſalm. Veloces pedes eorum ad effundẽdum ſanguinẽ. Itẽ Horatius: Impiger extremos curit mercator ad Indos, Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes. Et Bernard. Magna confuſio. Ardentius deſiderant ſeculares pernicioſa, quàm nos vtilia. Alacrius currunt ad mortem, quàm nos ad vitam. Vnde cùm imminente paſſione domini, cæteri apoſtoli ſomnolenti eſſent, vt legitur Matthæi 26. ſolus Iudas ſomno non opprimebatur: ſed procurabat vt eos adduceret, qui dominum comprehenderent. ¶ Quartum eſt, magna offenſa Dei, quæ ex tarditate iſta incurritur. Vnde Prouerbiorum 10. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: ſic piger his qui miſerunt eum in via. Acetum moleſtum eſt dentibus, & fumus oculis. Sic Deus moleſtatur in nimia tarditate eorum qui ſibi ſeruiunt. Nec mirum, quum videat eos qui ſtrenui erãt, antequàm ad ſeruitium eius venirent, tunc tardos & pigros fieri, quando ad ſeruitium eius veniunt, quum volare deberent: iuxta illud Eſaiæ 40. Qui ſperant in domino, mutant fortitudi

tudinem assument pennas, vt aquilæ volabunt, & non deficiēt. ¶Quintū est, magna gratia quā habent apud Deum, seruientes Deo qui ei velociter & strenuè seruiunt. Vnde Prouerb. 22. Vidisti virū velocē in opere suo? corā regibus stabit, nec erit ante ignobiles. ¶Sextum est, vtilitas quam habēt tales ex sua velocitate & strenuitate. Opera enim, illorū nō impediūtur vel tædio, vel alia de causa quin perficiantur. Vnde Eccl. 22. In omni opere esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi.

De vitio negligentiæ. CAP. VII.

SEquitur de negligentia, quæ est septimū vitiū pertinens ad acediam. Et attenditur negligentia in hoc, ꝙ homo non curat qualiter opus inchoatū faciat, vtrum bene vel male: sed hoc solum curat, vt ab onere laboris inchoati se expediat. Negligētia verò hoc modo sumpta cōtraria est diligētiæ Et attēditur diligētia in hoc, ꝙ homo ad hoc studeat, vt op⁹ inchoatū bene fiat. De hac diligētia cōmēdatur mulier habēs decē dragmas Luc. 15. vbi legitur de ipsa, ꝙ amissa dragma vna, accēdit lucernā, & euertit domū, & quærit diligēter donec inueniat. Ad hāc diligētiā monemur. Pro. 24 vbi sic legit. Diligēter exerce agrū tuū. Et 27. vbi sic legit. Diligēter agnosce vultū pecoris tui.

¶ *De sex quæ facunt ad detestationem negligentiæ.*

SEX verò sunt quæ possunt valere ad detestationem negligentiæ. ¶Primum est illud Iere. 47. Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter: vel negligenter, secundum aliā literam. Quā literam innuit hic Glossa interlin. super illud verbum, fraudulenter vel desidiose. ¶Secundo facit ad detestationem huius diligentia, quam habent creaturæ irrationabiles circa opera sua. Diligentiam habet natura circa fructus arborū: satis patet per hoc ꝙ cos ita obuoluit duris vel amaris exterius, dulcedinem & teneritudinē interius reponens. Diligentia etiam quam habent animalia ad fœtus suos, satis manifesta est. ¶Tertio potest valere ad detestationem negligentiæ, diligentia quam habent homines circa ea quæ pertinent ad vtilitatem corporis, vel ad honorem mundi, vel circa ea quibus intendunt placere alicui homini. De illis autem solum quæ propter Deum fiunt, non curant homines qualiter fiant. De diligentia malorum habetur Matthæ. 2. vbi sic legitur de Herode: Diligenter didicit ab eis tempus stellæ. Et subditur, Ite & interrogate diligenter de puero. ¶Quarto facit ad detestationem huius vitij sublimitas personarum, coram quibus negligentia talis committitur: quia coram Deo, & angelis eius committitur. Magna

diligentia adhibenda esset in psallendo, & aliis operibus quæ fiunt specialiter coram Deo & angelis eius. Vnde in Psal. Quoniam rex omnis terræ Deus, psallite sapienter: & Sapiens: Tanto maiori studio placendi opus est, quanto maior est cui placendum est: Et Dauid: In conspectu angelorum psallam tibi. Et Cant. 8. Qui habitas in hortis, amici auscultant te. Amici illi angeli sunt qui psallentem auscultant te. ¶ Quinto potest valere ad detestationem negligentiæ, vtilitas magna quæ prouenit ex diligentia in seruitio diuino. Plus enim valet vna oratio bene facta, quàm mille cum negligentia factæ, tanta potest esse negligentia. Plus etiam valet dies vna ieiunij si fiat eo modo quo debet, quàm ieiunia decem annorũ, si in mortali fiant. ¶ Sexto facit ad detestationem negligentiæ hoc q̃ diligentia in seruitio Dei valde honorifica est Deo. Vnde Prouerb. 12. Mulier diligens corona est viro suo. Anima quæ debitam diligentiam adhibet in Dei seruitio, glorificat Christum, qui est sponsus animarum: sicut corona quæ reddit illum glorioſum cuius capiti imponitur Præcipuè autem videtur facere ad detestationem negligentiæ hoc, q̃ ex negligentia ista prouenit, quòd ex seruitio illo, vnde deberet acquirere apud Deum gratiam, reportat eius offensam.

¶ *De remediis contra negligentiam.*

CONTRA hanc negligentiam duo spiritualia sunt remedia. ¶ Primum est timor. Vnde Eccles. 7. Qui timet Deum, nihil negligit. ¶ Secundum est amor Dei. Qui enim perfectè Deum diligit, diligentiam adhibet in eis quæ ad Deum pertinent, sicut ille qui aliquem recipit in hospitium, quem multum amat, & ad cuius susceptionem lætus est, cum magna diligentia præparat, quæ ei necessaria sunt. Vnde Eccles. 30. Splendidum est bonum in epulis Epulæ enim illius diligenter fiunt.

¶ *De tribus quæ impediunt diligentiam studij.*

DE negligentia studij specialiter notandum est, q̃ tria sunt quæ impediunt illud. ¶ Primum est, nimia velocitas. Quidam enim sunt qui quasi cursim cõsiderant ea in quibus studẽt: nec possunt expectare donec veritas quam quærunt sibi occurrat. Similes Pilato, de quo habetur Ioan. decimooctauo, q̃ quum quæsiuisset à Domino quid esset veritas, exit ad Iudæos; non expectata Domini respõsione. Quòd talis velocitas diligentiã studendi impediat, ostendit nobis Sapiens, dicens: Nihil magnum rerum natura cito effici voluit: præposuitque pulcherrimo operi cuique difficultatem. Nascendi quoque hanc legem

fecit

fecit,vt maiora animalia viſceribus parentum diutius cõtinerentur. Sit tardior dum diligens ſit ſtilus,quæramus optima, nõ protinus gaudeamus offerentibus. Repetenda ſæpius erũt ſcriptorũ proxima. Sic namq; melius iunguntur prioribus ſequentia. Omnia noſtra dum naſcuntur placent. Sed redeamus ad iudicium. Citò nõ fit vt bene ſcribatur,& bene ſcribendo non fit, vt cito. ¶ Secũdo impedit diligentiã ſtudij,curioſitas,quæ vult videre omnia,quæ ſequuntur. Contra quam remedium eſt,animo velut quoddam frænum imponere, & non permittere vagamillum ad ſequentia. Vnde Sapiens: Reſiſtamus & prouideamus,vt effrænatos equos frænis quibuſdã coërceamus. Oculus cordis ſemp noua videre appetit,ſicut & oculus corporis : iuxta illud Eccl.1. Non ſatiatur oculus viſu, nec auris auditu. Ideóq; refrænandus eſt. ¶ Tertio impedit diligentiã ſtudij, fatigatio. Vnde bonũ eſt,vt quãdo aliquis videt ſe fatigatum circa materiam aliquam ſtudendo,ꝙ ipſe quieſcat,& poſt quietẽ ad eandum materiam redeat. Vnde Sapiens: Obſtat diligentiæ ſcribẽdi etiam fatigatio. Non dubium eſt,optimum emendandi genus eſſe,vt ſcripta in aliquod tempus reponantur,& ad ea poſt interuallum aliquod velut noua atque aliena redeamus,vt nobis tanquam recentes fœtus blandiantur.

De vitio inconſummationis. CAP. VIII.

SEquitur de octauo vitio pertinẽte ad acediã,quod poſſum⁹ vocare vitiũ incõſummationis,ſeu imperſeuerãtiæ. Hoc vitio laborãt illi q raro ad perfectionẽ ducũt aliquod op⁹ quod inchoãt. ¶ Ad deteſtationẽ huius vitij primo poteſt valere exẽplũ Chriſti,de quo habetur Mat.27. ꝙ obtulerunt ei Iudæi, ꝙ crederent in eũ, ſi de cruce deſcẽderet. Ipſe verò pro tanto munere ſibi oblato, noluit opus redẽptionis noſtræ incõſummatum relinquere. Ad idẽ poteſt referri quod ipſe dicit Ioã.4. Cibus meus eſt,vt faciã voluntatẽ eius,qui me miſit, vt perficiã opus Dei. Et Ioan.18. Ego te clarificaui ſuper terram,opus conſummaui quod dediſti mihi,vt faciã. Legitur etiam Deuteron. 32.ꝙ Dei perfecta ſunt opera. ¶ Secundo poteſt valere ad deteſtationem huius vitij hoc,quod hoc vitium adeò placet diabolo. Cuius ſignum eſt hoc,ꝙ ipſe tantum conatur ad hoc, vt homines non perſeuerent. Vnde dictum eſt ſerpenti, Gen 3. Tu inſidiaberis calcaneo eius: id eſt,fini,cui præcipuè diabolus inſidiatur. Scit enim finem optimum eſſe in re, & ꝙ cætera habẽt ab eo bonitatem ſuam. Ideo finem præcipuè impedire conatur. ¶ Tertio valere poteſt ad deteſtationem huius vitij hoc,

℣ vitium istud valde nociuum est homini: quasi enim perdita sunt cætera, quæ facta sunt, nisi finis sequatur. Parum enim prodest fundamentum & parietes fecisse, si tectum non sequatur. Parũ etiam prodest per mare laborasse nauigando, si tunc nauis perierit, quando portui proxima fuerit per leucam vnam. Ideo dicitur Prou. 18. Qui mollis est, & dissolutus in opere suo, frater est sua opera dissipantis: quasi enim idem est ac si diffiparet, quia ea non perficit. Nec solum est damnosum vitiũ homini, sed etiam verecundum, & irrisione dignum dicitur enim: Iste homo cœpit ædificare, & non potuit consummare: secundum quod legitur Luc. 14. Indecens est animal sine cauda & ridiculosum: vt patet in simia: sic opus sine consummatione. Vltimo potest valere ad detestationem huius vitij, magna vtilitas quæ prouenit ex perseuerantia. Tantum enim valet vltimus dies quo aliquis bene viuit, quantum omnes dies præcedentes, quantum ad hoc quòd si illo die male vixisset, tota vita præcedens perdita esset. Sola perseuerantia hominem saluat. Vnde Bernar. Perseuerantia est singularis filia summi regis. Ista enim sola hæres est regni æterni.

De vitio remissionis CAP. IX.

VItium remissionis est nonũ vitium pertinẽs ad Acediam. Hoc vitio laborat ille qui quotidie deterior efficitur. Si inchoat aliquod opus, primo die aliquantulum strenuè operatur, secundò die minus, ad vltimum nihil. De tali dicitur Eccle. 11. Filia fatua in deminoratione fiet. Filia fatua est anima sale sapientiæ non condita, quæ semper decrescendo procedit: sine contrario vita iusti procedit à crescendo. Vnde Prouerb 4. Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectũ diẽ. Et Prou. 21. Cogitationes robusti semper in abundantia. Robustus aliquid quotidie lucratur super hostes suos, sed remissus quotidie aliquid amittit. Remissionem verò istam sequitur paupertas primo. Vnde Prouer. 10. Egestatem operata est manus remissa: manus autẽ fortium, diuitias parat. Secundo sequitur remissionem istam seruitus vitiorum. Vnde Prouer. 12. Manus fortium dominabitur: quæ autẽ remissa est, tributis seruiet. Sequitur etiam remissionem istam, frequens fractio propositi. Vnde Senec. Arcum frangit intentio, animum remissio.

De vitio quod potest vocari Dissolutio. CAP. X.

DEcimum vitiũ quod pertinet ad acediam, possumus vocare dissolutionem. Hoc vitio laborat ille qui inueniens difficultatem in sui regimine, se dimittit omninò absque gu-

berna

bernatione: iuxta illud Pro. 23. Eris sicut dormiēs in medio mari, & quasi sopitus gubernator amisso clauo. Talis animū suum nō recolligit. Dispersus enim & diuisus adeò q̄ nō tenet de seipso vnā fruſtam cum alio. Vnde Eccl. 23. Qui docet fatuū quasi qui cōglutinant testā. Testa in minutas partes confracta nō de facili conglutinatur: nec animus hominis dissoluti de facili recolligitur. Est enim tanquam puluis quem proiicit vētus à facie terræ. Si aliquod bonū, vt scientia, vel aliud illi infunditur, nihil in eo retinetur. Est enim velut doliū non ligatum. Vnde Ecc. 21. Cor fatui quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit. Ex hac dissolutione sequitur penuria omnium bonorum. Vnde Pro. 19. Anima dissoluta esuriet. Solet autem vitium istud prouenire ex quadam diffidentia de Deo, videntes enim aliqui infirmitatem suam, diffidunt posse seipsos regere: quia de diuino auxilio non confidunt. Vnde Eccle. 2. Væ dissolutis corde, quia nō credunt Deo, & ideo nō protegentur ab eo.

De vitio incuriæ. CAP. XI.

VNdecimū vitiū quod pertinet ad acediā, possumus vocare incuriā. Hoc vitio laborat ille, qui suorū debitā curā nō habet. Talis sua nō excolit, culta nō colligit, collecta nō custodit. Notandum q̄ sapientia conseruandi non minus valet ad hoc q̄ aliquis ditetur & abundet, quàm sapientia acquirēdi. Vnde quidā? Non minor est virtus, quā quærere, parta tueri. Parua vasa quæ nō tenēt, licet abūdanter recipiāt, nō tamē implētur: vt patet in cribro. Vasa verò magna quæ tenēt, licet nō ita abūdanter recipiant, paulatim replentur. Scriptor vnus totam Bibliam scribendo vno in anno sibi acquirit quod aliquis per totam vitā suā ad discere nō potest. Et tamē aliquis citius vnā propositionē addiscit, quàm scriptor scribat vnā dictionē. Sed hoc ideo accidit: quia illud quod addiscitur non memoriter retinetur. Vnde ei qui in studio vellet proficere, summè necessariū esset, vt illud quod addisceret pro posse suo memoriæ infigeret: deinde quia memoria labilis est, scriberet illud, & quasi de pergameno aliā sibi memoriā faceret. Parum enim prodest quòd aqua ita de facili impressiones recipit, quum eas non custodiat.

De vitio ignauiæ. CAP. XII.

DVodecimū vitiū, quod pertinet ad acediā, possumus ignauiā nominare. Hoc vitio laborat ille q̄ potius eligit in miseriā magna pmanere, quā aliquātulū laboris subire. ¶ Et possumus assignare duodecim ignauias, q̄ solēt inueniri in hominib⁹ acedioſis. ¶ Prima est, q̄ homo acedioſus poti⁹ eligit carnes

ſuas comedere,quã labore acquirere quod habeat ad comedendũ. Vnde Ecc. 4. Stultus cõplicat manus ſuas, & comedit carnes ſuas,dicens: Melior eſt pugillus cum requie, quàm plena vtraq; manus cũ afflictione & dolore animi. Acediosus quodammodo carnes ſuas comedit, quũ potiꝰ vult eas attenuari paupertate & inopia quàm labore proprio acquirat quod ſibi neceſſarium eſt. ¶ Secunda eſt,qꝫ potius eligit fame perire,quàm laborẽ paſcẽdi ſe velit ſuſtinere. vnde Prou. 26. Abſcõdit piger manus ſuas ſub axilla, & laborat ſi ad os ſuũ conuerterit. Otioſus totus famelicus eſt, vt oſtẽſum eſt prius. Fames autem eius ſedaretur, ſi operaretur. Vnde quum pigritatur operari vt fames repellatur,quodãmodo vult potius ſe famelicũ eſſe, quã laborẽ paſcendi ſe ſuſtinere. ¶ Tertia eſt,qꝫ ipſe potius eligit nõ lotis manibus mĩducare quã ablutione harũ aliquantulũ laborare. Hæc ignauia manifeſtè poteſt videri in eis qui per totũ annũ comedunt immũdi: quia manus ſuas,id eſt, opera ſua per confeſſionẽ abluere nolũt. ¶ Quarta eſt,quòd cùm ipſe à dæmonibus ad patibulum infernale trahatur,nõ tamen vult ſe ſignare cruce pœnitẽtiæ vt ab eis liberetur. ¶ Quarta eſt,quòd cùm ſtillicidium prauarum cogitationũ ſuper oculũ cordis cadere ſentiat, præ nimia pigritia oculum non auertit, ſed à ſtillicidio eum corrumpi permittit. ¶ Sexta eſt, quòd ſi ignem praui deſiderij ſuper pedẽ affectus cadere ſenſerit, ipſe potius eligit quòd ignis pedem ſuum exurat,quàm vt ipſe laborem excutiendi ignem ſuſtineat. ¶ Septima eſt,quòd cùm Dominus offerat ei bona gratiæ & bona gloriæ,ipſe tamen ex pigritia ſuſcipiendi remanet in ſua paupertate. Vnde Eccleſiaſti. 25. Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit,dabitur illi. ¶ Octaua eſt, quòd ipſe potius eligit in luto per annum permanere, quàm inde ſurgendo aliquantulũ laborare. Mira ignauia eſt, quòd aliquis ex pigritia iacet in luto,qui poteſt iacere in lectulo florido. Vnde Canti. 1. Lectulus noſter floridus. ¶ Nona eſt,quòd poſtquam ipſe poſuit vnum pedem,ſcilicet intellectus vel boni propoſiti in via munditię,alium tamen pedem,ſcilicet affectus vel operis,differt mouere per duos annos vel amplius,remanẽs in immunditia expigritia remouendi illũ. Multi enim ſunt qui poſtquam iudicauerũt bonum eſſe inchoare nouam vitam,& propoſuerũt vel vouerunt ſe ingreſſuros religionem, tamen differunt multis annis implere illud. ¶ Decima eſt,quòd quum ipſe in profundum ſtultitiæ ceciderit, tamen potius eligit vt ſtultitia ſubmergat eum, quàm vt ad occupationem per quam euadere poſſit, manum

exten

extendat. Sen. A stultitia nemo emergit, nisi manum porrigat ad laborem. ¶ Vndecima est, quòd potius eligit per aquam diuitiarum & deliciarum ire ad mortem suam quàm aliquantulum laborando per terram siccam paupertatis, ad portum peruenire vitæ. Diuitiæ deliciæque aquæ sunt tendentes ad mare inferni. Ideo prohibemur ponere pedem nostrum super aquam. In Psal. ibi: Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. ¶ Duodecima est, quòd ipse potius eligit in carcere immundo in quo ad mortem seruatur remanere, quàm pro euasione sua laborem exeundi sustinere. Mundus iste carcer est peccati.

De vitio indeuotionis. CAP. XIII.

VItium indeuotionis est, tertiumdecimum. Et est indeuotio quędam ariditas spiritualis. vnde Psal. Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Et Num. 11. Anima nostra est arida, nihil respiciũt oculi nostri nisi manna. Prouenit autem ista ariditas multis de causis. ¶ Quandoque ex superbia, quę est mõs Gelboë, in quo nec ros nec pluuia descẽdit. Vnde Ber. loquens in persona illius qui deuotionẽ amisit occasione superbię, dicit: Ab heri & nudiustertius inuasit me lãguor animę, & inde hebetudo insolita, quędã inertia spiritus. Superbia inuẽta est in me, & Deus declinauit à seruo suo in ira. Non compungi ad lacrymas queo, tãta est duritia cordis vt nõ sapiat psalmus. Nõ legere libẽt, non orare delectat, meditationes solitas nõ inuenio. Ideóq; ad opus manuũ piger, ad vigilias somnolentus, ad itã præceps, ad odiũ pertinax linguæ & gulę indulgẽtior, securior, & obtusior ad predicationẽ. Heu omnes mõtes in circuitu meo visitat dominus: ad me autẽ nõ appropinquat. ¶ Quandoque autem prouenit ariditas ista ex defectu cibi spiritualis. vnde Psalmist. Aruit cor meũ, quia oblitus sum comedere panem meum. ¶ Prouenit etiam quandoque ex acedia. Cùm cæteræ creaturæ ex otio impinguent, & ex labore attenuentur: anima humana ecõtrario ex labore impinguat, & ex otio, & deliciis attenuatur. Vnde Prouer 13. Vult & nõ vult piger: anima autẽ laborantium impinguabitur. Quod ideo accidit, quia opera bona cibi sunt eorum qui ea faciunt. vnde vita spiritualis sustentatur & roboratur. Homines verò qui patiũtur illam spiritualem ariditatem, duri sunt frequẽter ad ea quę sunt pietatis, & inflexibiles ad ea quæ sunt obedientiæ. Dura facilius frangũtur, quàm flectantur. Si ad ignem tribulationis ponantur, nihil spiritualis pinguedinis emittũt: quia nec gaudent nec gratias agunt, sed statim ardent & exuruntur per impatiẽtiam. Ad modicum flatum tentationis igne peccati succendũtur. Ad bo-

na opera sunt steriles. Quæ aliis facilia sunt vel etiam iucunda, videntur eis importabilia: sicut panis aridus quãdoque transglutiri nõ potest qui tamẽ adiutorio liquoris delectabilis efficitur.

De vitio Tristitiæ in diuino seruitio. CAP. XIII.

TRistitia est xiiii. vitium pertinens ad acediam. Et notandum quòd tristitia est vitium valde detestabile in seruitio diuino: valde enim displicet Deo, & placet diabolo, & homini valde nocet. ¶ Primũ patet illud 2. ad Cor 9. Hilarem enim datorem diligit Deus. Et econtrario. Tristem datorem odit Deus. Et merito. Tristitia enim in seruitio Dei est quasi absinthium positum in esca Dei. bonum enim opus est esca Dei, sicut ostensum est prius. Præterea quum omnia bona nostra Dei sunt, & solum ea quæ de manu eius accepimus demus ei, sine tristitia debemus esse, quum oportet nos ei dare. Item quum eis quæ nullius vel parui valoris sunt, parua vel quasi nulla occasione adeò lęti efficiamur, satis potest Deo displicere, vt in eius obsequio vbi sunt tot causæ lætitiæ lætificari non possumus. ¶ Causæ lætitiæ quas debemus habere in diuino seruitio, hæ sunt: s. quòd tanto Domino seruiemus, scilicet cui seruire regnare est, & ꝙ in domum Dei imus. Vnde Dauid: Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, &c. Et quòd tantum lucramur, scilicet gloriam æternam. Vnde Psalmist. Et cantẽt in viis Domini: quoniã magna est gloria Domini. ¶ Quòd verò tristitia ista valde diabolo placeat, potest ostendi per suum contrarium, scilicet per hoc, quòd lætitia spiritualis valde ei displicet. Vnde 1. Reg. 4. dicũt Philist hæi, Væ nobis: non enim fuit tanta exultatio heri & nudiustertius. Væ nobis, &c. Et beatus Antonius dicit quòd vnica ratio vincendi inimicum, est lætitia spiritualis. Legitur etiam 1. Mach 4. de Iuda, quòd præliabitur prælium Israël cum lætitia. Et subditur, quòd dilatauit gloriam populi sui. ¶ Nocet etiam homini tristitia tripliciter, scilicet eũ affligẽdo. vnde Prou. 25. Sicut tinea vestimento, & vermis ligno: sic tristitia viri nocet cordi. Nocet etiam homini eum excæcando in his quæ ad Deũ pertinẽt. Vnde in vitis patrũ legitur: Vincula pedũ impedimẽta sunt cursoris, & tristitia impedimentũ est diuinæ visionis. Nocet etiã tristitia spiritualiter occidẽdo. Frequẽter etiã est alterius peccati occasio. Vnde Eccl. 30. Tristitiã lõge expelle à te. Multos enim occidit tristitia.

De tædio vitæ. CAP. XV.

TÆdium vitæ, est vitium decimumquintum, pertinens ad acediã, & prouenit ex longa tristitia in diuino seruitio. postquam enim aliquis tristitiam patitur, paulatim corruit, adeò vt non

non solum displiceat ei Deo seruire, sed etiam viuere. ¶ Notandum tamē est, quòd tædium huius vitæ prouenit ex diuersis causis. Quandoque prouenit ex Dei amore & desiderio cælestis patriæ. Vnde Greg. Sancti grauiter tolerant quicquid non sonat id quod amant. ¶ Quādoque etiam prouenit ex cōsideratione malorū quibus mūdus plenus est. Vnde Ecc. 2. Tęduit me vitę meę videntē mala vniuersa esse sub sole & luna, & cunctā afflictionē & vanitatē spiritus. Et eiusdē 4. Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lacrymas innocentium, & neminē consolatorē, & non posse resistere eorum violentiæ, &c. ¶ Quandoque prouenit tędiū vitæ ex vehemētia tribulationis. vnde Iob 10. Tædet animā meā vitæ meæ. Et 2. ad Cor. 1. Super modum grauati sumus, ita vt tæderet nos etiam viuere. ¶ Quandoque etiam prouenit ex acedia, ad quod possumus referre quod legitur 3. Re. 19. de Elia, qui petiit animæ suæ vt moreretur, proiecitque se subter vnam iuniperum, & obdormiuit, & ecce angelus Domini tetigit eum, Et subditur quibusdam impositis, quòd iterum obdormiuit.

De Desperatione, & vnde prouenire consueuit. CAP. XVI.

DEsperatio est vltimum vitium pertinens ad acediam. Solet autem prouenire desperatio ex nimia tristitia. Vnde Prou. 15. In mœrore animi deiicitur spiritus: scilicet in profundum desperationis. Et eiusdem 17. Spiritus tristis exiccat ossa. Tristitia etiam fortem animam excæcat ab humore gratię vt per peccatum desperationis frangatur. vnde Eccl. 14. Felix qui non habuit animi tristitiam, & non excidit à spe sua. ¶ Et notandum quòd peccatum desperationis valde displicet Deo. vnde dicit Hier. super Psal. 108. quòd magis offendit Iudas Deū in hoc, quòd ipse se suspendit, quā in hoc, quòd Dominū tradidit. Valde etiā placet diabolo: quia ille qui dicit verbum desperationis, dicit malū verbum quod dicūt illi qui victi sunt. Et ideo diabolo valde gratū est, qui est aduersarius noster. vnde Prouer. 14. Si desperaueris in die angustiæ lapsus, minuetur fortitudo tua. Multū valet spes seu fiducia in Deo ad fortitudinem. vnde Esa. 40. Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem. Fortitudo enim Dei quodammodo eorū efficitur, quia de ipsa eis subuenitur. Ideo in Psal. dicitur: Sperans in Domino, non infirmabor. Cùm fortitudo Dei sit eorū qui sperant in Deo: sicut Deus non infirmatur, ita nec illi qui in Deo sperant. Hac de causa dictū est illud Psal. Non derelinquet omnes qui sperāt in eo. Sicut vanitatis est fulcimentum negare innitenti: ita veritatis est non negare. Vnde quum veritas Deus sit, confidenti de se nō negat auxilium. Ideo

ipse dicit in Psal. Quoniam in me sperauit, liberabo eum.

¶ *De remediis contra desperationem.*

SVMMVM remedium cõtra peccatum desperationis est, memoria Dominicæ passionis. vnde Bern. Peccaui peccatum grande: conscientia mea turbabitur, sed non perturbabitur, quia vulnerum Domini recordabor. Qui tam ad mortem quòd non morte Christi soluatur? Si in mente venerit tam potens támque efficax medicamentum, nulla iam possum morbi malignitate terreri. ¶ Secundum remedium est, cõsideratio magnæ virtutis quam habet pœnitentia. Est enim pœnitentia medicina omnium quã nulla spiritualis infirmitas præualet. Eccl. 10. Si spiritus potestatem habentis super te ascenderit, locum tuum ne dimiseris, qa curatio cessare facit peccata maxima. Et beatus Martinus legitur dixisse diabolo. Si veram pœnitentiã posses habere, adhuc veniam posses consequi. ¶ Tertium remedium est, consideratio illarũ personarum, cum quibus dominus legitur misericorditer egisse. Vnde Bern. Omnino propter mansuetudinem quæ in te prædicatur currimus post te domine Iesu, audientes quòd non spernas paupertatem, peccatores non horreas. Non horruisti confitentem latronem, nõ lactymantem peccatricem, non supplicantem Chananæam, non deprehensam in adulterio, non lodentem in teloneo, non supplicantem publicanum, non negantem discipulum, non persecutorem discipulorum, non impios crucifixores tuos; ideo in odorem vnguentorum tuorum cucurrimus. Potest etiam valere contra desperationem illud quod legitur Luc. 15. Dico vobis, quia gaudium est angelis, &c. Ad idem valet quod legitur de filio prodigo, de quo dicitur, quòd cũ adhuc lõge esset, vidẽs eum pater eius, misericordia motus est, & occurrens cecidit super collũ eius, & osculatus est eum. Præterea, quis dominus exhæredatus à terra sua & hominibus suis, nõ gaudeat de eorũ recuperatione? Quomodo ergo non gaudebit Dominus de conuersione peccatorum? Ad idem potest valere si attendatur magnitudo odij quod habet Deus contra peccatum: de quo dictum est supra in principio. Ex hoc patet quòd destructio peccati plus placet Deo, quàm ipsi peccatori.

De acedia claustralium, & duodecim malis quæ ex ea proueniunt.

CAPVT XVII.

PRæter istam diuisionẽ peccatorũ, cuius membra iam prosecuti sumus, sunt multæ aliæ diuisiones pertinentes ad peccatum acediæ, quas prætermittimus, nisi q̃ de vna breuiter tangemus. ¶ Notandũ est ergo quòd acedia potest diuidi in acedia

ſecularium & acediam clauſtraliũ. De acedia ſecularium nihil dicemus. Sed contra acediã clauſtralium oſtẽdemus duodecim mala quæ in clauſtralibus ſolent inueniri ex peccato acediæ. ¶ Primum eſt, ꝙ licet die & nocte in ore habeant cibũ regium qui de ore Dei procedit, ſ. verbum Dei: tamẽ ex pigritia terendi eum famelici remanent, nec reficiũtur de cibo illo. Inter aromata nocte & die verſantur, & tamen ex pigritia applicandi olfactum, odore eorum nõ confortantur. Sacra ſcriptura apotheca eſt ſpiritusſancti. Vnde Eccl. 24. dicitur de ſapiẽtia: Sicut cinnamomum & balſamum aromatizans odorem dedi. ¶ Secundum eſt, ꝙ cùm ipſi ſint de nocte & de die in colloquio cũ Deo, permittunt tamen multos dies tranſire, ꝙ non aperiunt oculos cordis, vt videant quis loquatur cum eis, vel quid loquatur. Sicut dicit Gregorius: Cùm oramus, ipſi cum Deo loquimur: cùm verò legimus, loquitur nobiſcũ Deus. Magna ergo pigritia eſt non attendere cum quo loquimur, quãdo cum Deo loquimur: præcipuè cùm ipſe moneat ad hoc, dicẽs: Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus. ¶ Tertium eſt, ꝙ ipſi non proficiũt in his quæ religionis ſunt: imò quanto diutius in religione ſunt, tãto magis diſſoluti ſunt. Quod valde verecũdum eſt: ſicut in ſcholis diu eſſe, & in ſcientia non proficere. Tales religioſos nõ iuuat aſſuetudo, vt faciant melius ea quæ ſunt religionis, ſed potius nocet: quanto enim orant diutius, tanto orant indeuotius. ¶ Quartum eſt, ꝙ quanto diutius Deo ſeruiunt, tanto minus certi ſunt ꝙ habeant gratiam ipſius. Et in veritate ſatis dolere poteſt qui reliquit mundum vt Deo ſeruiret, & poſtquàm diu ſeruiuit nullam cum eo familiaritatem habet. Pauca vel nulla ſigna habet, ꝙ ſeruitium eius ſibi placeat. Interdum tamen accidit ꝙ dominus minus bonos conſolatur tanquam firmos, & tanquam eos qui propriis expenſis non ſufficiũt ei ſeruire. Meliores verò inconſolatos relinquit tanquam fortiores, & tanquam eos qui propriis expenſis ſibi ſeruire ſufficiũt. Vnde Lucę decimoquinto, ait maior filius patri, Ecce tot annis ſeruio tibi, &c. Et reſpondit pater: Fili, tu ſemper mecum es, &c. ¶ Quintum eſt, ꝙ quanto diutius in camino paupertatis exiſtũt, tanto meliores & delicatiores exiſtunt. Caminus vaſa lutea conſolidat: ſic paupertas clauſtrales illos qui molles & delicati erant in ſeculo cõſolidare debet. Sed multi cùm deberent conſolidari, potius diſſoluuntur. Quòd tribulationes, paupertas, & huiuſmodi excoquant & conſolident, poteſt haberi ex Vitis patrum, vbi legitur, ꝙ ſi cruda tegula ponatur in flumine, diſſoluitur:

coc̃ta

cocta verò nõ. Ita & homo carnalem habens sapientiã, qui non est tentationũ igne decoctus. Itẽ Esa. 48. Ecce excoxi te, sed non quasi argentũ elegi te in camino paupertatis. Non quasi argentum excoquitur qui de eo quod excoquitur feces assumit, non deponit. In camino paupertatis dominus seruos suos vel eligit, vel assumptos alibi reponit. ¶ Sextum est, ꝙ quãto diutius soli iustitiæ approximauerũt, tanto frigidiores existunt. Et satis admirandum est, vnde hoc accidit: quanto enim proximiores fiũt, tanto videntur ꝙ feruẽtiores esse deberent. Sed timendũ est ne nubes alicuius peccati interposita hoc impediat, vel ne per aliquem errorem fiat, vt cùm progredi debeant, regrediantur, & cùm deberent appropinquare terræ promissionis, ab ea elongẽtur. Sicut accidit filiis Iſraël, qui triginta octo annis in deserto errauerunt. Qui cùm crederent appropinquare terræ promissionis, ab ea elongabantur. ¶ Septimum est, ꝙ quanto diutius existunt in loco impinguationis & saginationis spiritualis, tãto macilentiores inueniũtur. Locus in quo animæ repleri deberent pinguedine & adipe spirituali, est pax & trãquillitas claustri. Sed acedioſi quãto magis ibi sunt, tanto magis inueniũtur macilenti. Quod bene ostendit ignis tribulationis quẽ sustinere nõ possunt, quin statim per irã exurãtur. ¶ Octauũ est, ꝙ in statu in quo nõ solum currere, sed etiã volare deberent viri contẽplatiui, cùm aues spirituales sint, pigri & tardi efficiũtur. Etiã illi qui strenui erãt in seculo, interdũ desidioſi efficiũtur in claustro. ¶ Nonũ est, ꝙ in loco vbi est maior cõflictus, securi & somnolenti efficiũtur. In maiori cõflictu belli spiritualis sunt claustrales, quàm alij. Plus enim gaudet diabolus quandoque cùm claustralẽ aliquem ad hoc deducit vt mulierem mala intentione tangat, quàm gaudeat de adulterio vnius hominis secularis. Sicut ostẽsum est prius in tractatu de Luxuria. Vnde claustrales non deberent esse securi: sed cũ timore & solicitudine salutem suam operari. ¶ Decimũ est, ꝙ ipsi volunt esse otioſi vbi minimè locus est otij. Licet aliquis toleret quandoq; arbores steriles in terra sua deserta: tamen in terra bene culta, sicut in horto, non tolerat eas vllo modo. Sed constat ꝙ claustrum est velut hortus conclusus, iuxta illud Cantic. 4. Hortus conclusus, soror mea sponsa. Vnde in claustro minus sunt tolerabiles homines otioſi, qui sunt velut arbores steriles, quàm in aliis locis. ¶ Vndecimum est, ꝙ ibi procrastinantes & differentes fiunt, vbi deberent omninò esse parati. Si fatua est procrastinatio siue dilatio senum in his quæ pertinent ad salutẽ eorũ, quanto magis in clau

clauſtralibus qui iam ſunt mortui, iudicanda eſt fatua craſtinatio propriæ correctionis, vel melioratiõnis eorum. ¶ Duodecimum eſt, quòd ibi præcipuè triſtes ſunt, vbi præcipuè vel ſolum lætí eſſe deberent. In diuino ſeruitio præcipuè locus eſt gaudij in vita iſta: quia ibi præcipuè facit homo vtilitatem ſuam.

¶ *De octo remediis contra acediam.* PARS III.

SEquitur de remediis contra Acediam, de quibus ſufficiat ponere octo, licet ſint multa plura. ¶ Primũ eſt, diuerſitas occupationum. Hoc remedium habetur in Vitis patrum, vbi legitur ꝙ beatus Antonius tentatus fuit à ſpiritu acediæ, & reſidẽs in eremo dicebat: Domine, ſaluari deſidero, ſed vanæ cogitationes nõ permittũt me. Quid faciam in tribulatione, vel quomodo debeã ſaluari, dignãter oſtende. Et reſpiciens vidit quẽdam aſtantem torquẽtem funiculum, qui ſibi ſimilis erat: deinde ex opere ſurgentem & orantem, & iterum ſedentem, & plectas faciẽtẽ de palmis, & inde ad orationem rurſus ſurgentem. Erat autem ille angelus Dei, & dixit ei: Et ita faciens Antoni, ſaluaberis. ¶ Secundũ eſt, cõſideratio pœnæ futurę. Hoc habemus Iere. 1. vbi legitur: Quid tu vides Ieremia? Et dixit, Virgam euigilantem ego video. Virga euigilans à ſomno acediæ vel pigritię, eſt conſideratio pœnæ futuræ. ¶ Tertium eſt, conſideratio æterni præmij. vnde Aug. Labor te terret, vide mercedem. Et Geneſ. 15. Factus eſt ſermo domini ad Abraham per viſionem dicẽs: Noli timere Abraham: ego protector tuus, & merces tua magna nimis. Si terret pigrum labor, attrahat eum merces. Secundum & tertium ſimiliter habemus in Vitis patrum: vbi dicitur ꝙ quidam frater interrogauit abbatem Achillem, dicens: Cur ſedens in cella mea patior acediã? Cui ſenex: Quia nondum vidiſti requiem quam ſperamus, neque tormenta quæ timemus. Si enim ea inſpiceres diligenter, & ſi vermibus plena eſſet cella tua vſq; ad collum, etiam in ipſis permaneres ſine acedia iacẽs. ¶ Quartum eſt, ſocietas bonorum. Hoc remedium poſſumus habere ex iſto verbo Exo. 17. vbi dicitur, ꝙ pugnante Ioſue contra Amalech, orabat Moyſes leuans manus ad dominum, cuius manus graues erant: ſed Hur & Aaron ſuſtentabãt manus eius ex vtraque parte. Per quos ſignãtur duo genera hominum, quorum ſocietas amanda eſt. Per Hur qui interpretatur lumen, ſignificãtur illi qui miniſtrãt lumen doctrinæ. Per Aaron qui interpretatur mons fortis, ſignificãtur illi quorũ interuentu venit homini auxiliũ. iuxta illud, Leuaui oculos meos in mõtes, vnde veniet auxilium mihi. Illis ergo qui manus habent graues ex acedia, neceſſa

ceſſarium eſt vt habeant tales in ſocietate ſua, qui eos exemplo ſuo & doctrina illuminent & orationibus iuuẽt. ¶ Quintũ eſt exemplũ illius qui piger non fuit, ſed exultauit vt gigas ad currendam viam. Hoc remedium habemus Matt. 26. vbi dominus dixit diſcipulis: Non potuiſtis vna hora mecũ vigilare? Cũ domino vigilare, eſt exẽplo eius à ſomno acediæ cauere. Hoc remedio vtitur Apoſtolus ad Hebræos, 12. dicens: Recogitate enim qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum cõtradictionem, vt non fatigemini animis veſtris deficientes. ¶ Septimum eſt conſideratio periculorũ, in quibus ſumus in præſenti, quod dominus inſinuat Matt. 26. vbi dicit, Vigilate & orate, vt non intretis in tentationem. Tria genera periculorum conſueuerũt ſpecialiter homines excitare à ſomno. Periculum aquæ, ignis & latronũ: quę pericula ſpecialiter nobis imminent. Non enim eſt dies in quo fluctus malarum cogitationum ſuper caput cordis noſtri nõ aſcendant. Nõ eſt etiam dies in quo ignis prauorum deſideriorum in domo conſcientiæ noſtræ nõ ſuccẽdat. Latrones etiam ſemper adſunt. Etiam illi qui deberent eſſe ſeruientes noſtri deprędantur nos, vnde Thren. 3. Oculus meus deprædatus eſt animam meam. ¶ Septimum remedium eſt amor Dei, quod docet nos dominus Leuit. 6. vbi dicitur, Ignis in altari meo ſemper ardebit, quẽ nutriet ſacerdos, ſubiiciẽs ligna mane per ſingulos dies. Deus vult ꝙ ſemper in altari cordis ardeat ignis feruoris. Hunc ignem debet nutrire ſacerdos in ſuis ſubditis: vel quilibet in ſemetipſo ſubiiciẽdo ligna per ſingulos dies recolendo beneficia Dei quibus debemus reſpondere: vel mala noſtra recordãdo, pro quibus Deo ſatisfacere debemus, vel promiſſa præmia quę promereri debemus. Præcipuè deberẽt in nobis iſtum feruorem accendere, beneficia quæ nobis Chriſtus exhibuit in carne mortali aſſumpta. Vnde Bernardus: Quid nobis non ſuaue, cùm recordati fuerimus infantiliũ neceſſitatum Chriſti, laborum in prædicando & cæterorũ? Quis amplius gemet dicens: Nimium ieiunamus, nimium vigilamus? cum malleſimæ parti debitorum reſpondere non valeamus. ¶ Octauum & ſummum remedium eſt gratia Dei. Hoc remedium inſinuat nobis Bernard. ſuper Cant. ibi, Trahe me poſt te, dicens in perſona eorum qui pigri ſunt: Opus habemus trahi: quia refriguit parumper ignis amoris tui: nec valemus à facie frigoris huius currere, ſicut heri & nudiuſtertius: curremus poſtea, cùm reddideris lætitiam ſalutaris tui, cùm redierit melior temperies gratiæ. Vnde cùm aliquis ſentit ſe ſegnem vel acedioſum, inſtare debet

debet orationi coram Deo, vt orando impetret gratiam quæ ab eo expellat acediam. Et notandum quòd omnia quæ dicta sunt ad detestationem acedię, possunt esse remedia contra acediam: ideo de remediis Acediæ hic finem facimus.

De indiscreto feruore: qui acediæ videtur esse contrarius,

PARS IIII. *quæ habet quinque capitula.*

De feruore indiscreto, de his quæ exiguntur ad hoc vt aliquis Deo discretè seruiat. CAP. I.

SIcut in vitio auaritiæ tractauimus de vitio prodigalitatis, eò q̃ auaritia & prodigalitas vitia sunt opposita: sic cum acedia tractabimus de indiscreto feruore. Acedia enim & indiscretus feruor quodammodo videntur esse vitia opposita. Ad cuius detestationem valere possunt. Primo testimonia scripturarum: sicut illud ad Rom. 12. Rationabile sit obsequiũ vestrum. ¶ Tria sunt quæ exiguntur ad hoc vt homo cũ discretione & rationabiliter Deo seruiat. Primum est, nobilitas personæ cui seruitur. Vnde honor regis iudicium diligit, scilicet iudicium discretionis. Secundũ est, humana natura. Homo enim rationalis creatura est, & ideo rationabiliter operari debet. Plus debet inniti sapientiæ, quã fortitudini. Belluinum enim est viribus decertare, sicut dicit philosophus. Tertio requirit hoc ipse hostis contra quẽ pugnã habemus: diabolus enim contra hominẽ pugnat potius astutia & sapiẽtia, quã viribus: ideo & nos sapiẽtia cõtra eũ pugnare debemus, non viribus: vires enim nõ sufficerẽt resistere sapiẽtiæ: quia melior est sapiẽtia, quã vires: & vir prudẽs, quã fortis. Sap. 6. Ad signandũ q̃ Deo non placeant opera sine discretione facta, non offerebatur in lege animal cæcum. Ideo etiam in omni sacrificio offerebatur sal. Sale condiuntur cibi vt hominibus bene sapiant: per quod signatur discretio, quæ facit opera grata Deo. Ad idem Prou. 4. Palpebræ tuæ præcedãt gressus: id est, considera opera tua. Et illud Apost. 1. ad Tim. 5. Noli adhuc aquam bibere, sed vino modico vtere. Glos. Prudenter sibi vult Deus seruiri: non in nimietate, ne debiles fiant, & pòst medicorum suffragia quærant. Temperãdum est enim, vt si fieri potest, cœptũ obsequiũ gradatim prouehatur, potius quàm in cõsideratione minuatur. Ad idẽ 1. Pet. 4. Charissimi, nolite peregrinari in feruore qui ad tentationem vobis fit. Et Eccle. 7. Noli esse iustus multum. Ibi dicit glo. interlin. q̃ summa iustitia, summa iniustitia est. Sunt aliqui qui in nullo volunt condescendere carni, quorum iustitia magna iniustitia est. Ad idem potest valere illud philosophi: Arbitror primo in vita vtile esse, ne q̃d nimis.

De

De multiplici malo quod ex indiscreto feruore prouenit.

CAPVT II.

SEcundo potest valere ad detestationem indiscreti feruoris, si ostēdamus mala quæ ex eo sequuntur. Et ostendit beatus Bernar. quatuor mala ex eo sequi, dicens: Qui ex indiscretionis vitio ieiunia & vigilias & huiusmodi sic agit, vt deficiente spiritu vel corpore languēte, spiritualia impediātur, abstulit corpori suo boni operis effectū, spiritui affectū, proximo exēplum, Deo honorem: sacrilegus est, & omniū bonorū in Deum reus. Sacrilegus talis dicitur, qui violat templū Domini, scilicet corpus suum. Salomon etiam ostendit q̄ malum sequitur ex indiscreto feruore. Prouer. 19. dicens: Qui festinus est, pedibus offendit. Ille ex festinatione offendit qui ex indiscreto feruore infirmitatem corporis sui seu animę incurrit. Et licet ex festinatione sequi posset casus in quocunque ambulante: tamen præcipuè in eo qui per scalam vadit. Præterea talis casu suo multū delectat. Vnde cùm conuersio viri religiosi sit quasi ascensus per scalam, cum discretione debet ascendere. Si enim per infirmitatem corruat, ipse descendit vsque ad initium scalæ. Oportet enim eum comedere carnes, & talia facere quæ faciebat in sęculo. Vnde dicit beatus Bernard. Nemo repente fit summus. Ascendendo, non volando, apprehenditur summitas scalæ. De indiscreta etiam festinatione legitur Prouerbiorum 13. quòd substantia festinata minuetur. Et eiusdem 20. Hæreditas ad quam festinatur in principio, in fine benedictione carebit. Et licet ista festinatio in omnibus timenda sit, præcipuè tamen in nouitiis. Ille qui equum suum nimis fatigat in mane, non videtur facere in die bonam dietam. ¶ Sequitur etiam ex indiscreto feruore, peccatum superbiæ & vanæ glorię. Vnde quidem corpus nō frangendum, sed regendum est. Sint ergo moderata ac sancta & simplicia in omni humilitate ieiunia, quæ ita corpus attenuēt ne animam eleuent, ne res humilitatis gignat superbiam, & vitia de virtute nascantur. Quæ supererit spes salutis, si ipsa animæ remedia venena sunt? ¶ De superbia etiā talia dicit Ber. Quę maior superbia, quū vnus homo toti congregationi iudiciū suum præfert? tanquam ipse solus habeat spiritum Dei? De vana etiam gloria dicit beatus Bernardus ad fratres suos: Non legistis in regula nostra, quòd quicquid sine voluntate & consensu patris spiritualis fit, vanæ gloriæ imputabitur, non mercedi? Et Matthæi 6. Exterminant facies suas vt appareant hominibus ieiunantes. Sequitur etiam ex feruore indiscreto scādalum

alio

aliorum,& maximè in congregatione.Bern.de talibus: Hi sunt vnitatis diuisores,inimici pacis. Casus etiã vnius talium multos exterret & tepescere facit à desiderio proficiẽdi.Et cui⁹ exẽplum debuit alios attrahere, facit eos formidare austeritarem religionis,vt adimpleatur illud Psal.Posuisti firmamentũ eius formidinem.Videtur etiam sequi ex feruore indiscreto quædã idololatria. Vnde Bern.Scelus est idololatriæ nõ acquiescere, & quasi peccatum ariolandi nolle obedire.Et subdit:Eant nunc qui se faciunt religiosiores aliis,qui nõ sunt sicut cæteri hominum:ecce pagani & idololatræ sunt. Et 1.Reg.15.dicit Samuel, ꝙ peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere.Sequitur etiã ex indiscreto feruore quãdoque rapina.Iudicium enim quod debet esse apud patrẽ spiritualem,vsurpant sibi tales personæ, & id cui renũtiauerunt,iterum sua authoritate reassumunt.Vnde Bern. Qui vestri curam semel nobis cõmisistis,quid rursum de vobis vos intromittitis? Et vt breuiter dicam, Non habet calidus hostis efficacius machinamentum ad tollendam de corde dilectionem, quàm si efficere possit vt in ea incautè,& non cum ratione ambuletur, sicut dicit beatus Bernardus.

De duodecim stultitiis indiscreti feruoris. CAP. III.

TErtio possunt valere ad detestationẽ huius vitij stultitiæ quæ oĩtẽduntur in his esse qui laborãt hoc vitio,quæ sunt duodecim. ¶ Prima est,ꝙ ipsi contra ordinem ecclesiæ crucem lumini præferunt,vel potius sine lumine ferunt. Ordinatum est in ecclesia ꝙ lumen cruci præferatur,ad significandum ꝙ lumẽ sapientiæ cruci pœnitentiæ præferendum est. Vnde legitur in fine Prou.de sapiente muliere, ꝙ ipsa operata est consilio manuum suarum. Manus sunt quæ non solum habent cognitionẽ, sed etiam operationem bonam,quorum consilio præcipuè acquiescendum est.Ex hoc verò ꝙ tales crucem pœnitentiæ sine lumine consilij ferunt,accidit frequenter, ꝙ ipsi innocentem crucifigunt qui latronem crucifigere debuerunt, scilicet nouũ hominem,qui debuerunt crucifigere veterem.Vetus homo intelligitur ex peccatis compositus, velut ex membris. Vnde ad Col.2.Mortificate membra vestra quæ sunt super terram,&c. Homo nouus intelligitur compositus ex virtutibus, velut ex membris. Nouus ergo tunc crucifigitur, quando per nimiam afflictionem abstinentiæ virtutes operari non possunt. ¶ Secunda stultitia est,ꝙ ipsi assumunt arma nimis ponderosa,quæ põdere suo eos deiiciunt, & quæ debuerunt eos ab hoste prote-

gere,potius eos capi ab hoste faciunt,non attendentes quod fecit Dauid,1.Reg.17. qui Saul nimis ponderosa arma deposuit, quibus depositis Goliam deuicit.Sic aliqui deuincerent diabolum cum mediocritate ieiuniorum & vigiliarum, qui cum animietate per iram vel impatiētiam deuincuntur. ¶ Tertia est,q quum ipsi habeant equū valde impetuosum, non curant tam frænum imponere ei,sed solum calcaribus sunt contenti,quum tamen constet frænum non minus necessarium esse equo,qui calcaria. Non minus periculosum est alicui inter hostes esse ne fræno,quā sine calcaribus Bern.Bonæ voluntati nō semper credendum est,sed frænanda & regenda est maximè in incipiente.Iac.3.Fræna in eq orū ora mittimus ad consentiendum nobis,&c. ¶ Quarta est,q cùm infirmitas quæ est ex calida causa periculosior sit,quā illa quæ est ex frigida:ipsi tamen se sanos omnino putant,licet ex calida causa infirmentur. Acedia enim velut infirmitas est ex causa frigida. Vnde tepiditas vocatur. Indiscretus verò feruor,est velut infirmitas ex calida causa:& ideo periculosior esse videtur. ¶ Quinta est q cùm ipsi habeāt dominū ditissimum & liberalissimū,credunt tamen placere si seruientes illius adeò fame affligant, q impotentes fiant ad seruiendū ei,quū tamē sciant hoc non placere hominibus paruis atq; auaris etiam de iumentis suis.Nullus enim vult iumētum suū tantum ieiunet q ei seruire nō possit. ¶ Sexta est, q quū magis periculosum sit nauem esse nimis oneratā quam vacuam:ipsi tamen nō curāt cauere naui suæ à periculo nimii oneris.Homo in mundo isto est velut nauis in medio maris. Vnde facta est quasi nauis infirmitoris. Hoc dicitur de sapiente muliere,Prou.ca.vlt.Imminet autē huic nauī duplex periculum scilicet submersionis ex nimio onere, & euersionis per fluctus tentationum ex vacuitate.Sed tales periculo submersionis non curant subuenire. ¶ Septima est,q ipsi iudicant cibum esse subtrahendum filiis Dei, qui digni essent cibari auro & argēto,& potari balsamo:iuxta illud Bern. Da mihi alterum Timotheū & ego eum si vis cibo auro,& poto balsamo. Ad cumulū huius stultitiæ facit hoc,q ipsi vident tot filios diaboli qui omni bono sunt indigni,ita largē bona domini sui expēdere. ¶ Octaua est, q quum ipsi vel nt multum Deo seruire : ita tamen volunt ei seruire,q nō possint ei diu seruire Sapiēs : Quid stultius, quàm quod libēter faciās,curare vt diu facere nō possis? Nona est,q quum equis suis subtrahunt auenam , volunt facere maiorem dietam tam male proportionantes quæ asino debentur,

scilicet

scilicet cibaria, virgam & onus. Virgam & onus duplicãt, cibaria autem dimidiant: de his habetur Eccles. 33. Cibaria virga & onus asino, &c. ¶ Decima est, ꝙ ipsi se perfectos nõ æstimant, nisi magistrum suum Christum excedant, cum scriptũ sit Luc. 6. Perfectus omnis erit si sit sicut magister eius. Constat cuilibet fideli Christum perfectissimum fuisse, & tamen comedebat & bibebat mediocriter. ¶ Vndecima est, ꝙ ipsi credunt seipsos esse sanctos nõ posse, nisi prius fuerint homicidæ. Si ille qui auferret victum alicui quo victurus esset per annũ homicida reputaretur: Quanto magis ille qui nimiis ieiuniis & afflictionibus efficit vt decem annis citius moriatur quam esset moriturus? ¶ Duodecima stultitia est, ꝙ quum ipsi aliis boni sint, & caueãt à nocumento omnium: tamen sibiipsis mali sunt & immisericordes. Sed qui sibi nequam, cui bonus? Eccles. 14.

De malis quæ faciunt delicata cibaria. CAP. IIII.

SCiendum est, ꝙ in cibis qui sumuntur valde timenda est delectabilitas, quia frequenter nimis sumitur de cibis delectabilibus. Præterea, cõsolatio in cibis delectabilibus, quãdoq; prohibet hominem à diuina cõsolatione. Secundum Bern. Nimis delicata est diuina cõsolatio, quæ non datur admittẽtibus alienam. Sed si quis in cibos quos sumit in quãtitate & in ardore caueat, & creatori de creaturis quas sumit gratias agat, non solũ absq; peccato, sed etiã meritoriè potest sumere de cibis illis quantum necesse est ad sustentationem corporis sui. Deus enim creauit cibos ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, 1. ad Timot. 3. Et vt breuiter dicam, sic debemus habere corpus sicut ægrum comedentem, cui multum volenti inutilia sunt neganda, vtilia verò etiam nolenti sunt ingerenda.

De condescentione patrum spiritualium circa fratres. CAP. V.

ET notandũ ꝙ sicut apud religiosos viros præcipuè oportet nouitios cauere ab indiscreto feruore: sic oportet patres spirituales cõdescendere fratribus quandoque. Vnde legitur de beato Antonio, ꝙ quidam venator vidit eum gaudere cũ fratribus suis, & displicuit ei. Cui Antonius volẽs ostendere, quòd quandoq; oporteret eum condescendere fratribus, ait: Pone sagittam in arcu, & trahe. Et fecit sic. Et rursus dixit, Trahe. Et traxit. Et rursum, Trahe, dixit, Et respõdit sagittarius: Si supra mẽsuram traxero, frãgetur arcus. Et respondit Antonius: Ita est de opere Dei, si supra mensuram tendimus, fratres deficiunt. Expedit ergo aliquãdo laxare rigorem. Simile est de chordis citharæ, quæ si parum tendantur, raucè sonant: si nimium, rumpun-

tur: si moderatè, dulcem sonum reddunt. Impetus animi obice inuento intumescit: ideo aliquid libertatis cõcedendum est interdum fratribus, ne sicut accidit in doliis ferratis, circuli in eis rumpantur, & fundus exiliat. Castanea nõ incisa in igne posita, aut crepat aut exilit. Dicitur etiam ꝙ terræmotus fiat ex multis vaporibus in visceribus terræ meatum non habentibus: ideo oportet homines ab hominibus non nimis coartari, imò aliquis locus relinquendus est gratiæ Dei & libertati arbitrij.

TRACTATVS VI. de Superbia.

Quare vitia sic ordinentur, & de radicibus vitiorum. Et de ordine dicendorum de Superbia. PARS I.

DIcto de vitio Gulæ, Luxuriæ, Auaritiæ, & Acediæ, dicendũ est de tribus vitiis sequentibus, scilicet vitio superbiæ, inuidiæ & iræ. Cuius ordinis ratio sic potest manifestari. Sicut virtus secundũ Aug. amor est ordinatus: sic vitiũ est amor inordinatus. Amor verò duab' de causis potest esse inordinatus. Est enim inordinatus si sit amor mali. Licet etiã amor boni sit, est tamen inordinatus si sit nimius vel nimis paruus? & hoc secundum duas species bonorũ: quædã autẽ bona sunt parua, scilicet temporalia seu corporalia: quædam verò magna: vt sunt bona gratiæ & bona gloriæ. Bona verò gratiæ intelligimus ipsam gratiã & opera meritoria. Amor ergo magni boni inordinatus est, si sit paruus. Et talis amor videtur esse radix in vitio acediæ. Acedia enim videtur esse paruus amor magni boni: vnde & tepiditas vocatur. Amor vero parui boni inordinatus est, si sit minus. Et iste amor videtur esse radix in vitio gulæ, luxuriæ, & auaritiæ. Et diuersificatur amor iste, qa bona parua amari possunt quo ad dñm seu possessionẽ, vel quo ad vsum delectabilẽ. Primo modo amat ea auar⁹. Secũdo modo gulosus & luxuriosus. Vitiũ verò gulæ & luxurię in hoc differũt: qa vitiũ gulæ est amor inordinatus delectationis, qui est secundũ gustũ. Vitium verò luxuriæ est amor præcipuè illius delectationis quæ secũdum tactũ est. Amor verò qui est inordinatus, eò ꝙ est amor mali, videtur posse distingui in amorẽ proprij mali & alieni mali. Sed quia nullus propriũ malũ amat inquãtũ tale: sed quãdoq; ideo, qa æstimat illud esse bonũ corpori, ideo tantũ alieni mali amor radix est in tribus vitiis quæ sequũtur. Et diuersificãtur per hoc ꝙ in superbiæ peccato est amor proprij boni cũ alieno malo. Amat enim superbus sui exaltationẽ, & proximi

deiectio

dejectionē. In peccato verò iræ & inuidiæ est amor alieni mali purè. Sed in hoc videntur differre illa duo vitia: quia in peccato iræ amor alieni mali originē videtur habere à malo alteri⁹. Ille enim qui irascitur alicui, ideo ei vult malum, quia malū ab eo recipit. Ira enim est appetitus vindictæ. In peccato verò inuidiæ amor alieni mali ortū habet à propriā malitia, scilicet à superbia. Inuidus enim ideo vult malū alterius, ne ille sibi præficetur. Vnde peccatū inuidiæ in materia cōmunicat cū peccato iræ, sed finē recipit à peccato superbiæ. His habitis de facili potest videri ratio quare de superbia, ira, & inuidia posterius tractetur: quia hæc tria vitia amorē nostrū inordinatū reddunt ad proximū: quatuor præcedētia inordinatū reddunt ad nosipsos: inordinatio verò alicuius in se prior est quā inordinatio ipsius ad aliū. Præterea prius est quod animale, deinde quod spirituale. Vnde quū quatuor prima vitia humana sunt, & ita quodāmodo carnalia, in ordine doctrinæ priora sunt. Tria verò quæ sequuntur, quæ diabolica sunt & spiritualia posteriora sunt. Et inter ista tria, prius est vitium superbiæ, quia est occasio aliorū. Et quia præcedentibus magis assimilatur, ideo de ipso primo dicemus. Et hoc ordine. Primo ponemus ea quæ valent ad detestationem superbiæ. Secundo ponemus diuersas diuisiones pertinentes ad hoc vitium, & de membris eius prosequemur. Tertio tangemus aliquid de remediis contra superbiam.

De his quæ valent ad detestationem Superbiæ in communi,

PARS II. *quæ habet duodecim capitula.*

Quomodo se habeat Superbia ad bona. CAP. I.

AD detestationem verò huius vitij. Primo ostēdemus quomodo ipsum se habeat ad bona quomodo ad cætera mala, quomodo ad diabolū, quomodo ad proximū, quomodo ad Deum, quomodo ad proprium subiectum. ¶ Notādum ergo ꝙ vitiū superbiæ, si iam sunt bona in aliquo expellit: si non sint, ea intrare non permittit: si quā remanēt, falsificat & inquinat. Ad primum pertinet illud Augustini: Alta siccantur, & ima replentur. Et illud Bern. Superbia siue iam existens, siue non, semper causa erit subtractæ gratiæ. Nunquid qui humilibus dat gratiā humili aufert datam? Ergo argumētum est superbiæ subtractio gratiæ. Et illud Greg. Sicut humilitas omnia vitia eneruat, omnésque virtutes colligit & roborat, sic superbia omnes virtutes destruit & eneruat. Ad secundū pertinet illud, Timor infusa repellit. Sicut humilitas nō solū gratia est, sed etiam vas aliarum gratiarū: sic superbia non solummodo est malum, sed impedi-

mentum etiam bonorum. Vnde quidam sapiens ait Alexandro, quum agnosceret eum superbum: Deus præsto est largiri sapiẽtiã, sed non habes vbi eam recipias. Quòd autem superbia bona falsificet, patet per hoc, ꝙ ea quæ sunt de genere bonorum, si et superbia procedãt, vt scilicet fiant propter vanam gloriam, non sunt meritoria, imò demeritoria, & videtur homo diues esse, & nihil habet. vnde Bernardus: Magna virtus humilitas, sine cuius obtentu nõ solum virtus nõn sit, sed etiam in superbiam erumpit. Quòd etiã superbia bona inquinet, patet per illud Poëtæ: Inquinat egregios adiuncta superbia mores. vnde quidam: Si tibi gratia, si sapientia, formáque detur, Inquinat omnia sola superbia si comitetur. Superbia est velut quædã vestis maculata, qua superbi se & suos induunt. vnde Ecclesia. 14. Qui communicauerit superbo, induet superbiam. Et valde mirum est de superbo qui super omnia amat honorem, quomodo vestem ita maculatam vult induere, quæ quicquid in eo est, maculat? Præterea quũ ipse vestem istam pallio humilitatis operiat, iuxta illud Grego. Glorioſa res est humilitas, qua si palliari appetit superbia, vilescat. Mirum est, quomodo superbus vestem superbiæ ex toto non deponit, & vestem humilitatis non assumit.

Quomodo vitium superbiæ se habeat ad alia vitia. CAP. II.

SEquitur videre quomodo vitium superbiæ se habeat ad alia vitia. Notandum ergo quòd vitium superbiæ quasi rex est vitiorum. Vnde maximum peccatum vocatur in Psal. vbi dicitur, Emundabor à delicto maximo: id est, à superbia, dicit glo. Et coronam dicitur habere, sed maledictam. De qua legitur Esaiæ 27. Væ coronæ superbiæ. Et ad modum regis quando hoc vitium venit ad aliquem, non solum venit, sed adducit magnam societatem vitiorum. Vnde Ecclesiasti. 10. Initium omnis peccati est superbia. Qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis: id est, vitiis. vbi dicit glos. De superbia nascuntur hæreses, schismata, detractiones, inuidia, verbositas, iactantia, & contentiones, & huiusmodi. Bernardus, Initium omnis peccati & causa totius perditionis est superbia. Propterea quisquis es qui salutem tuam studes operari aduersus hanc, super caput tuum cornu crucis habere memento, vt non eleueris in superbiam. Hoc vitium etiam ad modum regis magnas expensas requirit, ita quòd superbis hominibus non sufficiunt episcopatus, archiepiscopatus, vel regna. vnde Ecclesiasti. 21. Domus quæ nimis locuples est, adnihilabitur superbia. Et quum superbia maiores

expen

expensas requirat, quàm cætera vitia: tamē minus vtilitatis habet. Ex vitiis quæ pertinent ad concupiscentiam carnis vel concupiscentiam oculorum, consequitur vtilitas saltem corporis: superbia autem animæ nocet, corpori verò non videtur prodesse, vnde Sapien. 5. dicunt damnati in inferno: Quid profuit nobis superbia, aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Vitium superbiæ postquam dominium habet in aliquo, non amittit illud de facili: sicut reges de facili nō amittunt castrum, quod semel possident, quia potenter illud defendunt. Vnde Eccle. 3. Synagogæ superborum non erit sanitas. Si in tanto timore & angustia sunt infirmi, quum infirmitas eorum incurabilis esse dicitur, in quanto timore deberent esse qui vitio superbiæ laborant, quum Spiritus sanctus dicat eis, ꝙ vitium illud nō sanetur? Vitium etiam superbię caput est antiqui serpentis, cuius capitis contritioni maximè est insistendum. vnde dictū est Genes. 3. serpenti de muliere, quæ ecclesiæ tenet figuram, Ipsa conteret caput tuum. Serpens modica percussione capitis extinguitur. Si autem capiti parcatur, frustra cætera membra eius percutiuntur: amputata autem cauda, nihilominus viuit. Similiter frustra alia vitia à se amputare nititur, qui superbiā in se relinquit. vnde Hieron. Lubricus est antiquus serpens, & nisi capite teneatur, totus statim illabitur. Et Eccle. 21. Quasi à facie colubri, fuge peccatum. In colubro caput præcipuè fugimus: sic superbia præcipuè fugienda est, quæ est caput vitiorum. De hoc capite potest intelligi illud Eccle. 30. Non est caput nequius super caput colubri. Contrito hoc capite, cætera vitia facile extirpantur. vnde Ioannes Chrysostomus: Tolle hoc vitiū vt non velint homines apparere hominibus, & sine labore omnia vitia resecātur. Vitium superbiæ est primogenitus Pharaonis, in morte cuius filij Israël liberātur. Goliath in fronte percussus à Dauid cecidit in faciē suam, & prævaluit Dauid aduersus eum, vt legitur 1. Reg. 17. Sic qui superbiam quæ caput diaboli est, in se viriliter percusserit, aduersus diabolum prævalebit. Superbia etiam turris est Babel. De qua legitur Genes. 11. cuius culmen attingit cælum: quia hoc vitiū etiam cælestes viros & spirituales impugnat: iuxta illud Gre. Superbia natione cælestis cælestes appetit mentes. Cætera vitia quando sunt cū superbia, se habēt sicut domus iuxta turrim, quæ nō de facili expugnatur, quia turris defendit eam: sic vitia quæ sunt cum superbia, de facili non expugnātur, quia ea superbia defendit: sicut patet in vsuratiis & raptoribus qui ab vsuris & rapinis cessare nolunt: quia si ab eis cessa-

rent, inter vicinos suos honorificè viuere non possent, vt ipsi dicunt. vnde manifestum est, ꝙ superbia peccatum rapinæ & vsuræ cõseruat in eis. Ideo necesse esset vt prædicator conaretur diruere turrim superbiæ in talibus personis, qua diruta nulla pars castrorũ huiusmodi se teneret. Superbia primo animã aggreditur, & vltima cessat ab eius impugnatione. vnde sup illud Psal. Si mei non fuerint dominati &c. dicit gl. Vitiũ superbiæ vltimũ est redeuntibus ad Deum, & primum recedẽtibus. Aliis vitiis in fugam conuersis, sola superbia in campo remanet, non cessans ab impugnatione hominis dum ipse viuit. vnde quidam: Qui bene pugnaris, cum cuncta subacta putaris, Quæ prius infelix, vincenda superbia restat. Superbia fuit primũ peccatũ, iuxta illud Eccl. 10. Initium omnis peccati est superbia. Etiã non videtur aliquod peccatũ esse absq; superbia: quia omne peccatũ est, aut ex omissione, aut ex transgressione: & in vtroque casu non videtur esse sine inobedientia, quæ nõ videtur esse sine superbia. Vnde nullum peccatũ videtur esse sine superbia. Et vt breuiter dicamus, superbia est causa omnis peccati. Vnde dicit Gl. super illud Psal. Si mei nõ fuerint dominati. &c. Superbia est initium omnis peccati, & causa: qua qui caret, verò est immaculatus.

Quomodo superbia se habeat ad diabolum. CAP. III.

NOtandum, quòd superbia signum est quo diabolus suos distinguit ab aliis. Vnde legitur Iob 41. de ipso, ꝙ ipse est rex super omnes filios superbiæ. Et Gre. Euidentissimum signum reproborum, superbia est: humilitas, electorum. Cùm ergo quam quisq; habeat cognoscitur, sub quo rege militat inuenit. Vnusquisque quasi quẽdam titulum portat operis, quo facile ostendat sub cuius seruiat potestate rectoris. vnde in magno dolore & timore esse debet, qui se cognoscit superbum. Superbia est velut quædam imago diaboli. Vnde homo superbus expressè est similis diabolo: iuxta illud Greg. Apostatæ angelo similis efficitur homo, dum homo hominibus similis esse dedignatur. Diabolus etiam in homine superbo quiescit quasi ad vmbrã. Superbia enim velut mons est, soli iustitiæ oppositus, lumen gratiæ repellens, vnde vmbram facit diabolo. De qua vmbra legitur Iob 40. Sub vmbra dormit. Superbus est etiam munitio diaboli ferè inexpugnabilis, eò quòd in altitudine montis superbiæ situs sit.

Quomodo se habeat superbus ad proximum. CAP. IIII.

SVperbus coangustat proximum, dum se dilatat: & dum se ei præponit, quasi quoddam onus ei imponit. De dilatione

super

superbi legitur Mat.23. Dilatant enim phylacteria sua,& magnificant fimbrias. Et Prou.24. Qui se iactat & dilatat, & iurgia cõcitat. De onere verò superbi dicit Sapiens: Qui se supra modum extulerit, premere ac deprimere videtur Supra modũ ille se extollit, qui extollit se supra debitam mensuram. De tali dicitur vulgariter: Iste homo sedet mihi super meũ collum. Superbus etiam proximũ corde contẽnit, verbis molestat & factis. Ad primũ pertinet illud Eccle.13. Sicut abominatio superbo est humilitas sic execratio diuitis est pauper. Verbis autẽ molestat superbus proximũ multipliciter,& se iactando,& cũ eo litigando, & contumelias ei dicẽdo. Ad primũ pertinet illud Amos 6. Nunquid in fortitudine nostra assumpsimus nobis cornua? Et illud Eccle.11. Sicut eructant præcordia fœtentium, & superborum cor. Ad literã: stomachus vento sitate inflatus eructare solet, sic & homo superbia inflatus ventosa verba emittit. Ad secundum pertinet illud Prou.13. Inter superbos semper iurgia sunt. Ad tertium pertinet illud Prouer.11. Vbi fuerit superbia, ibi & contumelia. ¶ Factis similiter molestat superbus proximum multipliciter, & corporaliter eum affligendo, & suis eum spoliando. Ad primum pertinet illud Prouer.22. Arma & gladij in via superbi: custos autẽ animæ suæ longè recedit ab eis. Et illud Eccle.28. Effusio sanguinis in rixa superborum. Ad secundum pertinet illud Prouerbiorum 16. Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis. Nec solũ superbi molestant proximos, imò etiam occasio sunt vt ab aliis molestentur. vnde illud, Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui. Et illud Psal. Dum superbit impius, incenditur pauper. Quomodo superbi se habeant ad proximum, satis ostendit Psal. dicens. Superbi iniquè agebãt vsquequaque. & iterum: Confundantur superbi: quia iniustè iniquitatem fecerunt in me: ego autem exercebor in mandatis tuis.

¶ *Descriptio sapientis, & quomodo se habeat superbus ad proximum.*

SAPIENS etiam describit quomodo se habeat superbus, dicẽs: Omnis superbus est intolerabilis, habitu superfluus, incessu põposus: huic ceruix erecta, facies torua, truces oculi. Pro loco superiori decertat, & melioribus se præferri affectat: sententias suas & facta & verba iactat: reuerentiã in obsequio non seruat. Non solum malũ temporale infert superbus proximo, sed etiam spirituale. Corrũpit enim eũ suo malo exẽplo. Vnde superius dicitur sedere in cathedra pestilẽtiæ: & superbia vocatur pestilen-

tia. super primũ psalmũ, vbi dicit Glo. Postilẽtia est morbus late peruagatus, oẽs aut penè oẽs inuoluẽs. & subditur: Hic est amor dominandi, quo vix caret aliquis. Fornicatores & vsurarij & alij peccatores occultãt peccata sua quãtũ possunt: sed superbus peccatũ suũ publicè cõmittit, nec de seipso erubescit: & ideo peccatũ superbiæ adeò mundũ corrupit, vt iam non reputetur superbia peccatum, & quando tale magnum peccatum fuisset reputatum. vnde ornatus ille vestitũ qui in primitiua ecclesia pro magno peccato habitus fuisset, hodie non reputetur peccatum.

Quomodo se habeat superbus ad Deum. CAP. V.

NOtandum ergò quòd superbia primam Deo contumeliam intulit, quæ ei illata est in primo angelo. Vnde Tobiæ 4. Superbiam nunquam in tuo corde, aut in facto, aut in tuo verbo dominari permittas. Ab ipsa enim initium sumpsit omnis perditio. Nulla contumelia infertur Deo quin adsit superbia: quia nullum peccatum committitur sine superbia, sicut ostensum est prius. Superbia Deũ impugnat in omni loco, omni tempore, omni persona. Fornicatio aut nunquam aut raro in loco sacro committitur: sed superbia potius committitur in loco sacro, quàm in alio. Tunc enim magis superbè induntur incedunt mulieres, quando ad ecclesiam vadunt. Multa etiam sunt peccata à quibus cauetur in præcipuis solennitatibus: sed superbia tunc maximè exercetur. Multæ enim sunt personæ quæ fornicari dedignantur. quæ tamen peccatum superbiæ recipiunt. Superbia enim latitat sub cinere & cilicio: iuxta verbum beati Greg. Item cætera vitia Deo auferunt paupores & ignobiles: sed superbia aufert ei potentes, nobiles, & diuites. Vnde in montibus Gelboë Saul & Ionathas interfecti sunt: vt legitur 2. Reg. in princip. Item alia quæcunque iniquitas in malis operibus exercetur, vt fiant: superbia verò bonis operibus insidiatur, vt pereant: sicut dicit beatus Augustinus vnde opera de genere bonorum quæ in partem domini cedere deberent, non timet sibi vsurpare superbia: imò opus bonum bona intentione inchoatũ quod iam est in manu domini, nititur sibi auferre: & quantoq; diuidit illud opus cum domino, ita vt ipsa habeat illius operis finem, vnde dominus habuit principium. Item sumit inde occasionem Deum impugnandi, vnde occasionem sumere debuit seruiendi. Ideo enim superbit & contemnit Deũ: quia Deus de bonis suis plus contulit illi quàm quibusdã aliis. Et quia Deus fecit illum glorioſum, ipse vult facere eum inglorioſum. Superbus Deũ odit inquãtũ Deus dictus est. Nulli enim vult subesse, &

& ita nō vult sibi Deum præesse, nec dominū suum esse. De hoc odio habetur in Psal. Superbia eorum qui te oderūt ascēdit semper. Altissimo æqualis esse cupit, dum affectat præesse, & nulli subesse. Altissimus enim est qui omnibus præest, & subest nulli. Vnde nō solum primus superbus æqualis voluit esse altissimo, sed etiam quicunque superbus. Nec solū æqualis, sed etiam superior Deo vult esse. Vnde Ber. loquēs de illo verbo 2. Thess. 2. Qui aduersatur & extollitur supra omne quod dicit Deus, aut quod colitur. Horret, inquit, humanus intellectus verbum hoc, vtinam horresceret similiter cogitatum malignū pariter & affectum. Dico enim vobis ꝙ nō ille tātū, sed omnis etiam superbus extollitur supra Deum. Vult enim Deus fieri voluntatem suā, & superbus fieri suā. Videtur iam æqualitas, sed vide malā proportionē. Deus enim in his quæ ratio approbat suā fieri vult volūtatē, superbus verò cū ratione & cōtra rationē. Superbꝰ etiā apostata est à Deo. Vnde Eccl. 10. Initiū superbiæ hominis, apostatare à Deo. Vnde verisimile est ꝙ finis superbiæ sit valde malus ex quo initiū ita malū est. Incipit enim ab apostasia. Superbus tūc apostatat, quādo illius rei in qua solū habet administratione, sibi vsurpat dominiū bona suæ fidei cōmissa proditione sua faciens, & qui debuit esse fidelis seruus, vult esse dominus: vnde Deū negat, inquantum dominus est. ¶ Itē illud quod Dominus specialiter voluit habere, superbus nō timet sibi assumere, videlicet gloriam. vnde Bern. Fornicator semetipsum dehonestat, iniuriosus proximū violat, elatus quantū in se est Deum inhonorat. Gloriam meam, ait Dominus, alteri nō dabo. Et superbus, Ego mihi, etsi nō dederis, eā vsurpabo. Sicut humilitas Deū specialiter honorat: sic superbia eum inhonorat. Ecc. 3. vbi sic legitur: Magna potētia Dei solius, & ab humilibus honoratur. Superbus Deum speciali modo inhonorat. Humilis solā potentiā Dei magnā reputat, & ei bona sua attribuit, & eā laudat: & si non exterius, saltē interius. vnde Greg. dicit de eo ꝙ laudes suas tacitus clamat. Vnde dicitur manum suam osculari, Iob. 31. vbi sic legitur: Si osculatus sum manū meam ore meo, quæ est iniquitas maxima & negatio contra Deū altissimū? & dicit gl. ibi: Manum suā ore suo osculatur, qui quod facit laudat: quod est iniquitas maxima: quia authoris sui gratiam negare conuincitur, quisquis attribuit sibi quod operatur. Superbus sæpius ipsum glorificat de bonis quæ à Deo recipit, vel quæ Deus per eū operatur, quàm Deū. vnde seipsum quodāmodo deificat dū seipsum præfert Deo, & est idololatra suiipsius, & idōlum seipsum

ipsum colens. Item sicut dicit Greg. cùm omnia vitia fugiant a Deo, sola superbia se opponit Deo, vnde Iob 15. legitur de superbo: Tetendit aduersus eum manũ suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus. vbi dicit gl cõtra Deum manum tendere, et in operatione praua, despectis eius iudiciis perseuerare. Contra Deum roboratur, qui prosperari in sua mala actione permittitur. Erecto collo aduersus Deũ currit, dum quæ creatori displicẽt cum audacia perpetrat: Pinguis ceruix, est opulẽta superbia affluentibus rebus. Sicut amplius displicet alicui principi & maiorem contumeliam reputat, quando ab eo qui minoris potestiæ & nobilitatis est, ipsius deprædatur castrum, in quo est ipse præsens, quàm si deprædetur alia castra, vel rapiat ea quæ ipsi principi appropriata sunt, vt proprium equum, vel proprias vestes: sic contumelia quam infert Deo superbia, magis displicet ei, quàm contumelia illa quam infert cupiditas vel aliud vitiũ. Alia enim vitia Deũ fugiunt cõuertendo se ad creaturã aliam, vt cupiditas ad aurũ & argentũ, luxuria præcipuè ad delectationes quæ sunt secundum tactũ: sed superbia vult vsurpare sibi quod Dei est, scilicet dominari, & præesse hominibus. Sicut non est muris præesse vel dominari aliis muribus: sic non est hominis præesse vel dominari aliis hominibus. Vnde Seneca: Si videris murem dominari velle cæteris muribus, nunquid risum teneas? ¶ Superbus peccat directè in Deum, & hoc multipliciter. Deus enim ad creaturas comparatur, vt principium & vt finis. Est enim alpha & ω: vt legitur Apocal. 1. Est etiam dominus, vnde Dauid? Qui ascendit super occasum, Dominus nomen illi. Ille qui habet potestatem super mortem, scilicet qui potest restaurare quæ pereunt, verè dominus est. vnde sæpe dicitur in veteri lege, Ego sum dominus Deus. Hoc est nomen meum. Largitor etiam omnium bonorũ est. Superbus peccat in Deum, inquãtũ Deus principium est, dum opera quorum Deus principium est, sibi attribuit, non attendens illud verbum Ioannis 8. Ego principium, qui & loquor vobis. Hoc modo peccauerunt in Deũ philosophi, qui dixerunt: Linguã nostram magnificabimus, & labia nostra à nobis sunt. Peccant etiã superbi in Deũ, inquantum est finis, dũ omnia opera sua faciũt vt videantur ab hominibus, vt legitur Mat. 23. In Deũ verò inquantũ ipse est dominus peccãdum in se & in rebus suis volunt habere dominiũ vbi debent habere dispensationem solum. Sic peccabant illi qui dicebant: Quis noster Dominus est? In Deum verò, inquantum ipse est

largitor,

largitor, peccant, quũ per dona Dei impugnant eum accipiẽtes materiam superbiendi, & Deum cõtemnendi: vnde debebat sumere materiam seruiendi ei humiliter & deuotè. Peccant etiam in Deum inquantum ipse largitor est, dum dant ad voluntatẽ suam quod dispensare debuerunt secundum voluntatem Dei.

Quomodo se habeat Deus ad superbum. CAP. VI.

VIso qualiter superbus se habeat ad Deum, videndum est quomodo Deus se habeat ad superbum. Notandum ergo quòd Deus vilipendit superbum & detestatur, odit & abominatur. Ad primum pertinet illud Greger. Quanto coram hominibus glorioſior, tanto coram Deo & angelis suis eris vilior. Signum huius contemptus est hoc, quòd Deus superbum deponit, & pauperes & humiles exaltat loco eius. Vnde beata Virgo: Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles. & Eccles. 10. Sedes ducum superborum euertit Dominus, & sedere facit mites pro eis. Præterea, vilibus impugnat Deus superbos, ad eorũ ignominiã, vnde Augustinus: Potuisset Deus vrsis & leonibus domuisse superbum populum: sed ranas & muscas immisit, vt rebus vilissimis domaretur humana superbia. Vilibus etiã curat eos. Quandoque enim permittit Deus superbos cadere in aliquod turpe peccatũ, vt turpitudine illius peccati curetur superbia. Vnde Gregorius. Quise de virtutibus extollit, ad humilitatem per vitium redit: qui acceptis virtutibus se extollit, nõ gladio, sed medicamẽto sibi vulnus facit, quia ergo de medicamento vulnera facimus, facit ille qui de vulnere medicamentum, vt qui de virtute percutitur, de vitio curetur. Ad quod possumus referre illud quod legitur Ioël. 2. Ascendet fœtor eius, & ascendet putredo eius: quia superbè egit. Permittit enim Dominus aliquem diffamari super aliquo peccato, vt superbia eius humilietur. ¶ Quòd autem Dominus superbum detestatur, habetur Amos 6. vbi legitur. Iurauit Dominus Deus in anima sua, dicit Dominus exercituum, Ego detestor superbiam Iacob. & Prouerbior. 8. Arrogantiam & superbiam, & viam prauam, & os bilingue detestor. De odio verò quod habet Deus ad superbũ, habetur Prou. 6. vbi sic legitur: Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima eius. Oculos sublimes, id est, superbiam oculorum. Et Ecclesia. 10. Odibilis est coram Deo & hominibus superbia. Merito superbia est Deo odibilis & homini, quia Deo & hominibus est iniurioſa. Deo, quia sibi vsurpat quod est eius: scilicet dominium. Homini verò, quia vult eum sibi subiicere, quẽ natura ei coæquauit. Vitium superbiæ adeò est odibile: q

etiam

etiam à ſuis odio habetur. Vnus enim ſuperbus odit alium ſuperbum & eius ſuperbiam: quum tamen duo ſuperbi, velut duo fratres ſint in hoc vitio eiuſdem patris filij, ſcilicet diaboli. Vnde in ſuperbo videtur falſum eſſe quod legitur Eccle. 13. Omne animal ſimili ſuo ſociabitur. Et illud etiam quod legitur eiusdem 27. Volatilia ad ſibi ſimilia conueniunt. Vnus enim ſuperbus non amat ſocietatem alterius. Humilem verò ferè omnes diligunt, tanquam rem quæ omnibus ſe ſubdit. Et quia dum ſub aliis humiliat, quodammodo eos exaltat. Superbus verò hoc quòd ſe ſupra alios exaltat, quodammodo alios deprimit & ideo intolerabilis eſt eis. Vnde Philoſophus: Habet mens noſtra ſublime quoddam, & erectum, & impatiens ſuperioris ſi neceſ: Natura contumax eſt animus humanus, & in contrarium atque arduum nitens.

¶ *De ſignis ſpecialis odij quod habet Deus ad ſuperbum.*

MVLTA autem ſigna odij ſpecialis ſunt quæ habet Deus ad vitium ſuperbiæ. ¶ Primũ ſignum eſt hoc, ꝙ in præſenti adhilat eos. Vnde Eccl. 10. Perdidit Deus memoriã ſuperborum ibidem. Radices gentiũ ſuperbarum arefecit. Et in Pſal. Vidi impiũ ſuperexaltatũ, & eleuatũ ſicut cedros Libani: & tranſiui & ecce nõ erat: quæſiui eum, & non eſt inuẽtus locus eius. Signum etiam huius odij eſt hoc, ꝙ Deus auxilium ab eis ſubtrahit. Vnde de vitiũ ſuperbiæ ſpecialiter dicitur auferre Deũ homini, quia Deus ſuperbum non iuuat: ideo dicit magiſter Hugo de ſancto Victore. Superbia aufert mihi Deũ, inuidia proximum, ira me ipſum. Ecõtrario humilitas Deũ habet paratũ ſibi ferre auxilium. Cuius cauſa eſt hęc: quia humilitas totam gloriã Deo attribuit & ideo per conſequens totũ pondus laboris & prælij in eum proiicit. Eiuſdẽ enim gloria eſt & pugna. dicit Dauid: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Humilis habet Deũ vt regem gloriæ quia gloriam ei reddit. Ideo Dominus ſe habet ad eũ vt Dominus virtutum: qúia per eum virtutem operatur. Superbus verò ſe regem gloriæ conſtituit: & ideo Deus ei renuit eſſe Dominus virtutum. Non ſolũ Deus ſuperbo auxilium ſubtrahit, ſed etiam ſuperbis reſiſtit, humilibus verò dat gratiã. Sicut natura nihil vacuum eſſe patitur, quin repleat illud: ſic gratia non patitur vacuũ humilitatis, quin repleat illud. Si ſuperbus ſibi relinqueretur vt nec à Deo iuuaretur, nec ei reſiſteretur, ipſe non poſſet aſcẽdere cælum: quanto minus cùm Deus ei reſiſtat. Non tamẽ miremur ſi Dominus ſuperbũ ſinat aſcẽdere ad aliquã dignitatem. Tollitur enim in altũ, vt lapſu grauiore ruat. Signum

etiam huius odij est hoc, q̃ vterque aduentus Domini contra superbiam est specialiter. In primo aduentu venit ipse vt medicus omnium, leniter sanans superbiam, exẽplo humilitatis suæ. vnde Greg. Propter magnum peccatum superbiæ Deus humilis venit. Ite ingens morbus animarum omnipotentem medicũ de cælo deduxit, vsq; ad formã serui humiliauit, cõtumeliis egit, ligno suspẽdit, vt salute tãtæ medicinæ curetur hic tumor. Iam tandẽ erubescat homo esse superbus propter quẽ factus est humilis Deus. Secundus etiam aduentus erit contra superbiam nõsanãdam, sed punienda. Vnde Esa. 2. Dies Domini exercituũ super omnẽ superbum & excelsum, & super omnẽ arrogantem, & humiliabitur. Signũ etiã huius odij est hoc, q̃ Dominus tot comminationes facit superbiæ. Vnde Micheę 1. Calcabit Dominus super excelsa terræ. Et Esa. 28. Væ coronæ superbiæ. Et in eodem: Conculcabitur corona superbiæ Et Iere. 50. Ecce ego ad te superbe, dicit Dominus Deus exercituum: quia venit dies tua, tẽpus visitationis tuæ. Et cadet superbus, & corruet, & non erit qui suscitet eũ. Itẽ libro eiusdem: Ecce ego ad te mons pestifer, qui corrũpis totã terram, extendam manum meam super te. & Abdiæ 1. Si exaltatus fueris vt aquila, & inter sydera posueris nidũ tuũ, inde extraham te, dicit Dominus. & Iob, 20. Si ascẽderit in cælũ superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi ster quilinium in fine perdetur. Et Amos; 6. Iurauit Dominus in superbia Iacob: si oblitus fuero vsque in finem omnia opera eorum Signum etiam huius specialis odij est hoc, quòd Dominus minus misericorditer puniet superbos, quàm alios peccatores. Vnde in Psal. Retribuet Dominus abundanter facientibus superbiam. & Sapien. 5. Exiguo conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Et ibidem: Fortioribus fortior instat cruciatio. Signum etiam huius specialis odij est hoc, quòd superbos qui inferiores suos opprimunt. facit Dominus à suis opprimi superioribus. Vnde Eccl. 11. Multi potentes oppressi sunt valde, & glorioſi traditi sunt in manus alterorum.

¶ *Duodecim exempla Sacræ scripturæ quibus ostenditur quòd Deus multum odiat superbum.*

Ad ostẽsionẽ etiã huius odij valere possũt exẽpla personarũ quæ legũtur in Sacra scriptura deiectæ propter suã superbiã. De quibus exẽplis sufficiat ponere duodecim. ¶ Primũ exẽplũ est in Lucifero, de cuius deiectione sic habetur Esa. 14. Quomodo cecidisti Lucifer qui mane oriebaris? Et Lucæ 10. Videbam satanã quasi fulgur de cælo cadentem. Adeò autem deiectus est Lucifer

fer propter ſuperbiam ſuã, vt cùm eſſet angelus, factus eſt diabolus: cũ eſſet nobiliſſima creatura, factus eſt ſanguiſuga, ſanguinem peccati ſemper ſugẽs. Prouer. 30. Sanguiſugæ duæ ſunt ſtliæ dicentes, Affer, affer. De cælo præcipitatus eſt in abyſſum, & de primo ordine creaturarum poſitus eſt in nouiſſimo. ¶ Secundum exemplũ eſt in homine, qui voluit eſſe ſciens vt Deus, & inſciens factus eſt vt pecus. Vnde Bernar. Puto iumenta dicerent, ſi loqui fas eſſet, Ecce Adam factus eſt quaſi vnus ex nobis. Et Dauid: Homo cùm in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumẽtis inſipiẽtibus, & ſimilis factus eſt illis. ¶ Tertium exemplũ eſt in Saule, qui cùm humilis eſſet, in regem ſublimatus eſt. 1. Regum, 15. Nónne cum paruulus eſſes in oculis tuis, caput in tribubus Iſraël factus es? ſuperbus autẽ factus, à regno deiectus es? Vnde ſubditur ibidem: Quia proieciſti ſermonem Domini, proiecit te Deus ne ſis rex ſuper Iſraël. ¶ Quartũ exemplum in Roboam filio Salomonis. De cuius ſuperbia legitur 3. Reg. 12. Minimus digitus meus groſſior eſt dorſo patris mei. Pater meus aggrauauit iugum veſtrum, ego autem addam iugo veſtro. Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcorpionibus. Eſt autem ſcorpio rubus cum aculeis, vel flagellum virgarum nodoſum, vel ſcutica habens in ſummitate glandes plumbeas. De humiliatione verò Roboam, ſubditur ibidem: Miſit enim rex Aduram, qui erat ſuper tributa, ad populum poſt reſponſionem iſtã: & lapidauit eũ omnis Iſraël, & mortuus eſt. Et rex Roboam feſtinus aſcendit currum, & fugit in Ieruſalem, receſſitque Iſraël à domo Dauid vſque in præſentẽ diẽ. ¶ Quintũ exẽplũ eſt de Sennacherib. De cuius ſuperbia legitur Eſa. 37. Superbia tua aſcẽdit vſq; ad aures meas. Ponã ergo circulum in naribus tuis, & frænũ in labiis tuis, & reducam te in viã per quã veniſti. Et ſubditur ibidẽ de eius deiectione: Egreſſus autẽ angelus Domini percuſſit in caſtris Aſſyriorum cẽtum lxxxv. milia. Et cùm adoraret in templo Deum ſuum, filij eius percuſſerunt cum gladio. ¶ Sextum exemplũ eſt in Nabuchodonoſor. De cuius deiectione, ſic legitur Daniel, 5. Quãdo eleuatum eſt cor eius, & ſpiritus eius obfirmatus eſt ad ſuperbiam, depoſitus eſt de ſolio regni ſui, & gloria eius ablata eſt à filiis hominum. ¶ Septimũ exẽplũ eſt in Holoferne & exercitu cui præerat. De cuius ſuperbia legitur Iudith 6. Factũ eſt autẽ cùm ceſſaſſet loqui Achor, indignatus Holofernes dixit ad eũ: Quoniã prophetauit nobis, dicẽs ꝙ gens Iſraël defendatur à Deo ſuo, vt oſtẽdã tibi ꝙ nõ eſt Deus niſi Nabuchodonoſor, cũ percuſſerimus eos quaſi

quasi hominem vnum, tunc & ipse cum eis Assyriorũ gladio interibis. De superbia verò exercitus hic legitur Iudith 14. Excitate illum: quoniam mures progressi de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos ad prælium. Præ magnitudine superbiæ Iudæos mures vocabat. De deiectione eorum legitur Iudith 15. Cùm omnis exercitus decollatum Holofernem audisset, fugit mens & consilium ab eis. Solo timore & motu agitati, fugæ præsidium sumunt, ita, vt nullus loqueretur proximo suo. ¶ Octauũ exemplũ est de Aman. De eius superbia legitur Hester 4. Cùm vidisset Mardochæum sedentem ante fores palatij, & non solũ non assurrexisse sibi, sed nec motum quidem de loco suo, indignatus est valde. De deiectione verò eius legitur in fine eiusdẽ capituli: Suspensus est itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo. ¶ Nonum exemplum est in Antiocho. De cuius superbia legitur 2. Machab. 9. Locutus est superbè Antiochus se venturum Ierosolymam, & congerie sepulchri Iudæorum eam facturũ. Et subditur de eius deiectione. Vt finiuit hũc sermonẽ, apprehẽdit eũ dolor dirus viscerum. Et iterum quibusdam interpositis: Is qui sibi videbatur fluctibus maris imperare, supra humanum modum superbia impletus montium altitudines in statera appendens, mox humiliatus ad terrã in gestatorio portabatur, &c. ¶ Decimum exemplum est in Iudaico populo, qui præ superbia reputabat gentilem populum, quasi stillam situlæ. vnde Esaiæ 40. Ecce gentes quasi stilla situlæ, & quasi momentum stateræ reputatæ sunt: & tamen Deus gentilem populũ populo Iudaico superbo prætulit. ¶ Vndecimum exemplum est in superbo Pharisæo, qui non erat sicut cæteri hominum, vt ipse dicit Luc. 18. Sed ipsa veritas publicanũ pœnitentem ei prætulit, dicens: Descendit hic iustificatus in domũ suam ab illo: vt ibidem habetur. ¶ Duodecimum exemplũ est in Petro, qui præ cæteris præsumpsit, dicens: & si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor. Vt legitur Matthæi 26. Et vilius cæteris cecidit: cũ ad vocem ancillæ negauit, vt legitur eodem capitulo. ¶ Ad ostensionem autem huius odij valere potest illud Psal. Oculos superborum humiliabis, & illud, Dominus cõcidet ceruices peccatorum. Potius dicit ceruices, quàm manus & pedes: quia in ceruice perpenditur specialiter superbia. Ad idẽ valet quod legitur Num. 15. Anima quæ per superbiam aliquid cõmiserit, siue ciuis ille sit, siue peregrinus, quoniam aduersus dominum rebellis fuit, peribit de populo suo. Vnde Dominus peccatũ per superbiã cõmissum, tanquam

valde exosum morte punit: alia verò peccata per oblationem præcipit expiari.

¶ *De diuturnitate huius odij.*

ODIVM verò illud quod est Dei ad superbiam, quasi inueteratum est. Incœpit enim quã citò superbia incœpit. Vnde Iudith 9. Superbi vero ab initio non placuerunt tibi: sed humilis & mansuetorum placuit tibi deprecatio. Causa vero huius odij in magna parte patere potest per ea quæ dicta sunt prius, vbi ostensum est qualiter se habeat superbia ad Deum.

¶ *De causis quare superbia ita exosa sit Deo.*

POTEST tamen adhuc idem ostẽdi aliis rationibus. Vnde notandũ est q; peccatũ superbiæ ideo est ita exosum Deo, q; exhæredat inquantũ in se est. Dominiũ autẽ quod habet Deus in creaturis, vsurpat superbus sibi. Præter hæc non erubescit superbus de peccato suo. Impudẽtia verò peccatoris multũ Deo displicet. Vnde Bern. Quantũ displicet Deo impudẽtia peccatoris, tantũ placet Deo erubescẽtia pœnitẽtis. Itẽ alij peccatores ex peccatis suis humiliãtur, superbus verò nõ, quare multũ displicet Deo. Vnde Aug. Nihil aliud adeò Deo displicet, sicut ceruix erecta pro peccatõ. Superbus etiã Deũ multũ contẽnit: quia vanitates ei proponit. Itẽ maximũ peccatũ est superbia. Sic enim vocatur in Psal. vbi dicitur. Et emũdabor à delicto maximo. & Iob 30. vbi sic legitur: Si osculatus sum manũ meã, quod est iniquitas maxima. Præterea homo multa habet dehonestãtia à superbia: & ideo magis displicet Deo superbia in homine, quantũ ad hãc cõditionẽ, quã in diabolo. Quis enim nesciat tolerabiliorẽ esse superbiã in diuite, quã in paupere? Homo quãuis pauper creatura est respectu angeli. Vnde Eccl. 25. Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde eorũ animæ. Pauperem superbũ, mendacẽ diuitẽ, & senẽ fatuũ & insensatũ. Pauper homo est ex parte corporis, imò & pauperrimus. Oportet enim eũ mendicare victũ & vestitũ à cæteris creaturis. Quis iuxta verbum Aug. mandatũ euangelicũ implens, de duabus tunicis dat vnam nõ habẽti? tiã ab herbis mẽdicat vestimentũ suum homo, vt patet in vestibus lineis: vnde multũ displicet Deo, si homo ex parte corporis ex quo ita pauper, superbiat. Diues potest hic dici spiritus mẽdax, cuius mendaciũ multũ displicet Deo: vt cùm dicit à corpore vinci, nec posse cõtinere: cũ tamen Dñs melius sciat potestatẽ eius qui ei corpus subdidit, & continentiam ei præcepit. Senex fatuus & insensatus est mũdus iste, qui quãto amplius senescit, magis diligit vanitates & puerilitates,

& ma

& magis decipitur mendaciis rerũ temporalium, licet infinitis vicibus mendacia eorum expertus sit. Quasi cõtra naturam videtur esse peccatũ superbiæ in homine, præcipuè ex patre corporis. vnde Ecclesia. 10. Non est creata in hominibus superbia. Hier. Quomodo superbiat qui semper secum sententiam portat. Mirum est quomodo homo superbit: cùm cor suũ quod est nobilissimum membrum eius, super stercore iaceat: & licet in homine superbia multũ displiceat, præcipuè tamẽ in Christianis, qui in ipso ingressu Christianæ religionis abrenũtiant specialiter superbiæ, cùm dicunt: Abrenuntio satanæ, & omnibus pompis eius. Præuidebat Spiritus sanctus, q̃ multi Christiani qui aliis peccatis renũtiarent, pompã superbiæ retinere vellẽt: ideo ordinauit vt specialiter profiterẽtur hãc abrenuntiationẽ. Præterea Dñs ecclesiæ Christus seruus esse hominum voluit. Humiliauit enim se vsq; ad ablutionẽ pedũ. vnde in nullo Christiano locus superbiæ relinqui debet. Inordinatũ verò valde est q̃ seruus velit esse Dñs, cùm Dominus efficiatur seruus. Ioã. 13. Si ergo laui pedes vestros Dominus & magister, & vos debetis alter alterius lauare pedes. & Mat. 16. Non est discipulus super magistrũ, nec seruus super dominũ suũ. Vnde qui primus est in ecclesia, scilicet dominus Papa seruum seruorũ se vocat: & propter hæc & multa alia habet Deus speciale odium cõtra superbiam præcipuè in Christianis. vide in principio huius capituli.

¶ *De abominatione superbiæ.*

SEQVITVR de abominatione superbiæ De qua Prouer. 16. Abominatio Domini est omnis arrogans. & Luc. 15. Quod altũ est hominibus abominatio est apud Deum.

Quod superbia hominem inflet, infelicem reddat, arefaciat, & bona eius consumat. CAP. VII.

SEquitur videre quomodo se habeat superbia ad propriũ subiectũ. Vnde notãdũ est q̃ superbia inflat hominẽ. De qua inflatione legitur Sap. 4. Disrũpat Dñs illos inflatos. Et Aposto. 1. ad Cor. 8. Sciẽtia inflat, charitas autẽ ædificat. ¶ Reddit etiã hominẽ valde infelicẽ. Cõsistit autẽ infelicitas supbi in his octo. Primo de bono semine prauã messem colligit: quod semẽ melius est quã gratia Dei? Ex hoc semine oritur ei vitiũ superbiæ. Ipse colligit de vite spinas, & de tribulis ficus. Supbia est quasi monstrũ, quod quandoq; ex suo cõtrario nascitur. Nũquid non mõstruosum esset, si ex muliere bufo nascereṭur? Sic monstruosum est q̃ ex aliqua gratia à Deo data homo supbus efficitur. ¶ Secũdo bona ei mala sũt: & sicut de viro iusto legiṭ, q̃ nox si

cut dies ei illuminabitur:ita econtrario dici potest, q; superbo dies in noctem vertitur,& lumen eius in tenebras. vnde Mat.6. Si ergo lumen quod in te est tenebræ sunt,ipsæ tenebræ quantæ erunt?Tunc lumen tenebræ sunt,cùm opera de genere bonorũ mala sunt,eò q; fiunt propter vanam gloriam,vel alia mala intentione. ¶Tertio superbus de vita moritur, de sanitate ægrotat,de medicamine interficitur.Vnde Grego.Qui de virtutibus se extollit,nõ gladio,sed medicamine se interficit.Superbus de hoc q; se viuere credit & sanũ esse superbit, & sic ex sanitate infirmitatẽ recipit,& ex vita moritur.¶Quarto superbus ab eo quẽ vincit vincitur,& quasi de ictu suo corruit.vnde Greg.Difficile est quidem valde vitare peccatũ quod ex victoria vitioꝝ nascitur.¶Quinto superbus à mortuo occiditur. vnde super illud 1.Mach.11.vbi Eleazar elephantem legitur occidisse, dicit Greg.Sub hoste quẽ occidit moritur, qui de culpa quã superat eleuatur.¶Sexto superbus sua pretiosa viliter vendit, dum pro laude vel gloria humana se & sua consumit. Vnde Greg.Valde bona sua diiudicant qui ad mercedẽ eorũ sufficere fauores humanos putant.Idẽ:Cùm pro recto opere laus transitoria quæritur,res æterna retributione digna pro vili pretio venundatur. ¶Septimo, superbus vilia carè emit,dum pro vento superbiæ regnũ cælorũ amittit.De hoc vento dicit Augustꝰ. Qui non temet vento superbiæ,non cremabitur igne gehennæ. ¶Octauo, infelix est superbus,quia ignominiosè à modico vento deiicitur.Vnde Iob 20.Tollet eum vẽtus vrens,& auferet eum turbo de loco suo.Vẽtus omnia vrens est superbia.¶Itẽ superbia facit hominẽ & omnia bona quæ in homine sunt,& quasi præparat eũ infernali incendio.Vnde Eccles.6.Non te extollas in cogitatione animæ tuæ velut taurus,ne fortè elidatur virtus tua per stultitiã,& folia tua comedat,& fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignũ aridum in eremo,Ex elatione quandoque eliditur virtus corporis:quia homo elatus præsumit quandoq; opus quod supra vires suas est.vnde rupturam quandoque incurrit, vel debilitatẽ tantã,q; inutilis efficitur Sed frequentius virtus animi elidirur per elationem.Debiliorem enim inuenit se homo sæpe,postquam se de aliquo opere extulit. Exemplum habemus de hoc in Petro Matth.26. qui se extulit super alios apostolos,dicens,Et si omnes scãdalizati fuerint in te, ego non scandalizabor.Sed nõ multo pòst valde debilem se inuenit, vt habetur ex eodẽ capitulo. ¶Superbia etiã folia & fructus comedit,dum quo ad meritum verba & opera hominis cõsumit.

Ipsa

ipsa est,quæ hominē & bona hominis quasi imperceptibiliter occidit.vnde Iob 18.Cōsumat brachia illius primogenita mors. Gl.Primogenita mors est superbia,initium omnis peccati.

Quòd superbia hominem decipiat,excæcet & infatuet. CAP. VIII.

ITem superbia hominem decipit,& excæcat,& infatuat. De primo dicit Augu.Superbia meretur illudi. Vnde omnes hæreses & omnes alij periculosi errores ex superbia proueniunt: Vnde super illud Iere.49.Arrogantia tua & superbia cordis tui decipit te.dicit Glo.Omnis hæreticus arrogans, quia superbia facit hæreticū,non ignorātia.Ad secundū pertinet illud Apoc. 3.Dicis quia diues sum, & locuples, & nullius egeo, & nescis quia tu miser & miserabilis,&c.Ioan.9. In iudiciū ego in hunc mundum veni,vt qui non vident videant,& qui vident cæci fiāt, Super illud,Qui non vident,dicit gl.interlin. Humiles cæci. Et super illud,Qui vident cæci fiant,dicit alia glo.interlin.Superbi sapientes. Humiles ergo cæci illuminantur, superbi sapientes excæcantur.Ad tertium pertinet illud Bernar. Omnis superbia stulta:quamuis non omnis stultitia superba. & illud ad Rom.1. Dicentes se esse sapientes,stulti facti sunt.& dicit Augustī.Si dicendo te sapientem stultus factus es,dic te esse stultum, & sapiens fies.Idem:Qui sibi placet,stulto placet:superbus sibi placet,vnde consequens est,vt ipse sit stultus. Nec est parua stultitia ista,q̄ sibi placet,quum ipse Deo,angelis & hominibus displiceat.Item legitur Prouerb.11.Vbi humilitas, ibi sapientia. ergo econtrario, vbi superbia,ibi stultitia. Et hoc manifestari potest in tribus speciebus superbiæ, scilicet præsumptione & arrogantia, & appetitu excellentiæ. Quòd præsumptio stulta sit,patet quùm supra vires suas præsumat. vnde illud Ierem.48. Audiuimus superbiam Moab,superbus est valde:sublimitatem eius & arrogantiam,& superbiam,& altitudinem cordis illius. Ego scio,ait Dominus,iactantiam eius, & arrogantiam, quòd non sit iuxta eam virtus eius.& Hierony. Superbia plus audet quàm possit. De appetitu excellentiæ & arrogantiæ, legitur Prouerb.21.Superbus & arrogans vocatur indoctus. Superbus hic sumitur pro illo qui appetit esse super alios: arrogans est ille, qui sibi falsò attribuit, quod non habet, ideo vocatur indoctus: & de arrogante est hoc planum, cum arrogantia videatur esse quidam error. De appetente verò propriam excellentiam quomodo ipse stultus sit inferius patebit. Signum verò quòd superbus stultus sit & cæcus, potest esse hoc, quòd seipsum non agnoscit. Nescit enim se hominem

esse:id est,de humo. Si enim de humo se esse veraciter cognosceret,nouissimum locum cõtenderet tenere, ad similitudinem terræ,& humilis esset. vnde rogat Psal. sciant gentes, quoniam homines sunt. Signum etiam cæcitatis est hoc, quòd superbus nescit discernere inter aliquid & nihil,putans se aliquid magnũ esse,cum nihil sit in valore, iuxta verbum Apostoli dicentis ad Gal.6.Qui putat se aliquid esse,cum nihil sit,ipse se seducit.

¶ *De quinque modis quibus superbia hominem infatuat.*

INFATVAT autem hominẽ superbia quinque modis. ¶ Primo ad modum ebrietatis, vnde Habac 2.Quomodo vinum potantem decipit,sic erit vir superbus. Vinũ hoc modo decipit potantem.Ingreditur enim blande,vt legitur Prouer.23.Postquam verò receptum est incommensuratè,ipsum dominatur in homine,& facit eum fatuè credere & fatuè loqui:sic postquam superbus recipit excellentiam ex affectu per amorem, ipse postea ei de facili recipit in intellectu,vt alta de se credat:& in ore,vt de se alta loquatur, & est velut ebrius. Altitudo enim q̃ appetit,facit eum fatuè credere,& fatuè loqui. Exemplũ habemus de hoc Esa.14.in Lucifero dicente:Similis ero Altissimo, quod non dixisset,nisi amore illius altitudinis ebrius fuisset: cùm certum sit illud quod dicitur per superlationem, vni soli conuenire. ¶ Secũdo infatuat superbia eo modo,quo inflatio faciei solet ipsum visũ impedire.Superbia enim est inflatio faciei interioris.vnde Iob 15.Operuit faciem eius craſſitudo.& Aug.Facies mea inflata non sinebat me videre. ¶ Tertio modo aufert superbia sensum homini,eo modo quo phrenesis vel paralysis,quę valde magna solet homini sensum auferre. Ad primum pertinet quod dicit Greg.loquens de illo verbo Luc.7.Videns autem hoc Pharisęus, qui vocauerat eum,ait intra se,Hic si esset propheta,sciret vtique quæ & qualis est mulier quæ tangit eũ. Inter duos ægros medicus aderat,sed vnus æger in febre integrum sensum tenebat:alter verò in febre & sensum perdiderat mentis.In ęgritudine sensum perdiderat,quia hoc ipsum quod lõge esset à salute,ignorabat.Nec solum velut phreneticus est superbus, sed etiam velut paraliticus.Cùm enim humilitas sensus sit propriæ paupertatis, superbia est insensibilitas propriæ paupertatis.Vnde velut quędam paralysis est. ¶ Quarto modo infatuat superbia hominem, quia facit eum alta solùm respicere, ex quo enim homo alta amat,ipse ad alta oculos habet: quia vbi amor,ibi oculus. Vnde Prouer.6. Sex sunt quæ odit Deus, & septimum detestatur anima illius,Oculos sublimes,&c. Vnde superbus quæ sunt infirma in se

in se & infima non videt. ¶ Quinto modo infatuat superbia hominem: quia est velut moles soli iustitiæ opposita, non permittens lumen ipsius ad superbum venire. Vnde Matth. 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis, & Greg. dicit de superbis: Tanto à Dei lumine longe sunt, quãto apud se humiles non sunt.

¶ *De stultitia quibus laborat superbus.*

Nec sola vna stultitia laborat superbus, sed multis, quarum numerare sufficiat. ¶ Est autem prima stultitia superbi, quod ipse vult altum ædificiũ constituere, & absque fundamento, ideo certus potest esse de ruina sui ædificij Vnde dicit Gregor. de superbo: Soli ruinæ crescit, quod ædificat, quia ante molẽ fabricæ fundamenta humilitatis non parat. Prouerb. 17. Qui altam facit domũ suam, quærit ruinam. Angu. Magnus esse si vis, à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam construere celsitudinis, de fundamento cogita humilitatis. Quanto altius erigitur ædificium, tanto altius foditur fundamentum. Quò superuenturum est cacumen ædificij? Ecce dico vsque ad conspectũ Dei. Qualiter autem aliquis fundamentum debeat facere, habetur Esa. 2. vbi sic legitur: Abscondere in fossa humo, ad literam, fundamẽtum in terra absconditur. Et sapiens vitam suam abscondit, præcipuè in principio. Vnde Prouer. 10. Iustus quasi fundamentum sempiternum. Istam stultitiam superbi, ostendit Aug. aliis verbis dicens? Arborem attendite: figit radicem in humili, vt vertice tendat ad cælum. Sine humilitate vis excelsa apprehendere, sine radice auras petis: ruina est illud, non incrementum. ¶ Secunda stultitia superbi est, quòd ipse appetit exaltationem, quæ fit ad maiorem eius præcipitationem. Legitur Lucæ quarto, ℣ quum dominus venisset Nazareth, & dixisset prophetiam illã, ℟ Spiritus domini super me, &c. hodie esse impletam in auribus eorum, ipsi duxerunt eum ad supercilium montis super quem ciuitas eorum erat ædificata, vt præcipitarent eum. Nũquid ista exaltatio bona erat, & appetenda domino, quę fiebat ad eius precipitium? Talis est exaltatio ipsius superbi. Tollitur enim in altum, vt lapsu grauiore ruat. Diabolus facit sicut cornix, quæ eleuat nucem in altum, & permittit eam cadere, vt comminuatur, & statim descendit & comminutam comedit. Sic diabolus quãdo in statu humili non potest aliquem frangere, procurat vt eleuetur ad aliquam dignitatem, & deinde vt de ipsa cadat, vel in futuro in infernum, vel etiam in præsenti per dispositionem: & tunc confractum deuorat, vel ad pœnam æternam ducit: quia

cadit in odium vel inuidiam erga eum qui sibi succedit. Ad istã confractionem potest referri illud Iob 29. Eleuasti me, & quasi super ventum tollens allisisti me validè. De precipitio superbię dicit Bernard. loquens ad superbũ: Paulatim & quasi per gradus ascendis, sed nõ paulatim descendes, sed tanquam fulgur in spiritu vehemẽti. Et cùm lxxij discipuli dicerent domino, Domine etiam dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo. ipse ait illis: Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem. insinuans eis, quòd qui ad modum satanæ superbiũt, ad modum eius præcipitantur. Ad illud præcipitiũ pertinet illud Iob 33. Eleuati sunt ad modicum, & non subsistent. Et hoc, quod legitur Matth. 4 quòd quum dominus esset super pinnaculum templi, ausus est diabolus ei persuadere præcipitiũ, dicẽs: Si filius Dei es, mitte te deorsum. Fiduciam autem accepit Diabolus ex hoc, quòd multos in altitudine positos præcipitauerat. Ad idem etiam pertinet illud Luc. 18. Omnis qui se exaltat, humiliabitur, &c. Sæpe enim in præsenti hoc accidit. Cuius ratione insinuat nobis Sapiẽs, dicẽs: Abiectos & submittentes se libenter alleuamus, quia hoc facere tanquam maiores videmur. At qui se supra modũ extulerit, premere ac deprimere videtur: nec tam se maiorem quàm cæteros minores facere: & ideo alij libenter eum humiliant. In futuro etiam qui se exaltat, humiliabitur Est enim ex violẽtia, quòd superbus in alto est, cum locus eius proprius infernus sit. Similiter quasi ex violentia est, quòd humilis est in loco infimo, cũ dignus sit regno æterno. Vnde cessante violentia superbus descẽdet in infernum, & humilis aduolabit in cælum. Sic fit de superbo sicut de vase quòd confringi debet, quod eleuatur vt perfectius frãgatur. vnde Prouer. 16. Ante ruinam exaltatur cor. Et etiam quãdoque non expectat dominus, quòd superbus in dignitate, quã appetit, eleuatus sit, sed dum in ipso ascensu est, dominus eum deiicit. Vnde in Psalm. Deiecisti eos dum alleuarentur.

¶ *Quòd mons superbiæ sit locus infelicissimus, quadruplicíter ostenditur.*

TERTIA stultitia est, quòd ipse elegit mansionem suam in loco infelicissimo Locus infelicissimus est mons superbiæ, quadruplici ratione. ¶ Prima ratio est, quòd bonæ conditiones, quæ solent esse in cæteris montibus, ibi desunt. Cæteri montes cælo sunt proximiores aliis locis: sed mons superbię remotissimus est à cælo Maximè enim distat ab humilitate, cùm superbia & humilitas sint contraria. Contraria autem à se maximè distant. In cælum autem non fit via, nisi per humilitatem. Vnde Matth. 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis

in re

in regnum cælorum. Et Apoc.3. dicit dominus humili: Ecce dedi coram te ostium apertum, & nemo poterit claudere, quia modicam habes virtutem: id est, humilitatem. Sic ecôtrario dicere potest superbo: Ecce dedi coram te ostium clausum, quod nemo poterit aperire: quia maximũ habes vitium, scilicet superbiam. Montes etiam fortiores solent esse cęteris locis, eò quòd hostes nõ habeant de facili ad eos accessum. Sed ad montem superbiæ omnes hostes spirituales, & vitia, & dæmones facillimè accedunt. Vnde Eccl.10. legitur de superbia, Qui tenuerit eam, adimplebitur maledictis, id est vitiis. Item montes solent esse mundi & sani, quia ibi sordes confluere nõ possunt. Sed mons superbiæ immundior est & minus sanus cæteris locis: quasi enim contra naturam, ad eam sordes confluunt. Vnde quasi mons pestifer est secundum illud Ierem.51. Ecce ego ad te mons pestifer qui corrumpis vniuersam terram. ¶ Secunda ratio est, quia ferè omnia bona fugiunt montem superbiæ. Est enim mons Gelboë, in quo nec ros nec pluuia descendit. Si omnes montes qui sunt in circuitu eius visitaret dominus, à mõte tamẽ superbiæ transiret. Desuper non recipit mons iste, nec rorem gratiæ, neque pluuiam interioris doctrinæ. Fluuius etiã humanæ doctrinæ nõ potest ad eum ascendere. Superbi enim impatientes sunt eruditionis vel correctionis. Duæ verò sunt causæ huiꝰ spiritualis siccitatis, quæ est in monte superbiæ. Vna est hęc, quòd mons iste situs est in lateribus aquilonis: iuxta illud quòd dicit primꝰ superbus. Esa.14. Sedebo in mõte testamenti, in lateribus aquilonis. Ventus enim aquilo dissipat pluuias: vt legitur Prou.25. Alia causa est ipsa altitudo. Aqua enim gratiæ vel doctrinæ cõfluit ad loca humilia, vnde in Psal. Inter medium mõtium pertransibunt aquæ. ¶ Tertia ratio est, quia si qua bona sunt in mõte isto, in periculo sunt. Vnde Sapiens: Superbia omnia habet in periculo, humilitas in turo ¶ Quarta ratio est, quia ferè omnia mala acciduntin mõte isto. Perflant ibi diuersa genera ventorum, quia perflãt altissima venti. Corda etiam eorum, qui morãtur in monte illo, congelantur. Vnde Eccl.43. Frigidus ventus aquilo flauit, & gelauit crystallus ab aqua. Flatus aquilonis, intelligitur suggestio diaboli. Ad quem flatum cõgelantur corda superborum: & quia indurantur, & quia sunt absque dilectione Dei & proximi. In monte illo angelus factus est diabolus. Vnde Bernardus: Quem sequimini miseri homines, quem sequimini? An non videtis satanam tanquam fulgur cadentem? Nonne iste est mons, in quem ascendit angelus, & diabolus factus est? Augustꝰ super Psal. Superbia

angelum fecit diabolum, humilitas hominem Deum. In illo monte Saul dæmoniacus siue arreptitius factus est. Vnde 1. Reg. 16. Ecce spiritus domini malus exagitat te. In hoc etiam monte Nabuchodonosor in bestiam est cõuersus, vt leo esset in posterioribus, bos in anterioribus, ad minus secundũ quod sibi videbatur. Ista eadem hodie accidũt multis in monte superbiæ. Alij enim ibi diaboli efficiuntur, per inuidiam ad modum diaboli gloriam aliis inuidentes. Alij arreptitij per irã. Alij verò boues solum de pastu sui corporis curantes. Psal. Mutauerunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum. Alij verò leones, per cupiditatem & rapinam. Prouerb. 28. Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populũ pauperem. ¶ Quarta stultitia superbi est, quum ipse possit descẽdere cum facilitate & maxima vtilitate, potius elegit ascendere cũ magno damno, & cum magna difficultate. Bernard. O abusio, o peruersitas filiorum Adam: quia cum ascendere difficillimum sit descendere autem facillimũ: ipsi & leuiter ascendunt, & descendunt difficilius parati ad honores & celsitudines graduum ecclesiasticorum ipsi angelicis humeris formidandos. Idem: Conatur quis montem potestatis ascendere, quantos putas, contradictores habebit? quantos inueniet repulsores? obstacula quanta? difficilem viam? Nec est ista stultitia superbi parua, quũ potius vult per arduam viam ire ad mortẽ suam, quàm per humilem ad vitam. Potius vult ascendendo ire ad suspendium, quàm descendendo ad regnum æternum. ¶ Quinta est, quòd ipse ad dignitatem tendit per indigna, & ad dominationem per miserrimam seruitutem. De primo dicit Seneca: Non sit tibi ambitio, quæ ad dignitatem nisi per indignitatem non adducet. Ad secundum pertinet hoc, quòd diabolus quum ostendisset domino gloriam mundi, dixit ei: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adorauerit me. Matt. 3. In quo facto insinuatur, quòd diabolus eos qui appetũt dominationem, antequam eam obtineant, redigit in miseram seruitutẽ, quæ enim miserior seruitus, quàm seruitus vitiorum? Bernard. Annon seruus, cui dominatur iniquitas? Ita, & maximè nisi indignum iudices hominem tibi quàm vitiũ dominari. ¶ Sexta est, quòd ipse tantum appetit exaltationem, & non videtur curare qualis sit exaltatio illa: vtrum sit ad malum, vel ad bonum suũ. Interdum enim dominatur homo homini ad malum suum: vt legitur Ecclesiast. 8.

¶ *De sex speciebus exultationis*

VT autẽ appareat quãta sit stultitia hæc, sex species exaltationis

tionis ponemus. Quarũ vnica appetenda est. ¶ Prima est ad Dei honorem, & ecclesię ædificationem: vt cùm aliquis habẽs eminentiam vitæ, ponitur in eminẽtia dignitatis, vt sit quasi lucerna lucens ad Dei gloriam & proximorũ exemplũ. Vnde Luc. 11. Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, nec sub modio, sed super candelabrũ, vt qui ingrediuntur, lumen videant. Ad Phil. 2. Inter quos lucetis sicut luminaria in mũdo. Et Mat. 5. Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videãt opera vestra bona: & glorificẽt Patrem vestrum qui in cælis est Secunda est, ad deiectionem seu præcipitium: de qua satis dictum est prius: quam cõstat non esse appetendam. ¶ Tertia est ad supplicium: hoc modo exaltãtur qui suspenduntur. Et talis est exaltatio superbi. Ad hoc enim procurat diabolus, ꝙ ipsi exaltentur, vt amplius crucientur, & in præsenti & in futuro. Ad primum pertinet illud Bern. O ambitio ambientium crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Et illud, ꝙ dominus coronam spineam habuit. Omnis enim corona spinea est, quia nõ habetur dignitas absq; cruciatu. De secundo, Sap. 6. Potentes autem potenter tormenta patientur. ¶ Quarta est ad opprobrium. Talis est exaltatio facinorosorum qui ponuntur in pandulacro, vel in scala pro reatu facinorum suorum. Talis est exaltatio, cum aliquis in manifesto peccato existẽs præficitur aliis: quantò enim in altiori loco ponitur, tantò peccatum eius pluribus ostẽditur. Vnde Sen. Eorum qui in turba sunt, qui non excedũt, latent virtutes: vt appareãt, diu luctantur, & vitia tenebras habent: nostra facta dictáque accipit rumor, & ideo nullis magis curãdum est, qualem famam habeãt, qui qualemcunq; habuerint, magnam habituri sunt. Boëtius in lib. cons. Collata improbis dignitas, nõ modo nõ efficit dignos, sed potius prodit & ostendit indignos. Quale est hoc, vt ille qui mortuus est in peccato, nõ solũ quatriduanus, sed etiã quadragenarius, vt fœtore suo alios corrumpat in alto loco velit poni, qui potius desiderare deberet vt sub terra absconderetur: sicut corpora mortua absondũtur, ne fœtore eorum homines corrumpantur. Fœtor iste figuratus est in fœtore Antiochi. 2. Machabæorum nono, vbi dicitur, ꝙ fœtore eius exercitus grauabatur. Talis est velut lucerna extincta, tetrum fumũ de se emittens. vnde abscondendus esset, nõ super candelabrum ponendus. ¶ Quinta est ad ludibriũ, vt quãdo alicui fatuo traduntur insignia regia vel episcopalia, qui tamen non est rex vel episcopus. Et talis est exaltatio hominis superbi, qui signũ habet libertatis, cùm seruus sit omniũ vitiorum. Tull.

Omnis

Omnis ſtultus ſeruus,omnis ſapiens liber. Putetúrne imperare hoc nomine dignus?quomodo enim libero imperabit,qui non poteſt cupiditatibus imperare?Refrænet prius libidines,ſperne voluptates,iracundiam teneat:coërceat auaritiam,cæteras animi labes repellat:tũc incipiet imperare,cum ipſe turpitudini ac dedecori parere deſierit. Dum his obediet, non modo imperator, ſed liber omnino habendus non eſt. Superbus habet figuram dignitatis,cùm ipſe omni bono ſit indignus. Indignus etiam est pane quo veſcitur,& etiam vita. Vnde prælatus qui non habet ea quæ pertinent ad prælatum,non eſt prælatus, ſed ſimia prælati:iuxta verbum Bernar. dicentis,Simia in tecto,rex fatuus ſedens in ſolio. Simia non eſt in tecto ad ſuum honorem,ſed ad hominum deriſionem. Sic prælatus inhoneſtus, deriſio eſt hominum. Quaſi prælatus eſt,& nõ eſt verè prælatus. Vnde Eſaiæ dicitur ab Sobnam præpoſitũ tẽpli: Tu quid hic,aut quaſi quis hic?quaſi diceret ei,Non es quis,ſed quaſi quis. Illuſio iſta figurata eſt in illuſione Domini,Matt. 27. vbi dicitur. Et exuẽtes eũ chlamydem coccineam circundederunt ei:& plectẽtes coronã de ſpinis,poſuerũt ſuper caput eius,& arundinẽ in dextera eius: & genu flexo ante eũ,illudebant ei,dicentes: Aue rex Iudęorũ. Et expuentes in eum,acceperũt arundinem,& percutiebant caput eius. Omnia iſta fiũt ſpecialiter in digno,quia aliis præficitur. Veſte enim innocentiæ exuitur,& rapacitate & crudelitate,quæ eſt velut veſtis coccinea pauperũ ſanguine cruentata,induitur. Corona etiam de ſpinis plectitur,quia dignitatem illius multiplex pũctio comitatur. Arundo, quæ eſt exterius lucida & interius vacua,in manu eius ponitur:quia ipſe potẽs eſt in alios,ſed in ſe infirmiſſimus eſt,nulli vitio reſiſtere valẽs. Genu flexo illi à miniſtris ſuis illuditur:quia ab illis vocatur dominus,quorum verè eſt ſeruus, cùm ſolicitudo de victu & veſtitu eorũ ad eum pertineat. Salutatur etiam ab eis, qui procurant mortem eius. Spuunt etiam miniſtri in faciem eius,dum eum facinoribus ſuis polluũt. Arundine caput eius percutiũt,dum in poteſtate ab eo recepta animã eius lædunt. ¶ Sexta ſpecies exaltationis eſt,quæ fit ad ventilationem & diſperſionem. Sic palea exaltatur, vt à grano ſeparetur. Puluis etiam exaltatur,vt à vento diſpergatur: & talis eſt exaltatio ſuperbi,qui diabolo procurãte in ſublimitate dignitatis ponitur,vt à bonis ſeparetur & elõgetur. Iob. 20. Tollet eum ventus vrens.& in Pſalm. Non ſic impij,non ſic: ſed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ. Non eſt ergo omnis exaltatio appetenda,quum non omnis ſit ad honorem.

rem. Vnde super illud Ioan. 19. Plectentes coronam de spinis, dicit glo. Loco ignominiæ est apud indignũ dignitas. ¶ Septima stultitia superbi est, q̃ cùm ipse omnia appetat ascendere, tamẽ viam refugit, per quã solam est ascensus: s. humilitatem. Bern. Per humilitatẽ ascendite ad sublimitatem: quia hæc est via, & non alia præter eam: qui aliter vadit, potius cadit quàm ascendit. Christus cùm per naturã diuinitatis nõ haberet quò ascenderet, quia vltra Deũ nihil est, per descensum quomodo crescere inuenit. ¶ Octaua est, q̃ cùm ipse sublimitatem appetat, in loco tamen infimo se ponit. & cùm credit ascendere, descendit. Locus valde altus est humilitas quũ sit vicina Altissimo. Ambr. Nihil excelsius humilitate, quæ tanquam superior nescit extolli. Superbia verò locus valde infimus est, cùm maximè distet à Deo, Vnde super illud Psal. Iuxtà est dominus his qui tribulato sunt corde. dicit Glo. Altus quidem Dominus est: vicinatur tamen humili, & non se erigenti. Et Gre. loquens de illo verbo, Deiecisti eos dum alleuarentur, ait, Non dicit postquam eleuati sunt: quia ipsum eleuari extrinsecus, interius cadere est. Idem: Omnis qui temporaliter erigitur, eo ipso quo extollitur, inclinatur. ¶ Nona est q̃ ipse potius elegit esse in tempestate, quàm in trãquillitate. Tempestas est ipsa potestas. Greg. Quid est potestas culminis, nisi tempestas mentis? ¶ Decima est, q̃ cùm ipse ingredi velit per humile ostium, collum tamen extendit, & caput eleuat. Iob, 15. Cucurrit aduersus Deum erecto collo. Ostiũ paradisi Christus est. & est valde humile ostium. vnde super illud Io. 10. Ego sum ostium. dicit glos. Hoc ostium est ianua humilis. Qui per hãc vult intrare, oportet vt se humiliet: ne si erectus sit, offendat in humilem ianuam. ¶ Vndecima est, q̃ illos quibus præesse cupit, sibi superponit. Vnde Greg. super Iob, 26. Tantorum pondera vnusquisque ferre compellitur, quantis in hoc mundo principatur. ¶ Duodecima stultitia superbi est, q̃ ipse per viam arduã incedere quærit, qui per viam planã incedere nescit: non attendens illud poëtæ, Qui cadit in plano, vix hoc tamen euenit vnquam, Sic cadit, vt tacta surgere possit humo. Mirum est, q̃ ille qui ita se videt in plana cadere via, ita appetit ardua loca: & qui nescit operari in plano loco, appetit operari in turribus ecclesiarum, non attendens illud Bern. Facile est in alto se continentem obstupescere, & de vita periclitari.

Quòd superbia sit valde periculosa infirmitas. CAP. IX.

ITem faciet ad detestationem etiam superbiæ hoc, q̃ ipsa est valde periculosa infirmitas, & valde magna deformitas. Habet

bet etiam miserã seruitutẽ & magnã debilitatẽ. Est antẽ superbia periculosa infirmitas, quia de facili incurritur, & nõ de facili curatur. Post curationẽ etiã de facili in eã recidiuatur. Quòd de facili nõ curetur, patere potest ex eo, q̃ nullus sine ea peccat. Vnde Gl. super illud Io. 6. Hæc est voluntas ei⁹ q̃ misit me patris &c. De tumẽtib⁹ pariter, de pusillis nihil. & Mat. 18. Nõ est voluntas ante Patrẽ vestrũ, q̃ in cælis est, vt pereat vn⁹ de pusillis istis.

¶ *Triplex ratio quod de facili in superbiam incurratur.*

TRIPLEX autem ratio potest assignari, quare aliquis de facili incurrat infirmitatẽ superbiæ. ¶ Prima est, quia nõ putatur esse tanta infirmitas quãta est, & ideo non vitatur sicut vitanda esset. Vnde Greg. Cùm min⁹ turpis superbia creditur, minus vitatur. Luxuriã eo magis erubescunt homines, quia omnes turpem eam esse nouerũt. ¶ Secunda est quia manifestiora inueniuntur exempla superbiæ, quàm aliorũ vitiorum. Fornicatores enim & alij peccatores occultãt peccata sua: sed superbiam non solàm cõmittitur. ¶ Tertia propter multiplicẽ materiã à qua superbia oritur. Potest enim oriri ex quocunq; bono. Quòd autem nõ curetur de facili, patet ex illo verbo Ecc. 3. Synagogæ superborũ non erit sanitas. & ex illo verbo Iob, 15. Cũctis diebus vitæ suæ impius superbit. quãdo aliquis infirmatur, si ipse sit in peccato odij vel luxuriæ, ipse cõfitetur, & dimittit illud peccatum. Peccatũ verò superbiæ nec confitetur, nec proponit dimittere.

¶ *Multiplici ratione ostenditur quòd superbia non de facili curetur.*

MVLTIPLICI autem ratione potest ostendi, q̃ non de facili curetur hæc infirmitas. ¶ Primo per hoc, quòd infirmitas diaboli quæ est incurabilis, omnino assimilatur. Peccatũ enim Luciferi, fuit superbia. ¶ Secundo per hoc, q̃ non cognoscitur hæc infirmitas. Etiã illi qui pleni sunt superbia vsq; ad oculum qui superbè comedũt, & bibũt, incedũt & dormiunt, nõ cognoscũt eã: & quia non cognoscitur, ea de facili non curatur. Quòd autem non ita de facili curetur, quia non agnoscitur, patet ex his testimoniis scripturæ quæ sequũtur: Nemo insanabilior est qui sibi sanus videtur. Ber. Scio longius esse à salute membrum quod obstupuit, & ęgrũ sese nõ sentientẽ periculosius laborare. Amb. Grauissimè peccas, & ignoras. Sene. Initium salutis, est cognitio peccati. Idẽ: difficulter ad sanitatẽ peruenimus, quia nos ægrotare nescimus. Idẽ: in his morbis, quibus animo afficimur, quo quis peius se habet, minus sentit. Somnia sua narrare vigilantis est, & vitia sua cõfiteri sanitatis indiciũ est. ¶ Tertio per hoc q̃ remedio non iuuatur, imò deterior fit. Superbia fuit causa quã

sa quare Iudæi de prædicatione Christi deteriores facti sunt. Vnde Io.9.Ego in iudicium veni in hunc mundum, vt qui non vident videāt,& qui vident cæci fiant.Glo.interlin. super illud, Qui non vident,Humiles cæci.Et super illud, Qui vident,alia Gl.interlin.Sapiētes superbi.Venit ergo Dominus in hūc mundum,vt humiles cæci illuminarentur, & superbi sapientes excæcarentur. Vnde & subdit in eodem cap. euangelij Dominus: Si cæci essetis,non haberetis peccatum:id est,si verè cæcos vos esse reputaretis.Nunc verò dicitis quia videmus : ideo peccatū vestrum manet,quod figuratum esse videtur Matt.26.vbi legitur Petrum amputasse auriculam seruo principis sacerdotum. Petrus enim,id est cognitio,aufert multis literatis auditum prædicationis vel aurem obedientiæ.Ad quod videtur pertinere illud Prou.26.Vidisti hominē sibi sapientem videri?magis spem illo habebit insipiens. ¶ Quarto quia pietas Dei non ita respicit superbum,sicut alios peccatores.vnde Greg. Cælestis medicus ægros non respicit, quos etiam de medicamento deteriores fieri videt.¶ Quinto,quia superbia maximè distat ab humilitate,quia est ei contraria : sola autem humilitas est via ad curationem.vnde super illud Iob, 31. Si lætatum est in abscondito cor meum.dicit Greg. Superbia quanto longius ab humilitate, tanto grauius est in desperatione:id est,tanto minus potest haberi spes de futura correctione eius. Ad ostendēdum etiā quod de facili in eam recidiuatur , eadem possent adduci quæ posita sunt ad ostendendum quòd de facili non curatur.

Quod superbia est deformitas magna. CAP. X.

ESt autē superbia magna deformitas,quia gibb⁹ est quo aliquis à sacerdotio Domini repellitur.Leuitic.21.Loquere ad Aarō. Homo de semine tuo per familias qui habuerit maculā, non offeret panes domino Deo suo, nec accedet ad ministeriū eius:si cæcus fuerit,si claudus,si paruo vel grādi & torto naso,si fracto pede vel manu,si gibbosus,si lippus, si albuginē habēs in oculo,si iugē scabiem,si impetiginem habuerit, vel hernioſus. Cæcus est homo illiteratus.vnde Esa.42. Quis cæcus,nisi seruus meus?Cæcitas ista multū nocet hodie in ecclesia Dei.Vnde Esa. 5.Propterea captiuus ductus est populus meus,quia non habuit scientiam.& eiusdem 56.Omnes bestiæ agri venite ad deuorandū,vniuersæ bestiæ saltus.Speculatores eius cæci omnes. Claudus est qui quandoque inclinatur ad seruiendum Deo,quandoque diabolo.De qua claudicatione,3.Reg.18. Vsquequo claudicatis in duas partes?Si Dominus est Deus,sequimini eū : si autē Baal,

Baal,sequimini illum.Paruum nasum habet cui parum fœtent peccata.Grandem nasum habet sed tortum,cui multum fœtet peccatum:sed ipsi personæ peccanti indignantur. Contra quod dicitur ad Ephes.4 Omnis amaritudo, & ira, & indignatio,& clamor,& blasphemia tollantur à vobis.Fractū habet pedē vel manum,qui impotens est ad ambulandum in via Dñi, vel bene operandum.Gibbū habet qui superbus est.Lippus qui tenet naim solicitudinem habet, qua visus eius impeditur. Albugo in oculo,est oppositio proprij candoris vel innocentiæ. Iugescebié habet,qui in corde suo immūdas cogitationes iugiter versat.Impetigo ad literā, est sicca scabies, sine dolore fœdās decorem.Vnde impetiginē habet,qui est infamis. Hernios⁹ est, cuius interiora nimis descendunt Vnde signat auarū q̄ proiecit in vita intima sua.Superbus etiā in vili seruitute est. Cum enim omniū iudicia timeat,omniū seruus est.1.ad Cor.4. Qui autē me iudicat,Dominus est.Sen. Min⁹ quā seruus est,qui seruos timet.

¶ *Quòd superbia arundini & vento comparatur.*

TANTAS etiam debilitatis est superbus, vt propter eam arūdini comparetur.Matt.11.Quid existis in desertum videre?arundinem vento agitatam? Comparatur etiam arundini, eò quòd interius sit vacuus. Aug.Extrà plenus,intus vacuus, carne crepat, corde mendicat.

De diuersis rebus quibus superbus comparatur. CAP. XI.

VAlete etiam possunt ad detestationē superbię diuersæ creaturæ,quibus superbia vel superbus comparatur,Cōparatur enim vento,fumo,paleæ,spumæ,corniculæ,vesicæ. Vento autē cōparatur multiplici ratione. Primò vt ostēdatur quantū timēda sit homini,quū ipsa sit ventus,homo verò puluis.vnde Gen.3 Puluis es,& in puluerem reuerteris.¶ Secūdo,vt ostēdatur quantum noceat superbia luci sapientiæ,& rori gratiæ.Ventus enim extinguit lucē,& siccat rorē.Aug.Lucerna vt non extinguatur, ventū superbiæ nō patiatur.¶ Tertio,vt ostēdatur superbia precipuè esse timenda his qui in alto sunt. Perflant enim altissima venti.Ideo dicit Apost.1 ad Tim.6. Præcipe diuitibus huius seculi,nō sublime sapere.Superbia in alto orta est: primo scilicet in cælo,& ideo libēter in alto moratur. ¶ Quarto, quia superbi sicut ventus sonant.Sunt enim frequēter garruli & tumultuosi. Psal.Periit memoria eorū cū sonitu.¶ Quinto,quia facit in homine quandā tempestatē,sicut ventus in mari.Psal. Ascendunt vsque ad cælos,& descendūt vsq; ad abyssos.Cùm laudātur,tūc ascendūt ad cælos:quū autē vituperantur,descendunt vsque ad abyssos

abyssos. Esa. 57. Cor impij quasi mare feruẽs, quod quiescere nõ potest. Fumo etiã comparatur superbus: quia ad modum fumi quanto plus ascẽdit, tãto plus euanescit. Psal. Inimici verò Dñi mox, vt honorificati fuerint, & exaltati, deficiẽtes quemadmodum fumus deficit. Et sicut superbus fumus est in culpa, sic erit in pœna. Esa. 65. Qui dicunt, Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es. Isti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die. ¶ Spumæ etiam comparatur siue bullæ quæ est super aquam, quæ cito transit. Oseæ 12 Transire fecit Samariam regem suum, quasi spumam super faciem aquæ. Populus superbiæ principi consentiens, quandoque est causa, vt cito princeps trãseat de vita ista. Corniculæ etiã cõparatur superbus, quæ dicitur assumpsisse pennas aliarũ auiũ, & inde superbisse: quibus ablatis, mansit turpis & nuda. Sic si à superbo aliena auferas, puluis, & cinis remanebit. Comparatur etiam vesicæ vẽto plenæ, quæ vesica ad nihilũ redigitur, dũ mortis aculeo vel ægritudine pungitur. Cõparatur etiã paleæ propter leuitatẽ, & inconstantiam Et sicut nõ facit ad valorẽ fumi, vel spumæ, vel paleæ q̃ superiorem contendunt habere locum: sic non facit ad honorẽ superbi, q̃ super alios vult esse, imò in hoc ostendit spumam vel paleam esse: quia si granum esset, infimum locum teneret. Aurum quod inter cætera metalla est pretiosius, infimum locum sua ponderositate contendit habere. Ad idem nos monet Dominus Luc. 14. Cum inuitatus fueris ad nuptias, recumbe in nouissimo loco.

Quòd diligenter Dominus velit suis à vitio superbiæ cauere. CAP. XII.

VLtimo potest valere ad detestationem superbiæ hoc, q̃ Dñs ita vult diligenter cauere seruis suis à vitio isto. Potius vult habere stultos seruiẽtes ignobiles, infirmos cõremptibiles, pauperes, peccatores, & etiam pauciores quàm habeat eos superbos. Omnia ista ex verbis scripturæ quæ sequũtur possunt esse manifesta. 1. Cor. 1. Quæ stulta sunt mũdi, elegit Deus, &c. Et super illud Io. 1. vbi loquitur de Nathanaële, dicit gl. q̃ Nathanaël, quia doctissimus erat, non est in apostolatum electus. Omnes enim apostoli de indoctis assumpti sunt, vt cõfundantur sapientes. & Aug. Nisi humiliter & fideliter præcederet piscator, nõ humiliter sequeretur orator. & 1 ad Cor. 1. Ignobilia & contemptibilia mudi elegit Deus, & ea quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius. Et super 2. Reg. dicit quædam glo. quæ mũdus per fastum

elationis spernit, Deus per deuotionē humilitatis acquirit; & 1. ad Cor. 1. Infirma mundi elegit Deus, &c. Iac. 2. Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo: Greg. Nonnunquā Dñs quibus magna tribuit, quædā parua reprehensibilia relinquit, vt semper habeant contra quod bellum gerat & deuictis magnis hostibus mentem nō erigant, quando eos adhuc aduersarij minimi fatigant. Sed quid mirum, quando illa superna regio in ciuibus suis ex parte dona pertulit, & ex parte fortiter stetit, vt electi angelorū spiritus, dum alios per superbiam cecidisse conspiceret, ipsi tanto robustius, quanto humilius starent. Permittit etiam Deus Dauid, & Petrū mortaliter peccare, vt sic humiliarentur. Permisit etiā Iudam omnino perire, qui erat de ordine & numero Apostolorū, & societate Domini, vt nullus in quocūque ordine sit, inquit, superbiæ. Et breuiter, omnes miserias quas viri sancti sustinent, ad hoc sunt, ne superbiant. Vnde 2. ad Cor. 12. Ne magnitudo reuelationū extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, angelus satanæ, qui me colaphizet. Greg. Dum vitia tentant nos, proficiētes in nobis virtutes humiliat. Aug. O venenum superbiæ, non nisi veneno tentationis curandū. Et Greg. super Iob, Iebusæū Israël tolerat, vt humana mens de se humilia sentiat, dum minima non superat, & tamen nec per omnia ista domatur superbia humani cordis. Vnde Bern. O mira fatuitas cordis nostri, cuius elationem perfectè dimittere, cuius ceruicosos motus omnino domare, humilitatis tāta materia nō sufficit, quin adhuc superbiat terra, & cinis. ¶ Absque modo videtur Dñs persecutus fuisse superbiam, doctrina, scilicet & exēplo. Doctrina, cùm cōsuluit Luc. 14. Recumbe in nouissimo loco. Non dixit in mediocri loco, sed in nouissimo. Et Mat. 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Et ibidem: Quicūque humiliauerit se sicut paruulus iste, hic maior est in regno cælorū. Exēplo etiam videtur persecutus esse superbiam sine modo in formatione hominis, cùm quasi in eadem veste sociauit purpuram cum sacco, animam carni coniungendo, & ex brutali natura & anima quæ similis est angelicæ naturæ, hominem cōstituit dignissimam creaturam, imò limo terræ copulauit, & iuxta verbum Esa. 50. cælos induit tenebris, & posuit saccū operimentū eorum: quod constat esse factum specialiter contra superbiam. Item absq; modo videtur superbiam persecutus fuisse, cùm ad ipsam destruēdam semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens, & cū pedes discipulorū lauit. Vnde Io. 13. dicit ei Petrus;

Domi

Domine,tu mihi lauas pedes?quasi dicat:Non lauabis mihi pedes in æternum:quia nimia esset hæc humilitas, quæ præcipuè videtur extitisse in passione. Vnde passio eius excessus vocatur. Luc.9.Dicunt aliqui, q̃ nimis potest esse humilis homo, sed quantumcunque humiliauerit se, tamen humilior Christo nõ erit,cùm ipse nouissimus virorum fuerit,Esa.51.

De diuisione superbiæ, PARS III. *quæ habet quadraginta capitula. De diuisione Superbiæ. Et de illa specie superbiæ,quando quis credit se bona sua habere à se.* CAP. I.

POsitis his quæ pertinent ad detestationẽ superbiæ, consequens est,vt diuisiones ad idẽ vitium pertinẽtes ponamus, & prosequamur. ¶Et notandum,q̃ superbia primo diuiditur in superbiam interiorem & exteriorem. Interior autem diuiditur in superbiam intellectus & superbiã affectus. Superbia intellectus quatuor habet species. Prima est,cùm aliquis credit sua bona habere à se. Secunda est,cùm aliquis credit à Deo sua bona habere,sed à suis meritis. Tertia,quãdo credit se habere quod non habet. Quarta,quãdo in opinione sua præfert se aliis. Vnde versus:Ex se pro meritis,falso,plus omnib⁹ inflãt. ¶Prima specie laborabant Philosophi, qui dicebãt, Labia nostra à nobis sunt. De hac specie Iob, 11. Vir vanus erigitur in superbiam, & quasi pullũ onagri se liberum natũ putat. Superbus nihil credit se tenere ab aliquo. Videtur tamẽ q̃ nullus habeat hãc speciem superbiæ. Nullus enim est,qui nõ credat bona sua à Deo habere. Vnde Ber. super illud,Oleũ effusum nomẽ tuũ. Quis tam insanus erit,vt aliunde quã à Deo aliquid habere præsumat? Nemo sanè etiã infidelis videtur esse in hoc errore. Bern. Inexcusabilis est infidelis,si nõ diligat Deũ ex toto corde, tota anima, tota virtute. Nempe clamat intus ei innata iustitia:quia ex toto se diligere debet illum,cui se totum debere non ignorat. Ad quod dici potest,q̃ ideo dicitur superbus credere bona sua à se habere,quia facit ac si crederet. Simili modo loquendi dicitur de aliquo q̃ nõ credit Christũ filium Dei esse: cùm nec terretur eius comminationibus,nec attrahitur promissionibus, nec præceptis obtemperat,nec consiliis acquiescit, vt dicit Bernar.

¶ De sex quæ facit superbus,quasi credat bona sua à se habere,& non à Deo.

SEx verò sunt quantũ ad hoc, quod dicitur superbus facere,quasi credat bona sua à se habere,& non à Deo. ¶Primò, q̃ de bonis suis gloriatur in corde. Vnde Apostolus 1.ad Corint.4. Quid habes quod nõ accepisti? ¶Secũdo,q̃ de bonis suis iactat

se.Iob,31.Si osculatus sum manum meam.In manu intelligitur operatio:in osculo,quod est contractus oris: laudatio propter operis.¶Tertio,quia de bonis suis gratias nō agit Deo.Vnde ingratus dicitur nō cognoscere beneficiū acceptū, eò ꝙ faciat quasi non cognosceret.Et est illud vitiū valde nociuum homini.Bern.Ingratitudo est vētus vrens, siccans sibi fontem pietatis,florem misericordiæ,fluenta gratiæ.Gregor.Non est digna dandis,qui nō agit grates de datis.¶Quarto quia non habentem similia bona,contemnit. Vnde Bernar.loquens Pharisæo. Frustra inflaris aduersus publicanum,qui ideo nō habet vtq; quia non accepit vt tu,Gratias agendo probas te nihil tibi tribuere,cæteros aspernādo prodis quid in corde locutus sis.Non enim iudicares publicanum contemnendum præ te, si non per illo honorandū te censeres.¶Quintò,ꝙ sibi vult viuere,& non Deo.Vera recognitio Domini, est redditio census vel seruitij. Vnde cùm superbus seruire Deo renuit,ipse bona sua se habere à Deo non recognoscit,nisi recognitione verborū quæ est ridiculosa.Ridiculū enim est dicere aliquem, dominum in aliqua arbore sola folia habere.Contumelioſum est etiam domino,ꝙ aliquis eū Dominū fateatur,qui ei seruire dedignatur.¶Sentio facit superbus quasi nō crederet bona sua se habere à Deo,qui de bonis suis Deo non tribuit, quæ ipse requirit per pauperes suos:sed potius obiurgat quærentem,dicens:Vos quæritis quæ nobis commodasse tis: non attendens ꝙ Deus illi bona dedit qui per pauperē ea requirit.Gregorius: Gratuitum putas quod impēdis proximo,velis nolis debitor es:Augustꝰ.dicit tibi Christus,Da mihi ex eo quod dedi tibi:de meo quæro,& mihi non donas.¶Superbia istā valde nociua est homini. Homo enim superbus aliter viueret,si bona sua à Deo sibi data recognosceret,quàm viuat.Et hoc quo ad multa.¶Primo, si hostem suum se fortiorem videret,ad dominum suum pro succursu orationis quasi quendam nuntium mitteret,& de impetrando succursu valde cōfideret,iciens illud Apostoli 1.ad Cor.10.Fidelis Deus qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet cum tentatione proventum,vt possitis sustinere.¶Item si videret ꝙ castrum corporis sui defendere non posset, Domino suo redderet,vt ipsemet defenderet illud.Sicut quidam cùm tentaretur de peccato fornicationis multum,& resistere vltrà nō posset,prosternens se ante Crucifixum,dixit:Domine,terram corporis quam à te teneo, amplius tueri non possum: ego reddo eam tibi,defende eam. Et statim recessit tentatio.¶Item qui

bona

bona sua à Deo recognosceret, ipse de iniuriis sibi illatis se nō vindicaret, sed expectaret, ꝙ dominus suus sibi iustitiam faceret, Prouer. 20. Ne dicas, Reddam malum pro malo: sed expecta Dominum, & liberabit te, à labore scilicet vindicandi, & à debito gehennæ, quo te obligas vindicando. ¶ Item quo Deū solum omnium bonorum suorum dominum recognosceret, tantum eius iudicium formidaret. Non enim timenda est sententia à non suo iudice lata. Sic nec iudicia hominum sunt timenda. 1. ad Cor. 4. Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer. Deinde subditur, Qui autem me iudicat, Dominus est. Item Deo tanquam domino non hominibus placere studeret. Apostolus ad Galat. 1. Si hominibus placerem, Christi seruus non essem. Figuram verò illorum qui sibi attribuunt bona sua, tenent illi qui volebant Ioannem vocare nomine patris sui. Figuram vero illorum, qui bona sua Deo attribuunt, tenet Elizabeth, quæ ait: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes Et merito Ioannes, id est, gratia, vocatur, qui natus est de sterili secundum naturam. Sic bonū opus gratiæ Dei debet attribui, cum anima ex se sterilis sit: nec habeat nisi ex Deo ꝙ bona agat. Psal. Qui habitare facit sterilem in domo matrem filiorum lætantem.

De illa specie superbiæ, qua quis credit se habere bona sua à Deo, sed tantum pro meritis suis.

CAPVT II.

SEquitur de illa specie superbiæ, qua quis credit habere pro meritis suis bona, quæ à Deo habet. Ad cuius vitij detestationem, primo facit hoc, ꝙ vitium illud contrarium est gratiæ Dei, & quodammodo euacuat eam. Si enim dantur hominibus bona pro meritis eorum, quæ gratia Dei erit? Sicut si paterfamilias soluat operario operationem quam ipse meruit, in hoc nullam gratiam ei facit. ¶ Secundo, ꝙ liberalissimum largitorem reputat venditorem, dum ea quæ dominus ei dat, credit se pro meritis emere, in quo Deo magnam contumeliam facit. ¶ Tertio facit ad detestationem huius vitij hoc, ꝙ vitium illud omnino obstruit homini fontem misericordiæ. Si enim laborantes hoc vitio petant aliquid sibi dari à Domino, merito dicit eis dominus, Ite potius ad vendentes, & emite vobis: sicut dicunt virgines prudentes fatuis, Mat. 25. ¶ Quarto facit ad detestationem huius peccati magna fatuitas quæ comitatur hoc vitium ¶ Multiplici verò ratione potest ostendi fatuus qui hoc vitio laborat. ¶ Primo, quia quantumcūque conetur homo, tamen non sufficit soluere, quod Deo debet. Vnde Bern. in lib. de

diligendo Deo. Si totũ me debeo pro me facto, quid addam pro me refecto? Nec enim tam facilè refectus, quàm factus. Si quis non solum de me, sed etiam de quocunque quod factũ est, scriptũ est, Dixit & facta sunt. At verò in reficiendo, & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura: nec tantũ dura, sed etiã indigna. In primo opere me dedit, in secundo se. Et vbi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus me pro me debeo, & bis me debeo, quòd Deo retribuã pro se? Nam etiã si me millesies rependere possem, quid sum ego ad dominum? quanta ergo fatuitas est, ꝙ homo credat pro meritis suis bona sua habere, cum non sufficiat soluere Deo, quod debet? Solutio enim debiti recipientem non obligat, sed debitorem absoluit. ¶ Secũdo potest ostendi fatuus qui bona sua credit habere pro meritis, quia bene operando facit ipse propriã vtilitatẽ, & non Dei. Deus enim bonorũ nostrorũ non eget. Luc. 17. Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, Serui inutiles sumus, quod debuimus facere, fecimus. In quo verbo innuuntur nobis duæ dictæ rationes: scilicet ꝙ bene operãdo soluimus quod debemus, & ꝙ Deo inutiles sumus, vel ad minus reputare debemus: vnde timere debemus quasi serui inutiles, illã sententiã domini Matt. 25. Inutilẽ serui proiicite illum in tenebras exteriores. Quid ergo debetur homini ex hoc, quòd propriã vtilitatẽ facit? ¶ Tertiò potest ostendi fatuus per hoc, quòd ipse nihil dat Deo, nisi prius hoc Deus dederit illi. Vnde dominus Iob 41. Quis dedit mihi vt reddam ei? Et Dauid ad dominum 1. Paralipo. vlti. Quæ de manu tua suscepimus, dedimus tibi. Et Esaiæ 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis domine. Et Aug Domine, superetogatur tibi, vt debeas, & quis habet quicquam nisi tuũ? Reddis debita nulli debens, dans debita nihil perdens. Et Bern. Non sunt talia merita, vt propterea vita æterna debeatur ex iure, vt Deus eis iniuriam faceret, nisi eam donaret. Nam vt taceã, ꝙ multã Dei sint dona, & ita homo magis propter ipsa debitor est domini, quàm Deus homini, quid sunt omnia merita ad tantam gloriam? Non enim sunt condignæ, &c. ¶ Quartò, quia opera bona nostra ex se sunt velut moneta absque argento. Gratia enim Dei valor est in operibus: sine ea sunt opera velut falsa moneta, qua nihil potest emi ab eo qui falsitatem illam agnoscit. ¶ Quinto, fatuus est talis, quia in oculis nostris frequẽter videtur merita, quæ in oculis Dei sunt demerita. Iob 4. Ecce qui seruiũt ei nõ sunt stabiles, & in angelis suis reperit prauitatẽ. Quanto magis hi qui habitãt domos luteas, &c. & Esa. 44. Facti sumus vt immũdi omnes nos,

vnde

vnde quasi pannus menstruatæ vniuersæ iustitiæ nostræ. Gregorius: Sæpe iustitia nostra ad examen iustitiæ diuinæ deducta iniustitia est, & sordes in cõspectu iudicis, quod fulget in æstimatione operantis. Nullus ergo de suis meritis confidat. non modicum valet ad meritũ, scire q̃ non sufficiant merita. Bernardus: Exaggera quantum vis merita, & extolle sudores, melior est misericordia Domini super vitas. Idem: Meum meritum est, miseratio Domini. Idem: Vapulem sanè vt male operans, si fortè immerita verbera cõputentur, fortè miserebitur flagellato, qui in me non inuenit meritum quod remuneret Idem: Nemo se sedu cat, quia si bene cogitare voluerit, inuenier proculdubio, quia nec cum decẽ millibus possit occurrere ei qui cum viginti milli bus ad se venit. Et est sumptũ de Luca 14. Idem: Spiritussanctus illos quos repleuerit & spiritu feruere, & veritate agnoscere facit: quia sola misericordia est quæ homines præuenit & perducit. Et subdit: Multum sibi de hac misericordia vndique attraxerat Dauid cũ diceret: Misericordia eius præuenit me, & misericordia tua subsequetur me, & misericordia tua magna est super me, & misericordia tua ante oculos meos est: & qui corripit me in misericordia, & in miseratione, & Deus meus & miseri. mea.

De superbia qua quis credit se habere quod non habet. PARS III.

SEquitur de tertia specie superbiæ pertinente ad intellectum, quæ est quando quis credit se habere bonum quod non habet, Ad cuius vitij detestationẽ. ¶ Primo potest valere cõmẽdatio eius contrarij. Vnde Bernard. Magna & rara virtus profectò est, mirabilẽ te apparere, & cõtemptibilem reputare. Ego cæteris virtutibus mirabilius hoc iudico. Sic econtrario dici potest, quòd valde magnũ vitium est, te miserabilem apparere, & laudabilẽ reputare. Hoc cæteris vitiis mirabilius iudicandum est. ¶ Secundò, maledictionem imprecatur Esaias laborantibus hoc vitio, Esaiæ 5. Væ qui sapientes estis in oculis vestris. ¶ Tertiò, quia hoc vitium impedit hominem à gratia. Prouer. 26. Vidisti hominem sapientem sibi videri, magis illo spem habebit insipiens. ¶ Est autem triplex ratio, quòd hoc vitium impedimentum sit Dei gratiæ. ¶ Prima est, quòd laborans hoc vitio, gratiam Dei non petit, cùm credit se eam habere: & quia non petit, ideo non accipit Sene. Ideo imitari nolumus, quia nos optimos credimus. ¶ Secunda, quia tali non libenter dominus dat gratiam suam, quia scit quòd non esset gratus, cùm ipse iam credat eam habere: & sic quasi perderet dominus gratiam suam, &

illi eam daret. Bernardus: Nũquid non perit quod datur ingrato? ¶ Tertia est, quòd ille quasi plenus est de nihilo: ideo nõ potest capere aliquid. Bernardus: Non est quo se immiscat vanitas, vbi totum occupat charitas. Ita nõ est quo se immiscat veritas, quando aliquem occupat falsitas. ¶ Quartò, facit ad detestationem huius delusio magna, quæ fit laborãtibus hoc vitio. Deluditur etiam eis sicut delusum est cuidam rustico portanti agnum venalem ad forum: quem quidam leccator videns, dixit sociis suis, Vultis habere agnũ quem portat rusticus? Illi dixerunt, Volumus. Et ipse disposuit per diuersa loca socios, per quæ rusticus erat transiturus, dicens quòd quilibet eorum quæreret si rusticus ille vellet vendere canem illum. Et cũ primus quæreret? Respondit rusticus, quòd non esset canis, sed agnus. Sed cum quæsiuissent alij similiter, deinde credidit de agno quòd canis esset. Sic superbus plus adulatoribus, quàm sibi credens, deinde credit se habere bonũ illud quod prius certissimè sciebat se non habere. Sen. Monstrabo tibi quid omnia possidentibus desit, ista scilicet. hominem qui verum sibi dicat, & hominem intermẽtientes stupentem ipsa consuetudine proiectum, blanda auditem, aduersa producat. Sic adulatores faciunt de superbo sicut de vesica pueri, quam vnus aliquantulum inflat, alius plus, & tertius plus, donec bene inflata est. Sic vnus adulator inflat superbum, alius verò amplius inflat. Seneca: Omnium adulatorum vnum officiũ, vna intentio est, quis blandissimè fallat. ¶ Quintò, facit ad detestationem huius vitij hoc, quòd hominem in tãta cæcitate ponit, vt etiam cæcitatem suam agnoscere non possit. Alij cæci saltem cæcitatem suam agnoscũt, licet alia cognoscere non possint. ¶ Vltimo facit ad detestationem huius vitij hoc, quòd diabolus facit de tali saccum, non solum ad continẽdum vilia, sed etiam ad continendum nulla.

¶ *De remediis contra superbiam.*

TRIPLEX autem potest esse remedium circa hoc vitium. ¶ Primum est, frequens meditatio proprij status. Bernard. Meditatio quid desit docet, oratio ne quid desit obtinet. Et est illud valde vtile homini, & Deo valde placet, ꝙ homo se inspiciat sæpe. Bernardus: Illam animam diligit Deus quæ sine cessatione se considerat, & sine simulatione se considerando iudicat. Idẽ: Si noueris mysteria omnia, noueris alta cœli, lata terræ, profunda maris: si te non noueris, eris similis homini ædificanti sine fundamento, ruinã, non structuram faciens. ¶ Secundum, vt corrigenti exhibeatur facies hilaris, adulãti tristis. Sic enim fiet

vt

vt à multis corrigaris,& à nullis adulatoribus decipiaris. Nemo enim inuito auditori libenter narrat, vt ait Hieronym. Econtra tio autem multos inuenit adulatores, qui libẽter eos audit. Prouer 29. Princeps qui libẽter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios. ¶ Tertium est, vt speculum sacræ scripturæ faciei mentis sæpe opponatur. Vnde Grego. sacra scriptura tanquam speculum mentibus nostris opponitur, vt si quid in ea fœdum fuerit, verius videatur.

De superbia intellectus, qua quis præponit se alijs in æstimatione sua.

CAP. IIII.

SEquitur de quarta specie superbiæ, quæ est quãdo aliquis in æstimatione sua præponit se aliis. Quæ est magna rusticitas, & magna fatuitas, & magna iniquitas. Quòd sit magna rusticitas, patet per hoc, quòd laborans hoc vitio quasi vult sedere altior aliis in hospitio ꝓprio, & ibi maximè inhonorat homines, vbi deberet maximè honorare eos, scilicet in ꝓpria domo. Nõ sic faciebat Abraham, qui dicit Genes. 18. Loquar ad Dominum meum, cũm sim puluis & cinis, vbi dicit Greg. Apertè cernimus in quo loco se posuerat, qui sepuluerem & cinerem etiam cùm domino loqueretur, æstimabat. Qua ergo pœna feriendi sunt qui ad summa non proficiunt, & de minimis se extollunt?

¶ *Quòd stultum sit se aliis præferre.*

QVOD autem magna fatuitas sit se aliis præponere, patet, Primò, per hoc, quanto quis magis se appretiat, tanto minus apptetiabitur à Deo, & tanto minus valet. Exemplũ in Saule, qui cùm esset paruus in oculis suis, factus est rex. Econuerso autem cùm magnus esset, à regno deiectus est. 1. Re. 15. Despicientẽ autem se Deus appretiat. Psal. Cor cõtritum & humiliatum Deus non despicies. Secũdo, per incertitudinem quam habent homines in præsenti vita de bonitate sua vel aliena. Eccl. 9. Sunt iusti & sapientes, quorũ opera sunt in manu Dei. & tamen nescit homo vtrum amore an odio dignus sit. Et licet homo præsentialiter certus sit de bonitate sua vel malitia aliena, finaliter tamen incertꝰ est: qui enim hodie est homicida, forsitã in Dei prouidẽtia est de ordine Cherubim: & licet tu modo sis bonus, tamẽ in Dei præsciẽtia fomes affixus infernali patibulo. Eccl. 8. Vidi impios sepultos, qui cũ adhuc viuerent in loco sancto erant, & laudabãtur in ciuitate quasi iustorũ operũ. Vidit Salomon spiritu ꝓphetico sepultos in inferno, qui in mũdo isto sancti credebãtur. Ideo nulli debet se homo cõparare. Bernar. Noli te cõparare maioribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli vel vni. Nemini

re nō dico præponas: sed nec præsumas comparare. Idem: In anima planè non est timenda quantalibet humiliatio, horrenda autē nimiúmque pauēda vel nimia temerè præsumpta erectio. Et est competens exemplum de illo qui ingreditur per ostium bassum, cui nō nocet quantumcunque se inclinet: sed si eleuauerit se plus debito, lædet caput suum, quod accidit his qui per humile ostium paradisi nolunt ingredi. Augu. Ostium paradisi est humile: quod si sano capite volumus intrare, oportet nos capita demittere. ¶ Tertiò, per hoc, ꝙ æstimatio qua aliquis præfert se aliis apud Deum, cui cogitatio locutio est, quædam ostentatio est propriarum diuitiarum, & obstruit sibi fontem diuinæ misericordiæ. Bernardus: Pharisæus exsufflat diuinam misericordiam dum dissimilat miseriam. ¶ Quartò, per hoc, ꝙ talis vult esse iudex suiipsius, cùm proprius amor homines fallat in iudicio suiipsius. Bernardus: Amor sicut nec odium, veritatis nescit iudicium. Idem de legibus humanis statutum, & in causis tam ecclesiasticis quàm secularibus scio seruatū, homines speciales amicos causantium non debere admitti in iudiciū, ne vel fallāt, vel fallantur amore suorum. quòd si culpam amici tui iudicio filius amor aut minuit, aut prorsus abscondit: quāto magis amor tui tuum contra te iudicium fallit? Senec. Ita ferè comparata est omnium natura hominum, vt aliena melius iudicet quàm sua. Tali potest dici, Tu iudicium de teipso facis, iudicium tuum non est verum. ¶ Quintò, quia tales credunt solem iustitiæ nec lucem dare, nisi in domo conscientiæ eorum, quod indubitanter magna fatuitas est Vnde Bernar. Nolo vt nusquam arbitreris lucere diem, nisi in cella tua: nusquam esse serenum, nisi penes te: nusquam operari gratiam Dei, nisi in conscientia tua: malo te cogitare vbique esse serenum, nisi apud te: & peius de te, quàm de aliquo alio æstimare.

¶ *Quòd sit magna iniquitas se præferre aliis, quantum ad Deum.*

INIQVITAS etiā magna est præferre se aliis, & quo ad Deū & quo ad proximū. Quantū ad Deū, quadrupliciter est iniquus qui se aliis præponit. ¶ Primo, in hoc, ꝙ iudiciū datū filio Dei sibi vsurpat. Ioan. 5 Omne iudiciū dedit filio. ¶ Secundò, ꝙ opus eius despicit. Prou. 14. Qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius qui fecit talem. Multum displicet mulieri qui despicit filium suū, vel artifici, cū quis despicit opus eius: ita Deo displicet, cùm quis despicit creaturas eius. ¶ Tertio, quia cùm se solū bonum credit, quodammodo de Deo male sentit: & de sapientia Dei malè sentit, qui credit quòd Deus in vno solo loco diuitias po-

posuerit. Et de bonitate eius male sentit, cùm credit quòd aliis Deus non sit bonus, nisi sibi: vel credit quòd aliis sit parum bonus, in quo Deo derogat. Vnde super illud Matt. 5. Qui dixerit, fatue: dicit glo. Non modicus furor est, quē Deus sale sapientiæ condiuit, infatuatum dicere, & saliēti Deo derogare. ¶ Quarto, iniquus est talis in Deū: quia dum ipse Deus est magnus in se, in eo quodammodo paruus est, cum contrario modo oporteat esse. Oportet enim hominē minui, vt Deus in eo crescat: iuxta illud præcursoris Ioan. 3. Illum oportet crescere, me autē minui.

¶ *Quòd sit magna iniquitas se præferre aliis, quantum ad proximum.*

IN proximū verò iniquus est, qui se præfert aliis, dupliciter. ¶ Primo quia præsumit proximū iudicare, in quo nō habet iudicium, & cōtra prohibitionem domini, Matt. 7. Nolite iudicare, & nō iudicabimini. & Apost. Rom. 14. Tu quis es qui iudicas seruum alienū? Domino suo stat aut cadit. ¶ Secundo, quia iniquè iudicat eū, & quasi habet stateram dolosam, cum pro vno peccato quod scit de proximo suo, ei præponit se, cum se sciat multa peccata cōmisisse. Præterea nescit circūstantias peccatorū in proximo, quæ multū possunt diminuere peccatum eius: nescit enim qua intētione fecit, vtrum ex surreptione vel debilitate, vtrū ex ignorantia vel ex certa scientia, vtrū casu vel ex proposito & vtrū ex vehemētia tētationis. Itē pro ridiculosa argumēta tione quā nō auderet etiā recitare in scholis, proximū suū iudicat malū, vel pro aliquo leui signo. De hac statera, Prou. 11. Statera dolosa abominatio est apud Deū: qui sapiēs esset, lōge peccata sua maiora q̄ aliorū æstimaret, cū melius cognoscat circūstantias peccatū suum aggrauantes, quàm circūstantias quę aggrauant peccata aliorum. Vnde Bern. Qui perfectè semetipsum examinādo intelligit, suo peccato nullius peccatū par esse existimat, quod non sicut suū intelligit. Homini qui se præfert aliis qui de se solo bonā habet opinionem, quandoq; ita accidit, sicut accidit Amā, qui de se solo credebat q̄ à rege esset honorādus, cū à rege esset suspendēdus, Esther 6. Cogitās Amā in corde suo, q̄ nullum aliū rex nisi se vellet honorare, respōdit, &c. Et subditur, q̄ suspensus est Amā in patibulo quod parauerat Mardochæo: Mardochæū verò quē Amā suspendere voluit, rex honorari præcepit. Sic ille qui alium iudicat, quandoque est condemnandus: & qui ab eo iudicatur, ad regnum est sublimandus.

De diuisione superbiæ affectus. Et primo de præsumptione, & de triplici damno quod ex ea prouenit. CAP. V.

Super

SVperbia affectus, diuiditur in præsumptionem, & appetitum propriæ excellentiæ. Primo igitur prosequemur de præsumptione. De qua primo ostendemus quantum præsumptio homini sit timenda. Secundo præsumptuosos homines fatuos esse. Tertio distinguemus diuersas species præsumptionis. ¶ Tripliciter potest ostendi q̄ valde timenda est præsumptio. ¶ Primo per hoc, quòd dominus cum tāto damno & iactura animarum voluit huic morbo mederi. Ideo enim distulit incarnari longo tempore, vt præsumptio in homine destrueretur. Noluit enim venire donec homo de lege naturali & scripta conuinceretur, quòd neutra iuuari potuisset. ¶ Secundo per hoc quòd dominus aliquando viros sanctos permittit cadere in aliquod manifestum peccatum mortale, ne de se præsumant. Augustin. Audeo dicere, superbis esse vtile cadere in aliquod apertum & manifestum peccatum, vnde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderāt. Salubrius enim sibi Petrus quādo fleuit displicuit quàm placuit quando præsumpsit. ¶ Tertiò per hoc, quòd multiplex damnum prouenit ex præsumptione: & est triplex damnū quod inde prouenit. Deus enim præsumenti de se, auxilium suū subtrahit: subtracto Dei auxilio homo in bono nō proficiet, & tandem in malo corruit. De primo, Iudith 6. Præsumentes de se & de sua virtute gloriantes humilias. De secūdo super illud Psal. Infirmata est, tu verò perfecisti eā. Non firmaretur, inquit Aug. nisi infirmaretur. Idem, Multos impedit à firmitate prę̄sumptio firmitatis. De ruina quam facit præsumptio, patet in Petro, qui vilius omnibus corruit, quia præ cęteris prę̄sumpsit. De prę̄sumptione eius Marci 14. Et si omnes scandalizati fuerint in te, sed non ego. & Luc. 22. Domine, paratus sum tecum in carcerem, & in mortem ire. De ruina eius, Matt. 26. qualiter ad vocem ancillæ Christum negauerit. Vnde Aug. loquens ei: Vbi dixisti, sufficio, ibi defecisti: vbi tibi placuisti, ibi periisti.

¶ *De fatuitate illius qui de se præsumit.*

FATVITAS verò de se prę̄sumētiū ostēditur, Primo per verba scripturæ quæ infirmitatē humanā ostēdūt. 2. Cor. 3. Non q̄ sufficiētes simus aliquid cogitare ex nobis, &c. Si nō sufficit homo ad bene cogitādū qđ minimū est inter bona opera, quomodo sufficiet ad alia? Io. 6. Nemo venit ad me. nisi Pater meus traxerit illū. Itē dicit Ecc. Cātic. 1. Trahe me post te, ibi dicit Ber. in persona ecclesię: Domine, scio me nequaquā esse peruenturū ad te, nisi gradiendo post te. Sed neque hoc quidem, nisi adiutus à te. Ideo precor vt trahas me post te. Beatus siquidē est, cuius auxilium

rilium abs te. Ascẽsiones in corde suo disposuit in valle lachrymarum, peruenturus quandoque ad te in mõtibus gaudiorum. Osee 13. Ex te perditio tua Israël: tantummodo ex me auxilium tuum. Et Psal. dicit homo: spiritus vadens, & non rediens, quia per se vadit homo ad peccatum, sed per se non redit. Nauis per se descendit in rapida aqua, sed per se non ascendit. Piscis per se intrat in nassam, sed non per se exit. Terra spinas & tribulos per se profert, sed nõ profert per se triticum. Sic homo per se potest facere malum, sed non bonum. Io. 15. Sine me nihil potestis facere. Vnde Augustinus loquens de negatione Petri, dicit: Hic cognoscitur quàm verum sit, Sine me nihil potestis facere. Ecce ad vnius auræ impulsum firmissima columna cõtremuit. ¶ Secundo per collationem imbecillitatis nostræ ad fortitudinem hostium nostrorum: nos enim sumus quasi locustæ gigantibus infernalibus comparati, qui sunt hostes nostri. Valde ergo fatuus est, qui de se præsumit. In Deo tamen possumus etiam gigantes vincere. vnde Origenes super Numeris, vbi loquitur de exploratoribus missis à Moyse. Vult dominus Iesus res mirabiles facere, vult de locustis superare gigantes, & de his qui in terra sunt cælestes vincere nequitias. ¶ Tertio exemplis vitorum fortium, qui corruisse leguntur. Sicut exemplo Petri. Dauid, Salomonis, & similium. Gregorius, Dauid cadente nemo superbiat. Multos legimus in monte præsumptionis corruisse. vnde multum fugiendus esset mons iste. vnde Augustinus: Multum instrenuus est, qui illuc ire contendit, vbi multos corruisse conspicit. In monte hoc ceciderunt qui operãtur iniquitatem. Præcipue potest agnosci fatuitas pręsumentium de se per experientiam propriæ imbecillitatis. Leuem enim correctionẽ vel modicum verbum sustinere nequimus. Quomodo ergo magna præsumimus, qui modicum non possumus? Fatuitatem præsumentium de se insinuat nobis Salomon, Prou. 14. dicẽs: Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit & confidit.

¶ *De quatuor speciebus præsumptionis.*

SEQVITVR de speciebus præsumptionis. Et possum⁹ distinguere quatuor species ipsius. ¶ Prima species est, quãdo aliquis præsumit, qđ alij nõ præsumunt. Sicut illi qui noua præsumunt præferẽtes se anteces̃oribꝰ suis, & qui corã aliquibus sibi ęqualibus, vel maioribus præsumũt qđ nõ ipsi. Ad hãc speciẽ præsumptionis videtur referri illud Ecc. 32. Audi tacẽs simul & quærẽs, & in medio magnatorũ loqui nõ præsumas. ¶ Secunda est, qñ aliquis præsumit, de quo præsumendũ nõ esset. Vt cùm aliquis

præsum

præsumit de viribus suis, vel de amicis carnalibus, vel de diuitiis. Contrà videtur pertinere ꝙ dicitur Iere. 17. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnē brachiū suū. Et subditur: Benedictus vir qui cōfidit in domino, &c. Et illud Esa. 36. Ecce cōfidis super baculū arundineū confractū istū, super Ægyptū: cui si innixus fuerit homo, intrabit manum eius, & perforabit eam. Et illud Prouer. 11. Qui cōfidit in diuitiis suis, corruet. ¶ Tertia est, cū quis præsumit aliquid ante tēpus: vt cum quis præsumit de victoria, qui est adhuc in pugna. Ad quod refertur illud Iob, 12. Memēto belli, nec vltrà addas loqui. Et illud 3. Regum 20. Non glorietur accinctus æquè vt discinctus. Et vocat glossa accinctū illū, qui indutus est armis, & adhuc est in acie. Discinctū verò, qui victor est, & iam arma deposuit. Ad idē potest referri quod dixit quidā pater cuidā fratri decēti: Ego sum mortuus mundo. Et si tu mortuus es, ait, pater diabolus tamen mortuus non est. Ad hanc speciē præsumptionis pertinet, quando aliquis præsumit de perfectione, qui adhuc est in inchoatione. Quantūcunque aliquis profecerit, semper reputare se debet incipientem. vnde Eccl. 18. Cum consummauerit homo, tūc incipit, &c. Greg. in Moral. Nescit mens per torporē veterascere, quæ semper studet per desiderium inchoare. Idem: Si à bonis inchoatis nolumus lassescere, valde necesse est, vt semper ea credamus nos inchoare. Vnde Dauid: Et dixi, Nūc cœpi. & Isa. 3. Patrē vocabis me, & post me ingredi non cessabis. Et Eccl. 43. A luna signū diei festi luminare quod minuitur in consummatione mēsis. Sic vir iustus quāto perfectior efficitur, tāto in oculis suis minuitur. ¶ Quarta species præsumptionis est, quādo aliquis præsumit quod est supra vires suas. Sicut cū aliquis præsumit ꝙ exibit à peccato cum voluerit. cū tamē casum in peccatū modo cauere nō possit, de qua præsumptione Ecc. 29. Repromissio nequissima multos perdidit. De hac præsumptione dictū est amplius vltimo capit. circa finē, de Luxuria. Ad hāc etiā speciem pertinet, quādo aliquis insufficiens recepit curā animarum, & promittit se alios à lupo infernali liberare, cū ipse iam sit in ore ipsius. Ad destruendū vitiū præsumptionis posuit dominus hominem iam formatū in paradiso: vt legitur Genesis 2. Ipse homo non posuit se ibi, imo etiam positus à Deo ibi stare non potuit. Quomodo ergo in cęlesti paradiso se viribus suis ponet?

De appetitu propriæ excellentiæ, quæ in tres species distinguitur. Et primo de appetitu dominij, & eius detestatione.

CAPVT VI.

Dictum

DIctum est de speciebus præsumptionis, consequẽter dicendum est de appetitu propriæ excellẽtiæ. Et cum sit triplex excellentia, scilicet excellentia dominij, & excellentia magisterij, & excellentia simplicis excessus, quando scilicet aliquis excellit alium in aliqua gratia, ita tamen quòd non est superior ad eum: adhuc poterit distingui appetitus propriæ excellentiæ in tres species, scilicet in appetitum dominij, in appetitum magisterij, & appetitum simplicis excessus. De appetitu verò dominij, primo prosequemur. Qui ideo peccatũ est, quia locus dominij proprij, excellentiæ locus Dei est, nec debet ab homine appeti. Naturaliter enim inter homines æqualitas esse debet, nec est homo subiectus homini, nisi per peccatum in bestiã sit conuersus, & sic quodammodo homine inferior sit factus. vnde Gregorius in Moral. Non est homini data prælatio, vt dominetur hominibus, sed bestiis terræ, & volucribus, & piscibus: id est, hominibus in eo quòd induunt faciem horum: vbi enim non delinquimus, pares sumus, & est sumptum illud de Genesis 1. super hoc verbo, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, &c. Et subditur, Præsit piscibus, &c.

¶ *De his quæ faciunt ad detestationem huius vitij.*

AD detestationem verò huius vitij, Primo possumus vti dissuasionibus quæ faciũt scripturæ de hoc vitio, & de multis pauca ponamus. Vnde Eccle. 7. Noli quærere ab homine ducatum, neque à rege cathedram honoris. Sicut ad regem specialiter pertinet ponere aliquem in regno suo, qui loco eius sit: & regi iniuriaretur, qui ab alio quàm à rege sine eius cõsensu obtinere vellet. Sic Deo iniuriam facit, qui ab alio quàm à Deo dignitatem quærit. Itẽ Eccl. 7. Noli quærere fieri iudex, nisi virtute valeas irrũpere iniquitates: sicut in conflictu corporali, hostes præcipue irruunt super regem: sic hostes spirituales, scilicet vitia & dæmones, irruunt præcipuè super illum, qui in dignitate est. Vnde oportet eum virtutem habere dirumpẽdi eos. vnde Hieronym. Caue honores, quos sine culpa tenere non potes. Sublimitas horum, magnitudo scelerum est. Et Gregor. in Pastoral. Pollens virtutibus inuitus, & coactus accedet ad regimẽ animarum. Si ille qui virtutibus pollet, inuitus debet accedere, quid de illo qui vitiis sordet? Ille vno modo debet accedere: & si accedit, damnosum est & sibi & populo. De damno populi, Prouerbio. 28. Regnantibus impiis ruinæ hominum. Item leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps impius super populum pauperem, Item: Dux indigens prudẽtia multos opprimit per calumniam,

& Prou

& Prouerbiorum 29. Cùm impij sumpserint principatũ, gemet populus. Damnum autem quod incurrit, qui cùm indignus sit, sublimatur: dicit Aug. In nullo sentio Deum ita iratum mihi, quàm in hoc ꝙ cùm indignus essem poni ad remum, positus sum ad ampluſtre, siue ad gubernaculum in capite regiminis ecclesiæ. ¶ Secundo ad detestationem huius vitij valent exempla, & de multis exemplis pauca ponamus. Et primo exemplo Christi, de quo dicitur Ioan. 6. ꝙ cùm quidam vellent eum regem facere, fugit: quærentibus autem eum ad mortem, vltro se obtulit. Io. 18. Quærentes autem se ad regimen, fugit: vt ostenderet quod quibusdã potius expediret esse mortuos, quàm esse in loco dignitatis. Hoc ipsum cõfitentur aliqui nobiles & potentes, ꝙ potius expediret eis esse leprosos, quàm esse in statu in quo sunt. Hoc exemplo vtitur Apostolus ad Hebr. 12. Curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes remuneratorem fidei, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem. De Augu. similiter qui fugiebat ab omni ciuitate quæ non habebat episcopum, ne in episcopum raperetur. Inuenitur etiam de quodam nomine Gaufredo priore Clareuallensi, ꝙ quum electus esset in episcopum Tornacen. & ab Eugenio papa, & abbate suo sancto Bernard. cogeretur onus episcopatus subire: ipse prostratus ad pedes abbatis, & clericorum qui se elegerant, in modum crucis, ait: Monachus fugitiuus si me eiicitis esse poteto, Episcopus verò nunquam ero. Cui laboranti in extremis, quidam monachus ei charus assistens ait: Chare mi, oro te vt si potes, statum tuum mihi post mortem reueles. Cui oranti post mortem eius corã altari appatuit in visione Gaufredus, dicens monacho: Ecce assum Gaufredus frater tuus. Cui ille: Chare mi, quomodo est tibi? Cui ille: Bene: sed reuelatũ est mihi à sancta Trin. ꝙ si promotus essem in episcopũ, fuissem in numero reproborũ.

¶ *Quod ambitiosis sit male peius, peßime, dum tendunt ad dignitatem.*

TERTIO potest valere ad detestationem huius vitij hoc, ꝙ ambitiosis male est dũ ad dignitatem tendunt: peius est eis eum ipsam iam acquisierunt: pessimè erit eis cum punientur de hoc, ꝙ in dignitate male se habuerunt. Quòd male sit ambitiosis, dum ad dignitatem tendũt, Primo patet ex verbis Senecæ dicentis: Quæcunque eminere videntur, quamuis pusilla sint, & tantummodo comparatione humillimorum extent, per difficiles & arduos tramites adeuntur. Confragosa ad fastigium dignitatis via est. Item Philosophus: Hoc maximum malum ha-

ber

bet ambitio, & non respicit vel Deum, vel se, vel alios, sed per fas & nefas, & mille pericula ad dignitatē tendit quam appetit. Ambitiosus semper est pauidus. Timet enim ne quid dicat vel faciat, quod in oculis hominū displiceat, honestatē mentitur, humilitatē simulat, cunctis adulatur, cunctis inclinat, omnium est seruus & tributarius: grauem pugnā habet in se, dū iniquitas pulsat animū, & ambitio cōtinet manū. Quòd autem valde male sit ambitioso, cum iam habet dignitatem, multipliciter potest ostendi. Primo ex verbis Bernar. dicētis: O ambitio ambientiū crux, quomodo omnes torques, & omnibus places? Nil acerbius cruciat, nil molestius inquietat, nil tamen apud miseros mortales celebrius negotiis eius. Idem Senec. Nemo ex his quos purpuratos vides, felix est: non magis quàm ex illis quibus sceptrū vel chlamydē in scena fabulæ assignāt. Qui in loco dignitatis sunt, sunt in maiori periculo, & quo ad corpus, & quo ad animā frequenter. Vnde Hieronimus: Honores secum pericula trahunt: cito periclitatur potestas, & quāto maior honor, tanto maiora pericula. Idem: Altissimi montes crebris fulminibus feriuntur. Vnde August. Quanto in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Interdum principes propter magnū periculum in quo sunt, non audent etiam ire in propriam ciuitatem, nisi ab armatis circundentur, quod non est parua miseria. Vnde Tullius: Nónne millies melius est perire, quā in sua ciuitate sine armatorum præsidio non posse viuere? In maioribus etiam criminibus sunt frequenter qui præsunt. Vnde Iere. 3. Ibo ad optimates, & loquar eis. Ipsi enim cognouerunt viam Domini, & iudicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula. Et in eodē ca. in fine: Inuēti sunt in populo meo impij insidiātes, quasi aucupes laqueos ponentes, & pedicas ad capiendos viros. Sicut decipula plena auibus, sic domus eorum plenæ dolo. Ideo magnificati sunt & ditati in terra. Incrassati sunt, & impinguati, & præterierunt sermones meos pessimè. Vnde Seneca: Abstrahunt à recto diuitiæ, honores, & potentiæ, & alia quæ in opinione nostra sunt cara, pretio sui vilia. In maiori etiam labore sunt tales. Vnde signati sunt per duo operimenta superiora quæ in tabernaculo erant de pellibus arietum, propter æstuum & imbrium defensionem: de quibus habetur Exodi vicesimo quinto: Operimenta illa custodiebant operimentum inferius quod erat valde pretiosum. Sic illi qui præsunt, custodiunt filios Dei, quos ipse tenerè diligit, nec vult incommoditatibus & vexationibus exponi. Vnde

Greg. Misericors Deus, quos tenere diligit, ab extremis actionibus abscondit. Nam & paterfamiliàs, ad eum laborem seruos mittit, à quo subtiles filios suspendit. Et inde filij sine vexatione decori sunt, vnde serui in puluere deturpantur. Capa pluuialis non ideo superponitur cæteris vestibus, quia charior habetur, sed vt potius sola deturpetur: nec fit hoc principaliter ad vtilitatem capæ, se cæterarum vestium. Sic qui superior est, nō debet se reputare cæteris meliorem. Debet etiam credere se in statu illo positum propter vtilitatem populi, non propter honorem. Expedit enim vt vnus homo moriatur pro populo, id est, laboriosæ vitę & periculosæ exponatur, quæ est velut mors quædam. Multi tamen sic fatui sunt, vt mortem istam appetāt, & dulcedinem quietæ vitæ fastidiant. Vnde Gregor. Cessationem à laboribus mundi Dominus imperat: sed vesana mens plus assequi aspera carnaliter, quàm tenere blanda spiritualiter gaudet. Habentes manna fastidiunt, & cæpas desiderāt, quæ non sine lacrymis comeduntur. Præterea ambitiosi ex dignitate quam appetunt, non obtinent honorem, quem intendunt. Non enim honorantur ex dignitate, sed potius dignitas exhonoratur & deturpatur ab ipsis. Ideo egregiè de Cæsare Tullius ait? Cæsar cum quosdam honorare voluit, non ipsos honestauit, sed ornaméto deturpauit. Boëtius: Quāto maior est dignitas, tanto despectiores improbos facit. At nō impune. Reddunt nanque improbi parem dignitatibus vicem, quas ipsi sua contagione maculant. Et licet valde male sit ambitiosis, dum sunt in dignitate? deterius tamen erit eis cum pro abusione sua punientur. Vnde Hiero. In maiori gradu maior sine dubio pœna. Et Sap. 6. Potentes autem potenter tormenta patientur. Et Apocalypsis decimo octauo, Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantum date illi tormentum & luctum. ¶ Quarto potest etiam ad huius vitij detestationem facere hoc, q̄ vitium istud est valde efficax ad homines capiendos. Vnde quidam: Plurima cum soleant hominum corrumpere mores, Fortius euertit fœmina, census, honor. Idem: Quem res nec fœmina vincere possunt, Subiugat ambitio. ¶ Quinto possumus etiā vti ad detestationem huius vitij, parabola illa Iudic. 9. Ierunt ligna, vt vngerēt super se regē: dixerúntq; oliuæ: Impera nobis: quæ respondit: Nunquid possum deserere pinguedinem meā, qua dij vtūtur & homines, & venire vt inter ligna promouear? Dixerunt ligna ad arborē ficū? Veni, & super nos regnū accipe. Quæ respōdit eis: Nunquid possum deserere dulcedinem meam fru-

Ctúsque

&ísque suauissimos, & ire, vt inter cætera ligna promouea? Locutáq; sunt ligna ad vitē: Veni & impera nobis. Quæ respondit eis: Nunquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter cætera ligna promoueri? Dixerúntq; omnia ad rhamnū: Veni & impera super nos. Quæ respondit eis: Si verè me regem vobis constituitis, venite & sub vmbra mea requiescite. Ligna super se regem vngunt, quando aliqui aliquem eligūt, vt eis dominetur: Notāter autē dicūtur, eum vngere Occasionem enim dant vt vnctè & mansuetè debeat se habere erga eos, in hoc, ꝙ eum sibi præficiunt, & sibi præponunt. Valde enim peruersum est eos exhonorare, qui eū in honore posuerunt, & potestate de manu aliorum accepta in oppressionem ierunt. Vtique peruersitas est figurata Matt. 27. in hoc, quòd milites præsidis accipientes arundinem de manu Christi, percutientes inde caput eius. In arundine enim quæ vacua est, intelligitur terrena potestas, quæ nihil soliditatis habet. Per oliuam, cuius pinguedine Deus hominésque vtuntur, signatur aliquis vt misericors, qui oleo misericordiæ suæ paupertatem aliorum condit, & quasi impinguat, & lucem diuinæ gratiæ eodem oleo in se nutrit & conseruat. Talis prælationem refugit, timens ne occasione eius bonum amittat, quod accepit. In ficu intelligitur aliquis contemplatiuus iam dulcedinem Dei per contemplationem sentiens, qui prælationem refugit, quia timet dulcedinem, quam sensit, perdere. Scit enim ꝙ oportebit eum per solicitudinem exteriorum extra se ire. Vnde Lucæ decimoquarto, Villam emi, & necesse habeo exire. dicit Glo. interlin. ab interna contemplatione, & ibidem dicit Glossa Augustini: In empta villa dominatio notatur & superbia. Villam possidere, homines sibi subdere, vitium malum, vitium primum. Per vitem propter vini feruorem intelligitur aliquis perfectæ charitatis & feruentis, qui prælationem similiter recusat, timens ne feruor charitatis in eo tepescat, propter aquam mundanæ curæ superinfusam. Rhamnus autem est genus rubi asperum nimis, & aculeatum sicut sentes, & secundum Iosephum, ad impetum venti ignem naturaliter producit: & est primo molle, & post durescit. Vnde signat aliquem malum ambitiosum, qui spinis vitiorum spinosus est, qui spoliat subditos suos, sicut spinæ lana spoliant oues contingentes eas, qui ex se emittit ignem peruersæ conuersationis, quo se, & subditos comburat incendio infernali. Qui primo se subditis suis mollē exhibet & mansuetum, deinde verò durum, quia tyrannicam

vitam exercet,talis regimen non recusat. ¶ Responsio cõtra illud verbũ Apostoli,Si quis episcopatũ,&c.quod ambitiosi prose allegant.Poterit tamen videri alicui ℘ appetitus dominij malus non sit,quum dicat Apostolus,1.ad Timoth.3.Siquis episcopatum desiderat,bonum opus desiderat. Sed nulla est obiectio ita,si quis verbum Apostoli consideret diligenter. Non enim dicit Apostolus, ℘ si quis desideret episcopatum, ℘ ipse bene faciat,vel quod desiderium eius bonũ sit:sed vult ostendere qui significetur hoc nomine episcopatus, quia nomen Græcum est. Vnde dicit Gl.super illum locũ:Exponere voluit Apostolus quid sit episcopatus, quia nomen est operis, non honoris.Græcum enim est,& inde dictum vocabulum, quia ille qui præficitur superintendit curam eorum gerens. Scopos enim intentio est. Vnde episcopus Græcè, superintendens Latine dicitur: vt intelligat se non esse episcopum qui præesse dilexerit, non prodesse.Episcopus enim est super suam & aliorum vitam intentio:nec valet hoc argumentum.Si quis episcopatum, &c. ergo desiderium episcopatus est bonum:sicut non valet, Latro qui vult furari bonam capam,desiderat bonam rem, quia bonã capam:ergo desiderium eius bonum est.Ibi eadem Glossa:Locus superior,sine quo populus regi non potest, & si ita teneatur atque administretur vt decet:tamen indecenter appetitur. Vnde Hieronymus:Otium sanctum quærit charitas veritatis, negotium iustum suscipit necessitas charitatis: quam sarcinam si nullus imponit,percipiendæ atque intuendæ vacandum est veritati.Si autem imponitur,suscipienda est propter necessitatem charitatis, sed non deserenda est delectatio veritatis, ne subtrahatur ipsa fatuitas, & opprimatur ista suauitas. Patet ergo quòd non appetendus est locus dignitatis,1.Corinth.13.Charitas non est ambitiosa. Quid autem in dignitatibus homines appetant, vtrum lucrum animarum,vel lucrum bursarum, vtrũ laborem,vel honorem:satis apparet, si honores & diuitiæ ab officiis ecclesiasticis separentur. Vnde legitur quòd mortuo Sixto Papa,diu vacauit papatus,nec inuentus est,qui subiret illud onus:quoniam non habebat ecclesia diuitias, vel pompam secularem.His adiunctis tempore Syluestri illico ambitio nascebatur,& latè peruagabatur.

De appetitu magisterij CAP. VII.

DIctum est de appetitu dominij, consequenter dicendum est,de appetitu magisterij,de quo hoc ordine dicemus. Primo ostendemus ex quibus causis appetitus magisterij possit esse

esse culpabilis. Secundo ostendemus de magisterio curiosorũ, quantæ sit vexationis & afflictionis, Tertio ostendemus quanti meriti sit ministerium magisterij, quod habent viri quos regit timor & charitas Dei. ¶ Primum igitur notandum est, ꝙ appetitus magisterij culpabilis potest esse quinque de causis. Primo propter ignorantiam, quando scilicet aliquis præsumit docere, quod non addidicit. Vnde Iac. 3. Nolite plures magistri fieri fratres mei, Glos. nisi tantum discreti & in scripturis docti. & Prouer. 18. Qui prius respondet quàm audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum. Vnde Sallustius: Postquam honores adepti sunt, tunc primum acta & præcepta maiorum legere incipiunt præposteri homines. Eccle. 32. Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Vnde Hierony. Cæteri qui vatiam supellectilem & vilia opuscula fabricant, sine doctore esse nõ possunt quod cupiunt: quod medicorum est, promittunt medici, & tractant fabrilia fabri. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant. Et subditur: Hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent antequam discant. & Gregor. Turpe est tunc solutionem quærere, quum debemus quæstionem enodare. Socrates cuidam interroganti, Quo modo posset optimè dicere, ait: Si nihil dixeris, nisi dixeris, quod bene scieris. ¶ Secundo potest esse appetitus magisterij culpabilis propter inhonestam vitam. Indignum enim est cælestem doctrinam esse in vase immundo. Vnde Dauid: Peccatori autem dixit Deus, Quare tu, &c. Prouerb. Quomodo si argento fordido ornare velis vas fictile: sic tumentia labia cum pessimo corde sociata. Dignus irrisione esset qui argento vas fictile ornare vellet. si cum vellet ornare lutum, sordidaret argentum: sic irrisione dignus est, qui cùm malus sit, tamen ad superbiam & vanam gloriam bona verba dicit. Docens quodam modo obligat se ex doctrina sua ad bene faciendum. Vnde super illud Iob 39. Aut circundabis collo eius hinnitum. dicit Greg. Collo equi hinnitus circũdatur: quia ne ad peruersa opera prodeat, suis vocibus vita prædicantis obsidetur. Et super illud Prouerbior. 3. Circunda eas gutturi tuo. dicit Glos. Virtutes docet circundari gutturi, quum vox potius in gutture fieri soleat: quia scilicet prædicationis vox de interius manat, sed exterius circundat: nam quo aliquos ad bene operandum & viuendum excitat, eo ad bene agendum opera prædicationis seipsum ligat. Vnde Gregor. Qui verbum Dei loquitur, prius studeat qualiter viuat, & post ex actu colligat quæ & qualiter dicat. Et Eccle. 29. Quæ

in manu habes, ciba cæteros. Et in manu habemus, quæ opere implemus, & talia debemus prædicare aliis. & Eccles. 29. Confirma verbum, & fideliter age cum illo, & in omni tempore invenies quod necessarium est Bona operatio est verbi confirmatio: mala verò operatio, infirmatio est verbi. Fideliter agit cum verbo, qui quod prædicat, credere se ostendit, quia idem opere implet. Qui prædicat delectationem aliquam venenatam esse & toxicatam, & tamen eandem sumit, non videtur credere quod prædicat, nec fideliter agit cum verbo.

¶ *De doctrina bona & vita mala.*

Et notandum quòd habere doctrinam bonam & vitam malam, ipsi habenti valde est verecundum & erubescentia plenum, & Deo displicet, & ecclesiæ multum nocet. ¶ Primum multipliciter potest ostendi. ¶ Primo ex hoc, quòd ille qui bene docet & male viuit, quasi defert lucernam ante se, qua immunditiam suam ostendit. Dauid: Lucerna pedibus meis verbum tuum, &c. Prouerb. 6. Mandatum lucerna est, & lex lux est. Item talis de bello fugit, & tamen ad pugnandum strenuè alios exhortatur. Item literas etiam propriæ damnationis publicat. vnde Apostolus ad Rom. 1. In quo alium iudicas, teipsum condemnas. Item in libro Prosperi: Bene loqui, & male viuere, nihil aliud est, quàm seipsum sua voce damnare. Talis sibiipsi contradicit, & seipsum confundit. vnde Hieronymus: Non confundant opera tua sermonem tuum, ne cum in ecclesia loquaris, tacitus quilibet respondeat: Cur ergo hoc, quod dicis, ipse facis? Delicatus magister est qui pleno ventre de ieiuniis disputat. Accusare auaritiam etiam latro potest. Sacerdotis Christi mens manúsque concordent. Talis opere destruit, quod verbo ædificat. Eccles. 34. Vnus ædificans & alius destruens, quid prodest illis nisi labor? Talis habet linguam longe maiorem manu, quo sine dubio monstruosum est. vnde Gregor. Monstruosa res est manus remissa, & lingua magniloqua. De tali ironicè solet dici illud Genes. 27. Vox quidem vox Iacob est, sed manus, manus sunt Esau. Quòd hoc autem multum displiceat Deo, potest ostendi ex hoc, quòd dominus maledixit ficulneæ habenti folia sine fructu: vt legitur Matth. 21. Ficulnea enim habens folia sine fructu, est prædicator habens verba sine bonis operibus. Item ostendi potest ex hoc, quòd dominus tot maledictiones faciebat Scribis & Pharisæis, qui habebant folia verborum sine fructu bonorum operum. Quas maledictiones habes Matth. 23. Quod autem valde noceat hoc ecclesiæ Dei, mul

multipliciter potest ostendi. Primo per hoc, quòd doctrina ecclesiæ in eis non habet talem virtutem, qualem deberet habere. Vnde authoritas: Qui non ardet, non incendit. Gregor. Magis valet ad prædicandum sancti amoris conscientia, quàm exercitati sermonis scientia. Idem. Nulla est dulcedo linguæ, nisi condiatur sapore vitæ. Item Gregor. super Ezechiel. Sermo dulcedinem non habet, quem vita reproba intra conscientiam remordet. Idem: Illi soli de Deo dulciter loqui voluerũt, qui eum cordis visceribus dilexerunt. Item: Sermo Dei contemptibilis redditur hominibus per vitam malam prædicantiũ. Vnde Gregorius, Cuius vita despicitur, restat vt eius prædicatio cõtemnatur. Ipsa etiam veritas suspecta redditur hominibus. Quis enim crederet alicui qui aliquam viam assereret latronibus plenam esse, & neminem posse transire per eam absque spoliatione & iugulatione, si post assertionem illam eãdem viam eligere vellet? Idem, Quis non haberet suspectam exhortationem insequendi hostes factam ab eo quem sciret esse ex parte hostium? Propter malam vitam eorũ qui habent instruere alios, multa mala euenerunt ecclesiæ Dei. Vnde Thren. 4. Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quoniã ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem, propter peccata prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius, qui effuderũt in medio eius sanguinem iustorum, effuderunt, inquam, suo malo exemplo. ¶ Tertiò, potest esse culpabilis appetitus magisterij ꝓpter hoc, quòd appetitur, quod propriũ est Dei, scilicet magisterium. Occasionem addiscendi potest dare homo homini, sed propriè nõ docet nisi Deus. vnde Augustin. Magisteria forinsecus adiutoria quędam sunt & admonitiones: sed cathedram habet in cęlo, qui corda docet. Aliud est oculis materiã ministrare quæ videtur, & aliud est visum conferre oculis. Ad doctores forinsecos pertinet materiam ministrare illis qui addiscunt, sed ad interiorem magistrũ pertinet, vt ad videndum sensum cordis aperiat: & sicut oculus & res obiecta non sufficiunt, vt visus in actu fiat, nisi oculus illuminetur: sic præter discipulum & forinsecum doctorem, necessarius est sol iustitię, à quo intellectus illuminetur. vnde postquam aliquis audiuit à doctore forinseco, ipse antequã acquiescat, consulat magistrum interiorem. ¶ Quòd autem Dei sit propriè magisterium, multis testimoniis scripturæ potest ostendi. De quibus pauca sufficiat ponere. Legitur Mat. 23. Nolite vocari Rabbi: vnus est enim magister vester. vbi dicit Gl. interl. Ne quod Deo debetur, vobis præsumatis attribuere. Gloss. Vnus

est qui illuminat hominem, quod non alius homo : sed tantum exercet docendo, non intellectum præstat. Item glos. Magister ex consortio veri magistri tanquam eius nũtius, & pro reuerentia ipsius à quo mittitur, honoratur. Item Prouerb. 2. Dominus dat sapientiam, & ex ore eius prudẽtia & scientia. & Ecc. 1. Omnis sapientia à domino Deo est. & Ioan. 6. Et erunt omnes docibiles Dei. vbi dicit glos. Testantur prophetiæ, omnes homines illius regni, id est, Christianæ fidei, esse docibiles Dei: & quia si homines foris loquuntur, tamen solus Deus sensus aperit intus. Item Ioã. 14. dicitur de Spiritu sancto, Ille vos docebit omnia. & 16. Docebit vos omnem veritatem. Interlin Intus sine sono. Sic fit & aliis sanctis. Item 1. Ioan. 2. Non necesse habetis vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus. glo. Nemo docenti tribuit quod ex ore docens intelligit. Nisi enim intus sit qui doceat, lingua doctoris exterius in vanũ laborat: nec tamen doctor taceat, sed quod potest agat. Ad idem ostendendum valet quod dicit Philosophus, quòd studium est expectatio diuinæ illuminationis. Idem: Impossibile est de pellibus capturum aut ouium haurire sapientiam. Ideo oratio præmittẽda est ab his qui studere volunt. Sapientia enim Dei donũ est. Nec decet aliquis tentare rapere eam violentia laboris, vel studij, inquisito domino. Iac. 1. Si quis indiget sapientia, postulet à Deo. & Augustinus : Oratione melius soluũtur dubia, quã inquisitione alia. ¶ Quartò, potest esse culpabilis appetitus magisterij, quia homo appetit esse superior illo, quem natura genuit sibi æqualem. Vnde Augustinus: Hominem homini subdi, non natura est hominis bene instituti, sed pœna damnati. Æqualitas multum placet Deo. vnde Dauid : Mirabile templum tuum in æquitate. ¶ Quintò, potest esse culpabilis appetitus magisterij, si propter vanam gloriam appetatur. Sic faciebant Scribæ & Pharisæi. Vnde Matt. 23. Amant primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.

¶ *De afflictione magisterij curiosorum.*

DICTVM est ex quibus causis possit esse culpabilis appetit' magisterij, nunc dicendum est quantæ afflictionis magisterium curiosorum sit. Quod satis ostendit nobis Salomon Eccles. 1. dicens: Proposui in animo meo quærere & inuestigare sapiẽter de omnibus quæ fiunt sub sole. Hãc occupationem pessimã dedit Deus filiis hominum, vt occupentur in ea. Alia translatio habet, hanc dissensionem pessimam. Studium curiosorum dici potest occu

occupatio mala,peior,& pessima. Mala propter afflictionem tã corporis,quàm animæ,quæ est ibi, & præcipuè ista afflictio vbi parua vel nulla vtilitas est. Vnde Senec. Quid te torques in illa quæstione,quam vtilius est contempsisse, quàm soluere? Idem: Nullius rei difficilis est inuentio, nisi illius cuius inuentæ hic nullus est fructus inuenisse. Peior verò est propter cõtemptores sapientiæ & fastidiosos auditores. De contemptu sapientiæ habetur Prouerb.1. Sapientiam atque doctrinam stulti despiciunt. Ideo despicitur sapientia à stultis, quia ab eis non cognoscitur. Sicut autum & argentũ à brutis animalibus conculcantur, quia abeis non cognoscuntur. De contemptu etiam sapientiæ dicit Seneca: Ad sapientiam quis accedit, quis dignam iudicat,nisi quam in trãsitu nouerit? Quis philosophum aut vllum liberale studium respicit, nisi cum aliquis pluuius interueniat dies quẽ perdere libet? Nihil itaque inuenitur ex his quæ parum inuestigata antiqui relinquerunt. At si hic inuẽtus sobria incumberet, hic maiores docerent,minores addiscerent, vix ad fundum veniretur vbi veritas posita est, quam nunc summa & leui manu quærimus. Dicit iterum Seneca: Fastidientis stomachi est multa degustare. Quidã auditores adeo fastidiosi sunt, quòd non possunt sustinere quòd aliquid eis dicatur,quod aliàs audierunt,licet illud nesciant. ¶ De quibus mirum est,quomodo ipsi possunt audire missam de beata Virgine quam toties audierunt. ¶ Pessima verò occupatio est propter multiplex periculũ quod ibi est. Difficile enim est,docentes à superbia & vana gloria nõ seduci. Etiam pedibus apostolorũ,id est,affectibus dicitur puluis vanæ gloriæ adhæsisse. De hoc periculo habetur Matt. 4. super illud, Et statuit illum supra pinnaculum templi. Ibi enim dicit Gl. in eo loco Christũ tentat,in quo multos deceperat. Et alia Gl. Ibi erant sedes doctorum, vnde populo loquerentur, vbi multos capit vana gloria honore magisterij inflatos. Aliud periculum est infidelitatis in Deum. Frequenter enim magistri Deo infidéles sunt in talento sibi commisso. Eodem enim pretio quo ipsi emunt cuprum,quandoque possunt emere aurũ. Et eodem labore possunt habere ædificatiua,quo ipsi acquirũt inflatiua. ¶ Tertium periculum est impietatis in proximum. Frequenter enim magistri volunt cauillationibus inutilibus intendere,quàm fratres suos qui ad mortem trahũtur eripere. Sen. Securius est munita conquirere cum hostis instat à tergo,& mouere iussus est semiles,&c. Necessitas excutit quod pax otiosa collegit. Demens merito videretur,si cum saxa in munimentum, senes fœminæque

congererent,cum iuuentus manu portis armata expectare,sederem otiosus,& huiusmodi quæstiunculas ponerem:Quòd non perdidisti habes:cornua non perdidisti : ergo cornua habes.Non vacat ad istas ineptias. Ingens negotium in manibus est, mors me sequitur,fugit vita,aduersus hæc me doce.

¶ *De merito bonorum doctorum & triplici genere hominum.*

SEQVITVR videre quanti meriti sit ministerium bonorum doctorum,quos timor Dei & charitas regit. Ad cuius rei euidentiam notandum est,quòd triplex est genus hominũ. Alij etiam sunt indocti,alij sunt docti:non tamen adeò vt sufficiant docere alios:tertij verò adeo docti sunt vt docere possint. Primi miseri sunt in vita ista. Quodammodo enim brutis inferiores sunt.Vnde Boëtius in lib.Consolat.Humanæ naturæ ista cõditio est,vt tunc tantum cæteris rebus excellat, cum se agnoscat:eadem tamen iusta bestias redigitur, cum se nosse desierit. Nam cæteris animantibus sese ignorare naturæ est,homini verò non conuenit. Ad idem facit quod legitur Canticor.1.Si ignoras te,ô pulcherrima inter mulieres,egredere , & abi post vestigia gregum tuorum.Sponsa si se ignorat,post greges vadit : quia quodammodo iumentis miserior sit. Miseriores autem sunt indocti,quàm moriuntur.Prouerb.10.Qui indocti sunt in cordis egestate morientur.De merito verò eorum qui docti sunt, legitur Daniel.12. Qui docti fuerint,fulgebunt quasi splendor firmamenti : & qui ad iustitiã erudiunt multos , quasi stellæ in perpetuas æternitates.Sicut enim stellæ valde splendidiores sunt , quàm firmamentum:sic maior est gloria docentium alios, quàm eorum qui se docent.Præcipuè tamen vtile est docere eos qui alios possunt docere. Vno seruo pigro & nequã obiicitur Matth.25. quòd oportuit pecuniam domini sui committere numulariis : vbi dicit glo. Numularij sunt , qui prædicationem auditam volunt verbis & opere exercere.Et ꝙ valde vtile sit docere tales,quàm docere alios homines,si bene & fideliter doceantur, manifestum potest esse ex hoc,quòd maior vtilitas potest sequi ex eruditione talium,quàm ex eruditione mille aliorum.

De appetitu simplicis excessus. CAP. VIII.

DIctum est de appetitu dominij, & de appetitu magisterij. Nunc dicendum est de appetitu simplicis excessus.Hoc vitio laborãt illi qui volunt excedere alios in diuitiis,vel pulchritudine,vel in aliquo alio bono,nec vellent aliquem sibi equari. Ad hoc vitiũ videtur pertinere illud quod legitur Luc.22.Facta est contentio inter eos quis eorum videretur esse maior. ¶ Ad

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

detestationē verò huius vitij, Primò, videtur facere hoc, quòd hoc vitium peccatum est malitiæ. malitiam enim hic intelligimus affectionem alieni mali. Qui enim vult excedere alios, per consequens non vult excedi ab aliis, & sic vult malum aliorum. Vult enim aliorum paruitatem, quia quodammodo facit ad hoc vt sua magnitudo vel sic appareat. Secundo potest valere ad detestationem huius vitij hoc, quòd ipsum reddit animum valde mutabilem. Quando enim ille qui laborat hoc vitio, respicit aliquem quem ipse excedit, ipse maniter lætatur: quando vero aliquem à quo exceditur, tristatur, & sic modo tumet, modo dolet, modo inflatur, modo tristatur. Hanc mutabilitatem insinuat nobis Senec. dicens: Magnitudo certum modum non habet: comparatio autem tollit eam aut deprimit. Nauis quę in flumine magna est, in mari paruula est. ¶ Tertium vitium est quasi quædam fames insatiabilis. Nunquam enim impletur desiderium eius qui omnes alios vult excedere: quia si excedit vnum, exceditur ab alio. Præterea si excedit aliquem in aliqua gratia, exceditur ab eodē in alia gratia. Præterea excessus quem ipse appetit, ad malum suum est. Sicut enim abundantia humoris in aliquo membro apostema solet generare: sic excessus in hominibus apostema generat superbiæ. Et sic fatuus esset, qui vellet vnum oculum alium excedere, cum secundum naturam debeant æquales esse: Sic fatuus est, qui desiderat vt ipse alios excedat. Profectum proprium potest quis desiderare, sed etiam debet ei placere profectus aliorum, quo ei æquentur. Debent omnes filij Dei velut fratres amare æqualitatem & similitudinem. Vnde legitur de ipso filio Dei, ad Hebr. 2. quòd debuit fratribus per omnia assimilari. & Eccles. 32. Rectorem posuerunt: noli extolli, esto in eis quasi vnus ex ipsis.

De speciebus superbiæ exterioris. Et primò de superbia in corpore.

CAPVT IX.

DIctum est de superbia interiori, consequenter dicēdum est de superbia exteriori. Vocatur autē superbia exterior aliquid extrinsecū, ꝙ à superbia interiore procedit, & eam ostendit. Et potest distingui ista superbia secundum diuersitatem rerum, in quibus superbia hominum potest apparere. Potest autē apparere superbia hominū vel in ipso corpore, vel in lectis, vel in equis, vel ornatu, vel amplitudine familiæ, in cōuiuiis, in ædificiis, in deauratis libris, & in cantu. Et primo prosequamur de superbia illa quæ in ipso corpore apparet. Quę potest distingui secūdum diuersitatem membrorum quæ sunt in corpore: scilicet

cet oris,oculorũ,narium,colli,& sic de cæteris mẽbris.Ad superbiam oris pertinet illud Psal.Disperdat dominus vniuersa labia dolosa.Et illud Pro.14.In ore stulti virga superbiæ.Stultus enim verbis superbis quasi quadã virga homines cedit. De superbia narium, Esa.2. Quiescit ab homine cuius spiritus est in naribus eius.De superbia oculorum Eccl.23.Extollentiam oculorum ne dederis mihi.Et Prou.6. Oculos sublimes detestatur dominus. Et Psalm.Neque elati sunt oculi mei.De superbia colli vel cervicis,Iob,15.Currit aduersus Deum erecto collo.Et Psalm.Dominus iustus concidet cervices. De superbia aliorum membrorum,Esa.3.Pro eo quòd eleuatæ sunt filiæ Sion, & ambulauerunt collo extenso,& nutibus oculorum ibant,& plaudebant,& ambulant pedibus suis,& composito gradu incedebant,decalvabit Dominus vertices filiarum Sion, & Dominus,cervicem earum nudabit.Contra Ezech.1.Pedes eorum pedes recti, &c. Et loquitur de quatuor animalibus, quatuor Euangelistas prænigrantibus. Doctores enim veteris legis habuerunt pedes seorsum,dum pro terrenis Deo seruiebant. Sed doctores nouæ legis habent pedes rectos,qui cælestia promittũt.Vnde,beati pauperes spiritu.Item,agite pœnitentiam, &c. Vnde de eis dicitur Esa.52.Quàm speciosi pedes euangelizantis pacem,annuntiantis bona.In veteri lege annuntiantur verba bona, scilicet temporalia.Similiter doctores nouæ legis pedes habent rectos. Cant.7. Quàm pulchri sunt gressus tui in calceamẽtis.Ecclesia filia principis,id est,cælestis regis, cuius ancilla fuit synagoga. Ecclesia etiam recipit spiritum adoptionis filiorũ, synagoga verò spiritum seruitutis.In calceamẽtis autem sunt pulchri gressus ecclesiæ,quia calceati sunt exemplo Christi & Apostolorũ. Nota sponsus ecclesiæ volens totam ecclesiam pulchrã esse, lauit pedes eius,& de quorum inquinatione præcipuè timebat.Vnde diligenter debet pedes,id est,affectus custodire.Canticor.5. Lauabo pedes meos,quomodo inquinabo illos?Nõ debet iam ecclesia vel fidelis anima pedes suos ponere,nisi vbi sunt florida & viridia. Florida sunt merita. In floridis enim est spes fructus. Viridia sunt æterna præmia. In virore enim intelligitur æternitas. Vnde pedes sanctorum suorum seruat:pedes enim custodiendi sunt ne calore aduranturquod malo exemplo frequẽter accidit & ideo discalceãdi sunt. Exod.3. Solue calceamẽta de pedibus &c.Qui tẽpore negligentiæ frigescunt, exemplis sanctorũ calceãdi sunt.Exo.12.Calceamẽta in pedibus habebitis.Qui agnum paschalẽ comedit, Dominicã imitatur passionẽ, ad quod mi-

tus

tum valent exempla sanctorum. Si pedes collisi sunt periram vel odium ad proximum, tunc butyro diuinæ misericordiæ sunt vngendi & considerationis misericordiæ quã nobis Deus exhibuit, & est exhibiturus si misericordiam proximo impendamus. Iob.29. Lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei. Hæc petra Christus est, qui riuos misericordiæ multiplicis nobis fundit. Si luto voluptatis inquinati sunt pedes, lauandi sunt aqua lachrymarum vel tribulationis pœnitentialis. Ioan.13. Vos debetis alter alterius pedes lauare. Si pedes aspersi fuerint puluere inanis gloriæ, excutiendi sunt. Matt. 10. Excutite puluerem de pedibus. Legitur etiam de Iacob Genes. 49. quòd collegit pedes suos super lectulum.

De superbi. ornatus, & his quibus vti possumus contra eam. CAP. X.

CVm ornatus possit esse diuersarum rerũ decor, vt hominũ vel locorum, & multorum aliorũ: Primò ponemus, ea quibus possumus vti cõtra superbiam ornatus humani, & virorum, & mulierum. Contra hanc superbiam primò possumus vti verbis sanctorum & sapientum. De quibus pauca ponere sufficiat. Eccle.11. In vestitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris. Et 1. Tim. 2. Volo mulieres orare in habitu ornato, cũ verecundia, & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres promittentes pietatẽ per opera bona. Habitum ornatũ, in quo vult Apostolus mulieres orare, vocat gl. religionẽ earũ ornantem eas. Vult etiã eas ornatas esse aliis virtutibus, cum verecũdia vultus, vt non sint attritæ frõtis vt meretrices. Vult eas esse sobriæ mentis. Vult etiam eas esse ornatas non in crinibus tortis, id est crispis, &c. Vel non ornantes se auro, &c. s. vt semper hæc crinibus intorqueantur. Item 1. Pet. 3. Mulieres subditæ sint vitis suis. Et subditur: Quarum tamen non sit exterius capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorũ cultus: sed qui absc̃ditus est, homo cordis in corruptibilitate modesti & quieti spiritus. Super quẽ locũ talis glo. habetur, sicut Cyprianus ait: Serico & purpura indutæ Christũ induere non possunt. Auro & margaritis & monilibus adornare, ornamẽta cordis & pectoris crediderunt. Quod de illis indubitanter verum est, quæ ad capiendas, animas ornant se. Et subditur in glos. q̃ si Petrus etiam mulieres admonet coërcendas, & ad ecclesiasticam disciplinam religiosa obseruatione moderãdas, quæ excusare possunt cultus suos per maritos: quanto magis id obseruare fas est virginẽ, cui nulla ornatus sui cõpetat venia? Item 1. ad

Timot.

Timot.6. Habentes alimenta & quibus tegamur, his contenti simus. Contenti debemus esse tegumento, non quęrere ornamentum. Item Apoc.18. Væ væ ciuitas illa magna, quæ amicta erat purpura, & byssio, & cocco, & deaurata erat auro, & lapide pretioso, & margaritis: quoniam vna hora destitutæ sunt tantæ diuitiæ. Item Augustinus: Tibi vestis purpurea circunde[a]tur non ad pulchritudinem, sed propter necessarium tegumentum, ne dum exquisitis vestieris, alteram turpitudinē assumas. Ideo dicitur, Vestis purpurea, &c. quia sordes potest homo in vestimentis vitare. Vnde dicitur de Aug. Vestimenta eius & calceamenta nec nitida nimium, nec abiecta plurimum. Hiero. Ornatus & sordes pari modo fugienda sunt: quia alterum deliciis, alterum gloriam redolet. Sen. Non splendeat tota, nec sordeat quidem. Hier. Nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudē patiuntur. Si tamen vestem sordidam pro Christi amore quandoq; oporteat ferre, non est curandum, cùm prophetæ viderit Iesum sacerdotem magnum indutum sordidis vestimentis. Et cum dominus immunditiam corporalem non reputet immunditiā, Matt. 15. Non quod intrat in os coinquinat hominem. Et iterū: Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Et in veritate immunditia corporis vera immunditia esse non videtur. consputum quasi mundum iudicatur, dum est in ore: quàm cum est extra, immundum iudicatur. Sen. Argumentum bonæ voluntatis grabatus & pannus, vbi apparuerit aliquem non necessitate hoc pati, sed velle. Idem: Nemo nascitur dives: quisquis exit in lucem, visus est lacte & panno esse contentus.

De exemplis quæ dissuadent ornatum superbum, & humilem suadent.

CAPVT II.

SEcundo possumus vti contra superbiam ornatus exemplis. Multa autem sunt quæ exemplo suo dissuadent nobis superbum ornatum, & suadent humilem habitum. Primo suadet nobis hoc ipse Deus. Et hoc dupliciter. ¶ Primo in plasmatione hominis. Voluit enim Deus pretiosum spiritū vili sacco carnis abscondere. Nec est verisimile ꝙ voluerit corpus quod vile est pretiosum tegumentum habere, ꝙ pretioso spiritui vile tegmentū voluit dare. ¶ Secundo in hoc ꝙ parentibus nostris post peccatū tunicas pelliceas fecit, vt legitur Gen.3. Ad idem etiam monemur diuersis exemplis hominū. De quibus licet sint multa, pauca ponere sufficiat. vnde Aug. de ipso dicit, Fateor, de pretiosa veste erubesco. Esther 14. Domine, tu scis quòd abominor signum superbiæ & gloriæ, quod est super caput meum in die

bus ostentationis meæ, & detester illud quasi pannum menstruatæ, & non portem in diebus silentij mei. Meritò abominabatur Esther signum superbiæ, quia signum est diabolicæ subiectionis. Diabolus enim est rex super omnes filios superbiæ: vt dicitur Iob, 41. Et sic dicit Gregorius: Euidentissimum signum reproborum est superbia, humilitas electorum. Sicut ergo aliqua nobilis persona merito dedignaretur, si vilis persona signum seruitutis poneret in capite eius, & sic duceret eam per ciuitatem: Sic regina Esther, quæ cor nobile habebat, abominabatur signum superbiæ quod in capite suo erat. Notanter dicit quod est super caput meum in diebus ostentationis meæ: ornatum enim suum non ferebat, nisi quando regi marito suo se ostendebat. In quo mulieres nostri temporis multum sunt ei dissimiles, quæ cum sunt cum maritis, non curant de ornatu: quando verò in publico volũt procedere, volunt esse ornatæ, & tamen dicunt quòd ornant se propter maritos suos. Detestabatur etiam Esther ornatum capitis sui, quasi pannum menstrui. Et merito: melius enim esset ferre peplum sanguine alicuius animalis cruentatum, quàm ad vanam gloriam, vel superbiam croceatũ, excepto scandalo. Vitta enim ad vanam gloriam croceata, peccati sanguine quodammodo intincta est, qui sanguis deterior est quocũque sanguine animalis. Item Iob, 15. Saccum consui super cutem meam. Talis deberet esse vestis ad minus pœnitentium. Vnde Ionæ 3. Vestiti sunt Niniuitæ saccis à maiore vsque ad minorem. Et peruenit verbum vsque ad regem Niniue. Et surrexit de solio suo, & abiecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco. Item Matthæi 3. Ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum. Antiqui etiam tegebantur vel sacco vel cilicio. Maria etiã Ægyptiaca nuda in nemore latitabat. Si obiiciatur de pellibus tabernaculi rubricatis & hyacynthinis: ad hoc respõdet Hieronymus sic: Olim ista approbabantur, quando sanguis pecudis remissio fuit peccatorum. Nũc autem pauper dominus suam paupertatem & simplicitatem in ecclesia consecrauit. Et subdit: Si hoc iudaizando reuocas in tẽplo, reuocemus cruorem immolatorum. Ad idem etiam monemur exemplo mercatorum, qui quando torsellum est de panno pretioso, faciunt ipsi cooperturam de burello. Quis fatuum non iudicet illum, qui velit torsello pretiosam facere cooperturam? Ad idem etiam monemur exemplo ipsius Sapientiæ, quæ in personis contemptibilibus sæpe se abscondit. Vnde Sapiens: Sæpe enim sub pallio sordido latet sapiẽtia. Vade, & tu fac similiter,

vt sub humili habitu abscondas te. Ad hoc etiam monet te ipsa natura, quæ sub terræ vilitate aurum & alia pretiosa abscondit, & sub vilitate corticis dulcedinem nuclei habet.

De duodecim stultitiis se ornantium.

CAPVT XII.

TErtio valet contra superbiam ornatus, si ostendantur multiplices stultitiæ ornantium se. ¶ Prima est, q̃ exteriora sua vilia interioribus, quæ pretiosa sunt, præponunt: vnde quæ paraturam pomi ipsi pomo præeligũt. Quando vnum pomum datur duobus, & alter parat, nónne stultus esset si paraturam detineret, alij verò daret totum? Item si paraturam daret socio, & sibi retineret totum residuum, fatuus esset qui portionem acceptaret. Sed portionem à diabolo factam isti similes multi acceptant. Ornatum enim exteriorem, qui paraturam pomi similis est, quæ quodammodo est depicta (habet enim candorem & ruborem) multi præponunt animæ suæ: & sic quasi vilem cooperturam pretioso torsello præponũt. Diabolus enim non curat nisi de torsellis: id est, de animabus. Gene. 14. dicit rex Sodomorum, qui figurã tenet diaboli, ad Abraham Da mihi animas, cętera tolle tibi. Istam stultitiam superbię innuit gloss. super illud Ioannis sexto: Eum, qui venit ad me, non eiiciam foras. Superbi est foras eiici, qui nihil habet in interiori bono, nec hic nec in futuro ¶ Secunda est, quod ipsi ordinem Dei peruertunt in seipsis. Volunt enim quòd ancilla habeat ea quę dominę sunt & econtrario. Carnem enim quæ ancilla est, ornant, & delicijs pascunt, & oportet, vt fiat quod ab ea imperatur, licet mors animæ inde debeat sequi. Econtrario anima quæ domina famelica fiti affligitur, & male induta est, & ad præceptum carnis operatur: quod est valde magna peruersitas. vnde Bern. Dominã ancillari, & ancillam dominari, magna abusio & nimis magna est. Si quis assereret se fuisse in terra aliqua, in qua dominæ omnino se haberent vt ancillæ, quũ diceret, vix crederetur sibi. Sed in veritate terra illa patria ista est. In ea enim ferè per totũ annum fit festum ancillarum, quod alicubi consuetum est fieri in festo beati Vincentij. Tunc enim accipiunt ancillæ vestes dominarum suarũ. Ista peruersitas similis est illi, quam ponit Salomon Eccl. 10. seruos in equis, & principes quasi seruos ambulantes super terram. & peruersitas ista est valde magna & nociua ecclesiæ Dei. Vnde Prou. 30. Per tria mouetur terra, & quartum quod sustinere non potest, per seruũ cum regere cœpit. ¶ Tertia, quòd ipsi valde carè emunt quod nihil valere sciunt

scilicet vanam gloriam, quæ non valet eis, nec quo ad animas, quum animabus sit valde nociua, nec quo ad corpora. Io.8. Si glorifico meipsum, gloria mea nihil est: nihil, inquam in valore. ¶ Quarta est, ꝙ ipsi plus expẽdunt vt pascant oculos aliorum, quàm vt pascant ventrem suum. Seneca: Non sunt homines ad pompam dentibus, & ore, & ventre contenti, oculis quoque gulosi sunt. Si quis eat per aliquã ciuitatem, plures artifices inueniet operantes, vt pascãt oculos, quàm qui pascãt ventrem. Vnde dixit quidam, mundum esse animal mirabile, qui maiores habet oculos, quàm ventrem. Potius volunt homines bona sua perdere, & diuitibus hominibus quasi per oculos ponere, quàm os Dei in pauperibus famelicũ pascere. Vnde Bern. Inueniunt curiosi quo delectẽtur, & non inueniunt miseri quo sustententur: cum periculo animæ suæ acquirunt, vnde oculos hominũ delectant. Mira fatuitas est, quum videns in pulchritudine rei visæ habeat delectari naturaliter potius quàm res visa, eò ꝙ videtur melius pertinere ad inspicientes pulchritudinem eorũ quæ inspiciunt prouidere, quàm ad eos qui inspiciuntur. Debet ergo homo pulchritudinẽ exteriorem negligere: procuret autem eam, si voluerit, qui habet eam inspicere. ¶ Quinta stultitia ornantium se est, ꝙ ipsi similes sunt illi, qui ex decore sellæ & fræni equũ æstimat, vnde Senec. Quemadmodum stultus est qui equum empturus non ipsum aspicit, sed stratũ & frænos: sic stultissimus est qui hominem ex veste circundata æstimat. Idem: Cum voles æstimationem in re scire qualis sit, nudam inspice. Et sicut quidam ait: Ex auro frænum non meliorat equum. ¶ Sexta est, ꝙ omnia sua volunt habere pulchra, & se turpes, vnde Augustin. Ecce omnia pulchra sunt cum iniquis, & ipsi sunt turpes. Ita accidit peccatoribus ornantibus se extrinsecus, sicut accidit cuidam regi qui conuocatis magnatibus terræ suæ, fecit conuiuium magnum, & non erat locus in domo qui non esset opertus purpura, & aliis pretiosis. Et affuit quidam philosophus, qui volens spuere, spuit in faciẽ regis. Et cum ministri propter hoc vellent eum suspẽdere, non permisit rex: sed quæsiuit ab eo quare hoc fecisset. Qui ait: Vidi alia loca plena argento & auro, gemmis, & purpura, & ideo in barbam regis quæ incrassata est ciborũ pinguedine, quam immundam vidi, expui. Non enim vidi locum minus mundum. Et compunctus est rex. Sic diabolus videns hominem qui debet esse dominus aliarum creaturarum, minus pulchrum cæteris creaturis, in faciem eius spuit, vel eum cõtemnendo vel ani-

mam eius maculando. Quod figuratum est ex spuitione facta in faciem Domini. Et in illa quæ fiebat ei, qui nolebat suscitare semen fratris defuncti, Deuteron. 25. Frater hominis defuncti sine semine, diabolus est, qui sine spe damnatus est. Cui homo debet suscitare semẽ: quia ex hominibus angelica ruina est reparanda. Erubescat ergo homo videns se malum & turpem inter suas res bonas & pulchras: sicut dominæ habentes ancillas pulchras, cum ipsæ sint turpes, erubescunt. vnde Augustin. Nónne vides debere erubescere te de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habet malum? ¶ Septima est, q̃ cum morte damnati sint, & iam ducuntur ad illam, potius tamen cogitant de ornatu, quàm quomodo liberent animas suas. Senec. Omnes capitis supplicio condemnati sumus, & incessanter ad mortem tendimus. vnde Augustin. Nihil aliud est tempus præsentis vitæ, quàm cursus ad mortem, in quo nemo vel paululum vel tardius ire permittitur, sed pari motu omnes vrgentur. Vnde cum ornatus superborum, sit ornatus hominum morti adiudicatorum, potius est illusio, quàm honor. Sicut purpura Christi postquam adiudicatus fuerat morti, illusio fuit. vnde Bernardus: Omnis purpura illusio est, postquam Dominus in purpura illusum fuit. ¶ Octaua est, quia inde gloriãtur, vnde deberent erubescere. ¶ Triplici ratione potest ostendi, q̃ homo de veste debet erubescere. ¶ Primo, quia vestis signum est peccati parentum nostrorum. vnde Bernardus: Qui gloriatur de veste, similis est furi glorianti de cauterio: quia propter peccatum Adæ introductus est vsus vestium. Quis lattonem non irrideat, si videat eum gloriari de signo sibi facto pro lattonio suo, quod in fronte portat? ¶ Secundo, quia vestis remedium est turpitudinis erubescentiæ, quam per peccatum contraximus. Ante peccatum sufficiebat homini pulchritudo sua, nec habebat aliquam causam erubescentiæ, vnde non oportebat quod absconderet se sub veste. Sicut sol veste non eget: sufficit enim sibi pulchritudo suæ lucis pro vestimento. Similiter rosa non eget ornatu: sufficit enim sibi pulchritudo coloris ad vestiendum, & sic de cæteris floribus. Matth. 6. Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis quoniam Salomon in omni gloria sua coopertus non est sicut vnum ex istis. Sed si per peccatum incurrit homo turpitudinem & erubescentiam, necessarium est vestimentum, quod est remedium turpitudinis & erubescentiæ. Sicut ergo ad gloriam loripedis non cedit, quòd habet pedem la-

gneum

gneum,quum sit remedium infirmitatis: nec ad gloriam scabiosi,quòd scabiem velat:sic nec ad gloriam hominis ornatus, etsi alicui videatur. Vnde August. Qui superbit ex abundantia temporalium, est tanquam ægrotus qui superbit ex superabundantia medicamentorum vel emplastrorum. Quis non irrideat aliquem,si videat eum depingere domum, quæ minatur ruinam? Domus talis est corpus hominis. Vix enim staret per quinque dies, nisi cibis & potibus fulciretur. Vnde irridendi sunt qui variis ornatibus illud depingunt. A simili possumus dicere, q̄ ille qui superbit ex pulchritudine vestium, est tanquam ægrotus,qui superbit ex pulchritudine emplastrorum. Et sicut ridiculum esset, si loripes pedem lignem depingeret, vel deauraret: sic ridiculum est,cum homines se ornant. ¶ Tertio ostenditur per hoc,quod ornantes se mendicant pulchritudinem suam à creaturis vilioribus quàm ipsi sunt. Nobilis homo erubesceret à vilibus hominibus mendicare,& potius indigentiam sustineret,quàm mendicaret ab eis:sic debet homo erubescere à vermibus,& muribus suum mendicare decorem. Vnde frater Guido Carthusiens. Quomodo non gloriabitur de pulchritudine,qui gloriatur de turpitudine? Vestes te ornant, pulchritudo esset si tu eas ornares. ¶ Nona stultitia est, quòd ipsi credunt se bene indutos & ornatos,cum equus eorum, scilicet corpus,bene ornatus est, cum tamen omnino nudi sint. Vnde Apocal.16. Beatus qui custodit vestimenta sua ne nudus ambulet, & videāt homines turpitudinem eius. Et Ezechiel.18. Denudabunt te vestimentis suis Et ibidem: Dimittant te nudam,& ignominia plenam. Ipsi sunt similes cuidā clerico, qui in festo stultorum induit equū suum scarleto, & ipse indutus erat matta vna. ¶ Decima stultitia est,quòd ipsi turpitudinem suam detegunt,quando tegere debuerunt:quia qui vident superbum ornatū eor[illegible],male suspicantur de eis. Vnde super illud illud 1.Tim.2.Non in tortis crinibus dicit glo. Superbus habitus nō recta facit de se credi. Et Eccl.19. Amictus corporis & risus dentium,& ingressus hominis enuntiant de illo. Si nux relinquat corticem exteriorem ante tempus,signum est interioris corruptionis. Sic si Christianus nō habet exterius habitum, quem Christiana religio requirit, signum est quòd vermis alicuius peccati intus lateat:magis erubescibilis culpa est, quàm nuditas hominis,quum nuditas hominis à culpa habeat quod est erubescendum. Vnde magis erubescere deberent illi, quorum peccata apparēt hominibus,quàm si ipsi nudi hominibus

apparerent Illi ornantes se dum volunt vitare turpitudinem corporis, turpitudinem assumunt mentis, & dum se ornare volunt, inquinat se ad minus quo ad vitia superbiæ, quæ inquinat omnia bona quæ sunt in homine. Vnde illud, Si tibi gratia, & sapiētia formaq; detur: Inquinat omnia sola superbia si cometetur. ¶ Vndecima stultitia est, q̄ mulieres volunt videri fatuæ, licet nolint esse, & potius volunt similari statuis, quàm matronis. Si equus venalis non est, quare signa venalitatis portat in fronte? Quare circulus est ante domū, si ibi nō est vinū venale? Ouis Dei quare vult habere signum ouis diaboli? Nunquid ei meritò dicet ei pastor ecclesiæ, Non noui te, & rapietur à lupo infernali. Signo crucis debent esse signati omnes fideles, id est signo pœnitentiæ. Vnde Apostolus ad Galat. 6. Stigmata Domini Iesu in corpore meo porto. Præcipuè enim deberēt habere in capite signa pœnitētiæ & humilitatis. Et ideo illis, qui baptizantur vel cōfirmantur, imprimitur signum crucis in fronte. In capite enim ieiunij aspergūtur cinere capita fidelium. De signatione ista legitur Apocal. 7. Nolite nocēre terræ & mari, quousque signemus seruos Dei in frōtibus eorum. Et Ezech. 9. Transi per mediam ciuitatem in medio Ierusalē, & signa thau super frōtem virorum gemētium. Thau figura fuit crucis. Cur enim tria brachia habuit ad figurā thau, postea addita est quædam tabula à parte superiori ad scribendum titulum. Crucem ergo quæ per thau intelligitur, vult Dominus figi in frōtibus fideliū: sed mulieres abiecto signo Domini, posuerunt signum diaboli in frontibus suis. Vnde Psal. Posuerūt signa sua. Et Apocaly. 17. Mulier circūdata est purpura, & coccino, & inaurata auro & lapide pretioso. Et subditur: Et in fronte eius nomen scriptum, Mysteriū. Vnde timendū est eis illud quod legitur Ezech. 9. de nō habētibus thau: Percutite, & non parcat oculus vester, neq; misereamini. Et subditur: Omnem, super quem videritis thau, ne occidatis, & à sanctuario meo incipite. ¶ Duodecima stultitia ornantium se est, q̄ ipsi habent charā pulchritudinem corporis, quæ adeò parua est, vt pellibus murium & stercoribus vermium adiuuetur. Decorem autem animæ qui similis est diuino, sic vilipendunt, q̄ etiam non reputant, cum dæmones eis aures & nasum præc.dunt: iuxta illud Ezech 23. Nasum tuum & aures tuas præcident, &c. Quod non fit sine magna cōtumelia Dei, cū homo potius velit esse similis in decore muribus, quàm Deo. Pulchritudinem etiā sotularium suorum bene custodiunt homines, singulis diebus eos tergendo: de pulchri-

tudine

tudine autē animæ (quæ Dei imago est) vix semel in anno cogitant, imò q̄ plus est, peccatorum facies quæ sunt facies dæmonum superinduunt. Psal. Facies peccatorum sumitis. Non attendentes illud Eccle. 4. Non accipies faciem aduersus faciē tuam. Nec offenditur parum Deus in hoc contemptu imaginis suę. Vnde super illud Psal. In ciuitate tua imaginem ipsorū, &c. dicit gloss. Merito imaginem ipsorum ad nihilum rediget Deus in cæleſti ciuitate: quia ipſi in ſua terreſtri ciuitate imaginem ipſius ad nihilum redegerunt.

De aliis quæ deberent homines cohibere ab amore ſuperbi ornatus. CAP. XIII.

PRæter iſta ſunt alia multa quæ deberent homines cohibere ab amore ſuperbi ornatus. ¶ Primum eſt Dei ordinatio, quæ vult vt in præſenti tempore intendatur rēformationi animarum: & ad hoc ſpecialiter fuit primus aduentus filij Dei in mundum. In futuro vero vult vt fiat reformatio corporum, & ad hoc erit ſecundus aduentus. Tunc enim reſurgent corpora ſanctorum, & gloriam ſuam habebunt, qui hic ſine gloria fuerunt. vnde Bernard. Noli, ô corpus, præripere tempora. Potes enim impedire animæ tuæ, ſalutem ſuam operari non potes. Omnia tēpus habent: patere vt nunc anima pro ſe laboret: magis autem collabora ei, quia & ſi compateris, & conregnabis. ¶ Secundus eſt, q̄ ornatus iſte tunc deficiet, quando magis eſſet neceſſarius, quando ſcilicet anima venire debebit ad illam magnam curiam, in qua congregata erunt quæ in terra, & quæ ſub terra, & quæ in cælo ſunt. Vnde Eſa. 3. Decaluabit Dominus verticem filiarum Sion. Et ibidem: In illa die auferet Dominus ornatum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, & mitras, & diſcriminalia, & periſcelidas, & murenulas, & olfactoria, & inaures, & annulos, & gemmas in frōte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, & ſpecula, & ſyndones, & vittas, & theriſtra, &c. Armillas vocat gloſſ. ornamenta brachiorum. Periſcelidas vocat ornamenta talorū ſimilia armillis. Murenulæ ſunt catenæ circa colum. Olfactoria vocat illa, in quibus continebant muſcum, & ſimilia. Theriſtra vocat veſtes æſtiuales valde ſubtiles, viſui peruias, quæ dicuntur à theron, quod eſt æſtas. Tunc enim mulieres quæ ſe alienis plumis quaſi cornix pulchras faciebant, amittent plumas, & turpiſſimæ apparebunt: & non ſolùm deficiet gloria ornatus tunc, ſed etiam mutabitur in ignominiam, & quæ plus habuit de gloria, plus habebit de ignominia. Oſe. 4. Gloriam

eorum in ignominiam commutabo. & Esa. 3. Et erit pro suauí odore fœtor,& pro zona funiculus, pro crispanti crine calui & pro fascia pectorali cilicium. Tertiũ est hoc, ꝙ corpora qu hic fuerunt superbè ornata,à domino tunc nõ ornabuntur. V de Bernard. Nunc eant, nunc rideant qui corpora sua pellibu murium & stercoribus vermium informãt: quia cum domin ad iudicandum venerit, nõ reformabit nisi quod abiectionis humilitatis inuenerit. Vnde Apost.ad Philip.3. Saluatorem exp ctamus, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, &c. Supe quod verbum dicit Bern. Requiesce in hac spe misera caro: qu propter animã venit, propter te quoque venturus est: qui refo mauit illam,tui quoque non obliuiscetur. ¶ Quartum est, ma gnus contẽptus æternæ gloriæ in eis qui se ornant. Multũ enim contẽnunt æterna gloriã, qui ei præponũt gloriam & laudẽ ho minum. Charius enim habẽt vt pulchri dicãtur, quàm ꝙ tegi æternum consequantur. Nec etiã laudem semper habent, quam habere intendũt. In arca enim nõ serata thesaurũ suũ faciũt, & ideo leuiter illũ amittunt. Vnde Bernard. Insipiens tu, qui con gregas merces in saccũ pertusum, qui thesaurum tuum in alie no ore constituis,ignoras, quòd arca ista non clauditur, nec ras habet ¶ Quintum est,ingratitudo magna quæ est in eis q superbè se ornant. Valde enim ingrati sunt, qui Deũ inhonorã in hoc,in quo ipse,voluit eos præ cæteris creaturis honorare. hoc specialiter Deus honorauit præ cæteris hominem, ꝙ eum ad imaginem & similitudinem suam creauit vnde multũ ingra tus est ei qui in imagine sua contumeliam facit. Quis enim no timeat irreuerentiam aliquam facere imagini beatæ Virginis vel imagini Christi hominis scilicet Crucifixo? Quomodo ergo non timent homines imaginem beatæ Trinitatis irreuere ter seruare? illi, qui se ornant exterius, similes sunt sepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus speciosa, intus vero plena sunt omni spurcitia & ossibus mortuorum. Corpus enim peccatoris animæ mortuæ est sepulchrũ: vt dicit Aug. vnde do minus Matthæi 23. Væ vobis Scribæ & Pharisæi, qui similes est sepulchris dialbatis, quæ à foris apparent hominibus pretiosa intus vero plena sunt ossibus mortuorum,& omni spurcitia. Ad quod potest induci quoddam exemplum: Barlaam rex quidam magnus habuit in itinere duos viros obuiam in veste attrita & sordida,& facie attenuata,& psallebant domino. Rex autem de curru exiliens amplexatus est eos. quod videntes principes eius indignè tulerunt, & cum per se non auderent corripere eum

rog

togauerunt fratrem eius vt quęreret ab eo quare tantam reuerentiam exhibuisset talibus vilibus personis. Rex autem volens ostendere illis errorem suũ, præcepit fieri quatuor arcas. Duas deauratas, in quibus posuit ossa mortuorum, obfirmans eas aureis setis. Alias duas de pice & bitumine, in quibus posuit pretiosas margaritas, & vnguenta optima, ligans eas funibus cilicinis, & posuit eas ante magnates, vt æstimarẽt quid singulæ valerẽt. Atilli deauratas magni pretij iudicauerunt. Quibus rex ait: Erratis, omnia oportet inspici interioribus oculis, nõ exteriorib⁹, siue honorem, siue cõtumeliam. Apertis ergo deauratis arcis, ait rex: Iste est typus eorum qui exterius sunt glorioſi, intus repleti mortuis & fœtentibus operibus. Deinde apertis aliis duabus, ait: Iste est typus eorum, qui extra sunt sordidis vestibus operti, intus pretioſi bene redolentes apud Deum, quales fuerunt illi, de quorum veneratione me reprehendi feciſtis. Et sic cõfudit eos. Item ornantes se similes sunt fimo cooperto.

Quòd superbus habitus potest esse culpabilis, multis de causis.

CAP. XIIII.

NOtandum ergo quòd superbus habitus potest esse culpabilis multis de causis. ¶ Prima causa est, pretioſitas. Vnde super Lucam 16. de diuite qui induebatur purpura & byſſo, dicit gloſſ. Si culpa pretioſarum vestium culpa non esset, sermo Dei nõ ita vulgariter exprimeret, quòd diues purpura & byſſo indutus apud inferos torqueretur. Vnde Gregor. Nemo pretioſa vestimenta, nisi ad inanem gloriam quærit: videlicet vt honorabilior cæteris videatur. Nemo vult pretioſis vestibus ibi indui, vbi à nemine potest videri. ¶ Secunda causa est mollities vestium. Vnde Matthæi 11. Qui mollibus vestiuntur, in domibus regum sunt. Et super illud Matthæi 3. Ipse Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, dicit glo. Seruus Dei non debet habere vestimentum ad decorem, vel ad delectationem, sed tantum ad regendũ nuditatem. vnde Grego. Nemo estimet in fluxu ac studio pretioſarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo dominus Ioannem de vestimenti sui aſperitate laudasset. ¶ Tertia causa est, extraneitas: quando scilicet aliquis vult habere vestes aliis dissimiles. Vnde Sophoniæ 1. Visitabo super omnes, qui induti sunt veste peregrina. ¶ Quarta causa est superfluitas. Potest autem ista superfluitas esse duplex, vel quo ad multitudinem, vel quo ad magnitudinem. ¶ Primo modo est superfluitas in illis qui volunt habere vestes longas, vt maiores esse videantur: quod vitium

multum abundat in quibus. ā prælatis, qui pileos longos deb. runt in capitibus, calopodia in pedibus, & vestes longas per terram trahunt, volentes sic adiicere ad staturam suā cubitū vn. Vnde Lucæ 20. Attendite Scribis, qui volūt ambulare in stolis. Stola vestis est longa. Illi qui vel magnitudine vel altitudine corporis sui dignitatē volūt honorare, non videntur attendere quod legitur de Saul, quòd rex malus fuit, & altior vniuerso populo ab humero & sursum, 1. Re. 10. & illud, quod dicit Dauid in Psalm. Nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. Et illud Prouer. 16. Spirituum ponderator est dñs. Fatui corpora ponderant, & iudicāt hominem ex ea parte, ex qua non est homo: dominus vero spiritū pōderat. Vnde 1. Reg. 16. dicit dominus ad Samuelem, quū præcepisset ei de vnctione Dauid in regē: Ne respicias vultum eius, nec altitudinem staturæ eius: quoniā abieci eum, nec iuxta intuitū hominis iudico. Homo enim videt quæ apparent, dominus autem intuetur cor. Pretiosores species aromaticæ in minoribus saccis solent reponi, vt garyophilli, & similia.

¶ *De caudis mulierum.*

Hoc vitio laborant dominæ, quæ longas caudas trahunt post se terram pretiosis vestibus induentes, & de nuditate Christi in pauperibus non curantes caudis suis pulices colligunt, & puluerem mouent hominibus: Christū verò, quē in tot pauperibus nudū respiciunt, & nō operiūt. timendū est eis ne in caudis earum diabolus quiescat. Vnde legitur de quodā sancto, qui vidit diabolum quēdam ridentem: & quærēs ab eo causam risus dixit: Vidi sociū meū equitātem super caudā cuiusdā mulieris, quæ dū retraheret caudā, cecidit socius me⁹ in lutū, & inde risi. ¶ Secūdo modo est superfluitas in illis qui volunt habere diuersa paria vestiū, & potius volūt vestimenta sua à tinea comedi, quàm inde Christum in pauperibus indui. Iac. 5. Agite nunc diuites, plorate vlulātes in miseriis quæ euenient vobis: Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimēta vestra à tineis comesta sunt. Et Bern. Clamāt nudi, clamāt famelici, & conqueruntur: Nobis fame & frigore miserabiliter laborātibus, quid cōferunt tot mutatoria, vel extensa in perticis, vel plicata in manticis? ¶ Quinto potest esse reprehensibilis habitus propter materiam, vt si est serica, vel aurea, vel argentea. Et notādum, q̄ circa materiā vestiū multū proficit, vel potius deficit curiositas humana. ¶ Primo enim fuit materia vestiū pellis cū lana. Vnde Geneſis 3. Fecit quoque Deus Adā & vxori ei⁹ tunicas pelliceas. ¶ Deinde processum est vsque ad lanam puram, quæ est leuior quàm pellis.

¶ Tertio

¶ Tertio processum est ad cortices arborum vel herbarum, scilicet ad linum,& huiusmodi: ¶ Quarto ad stercora vermiũ, scilicet ad sericum. Deinde ad auriftigium,& ad lapides pretiosos.

¶ *De Superbia corrigiarum.*

Inter ornatus verò qui propter materiam reprehensibiles sunt,specialiter videntur esse reprehensibiles corrigiæ sericæ deauratæ vel deargentatæ. Et hoc multiplici ratione. ¶ Primo, quia superbia taliũ corrigiarum in loco humiliationis est. vnde Michææ 6. Humiliatio tua in medio tui. Vnde sicut superbia in paupere amplius displicet Deo,quã in diuite, quia pauper habet materiam humiliationis & quoddam repressiuum superbiæ:sic potius Deo displicet superbia circa ventrẽ, vbi tanta materia est humilitatis,quàm in alia parte hominis. ¶ Præterea sicut ignis vehemens est qui ardet cũ aqua quæ cõtraria est ei: sic valde magna est superbia quæ durat vbi tãta est materia humilitatis. Bern. Nõ est magnũ humilẽ esse in abiectione: magna prorsus & rara virtus, humilitas honorata. Sic è cõtrario potest dici ꝙ magnũ prorsus vitium est superbia cum humilitate magna. Ideo humilitas beatæ Virginis omnem humilitatem puræ creaturæ superauit, quia maiorem materiam superbiendi habuit,cum Dei mater fuerit. Sic superbia ventris superbiam aliorum membrorum superat,quum maiorem materiã humilitatis habeat. Item saccus bono tritico plenus bene ligatur fune vnius oboli. Non modica facultas est ad ligandum saccũ immũditia plenum,quærere corrigiam sericam deauratam,vel deargentatam,& vasis vinum pretiosum continentibus circuli lignei sufficiũt. Ridiculum ergo est circulis deauratis vel argentatis ligare saccũ ventris abominatione plenũ. Præterea quis non irrideat,si videat ornatũ templi poni circa simũ, vel aliquem locum continentem immunditias? Sic faciũt mulieres quæ ornant se circa medium corporis. Vnde Psalmi. Filiæ eorum compositæ,circumornatæ vt similitudo templi. ¶ Est etiam magna stultitia mulierum, ꝙ corrigiæ illæ carè constant eis, & nõ prosunt animæ, nec corpori, imò Deus in eis offenditur, & proximus scandalizatur. Ipsæ etiam mulieres ex pondere grauantur, quum interdũ magis ponderosæ sint, quàm circuli ferrei quos pœnitentes deferunt. Multæ mulieres sunt, si iniungeretur eis pro pœnitentia vt ita ponderosas ferrent corrigias,non acquiescerent iniungenti. Mira insania mulierum,quòd tantis ex cẽsis diabolo se ligant, & quòd tam carè emunt vnde à diabolo ligentur. ¶ Diabolus enim bene scit ligare aliquem suo proprio

cingulo. ¶ Sexto reprehensibilis est propter colorem, vt in vestibus clericorum color viridis, rubeus, & varius. Cuius rei ratio esse potest, quòd talis color in lana ouium naturaliter nõ inuenitur. Si enim Deus voluisset lanam ouium talium colorum esse, ipse potuisset depingere sicut & aues. Et forte in principio fuit facta tinctura huiusmodi absque culpa & curiositate Auitui quandam virginem quam conscientia remordebat, quia habebat vestem alterius coloris quàm naturalem, allegantem contra se, quòd ouis, quæ nũquam peccauit, contenta esset naturali colore: ipsa verò, quæ multum peccauerat, pretiosiori colore vteretur. Et in veritate cum homo mendicet vestem ab ouibus ita illud Augustini: Ouis mandatum Euangelicum implens, de duabus tunicis, dat vnam nõ habenti. Sufficere deberet homini mendicanti color ille, qui sufficit oui lanam largienti. Sepebus mendicus est, cui non sufficit illud, quod sufficit illi, à qua mendicat.

¶ *De peplis & vittis croceatis mulierum.*

Inter ornatus verò, qui propter colorem reprehensibiles sunt, specialiter videntur esse reprehensibilia pepla, siue vittæ mulierum croceatæ. Quod multipliciter potest ostendi. ¶ Primo, quia displicet alicui principi, qnando videt vexillum inimici in terra sua. Sed plus displicet ei, si videt in aliqua de villis suis. Multo plus si in aliquo de castris suis, & precipuè si videat illud in superiori parte castri sui. Sic Deo multum displicet quando videt superbiæ vexillum (quod est diaboli signum) in superiori parte castri sui, scilicet in capite mulieris, & videt vexillum suum remotum à loco, in quo potius volebat illud esse. Humilitatem enim pœnitentiæ potius vult dominus esse in capite. Ezechie. 9. Signa thau super frontes virorum gementium. In signum huius rei fit crucis signum in illis qui baptizantur, & in illis qui confirmantur in fronte. Et in capite ieiunij capita cinere aſperguntur. ¶ Secundò per hoc quòd velum, quod est in capite mulieris, signum est subiectionis. In hoc ostenditur. quòd superiorem habet, scilicet virum suum. In hoc enim ostenditur, quòd ab ea præuaricatio incepit, & ideo potius mulieres velamina deferũt, quàm viri, & precipuè quando à viris suis cognitæ sunt. ¶ Vnde super illud 1. ad Corinth. 11. Capilli mulieri pro velamine dati sunt. dicit glossa, Ad hoc habet mulier velamẽ, vt se ream agnoscat, & subditam. Et iterum in eodem capite super illud, Non est vir creatus propter mulierem, sed mulier propter virum. dicit glos. Ideo

Ideo debet mulier super caput suum habere velamen propter angelos. vt dicit Ambros. vt scilicet ostendatur subiecta viro, & quia per eam præuaricatio cœpit. Vnde cum peplum debeat esse signum humilitatis, multum Deo displicet si superbiant inde mulieres. Irridendus esset fur, cui in signum furti bursa suspendi debet ad collum, si peteret vt illa bursa purpurea esset. Sic irridendæ sunt mulieres quæ volunt habere pepla croceata. In opprobrio enim suo quærunt gloriam, vbi esse non potest. Non cedit ad gloriam furis, si bursa ad collum suspensa sit deaurata. ¶ Tertio per hoc quod mulieres quæ croceum colorem in peplis deferunt, colorem decentem, amabilem Deo & angelis, & hominibus mundi cordis vilipendunt: colorem vero minus decentem contra doctrinam ecclesiæ deferunt, scilicet croceum. Color decens & amabilis Deo & angelis est color albus. Quòd croceus color minus sit decens, quàm candidus, patet ex hoc quòd nulla est quæ non velit habere faciem suam candidam potius, quàm crocei coloris. Quod autem color iste placeat Deo, patet per hoc quod dicitur Cant. 5. Dilectus meus candidus. Non dicit, croceus. Sapient. 7. de ipso: Candor est lucis æternæ. Et Bernardus loquens de sapientia increata, dicit: Candor est lucis sapientia, & candidam oportet esse animam, in qua ipsa sedem elegerit. ¶ Sic etiam placet Deo cãdidus color in ornatu corporis, potius quàm croceus. Quod patet per illud Matthæi 17. quòd in transfiguratione Domini vestimenta eius facta sunt alba sicut nix. Magisterio enim Spiritussancti institutum est, quòd sanctissimum corpus Domini panno cãdido inuoluatur, non croceo, vel alterius coloris. Vnde bene deberet sufficere immundo corpori color ille ad inuoluendũ se, qui sufficit Dominico corpori. Quòd etiam color iste placeat angelis, patet per hoc quod legitur Marci vltimo, angelum apparuisse stola candida. & Matthæi vltimo legitur, vestimenta angeli alba fuisse sicut nix. Et Ioannis 20. Et vidit duos angelos in albis sedentes. Quòd autem hominibus mundi cordis placeat color iste, patet: quia si quis occurrat duabus mulieribus, quarum vna habeat peplum candidum, & altera croceũ, statim illam quæ defert candidum honestiorem iudicabit, & ita magis ei placebit, nisi iniquitas propria cor eius subuerterit. ¶ Quarto potest idem ostendi per hoc, ꝙ cùm ornatus propter vanitatem reprehensibilis sit, quod vanius & mutabilius erit in ornatu, magis reprehensibile erit. Vnde cum croceus color in peplis valde mutabilis sit, reprehensibilis est. Si aliqua mulier tunicam suam

quali

qualibet ſeptimana tingeret & lauaret, ſatis fatua diceretur. Tales ſunt quæ ſingulis ſeptimanis pepla ſua & tingunt & abluũt.

¶ *De peccato illarum, quæ præſumunt ponere alienum colorem in vultibus ſuis.*

SEPTIMO eſt reprehenſibilis habitus vel ornatus propter præſumptionem, quando ſ. aliqua præſumit facere quod ſpecialiter. Ad Deum pertinet. ſicut faciunt illæ quæ alienos crines apponunt capiti, vel colorem innaturalem ſuper faciem: huiuſmodi enim proprium eſt Dei. Vnde tales cum Lucifero ſimiles volunt Altiſſimo eſſe. Ipſæ ſunt veluti ſimiæ, quæ dum volunt ſe decorare, ſpecialiter ſe iugulant. Sunt etiam angeli tenebrarum transfigurati in angelos lucis, non attendentes illud Eccl. 4. Ne accipias faciem aduerſus faciem tuam. Quam mulier aſſumit contra faciem interiorem animæ, quia eam deturpat. Dū enim mulier exterius vult habere pulchram faciē, interius aſſumit faciem diabolicã, iuxta illud Pſal. Facies peccatorũ ſumitis. Facies enim aſſumpta, contraria eſt faciei naturali, quia ante debitum tẽpus facit eam ſeneſcere, & in futuro pro ea punitur. Ioëlis 2. Omnes vultus redigentur in ollam. Multum offenditur aliquis artifex, quãdo alius præſumit meliorare opus eius ſic Deus in iſtis. Præterea magnam contumeliã facit Deo talis perſona, quæ potius vult talem faciem habere qualem pictor fecit, quàm qualem eius Deus fecit. De tali muliere dicit Hieron. Qua fiducia erigit ad cælos vultus, quos conditor nõ agnoſcit?

¶ *Quòd ſex deberent cohibere mulieres à portando alienos crines.*

SEX vero ſunt quæ poſſunt cohibere mulieres ab alienis crinibus, ſi eis diligẽter oſtẽdantur. ¶ Primũ eſt, pœna quã ſcriptura cõminatur eis. Vnde Eſaiæ 2. Decaluabit Dominus verticem filiarũ Sion, & Dñs crines earũ nudabit. Et in præſenti etiã quidoque crines earũ nudãtur. Vnde Pariſiis accidit in quadã proceſſione, q quædã ſimia cuidã dominæ peplũ cũ alienis crinib⁹ abſtulit coram populo, & turpis & depilata ſicut cornicula, depoſitis plumis alienis remanſit: quod iuſto Dei iudicio accidit; iuxta illud Eſaiæ 33. Væ qui prædaris: nónne tu prædaberis? Deprædata fuerat illa mulier mulierem mortuam crinibus ſuis: & ideo merito eam ſimia deprædauit. vnde Poëta: Non eſt lex æquior vlla, Quam necis artifices arte perire ſua. ¶ Secundo fatuitas magna, quæ comitatur hoc vitium, quod patet ex hoc, quòd pugiles crines ſuos abbreuiant quando duellum facturi ſunt, ne per crines ab hoſtibus capiantur. Et illi ſimiliter qui intrant religionẽ tanquam pugiles ſpirituales. Fatuæ tamẽ mulieres crines

nes suos augent, licet in bello periculosissimo sint, quasi nolint de manibus diaboli euadere. Nō de facili euadit mulier de manu diaboli, ex quo tenet eam per crines, quando scilicet mulier habet nimium amorem ad decorem crinium. Item tales mulieres materiam periculosæ infirmitatis quam habēt, augent, cum potius deberēt eam minuere, quasi nolint à sua infirmitate curari. Infirmitas autē valde periculosa est, sicut prius ostēsum est, superbia: quæ materia augetur: quādo crines alieni propriis crinibus addūtur. Satis sunt istæ superbæ quæ patum habent de crinibus. ¶ Tertio peruersitas magna. Faciūt enim tales ad contumeliam Dei, ac damnum animarum suarū, quod nullo modo facerent propter amorē Dei & salutem propriam. Si iniungeretur alicui mulieri pro pœnitentia quòd haberet per noctem ad caput suum manum mulieris mortuæ, nullo modo vellet habere. Diceret enim terrore se amentem fieri. Crines autē mortuæ mulieris vult habere in nocte ad caput suum in contumeliam, Dei, & contra voluntatem ecclesiæ. Nec terretur inde nescio quo diabolico miraculo. ¶ Quarto deberet cohibere mulieres à vitio isto, magna ingratitudo quæ est ibi, quādo scilicet ipsæ volunt habere in loco isto crines ad Dei contumeliā, vbi Christus pro amore earum tulit spineam coronam. ¶ Quinto contemptus Dei qui est in vitio isto. Valde enim Deū contemnunt qui capillos Deo præponunt, cum capilli videantur esse superfluitates hominis, sicut & vngues. De receptaculo lēdium & pediculorum faciunt mulieres thesaurum suum, imò Deū suū: quia hoc ab homine colitur, quod prę cæteris diligitur: sicut dicit gl. super illud ad Philip. 3. Quorum Deus venter est. De Maria Magdalena legitur Lucæ 7. ꝙ capillis capitis sui tersit pedes Domini sui. Non enim eos amābat tantum, quantū amant dominæ nostræ. ¶ Sexto deberet cohibere mulieres à vitio isto, multiplex malum, quod inde prouenit tam eis quàm proximis earum. Proximis de facili malū prouenit ex pulchritudine crinium. Crines enim velut quidā laquei sunt, quibus fatui capiūtur. Vnde legitur Iudith 14. ꝙ ipsa colligauit cincinnos suos ad capiendum Holofernem. Cincinni sunt capilli dependentes à capite mulieris. Sicut pueri laqueos faciunt de pilis caudæ equi ad capiendum aues: sic diabolus laqueos facit de pilis mulierū, ad capiendum viros. Ipsis etiam mulieribus multiplex malum facit pulchritudo criniū. Accidit enim eis sicut legitur Absaloni accidisse de pulchritudine criniū eius, sicut legitur 2. Regum 14. Porrò sicut Absalon vir nō erat pulchrior in omni Israël. Et

sub

subditur: A vestigio pedis vsque ad verticem nō erat in eo vlla macula. Et quanto magis tondebat capillos, tanto plus crescebant (semel autem in anno tondebatur, quia grauabat eum cæsaries) ponderabat capillos capitis sui ducentis siclis ponderis publico. Quid autem ei acciderit, legitur 2. Regum 18. scilicet quòd caput eius quercui adhæsit, & illo suspenso inter cælum & terram, mulus cui insidebat pertransiit, & veniens Ioab tres lanceas infixit in corde ipsius. Sic per pulchritudinem etiam adhæret fatua mulier alicui viro luxurioso, qui per quercum designatur. Quercus enim fructum defert quo porci pascuntur: sic luxurioſi opera faciunt in quibus infernales porci delectantur: & veniens Ioab, id est diabolus, infigit tres lanceas in cor tuæ mulieris. Prima lancea est vitium superbiæ. Secūda, vitium luxuriæ. Tertia, vitium discordię propter ipsam inter mulierem & virum suum. De hoc require in tractatu de Luxuria, in capitulo de Choreis, vbi ponitur illud verbum Apocal. 9. Et similitudines locustarum, &c.

¶ *De habitu reprehensibili propter formam vel compositionem.*

OCTAVO potest esse reprehēsibilis habitus vel ornatus propter formā vel cōpositionem. In forma verò reprehēsibilia sunt ista, incisio ex parte inferiori: sicut fit in vestibus ioculatorū, seu rugatio ex parte superiori. Vtinā, si Deo placeret, facies earum corrugare facerent, quo vestes corrugatæ fierēt. Reprehēsibile etiā est ꝙ caudæ ibi assumātur. Natura caudā negauit hominibus, sed miseri homines eā sibi assumūt. Præcipuè autē videtur reprehēsibiles quo ad formā & cōpositionem, sotulares rostrati & perforati, & stricti. Rostrum in sotularibus diabolica videtur esse inuentio, cū nō inueniatur simile in rerum natura. Nullum animal habet quod in pede rostrū habeat, etsi habeat aliquod in capite. Mulieres vero quæ nusquā rostrum deberēt habere, volunt habere in pedibus. Perforatio etiam in sotularibus magis videtur fatuitas, cum sotulares integri meliores sint quàm perforati. Similiter strictura in sotularibus magna fatuitas est, cum etiam Deus inde offendatur, pedes grauentur. Nō enim ita constringerētur pedes, si essent in compedibus, sicut constringūtur quandoque à sotularibus. Multi sunt qui nō reciperent propter penitentia tale grauamē, si sacerdos eorum vellet hoc eis iniungere. Magna etiā ingratitudo est, velle deferre sotulares perforatos in contumeliā Dei in pedibus suis, cū Deus pro amore eius pedes suos voluerit perforari. Magna etiā fatuitas est, quærere pulchritudinē in sotularibus, cū ad hoc inuenti sint vt inquiē-

rat.

tur, & per hoc pedes ab inquinatione seruentur. Nec enim in radicibus arborum vel fundamentis domorum pulchritudo solet requiri: sic nec in sotularibus deberet requiri pulchritudo.

¶ *De superbia ornatus raptorum & vsurariorum.*

NONO potest esse reprehensibilis habitus vel ornatus, quia est de re iniustè acquisita: sicut accidit in vxoribus vsurariorum vel raptorum quæ vestes pretiosas deferunt de lacrymis pauperum. Vestes tales sanguinolentæ sunt. Iere. 2. In alis tuis inuentus est sanguis animarum pauperũ. Alæ sunt extremitates superborũ palliorum. Alis istis volatur in infernum, non in cælum. In alis istis inuenitur duplex sanguis, scilicet sanguis pauperum. Spolia enim pauperum ex quibus est vestis illa, iudicio scripturæ sunt sanguis pauperũ, & vita eorum. Vnde Eccl. 34. Panis egentium vita pauperum est. Qui defraudat illum, homo sanguinis est. Alius sanguis qui in alis istis inuenitur, est sanguis ipsius mulieris, quæ defert pallium quod emptum est de re iniustè acquisita. Mors enim sua latet ibi cũ ad dãnationẽ suam illud deferat. Cruentatio ista quæ est in vestibus diuitum figurata est per chlamydem coccineã, in qua illusus est Dominus. Illusione autem illa ostensus est status principum huius mundi. ¶ Decimo potest esse reprehẽsibilis ornatus vel habitus, ꝓpter amorẽ nimium, quẽ habent mulieres ad pulchritudinẽ. Tantus enim potest esse amor ille qđ est mortale peccatũ, & quasi idolatria, vt quãdo amor ille amorem Dei superat. Hoc enim ab homine colitur, quod præ cæteris diligitur, sicut prius dictũ est.

¶ *De quinque quæ debent cohibere mulieres ab amore pulchritudinis.*

QVINQVE autẽ sunt quæ debẽt cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis. ¶ Primum est vanitas ipsius pulchritudinis. De qua legitur Prou. vltimo: Fallax gratia, & vana est pulchritudo: mulier timens Deum, ipsa laudabitur. Pulchritudo vana est, quia ad nihil valet ei qui eam habet: potius videtur valere illis qui vident eam, & in ea visa delectantur. Potest etiã dici vana, quia vadit in nihilum, propter quod flori comparatur, Esaiæ 40. vbi sic legitur: Omnis caro fœnũ, & omnis gloria eius tãquam flos agri. Licet flores sint magni decoris, tamẽ parum amantur, quia citò trãsit decor eorũ. Sic parũ amanda esset pulchritudo corporis, quia citè perditur: ad minꝰ in morte quãdo maximè necessaria esset cũ Deo debeat præsentari, & angelis eiꝰ, cũ ituri sunt ad curiã cęlestis regis. ¶ Secũdo deberet mulieres cohibere ab amore nimiæ pulchritudinis hoc, ꝙ pulchritudo talis frequẽter maledicta est. Vnde Iob, 5. Vidi stultũ firma

radi

radice,& maledixi pulchritudini eius statim. Vnde dicit glo. per hoc verbum,statim: Infirmus, cum inæqualitate rerum variatur,dum videt prospera,laudat: cum mutantur, nihil esse indicat: sed sanus cum gloriam ipsam pœnam sequentē cōsiderat & statim damnat. Malè fuerūt pulchræ illæ mulieres, quæ propter pulchritudinem suam damnabuntur. ¶ Maledicta est tam pulchritudo mulieris. Multis re vera potius expediret q̄ fuissent leprosæ, vel naso, vel auribus mutilatæ, quàm q̄ essent pulchræ. ¶ Tertio deberet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis, turpitudo & immunditia quæ frequenter comitatur pulchritudiem corporis. Vnde dicitur Ezechiel. 16. ad fatuam mulierem: Abominabilem fecisti decorem tuum. Hoc est vnū, de quo multū dolendū est. q̄ pulchræ mulieres q̄ plus deberet abhorrere immunditiam, amplius se inquināt per peccatum. Propter hoc pulchritudinem fatuæ mulieris cōparat Salomon circulo aureo in naribus suis. Prouer. 11. Circulus aureus in naribus suis, mulier pulchra & fatua, id est, pulchritudo mulieris fatuæ. Sus si circulū aureū haberet in naribus, distraheret illum per quodcūque volutabrum luti. Similiter mulieres fatuæ pulchritudinem suā distrahūt per quodcunque volutabrum luxuriæ. Sus nō parcit ori, sicut nec pedi, quin illud in lutum infigat. Sic nec mulier fatua parcit faciei suæ, imo illam præ cæteris membris operit iniquitate & impietate sua. Vel aureus circulus potest intelligi mulier pulchra & fatua, quā diabolus trahit per omnem immunditiam, quia habet eā in potestate sua, sicut sus circulū aureum traheret per immunditiam, quē haberet in naribus suis. ¶ Quartò deberet cohibere mulieres a nimio amore pulchritudinis hoc, q̄ pulchritudo earum valde nociua est. Est enim pulchritudo illa pulchritudo exurens, qualis est pulchritudo carbonis viui. Et est etiam pulchritudo vulnerans, qualis est pulchritudo splendentis gladij. Vnde Hiero. Gladius igneus est species mulieris. Et prouerbiorum 5. legitur de fatua muliere, quòd nouissima illius amara sunt velut absynthium, & acuta quasi gladius biceps. Sicut puer in gladio fulgēti primò solam aduertit pulchritudinē, & ideo gladium amplectitur, sed nouissimè sentit læsionē: Sic fatui homines in specie muliebri primò solam aduertunt pulchritudinem: sed postquam eam retigerint per amorem, ex vulnere cordis perpendunt pulchritudinem illam esse gladium acutum. Biceps autem gladius potest dici pulchritudo illa: quia ipsam mulierem, in qua est, lædit per superbiam, & ipsos aspicientes per luxuriam. Vel

potest

potest dici gladius biceps, quia corpori & animæ occasio est mortis æternæ. Et verè gladius igneus est pulchritudo mulieris. Multum enim potens ad exuendum cor humanum. Vnde Barlaã rex quida habuit filiũ, de quo dictũ est ei à medicis, ꝙ cæcus fieret, si infra decẽ annos sole videret. Vnde rex ipsum fecit includi decem annis in spelunca. Quibus finitis fecit eũ egredi de spelunca. Et ostensa sunt ei aurum & argentum, & multa alia pretiosa & concupiscibilia. Et ad interrogationem eius nominata sunt singula. Cum autẽ inquireret anxie de mulietibus, quæ præsentes erant, quæ res essent, dixit ei quidam iocose, Eas esse dæmones qui seducunt homines. Et cum reductus ad regem requireretur ab eo quid magis ipse desideraret. Respõdit, se super omnia quæ viderat desiderare dæmones qui seducũt homines. Et miratus est rex ꝙ tam tyrannica res esset species mulieris. ¶ Quinto debet cohibere mulieres à nimio amore pulchritudinis hoc quod pulchritudo aduersatur bonitati. Non enim de facili habetur bonitas cum pulchritudine. Poëta: Lis est cũ forma magna pudicitiæ. Vnde cùm pulchritudo auferat bonitatem, quæ longe melior est quàm pulchritudo, ipsa non est multum desideranda, imo valde timenda. In magno periculo est pulchritudo mulieris. Est enim quasi thesaurus in aperto, qui à multis concupiscitur. Vnde Greg. Deprędari desiderat, qui thesaurum publicè in via portat. Fatuæ sunt quæ neglecta bonitate pulchritudinem quærunt. Similes sunt pueris qui pyra vel poma vermes habentia (quia pulchriora aliis sunt) præeligunt. Præcipuè autem fatuæ sunt illæ, quæ naturaliter deformes sunt, & tamen laborant ad hoc ꝙ sint pulchræ, ad quod nullo modo pertingere possunt. Ad hoc ꝙ sint bonæ, laborare nolunt, quod tamen melius & de facili obtinere possunt. Mulier quæ laborat amplius ad hoc ꝙ sit pulchra quàm bona, videtur plus amare alterius vtilitatem, quàm suã. Si enim pulchra fuerit, aliis pulchra erit. Pulchritudo enim eius alienos oculos pascit. Si autem bona fuerit, sibi bona erit. Prouerb. 9. Si sapiens fuerit, tibimetipsi eris.

¶ *Quantis, & quot personis noceat superbus habitus.*

VNDICIMO potest esse culpabilis ornatus mulieris: quia multis nocet. ¶ Primo nocet viro suo quem interficit spiritualiter, dans ei occasionẽ, ꝙ vsurarius sit vel raptor. ¶ Secundo nocet illis quibus debuit restitui, ꝙ præcipuè verum est in vxoribus vsurariorum & raptorum. ¶ Tertio nocet ipsi mulieri. Et hoc multis modis. ¶ Primo, quia ei materia est infirmitatis

magnæ,scilicet superbiæ. ¶ Secundo,quia aufert sibi illud vnde debuit redimere animam suã morti æternæ cõdẽnatam. ¶ Tertio,quia aufert ei tẽpus quod debuit expendere in seruitio Dei. Nec est paruũ damnũ,cũ tẽpus res pretiosissima sit. Vnde Bern. Nihil pretiosius tẽpore: sed heu nihil hodie vilius reputatur. ¶ Quarto,aufert ei orationes quas facit in ecclesia. Non enim exaudit Deus orationes,quas facit mulier ipsa superbè ornata, cùm ipsa filios Dei occidat ex alia parte ostẽsione incautæ suæ pulchritudinis. vnde super illud 1.ad Tim.2.Non in tortis crinibus,&c.dicit Gl.Superbus habitus nõ impetrat. Nõ est paruũ damnũ mulieri,quæ pauper est spiritualiter, si orationes, quas in ecclesia facit,amittat. Orationes enim sunt magna pars bonorũ quæ ipsa facit:frequenter potius vtile esset eis humiliter esse in domo,quã superbè in ecclesia. Si aliqua mulier esset quæ in nulla solẽnitate iret ad ecclesiam, ipsa reputaretur hæretica. Quid ergo est de ea quæ facit quod ceterius est? Quomodo talis mulier remissionẽ peccatorũ suorũ cõsequetur,quę in ecclesia Deũ offẽdit,vbi eũ placare debuit? ¶ Quinto,nocet ei superbus habitus,quia bonam famã aufert ei. vnde super illud 1.ad Tim.2.Non in tortis crinibus,&c.dicit glo.Superbꝰ habitus nõ recta facit de se credi. ¶ Sexto,nocet ei,quia facit eam solicitari sicut equus. Ex quo enim equus habet signũ venalitatis in frõte,nõ quæritur vtrũ sit venalis,sed pro cõstanti habetur, & de ptio quæritur. Sic mulier habẽs ornatũ meretriciũ,solicitatur & solicitata, nisi valde fortis sit,facilè labitur: quia casta est quã nemo rogauit,vt ait Poëta. ¶ Quarto nocet superbus ornatus aliis mulieribus, quia ministrat eis exemplũ superbiæ. Dat etiam eis occasionẽ inuidiæ & discordiæ ad viros earũ,& quãdoq; occasionẽ adulterij: quia quãdo nõ possunt habere similes ornatus à viris suis,rixantur cum eis,& quandoque eos habere volunt ab allis viris, & sic adulterium cõmittunt. ¶ Quinto nocet maritis aliarum mulierũ. Reddit enim eis vxores eorum molestas,& quandoque aufert eas illis. ¶ Sexto nocet domino, cuius templum exurit. Templũ Dei est vnusquisq; fidelis. Plus diligit Deus vnũ templũ spirituale, quàm omnia tẽpla materialia mundi: vnde magna Dei offensio est,incẽdere huiusmodi templa. ¶ Septimo nocet sanctis: quia festa eorũ nõ obseruant mulieres quæ sic se ornant,quia tũc magis peccãt quàm in aliis diebus,cũ magis superbè se habeãt. Tũc etiã quandoq; violant festa,præparando ornatus suos. ¶ Octauo,nocet angelis,quia filios Dei in eorum positos custodia occidunt. Ideo dicitur 1.ad

Corint.

Corint.11. Quòd mulier debet habere velamẽ ſuper caput ſuũ propter angelos: ne ſcilicet offendat angelos, occidendo homines, quos ipſi cuſtodiunt. Et vt breuiter dicam, Deo & angelis eius non timent contumeliam facere etiam in eccleſia, quando corpus Chriſti præſens eſt, & angeli aſſunt, & populus ibi eſt congregatus, ſcilicet quãdo miſſa celebratur. Quòd angeli ibi aſſint, patet ex verbis Gregorij ſic dicentis: Quis fidelium dubium habere poſſit in ipſa immolationis hora, ad vocem ſacerdotis cælos apperiri, atq; in illo Chriſti myſterio choros angelorum adeſſe, ſummis ima ſociari, terrena cæleſtibus iungi? Et ſuper illud 1. ad Cor. 11. Vbi dicit Apoſtolus, ꝙ mulier debet habere velamen ſuper caput: dicit gloſſ. Angelici ſpiritus nobis adeſſe credẽdi ſunt, maximè cũ diuinis obſequiis mancipemur: id eſt, cũ eccleſiã ingreſſi lectionib⁹ ſacris aur accõmodamus, vel pſalmodiæ oper ãdamus, vel orationi incũbimus, vel miſſarũ ſolẽnia celebramus. ¶ Ideo monet Apoſtolus velamẽ habere propter angelos. Nec dubitari debet vbi Dñici corporis & ſanguinis myſteria gerũtur, ſupernorũ ciuiũ cõuentus adeſſe, qui monumentum, quo venerabile corpus poſitum fuerat, & vnde reſurgendo abſceſſerat, tam ſedulis excubiis ſeruabant.

¶ Quòd habitus mulierum ſe ornantium eſt culpabilis propter intentionem multiplicem.

VLTIMO poteſt eſſe culpabilis ornatus propter intentionem. Multiplex poteſt eſſe intentio mulierum ornantium ſe. Quædã enim ornant ſe vt concupiſcantur ab aliis, quàm à viris ſuis: quod conſtat eſſe mortale peccatum, licet non habeant voluntatẽ conſentiendi illis qui eas cõcupiſcunt: quia ſecundũ Auguſtinum, non ſolum appetere, ſed etiã appeti velle, criminoſum eſt. Aliæ verò ornant ſe ex ſuperbia, vt pulchriores ſint aliis, vel ſaltem nõ excedantur ab aliis, vel ex amore vanæ glotiæ & laudis, vt dicatur ꝙ ipſæ ſint pulchræ. Iſtæ videtur multũ impiæ eſſe, non curantes de morte fratrũ ſuorũ, dum ſolũ habeant ventum vanitatis vt pulchræ reputentur. Non videtur ꝙ tales mulieres charitatem habeant: quia verba vanæ laudis chariora habent, quàm fratres ſuos: aliæ verò ideo ſe ornant, vt viris ſuis placeant, vt ſic contineant ab aliis mulieribus. Sed de talibus accidit, ꝙ ſic quandoque occidunt eos ſpiritualiter dum dant eis occaſionem ꝙ nimis ament eas: quia nimius amator vxoris propriæ, adulter eſt, ſicut dicit Ambro. Ex quo amor iſte non ſit citra Deum, iam iudicatur peccatũ mortale. ¶ Præterea ſi ornatu ſuo velut quodam reti vult capere virum

suum,ne capiatur ab aliis mulieribus,quare,illud rete expandit,vbi non est vir eius?Multæ enim potius ornant se quando prodeunt in publicum, quàm quàdo sunt cum viris suis in domo. Tales similes sunt illis qui dicunt se velle capere aues syluestres,& capiũt domesticas. ¶ Præterea sicut mulier cauere debet ne perdat vitum suum, sic vir debet cauere vxorem suam. Vnde debet cauere ne ipsa immoderatè ornata sicut murilegus syluestris efficiatur & fugiat. Sicut enim murilegus syluestris fugit quando habet pulchra pellem,& quandoq; hac de causa amittitur. Aliquis enim propter pulchra pellem vellet eum habere. Sic mulier ornata libentius vadit ad spectacula, vt ab aliquo concupiscatur,& à viro quandoque amittitur. Potius debeat velle vir eam habere minus pulchram, quàm aliis pulchriorem. Item si non placet viro ꝙ vultures,id est luxuriosi, sequatur vxorẽ suã,quare vult eam esse absque pelle conuersationis honestæ?Item cum non vult vxorem suam meretricem esse, quare vult eam similem meretrici esse,& in habitu meretricio? De hoc habitu legitur Prouerbio.7. Ecce occurrit ei mulier habens ornatu meretricio,præparata ad capiendas animas. Et cum ex hoc verbo constet aliquem ornatum meretricium esse,non video quid sit meretricius habitus,nisi croceus sit, & similia. Ezech.16 Habens fiduciam in pulchritudine tua fornicata es. Ad omne caput viæ ædificasti signum prostitutionis tuæ.Solent caupones in domibus suis ex diuersis partibus circulos ponere, quando diuersæ viæ sunt circa domum, vt transeuntes per quancunque viam sciant ibi vinum esse venale. Sic fatuæ mulieres signa venalitatis ponunt in capite,in pedibus,& in brachiis,& tamen se dicunt esse castas,castitatem amare, volentes ꝙ magis credatur vni testi assueto mendaciis, quàm multis testibus veris qui mentiri non nouerunt. Testis assuetus mendaciis, lingua est eatum. Testes veri sunt cætera membra quæ impudicitiam ostendunt. Hieronymus: Aut loquendum non est vt vestiri sumus,aut vestiendum vt loquimur. Quod autem pollicemur & aliud ostendimus, lingua personat castitatem, & totum corpus profert impudicitiam. Deberet esse mulier viro suo adiutorium salutis. Genesis 2. Non est bonum hominem esse solum: faciamus ei adiutorium simile sibi. Similiter & vir debet vxorem iuuare, vt saluari possit. Et cum mulieres, vt sæpius pronæ sint ad nimium amorem pulchritudinis & gloriam ornatus, vir debet iuuare in hac parte & cohibere eam ab ornatu inhonesto. Pronitas ista mulierum ad gloriam

riam ornatus insinuatur Matthæi 25. De decem virginibus, quarum quinque quæ laudem quæsierunt, cælestem ianuam clausam inuenerunt. Similiter cum viri proni sint ad nimium amorem diuitiarum, quia habent prouidere familiis suis vxores debent iuuare eos & prohibere à cupiditatibus suis, & dicere eis se contentas esse paruo victu & humili vestitu, si ipsi cessauerint ab vsuris & aliis generibus cupiditatum. Sed heu hodie remedium versum est in venenum. Vxores enim impellunt viros ad infernum, dando eis occasionem male acquirēdi, dum superfluas expensas ab eis requirunt. Viri etiam impellunt vxores ad infernum, dum eas consentire faciunt vsuris suis, & dum non permittunt eas facere bonū quod ipsæ possunt. Vnde hodie quantum ad personas multas, societas coniugalis est quasi complexus spinarum, quæ simul in ignem mittentur, quia non possunt separari. Est etiam velut complexus aliquorū simul se inuicem submergentium.

¶ *De mulieribus se ostentantibus.*

MVLIERES pulchritudinem suam per vicos in ecclesia ostendentes, sunt incendiariæ sacrorum locorum, scilicet virorum: quilibet enim fidelis est templum opere Spiritus sancti in baptismo dedicatum: sicut dicit glossa super illud 1. ad Corin. 3. Templū Dei sanctū est, quod estis vos. Ipsę etiā sunt homicidę fratrum suorum & filiorum Dei. Sunt etiam venatrices diaboli in filios Dei ad mortem. Diabolus etiā vtitur eis tānquam esca ad capiendos viros, sicut cum catis & aliis vilibus animalibus excoriatis vultures solent capi. Vtitur etiā eis tanquam laqueis. vnde Eccl. 7. Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorū est. vnde legitur q̄ beatus Bernardus cū quædā soror eius veniſſet cū superbo habitu ad abbatiam, in qua ipse erat, noluit exire ad eam asserens eam esse rete diaboli. Quæ cōfusa & compuncta mandauit ei vt non despiceret animam eius, etsi tam despiciebat, parata tamen erat in omnibus facere voluntatem eius. Quo audito vir sanctus gaudens venit ad eam præcipiens ei vt illum superbum habitū de cætero non portaret. Quæ illi acquiescens ita mutata est, vt homines eius mutationem mirarentur. Vtitur etiam diabolus eis tanquam gladio ad occidendum filios Dei. Etiam si dicat aliqua se nō habere malam intentionem: Respondeo, quòd neque gladius malam intentionem habet quando ab illo aliquis occiditur, sed vtens illo habet ibi malam intentionem. Sic diabolus qui vtitur his mulieribus ornatis tanquam gladio, ibi malam habet intentio-

nem. Et licet etiam nullus haberet malam intentionem, nihilominus tamen mortuus esset qui occisus esset: & secundum legem, qui occasionem damni dat, damnum dedisse videtur. Dicitur etiam Exo 21. Si quis aperuerit cisternā, & foderit, & nō operuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam, reddet dominus cisternę pretium iumētorū. Cisterna quæ habet aquā ad remediū sitis, incautis tamen potest esse occasio mortis vel præcipitij. Sic vxor etiā alicuius, quæ viro suo est remedium fornicationis, aliis potest esse occasio mortis. Sic etiā vocat Salomon vxorem, Prouerb. 5. vbi sic legitur: Bibe aquam de cisterna tua, id est, de propria vxore. Hæc cisterna aperitur, quando mulier nimium ornatur. In eam verò non coopertam bos vel asinus cadit, quando ostensione pulchritudinis, quam mulier incautè ostendit, aliquis perit. In hoc casu anima pereuntis de manu mulieris requiritur. Si quis incautè deferendo ignem domum aliquem incendat, nónne tenebitur ad emendam? Quomodo ergo innocens erit, quæ pulchritudinē suā incautè ostendēdo, domos spirituales exurit? Quædā etiā ideo se ornāt, quia erubescūt nō deferre ornatū, quos deferre cōsuerūt, vel quos aliæ mulieres deferūt, vel quia timēt ab hominibus videri, si ornatus tales dimiserint.

De bona erubescentia & eius commendatione. Et quòd peccatum sit valde erubescibile. CAP XV.

ET quia verecundia hæc multum nocet ecclesiæ Dei, ideo tractabimus hic de verecundia. Et quia quædam verecundia bona est, & quædam mala est, iuxta illud Ecclesiast. 4. Est confusio adducens peccatum, & est confusio adducēs gloriam. ¶ Primo de bona erubescentia dicemus. ¶ Secundo de mala. ¶ Tertio tangemus de irridentibus eos, qui bene faciunt. ¶ Notandum ergo quòd erubescentia bona est quoddam frænum, quo aliquis regitur in viam paradisi. Dum aliquis habet frænum istud, sperari potest de eius correctione. Vnde Sapiens: Erubuit, salua res est. Ad commendationem huius erubescentiæ facit illud Ecclesi. 2. Ante grandinem præibit coruscatio, & ante verecundiam præibit gratia. Præcipuè verecundia placet in mulieribus. Ecclesiast. 7. Gratia verecundiæ mulieris sensatæ super aurum. Verecundia etiam specialiter placet Deo in pœnitentibus. vnde Bernardus: Quantum displicet Deo impudentia peccatoris, tantum placet erubescentia pœnitentis. De non habente erubescentiam legitur Ieremiæ 3. Frons mulieris meretricis facta est tibi, noluisti erubescere. & Esa 3. dicitur de non habentibus erubescentiam istam: Peccatum suum quasi Sodoma præ-

ma prædicauerunt, nec abſconderunt. Legitur etiam Iere. 6. Confuſi ſunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confuſione non ſunt confuſi, & erubeſcere neſcierunt. Verè erubeſcere neſcit, qui de peccato non erubeſcit. Peccatum enim valde erubeſcibile eſt. ¶ Magis erubeſcibile eſt peccatum, quàm nuditas totius corporis: quod patet, quia peccatum nuditatem fecit erubeſcibilem. Parentes enim noſtri non erubeſcebant ante peccatum, licet eſſent nudi. Vnde cum illud, propter quod aliquid eſt tale, magis erit tale: magis erubeſcibile videtur eſſe peccatum, quàm nuditas. Præterea quum erubeſcentia ſit fuga rei indecẽtis, peccatum autẽ indecentius ſit quàm aliquid aliud, quod ſit in mũdo, cum ſit opus diaboli, & ipſo amoto omnia decentia eſſent, conſtat magis erubeſcibile eſſe, imò cõparatione ipſius alia nõ ſunt erubeſcibilia. vnde dicit Greg de Maria Magdalena, Quia ſemetipſam grauiter erubeſcebat intus, nihil eſſe credidit, quod verecundaretur foris. ¶ Præterea, peccatũ eſt immunditia, & comparatione ipſius immũditia corporalis non reputatur immunditia. Matt. 15. Quæ procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. Et quibuſdam interpoſitis ſubditur: Non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem. Eſt etiam peccatũ abominatio magna. vnde Pſal. Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt. Vnde pãtet peccatum valde erubeſcibile eſſe. Multis autem aliis modis oſtendi poteſt, ꝙ peccatum ſit valde erubeſcibile. Et quia hominem proditorem reddit apud Deum, & quia facit eum valde vilem: facit etiã inferiorem brutis animalibus, quę tantum vnam mortem ſoluũt: ſed peccator debitor eſt duplicis mortis, & quia peccatum funis eſt, quo quis in inferno ſuſpendatur: nõ habet diabolus vnde hominem ſuſpẽdat, niſi ipſemet funem iſtum ei attulerit. Eſt etiam peccatum illud cum quo fuſtigabitur homo in die iudicij corã toto mundo. Thren 1. Vigilauit iugum iniquitatum mearum: in manu eius conuolutæ ſunt, & impoſitæ collo meo.

¶ *De* XVI *erubeſcibilibus*

ILLA de quibus erubeſcendum eſt, enumerantur nobis Eccleſia. 41. Erubeſcete à patre & à matre de fornicatione, &c. ¶ Et ſunt XVI. quæ ibi tanguntur, de quibus multũ erubeſcere debemus. ¶ Et ponitur primo fornicatio, quę quadruplici ratione valde erubeſcibilis eſt, quia tam vilium membrorum, & quia anima & corpus in ea maculantur, & quia mulier ibi venditur, dat animam ſuam quandoque pro duobus denariis diabolo, & corpus lecatori: non faceret tale forum de ſotularibus ſuis. ¶ No-

tabiliter etiã dicit, Erubescite à patre & matre. Pater est Deus, & Ecclesia est mater, de quibus debet multum erubescere fornicans. Potest multum erubescere filia diuitis dum fornicatur, q̃ pater suus poterat eam honorificè maritare. Nonne erubescere debet filia Dei de tanto patre, si fornicetur, cum ipse possit eam optimè maritare? A præsidente & à potente demum erubescere debet homo de mendacio: quia potior est fur, quàm assiduitas viri mendacis, vt legitur Eccl. 20. & quia mentiens nõ seruat fidem, licet velit sibi fidem adhiberi, & fallit eum qui confidit in eo: erubescendum est enim propter Deum præsidentem: id est præsentem, & potentem vindictam sumere de mentiente, & potest illud intelligi specialiter de mendacio promissionis in baptismate factæ. ¶ Tertio erubescendum est de delicto: id est, de negligentia & pigritia. Senec. Turpissima iactura est, quæ per negligentiã fit. Eccl. 22. In lapide luteo lapidabitur piger. A principe autem ideo erubescẽdum est de delicto, quia multũ displiceret ei pigritia serui, sicut velocitas multum placet. & Prouer. 22. Vidisti virũ velocem in opere suo? coram regibus stabit. Præcipuè tamen à summo principe erubescẽdum est de delicto, & ab illo iudice cui cuncta aperta sunt. Et cuncta quæ fiunt adducet in iudicium, & de quolibet momento temporis negligenter expẽso exiget rationem. ¶ Quarto erubescendum est de iniquitate à synagoga & plebe. Et primo de hoc, q̃ homo sibi iniquè appropriat, quod debet esse commune: vt faciunt vsurarij, qui tempus omnibus commune sibi appropriant, quod dominus voluit ab omnibus æqualiter possideri. Et mali dispensatores qui sibi tenent, quod pauperibus debent diuidere, quibus dicitur Luc. 16. Facite vobis amicos de mãmona iniquitatis, id est, de pecunia iniquè vel inæqualiter detenta. ¶ Quintò erubescendũ est à socio & amico, de iniustitia: id est, hoc quod iniustè agit erga socium & amicum. Hoc valde iniquum est. Prouer. 3. Ne molitus amico tuo malum, cũ in te habeat fiduciam. ¶ Sexto erubescendum est de furto. Tob. 2. Nõ licet nobis aliquid edere de furto, aut cõtingere. Et præcipuè erubescendum est, si quis furtum fecerit, vel sustinuerit fieri in loco in quo ipse habitat. ¶ Septimo, erubescendũ est, de veritate Dei & testimonio: id est, de veritate quam Deus docuit, & tot testimoniis cõfirmauit, si aliquis illi fidem non adhibuit. ¶ Octauo erubescendum est de discubitu in panibus, si quis se inhoneste habuerit, vel si ei, ad cuius mensam comedit, fidem postea non seruauerit. Sicut faciũt illi, qui postquam ad mensam domini sederunt, vel spiritualiter vel tẽporaliter.

poraliter,nõ timent ei contumeliam inferre. ¶ Nono,erubescendum est, obfuscatione dati & accepti. Datum obfuscat, qui cum tristitia dat. Eccl.35. In omni dato hilarem fac vultum. Vel qui dat cum dilatione: Prouer.3. Ne dicas amico tuo, Vade & reuertere. Cras enim tibi dabo: cum statim possis dare. Datum etiam obfuscat, qui illud extollit. Potius enim debet qui dat donum diminuere, quàm extollere. vnde Genes.33. dixit Iacob ab Esau, Si inueni gratiam in oculis tuis, accipe munusculum de manu mea. Acceptum etiam obfuscat qui de beneficio est ingratus, vel ipsum attenuãdo vel obliuioni tradendo. Senec. Lex beneficij est, q; alter obliuisci debet dati, alter debet memor esse accepti. Cato: Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus, Accipito placidè, plenè & laudare memento. ¶ Decimo, erubescẽdũ est, à salutãtibus de silẽtio Quod in duobus casibus præcipuè intelligendum est, scilicet quãdo aliquis non vult reddere salutem alicui causa superbiæ, vel causa odij. Sapiẽs: Salura libenter. Eccl.21. Amicum salutare non confundaris, & à facie illius non te abscondas. Nec obstat illud Luc.10. Neminem per viam salutaueritis. Et illud 4.Reg.4. quod dixit Eliseus ad Giezi: Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutauerit te, ne respondeas ei Per hoc enim prohibetur prolixitas vel curiositas salutationis. Quod autẽ bonum sit salutare, patet per illud Matt.10. Intrantes autem domum, salutate eam. ¶ Vndecimo, erubescẽdum est à respectu mulieris fornicariæ. Quia secundũ August. Impudicus oculus impudici cordis est nuntius. ¶ Duodecimo, erubescendũ est ab auersione vultus cognati: quia sicut legit 1. ad Tim. 5. Si quis suorum, & maximè domesticorum curam nõ habet, fidem negauit, & est infideli deterior. Nec solum erubescendum est ab auersione vultus cognati, sed etiã proximi, præcipuè pauperis. Vnde Tob.4. Noli auertere faciem tuam ab vllo paupere. Ita enim fiet vt nec à te auertatur facies domini. Vnde sequitur in verbo proposito Eccl. 4. Ne auertas faciem à proximo tuo. ¶ Tertiodecimo, erubescendum est, ab auferẽdo partem & nõ restituendo. Sicut enim valde honorabile est dare, sic erubescibile valde est auferre, & præcipuè fratri suo fideli: scilicet partem quam patet cælestis dedit ei de rebus huius mundi. Specialiter autem nõ restituere ablata, videtur esse erubescibile vsuariis & raptoribus, qui cum sint iam condemnati suspendio inferni pro male acquisitis, potius volunt retinere & suspendi, quàm reddere & liberari. In quo sunt peiores latronibus, qui omnia libenter restituerent, si scirent se per hoc posse liberari.

¶ Quartodecimo à respectu mulieris alieni viri. Periculosus enim valde respectus talis. Ipse respectus fuit occasio Dauid adulterij,& homicidij,vt dicitur 2.Re.11. Nec solum à respectu isto erubescendum est,sed etiam à quacunque familiaritate, ad ipsam vel ad ancillam eius, vnde possit oriri mala suspitio. Vnde sequitur:Ne scruteris ancillam eius,& ne steteris ad lectum eius. ¶ Quintodecimo,erubescendum est ab amicis de sermonibus improperij. Et si amicus debet arguere amicũ, tamen ab improperio. Tullius in tractatu de Amicitia:Monere & moneri est officiũ veræ amicitiæ,ita tamen,quòd adulatione careat monitio,& cõtumelia careat obiurgatio. ¶ Sextodecimo,erubescendũ est ab improperatione dati. Imitari debet illum qui dat omnibus affluenter,& non improperat,vt legitur Iacob.1. Stulto verò legitur Eccle.20 Exiguadabit,& multum improperabit. Qui enim nõ erubescit male agere, est sicut equus absque fræno,qui de facili regi non potest. ¶ Duo solebant homines cohibere à malo,scilicet timor Dei,& pudor mũdi. Sed timor Dei multos iam parũ cohibet à malo. Benignitate enim Dei & misericordia abutuntur homines male agẽtes, quia Deus benignus eos ad pœnitentiam expectat. Ecclesiast.8. Quia non profertur cito contra malos sententia,absque timore vllo filij hominum perpetrãt mala. Non attendentes,quòd misericordia ista superexaltat iudicium:iuxta verbum Iacob.2. Quia quãto misericordius hic parcit,tanto iustitia in futuro durius ferit, vt dicit Hieronym. Quanto amplius malleus eleuatur,tanto postea durius percutit:& quãto arcus plus curuatur, tanto vehementius sagittam emittit. Similiter se habet iustitia Dei. Augu. Lento gradu diuina procedit seueritas,sed tarditatẽ compensat grauitas. Pudor etiam iam potius impellit homines ad malum,quàm cohibeat à malo:quia qui solebant erubescere male agere, iam erubescunt bene facere.

De mala erubescentia,& eius detestatione. CAP. XVI.

DE erubescẽtia mala,hoc modo dicemus. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt valere ad detestationẽ erubescentiæ mali. Secundo ponemus remedia quibus vti possumus contra eam. ¶ Primo,valere potest ad detestationem eius, si ostendatur quota sit timiditas eorum,& ignorantia qui propter erubescentiam non audent benefacere. Ipsi sunt sicut equi vmbram timentes. Vera mala non sunt præsentis vitæ,sed futuræ. Præsentia enim mala sunt sicut vmbra futurorũ. Vnde qui erubescentiam præsentem timent,& non futuram,ipsi timent vmbram, nõ verum.

tem. Trepidauerunt, ait Dauid, timore, vbi non erat timor. Ipsi etiam sunt sicut paruuli qui terrẽtur latratu catulorũ, qui mordere nõ possunt. Sen. Authoritatem habemus senũ & vitia puerorum. Non puerorum tantum, sed etiam infantium. Illi leuia formidant, hi falsa, nos vtraq. Leuia formidant, qui verba irrisorum formidãt. Falsa formidant, qui reputant dedecus quod in veritate est honor Mũdus iste est velut catulus latrans irrisionibus cõtra eos qui bene agunt: sed mordere nescit, quia nõ eos percutit, & cum satis latrauerit, tacebit. O quàm strenui milites sunt, qui propter latratũ relinquunt domum suam: sed bene reliquerent eam, si viderẽt milites armatos insequentes se. Si alicuis de militibus regis Franciæ ipso petente debitum seruitiũ abeo, diceret se nõ audere ei seruire: quia homines inde loquerentur: friuola & ridiculosa reputaretur eius excusatio. Sic friuola est excusatio illorum, qui propter verba hominum dimittunt seruire Deo. Ipsi etiam sunt timidi vt lepores. Vtinã tamen essent leporibus in aliis similes. Lepusculus plebs inualida collocat in petra cubile suũ, vt legitur Prou. 30. Labia habet in motu, aures longas, pedes veloces. Timor enim addit alas pedibus. Sic facere debet qui debilem se nouit. In petra cubile collocat, qui in petra Christo fiduciã habet. Labia habet in motu, qui sæpe orat. Longas habet aures, qui iuxta verbũ Iac. 1. velox est ad audiendũ, & tardus ad loquendum, ad respondendũ s. opprobriis quæ sibi dicuntur. Pedes veloces habet, quẽ timor Dei occupat. Quia qui timet Deũ, nihil negligit: vt legitur Ecc. 7. Causa huius timoris est duplex. ¶ Prima est amor placẽdi mũdo. Sen. Desines timere, si desperare desieris. Contra tales qui volũt placere mundo, dicitur Iac. 4. Adulteri, nescitis quia amicitia huius mundi, inimica est Deo. Quicũque ergo voluerit amicus huius seculi esse, inimicus cõstituitur Dei. Psal. Confusi sunt qui hominibus placent, quoniã Deus spernit eos. Et Apost. ad Gal. 1. Si hominibus placerẽ, Christi seruus nõ essem. ¶ Secũda causa potest esse hæc, ꝙ Deus forsitan recesserit ab eis. Vix enim posset esse tanta timiditas in eo, cũ quo esset Deus. Psal. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, qm̃ tu mecũ es. Quòd autẽ aliquis timidꝰ fiat, postquã Dominꝰ recesserit ab eo, patet ex eo, ꝙ Cain caput tremulum habuit, & adeò timidus fuit, vt Domino diceret: Omnis qui inuenerit me, occidet me. Gene. 4. Adidẽ facit illud Leuiti. 26. Si sprueneritis leges meas, & iudicia mea contempserit is, vt nõ faciatis ea quæ à me constituta sunt, & ad irritum perducatis pactum meum, ego quoq; hæc faciam vobis,

vobis,Corruetis coram hostibus vestris,& subiiciemini his qui oderunt vos,fugietis nomine persequente.Tanta timiditas est erubescentium,ꝙ ex hoc,quòd sunt coram hostibus suis corruunt.Non enim possunt sustinere aspectum irridentium. Imo sicut fluit cera à facie ignis,& nix à facie solis,sic corda erubescentium defluunt à facie irridentiũ. Ipsi etiam subditi sunt hostibus suis. Cùm enim irrisores sint hostes eorum, ipsi facere non auderent,quod eis displiceat:quod tamen deberẽt libentius facere,quàm quod eis placeret. Erubescentes etiã fugiunt nemine persequente.Irrisor enim nõ persequitur,sed obsequitur. Ministrat enim materiam,vnde corona æterna fabricetur.Irrisiones enim sunt velut aurum & argentum,& lapides pretiosi,ex quibus fit corona paradisi.Prou.33.Fugit impius nemine persequente.Mala pœnæ quidã succursus sunt à Deo missi cõtra mala culpæ.Mira fatuitas,ꝙ homines fugiunt mala pœnę,& sequuntur mala culpæ. Succursum à Deo missum timent & fugiunt,& mortem suam sequuntur,s.peccatum.Eccl.21. Quasi à facie colubri fuge peccatum.Et subditur:Dentes leonis dentes eius,interficientes animas hominũ. Item de timore eorum quos deseruit dominus,dicitur Leui.26.Terrebit eos sonitus folij volantis,& ita fugient quasi gladiũ.Cadent nullo persequẽte,& ruent singuli super fratres suos.Folium volans est verbum minationis,quod terret homines erubescentes. Folium illud plus timent,quàm Dei gladiũ,qui paratus est interficere eos. Deut. Si acuero vt fulgur gladiũ meum,& arripuerit iudicium manus mea,reddam vltionem hostibus meis.Et Iob,19. Fugite à facie gladij,quia vltor iniquitatis est gladius.Exo.15.Euaginabo gladium meum,& interficiet eos manus mea.Dicũt erubescentes quid dicerent de me si hoc facerem:tamen non attendũt, quid fiet de eis si hoc non fecerint.Plus dicta hominũ timent,quam facta Dei:& plus timẽt verba hominũ,quàm gladium Dei euaginatum.Dicit erubescens : Non possum pati vt hoc de me dicatur: non erubescit confiteri tantã ignauiã de se, ꝙ tam facilibilis hominũ deiiciatur, verè de illis est, quibus dicit de Pa... Non sic impij,nõ sic,sed tanquã puluis quẽ proiicit ventus, &c.

¶ *De triplici fatuitate erubescentium bene agere.*

SECVNDO potest valere ad detestationem erubescẽtię malæ,si ostẽdatur quanta sit fatuitas eorũ qui erubescũt bene agere:quæ fatuitas primo potest ostendi per hoc, ꝙ ipsi permittunt se vinci ab irrisoribus,quos tam facile vincere possint, quia solum taciturnitate vincerentur irrisores. Esai. 30. In silentio ...

spe erit fortitudo tua. Si enim qui irridentur, tacerent, & animũ haberent ad mercedẽ quã expectant pro tolerantia irrisorum cõfusi essent irrisores. Sidonius: Garrulo nõ respondere, cõuitiũ est. Sicut enim garrulus vincitur à non respõdente, atque cõtra ignem pugnandũ est aqua, cùm sit ei contraria: sic taciturnitate pugnandum est contra garrulitatẽ. Cogitare debet erubescens, quando irridetur, q̃ plus potest audire duabus auribus, quàm irrisor loqui vno ore. Sapiens: Vnum os à natura, & duas aures accepimus. Ac si diceret: Plus debemus audire, quàm loqui. Poëta: Quis labor est, inquam, quàm tacuisse minor? ¶ Secũdo, quia timent ab eis irrideri, qui irrisione sunt digni. Quando mali irridẽt bonos de bonis operibus quæ agunt, idẽ est ac si cæci irriderent videntes de hoc q̃ ipsi vident, & claudi rectè incedẽtes. Ideo ipsa irrisio irridenda est. Sene. Æquo animo audiẽda sunt imperitorum conuicia. Contẽnendus est ipse cõtemptus. Quis sanæ mẽtis nõ contẽnat claudicantẽ, si videat se irrideri ab ipso, eò q̃ rectè incedat? Et quis talem non iudicet fatuum, si ideò claudicanti velit assimilari, q̃ ab eo deridetur? Deridẽdi sunt ergo derisores, non imitandi. Quidam senex in vitis patrum ait: Aut fuge homines, aut irrideas mundũ, aut quæ in mundo sunt. Stultũ teipsum facito in pluribus. Si dicat aliquis q̃ derisio malorum prævalebit, quia plures sunt: Respõdeo, quia Deus & sancti sui iuuabunt bonos, irridẽdo malos. Psal. Qui habitat in cælis, irridebit eos. Et iterum: Videbunt iusti, & timebunt, & super eum ridebunt, &c. Non est vituperium Solis q̃ noctua non appretiat vel aspiciat eũ: nec vituperium auri & argenti, q̃ iumenta non appretiãt ea. Iumenta enim nesciunt æstimare nisi fœnũ & similia. Et porci nisi furfur, & similia. Sic non est vituperium bonorum, si à malis deridentur. Mali enim sunt velut noctuæ. vnde Boëtius de eis dicit: Hi sunt similes auibus, quarum oculos nox illuminat, & lux cæcat. Non est curandũ de vituperio eorũ qui dicũt malũ bonũ, & bonũ malum. Esa. 5. Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum &c. Ipsi etiã sunt sicut iumenta, qui viros sanctos, qui sunt velut aurũ & argentũ, & lapides prætiosi, despiciunt. Vnde Prou 14. Ambulãs recto itinere, & timẽs Deũ, despicitur ab eo qui infami graditur via. Et 29. Abominãtur impij eos qui in recta via sunt. Aristippus, cùm quidã ei diceret, Homines te cõtẽnunt, inquit, Et illos asini. Sed nec illi asinos, nec illos ego curo. Vituperiũ taliũ laus est, & laus vituperium. De primo dicit Sene. Malis displicere, laudari est. Nõ potest sentẽtia vllam authoritatem habere, vbi qui damnatus est, damnat.

damnat. De secũdo etiam dicit Sene. Tam turpe sit tibi laudari à turpibus, quàm si laudaris ob turpia. ¶ Tertio potest ostẽdi fructus erubescentiũ per hoc, ꝙ ipsi erubescunt de hoc, vnde gloriari deberent, dum erubescunt bene agere, eò ꝙ consueuerunt male agere, vel quia vident alios male agere. Hoc enim valde gloriosum est, quũ aliquis bene agit inter male agẽtes: vel virtus illum, qui male agere consueuit. Tales sunt similes illi qui erubesceret de hoc ꝙ de naufragio euasisset, vel de hoc ꝙ non fecisset sicut facere solitus esset, vel de hoc ꝙ sanus esset aliis existentibus leprosis, vel mundus aliis inquinatis. Tales derisiones non solũ non sunt timendæ, sed etiam appetendæ. Sene. Nondum felix es, si nondũ turba deridet te. Et dominus Matt. Beati eritis cũ maledixerint vobis homines, & persecuti fuerint & dixerint omne malũ aduersũ vos mẽtientes, propter me. Quando quis vituperatur vel laudatur, primo debet attẽdere quis est qui eũ laudat vel vituperat, & tũc placeat ei laus, vel displiceat vituperium. Sen. Nõ quàm multis, sed quibus placeas cogita.

¶ *Quòd erubescentes de bono se male habeant ad Deum.*

TERTIO valere potest ad detestationem erubescentiæ, ostẽdatur quàm male & iniquè se habeant erubescẽtes ad Deũ & ad ea quæ Dei sunt. ¶ Ad Deũ male se habẽt tripliciter, & inquantũ Dominus est, & inquantũ pater est, & inquãtum sponsus animæ est. ¶ Inquantũ dominus est, dum ipse erubescit Dominum confiteri: diabolum autem nõ erubescit cõfiteri dominũ, seruitiũ diaboli manifeste faciendo. Nulla enim certior domini confessio, quàm seruitij redditio. Si autem Deum dominũ habet nõ ramẽ vt primũ vel maiorẽ, sed vt secũdũ. Solum enim seruitiũ vult ei reddere in quo mũdus præbet assensum, nõ attendens ꝙ Deus rex est. & regaliter & libere vult dominari. Erubescentes adeo negauerũt Christũ, ꝙ nec etiã leui signo volũt videri eius discipuli. Erubescẽtes, signa diaboli libere portãt, vexillum verò Christi non volunt portare nisi occultè, nõ attendentes illud Iere. 4. Leuate signum in Sion, & confortamini, & eiusd. 6. Leuate vexillum, &c. ¶ Inquantum Pater se male habet erubescẽs ad Deum, dum eum negat. Vix aliquis negat patrem suum, licet pauperem. Quantam ergo contumeliam facit tãto patri qui eũ negat? Merito ipse negabitur ab eo. vnde Matt. 10. Qui autẽ me negauerit corã hominibus, & negabo eum &c. Ita accidit fatuo erubescẽti, sicut accidit cuidã scholari, qui dum esset indutus pretiosis vestib⁹, & à sociis suis honoratus, cum vidisset eũ pater suus in humili habitu, timens ne socij contemnerent

acrent eũ,si scirent eũ habere talem patrem, rogauit patrem vt nullo modo se indicaret eis:& simulás ipsum esse vnum de seruétibus patris sui,fecit eũ comedere cũ gartione dom⁹. Quod pater patiẽter sustinuit.Sed cum finito prandio scholaris duxisset eũ in cameram suam secretò,& quæsisset ab eo quid ei attulisset,ostendit ei pater denarios quos attulerat,asserens , ꝙ nec vllum de illis haberet.Tu negasti me fili,ait pater,& ego nego tede cętero nõ comedes vel bibes de eo quod tibi mittã.¶ Erubescens etiam male se habet ad Deum,inquantũ Deus sponsus est animæ,dum de tanto sponso erubescit.O anima , non est ita ignobilis iste spõsus,vt de eius ignobilitate erubescas.De nobilitate eius legitur Prou.vlt.Nobilis in portis vir eius,quãdo sedebit cum senatoribus terræ.Non est etiam ita deformis , quòd anima eius deformitatẽ debeat erubescere.Psal. Speciosus forma præ filiis hominũ,& candor est lucis æternæ:vt legitur Sap. 7.Splendor gloriæ.& ad Hebr. 1. Legitimus etiam sponsus est, nõ adulter,vt de eo debeat anima erubescere.Sed mira insania, legitimum spõsum confiteri dedecus creditur,adulterum verò mundũ scilicet absque verecundia confitentur , scilicet quando dicunt ꝙ ideo se ornant vt mundo placeant. vnde Ierem. 3. Sed quomodo si contẽnat mulier amatorem suum,sic contẽpsit,me domus Israël,dicit Dominus.Hũc sponsum nõ erubescebat illa quæ dicebat:Ipsi sum despõsata cui angeli seruiũt, cui⁹ pulchritudinem sol & luna mirantur.O anima,sponsus iste te singulari pugna acquisiuit.Ipse est quẽ nec mors ab amore tuo separauit.¶ Male etiã se habet erubescẽs ad opera bona, dũ ea contẽnit,& ea facere erubescit.Iniquũ est valde bona opera inhonorare,à quibus homo sic honoratur.Ecc.13.Omne opus electum iustificabitur:& qui operatur illud,honorabitur in illo:quando gloria huius mũdi deficiet,tũc gloria dabitur pro bonis operibus.De defectu præsentis gloriæ dicit Psal. Quoniã cũ interierit,nõ sumet omnia:nec descendet cum eo gloria domus eius.

¶ *Quòd bona opera tripliciter glorificent hominem.*

BONA opera tripliciter glorificãt hominẽ. ¶ Primo,faciẽdo ei societatẽ in morte,quando relinquitur ab amicis carnalibus. vnde in Apoc.14.Opera enim illorũ sequũtur illos. ¶ Secundo ministrando materiã coronæ æternæ. Ber. Si pœnitentia nostra crudeli miseratione minuitur,paulatim gemmis corona nostra priuatur.¶ Tertio verò ad modũ vestimẽti hominem decorãdo.Psal.Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circũdata varietate.Vestis deaurata sunt bona opera ex charitate facta.

Hæc

Hæc tria sunt quæ solēt hominem facere glorioſum, Honorabilis ſocietas, decor veſtiū, & nobilitas. Hæc tria, vt oſtē dimet vir iuſtus ex bonis operibus conſequetur. Ad hunc itatū pertinuit Chriſtiana religio, q̄ hodie int r Chriſtianos Chriſtianit viuere opprobriū eſt: & facilius poſſet Chriſtianus viuere inter aliquos paganos, quā inter multos Chriſtianos. Mira infania. Ipſi pagani fidē Chriſtianā honorabilē reputāt: ipſi verò Chriſtiani vitā Chriſtianā, à qua fides habet valorē ſuū, opprobrio habēt. Ber. Quid diuidis opus à fide? Iniquius diuidis, hd tuer perimens. Nā ſi fides ſine operibus mortua eſt, munus mortuū offers Deo. Idē: Quid fides quæ nō operatur ex dilectione, nisi cadauer exanime? Bene honoras Deum munere fœtido? Bene placas Deū fidei tuæ interfector? ac. 2. Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, &c. Veritas Chriſtianæ religionis adeò oditur à multis, etiā qui dicūt ſe Chriſtianos, vt ſcilicet ſigna eius videre poſſint: quam tamen veritatem deberēt amare ſuper omnē ſalutē terrenū: imò etiam adorāda eſſet eis veritas iſta, quātūcūque fatuis contemptibilis eſſet. vnde frater Guido Carmeliſ. Sine aſpectu & decore crucifixa adoranda eſt veritas. In ſigno huius oſculantur fideles & adorant crucem: multi tamen adorantes crucem exterius, crucem ſpiritualē interius per contēptum conculcant, & in eā expuūt, & magnum odiū videūt habere veritatē Chriſtianæ religionis, qui etiā ſignis ei bellū indicit.

¶ *De quatuor remedijs contra malam erubeſcentiam.*

Positis his quæ poſſunt valere ad deteſtationem erubeſcentiæ malæ, conſequenter tangemus aliqui i de remediis q bus poſſumus vti contra erubeſcentiam malam. ¶ Et ſunt quatuor meditationes valentes contra erubeſcentiam malam. ¶ Prima meditatio eſt erubeſcentiæ, ſiue opprobrij, quod Chriſtus pro nobis ſuſtinuit: quod opprobrium prædixerat Ieremias Thren. 3. Dabit percutienti ſe maxillam, ſaturabitur opprobrijs. Si quis bene attenderet opprobrium illud, quod filius Dei pro eo ſuſtinuit, quando poſitus fuit in cruce, patuam reputaret verecundiam, quam pro Chriſto ſuſtineret. Solennitas enim Paſchæ erat tunc, propter quam de diuerſis partibus mundi Iudæi conuenerant in Ieruſalem, qui viderunt eum pendēt em in cruce. Bern. Grata ignominia crucis, ſed ei qui Crucifixo ingratus non eſt. Et ad Hebræos 12. Per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen, aſpicientes in authorem fidei & cōſummatorem Ieſum, qui propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucē confuſione contemptā, atque in dextra ſedis Dei ſedet. ¶ Secun-

meditatio est erubescentiæ seu opprobrij quod sancti sustinuerunt. Vnde ad Hebræos 11. Fide Moses grandis factus, negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quã temporalis peccati habere iocunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum improperium Christi. Et Act. 5. Et illi quidem ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. ¶ Tertia meditatio est illius erubescentiæ, quam patientur in futuro illi, qui hic fugiunt eam. Prouer. 10. Quod timet impius, veniet super eum. Et Iob 6. Qui timet pruinam, irruet super eũ nix. Gregorius dicit de illis qui volunt repugnare voluntati Dei: Hinc Dei voluntatem peragunt, vnde eum irritare contendunt, & consilio Dei resistentes obsequũtur: quia hoc dispositioni eius militat, quod per humanum studium reluctatur: qui verecundiã, vel egestatẽ, vel aliam tribulationem à Deo missam nolunt recipere modo, habebunt in futuro eam lõge maiorem. Tunc veniet quasi viator egestas, & pauperies quasi vir armatus. Prouer. 6. Tunc non poterit homo effugere, nec ei resistere. De verecundia quam mali in futuro patientur, legitur Iere. 20. Confundentur vehementer, qui non intellexerunt opprobrium sempiternum, quod nunquam delebitur: & vicesimotertio: Dabo vos in opprobrium sempiternum, & in ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur. ¶ Quarta est meditatio illius verecundiæ, de qua Luc. 9. dicit Dominus, Qui me erubuerit, & sermones meos, hunc filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum. Tunc illi qui contemnunt modo alios cõtemnentur à Deo, vt mors eorum non reputetur sicut nec mors vnius canis. Ipse enim Deus ridebit de morte eorum. Prouerb. 1. Ego quoque in interitu vestro ridebo.

De malitiæ irrisorum quàm nociua sit ecclesiæ Dei. CAP. XVII.

VLtimo loco in tractatu de erubescentia, tangendũ est aliquid de malitia irrisorum quæ multũ nociua est ecclesiæ Dei, etiam plusquã hæresis. Cuius ratio hæc est: quia diabolus per irrisores filios Dei suffocat, dũ paruuli sunt. Hæc enim est vna de astutiis diaboli suffocare bonũ incœptum in germine. Vnde per serpentem religionẽ inchoatam in paradiso suffocauit. Et per Pharaonem populũ Israëliticũ destruere voluit submersione paruulorũ: vt legitur Exod. 2. Et per Herodem Christũ paruulũ occidere voluit: & vt eũ occideret, paruulos innocẽtes occidit. Mat. 2. Vnde malitia irrisorũ malitia Herodiana est.

quæ filios Dei paruulos occidit. Ber. Malitia Herodiana est, nascentē persequi religionē. Imò maior quàm Herodiana videtur esse malitia irrisorū, quo ad hoc, q̄ Herodes occidit paruulos iam natos: irrisores verò occidunt filios matris propriæ, id est, ecclesiæ, in vtero adhuc existētes. Non enim expectāt q̄ ecclesia pariat eos in sacramēto pœnitētiæ, imò quàm citò apparent in eis signa bonæ voluntatis, ipsi suffocant eos, verecundiā eis faciēdo. ¶ Irrisores peiores sunt quàm draco. De quo draconе legitur Apoc. 12. q̄ stetit ante mulierē quæ erat paritura, vt cum peperisset, filium eius deuoraret. Ipsi autem partū matris ecclesiæ non expectant, sicut dictū est. ¶ Derisores sunt vulpeculæ vineam Domini demolientes. Ad modū enim vulpeculārum fraudulēti sunt & dolosi. Cant. 2. Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas. ¶ Irrisores sunt, vt bufones venenati, qui pati nequeunt odorem vineæ Domini florentis. Ipsi videntur esse socij dæmonū, & in lucro & in damno. Si diabolus aliquem amittit, dolet tanquam de proprio damno. Si autem diabolus lucratur aliquē, sicut fit cum aliquis vadit ad prostibulum vel ad tabernam, gaudent tanquam de proprio lucro. ¶ Irrisores sunt aduersarij Saluatoris: quia qui summè Saluatori placēt, ipsi odio habent: scilicet salutē animarū. Greg. Nullū sacrificium ita placet Deo, sicut zelus animarum. Ergo sic Deo nihil displicet, sicut impedire salutē animarum. Beatū Petrum vocauit Dominus satanam, quia salutem animarū volebat impedire? vt habetur Mat. 16. Vade, inquit, post me satana. Iudas ergo Dei irrisor satanas fit, quādo irrisionibus suis impedit salutē animarū. Maius damnū videtur facere irrisor Deo, quando aufert ei vnam animam, quàm si auferret ei mille corpora: cùm vna anima præualeat mille corporibus hominum. Irēdo Deus, & tota curia cælestis gaudeant de cōuersione vnius peccatoris, irrisores Dño suo diabolo se conformantes de illa cōstantur. Ipsi vidētur esse Christiani, & potius sunt antichristi, id est, Christo contrarij & inimici. 1. Ioā. 2. Nunc antichristi multi facti sunt. Et subditur: Hic est antichristus qui negat Patrem & Filiū. ¶ Irrisores apostatæ sunt, vexillum Christi habentes odio. Nunquid apostata iudicaretur, qui nō permitteret crucē esse in tēplo materiali: quanto magis apostata iudicandus est, qui non permittit crucē pœnitentiæ esse in templo spirituali. ¶ Irrisores facti sunt proditores, eodem ore Christū persequentes, quo ad mensam eius comedūt. Ipsi sunt noctuæ lucē odientes. Et cū claudicent, & cæci sint irrident tamen rectè incedentes

tes & videntes. Sunt etiam lupi agnos Dei, & oues clamoribus exterrentes. ¶ Item ipsi sunt impij in Deum, & matrẽ ecclesiam, in proximũ & in seipsos. In Deum, dum filios eius occidunt: in matrẽ ecclesiam tam militantem, quàm triumphantem, dum defraudant eã gaudio quod habere debuit de cõuersione peccatorũ. Nónne impius esset in matrem suam, qui postquam peperisset filium cũ magno cruciatu, quando deberet consolari in filio suo nato, occideret ei illũ? Sic facit irrisor matri ecclesiæ. Io. 16. Mulier cum parit, tristitiam habet, quia venit hora eius: cùm autẽ peperit puerũ, iam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mũdo. ¶ Item impij sunt irrisores in Deum, quia rursum crucifigunt filiũ Dei, ad Hebr. 6. Et in Psal. Super dolorem vulnerum eius addiderũt, dum animas, pro quibus mortem sustinuit, ei auferunt. ¶ Irrisores etiam sunt impij in proximum, dum vulnus spirituale ipsius iam per pœnitẽtiam sanatum iterũ concidunt. Iob 16. Concidit me vulnere super vulnus. ¶ Derisores fratres suos à diaboli carcere liberatos iterũ capi faciũt. Non reputaretur Christianus ille qui Christianos liberatos à carceribus paganorũ iterum capi faceret: quid ergo dicendũ est de his qui liberatos à carcere diaboli iterum capi faciũt? Hi retrogradẽ diaboli videntur esse. Maiorem compassionẽ haberent derisores de cane vno, vel de asino suo, quã de fratribus suis. Si enim canis portaretur à lupo, liberarent eũ, si possent. Et si asinus alicuius cecidisset in lutum, ipsi iuuarent ad leuandũ eum: fratres verò suos impediunt, ne à lupis infernalibus liberẽtur, vel ne à luto peccati subleuẽtur. Fratres suos à naufragio liberatos iterum sũbmergi faciunt. Impij etiam sunt in seipsos: quia cum in mari huius mũdi naufragẽtur, tamen pœnitentiam, quæ secundum Hiero. est secunda tabula post naufragium, sine qua euadere nequeunt, odio habẽt, Ex quo aliquis est in mortali peccato, si omnes angeli, & sancti rogarent pro eo, nõ posset saluari nisi pœnitentia pro eo intercedat. Vnde mirabiliter esset pœnitentia amanda peccatoribus, tanquam singulare remedium ipsorum. Irrisores ad paradisum transire volũt: tamẽ pontem, per quem solum transire possunt, scilicet pœnitentiã, odiunt. Ipsi propitiatione indigent, cum rei sint æternæ dãnationis: tamen propitiatorium odiunt, scilicet pœnitẽtiam, per quam solam Deum possint habere propitium. De propitiatione legitur Exodi 25.

De superbia ornatus lectorum. CAP. XVIII.

POst superbiam ornatus humani, dicendum est de superbo

ornatu lectorum. Notandum ergo q̃ tria possunt esse reprehensibilia in lectis: scilicet nimia mollities, nimia pretiositas, & magnitudo. Aliqui enim tam magnos lectos faciũt, q̃ diabolus bene posset quiescere ibi cũ eis. In paruo lecto pauperis, nõ inuenit diabolus, vbi quiescat. Esa. 28. Coangustatum est stratum, ita vt alter decidat, & palliũ breue vtrũque operire non potest. Et Mat. 12. Cũ immũdus spiritꝰ exierit ab homine, ambulat per loca arida quærẽs requiẽ, & nõ inuenit. Loca arida sunt, pauper lectus, & pauper domꝰ pauperis, vbi diabol nõ inuenit requi-

¶ De sex quæ debent cohibere homines ab ornatu lectorum.

Sex verò sunt quæ possent & deberent cohibere homines à lectis superbis. ¶ Primum est, maledictio quæ sit eis. Amos 6. Vę vobis qui dormitis in lectis eburneis, & lasciuitis in stratis vestris. Pauper intrans lectũ suũ, benedictione præmissa, facit signum crucis super lectum suum: superbus intrat lectum suũ superbũ, maledictione Dei præmissa. ¶ Secũdũ est cõsideratio lecti Dominici, scilicet crucis. De quo lecto Aug. Lectũ suum dimisit Christus discipulis suis. Quicũque vult cum illo quiescere in cælo, cũ illo in isto iaceat lecto. Moriatur in cruce, si vult Crucifixum placatũ videre. Crucem Christi intelligo totam vitam eius cruciatu plenã. Superbus minister est, cui non sufficit lectus Domini sui. Bern. Circuire possum cælum, terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, & nõ inuenio te nisi in cruce. O bone Iesu, ibi iaces, ibi dormis in meridie. Idem: Omnem reuolue vitam Saluatoris, ab vtero virginis vsque ad patibulum crucis, nõ inuenies in eo nisi stigmata paupertatis. ¶ Tertium est, timor lecti infernalis. De quo lecto Esa. 14. Detracta est ad infernum superbia tua, concidit cadauer tuum; subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. Interlin. Cui prius pallia auro gemmisque distincta. Satis molestè sustinebunt superbi qui nunc nullo modo iacerent in lecto, in quo alius iacuisset qui nunc pati non possunt, q̃ in lecto eorũ esset pulex, quãdo in lectis eorũ erunt tineæ sub eis, & vermes super eos. Ad augmentum verò molestiæ erit, q̃ nunquam consueti fuerunt talibus. Ad augmentum etiam pœnæ erit, q̃ lecti illi nunquam mutabuntur. Non est ita pulcher lectus in mũdo in quo aliquis non grauaretur iacere per octo dies cõtinuè: quàm graue erit iacere in tam horribili lecto homini delicato pluribus annis, quã sunt aquæ guttæ in mari? ¶ Quartũ est, amor lecti interioris. Amore enim illius lecti deberent negligere lectum exteriorem. In lecto conscientiæ quiescerent ipsi de nocte & de die, & etiã Deus

cum

cum illis,si diligentiã debitam haberent circa illum.Ideo laudandus esset per singulas noctes,exẽplo Dauid,sicut viri delicati volunt habere candida linteamina quasi singulis noctibus. De lecto isto legitur Cant.1.Lectus noster floridus.Econtrario lectus aliquorum per negligentiã eorũ nõ floridus est, sed sordidus:& vbi quiescere debuerunt cum Deo,ibi inquinantur & cruciãtur cum diabolo.¶Quintum est,cõsideratio lecti in quo corpus ponetur in morte:scilicet cõsideratio sepulchri in quo à vermibus corrodetur.Eccl.10.Cum moritur homo, hæreditabit serpẽtes,bestias,& vermes.Incongruum est cadauer poni in tam superbo lecto,quod ponendum est in tam vili sepulchro. ¶Sextum est,consideratio illius lecti in quo nobilior pars hominis iacet,scilicet cor:velit nolit superbus, cor illius iacet super lectum immunditia plenum,scilicet stomachum.

De superbia quæ apparet in equitaturis. CAP. XIX.

SEquitur de superbia quæ apparet in equitaturis. Quæ quadrupliciter apparet.¶Primo,in multiplicatione equorũ,quę prohibita est etiam regi,Det.17.Cũ fuerit rex constitutus,non multiplicabit sibi equos,nec reducet populũ in Ægyptũ equitatus numero sublevatus.¶Secundo,in nõ necessario vsu equorum.Sicut accidit illis, qui per modicã leucam nolunt ire nisi equitent,qui pro nihilo videntur pedes habere,cũ nõ ambulẽt exillis.Dauid:Pedes habent & non ambulabunt.Impotẽtiores videntur esse tales homines paralyticis,cũ ire non possunt nisi habeant multos equos.¶Tertio,in nimia exquisitione equorũ, sicut accidit illis qui equos volũt habere impinguatos ad pascendũ oculos hominum.¶Quarto,in superbo ornatu equorũ: sicut accidit illis qui Christũ dimittũt in pauperibus nudum & famelicũ,& equos suos phaleris deauratis,& deargẽtatis ornãt.

¶*De his quæ debent homines cohibere à tali superbia.*

MVLTA sunt quæ possunt & debẽt homines cohibere à superbia ista.¶Primum est multiplex cõminatio, quam facit sacra scriptura equitãtibus.Vnde Zach.10.Cõfundantur ascensores equorum.& 12.eiusdẽ:In die illa,dicit Dominus, percutiam omnem equũ in stupore,& ascẽsorẽ eius in amẽtia. In stupore, dicit gl.ita vt qui viderint percussos stupeant,& ascensores eorum pressi magnitudine periculi vertãtur in demẽtiam.Et Esa. 31.Væ qui descẽdunt in Ægyptum in equis sperantes. ¶Secundum est exemplum Christi,qui nõ legitur equitasse, sed semel tantũ asinasse,& tunc ibat ad mortẽ suam, in signũ quòd multi equitãdo tendunt ad mortem æternam.Multũ deberet movere

homines exemplum istud Zachar.9.Ecce rex tuus veniet tibi iu
stus & Saluator: ipse pauper & ascendens super asinam & super
pullum filiũ asinæ.Et disperdam quadrigã Ephraim,& equũ de
Ierusalem.Dispergere deberet exemplum istud de ecclesia Dei
equum.Mirum est, q̃ non erubescit seruus ire equester, ex quo
dominus vadit pedes. Bern. Intolerabilis impudẽtiæ est, vt vi
sese exinaniuit maiestas, infletur vermiculus,& tumescat.¶ Ter
tium, exempla sanctorum. Indecẽs enim est ex quo filij Dei, so
licet viri iusti pedites incedũt, seruos diaboli equites incedere.
Hanc peruersitatem dicit Salomon se vidisse, Eccle.10. Vidi ser
uos in equis, & principes quasi seruos ambulãtes super terram.
¶ Quartũ, est hoc, quòd cum equitaturæ habeantur à superbis
ad gloriã, tamẽ diligenter aspicienti potius cedunt ad ignomi
niam. vnde frater Guido Carthusiensis: Quomodo nõ gloriatur
de fortitudine, qui gloriatur de infirmitate? Equus qui te fert
infirmitas tua est, fortitudo esset si eũ ferres. ¶ Quintũ est hoc
quòd superbia ista apostasia est in fidelibus. Abrenuntiauerunt
enim põpæ diaboli in baptismo. vnde pompaticè incedere, apo
stasia est ipsis. Amos 6 Væ vobis qui opulenti estis in Siõ, & con
fiditis in mõte Samariæ: optimates capita populorũ, ingredien
tes pompaticè domum Israël. ¶ Sextum est hoc, quòd superbia
ista multũ constat, & parum habet vtilitatis, quantũ cõstet hæc
superbia, multi apertius legunt in libro experientiæ, quàm in li
bris scripturæ: multi enim depauperati sunt hac de causa, & me
rito depauperãtur: qa carè emũt equos, & volũtarie equi comedũt
super eos. Hic est enim vnus de velocioribus modis depau
perãdi aliquẽ, quãdo equi comedũt super eũ: nec solũ superbos
equi comedũt super eos, imò etiam comedunt eos, quando illos
equi comedũt de rapina. Comedũt enim super animas pau
perum. Vnde hoc modo loquendi, quo aliquis dicitur comedere
palliũ suũ, quando comedit illud pro quo palliũ suum impigno
ratũ est, possumus dicere, q̃ superborũ raptorũ equi comedunt
eos Nõ multũ etiam vtiles sunt huiusmodi equi, cũ facilius sine
equo perueniatur ad cælestẽ patriã, quã in equo. Facilius enim
fugit aliquis, & effugit manus hostiũ infernaliũ sine equo, quàm
cum equo. Vnde Esaiæ 30. dicunt mali: Super equos ascẽdemus.
Et subditur: Ideo velociores erũt qui persequentur vos. Nec so
lũ parũ vtiles sunt equi superbis, imò etiam valde nociui sunt
eis: cùm enim illis sint alligati vinculo vani amoris, ipsi trahũt
eos ad patibulũ infernale. Merito in inferno punietur, qui pro
priis expẽsis equos pascit à quibus illuc trahitur. ¶ Septimũ est

amor

amor paupertũ. Timendum est ne Deus multũ offendatur, quoniã subtrahitur ori suo in pauperibus, vnde equi impinguantur.

De superbia quæ apparet in familia. CAP. XX.

NOtandum quòd tria possunt esse reprehẽsibilia in familia alicuius potentis. ¶ Primum est, multitudo. vnde Eccles. 5. Vbi multæ sunt opes, multi & qui comedũt eas, & quid prodest possessori, nisi quòd cernit diuitias oculis suis? ¶ Secundum est, vita inhonesta. vnde Bernardus: Nec te dixeris sanum dolente latera: hoc est, ne te dixeris bonum malis innitentem. Nõ tuta est bonitas tua obsessa malis, nõ magis quàm sanitas vicino serpenti. & Dauid in Psalm. Oculi mei ad fideles terræ, vt sedeant mecum: ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat. Nõ habitabit in medio domus meæ qui facit superbiam, &c. ¶ Tertium est, inutilitas. Fatuum enim est habere familiam sibi inutilem. Prouerbiorum 14. Iracundiam regis seruus inutilis sustinebit. Matth. 2. Seruum inutilem proiicite in tenebras exteriores: & sicut diximus prius, Christianos qui pompatici sunt, quantũ ad multitudinem equorum, apostatas esse & transgressores baptismatis, quo promiserũt abrenuntiare pompis diaboli: sic possum dicere de illis qui pompatici sunt, quãtum ad magnam familiam, qui gaudent de multitudine familię sequentis eos. Tali fatuitate laborant quali laborat ille qui deferens mel, gauderet eò quòd multæ muscæ sequerentur eum. Senec. Multi aliquem comitantur, mel muscæ sequũtur, cadauera lupi, frumenta formicæ, prædam sequitur turba ista, non hominẽ. Quandoque familia quam credit superbus esse suã, potius est familia diaboli, custodiens eã diabolo. vendit etiam eam diabolo, dum procurat, quòd ipsa corrumpatur in iudicio vel alio modo: quãdoque etiã viuum sepelit eum, dum ei adulatur. Vnde Greg. loquẽs de illo verbo Matth 8. Sinite mortuos sepelire mortuos suos, dicit: Mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccatorem aggere adulationis premit. Familia etiam superbi eũ comedit, dum tẽporalia quæ illi vnita sunt per amorem consumit. vnde Augustus. Nimij amatores temporaliũ fecerũt ea mẽbra sua. Vnde vsualiter solent dicere auari cũ bona eorum comeduntur, se comedi.

De superbia conuiuiorum. CAP. XXI.

SVperbia cõuiuiorũ apparet. ¶ Primo in hoc, ꝙ magni & diuites inuitãtur qui nõ indigẽt, & pauperes relinquũtur: cõtra illud Luc. 14. Cũ facis cõuiuiũ, voca pauperes, debiles, claudos, cæcos, & beatus eris, quia nõ habẽt vnde retribuãt tibi: retribuetur eĩ tibi in retributione iustorũ. ¶ Secũ. in hoc, ꝙ sunt multi mini

ſtri ibi in ſuperbo apparatu. Qui autem gaudẽt de multitudine ſuperborũ miniſtrorum, adhuc veniet hora quòd vellent habere vnum miniſtrũ leproſum, nec poterunt habere. vnde Luc.16. dicit diues qui erat in inferno: Pater Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarum &c. Lazarus plenus fuit vlceribus, & tamen dives eius miniſteriũ deſiderabat, pro ſuperbis miniſtris quos habuerat hic. Nõ gaudebat Dauid de talibus miniſtris, cum diceret: Non habitabit in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam. ¶ Tertio, apparet ſuperbia in varietate ferculorum, & deauratione, & ſplendore eorundem ad vanam gloriam. Senec. Non magno conſtat nobis fames, ſed ambitio. Idem: Iam nõ ſunt homines dentibus, & ore, & ventre ad pompam contenti: oculis quoque guloſi ſunt. ¶ Quarto, apparet ſuperbia in vaſis aureis & argenteis. Mira fatuitas, quòd homines volunt habere vaſa aurea & argentea ad replendum ventrem, qui eſt vas immũditiæ, & ad replendum vaſa vinaria, quæ munda ſunt, ſufficiant mediocria ſeu vaſa lignea. ¶ Quinto, apparet ſuperbia in multitudine muſicorum inſtrumentorum Iob. 21. Tenent tympanũ, & citharam, & gaudent ad ſonitum organi. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt. Eſaiæ 5. Citharа, & lyra & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis veſtris: & opus Domini non reſpicitis, ſcilicet iuſtitiam quam faciet in die iudicij.

De ſuperbia ædificiorum. CAP. XXII

NOtandum quòd circa ædificia ſex poſſunt eſſe reprehenſibilia. ¶ Primum eſt multitudo. Eſa. 5. Væ qui coniungitis domum ad domũ. Item reprehenſibilia ſunt in ædificiis magnitudo, ſumptuoſitas, & delectabilitas. Delectabilitas verò attenditur circa colores picturarum, & quãtum ad caliditatem in hyeme, & frigiditatem in æſtate. Ierem. 22. Væ qui dicit, Ædificabo mihi domũ latam, & cœnacula ſpatioſa, ecce magnitudo. Qui aperit ſibi feneſtras, ecce delectabilitas. Et facit laquearia cedrina, ecce ſumptuoſitas. Pingitque ſinopide. Interlin. id eſt, Chriſti ſanguine. Item reprehenſibile eſt in ædificiis, quã o de rebus iniuſte acquiſitis fiunt. Ierem. 22. Væ qui ædificat domum ſuam in iniuſtitia. Item reprehenſibile eſt in ædificiis intentio mala: quando ſcilicet fiunt ad vanitatem, non ad neceſſitatem. Senec. Domus munimentum ſit aduerſus infeſta corpori: hanc vtrum ſepes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil intereſt: Scitote homines tam bene culmo, quàm auro tegi. ¶ Contemnite cætera quæ ſuperuacuus labor velut ornamentum ac decus ponit: mementote nihil præter animum eſſe mirabile,

cui

cui magno nihil est magnum.

¶ *De his quæ deberent cohibere homines à superbia ædificiorum.*

ITEM notandum q̄ plex sunt quæ debent homines cohibere a amore superborū ædificiorum ¶ Primū est hoc, q̄ illi qui amant ea: maledicti sunt, vt patet ex illo verbo Esa. 5. Væ qui conjungitis, &c. & ex illo verbo Iere. 22. Væ qui dicit, Ædificabo mihi domum latā. Multū esset maledictio Dei timenda in scriptura sacra, cum tantū timeatur maledictio facta ab aliquo sancto viro, & cum dñs dicturus sit maledictis, Ite maledicti in ignem æternū. Matt. 25. Secundū est hoc, q̄ ædificia superba Deo sunt odiosa. Vnde Amos 6. Iurauit dominus Deus in anima sua, dicit dominus Deus exercituū: Detestor ego superbiam Iacob, & domos eius odi: Magna peruersitas est, q̄ homo superba ædificia amet, quę Deus odit. ¶ Tertiū verò sunt exēpla, & præcipuè exēplū Christi, qui in natiuitate sua pro domo habuit diuersoriū. In morte pro domo habuit sepulchrū. In vita sua nō habuit vbi caput reclinaret. Matt. 8. Vulpes foueas habent, & volucres cæli in ædificiis nidos, filius autē hominis nō habet vbi caput suū reclinet. Ber. Intolerabilis impudētiæ est, vt vbi sese exinaniuit maiestas, inflet vermiculus, & tumescat. Ad idē valere possunt exēpla sanctorū, qui in casulis habitauerunt. Vnde ad Hebr. 11. Fide Abrahā demorat⁹ est in terra repromissionis tanquā in aliena, in casulis habitādo cū Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & cōditor est Deus. Item Paulus primus eremita visitatus est à beato Antonio, qui quæsiuit ab eo, an adhuc Christiana religio ritus gentium in ædificiis sumptuosis imitaretur: & audito quòd sic, ipse flens deplanxit hanc superfluitatem, cōquestus homines tātæ vanitati deditos: cum Christianorum deberet esse cohortatio, dicentium: Non habemus hic permanentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Quidam etiam antiquorum habitabant in cauernis petrarum, alij in concauitatibus arborum. Legitur etiam de quodam eremita, qui habebat hospitiū ad modū sui sepulchri. Cùm imperator eū interrogasset, cur hospitium suum commensurasset corpori suo: Respondit, Sufficit hoc homini morituro: sic præueni sepulchrum. & addidit idem: Melius prosilitur de tugurio in cælum, quàm de palatio. ¶ Quartū est, quia superba ædificia sæpe fiūt de iniuriis pauperum. Ibi enim ponunt quæ deberent dari pauperibus. Hier. loquēs de Paulo: Nolebat, inquit, in his lapidibus pecuniam effundere, qui cū terra & sęculo transituri sunt: sed in viuis lapidibus,

qui voluuntur ſuper terram,ex quibus magni regis ciuitas extruitur.¶ Quintum eſt quia ſæpe ex rapinis & aliis iniuſtè acquiſitis fiunt,vnde lapides & huiuſmodi quæ ſunt, accuſabunt dominum domus apud Deum.Habacuc 2.Lapis de pariete clamabit:lapis qui inter iuncturas ædificiorum eſt,reſpondebit.

¶ *De fatuitate illius qui ſuperba ædificia conſtruit.*

SEXTVM eſt,fatuitas quę eſt in extruendis huiuſmodi ædificiis:quod patet primo, quòd cũ vita hominis breuior nunc ſit quàm antiquorum, ipſi tamen magis ſumptuoſas domos volũt habere,quàm antiqui habuerint. Ipſi ſecundũ Hier.ſic ædificant quaſi ſemper victuri ſint:ſic autem comedũt & bibũt,quaſi cras morituri, dicentes:comedamus & bibamus, cras enim moriemur.Secundo ex hoc quòd pulchrum ſtabulũ,ſcilicet habitaculum corporis,volunt habere:de domo verò conſcientiæ,in qua Deus debet habitare,non curant.Ipſi pulchras domos ædificant in via.cum potius deberent ædificare in patria. Ipſi domos ædificant,quas ſciunt ex neceſſitate ruituras. Matt. 23. dicit Dñs de ædificationibus templi:Amen dico vobis,non relinquetur lapis ſuper lapidẽ,qui non deſtruatur.Et inter ſigna 15.dierũ quæ præcedent diem iudicij enumerat Hier. iſtud,quòd omnia ædificia ruent. Amos 3. Percutiam domum hyemalem cum domo æſtiua:& peribunt eburneæ domus,& diſſipabuntur ædes multæ.

¶ *De his quæ deberent cohibere clauſtrales à ſuperbis ædificiis.*

SPECIALITER autem deberent cohibere clauſtrales à ſuperbis ædificiis iſta quæ ſequũtur.Primo hoc,q̃ cũ ipſi ſint tanquam mortui mũdo,neceſſaria ſunt eis ſepulchra, potius quàm palatia.Secũdo hoc q̃ ſolicitudinẽ circa huiuſmodi ſolet ſequi magna negligẽtia.Ber.Video quod nõ ſine magno dolore videri debet quoſdã poſt aggreſſam Chriſti militiã, rurſum ſecularibus implicari negotiis,rurſum terrenis cupiditatibus immergi, cũ magna cura erigere muros,negligere mores.Præterea negligentia exteriorũ ædificiorũ ſignũ eſt q̃ clauſtralis diligentiã habeat circa interiora. Ber.Animũ intentũ interioribus magis decet & incultа & neglecta exteriora, quibus incola dom⁹ ſæpius alibi conuerſari dignoſcitur,qui circa exteriora ſibi viliſſimè denuntiat. Itẽ cõuerſatio clauſtraliũ in cælis debet eſſe:ideo non ita ſolidè tẽ debẽt ædificare in terra, ſicut illi quorũ cõuerſatio eſt in terra. Præterea ſuperbia ædificiorũ eſt quædã inuitatio ſuperbos hoſpitũ à quibus clauſtrales ſuperbiã addiſcũt.Eccle.13.Qui communicauerit ſuperbo,induet ſuperbiã.Veriſimile eſt q̃ ſic oporteat clauſtrales habere domos humiliores aliis , ſicut & humiliores

liores vestes aliis. Et sicut color viridis,& rubeus,& varius, intolerabiles sunt in vestibus claustralium:sic huiusmodi colores intolerabiles videntur esse in domibus eorũ. Quòd si aliquis dicat,ꝙ in huiusmodi condescenditur infirmitatibus hominum: Respondeo,ꝙ tantũ cõdescensum est in aliquibus claustris carnalibus hominib⁹ & infirmis,vt pene omnes carnales facti sint. vnde Bernar. Abiecta sancta simplicitate,quasi religiosas nobis quasdã curamus habitationũ honestates, in quibus tãtũ est cõpassum animab⁹,vt penè in hoc omnes effecti simus animales. Idẽ,admittãtur animales,suscipiãtur in omni beneuolẽtia charitatis,portẽtur in omni patiẽtia benignitatis:sed qui eis cõpatiuntur,non eis cõformentur, nec sic quærant eorũ profectum, vt propter eos cogantur incurrere propositi rigoris in religione defectũ. ¶ Item claustrales vt veri Israëlitæ vel veri Hebrei debent esse,& reputare se peregrinos super terrã, vnde ædificare debent nõ domos ad habitandũ,sed tabernacula ad deferendũ. Vade Ber. Obsecro,in peregrinatione hui⁹ seculi,in militia super terram non ædificemus nobis domos ad habitandũ,sed tabernacula ad deferendũ, vtpote citò euocandi & migraturi in patriã & ciuitatẽ. In castris quippe sumus,in alieno militamus, in alieno laboratur,facile est quicquid naturale est. Nũquid nõ facile est solitario,& sufficiens naturæ, & congruũ conscientiæ, ipsum sibi cellã de virgis cõtexere,de luto plasmare, vndecunque operire,& decentissimè inhabitare? Quid amplius quẽrendũ? Et si vsu sapiãt huiusmodi delectationes, & sint qui vtantur tanquã non vtẽtes,tamẽ contẽptu melius quàm vsu vincuntur huiusmodi affectiones. Idẽ: Ipsi de quibus solicitudo suorũ vitiorũ inducit cõtemptum,& negligentiã omnium exteriorum, ipsi sibi ædificẽt formã paupertatis, & sanctæ simplicitatis speciẽ, nulla sic arctabit artificiũ industria sicut eorũ negligentia. Debent etiã claustrales à superbis ædificiis cauere propter bonorũ exemplũ. Humiles enim domus eorũ,& pauperes,in aliis frænãt concupiscentiã, in aliis verò circa amorem paupertatis efficiunt conscientiã. Prẽterea quando claustrales cõstruunt superba ædificia,accidit frequẽter vt ipsi cõstruãt ea de mẽdaciis. Mittunt enim quẽstuarios prædicatores. Cõstruunt etiam ea de donis malè acceptis ab vsurariis & raptoribus:à quo periculo liberi sunt,quando domus humiles costruere volunt. Si verò aliquis dicat,pulchritudines domorum necessarias esse claustralibus ad recreationem:Respondeo, ꝙ viri spirituales potius debent delectari in aspectu cæli,quàm in aspectu tecti: & potius

debent

debent admirari opera Dei,quàm opera hominum.Legitur de beato Bernardo,quòd ipse fleuerit quum videret tuguriola pastorum tecta culmo,similia casulis pristinis Cistercien.tunc incipiebant habitare in magnis ædificiis. Pulchritudines istæ forenses,sicut dicit beatus Bernardus, cito propositum eneruant, & masculinum animum effœminant.

De superbia librorum,& de octo quæ valent ad eius detestationem.

CAPVT XXIII.

SEquitur de superbia librorũ,qua specie laborant qui volunt habere libros deauratos. ¶ Octo verò sunt quæ possunt valere cõtra hoc peccatũ.¶ Primo possunt valere cõtra hoc peccatũ exẽpla,& præcipue exemplũ filij Dei,qui liber vitę est,qui humiliari voluit vsq; ad hoc ꝙ nouissimus esset. Intolerabilis enim est superbia in aliis libris,ex quo Liber vitæ tantũ humiliatus est.Dicit enim Hier.in primo prologo super Iob:Habent qui volunt veteres libros,vel in membranis purpureis, auro argentóque descriptos,vel vncialibus,vt vulgò aiunt,literis,contra magis exarata quàm codices, dummodo mihi meisque permittãt pauperes habere schedulas,& nõ tam pulchros còdices quàm emendatos.Et Paulus 2.ad Tim.4.Affer autem & tecum libros,maximè autem mẽbranas.¶ Secundo verò hoc,quòd sapientia declamat cõtra humilia.vnde Matthæi 11. Abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.Amat etiã verba humilia,vt patet in verbis sacræ scripturæ,quę valde humilia sunt.Amat etiã humilia corpora.Vnde sapiẽtes homines frequenter parui sunt.vnde Sapiẽs:Sæpe est sub pallioło sordido sapiẽtia.Prouerbiorum 11.Vbi humilitas,ibi sapientia.Eodem modo amat Sapientia humilẽ scripturam.¶ Tertio hoc ꝙ sacra scriptura humilitatem docet. Vnde humilitatẽ debet habere.Patere legem,ait Sapiens,quã tu ipse tuleris.Legẽ humilitatis præcepit sacra scriptura,vnde eam debet seruare.¶ Quarto verò hoc,ꝙ puerilitas est aureas & argenteas amare literas & in his delectari.Senec.Plerũque est ꝙ non pueritia,sed,quod grauius est,puerilitas remanet.¶ Quinto verò hoc,quòd quoddam spirituale adulterium est,quando amore amplectitur pulchritudinem scripturæ,quo deberent amplecti ipsam sapientiam. Vnde de illis potest exponi illud 2.Petr.2. Habentes oculos plenos adulterij & incessabilis delicti. Sapientia sponsa est intellectus nostri. vnde Sapientiæ octauo. Hãc amaui,& exquisiui eam à iuuentute mea,& quæsiui eam mihi sponsam assumere,& amator factus sum formæ illius. Scriptura verò quæ

quædam ancilla est ipsius Sapiẽtiæ. Vnde plus debet amari spõsa, quàm ancilla: id est, sapientia, quàm pulchritudo scripturæ. Vnde cauendum est ne ancilla tantæ pulchritudinis sit, ꝙ relicta pulchritudine sapientiæ animus fornicetur cum pulchritudine scripturæ. ¶ Sexto hoc, ꝙ valde impiũ est oculos suos pascere auro & argento, quando homo videt tot filios Dei famelicos. Visus plura habet vnde pasci potest, quàm gustus. Habet enim solem, & lunã, & stellas, & flores innumeros, & multa alia ex quibus pasci potest. Vnde valde impium videtur esse Christiano, ori Dei subtrahere in pauperibus, vnde oculi eius delectentur. Ad quid depingit aliquis homines vel flores in libro suo? Nónne sufficiunt ei, homines & flores quos Deus creauit? ¶ Septimo hoc, quòd tales contumeliam auferunt sapientiæ, cùm non reputent dulcedinem eius sufficientem ad consolationem studentium: cum scriptum sit Eccle. 23. Nihil dulcius, quàm respicere in mandatis domini. Et Sapient. 8. Intrans in domum meam conquiescam cum illa, scilicet Sapientia. Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium. ¶ Octauo hoc, quòd parum valet ista pulchritudo scripturę: non enim hominem satiat. Vnde Ecclesiast. 1. Non satiatur oculus visu, nec auris auditu.

De superbia cantus, & his quæ sunt reprehensibilia circa cantum.

CAPVT XXIIII.

NOtandum ergo ꝙ circa cantum hæc sunt reprehensibilia. ¶ Primò reprehensibile est, cùm quis nimis blandã vocẽ quærit, vel ad gloriandum, vel ad delectandum. vnde Greg. Cũ blãda vox quæritur, sobria vita deseritur. Aug. Quoties plus me delectat cãtus, quàm res quę cãtatur, toties me grauiter peccasse cõfiteor. Itẽ reprehẽsibilis videtur esse in cantu vocis fractio. Vnde in legenda sancti Sebastiani: Putásne illũ inter Christicolas numerãdũ, qui tonsurã diligit, comam cõponit, sapores quę rit, & vocẽ frangit? Fractio vocis signum est fracti animi. Sicut reprehensibilis est crispatio crinium in hominibus, corrugatio vestium in mulieribus: sic videtur esse reprehẽsibilis fractio vocis in cantãtibus. Et sicut ventus solet facere in aqua crispationẽ quandam: sic ventus vanitatis hanc crispationem seu fractionẽ vocis frequenter facit: Talis cantus ob lasciuiam factus, similis videtur esse cantui illi de quo legitur Exo. 22. Vocem canẽtium ego audio, ait Moyses. Cúmq; appropinquasset ad castra, vidit vitulum & choros. In vitulo, qui est animal lasciuũ, lasciuia intelligitur. Vnde cantus adorantium vitulum, est cantus eorum

qui

qui vocem frangũt ob lasciuiam. ¶ Reprehensibilis est etiam in cantu nimia exaltatio vocis. Sicut faciunt illi qui potius volunt cantare altè, quàm aptè, qui tãtum volunt ascendere cantando, ꝙ quandoque frangunt sibi collum spiritualiter: vel quandoque ad literam rumpunt se, quod ex superbia prouenit. Superbia enim plus audet, quàm possit. Reprehensibilis est etiam in cantu additio punctorũ, vel subtractio: quasi enim quædã species barbarismi videtur esse hoc in cantu: sicut in dictione barbarismus fit ex additione vel subtractione literę, vel syllabę. In cãtu etiam non videtur esse nimiũ approbanda vox falsa, præcipuè in cantu clausttaliũ. Et mirũ est quomodo vox talis tantũ placet quibusdam, cùm ipsa videatur adeò deformis ꝙ oportet eam abscondi inter alias voces: alioquin non esset decens vel decora.

Vnde & quomodo oritur superbia, & ex quibus bonis.

CAPVT XXV.

POsuimus primam diuisionem superbiæ, & prosecuti sumus membra eius. Nũc cõsequens est, vt ponamus secundam & prosequamur. Diuisio vero ista sumitur secundũ ea ex quibus oritur superbia. ¶ Notandum ergo, ꝙ superbia quandoque oritur ex bonis naturæ, quandoque ex bonis fortunæ, quãdoque ex bonis gratiæ. Bona verò naturæ quædã sunt corporis, quædam animæ. Corporis sunt ista, sanitas, fortitudo, agilitas, pulchritudo, nobilitas, libertas. Bona vero animæ naturalia sunt ista, rectitudo ingenij & velocitas, memoriæ bonitas, potestas tolerãdi exercitiũ spirituale, naturalis dispositio ad virtutes, seu virtus naturalis. Bona vero fortunæ, sunt bona exteriora, quę sunt in potestate hominũ, quę ab hominibus possunt auferri: vt sunt diuitiæ, deliciæ, dignitates, laus seu gloria, & gratia humana. Bona vero gratiæ sunt scientia & virtutes. Ex istis bonis potest superbia nasci. Superbia enim nascitur ex pulchritudine. Vnde poëta: Fastus inest pulchris, sequitúrque superbia formã. Item nascitur ex nobilitate. vnde Sallustius: Commune malum nobilitatis est superbia. Similiter nascitur ex aliis bonis naturæ. Item nascitur ex bonis fortunæ, sicut ex diuitiis. Vnde Augũ. Vermis diuitum est superbia. Ecclesia. 40. Facultates & virtutes exaltant cor. Item nascitur ex bonis gratiæ, vt ex sciẽtia. Scientia enim inflat, secundum Apostolum 1. ad Corint. 8.

Quòd fatuus sit & impius, qui de bonis suis superbit.

CAPVT XXVI.

PRimo generaliter ostendemus, quòd valde fatuus est & impius, qui de bonis suis superbit. Deinde ostendemus de vno quoque

quoque prædictorum bonorum, ꝙ valde fatuum sit inde superbire. ¶ Et possunt quinque rationes assignari, quare fatuus sit & impius, qui de bonis suis superbit. ¶ Primo, quia ipse quodammodo inferior est etiã irrationabilibus creaturis in hoc, ꝙ illæ tantum sint in miseria pœnæ, ipse vero homo in miseria pœnæ & culpæ. ¶ Præterea, creaturæ irrationabiles vnicã debent mortẽ, post quã nihil omnino mali sentiũt, homo verò impius debitor est duplicis mortis, quia post trãsitoriã habebit ęternã: vnde nõ parũ fatuus est peccator, qui de bonis suis superbit, superiorẽ se aliis hominib⁹ reputãdo, qui quodãmodo brutis inferior est. ¶ Secũdò verò fatuus est qui de bonis illis superbit, in quib⁹ eũ ipsa bruta excedunt: sicut est fortitudo corporis, & agilitas. Ipsi etiã Iudæi & Saraceni & alij pessimi homines plus habẽt de illis bonis, quàm ipse habeat. Et etiã ipsi dæmones de sciẽtia, quę videtur esse vnũ, de maximis bonis quæ habent impij, plus videntur habere, quàm ipsi impij habeant. vnde valde fatuus est qui de bonis illis superbit, in quibus à dęmonib⁹ superatur. ¶ Tertio fatuus est impius, qui de bonis suis superbit, cùm bona illa sint etiad verecundiã verius, quàm ad gloriã. vnde Aug. loquens ad impiũ, inquit: Nónne vides te debere erubescere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habeat malũ. ¶ Quarto fatu⁹ est impius, qui de bonis suis superbit, quia bona ipsius ei bona non sunt. Sen. Nihil est homini bonũ sine se bono. Est ne bonũ homini, quod est ei materia infirmitatis & impedimentũ salutis? Sapiẽs: Omnia quæ extra nos sunt bona, quæcũq; fortè hominibus cõtingũt, nõ ideo laudãtur, quia habuit quis ea, sed qa his honestè sit vsus. ¶ Ideò dicit Seneca, ꝙ stulto nulla re est opus, nulla enim re scit vti. ¶ Quinto fatuus est impius qui de bonis suis superbit: quia tantũ habet dispensationem in eis, & periculum ei inde imminet duplex. Periculũ enim est ei, si sortem amiserit: periculũ etiam est ei, si lucrum non reportauerit. Et de vtroque districta ratio exigetur ab eo. Vnde qui de multitudine istorũ bonorũ superbit, ipse superbit de magnitudine oneris sui.

Quòd fatuum sit de bonis corporis sui superbire, videlicet sanitate, fortitudine, velocitate & pulchritudine, &c.

CAPVT XXVII.

SPecialiter verò fatuũ est superbire de sanitate corporis. ¶ Primo quia ista sanitas momẽtanea est. Hodie enim qui sanus est, cras infirmus vel mortuus est. Iac. 4. Quæ est vita vestra? Vapor est ad modicũ parẽs, &c. ¶ Secũdo, quia corp⁹ hostis familiaris est, & ideo multũ nociu⁹. Nulla enim pestis efficacior est ad

nocen

nocendum, qua familiaris inimicus, ait Sapiēs: Non debet ergo aliquis superbire propter sanitatē corporis, sed potius timere. In maiori enim periculo est homo, cū homis eius sanus sit. ¶ Tertio fatuus est qui de hac sanitate superbit, quū ipsa sanitas vt frequētius occasio sit infirmitatis animæ, sicut ecō. ratio scripti est Eccles. 31. Infirmitas grauis sobriam reddit animam. Non est quare aliquis superbiat de sanitate pedis, si in capite infirmitatem habeat ad mortē: sic non est superbiēdum de sanitate corporis, ex quo in anima infirmitas est ad mortem. Homo sanus corpore, infirmus mēte, similis est pomo exterius sano, interius putrido. ¶ De fortitudine etiam corporis fatuum est superbire, quum scriptum sit Sapientiæ 6. quod fortioribus fortior instat cruciatio, & cum cōtinua lucta sit inter spiritum & corpus. Caro enim concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Vnde quanto corpus fortius, tanto magis spiritui timendum est. Et ad literam hoc videmus frequenter, quod fortiores corpore, infirmiores sunt mente. Minus enim resistere possunt iræ & luxuriæ & cæteris vitiis. Fatuum etiam est superbire de corporis velocitate, cum corpus sit velut equus quidam, cui quo hostes infernales vt frequenter ducunt spiritum ad mortem ipsius, & vt frequentius quanto iste equus velocior est, tanto facilius spiritus ab hostibus suis capitur. Præterea in velocitate ista etiam à canibus superamur. Vnde fatuū est q̄ homo de hoc superbiat, in quo canibus inferiorē se videt. ¶ De pulchritudine etiam corporis est fatuum superbire, quum corpus sit velut quoddam sepulchrum. August. Corpus peccatoris anima mortuæ est sepulchrum. Vnde cum peccator de pulchritudine corporis superbiat, simile est ac si mortuus de pictura sepulchri superbiat: simile est etiam ac si aliquis superbiat de pulchritudine cherquilinij niue cooperto.

Quòd fatuum sit de nobilitate generis superbire. CAP. XXVIII.

DE nobilitate etiā carnis fatuū est superbire, quum illa nobilitas valde contēptibilis sit. Multæ autem causę possunt assignari quare ista nobilitas sit contēnenda. ¶ Primo cōtemnenda est, quia vt frequēter nobilitas carnis meliorē nobilitatē affert, scilicet mentis nobilitatem. Sapiēs: Non est quo sibi aliquis de nobilitate corporis vel generis blādiatur, si ex meliori patre sit famulus. ¶ Secūdo cōtemnēda est, quia omnes sumus ex eadem patre & ex eadē matre: non legitur dominū fecisse vnum Adam argenteum, vnde essent nobiles, & vnum luteum ex q̄ essent ignobiles: sed vnicum, & illum de luto plasmauit, ex q̄ omn

omnes exiuimus. Vnde si aliquis ex hoc solo nobilis est, quia ex nobili patre, aut nobili matre: aut omnes erimus nobiles, aut omnes ignobiles: quia aut parentes primi fuerunt nobiles, aut ignobiles. ¶ Si ipsi fuerunt nobiles, ergo & nos omnes nobiles sumus, & etiam æquè nobiles sumus, quum geniti ex æquè nobilibus æquè nobiles iudicentur. Si verò ignobiles fuerunt, ergo nos omnes ignobiles sumus, & æquè ignobiles, quũ geniti sumus ex æque ignobilibus. Malach. 2. Nunquid non pater vnus omnium nostrũm? Nunquid nõ Deus vnus creauit nos? quare ergo despicit fratrem suum vnusquisq; vestrũm? ¶ Tertio contemnenda est nobilitas carnis, quia ipse Deus cõtempsit eam. Noluit enim ex nobilibus reges eligere in principio synagogæ, imò primũ regem de post asinas assumpsit, scilicet Saul. Secundum scilicet Dauid, de post fœtantes accepit. In tempore etiã gratiæ potius voluit ignobiles eligere, quàm nobiles. Vnde 1. ad Cor. 1. ignobilia & contemptibilia mundi elegit Deus. ¶ Quarto verò cõtemnenda est nobilitas carnis, quia nõ est illius qui de ea gloriatur, sed potius illorũ à quibus ipse descendit. Vnde Seneca: Nemo in gloria nostram vixit, ne quod ante nos fuit nostrum est, animus nobilem facit. ¶ Quinto verò contemnenda est nobilitas carnis, quia materia quam à parentibus contrahit aliquis, ratione cuius nobilem se credit, vile quid est, & immundum, & erubescibile, & opere immundo & erubescibili procedit ab eis. ¶ Vnde quomodo ratione illius materiæ habebit quis nobilitatẽ, quum illa materia vilis fuerit. ¶ Quomodo audet aliquis dicere se nobilem generatione, quũ quilibet exemplo Iob possit dicere: Putredini dixi, Pater meus es, &c. Ideo merito nobilitas carnis cõtemnenda est, imò abominanda est. Vnde Lucæ 16. Quod altum est hominibus, abominatio est apud Deum. ¶ Sexto contemnenda est nobilitas carnis, imò potius non est reputanda, quum in veritate nobilitas non sit, sicut etiam ipsi philosophi reputauerunt. Seneca: Nemo altero nobilior, nisi cui rectius est ingenium, & bonis artibus aptius. Idem? Nihil aliud est nobilitas, quàm antiquatæ diuitiæ. Idem: Quid est eques, aut seruus, aut libertinus, nisi nomina ex ambitione vel iniuria nata? Item Plato ait: Neminẽ tegem, nisi ex seruis oriundum esse: neminem seruum, nisi ex regibus. Omnia ista longa miscuit varietas, & sursum deorsum fortuna versauit.

¶ Quòd nullus sit nobilis ex eo quòd ex nobilibus parentibus sit generatus, rationibus ostenditur.

RATIONIBVS etiã ostẽdi potest, q̃ aliquis nobilis non sit ex eo q̃ ex nobilibus parentibus genitus. Ex eadem enim radice exeunt vile & nobile. ¶ Flos farinæ & furfur ex eadem radice exeunt: tamẽ furfur cibus vilis est quo porci pascuntur, flos autem farinæ cibus nobilis est. Item ex eadem radice procedit spina & rosa. Rosa creatura nobilis est, quia nõ cessat benefacere hominibus, qui sunt iuxta eam, suum gratum odorẽ vndique spargẽdo. Spina verò, quoddam vile est, quia pũgit ea quæ iuxta eam sunt. Sic ex eodem pãtre, & ex eadem matre possunt nasci duo. Vnus tamẽ erit nobilis, alius ignobilis. Vnus ad modum rosæ nõ cessabit benefacere vicinis suis. Ille nobilis est. Alius erit spina in ignem infernalem mittenda, qui nõ cessabit pungere vicinos suos, hic erit ignobilis. Multis aliis exemplis potest idem ostendi. Ex eadẽ arbore nata sunt duo poma, quorum vnum est sanum, aliud putridum, vel vermem habẽs. Item ex eodem libero arbitrio procedũt bonũ & malũ. Itẽ si nobile esset quicquid à nobilibus procederet, omnes nobiles essemus, quũ omnes simus à Deo, qui nobilissimus est. Malach. 2. Nonne quid nõ Deus vnus creauit nos, &c. Itẽ si omne quod ex nobili procedit nobile esset, ergo pediculi & aliæ superfluitates, quæ ex nobilibus procedũt, nobilia essent. ¶ Septimo contẽnitur nobilitas carnis propter onus magnũ quod ei est annexũ. Nobilitas carnis quædã possessio est, quæ tanto cẽsu onerata est, magni comitatus & archiepiscopatus nõ sufficiũt ad solutionem censum illum: imò præter hæc necesse est, sicut ipsi nobiles dicunt, q̃ ipsi impignorent regnũ cælorũ, & seipsos diabolo pro censu isto soluendo. Vnde multis nobilibus magis expediret q̃ ipsi essent leprosi, quàm q̃ essent in statu in quo sunt, sicut ab ipsis qui etiam ex eis recognoscunt. ¶ Octauo contemnenda est nobilitas carnis, quia est rei cõtemptibilis, scilicet corporis, quod est quasi quidam saccus immunditiæ plenus, sicut ea ostendunt quæ exeunt de sacco isto per foramina quinque sensuũ. Omnes: Vilis nobilitas, quæ in locis tã turpibus generatur. ¶ Non contemnẽda est nobilitas carnis, quia inferior videtur esse nobilitas ista quæ est in hominibus, nobilitate illa quæ in canibus: quum illa nobilitas quæ est in canibus, certa signa habet exterius quibus agnoscitur, nobiles verò homines non habent certa signa necessariò quibus ab aliis hominibus dignoscantur. ¶ Decimo, contemnenda est nobilitas ista, quia ridiculosa est. Ridiculum enim est vnũ seruũ aliis seruis nobiliorẽ dicere, vel vnum rusticũ nobiliorem aliis rusticis. Sicut filio cuiusdam

nitis burgen. deriſorie dictū eſt à quodam, ꝙ ipſe eſſet de nobilioribus ruſticis ſuæ ciuitatis. Sic cum corpus naturaliter ſeruus ſit (datū eſt enim ſpiritui ad ſeruiendum) & naturaliter ruſticū ſit, quū tot ruſticitates ab eo quotidie exeant, ridiculū eſt corpus vnū nobilius dicere altero, vel vnum nobiliorem altero ex parte corporis. Vnum tamen bonum habet nobilitas quæ carnis dicitur eſſe, ꝙ quaſi frænum eſt quoddam quod homines debet cohibere ne male agant. Hiero. Nihil aliud video in nobilitate appetendum, niſi quòd nobiles quadam neceſſitate aſtringuntur, ne ab antiquorum probitate degenerent. Philoſophus: Nobilitatis tantum ad hoc memineris, vt cum claritate generis, morū ſanctitate contendas, & cum nobilitate corporis animi nobilitate proficias. Item: Laudatur in quibuſdam, ꝙ geniti ſint nobiles, in aliis ꝙ nobilitatem virtute ſunt aſſecuti. Pulchrū eſt reſpōdiſſe nobilitati, pulchrum etiā humilius genus factis illuſtraſſe. Itē quidā vituperabat aliū de genere ſuo, dicens: Tu es caput tui generis. Cui ille: Et tu es cauda generis tui. Item quidam ſapiens, quum quidam ex patritio genere natus inferior factus ignobilitatem generis illi obiiceret, inquit: Gaudeo ꝙ ego ex me ſurrexi, tu ex te cecidiſti: generis noſtri vtique ſumus decus & dedecus. Et alius Philoſophus ſimiliter alij obiurganti reſpondit: Mihi obiicis profeciſſe: crimen meū imputas gloriæ, dum tuum imputas ignauiæ. ¶ Et notandum eſt, ꝙ vera nobilitas amini eſt. vnde illud: Nobilitas ſola eſt, animum quæ moribus ornat.

De animi nobilitate duplici CAP. XXIX.

ANimi verò nobilitas duplex eſt. Quædā naturalis, de qua Sene. Quis eſt generoſus ad virtutē? benè à natura cōpoſitus: Alia nobilitas eſt gratuita, quādo aliquis gratiā Dei habet qua Dei filius eſt, q̄ cuſtodit eū, vt nulli turpitudini ſeruiat. Tullius: Liber æſtimādus eſt, q nulli turpitudini ſeruit. Itē Sapiens, De illa nobilitate glorieris, q̄ filios Dei, & cohæredes facit. Tūc ille nobilitatē ſuā integrā ſeruare ſe putet, ſi dedignetur ſeruire vitiis, & ab illis ſuperari. A quo enim qs ſuperatur, ei⁹ & ſeruus eſt. Ber. An nō ſeruus, cui dñatur iniquitas? Quantūcunque aliqs ex nobilibus ortus ſit, tamē ignobilis eſt, ſi Deū contemnat, & noluerit ei ſeruire. Et ecōtrario quantūcunque ignobilis ortus ſit, nobilis tamē eſt, ſi Deo ſeruiat. Vnde 1 Regum 2. dicit Dñs ad Heli: Abſit hoc à me, ſed quicūque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erunt ignobiles.

¶ *Quòd ſex ſunt ſigna verę nobilitatis.*

Et notandum est, ꝙ sex sunt signa veræ nobilitatis. ¶ Primū est, liberalitas. Vnde Deus, qui nobilissimum est, ipse est liberalissimus. Liberalitas eius tanta est vt non solum suadet, sed etiā seipsum: nec solum seruientibus sibi dat, sed etiā hostibus suis. Ipse enim solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Matth. 5. Ipse propter liberalitatem sui fecit quæcūque facta sunt. Ad dandum enim fecit quæcūque fecit. Creaturas enim rationales fecit vt eis daret, alias autem creaturas, vt eas daret. Leo etiam, qui dicitur esse rex animalium, quod animal nobile est, liberale est. Vnde Aristo. dicit ipsum esse animal cōmunicatiuū. Et sicuti liberalitas signū est nobilitatis: ita rapina signū est rusticitatis. Vnde multi hodie qui nobiles reputantur, rusticissimi sunt, cū nō cessent auferre pauperibus, & illis, qui nō possunt defendere se, sicut magister Alanus ostēdit quibusdā militibus. Legebat Alanus apud Montē pessulanū, & audierūt milites vicini ꝙ tantus clericus esset, & ꝙ omnia interrogata responderet: vnde accesserunt ad eum de communi cōsilio, & quæsierunt ab eo quæ esset maxima curialitas. Qui respondit eis, ꝙ dare curialissimum esset: quo audito omnes consenserunt responsioni eius. Ideo dicit dominus, ꝙ beatius est dare, quàm recipere: quia dare facit similē Deo, qui omnibus dat, & à nemine recipit. Ipse verò dixit eis, vt habito cōsilio ad inuicē dicerent ei, quæ inter omnes rusticitates maior esset. Qui habuerunt consiliū adinuicē, & nō potuerūt conuenire in idem: vnde reuertentes ad eum, dixerunt ꝙ non poterant concordare. Quo audito ipse increpauit eos, dicens: Ego posuerā vos in via per quā possetis quæstionis vobis propositæ solutionē cognoscere. Si enim dare curialissimum est: auferre quod est ei cōtrariū, rusticissimū est. Vnde vos qui incessanter auferris pauperibus, rusticissimi estis. ¶ Secūdum signū nobilitatis, est gratitudo seu recognitio beneficij. Et per contrarium ingratitudo seu beneficiorū nō recognitio, signum rusticitatis est. Vnde patet ꝙ illi qui nobiles reputantur, qui Deum, qui est præ cæteris hominibus honorauit, præ cæteris hominib⁹ inhonorāt subditos etiā suos, qui multo sudore lucrātur vnde ipsi viuūt, & propter quos ipsi sunt in honore incessanter opprimūt, rusticissimi sunt. Feris etiā videtur tales deteriores esse. Feræ enim officia siue beneficia sentiūt, sicut ait Sene. ¶ Tertiū signū nobilitatis est, mansuetudo & misericordia in ea quæ sunt eis subiecta. Et hoc est vnū quod valde decēs est in his q̄ potestatē habēt. Vnde Sene. Nullū ex omnib⁹ magis clementiā quā

rege-

regem & principē decet. Idem? racundissimæ ac pro captu pugnacissimæ sunt apes, & aculeum in vulnere relinquūt: sed ipse rex sine aculeo est. Noluit ipsum natura nec sæuū esse, nec vltionē quæ magno cōstaret petere, & irā eius inermem reliquit, exēplar hoc omnibus regibus linquens. Pudeat ab exiguis animalibus nos trahere mores. In signum huius māsuetudinis vel misericordiæ inungūtur reges Christiani. Philosophus: Maximam potestatē habēs, creatorē potestatis iuxta possibilitatem suā debet imitari. In hoc autē Deū maximè imitabitur, si nihil iudicauerit, quā misereri, pretiosius. Et sicut mansuetudo in subiectos, signū est nobilitatis: sic & crudelitas in subditos signū rusticitatis est, & seruitutis. Vnde Pro. 30. Per tria mouetur terra, & quartū quod non potest sustinere. Per seruum, cum regnare cœperit. Ouid. Asperius nihil est humili si surgit in altū: Cūcta ferit, dū cūcta timet, desæuit in omnes, Vt se posse putet: nec bellua terrior vlla est, Quàm serui rabies in libera terga furētis. ¶ Quartum signū nobilitatis est, virilitas seu strenuitas in eos qui repugnāt. In signū huius datur ensis militibus nouis, quo gladio vti debēt in hostes, nō in subiectos. Multi verò ex iltis gladio isto in subiectos vtūtur, quos deberēt valde diligere. Hi enim sunt qui iuuāt eos, qui etiā fratres eorum proprios impugnant, hostibus verò Dei & ecclesiæ peccatis, sed & dæmonibus, vel etiā ipsis persecutoribus ecclesiæ vniti sunt. Impietas talis, impietas diabolica est. Diabolus autē impius est in eos qui sibi seruiūt. ¶ Quintū signū nobilitatis est, timere opprobriū vel seruitutis, vel proditionis, vel alterius cuiusq; turpitudinis. Multos tamen ex illis qui nobiles reputātur, videmus, q̄ nō timēt pessimā seruitutē vitiorū suorū, vel dæmonum, qui non erubescunt confiteri se seruos vilissimorū membrorū illorū, scilicet qui libidini deseruiūt, quæ seruitus indubitanter seruitute leprosorum peior est. Non erubescunt etiam proditiosè impugnare dominū illum à quo omnia possident, cuius expēsis viuūt & vestiuntur. Et nō erubescunt etiam omni immunditiæ peccati se exponere. Ex quo patet eos non esse nobiles, sed valde rusticos. ¶ Sextum signū nobilitatis est, cordis magnitudo, qua quis modica cōtemnit, & magna appetit. Ecōtrario verò signū rusticitatis est, amorē suum ponere in modicis, magna verò negligere. Vnde patet dominas illas, quæ potius volunt amorem suum ponere in vno misero milite, quàm in rege gloriæ, q̄ ipsæ verè nobiles non sunt. Milites etiam non videntur nobiles esse, qui amorē suū in terra ponunt, contempto regno

cælorum,cum tamen tota terra,quasi punctũ sit respectu cæli: & quia plus habent de terra,quàm alij,nolũt aliquid habere de cælo.Si ad aliquem pertineret terra vnius pauperis militis ex parte matris,regnum verò ex parte patris:nũquid non infelix esset,si contempto regno adhæreret illi terræ quæ eum contingeret ex parte matris? Sic infelices sunt illi milites, qui de regno cælorũ non curant,quod ad eos pertinet ex parte patris cælestis, cõtenti terra ista paupertatis,quæ ad illos pertinet ex parte matris nostræ Heuæ.Pater noster Deus est,mater nostra Heua. Nõ sic faciebat Dauid in Psal.Quid est mihi esse in cælo,& à te volui,&c.

De consuetudine illarum Ecclesiarum quæ nolunt canonicare nisi nobiles. CAP. XXX.

OStenso quòd nobilitas carnis contemnenda sit, vel non reputanda, tangendum est aliquid de consuetudine illarum Ecclesiarum, quæ nolunt canonicare nisi nobiles. Vnde notandum est,quòd cõsuetudo illa videtur esse reprehensibilis.Et videntur posse assignari sex causæ huius reprehensibilitatis.¶Prima causa est, peruersitas quæ videtur esse in hac consuetudine, quæ peruersitas apparebit si respiciatur causa huiꝰ cõsuetudinis quam ipsi assignant.Dicunt enim quòd ipsi habent multa temporalia quæ defensione indigent,nec habent regem,nec aliũ principem secularem qui eos defendat,ideo oportet nobiles canonicari qui possint ea defendere.Quibus respondeo,quòd sicut ecclesiæ eorũ habent temporalia,ita habent & spiritualia, quæ in infinitũ meliora sunt.Vnde si oportet aliquos nobiles canonicari ad defensionem temporalium, multo fortius oportet aliquos literatos,& sanctos canonicari ad defensionem spiritualium. Si verò dicant ꝙ ibi sint aliqui ignobiles literati ad defensionem spiritualium, sed non canonici: ex hoc apparet quòd ipsi bona temporalia præponunt spiritualibus,ex quo defensores temporalium canonicos constituunt,& superiores aliis.

¶ *De quinque peruersitatibus huiusmodi ecclesiarum.*

ET possunt assignari quinque peruersitates in huiusmodi ecclesiis.¶Prima est,quòd ibi est terra sursum,& cælum deorsum. Cælestia enim contemnunt, terrena verò multum appretiant: contra illud Prouer.25.Cælum sursum,& terra deorsum. ¶Alia peruersitas est,quòd pedes sunt in loco vbi deberet esse caput,& caput in loco vbi deberent esse pedes. Velut pedes ecclesiæ sunt qui circa terrena soliciti sunt: velut caput sunt qui regere habẽt ecclesiã,viri scilicet literati.Sed in his ecclesiis pedes sunt in capite,imò ipsi hostes in capite ponunt.Thren.1.Facti sunt hostes in ca-

in capite. ¶ Tertia peruersitas est, quòd ecclesiæ huiusmodi facié habent ad posteriora, & dorsum ad anteriora: ipsi iuxta verbum Ieremiæ facti sunt in retro & non in ante. ¶ Quarta autem peruersitas est quòd ipsi latitudinem scuti qui debebat esse ex parte superiori, posuerũt ex parte inferiori: & ideo contingit q̃ ferè omne caput languidum est: iuxta verbum Esaiæ. ¶ Quinta peruersitas est, quòd sacerdotes inferiores sunt subdiaconis & diaconis: quod ridiculũ est, sicut beatus Bernard. dicit ad Eugeniũ papam: Ridiculum est, inquit, quòd ministri nostri nostris presbyteris anteferre conantur. Nõ hoc ratio habet, non antiquitas habuit, nõ consensit authoritas: & si de sua cõsuetudine columna struitur, melius profecto illa quàm summus ordor cõtemnitur. ¶ Secũda causa reprehensibilitatis est, indiscretio, quæ videtur esse in huiusmodi consuetudine, quæ indiscretio primo cõsistit in hoc, quòd quando ipsi deberent quærere, quis sit idoneus ad hoc vt sit canonicus, id est, regulariter regens se, & ad regimen plebis episcopum iuuans: ipsi quærũt, quis sit idoneus ad militiam. ¶ Secũdo in hoc, quòd quando quærere deberent, an persona sit idonea quæ canonicanda est: ipsi quærunt, quis pater eius fuerit. Vnde illis potest dici q̃ dicit angelus Tob. 5. Genus quæris mercenarij, an mercenariũ? Indiscretio etiam eorum in hoc est, q̃ ipsi credunt illud, qualis pater, talis filius: quod verũ est in personis increatis, ad personas creatas extendũt: ibi enim frequẽter fallit: frequẽter enim est pater sapiens & filius fatuus, vt patet in Salomone, & Roboã filio eius. ¶ Tertio videtur hæc cõsuetudo reprehẽsibilis, quia valde nociua est ecclesiæ Dei. Canonici enim militares non bene custodiunt Christũ, sicut figuratũ videtur esse in hoc, quòd milites male custodierũt Christũ in sepulchro. Lapides sepulchri bene custodierunt milites, sed Christũ perdiderũt. Vnde cãtat ecclesia: dicãt nũc Iudæi, &c. Sic militares canonici lapides castrorum bene custodiũt, sed Christũ amittunt. Item ista consuetudo occasio ruinæ est in ecclesiis illis, quantum ad spiritualia. Vnde Prou. 17. Qui altam facit domũ, quærit ruinam. Ista etiam cõsuetudo in ecclesiis illis in magna parte exhæredat Christũ. Frequenter enim quãdo deberent instituui ibi filij Dei, instituũtur ibi filij diaboli. ¶ Quarto videtur reprehensibilis cõsuetudo ista, quia Christo cõtraria est. Christus enim ignobiles elegit in ecclesia sua, vt essent humiles. 1. ad Cor. 1. Isti verò nobiles canonicant quasi velint ipsos esse superbos. Christus ex pastoribus & bubulcis elegit reges: isti verò ex regibus eligunt canonicos. Christus fundamentum ecclesiæ po-

fuit humilitatem: ipsi verò econtrario fundamentũ ecclesiæ ponunt superbiam. Tale fundamentum poneret diabolus, si ędificaret. Quomodo implent tales illud verbum domini, Ioan. 12. Qui mihi ministrat, me sequatur. Non sunt imitatores Christi, sed sunt quasi antichristi. Et 1. Ioã. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. Bern. Si omnis qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulauit & ipse ambulare: multo magis qui pro eo ambulare se dicit, qui pro eo legatione fungitur qui ei ministrat, si eũ non sequitur, inexcusabilis est. Terrere potest tales illud Matth 18. Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnum cælorum. Paruulus quantumcunque nobilis sit, societatem pauperum nõ refugit: sic quantumcũque aliquis nobilis sit in ecclesia Dei, societatem ignobilium nõ debet refugere. De societate hominũ diuersorum generum in ecclesia Dei, videtur esse dictum illud Esa. 11. Habitabit lupus cum agno, & pardus cum hœdo accubabit. ¶ Quinto videtur esse reprehensibilis illa cõsuetudo, quia videtur esse Deo abominabilis. Altitudo enim secularis non videtur Deo placere. Vnde Luc. 16. Quòd altum est hominibus, abominatio est apud Deũ. Abominationes Deo offerunt, qui nobiles tantũ canonicare volunt. Exo. 18. Abominationes Ægyptiorum immolabimus Deo nostro. ¶ Sexto videtur esse reprehensibilis hæc cõsuetudo, quia filios diaboli filiis Dei præponit, & generationem immũdam generationi cælesti, & nobilitatem putredinis præponunt cuique gratiæ Dei. Nullam autem sapientiam, nullam aliam gratiam nobilitati carnis adæquant. Vnde consuetudo eorum non recipit dispensationem: quia secundum iudicium eorum non inuenit recompensationem, quod non est absque magna contumelia Dei. Sic porcus præponeret volutabrum luti, auro & lapidibus pretiosis. Ad sola temporalia videntur habere oculum ecclesiæ istæ, non solum in canonicorum institutione, sed etiam in prælatorum prefectione, quòd omnino intolerabile videtur, saltem in altero horum deberet respectus haberi ad spiritualia.

Quòd fatuum sit superbire generaliter de qualibet re temporali, scilicet libertate corporis, &c. & bonis naturalibus animæ. CAP. XXII.

VIso quòd fatuum sit superbire de nobilitate carnis, consequens est videre quòd fatuũ sit superbire de aliis bonis quæ prius nominata sunt. ¶ Notandum est ergo, quòd fatuum est superbire de libertate corporis, cùm corpus sit seruꝰ maleuolus, & ideo tortura & cõpedibus dignus: iuxta illud Eccl. 33. Seruo maleuolo

seuolo tortura, & compedes, &c. De bonis vero naturalibus animæ fatuum est superbire: quia bona illa potest homo habere ad malũ suum sicut ad bonum. Vnde Bernard. Si in professione religionis nouus homo callid⁹ est ingenio, si viget arte, si præminet intellectu, instrumenta sunt hæc tam vitiorum quàm virtutum. Nõ ergo refugiat doceri vti eo in bono, quo & in malo vti potest. Fatuum est etiam superbire de diuitiis. Hoc enim est superbire de hoc, quòd habet maiorem molam ad collũ quàm asinus. Fatuum est etiam de potestate superbire, cũ scriptum sit Sap. 6. quòd potentes potenter tormenta patientur. Ibidem legitur, quòd durissimum iudicium his, qui præsunt, fiet. Et August. dicit quod quãto quis in loco superiori, tanto in periculo maiori versatur. Fatuum est etiam superbire de gratia humana, cum scriptum sit Prou. vlt. quòd fallax gratia, &c. Fatuum est etiam superbire de gloria huius mundi, cum gloria talis flos sit decidẽs. vnde Esa. 28. Erit flos decidens gloria exultationis. Puerorũ est, flores colligere, quæ ex arboribus decidunt, & inde lætari. Sic pueriles sunt qui de gloria huius mundi lætantur. Fatuum est etiam superbire de scientia, cùm scriptum sit Eccles. 1. Qui addit scientiam, addit & laborem. De scientia superbire, est de lumine excæcari. Fatuũ etiam est de virtutibus superbire. Hoc enim est de medicamine vulnerari. Gregor. Qui de virtutibus habitis extollitur, quasi de medicamento vulneratur.

De diuisione superbiæ sumpta penes diuersitatem personarum. Et primò de superbia ministrorum ecclesiæ in communi. CAP. XXXII.

POstis autem duabus diuisionibus superbiæ, consequẽter ponenda est tertia, quæ sumpta est secundũ diuersitatem personarum, in quibus est superbia. ¶ Notandum ergo quòd superbia diuidi potest in superbiam laicorũ, & superbiam ministrorum ecclesiæ. Superbia verò ministrorum ecclesiæ potest sub diuidi in superbiam prælatorum, & superbiam subditorum: vel in superbiam clausstralium, & superbiam secularium clericorum. Sed de superbia laicorum nihil specialiter hic dicemus. Sed de superbia ministrorum ecclesiæ hoc modo tractabimus. ¶ Primo dicemus aliquid de ea in communi. Secundo verò aliqua dicemus specialiter de superbia prælatorum. Tertio verò dicemus aliquid specialiter de superbia clausstralium.

¶ *Quòd superbia multum sit timenda ministris ecclesiæ.*

NOTANDVM ergo est, quòd superbia multum timenda est ministris ecclesiæ quinque de causis. ¶ Primo, quia multas occasiones habẽt superbiendi. Vna occasio est, quod ipsi sunt exce-

pti à labore aliorum hominum. Vnde in Psal. In labore hominum non sunt, &c. Ideo tenuit eos superbia. Alia occasio est libertas quam habent, quæ libertas aliquibus eorum est velamen malitiæ, contra illud 1. Petr. 2. Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem. Tertia occasio est, reuerentia quæ exhibetur eis, eò quòd sunt ministri summi regis, & vicem eius gerũt in terris, & contemptum eorum Deus reputaret contemptum suum: iuxta illud Luc. 10. Qui vos spernit, me spernit. Secundo, timenda est superbia in ministris ecclesiæ, quia maxime displicet Deo in eis. Vnde Prou. 6. Sex sunt quæ odit Deus, & septimũ detestatur anima eius, Oculos sublimes. Oculi sublimes clerici superbi sunt. Et Soph. 1. Et erit in die hostiæ Domini, visitabo super omnem qui arroganter ingreditur super limen. Die hostiæ Domini erit dies iudicij, quando Dominus mactabit crassatos, impinguatos, dilatatos. Tunc dominus visitabit super cleticos superbos. Nec mirum, si dominus odiat superbiam in ministris suis, cum proprium signum sit superbia ministrorum diaboli: iuxta illud Gregorij, Euidentissimum signum reprobrum est, superbia, humilitas electorũ. Non parum doleret princeps aliquis, si in castro suo vexillum inimici sui videret. Tertio, valde timenda est eis superbia, quia valde cõtraria est officio eorum. Ipsi enim sunt quasi custodes scientię & vasa gratiarum. Vnde Malach. 2. Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Propter hoc, quòd custodes sunt scientiæ, necessaria est eis magna humilitas. Aqua enim sapientiæ ad vallem humilitatis cõfluit. Prou. 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Propter hoc etiam quia vasa gratiarũ sunt, necessaria est eis magna humilitas. Sicut enim vas nõ est idoneum aliquid recipere absque concauitate: ita nec quis non est susceptibilis gratiæ absque humilitate. 1. Petr. 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Propter hoc oportet ministros ecclesiæ esse familiares Deo: ad quod multum valet humilitas. vnde Gl. super illud Psal. Iuxta est dominus his qui tribulato sunt corde. Altus quidem est dominus, sed vicinatur humili, & non se erigenti. Necessaria etiam est humilitas propter seruitium quod debẽt hominibus exhibere. Eorum enim est abluere sordes spirituales hominũ: quod factum est Ioan. 13. in ablutione pedum. Ideo summus inter ministros ecclesiæ, seruum seruorum se vocat humiliter. ¶ Ergo oportet quòd se habeant vt à pauperibus & humilibus nõ fugiantur, sed audeant ad eos accedere confidenter, & vt solatiũ

ctes habeant in humilitate eorum: quia secundum verbũ Augustini, Magnum solatium est membris ex capite. Magnum solatium est subditis, qui in humilitate sunt, si videant prælatos eos in simili vel maiori humilitate. ¶ Quarto, timenda est eis superbia, quia multi ex eis non habent vnde pascant superbiam, nisi hoc faciant de spoliis pauperum. Bona enim ecclesiæ, bona pauperum sunt. Præterea valde indecens est superbia in eis, cum qui de eleemosynis viuant, & eleemosynas pauperum & miserabilium personarum quotidie edant. ¶ Quinto, timenda est eis superbia, quia peccatum superbiæ in eis scandalizat populum, cum sit manifestum. Incontinentia & alia peccata possunt ipsi abscondere, sed superbiam exteriorem in vestibus, & similibus consistentem non possunt ipsi abscondere.

¶ *Persuasiones contra superbiam ministrorum ecclesiæ.*

Sed contra has & similes persuasiones quæ fiunt ministris ecclesiæ vt caueant superbiam exteriorem, dari solet quadruplex responsio. ¶ Prima est, quòd dominus intuetur cor, & humilitatem cordis requirit, & humilitatis interioris magistrum se profitetur. Matt. 11. dicens. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Et ideo videtur minimè quibusdam necessaria humilitas exterior. ¶ Secunda responsio solet esse, quòd licet homini pulchritudines istas exteriores habere secundum modum personæ suæ, & mores eorum inter quos viuitur: quod videtur sumptum esse ex Gloss. super illud 1. ad Timot. 2. Non in tortis crinibus. quæ dicit sic: Vt in his omnibus vltra modulum personæ suę & mores ecclesiæ, monendæ ne concupiscentiæ studeãt. ¶ Tertia responsio solet esse, quòd in huiusmodi honor ecclesiæ quæritur. ¶ Quarta est, quòd ipsi non faciant hoc amore vanæ gloriæ: sed vtantur talibus tanquam non vtentes.

¶ *A corde humilis personæ de facili non procedit superbia exterior.*

Sed contra primam responsionem primo videtur esse hoc, quòd non potest esse de facili, q; à corde perfectè humili exterior superbia procedat. Sicut enim arbor bona non potest malos fructus facere, vt legitur Matt. 7. sic nec cor humile superbiã à se producit. Ex fructu siquidem arbor cognoscitur, vt legitur Matt. 12. Nunquid colligunt de spinis vuas, aut de tribulis ficus? Sic nec ex humilitate cordis procedit superbia operis: quia sicut vulgariter dicitur, Nõ potest exire de sacco, quod ibi non continetur. Quis credet mulieri, si asserat se castam mẽte, ex quo homo videt eam fornicari corpore? sic quomodo potest credi alicui de humilitate cordis, ex quo tãta superbia apparet exterius?

¶ Quòd

¶ *Quòd clericis non sola sufficit interior humilitas.*

PRAETEREA BŌ videtur clericis sufficere interior humilitas multiplici ratione. ¶ Primo, quia oportet eos vitare scándalum infirmorū. Et sicut tangit Apostolus de illo qui coram infirmo comedebat idolis immolatum, ꝙ peccaret scandalizando infirmum, qui credebat hoc fieri cū veneratione idoli: licet ille qui sciens erat idolum nō veneraretur, sed contemneret. Sic ille qui vestes superbas coram illo defert, qui credit ꝙ ipse faciat propter vanam gloriam, licet ipse non faciat hoc tali causa, tamen ipse peccat, vt videtur ipsum scandalizando. 1. ad Corinth. 8. Si quis viderit eum qui habet scientiam, in idolo recumbentem, nónne conscientia eius quum sit infirma, ædificabitur ad comedendum idolothyta? Et peribit infirmus in tua conscientia frater, propter quem Christus mortuus est? Sic enim peccantes in fratres & percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis. ¶ Quapropter si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnes in æternum. Sic minister ecclesiæ debet dicere: Si vestis pretiosa scandalizat fratrem meum, non deferam eam in æternum. ¶ Secundo sufficit humilitas interior clericis: quia ipsi debent Christum imitari, qui non solum habuit interiorem humilitatē, sed etiam exteriorem. Ipse enim, ad terram, pedes iuit, regnum fugit, vt legitur Io. 6. Pedes discipulorum lauit, Io. 13. Societatem pauperum elegit, vbi caput reclinaret non habuit, Matt. 8. Ad imitādum Christum monentur ministri Christi Io. 12. Si quis mihi ministrat, me sequatur. Et Io. 2. Qui dicit se in Christo manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare. ¶ Tertio non sufficit clericis humilitas interior, quia oportet eos exemplū humilitatis dare aliis. vnde Ioanni ter dictum est Petro, Pasce oues meas. Pasce verbo, pasce exemplo, pasce temporali subsidio. Exemplo autem humilitatis quo modo pascet, qui humilitatem exteriorem nō habet? Ad humilitatē exteriorem monemur 1. Pet. 5. Omnes inuicem humilitatem insinuate, quia Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Et ibidem paulo antè: Neque dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo. Exemplum superbię ostendere dæmonibus, hoc est pascere dæmones & nos oues. Bernardus ad Eugenium papam: Tu pastor procedis deauratus, tam multa circundatus varietate: oues quid capiunt? si auderem dicere, demonum magis quàm ouium pascua hæc. Sic faciebat Petrus? sic Paulus ludebat? Idem: Petrus nescitur processisse aliquando vestitu gemmis ornatus, vel sericis, nō tectus auro, nec vectus equo [illegible]

bo, nec stipatus milite, nec circunstrepentibus septus ministris: neque hic tamē credidit satis posse impleri salutare mādatum, Pasce oues meas. ¶ Quarto nō sufficit interior humilitas clericis: quia non solum à malo, sed ab omni specie mali eos abstinere oportet: iuxta monitionē Pauli 1. ad Thessalonicenses vltimo: Ab omni, inquit, specie mala abstinete vos. Ad hoc autem quod dominus dicit, Discite à me, quia mitis sum & humilis corde, &c. Dicendum, ꝙ hoc dicitur ad ostendendum quòd humilitas cordis necessaria sit, & non ideo ꝙ sufficiat sola: sed dicitur hoc contra hypocritas, qui solam iustitiam exteriorē habere solebant. Matthæi 24. Væ vobis Pharisæi & hypocritæ, qui mundatis quod deforis est calicis & catini: intus autem pleni estis rapina & immūditia. Et ecclesiastici decimonono: Est qui nequiter se humiliat, interiora autē eius plena sunt dolo. Contra hoc verò quod dicitur ꝙ licet alicui habere has pulchritudines exteriores secūdum modum suæ personæ, videtur esse illud Eccles. tertio: Quanto maior es, humilia te in omnibus, qui dixit in omnibus, nihil excepit. Et Lucæ decimoquarto: Cum inuitatus fueris, &c. recumbe in nouissimo loco. non dixit, in medio loco: sed in nouissimo. Præterea qui præeminet in dignitate, debet præeminere & virtutibus, vnde debet esse excellētioris humilitatis: virtutes enim sunt æquales. Contra hoc verò quod dicitur, quòd homo debet se conformare moribus hominum, inter quos viuit: est illud: Nolite conformari huic seculo. Præterea quando aliquis est in aliqua religione dissoluta, non debet respicere ad ea quæ ibi seruantur, sed ad ea quæ instituerunt antiqui patres, vt ibi seruarentur. Ordinauerunt enim Petrus & Paulus etiam de mulieribus, quòd cauerent à pretioso ornatu, primæ ad Timotheum secundo: Non in tortis crinibus, aut auro, vel margaritis, vel veste pretiosa. Et illud eiusdē sexto: Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Non dicit, quibus ornemur, sed quibus tegamur. Et primæ Petri tertio: Quarum non sit exterior capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus. Ad ea ergo quæ secundum ordinationem eorum debent fieri respiciendum est, non ad ea quæ fiunt. Præterea, si quis episcopus vel presbyter in tali habitu in principio ecclesiæ fuisset, multum reprehenderetur, & haberetur ꝙ magno peccato & magna superbia. Quomodo ergo desiit esse peccatum quod superbia erat? Nunquid consuetudo peccandi aufert vel minuit peccatum? Imò potius hominem magis peccatorem constituit. Nunquid quod tunc

fuit

fuit superfluitas & vanitas, modo factum est necessitas? Præterea si viuendum est alicui secũdum mores eorum inter quos viuit, secundum hoc si omnes superbi efficiuntur, omnes desinunt esse superbi. Iam enim conformauit se moribus eorum inter quos viuit: & si omnes fœtidi fiunt, iam nullus fœtet, quod constat esse falsum. Sed hoc bene verum est, vbi omnes fœtidi sunt, minus fœtor sentitur, secundum verbum Bernard. Præterea si liceret etiam talibus vti, cauendum esset ei qui vtitur, ne libertia sua aliis offendiculum fieret. Vnde 1. ad Corint. 8. dicit Apostolus illis qui immolata idolis comedebant sine veneratione idolorum: Videte, inquit, ne licentia vestra offendiculum fiat infirmis. Et 1. ad Corinth. 6. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Bern. Sapiens opus suum trina consideratione præuenit. Primo considerat an liceat. Secundo, an deceat. Tertio an expediat. Sed de hoc dictum est in tractatu de Auaritia, in ca. de pluralitate beneficiorum. Et in veritate non decent personas authenticas, quæ quasi quoddam speculum debent esse omnibus, vestes pretiosæ. Augustin. Fateor, de pretiosa veste erubesco: non enim decet hanc professionem, non decet admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos capillos. Contra responsionem eorum qui dicunt se talibus vti propter honorem ecclesiæ, Primò esse videtur quod dicit Gregor. Nemo pretiosa vestimenta nisi ad inanem gloriam quærit. Præterea, non cedit ad honorem ecclesiæ, quòd minister ipsius speciem superbiæ exterius ostendat hominibus, sed potius humilitatem Christi: cum scriptum sit Ecclesia. 23. Magna gloria est sequi Dominum. Neque sponsus ecclesiæ decorem exteriorem in ecclesia requirit, sed potius interiorem. Vnde postquam David dixit, regem concupiscere decorem ecclesiæ, ipse volens innuere de quo decore intelligatur, subdit: Omnis gloria eius filiæ regis, est ab intus. Ecclesia etiam dicit de se Cantorum primo: Nigra sum, sed formosa. Nigra est ecclesia exterius, formosa verò interius. Quod etiam habitus ministrorum ecclesiæ manifestè exprimit. Habent enim capas nigras exterius, & perpellicium candidum deferentes sub capis: in quo ostendunt se contemnere gloriam, & pulchritudinem exteriorem, & amare pulchritudinem & gloriam interiorẽ. Sed multi si veritatem in habitu suo ostendere vellent, potius capam nigram sub candido superpellicio deferrent, quàm econtrario. ¶ Præterea dignitatem ecclesiasticam: terreno honore volunt ornare, similes sunt illis qui aurum luto volunt ornare. Honor enim ter-

nus in comparatione ad dignitatem ecclesiasticam se habet vt lutum ad aurum. Contumeliam etiã videtur facere naturæ humanæ,& Deo,ad cuius similitudinem homo creatus est,qui talibus hominẽ ornare vult,vel honorare.Sen. Scitote tam bene homines culmo quàm auro tegi. Cõtemnite omnia quæ supervacuus labor vult,ornamentum aut decus poterit cogitare. Nihil præter animum est mirabile. Item cum aliquis non debeat sibi terrenam gloriam amare,videtur quòd similiter nõ debeat eam amare proximo,cum debeat proximum diligere sicut seipsum.Igitur nec debet eam amare ecclesiæ , cum ecclesia nihil aliud sit,quàm collectio fidelium.Præterea,quid quærunt ministri ecclesiæ in huiusmodi pulchritudinibus exterioribus? Quęrunt ne ibi beneplacitum Dei,vel vtilitatem propriam, vel proximi:Si quærunt beneplacitum Dei,fatuè agunt. Deus enim spiritus est,& decor spiritualis placet ei.Hier. Nõ tenera vestis,sed munditia mentis ornatum facit clericũ.Multa etiam sunt quæ cõstat magis placere Deo,vt sunt opera pietatis,in quibus possent expendi quæ in exteriori pulchritudine expenduntur. De huiusmodi expensis,quæ pro pulchritudine exteriori fiunt, incertum est an Deo placeant. Tene certum secundum verbum Augustini,& dimitte incertum. Item constat sanctitatem Deo placere.Illam enim expresse requirit Dominus Leuitic.19. Sancti,inquit,estote,quia ego sanctus sum.Et Apostolus 1.ad Thessalonicen.4.Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.Si ergo quærunt Deo placere,sanctitatem honori,non honorẽ sanctitati debent præferre. Cuius contrarium in multis ministris ecclesiæ apertè quotidie videmus.Vnde Bernardus:Videmus omnem ecclesiasticũ zelum feruere pro sola dignitate tuẽda. Honori totũ datur,sanctitati nihil:imò,quod plus est , de placitis Deinõ curant,nec de propria salute, & plus grauarentur expẽdere denariũ vnum pro amore Dei,& propria salute,quàm decem libras pro amore huius mundi.Ber. De placito Dei vltima mẽtio est,pro iactura salutis nulla cogitatio,nisi quod sublime est hoc salutare dicamus,& quod gloriam redolet,hoc iustum. Constat etiam quòd non vtilitatem proximi in hoc quærunt, quum videant ꝙ in hoc potius proximum scandalizent,quam ædificent. Vtilitas etiam propria non apparet ibi. Bene apparet ꝙ multum constant talia , sed fructum quem consequentur ex huiusmodi expensis,non videmus.Et hoc solum deberet sufficere ministris ecclesiæ ad contemptum talium. Senec. Omnibus consiliis & rebus faciamus quod solemus facere , quoties

ad

ad institorē alicuius mercis accesserimus, videamus hoc quod concupiscimus quanti deseratur. ¶ Præterea diuinguamus diuersas intentiones, quæ in talibus pulchritudinibus possunt incidere, vt appareat vtrum aliquo modo talia ministris ecclesiæ licita sint. Et constat q̄ si fiant propter luxuriam vel vanā gloriam, illicita sunt. Item si ex superbia fiant, scilicet intentione & desiderio excellendi alios, constat similiter q̄ sint illicita. Si verò fiant vt erubescentia vitetur, quia erubesceret aliquis q̄ non esset honorabiliter indutus sicut alij, neque in hoc culpa absque culpa esse videtur. Non enim debēt Christiani humilitatem Christi erubescere. vnde Bernardus: Grata ignominia crucis, sed ei qui Crucifixo ingratus non est. & Dominus Lucæ nono: Qui autem erubuerit me, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet cum venerit in maiestate sua, & patris & sanctorum angelorum. Si verò talia fiant, vt ministri ecclesiæ ab hominibus honorentur, videtur quòd hoc sit ponere lapidem coram simplicibus. Videntur enim simplices peccare, quando ministros ecclesiæ propter pulchritudinem vestium honorant. Ad quod videtur pertinere illud Osee 3. dictum ad sacerdotes: Laquei facti estis speculationi. Qui homines propter vestes honorant, vel propter diuitias, videntur contemnere humanam naturam, cui vestes & diuitias præponunt. Videntur etiam Deum contemnere, ad cuius similitudinem homo factus est, vnde Iacobi secundo: Si introierit in cōspectu vestro vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intēdatis in eū qui indutus est veste pretiosa & dixeritis, Tu sede hic bene: Pauperi autem dicatis, Tu sta ibi, aut sede sub scabello pedum meorum: nónne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices iniquarum cogitationū? Si verò ista faciant ministri ecclesiæ, ne dissimilitudine fugēt homines à se, licet hæc intentio recta videatur, tamē neque sic omnino laudabiliter facere videntur. Sicut enim humilis habitus aliquos diuites forsitan fugaret: sic pretiosus habitus pauperes ab eis fugat, vt non audeant ad eos accedere. Si verò ista faciant ministri ecclesiæ ne ab hominibus contemnantur, neque in hoc laudabiles videntur: cum ad perfectionē pertineat spernere seipsum, versus: Spernere mundum, spernere nullum, spernere seipsum, Spernere se sperni, quatuor hæc bona sunt. Senec. Æquo animo audienda sunt imperitorum conuitia, & ad honésta eunti contemnendus est ipse contemptus. Bernardus: Verus humilis non vult humilis prædicari, sed ciuilis reputari.

Si verò talia faciant ne vileſcat dignitas eccleſiaſtica, reſpõdeo ꝙ magis vileſcit, quum conſpicitur in hominibus qui ſuperbi apparent. Homines etiam illiterati non poſſunt credere, ꝙ dignitas vel poteſtas eccleſiaſtica hominibus ſit, quos credunt eſſe malæ vitæ: vnde dicunt hæretici, ꝙ ſacerdotes praui non dant vera ſacramenta. Præterea, ſi dignitas eccleſiaſtica ſic ſeruanda fuit ne vileſceret, nũquid hæc ignorauit Chriſtus? Quare ergo non inſtituit ꝙ apoſtoli & diſcipuli ſui equitarent, & purpura & byſſo induerentur? Nónne quod ſtultum eſt Deo, ſapientia eſt hominibus? vt legitur 1. ad Cor. 1. Item quis neſciat quod diſplicet ſponſo, ſi videat ſpõſam ſuam facere multas expenſas ad ornandũ ſe, vt placeat adultero ſuo & inimico ſpõſi ſui, præcipuè ſi filij ſponſi indigeant illis quæ ſic expenduntur: ſcilicet pauperes Chriſti, qui eſuriunt? Sponſus eccleſiæ Chriſtus eſt: adulter vero mundus iſte, qui inimicus Dei eſt, adeò vt qui amicus vult eſſe mundi, inimicus Dei conſtituatur. Iaco. 4. Adulteri, neſcitis quia amicitia huius mundi inimica eſt Deo? Qui ergo voluerit amicus eſſe huius mundi, inimicus cõſtituitur Dei. Vnde veriſimile eſt, ꝙ multum diſpliceat Deo quando miniſtri eccleſiæ tot & tanta expendunt vt placeant mundo, cũ videant tot filios Dei eſurire, & ſitire, & nudos eſſe. Mirum eſt etiã cum qua conſcientia multi magni prælati dicant verſum illum in horis ſuis, Non habitabit in medio domus meæ; qui facit ſuperbiam, cum coram Deo apertè mentiri videatur, ex quo permittũt miniſtros ſuos floribus coronatos, & alio ſuperbo modo ornatos ſibi miniſtrare. Præterea quæritur, quare Dominus ſacco vili carnis hominem induit, ſi ſaccũ illum purpura ſuperindui voluit. Quis illum mercatorem non reputaret fatuum, qui bagam ſuã de ſcarleto burello cooperiret, ſi voluntas ſua eſſet, quòd iterum ſuper burellum ſcarleta poneretur? ¶ Contra quartam vero reſponſionem, qua dicunt miniſtri eccleſiæ, ꝙ ipſi non amant vanã gloriam, nec ad vanam gloriam talibus pulchritudinibus vtantur, ſed habent eas tanquam non habentes, primo videtur eſſe verbum Greg. prius poſitũ: Nemo enim pretioſas veſtes, niſi ad inanem gloriam quærit, vt videlicet cæteris honorabilior videatur. Nemo vult ibi pretioſis veſtibus indui, vbi à nemine poſſit videri. Secundo videtur eſſe contra illam reſpoſionem hoc, ꝙ mirum eſt, ꝙ vanam gloriam tam carè emunt, ſi eam non amant. Videmus quòd multi non libenter expenderent pro æterna gloria decem ſolidos, pro vana gloria centum ſolidos expendunt. Item ſi non amant

vanam gloriam, quare ostendunt hominibus in habitu suo q̃ ament, cum in hoc ipso scandalizent eos? Quid prodest sermone ad humilitatem, & opere ad superbiam? cum secundũ Bern. efficacior sit vox operis, quàm vox sermonis. Præterea, nõne ministri ecclesiæ exemplum debent dare hominibus contemnendi gloriam mundi, sicut & Christus fecit? Aug. Omnia terrena cõtempsit homo Christus Deus, vt ab hominibus cõtemnenda monstraret: & omnia aduersa sustinuit, vt sustinẽda doceret. Quare etiã quædã alia pertinentia ad hanc materiam in tract. de Auaritia, in ca. de Prodigalitate clericorum. Illa etiam quæ dicta sunt prius contra superbum ornatum, & contra alias species superbiæ exterioris, possunt similiter valere contra superbiam clericorum.

De superbia prælatorum, & quòd multum conandum sit contra eorum superbiam. CAP. XXXIIII.

ET notandum est q̃ multum conandum est prælatis contra superbiam, & ad humilitatem. ¶ Primo, quia multum monet eos sacra scriptura ad hoc. Vnde Deute. 16. Præcipitur de rege constituto super Israël, vt non eleuetur cor eius in superbia super fratres suos. Et Eccle. 3. Quando magnus es, humilia te in omnibus. Et 32. eiusdem: Rectorem posuerunt te, noli extolli, sed esto in eis quasi vnus ex illis. Et Matt. 18. dicit Dominus ad apostolos, quorum locum tenent prelati: Amen dico vobis, nisi conuersi fueritis à vestra elatione. Dicit interlinea. & efficiamini sicut paruuli, non introibitis in regnum cælorum. ¶ Secundo monet eos ad hoc ipsa natura. Aurũ enim quod pretiosissimum est inter metalla, cõtendit habere infimum locum: ponderosissimum est enim. Sic quanto aliquis superior sit, tanto ad humilitatẽ conari debet. ¶ Tertiò verò quia ipse author naturæ monet eos ad hoc, qui cũ esset summus, nouissimus virorum fieri voluit, iuxta illud Esa. 53. Desideranimus eum virũ despectum & nouissimum virorum. Bern. Quid magis admirandum, quid amplius detestandum, quid grauius puniendum, quàm q̃ videt Dei filiũ summũ in regno cælorũ nouissimum factũ in regno hominũ? vt quid apponat magnificare se homo super terram? ¶ Quarto vero q̃ valde pretiosa est & magnæ virtutis in nobis personis humilitas. Bern. Quum omni indifferenter persona humilitas sit quædam turris fortitudinis à facie inimici, nescio quo pacto vis eius maior in maioribus, & clarior in claris ribus comprobatur. Idem: Non magnum est esse humilem in abiectione, magna prorsus & rara virtus humilitas honorata

¶ Qui

¶Quintò verò,quia ex hac parte prælati sunt debiliores. Et illa parte præcipuè muniendū est castrum,ex qua parte debilius est.Ex illa parte præcipuè resistendū est hostibus, ex qua parte præcipuè impugnant. Sic quando aliquis videt se pronum ad aliquod vitium, vel à natura, vel alia occasione, ipse debet se multū flectere ad oppositū:sic enim faciunt secundum verbum Sapientis,qui tortuosa lignorū dirigūt.Superbia enim multum infestat prælatos. Perflant enim altissima venti.Superbia in alto loco nata,scilicet in cælo,alta petit. vnde pauci sunt, qui in dignitate veram humilitatem seruent.Quod patet in lib.Reg. vbi de tot regibus legitur, ꝙ excelsa non abstulerunt. ¶Sexto, quia prælati maiori scientia & gratia indigent quā alij,& ideo maius vas humilitatis eis est necessarium.Præterea prælati custodes sunt sponsæ & ideo necesse est, vt nec in habitu, nec in alio appareant in eis aliqua signa vel lasciuiæ,vel luxuriæ,quod tamen valde male hodie seruatur. Bern.Intuere quomodo incedunt nitidi & ornati, circumamicti varietatibus,tanquā spōsa procedens de thalamo suo.Nempe si quempiam talium repente eminus procedentem aspexeris, sponsam potius putabis quàm sponsæ custodem. ¶Et notandum ꝙ ad hæc duo prælati multum deberent niti,vt præessent vtiliter & humiliter: & insta hæc duo limitata deberent esse ea quæ ipsi iniungunt subditis.Sed sicut Bern.dcit:Pauci profecto sunt qui vtiliter, Pauciores qui humiliter præsint.

De quadruplici superbia claustralium CAP. XXXIIII.

QVadruplex superbia in claustralibꝰ solet inueniri.¶Prima species superbiæ est eorū qui sapientes se credunt,& ideo sensu suo se regere volūt,& multū sunt suæ voluntatis. De hac superbia dicit Bernar.Superbia quantum illis prudens videatur esse,dimittenda est & abigenda. Si enim admittatur superbia, prima die qua incipit habitare,incipit leges dare.Prouer.26.Vidisti hominem sibi sapientem videri?magis spem illo habebit insipiens.Tales nolūt facere quod eis dicitur,etiam si prius habebant voluntatem,quàm eis diceretur.Greg.Superba mens ad ea quæ non appetit, nullis adhortationib. flectitur:ad ea verò quæ appetit,sponte etiam cogi quærit.Et hæc species superbiæ præcipuè periculosa est in nouitiis.vnde Bernar.Nouitium prudentem,insipientē,sapientē in cella diu posse cōsistere impossibile est.Stultus ergo fiat,vt sit sapiēs.Et hæc omnis eius sit discretio,vt in hac nulla ei sit discretio:hęc omnis eius sapiētia sit, vt in hac parte ei nulla sit.¶Secunda species superbię est eorum

clauſtralium qui deſpiciũt ſeculares & peccatores credentes se inquinari ex conſortio eorum, ſimiles Iudæis, de quibus dicitur Io.18. qui non introierunt in prætorium, vt non contaminarentur, ſed manducarent paſcha. ¶ Timebãt enim ſe inquinari cohabitatione infidelium, & non timebant ſe inquinari ſanguine innocentis, ſcilicet Chriſti. Duces cæci excolãtes culicem, camelum autem glutientes: vt dicitur Matt.23. De talibus legitur Eſa.65. Qui dicũt. Recede à me, nõ appropinques mihi, quia immundus es. Iſti fumus erũt in furore meo, ignis ardens tota die. Deut.23. Non abominaberis Idumæũ, quia frater tuus eſt: nec Ægyptiũ, quia aduena fuiſti in terra eius. Iſti non attendunt q̃ in ſeculo aliquis poteſt ducere vitã religioſam, & aliqs in clauſtro vitã ſecularem: quod figuratũ videtur eſſe Ioſu.4. vbi præcepit Dominus, q̃ duodecim lapides ſumerentur de medio Iordanis, & ponerẽtur in loco caſtrorũ. Alios etiã duodecim lapides de ſicco poſuit Ioſue in medio Iordanis. Aliqui enim ſeculares quo ad meritũ ſunt clauſtrales, & ecõtrario. Per lapides qui in fluuio erãt, intellige eos q̃ ſunt in fluxu huius mũdi. Per illos qui in arido, intellige illos qui ſunt in clauſtro. Gregorius examine recti iudicis, mutat merita ordinũ qualitas actionũ. Et quidã in meliori ordine deteriores ſunt: quia & iſti ſummi extremi habitus bene viuẽdo tranſcẽdunt, & illi ſuperiores ſuo meritũ nõ exequẽdo dimittũt vel diminuũt. Sancto Paphnutio orãti, cui ſanctorũ eſſet ſimilis: reſpõſum eſt primo, q̃ cuidam ſyphoniaco, qui quærebat victũ arte cãtandi. Et cũ Paphnutius eũ inueniſſet, queſiuit eũ ſi alicuius meriti eſſet apud Deũ. Qui reſpõdit, ſe nihil meminiſſe feciſſe, niſi q̃ quum ipſe latro eſſet, & quædã mulier eſſet capta, quã ſocij volebant violare, reſtitit eis, & eripuit eam. Et alio tempore cũ quædam mulier lamentaretur per eremũ, eò q̃ filij ſui tenerẽtur in captiuitate, ipſe errante reduxit ad refectionẽ, & dedit ei trecẽtos ſolidos, quibus redemit maritũ & filios. Poſtea ille ſymphoniacus dimittens artem cantandi, intrauit eremum, hortatu Paphnutij factus ſanctus. Et cum mortuus fuiſſet vir ſymphoniacus, iterũ orauit Paphnutius, cui ſanctorũ ſimilis haberetur. Et reſpõſum eſt ei: Similis es primario vici huius qui eſt in proximo. Cũmque venisſet ad eum, & inquiſiuiſſet de vita eius, dixit ſe eſſe contemptum, & libenter ſedantem lites, hoſpitalẽ, qui non cognoſceret vxorẽ niſi cauſa prolis, nõ raptorẽ, nõ lædentẽ vxorẽ, familiam vel greges, vel fruges aliorum. Et idem in hortatũ Paphnutij venit ad eremum. Et cum mortuus fuiſſet, iterum dictum eſt

ei, ꝙ similis esset cuidam negotiatori venienti ad se. Cui cū occurrisset Paphnutius, hortatus est eum ad eremū: qui acquieuit ei, & omnia distribuit pauperibus. Et non post multum tempus mortuus est. Et postea per vocem eius Paphnutio reuelatū est, ꝙ esset citò morituras & assumendus in cælum, & hoc non esse ideo ei prius reuelatū, ne fortè elatus aliquod damnū sui laboris inde incurreret. Et mortuus est, aliis videntibus anima eius ab angelis psallentibus delata est in cælum. ¶ Tertia species superbiæ est eorum qui volunt habere in claustro quæ non habebāt in seculo: vt delicias vel magnū nomen, contra hoc, quod dicit Aug. Qui autē nō habent, non ea quærant in monasterio, quæ nec foris habere potuerūt. Et iterū: Non erigant ceruicem, quia eis associantur ad quos foris accedere nō audebant: sed surtum cor habeant, & terrena vana nō quærant, ne incipiāt monasteria esse vtilia diuitibus, nō pauperibus, dum diuites illic humiliantur, & pauperes illic inflantur. Quidā etiam qui ante claustri ingressum vir in suo vico vel oppido cogniti fuerant, pòst circumeuntes prouincias, & curias frequētantes, regum notitias & principū familiaritates assequūtur. Quarta species superbiæ est superbia eorū qui in claustro gloriantur, vel superbiūt vel de diuitiis quas habuerūt in seculo, vel de hoc, ꝙ contulerunt eas claustro, vel de aliquibus quæ strenuè egerunt in seculo. Vnde Aug. Nec extollantur, si communi vitæ aliquid de suis facultatibus contulerunt: nec de suis diuitiis magis superbiant, si eas monasterio partiātur, quàm si eis in seculo fruerentur. Et iterum: Quid prodest dispergendo dare pauperibus, & pauperem fieri, quū anima misera superbior efficitur diuitias contemnendo, quàm fuerat possidēdo? Ber. Nonnunquam audiuimus aliquos de his qui religiosè vestiti & religionem professi sunt, reminisci & iactitare mala sua præterita, quæ verbi gratia, aliquādo vel fortiter gladiatorio, vel argutè in literatorio gessere cōflictu, siue aliud quiddam secundū mūdi facultatē fauorabile, secundum salutem verò animæ nociuum, perniciosum & damnosum, secularis adhuc animi indicium est hoc: & humilis habitus qui gestatur à talibus, non sanctæ nouitatis est meritum, sed priscæ vetustatis operculum.

De duodecim gradibus superbiæ secundum Bern. CAP. XXXV.

PRæter tres diuisiones superbiæ prius positas, sunt aliæ duæ diuisiones, quæ videntur quodammodo pertinere ad peccatum superbiæ ¶ Prima est, graduū superbiæ. Secunda verò est quorundam vitiorum, quæ ex superbia procedunt. De vtrisquè

ergo tractabimus. Sed primo de gradibus superbiæ. ¶ Notandū est ergo ꝙ duodecim sunt gradus superbiæ, quos beatus Bernar. distinguit. ¶ Primus gradus est curiositas, quæ secundū B rn. his indiciis deprehenditur. Si videris monachum, de quo prius bene considebas, vbi stat, ambulat, sedet, oculis incipientem vagari, caput erectum, aures portare suspensas, è motibus exterioris hominis interiorem immutatū hominem agnoscas. Oritur autem secundum Bernar. ista curiositas in alios ex incuria sui vt de ipse ait: Dum anima à sui circunspectione torpescit, incuriosa sui, in alios curiosam eam facit. Idem: Quò à te curiosè recedis? Cui te interim committis? Nunquid audes oculos leuare in cælum qui peccasti in cælū? Terrā intuere, vt cognoscas teipsum: ipsa te tibi repræsentabit, quia terra es, & in terrā ibis. ¶ Secundus gradus est leuitas, quæ secundum Bern. sic oritur ex gradu præcedenti. Monachus, qui sui negligens est, alios curiosè circunspicit, dum quosdam suspicit superiores, quosdā despicit inferiores. In aliis quidem videt, quod inuidet, quod in aliis inuidet: inde animus nulla sui cura grauatus, per superbiam ad alta se erigens, modo per inuidiam tabescit, nunc per excellentia pueriliter hilarescit, & ꝙ superari se dolet, & ꝙ superare se gaudet amor ꝓpriæ excellētiæ facit. Quibus verò indiciis iste gradus perpēdatur, Ber ostēdit, dicēs: Has animi vicissitudines nūc pauca & mordacia, nūc multa & inania, nūc risu, nūc luctu plena, semper verò irrationabilia indicāt verba. ¶ Tertius gradus est inanis lętitia, quę secūdū Ber. sic oritur ex præcedēti. Monachus qui duos gradus superbię ascendit, cùm gaudiū videt interpolari tristitia, quā de bonis alterius cōtrahit, impatiens suæ humiliationis, fugit ad consilium falsæ consolationis. Ex illa parte qua sua sibi vilitas, & aliena excellentia mōstratur, restringit curiositatē, vt in quo ipse videtur excellere, curiosius notet, in quo alter præcellit, semper dissimulet: vt dum deuitat quod tristetur, lętitia cōtinuetur. Deprehenditur etiā iste gradus his indiciis, secūdū Bern. Rari vel nulli gemitus sunt, vel lactymæ fluentes, si attēdas aut sui oblitū, aut ablutū à culpis: si in signis seueritas, in fronte hilaritas, vanitas apparet in incessu. Pronus ad iocum, facilis & promptus ad risum. Similis est vesicæ turgidæ vento pūcto perforatæ exiguo, quæ si stringitur crepitat, & crebros sonitus reddit, vento non passim, sed strictim egrediente: sic ventus vanitatis à monacho non valēs liberè egredi ꝓpter disciplinam silentij, inter angustias fauciū per cachinnos emittitur: & cū os obstruxerit, per nares sternutare auditur. ¶ Quar-

tus

tus gradus est iactantia in multiloquio, quæ secundum Bernar. ex præcedenti gradu sic oritur. Postquam vanitas crescere, & vesica grosescere cœperit, necesse est vt ampliori foramine laxato sinu ventositas eructetur, alioquin rumpetur. Deprehenditur autem gradus iste his indiciis: Qui in isto gradu est, esurit & sitit auditores, quibus omne quod sentit offundat, præuenit interrogantem, non quærenti respõdet. Ipse quærit, ipse soluit, & verba collocutoris imperfecta præscindit. Pulsato signo breue conqueritur interuallum. Si de religione agitur, statim visiones & somnia proferuntur. Laudat ieiunia, commendat vigilias, super omnia orationes exaltat. Si ad iudicra sermo conuertitur, in his quanto assuetior, tanto loquacior inuenitur. Dicas, si audias, fluuium esse scurrilitatis os eius, ita vt seueros & graues animos in leuitatem concitet risus. ¶ Quintus gradus est singularitas quæ à præcedenti gradu sic oritur, secundum Bernar. Turpe est ei qui se suprà cæteros iactitat, si non plus cæteris agat aliquid, vt vltra cæteros appareat. Perpenditur autem gradus iste his indiciis. Qui in hoc gradu est, plus sibi blanditur de vno ieiunio, quod cæteris prandentibus facit, quàm si cùm cæteris septem diebus ieiunauerit. Commodior videtur sibi vna oratiuncula peculiaris, quàm tota psalmodia vnius noctis. Dolet aliquem se pallidiorem & minus comedentem, pallorem suum & maciem in manibus & cætera quæ potest videre speculatur. Ad omnia sua strenuus, ad omnia communia piger. Vigilat in lecto, dormit in choro. ¶ Sextus gradus est arrogantia, quæ secundum Bernar. sic oritur ex præcedenti. Quum ex his quæ singulariter agit, apud simpliciores eius opinio excreuerit, qui opera probant quæ cernunt, sed vnde prodeant non discernunt: dum miserum beatificant, in errorem inducunt. Credit quod audit, quid intendat nõ attendit. Obliuiscitur intentionẽ, dum amplectitur opinionem, vbique de omni alia re plus sibi quàm aliis credit: de se solo plus aliis quàm sibi credit, vt non solum verbo aut operum ostentatione suam præferat religionem, sed intimo cordis affectu credat se omnibus sanctiorem. Et quicquid laudatum de se agnouerit, non ignorantiæ aut beneuolentiæ laudatoris, sed suis meritis adscribit. ¶ Septimus gradus est, præsumptio quæ sic ex præcedenti oritur secundũ Bernar. Qui alios se præcellere putat, quomodo plus de se quàm de aliis non præsumat? Primus in cõuentibus residet, in cõsiliis primus respondet, nõ vocatus accedit, nõ iussus se intromittit, reordinat ordinata, reficit facta. Quicquid ipse non fecerit aut

ordinauerit, nec refectum nec pulchrè ordinatum existimat. Iudicat iudicantes, præiudicat iudicaturis. Si cum tempus aduenerit, non promoueatur ad prioratum, suũ abbatem aut inuidum iudicat, aut deceptum. Quòd si mediocris aliqua obedientia ei iniuncta fuerit, indignatur arbitrans non minoribus se esse occupandum, qui ad maiora se sentit idoneum. ¶ Octauus gradus est, defensio peccati, quæ secundũ Ber. sic oritur ex præcedenti. Qui promptus ad omnia se consuescuit ingerere, impossibile est aliquando non errare. Ad prælatum autem pertinet errantem arguere. Sed quomodo culpam suam confitebitur, qui nec esse putat, nec putari culpabilis putatur? præterea cũ culpa imputatur, crescit, non amputatur. Multis verò modis fiunt excusationes in peccatis. Aut enim dicit qui se excusat, non feci: aut, fecì quidem, sed bene feci: aut, si male, nõ multũ male: aut, si multum male, nõ mala intentione. Si autem de illa conuincatur, alienum se nititur excusare suasione. Sed qui aperta defendit, quando occultas & malas cogitationes cordi suo aduenientes humiliter reuelaret abbati? ¶ Nonus gradus est simulata cõfessio, qui gradus quomodo ex præcedenti oriatur, Bernard. ostendit dicens: Nonnulli cũ de apertioribus arguuntur, scientes quòd si se defenderẽt, nõ crederentur, subtilius inueniunt argumentũ defensionis, verba respõdentes dolosæ confessionis. Vultus demittitur, prosternitur corpus, aliquas lacrymas si possunt sibi extorquent: vocem suspiriis, verba gemitibus interrumpunt. Nec solum talis obiecta non excusat, sed ipse quoque culpam exaggerat, vt dũ impossibile aliquid aut incredibile culpæ suæ ore suo additum audis, etiam illud, quod ratũ putabas, vix credere possis. Quomodo autem hæc simulatio perpendatur, Bernar ostendit, dicens: Vasa figuli probat fornax, & tribulatio verè pœnitentes discernit. Qui veraciter pœnitet, laborem pœnitentiæ non abhorret. Cuius simulata confessio est, vna vel leui contumelia, aut exigua pœna interrogatus, iam humilitatẽ simulare, ibi simulationem dissimulare non potest. Murmurat, frendet, irascitur. Quanta putas tunc sit cõfusio in corde superbi, cum fraus decipitur, pax amittitur, laus minuitur, nec culpa diluitur? Tandem notatur ab omnibus, iudicatur ab omnibus, eóq; vehemẽtius omnes indignãtur, quo falsum conspiciunt quicquid de eo prius opinabãtur. Tunc opus est prælato, vt eo minus parcendũ illi putet, quo magis omnes offendit, si illi parcit. ¶ Decimus gradus est rebellio, quæ quomodo oriatur, ex præcedenti Bern. ostendit, dicens de illo qui est in nono gradu, Nisi miseratio diuina

uina eum respiciat, vt (quod valde difficile est talibus) vniuersorum iudiciis tacitus acquiescat: frontosus mox & impudens factus, tanto deterius quanto desperatius in decimum gradū per rebellionē corruit, quique prius latenter arrogās fratres contemperat, iam patenter inobediens etiam magistrū cōtemnit. Sciēdum nanque, ꝙ gradus duodecim in tres tantū colligi possunt: vt in sex superioribꝰ sit contēptus fratrū, in quatuor sequentibus contēptus magistri, & in duobus qui restant, sit cōtemptus Dei. Item notandū est, ꝙ duo vltimi gradus in cōgregatione defendi nō possunt. Denique vbi fratrū cōcordiam, aut magistri sententiam monachus spernit, quid vltrà in monasterio nisi scādalum facit? ¶ Vndecimus gradus est libertas peccandi, per quam monachus cū iam nec magistrū videt quem timeat, nec fratres quos reuereatur, tanto securius, quāto liberius sua desideria implere delectatur, à quibus in monasterio tam pudore quàm timore prohibebatur. Sed etsi iam fratres & abbatem non timet nondum tamen penitus Dei formidine caret. Hanc ratio tenuiter submurmurās adhuc voluntati proponit: nec sine aliqua dubitatione quęcunque primū illicita perficit: sed sicut is, qui vadū tentat, pedetentim, nō cursim vitiorum gurgitem intrat. ¶ Duodecimus gradus est consuetudo peccandi, qui sic oritur ex præcedēti secundū Ber. postquam terribili Dei iudicio prima flagitia impunitas sequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reuiuiscente sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, trahitur captiuus tyrannidi vitiorum: ita vt carnalium voragine desidetiorum absorptus, suæ rationis diuinique timoris oblitus, dicat insipiens in corde suo, Non est Deus. Iam indifferenter libitis pto licitis vtitur: iam ab illicitis cogitandis, patrādis, inuestigādis animus, manus vel pedes non prohibēntur: sed quicquid in cor, in buccam, ad manum venerit, machinatur, garrit, & operatur maleuolus maligniloquus, facinorosus.

De quibusdam vitijs quæ procedunt ex superbia, & aduersantur sanæ fidei. CAP. XXXVI.

Dicto de duodecim gradibus superbiæ, consequenter dicendum est de quibusdam vitiis quæ procedēt ex superbia. Dicemus autem tātummodo de quinque illorū, licet sint multo plura. ¶ Primo dicemus de quibusdam erroribus qui sanæ fidei aduersantur. Errores enim ex superbia procedere solent. Quia sicut dicit Aug. superbia meretur illudi. Et super illu Ieremiæ 49. Arrogantia tua, & superbia cordis tui decepit te. dicit glos.

Omnis hæreticus,non ignorantia. ¶ Secũdo dicemus de peccato irreuerentiæ. ¶ Tertio,de peccato inobedientiæ. ¶ Quarto de peccato vanæ gloriæ. ¶ Quinto de peccato hypocrisis. ¶ In primo vero capitulo nõ proponimus dicere de omnibus erroneis qui cõtrarij sunt sanæ fidei,quia hoc nimis lõgũ esset:sed solũ de quibusdam qui inueniũtur etiam in eis qui fideles videntur.

¶ *Quòd diabolus multum conatur seminare errores in ecclesia Dei.*

IN primis verò notandum, q̃ diabolus multũ conatur seminare errores in ecclesia Dei. Ipse enim quasi coruus, qui primo currit ad oculum cadaueris,lumen fidei multum conatur extinguere in homine.Cuius rei multæ causæ assignari possunt.Prima causa est,quia ipse scit postquam oculum fidei excæcauerit in homine, ipse potest hominem inducere in omne peccatum. Vnde quidam senex in Vitis patrũ dixit, q̃ quando operiuntur oculi animalis,tunc circuit ad molendinum, alioquin non ambulat in circuitu molæ.Sic diabolus si operuerit oculos mentis in omne peccatum inclinat hominem, quod figuratum est Iudic.16.in Sampsone, cui postquam Philistiæi eruerunt oculos, ipsi eum clausum in carcere molere fecerunt. ¶ Secunda causa est,quòd diabolus odit lucem fidei,vnde de ipso specialiter dicitur illud Ioannis 3. Qui male agit,odit lucem. Ipse est fallax mercator volens homines decipere,ideo tenebras procurat.Ipse etiam est deformis adulter: vnde ne deformitas eius videatur, procurat tenebras: iuxta illud Iob 4. Oculus adulteri obseruat caliginem. ¶ Tertia causa est,quòd diabolus eos qui sibi seruiunt,ducit ad patibulum infernale.Ipse enim sic remunerat seruientes suos,& ideo velat eis oculos ne videant quò ducantur. ¶ Quarta causa est hæc,quia ipse scit, quod si potest aliquẽ ponere extra viam fidei,quicquid postea ille faciet inutile erit ei quantum ad meritũ vitæ ęternæ. De via ista potest intelligi illud Psalm.Errauerunt in solitudine in inaquoso: viam ciuitatis habitaculi non inuenerunt.Augu. Bona opera præter fidem videntur mihi esse velocissimi cursus extra viam. ¶ Quinta causa est hæc, quod fides dexter oculus est animæ,quam si diabolus homini eruerit,ipsum inutilem ad pugnam reddit.Quod figuratum est 1.Reg.11.in hoc,quòd dixit Naas Ammonites ad viros de Iabes Galaad:In hoc vobiscũ fœdus feriã, vt eruam omnium vestrum oculos dexteros. Cuius intentio erat, q̃ dextris oculis eruti,cũ operirẽtur sinistri scutis, ipsi inutiles fierẽt ad pugnandum. ¶ Item fides est fundamentũ totius ædificij spiritualis, q̃ destructo scit diabolus, q̃ ędificium spirituale spiritualiter non

structum est. Item scit diabolus, quòd extra fidem non sit locus propitiationis. Vnde cum ipse propitiationē homini inuideat (nollet enim, quòd eam haberet, cum ipse non sit habiturus eā) ipse multum laborat ad hoc, quòd extra fidē hominem ponit. Quisquis extra fidem est, gladium iræ Dei habet euaginatum super se. Io. 3. Qui incredulus est Filio Dei, non videbit vitā, sed ira Dei manet super eum. Item quicquid extra fidē est, in mundo isto quasi in diluuio perit. Quidquid est in hoc mundo extra fidem, est velut mare mortuum, in quo nihil viuit. Vnde bona hæreticorum sunt velut poma quæ crescunt in arboribus circa mare mortuum, quę ante maturitatem sunt viridia: matura vero incisa, fauillam habent intus. Sic bona hęreticorum vera bona videntur, sed ad vltimum ignis infernalis in eis inuenietur. Extra fidē nihil est, quod placeat Deo in mundo: quia secūdum Apostolum ad Hebr. 11. impossibile est sine fide placere Deo. Et Iere. 5. Domine, oculi tui respiciunt fidem. Nihil etiam est bonum homini in mundo isto absque fide. Propter has causas diabolus multum conatur errores fidei contrarios seminare in ecclesia Dei. Et propter easdem causas multum deberemus conari contra errores, & præcipuè prælati, quorum negligentia errores vt frequentius subintrant, sicut dominus ostendit Mat. 13. dicens: Simile factum est regnum cælorū homini qui seminauit bonū semen in agro. Cum autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit zizaniam in medio tritici. In dormitione hominum negligentia prælatorum intelligitur.

¶ *De quatuor erroribus in quibus etiam fideles videntur esse.*

Qvatvor vero errores inueniuntur etiam in his qui fideles esse videntur, per quos errores diabolus innumeras animas ad inferos trahit. De quibus erroribus aliquid tāgemus. Primus est, error diuinationis. Secundus est, error maleficorum. Tertius est, error superstitiosorum remediorū. Quartus est, error illarū personarum, quæ credunt ea quæ fiunt in somno tantum, & in spiritu, fieri in veritate, & corporaliter, sicut est error illarū mulierum, quæ dicunt se ambulare de nocte cum Herodiade.

¶ *De errore diuinationis, & quatuordecim speciebus eiusdem.*

Circa primum verò notandum, q̄ diuini dicuntur quasi Deo pleni. Isti sibi attribuūt, quod Dei est. Præsumūt enim prędicere futura, & reuelare occulta, quæ duo ad Deū specialiter pertinēt. ¶ Sunt autē multæ species diuinationis ex quibus quatuordecim numerare sufficiat, licet sint multo plures. ¶ Prima fit in igne, & vocatur pyromātia, à pyr q̄ est ignis, & mātia, qđ est

est diuinatio. ¶ Alia fit in aëre, quæ vocatur aërimantia. ¶ Tertia fit in aqua, quæ vocatur hydromantia, ab hydor, quod est aqua. ¶ Quarta fit in terra, quæ vocatur geomantia, à geos, quod est terra. ¶ Quinta fit per Pythones, in quibus spiritus malignus loquitur. Dicuntur autem pythones ventiloqui, à Pythio Apolline sic dicti. ¶ Sexta fit per mortuos suscitatos, quæ necromantia dicitur: à necros Græcè, quod mortuus dicitur Latine mantia idem est quod diuinatio. ¶ Septima est augurium, quæ attenditur in gestu & cantu & volatu auium. ¶ Octaua attenditur circa sternutationes. ¶ Nona circa somnia. ¶ Decima circa sortes quas falso dicunt apostolorũ. ¶ Vndecima circa vanã inspectionem Psalterij, Euangeliorũ & aliarum scripturarum. ¶ Duodecima est mathematicorum, qui constellationes considerant, qui etiam dicuntur Magi. ¶ Tertiadecima est, eorum qui arioli dicuntur, qui in aris idolorum dæmonum responsa respiciunt. ¶ Quartadecima est, eorum qui vocantur aruspices, quasi horarũ vel auræ spectatores, qui dies & horas in operibus agendis custodiunt. ¶ Regulariter autem tenendum est, quòd omnis diuinatio quocunque modorum prædictorum fiat, vel alio simili prohibita, est maledicta à Deo & sancta ecclesia.

¶ *De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.*

Et sunt multa quæ deberẽt homines cohibere ab hoc peccato. ¶ Primum est, ꝙ hoc peccatũ diabolicum est. Diuini enim ad modũ Luciferi similes volũt esse altissimo, dũ prædicere volũt futura, quod ad Deũ specialiter pertinet. Vnde Esa. 41. Priora & nouissima renũtiate mihi, & dicã ꝙ dij estis. Et est inuentũ peccatum istud in mundo isto à dæmonibus. Vnde Augustinus: Hæc vanitas magicarum artium ex traditione malorũ angelorũ in toto orbe terrarũ plurimis seculis inualuit, & per inuentiones eorũ inuenta sunt aruspicia, & augurationes, & ipsa quæ dicuntur oracula. Qui autem diuinis fidem adhibent, similes sunt illis angelis qui Lucifero superbienti cõsenserunt. Et sicut Lucifer, eò ꝙ voluit esse Deus, & satanas factus est, & Dei aduersarius, similiter & angeli qui ei consenserunt, Dei aduersarij facti sunt. Sic & diuini qui volunt esse vt Deus, & qui eis fidem adhibent, Dei aduersarij & satanæ efficiũtur. Nõ parũ offenderetur rex Franciæ erga eũ qui regem se vellet facere in regno eius, & erga omnes qui ei consentirẽt. Oportet ꝙ ille qui se regem faceret, cum rege pugnaret, vt videretur quis potentior esset: ita necesse erit ꝙ Deus pugnet cum diuinis, & cum illis qui consentiunt illis. Et sicut legitur Sapien. 5. Pugnabit cum illo orbis terra

terrarum contra insensatos. Ibidem legitur, ꝙ accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum: & acuet iram diram in lanceam: & tunc apparebit quis potentior erit, an ipse, an diuini. ¶ Secundo deberet cohibere homines à peccato isto hoc, quòd sacra scriptura ita dissuadet illud. Vnde Leuitici 19. Ne declinetis ad magos, nec ab ariolis aliquid scisscitemini. Et ibidem: Non augurabimini, nec obseruabitis somnia. Et Deuteron. 18. Non inueniatur in te qui ariolos scisscitetur, & obseruet somnia atque auguria, ne sis maleficus, nec incantator, nec pythones consulas, nec diuinos, nec quæras à mortuis veritatem. Et ad Galatas 4. Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos: timeo ne forte sine causa laborauerim in vobis. ¶ Tertio deberet cohibere homines à peccato isto multiplex pœna qua legitur Dominus punisse hoc peccatum, & pœnæ quæ in lege diuina & iure positiuo huic peccato taxantur. ¶ Notandum ergo quòd peccatum diuinorum simile est peccato Heuæ matris nostræ, quæ diuinam scientiam appetiit dicente sibi diabolo Genesis 3. Quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut dij, scientes bonum & malum. vnde mulieres quæ diuinæ sunt, vel diuinis fidem adhibentes, quemadmodum mater earum Heua diuinam scientiam affectant, attendere debent multiplicem pœnã, qua totus mundus pro peccato illo punitus est. De pœna etiam huius peccati, legitur 4. Reg. 1. quòd mandauit Elias Ochoziæ: Nunquid non est Deus in Israël, vt eatis ad consulendum Beelzebub Deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit Dominus, De lectulo super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. & 1. Paralipo. 10. sic legitur: Mortuus est Saul propter iniquitates suas, eò quòd præuaricatus sit præceptum Domini quod præceperat, & non custodiuit illud, sed insuper etiam pythonissam consuluit, nec sperauit in Domino, propter quod interfecit eum, & transtulit regnum eius ad Dauid filium Isai. De pœna vero taxata huic peccato, legitur Leuitici 19. Anima quæ declinauerit ad magos & ad ariolos, & fornicata fuerit in eis, ponam faciem meã contra eam, & interficiam eam de medio populi sui. Item Leuitici 20. Vir siue mulier, in quibus pythonicus vel diuinationis fuerit spiritus, morte moriantur: lapidibus obruent eos: sanguis eorum sit super eos. ¶ Pœna talium secundum canones multiplex est. Sunt enim infames: nec debent recipi ad Eucharistiam, si notorium est peccatum, sicut nec histriones. Item non debent admitti ad accusationem. Item ad hoc debent excommunicari.

Item

Item si post admonitionem vel excommunicationem nolue se corrigere: Si serui sunt, debent verberibus castigari: Si liberi includi in carcere: vel vtrique sunt de peroecia turpiter deb nestandi, id est, tonsurati vel decaluati eiiciendi. Et hoc potes ipse sacerdos parochialis sua authoritate facere dum tamē ueat à membrorum destructione, morte, & sanguinis effusione vel si necesse fuerit, inuocet brachium seculare, secundum v leges, tales capite puniuntur. ¶ Quarto deberet cohibere à pe cato isto hoc, quod legitur Deut. 18. vbi hæc peccata prohibe tur, quia omnia hęc abominatur Dominus. ¶ Quinto vero ho q hoc peccatum à beato August. reputatur apostasia, vnde ip ait: Non obseruabis dies qui dicuntur Ægyptiaci, aut Calen Ianuarij, in quibus quædam cantilenæ & comessationes & ad inuicem dona donantur, quasi in principio anni boni faci auguria, aut aliquos menses aut tempora, dies vero & annos aut lunæ solisque cursus: quia qui has aut quascunque diui tiones, aut fata, aut auguria obseruat, aut attendit, aut cōsen obseruantibus, aut talibus credit, aut ad domum eorum vad aut in domo sua introducit, aut interrogat, sciat se fidem Chr stianam & baptismum præuaricasse, & paganum & apostat & Dei inimicum, iram Dei grauiter in æternum incurrere, n ecclesiastica pœnitentia emendatus Deo reconcilietur.

¶ *An liceat sortibus vti.*

VIDETVR tamen, q sortibus liceat vti, quia sorte Ioue quisiuit peccatū Achor, Iosue 7. Sorte etiā deprehēsus est Jon tas à Saul comedisse fauū mellis. 1. Regū 14. Ionas etiam sorte nautis deprehensus est, Ionæ 1. Dicit etiā Aug. q sors nō est a quid mali, sed res in humana dubietate diuinā indicans volū tem. Ad exempla verò obiecta dici potest q hæc & multa ali permittebantur ante Euangeliū, quæ tempore perfectionis d sciplinæ sunt eliminata. Itē sicut ait Hier. priuilegia singula legem cōmunem facere non possunt. Ad illud verò quod dic Augustinus q sors non est aliquid mali, dici potest quòd v est in sui natura: tamen prohibetur, quia propter assiduitatē bi posset quis in idololatriā. vnde si esset causa honesta, & fi esset necessitas, vt si esset contentio de electione aliquorum, esset paritas vtrobique in omnibus, verisimile est q exemp Mathiæ possent sortes fieri. Et hoc ait Beda, dicēs: Si qui nec sitate aliqua cōpulsi Deū putant sortibus apostolorū esse cōs lendum, videant ipsos apostolos nō nisi collecto cœtu fratrū precibus ad Deū fusis hoc egisse. Item cū quædam ciuitas es obsess

obsessa,& dubitaret clerus,qui deberent fugere, & qui manere, consultus Augustinus,respondit illud esse sorte dirimendum.

¶ *De somniis,& vtrum sint obseruanda.*

Item obiicitur de somniis,quæ videtur esse obseruanda.Cũ quandoque per somnia ostẽdat Dominus hominibus quid futurum sit,vt apparet per somnium Pharaonis,vt habetur Gene. 41.quod somniũ Ioseph exposuit. Item apparet per somnium Nabuchodonosor,quod exposuit Daniel, de quo habetur Dan. 4.Et Matt.2.Apparuit angelus Domini Ioseph in somnis,dicẽs: Ioseph fili Dauid,&c.Ad quod dicendum est,quòd in veritate somnia obseruanda non sunt.Sapiens:Somnia ne cures. Eccles. 34.Somnia extollunt impudentem.Et ibidem:Multos errare fecerunt somnia, & exciderunt sperantes in illis.Vnde quidam dum multum attenderet somniis, somniauit se diu victurum. Cumque multa bona congregasset, repentè defunctus est.

¶ *Sex modis fiunt imaginationes somniorum.*

Ad solutionem verò obiectorum notandum est q; sex modis fiunt imaginationes somniorum, sicut dicit Greg. in dialogo.Aliquando vẽtris plenitudine, aliquando ventris & capitis exinanitione,aliquando dæmonis illusione, aliquando Dei reuelatione,aliquando cogitatione simul & illusione, aliquando cogitatione & reuelatione simul.Duo prima genera somniorũ experimento cognouimus,cætera in scripturis inuenimus. De tertio Eccl.34.Multos errare fecerunt somnia. De quarto somnio legitur Genes.37.Audite somnium quod vidi, dixit Ioseph fratribus suis.De quinto somnio legitur Eccl.5. Vbi multa sunt somnia,multæ sunt vanitates.Et parum suprà:Multas curas sequuntur somnia.De sexto verò somnio legitur Dan.2.Somniũ tuũ,& visiones capitis tui in cubili tuo,huiuscemodi sunt.quod postea differẽs Daniel de radice cogitationis,inchoauit, dicẽs: Tu rex in stratu tuo cœpisti cogitare,&c. Non est ergo credendum somniis,quia quo impulsu fiant, facilè non elucet : tamen sancti illusiones & reuelationes quodam intimo sapore discernunt,vt sciant quid à bono spiritu percipiant , vel quid ab illusione patiantur:vt dicit Greg. ¶ De somnio & illusione dæmonis facto,dicit Gregori⁹ super illud Iob,7.Terrebis me per somnia,&c.Diabolus cupidis prospera, timidis aduersa per somnia ingerit , vt magis eos illiciat , sed & sanctos quos minus videt vigilantes,grauius tentat dormientes:quod Deus benignè permittit,ne saltem in somniis à passionis præmio vacet.

¶ *Quare tam frequenter eueniant quæ dicunt diuini.*

Sed

SED adhuc quæritur quomodo eueniant frequenter quæ prædicũt diuini, ex quo fides eis adhibẽda non est. Ad quod respõdet Aug. ꝙ hoc fit Dei permissione, vt probetur qualẽ fidem homines ad Deũ habeant. Quod probat Aug. illo verbo Deut. 13. Si surrexerit in medio tui propheta, aut qui somnium videre se dicat, & prædixerit signũ aut portentũ, & euenerit quod locutus est, & dixerit tibi: Eamus, & sequamur Deos alienos, quos ignoras, & seruiamus eis, non audies verba prophetæ illius, aut somniatoris: quia tentat vos Dominus Deus vester, vt palã fiat an diligatis eũ, an nõ. Præterea diuini quibusdam signis solent futura cognoscere: vnde quãdo inquiruntur de aliqua muliere, vtrum grauida sit, solent zonam ipsius inspicere, in qua aliqua signa grauiditatis possint percipere. vnde quædã decepta fuit quodam sacerdote, qui non poterat corrigere parochianos suos quin fidẽ adhiberent cuidam diuinę, sed tandem misit zonam suam ad eam, quæ zona inspecta cum sacerdos esset impinguatus, incrassatus, dilatatus, ipsa iudicauit sacerdotem prægnantem esse. Præterea à casu quandoque dicunt ea quæ futura sunt.

¶ *De vaticiniis diaboli.*

DIABOLVS etiã, sicut dicit Rabanus, nonnunquã solet vera multa prędicere, vt ad extremum valeat animã aliqua falsitate laqueare. ¶ Quomodo aũt diabolus futura prędicat, satis dostẽdit his verbis: Dæmones pręditi acumine sensus & celeritate motus, nuntiãt quæ homines pro sensus terreni tarditate minus tur. Accessit etiã dæmonibus lõge maior rerũ experiẽtia, quam potest hominibus propter breuitatem vitę prouenire. Per has efficacias, non solum multa futura prædicunt dæmones, verum etiam multa faciunt quæ quandoque homines dicere aut facere non possunt: vnde eos dignos quibus seruiãt, & quibus honores diuinos proferant, arbitrantur. Prænuntiant etiã quę ipsi facturi sunt. Accipiunt enim sæpe potestatem & morbos immittere, & ipsum aërẽ vitiando morbidũ reddere, & peruersis atque amatoribus terrenorũ cõmodorũ malefacta suadere: de quorũ moribus certi sunt ꝙ sint eis talia suadentibus cõsensuri. Aliquãdo prædicunt non quæ ipsi faciũt, sed quę naturalibus signis futura prænoscũt, quæ signa in hominum sensus venire non possunt. Non tamen propter hoc dicẽdi sunt dæmones diuini, licet prę uideant aliqua quæ homines non præuident: sicut nec medicus diuinus dicendus est. Vnde Augustinus: Non quia præuidet medicus quæ præuidere nescit homo artis ignarus, non tamen ideo habendus est diuinus. Fallunt etiam dæmones, sicut de

cit Aug. Studio fallendi & inuida voluntate, quo hominũ errore lætantur: sed ne apud cultores suos pondus authoritatis amittant, id agunt vt interpretibus suis ignorantiq; suorum cõiectoribus ibi culpa tribuatur quãdo ipsi decepti fuerint mẽtiti.

¶ *De Pytho ypsa quæ Samuelem suscitauit.*

ITEM quæritur, quomodo potuit esse ꝙ Pythonissa Samuelem suscitauit, vt videtur 1. Reg. 8. De quo sentio, sicut Augustin. sentire videtur, ꝙ diabolus apparuit in specie Samuelis, licet multæ sint opiniones super hoc. Augustinus loquens de suscitatione illa, ait: Diabolus vt errorem faceret in quo glorificaretur, habitu viri iusti & nomine se subornauit. Idem: Quomodo poterat esse vt arte magica traheretur vir à natiuitate sanctus vitæ operibus iustus? Itẽ: Aug. Si Samuel, verè apparuisset, non vtiq; vir iustus permisisset se adorari, qui prædicauerat solum Deum adorandũ. Idem: Quomodo homo Dei, qui cum Abraham in refrigerio erat, diceret ad virum pestilentiæ & dignum ardore gehẽnæ. Cras mecũ eris. Et subdit Aug. His duobus stipulis subtilitates fallaciæ suæ prodidit improuidꝰ satanas.

¶ *Quòd tempora non sint obseruanda.*

ITEM quæritur de hoc quod dictũ est, ꝙ tempora obseruãda sunt, cũ medici tẽpora obseruẽt in medicinis dandis: & minutionibus faciẽdis. Ad quod dicendũ, ꝙ talis obseruatio temporum reprehensibilis non est, quum naturalis ratio de hoc possit reddi. Non sunt etiam reprehensibiles agricolæ, qui obseruant tempora ad seminandum, & ad arbores incidendas, & similia, cùm hæc habeant certam rationem.

¶ *De errore maleficorum.*

SEQVITVR de aliis tribus erroribus. Inter quos primũ dicendũ est de errore maleficorũ. ¶ Notãdũ ergo ꝙ malefici, sunt qui permissu Dei elemẽta cõcutiũt, hominũ mẽtes turbãt minus cõfidentiũ in Deo, ac sine vllo veneni hausti violentia carnis interimũt. Vocãtur autẽ tales, malefici, ob facinorũ magnitudinem. vnde cum facere malum ad omnes peccantes pertineat maleficis tamen appropriatur, eò quò multum sint mali.

¶ *De errore superstitionis.*

SEQVITVR de errore superstitiosorũ remediorũ. De quo errore dicit Aug. in lib. de doctrina Christ. Ad superstitionẽ ptinẽt omnes ligaturæ atq; omnia remedia, quæ medicorũ disciplina cõdẽnat. Inter remedia verò talia q̃dã sũt nugatoria, quędã verò sunt noxia. Itẽ quædã cõtumeliosa sunt homini quędã cõtumeliosa sunt Deo. Nugatoria sunt, vt cũ sella euertitur vt

tẽpestas auertatur. Itẽ cũ mulier quę in partu laborat, nouẽ vtẽ libus tãgitur vt facilius pariat. Et multa alia his similia, q̃ mulieres indiscretè cõsueuerunt facere. Noxia verò sunt, vt cũ aliqua mulier talia facit, vt cõceptus eius impediatur: sicut cũ aliqua asseres tãgit stubæ in qua balneat se in diebus purificationis suæ, tali intẽtione, vt quot asseres tetigerit, tot annis nõ cõcipiat: quæ apud Deũ tot homicidiorũ rea videtur esse, quot cõceptus facto illo voluit impedire: nec quorũcũq; homicidiorũ rea videtur, sed videtur esse interfectrix propriorũ infantium. Cõtumelioſa verò homini sunt, sicut illa q̃ aliquæ mulieres solent dare hominibus ad accendẽdũ eos ad amorẽ earũ. Cõtumelioſa vere sunt Deo, sicut illa q̃ fiũt de chrismate vel de corpore Christi, vel aliis sacramẽtis ecclesię. Itẽ possunt diuidi in media ista secũdũ diuersitatẽ eorũ cõtra q̃ fiũt. Alia enim sunt cõtra infirmitates vel hominũ, vel pecorũ: alia cõtra sterilitatẽ, alia cõtra pariẽdi difficultatẽ, alia cõtra nimis frequẽtes partus, alia cõtra luporũ crudelitatẽ, vt cũ bestiæ amissæ includuntur, ne à lupis deuorẽtur. Caueat tamẽ prædicator, ne dum species taliũ remediorũ in prædicatione tãgit, erubescibilia mulierum hominibus aperiat in scandalũ earũ. Itẽ ne mulieres doceat media quæ ipsæ nesciũt, si credit q̃ ea facturæ sint. ¶ Iterũ notandum est, q̃ peccatũ istud multũ habet fatuitatis. Cuilibet enim sanũ caput habẽti naturalis ratio dictare deberet, q̃ remedia talia illã efficaciã nõ habẽt, quã credũt ea habere. ¶ Itẽ infidelitas siue idololatria q̃ est in peccato isto deterior videtur idololatria paganorũ. Illã enim à quibus Deo relicto fatuæ mulieres sperãt sanitatẽ, vel prolẽ, vel similia, minus videtur Deus esse, quàm idola paganorũ. Illa enim ad minus habẽt formam humanam, ista verò non. Præterea istud peccatũ nec Deũ nec homines reuereri videtur, quantũ ad hoc q̃ homini multa vilia & abominabilia dant ad comedendũ quæ hoc vitio laborãt. Ipsa etiã sacramẽta ecclesiæ cõtemnit peccatũ istud, cũ de ipsis sacramẽtis ecclesiæ frequenter fiat, etiã de corpore Christi (quod est horrendũ dictu) fit sæpe: in hoc videntur mulieres quę talia remedia agunt, deteriores esse ipsis dæmonibus. Dæmones enim illum credũt vel contremiscunt, ad quem ipsæ absque timore accedunt, & de corpore eius peccatum suum faciunt.

¶ Vnde maleficia & talia remedia habeant efficaciam.

Sed quæri posset, vnde maleficia & talia remedia efficaciã habeant frequenter, sicut videtur. Ad hoc potest dici, q̃ multa sunt quæ faciunt ad hoc quòd maleficium efficaciam habeat.

¶ Primum

¶Primum est hoc, ꝙ homines paruam fidem in Deo habent & ideo Dominus permittit eos à dæmonibus impediri. ¶Secundum est, error qui in hominibus est, cuius pœna frequenter est hæc, ꝙ creditur esse effectus maleficij. ¶Tertium est, probatio fidei in bonis, sicut ostẽsum est prius authoritate Deut. ¶Quartum est, pactũ vel societas mala dæmonum & hominum. vnde Aug. Omnes artes huiusmodi, vel nugatoriæ vel noxiæ superstitionis ex quadam pestifera societate dæmonũ & hominum quasi pacta infidelis & dolosæ amicitiæ constituta penitus sunt repudiandæ & fugiendæ Christiano. ¶Quintũ est, desiderium lucrandi animas quod diabolus habet. Ideo enim diabolus talia efficit, quia tot animas occasione ista lucrari se videt: qui enim talia facit, & qui talibus fidem adhibet, ab hoc facto diabolo seipsum dat. Hoc tamen nontandũ est, ꝙ si aliquis colligat herbã medicinalẽ cũ Symbolo diuino, vel oratione Dominica vel scribat in charta Symbolum vel Dominicam orationem, vt ponat super aliquem infirmũ, vt sic in istis tantũ Deus creator omnium honoretur, nõ reprobatur, dum nulla alia superstitio admisceatur. ¶Tria sunt quibus homines non prohibentur vti ad remedium, scilicet herbis, & similibus, quæ naturalem habent virtutem, de qua ratio secundum medicinam reddi potest. Item iciuniis, orationibus & eleemosynis, & aliis operibus quæ sunt de genere bonorum, quæ certum est placere Deo, possunt homines vti ad obtinendum à Deo sanitatem, & alia quibus indigent. Item possunt vti verbis sacris quæ alicuius authoritatis sunt, & aliis sacris rebus.

¶De errore illorum qui credũt fieri vere, quæ tantũ in somnis fiunt.

SEQVITVR de errore illarũ personarum quæ credunt corporaliter & in veritate fieri quæ tantum in somno fiunt. Sicut credunt quædam mulieres quæ profitentur se cum Diana dea paganorum, vel cum Herodiade, & innumera multitudine mulierum super quasdam bestias nocturnis horis multa terrarum spatia pertransire, eius iussionibus velut dominæ obedire, certis noctibus ad eius seruitium euocari. Asserunt etiam ab illis creaturas posse in melius vel in deterius commutari, aut in aliam speciẽ vel similitudinẽ trãsformari. De his dicit Decretũ, ꝙ nõ à diuino spiritu, sed maligno, mentibus fideliũ talia fantasmata irrogantur. Diabolus enim cũ animã alicuius per talẽ credulitatẽ sibi subiugauerit, mẽti quã captiuã tenet, multipliciter illudit. Nec debet aliquis in tantã venire stultitiam, vt credat hæc omnia quæ in somniis & spiritu tantũ fiũt etiã in cor-

pore accidere. cũ & Paulus non audeat asserere ꝙ fuerit raptus in corpore. De his etiã sic dicit Decretum: Quisquis credit hominẽ aliquã creaturã, aut in deterius, aut in melius cõmutari, aut trãsformari in aliã speciẽ vel aliã similitudinẽ, nisi à creatore, per quẽ facta sunt omnia, proculdubio infidelis est, & infideli deterior. Valde stultæ sunt mulieres huiusmodi, quibus persuaderi nõ potest quin in veritate fiat, quod videtur eis fieri dũ dormiunt, cum constet multa videri hominibus dormiendo, quæ postea sciunt certissimè falsissima fuisse: quãdoque videtur alicui dum dormit, ꝙ ipse multũ comedat: cũ autẽ expergefactus fuerit, famelicũ se inuenit, vnde Esa. 29. Sicut somniat esuriens & comedit, cũ autẽ fuerit expergefactus, vacua est anima eius, & sicut somniat sitiens & bibit, cũ tamen expergefactus fuerit, lassus adhuc sitit, & anima eius vacua est: sic erit multitudo omnium gentiũ quæ dimicauerũt cõtra montẽ Sion. Item videtur alicui cũ ipse dormit, ꝙ sit cũ muliere: cũ autem excitatus est à somno, scit nullam mulierem affuisse. Item videtur alicui in eo dum dormit ꝙ ipse sit sacerdos. Non propter hoc cum excitatus est à somno, sacerdos est, vt possit missam celebrare. Quãterea si verũ esset quod ipsi dicũt, quomodo auderẽt Herodiadẽ sequi, quæ fuit adultera illa quã abstulit Herodes fratri suo Philippo, quæ etiã amputari fecit caput Ioannis Baptistæ? quomodo audẽt asserere bonã rẽ, qui caput illius qui in vtero sanctificatus est, & quo maior inter natos mulierũ nõ surrexit, fecit amputari, cũ in sacra scriptura nihil omnino legatur de eius cõuersione? Super omnia vero videtur cõtra hunc errorẽ, quod in vita beati Germani Altissiodorẽsis legitur, qui cũ declinasset ad quoddã hospitiũ, vidit cum omnes de domo cœnassent, mẽsam iterũ præparari, qui cũ admiratus inquisisset quibus talia præpararentur, indicatũ est ei ꝙ bonis rebus q̃ de nocte incedebant. Vnde vir sanctus vigilans, cũ dæmones in forma humana aduenissent & ad mẽsam illã sedissent, illis qui de domo erãt in lectis suis quiescẽtibus, vir sanctus surrexit, & dæmones abire nõ permittẽs, excitauit eos qui de domo erãt, inquirẽs ab eis si personas illas cognoscerẽt, qui respõderunt ꝙ sic, addẽtes ꝙ vicini eorũ essent, vnde vir sanctus misit eos ad domos vicinorũ, vt viderẽt an essent ibi, & inuenerũt eos ibi: quod cũ retulissent viro sancto, vir sanctus coëgit dæmones indicare sibi ipsos, & cõfessi sunt se esse dæmones, & sic hominibus illudere.

De peccato irreuerentiæ. CAP. XXXVII.

DE peccato irreuerẽtiæ hoc modo agemus, quia irreuere-

tia

tia est, quando aliquis negat honorem illi, cui debet eum exhibere. Primo ostendemus quibus exhibere reuerentiam debeamus. Secundo, qualiter parentes tam carnales quàm spirituales sint honorandi, & quare.

¶ *Quibus reuerentia sit exhibenda.*

NOTANDVM ergo q̃ quatuor sunt quibus debemus reuerentiã exhibere: scilicet Deus, angelus, res Deo cõsecratæ, vt ecclesia, & homines. ¶ Deo reuerentiã debemus exhibere, vt corã eo erubescamus peccare, & cora eo strenuè bona agamus. vnde quidã, Cũ quid turpe facis quod me spectãte ruberes: Cur spectante Deo, nõ magis ipse rubes? Boëtius: Magna nobis si dissimulare nõ volumus, indicta est necessitas probitatis, cum &c. ¶ De reuerentia verò exhibẽda angelo, dicit Ber. In quouis diuersorio, in quouis angulo reuerentiam habe angelo tuo. Nec audeas eo præsente, quod me præsente nõ auderes. De reuerentia verò sacris locis exhibẽda, intelligi potest illud Gen. 28. Quã terribilis est locus iste, nõ est hic aliud nisi domus Dei, & porta cæli. Præcipuè reuerẽda est ecclesia propter præsentiã Dñici corporis. Sed valde mirandum est, q̃ sunt quidam homines qui nec propter præsentiã Dominici corporis ecclesias reuerentur, cum hac de causa ecclesiæ dæmonibus terribiles sint. Videntur tales homines in hoc dæmonibus esse deteriores, cũ Dñi sit terra & plenitudo eius. Bene deberẽt saltẽ loca sibi cõsecrata pacificè possidere, bene deberẽt homines cessare à cõtumelia Dei in locis huiusmodi quæ facta sunt ad seruitiũ Dei. Bene deberet sufficere eis, q̃ in aliis locis seruitiũ diaboli facerẽt, & in his solã Deo seruirent, quomodo oratio eius in ecclesia exaudietur, qui in ea nõ timet Deũ offendere? Deberent etiã ecclesiæ terribiles esse hominibus propter sanctos illos, in quorũ honore dedicatæ sunt, qui offenduntur, cũ ecclesiæ eorũ franguntur. Præcipuè verò cõtra fractionẽ ecclesiarũ valere potest illud exemplum quod legitur 2. Macha. 3. de Heliodoro, qui locum sacrum volebat spoliare pecuniis ibi commendatis. Sic enim ibi legitur: Apparuit quidam equus terribilẽ habẽs sessorẽ optimis operimentis adornatus: isque cũ impetu in Heliodorũ priores calces elisit: qui autem ei insidebat, videbatur habere aurea arma. Alij etiam apparuerunt duo iuuenes qui circonstiterunt eum, & ex vtraq; parte flagellabãt sine intermissione. Subitò autẽ Heliodor⁹ cõcidit in terrã, & in sella gestatoria deportat⁹ est ex ærario, & iacebat mutus atq; omni spe & salute priuatus. Sed pò st precibus Oniæ sacerdotis vita ei donata est. ¶ Hominibus reue

rentia exhibenda est. vnde 1. Petr. 2. Omnes honorate. & ibidem Subiecti estote omni humanæ creaturę propter Deum. Apostolus ad Rom. 12. Honore inuicem præuenientes. Specialiter aut in hominibus debemus Dei imaginē honorare, non vestes, nec diuitias, vel aliquid simile. Si imagini beatæ Virginis honor exhibēdus est, quomodo imagini beatæ Trinitatis quę in homine honor exhibendus non erit? Ber. Conscientiæ tuæ debes honore coram qua peccare erubescas. & Eccl. 10. Da animæ tuæ honore secūdum meritum suum. Honorandi etiam sunt homines propter angelos eis ad custodiā deputatos. vnde Matt. 18. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Angeli enim eorū semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est. Fatuū est hominem non honorare eos, qui ita ab angelis honorantur. Luc. 16. Factū est vt moreretur mēdicus, & portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. Honorandi sunt etiam homines propter naturam humanā vnitam diuinæ: fatuum enim est illud inhonorare, quod Deus sic honorauit. ¶ Etiam serui contemnendi non sunt. Cyprian. Quę lē cupis esse erga te Deum talis esto ipse erga seruum tuum. Cum inferiore sic viuas, quemadmodum velis superiorem tui viuere. Idem: Quemadmodum stultus est qui equum emptum non ipsum, aſ; icit, sed stratum & frænum: sic stultissimus est qui hominem ex veste aut ex cōditione, qua circundatus est, existimat honorandū. Item Sen. Serui sunt? imò homines. Serui sunt? imò contubernales. Serui sunt? imò cōserui. Serui sunt? imò humiles amici. Et ideo istos rideo, qui turpe existimant cum seruo suo cœnare. Virga murmur omne cōpescitur: tota nocte iciunio perstant. Sic fit vt isti de domino loquantur quibus corā domino loqui non licet. At illi quibus non tantū coram dominis, sed cum ipsis sermo erat, quorum os non consuebatur, parati erant coram domino porrigere ceruicem. In conuiuiis loquebantur, sed in tormentis tacebant. Ad Coloss. 4. Domini, quod iustū est seruis præstate, scientes quoniā & vos dominum habetis in cælo. Præcipuè autem honorandi sunt serui, si sunt boni & fideles vnde Ecc. 7. Seruus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua. & eiusdē: Si est tibi seruus fidelis, sit tibi sicut anima tua, quasi fratrem sic eum tracta. Non sunt etiam contemnendi peccatores, quia ille qui valde malus modo est, forsitan in Dei prouidentia bonus homo est. Deuter. 23. Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus est. Præcipuè tamen illi honorandi sunt, qui creduntur esse bonæ vitæ, cum (vt videtur) attineant Deo omni genere patentelæ. vnde dominus Matt. 12. Quicunque fecerit voluntatem

tem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, & soror, & mater est. Præterea in viris iustis honoratur ipse Deus, qui in eis habitat. vnde quidã religiosus dicebat adorari debere fratres aduenientes, cum certum sit in aduentu eorum aduentum domini nostri Iesu Christi haberi. Quod videtur intellexisse Abraham, qui tres viros qui sibi apparuerunt in hospitio suo adoratione præmissa suscepit. Vnde Gen. 18. Quos cum vidisset Abraham, occurrit in occursum eorum de ostio tabernaculi sui, & adorauit. In Vitis patrum etiam legitur, quòd diabolus pertimescat rectè viuentes. Dominus etiam contemptum talium contemptum suum reputat. Luc. 10. Qui vos spernit, me spernit. Pauperes enim despiciendi non sunt. Greg. Pauperes despiciendi non sunt vt egeni, sed exorandi vt patroni: honor qui pauperibus exhibetur, Deo specialiter exhibetur.

¶ *Quæ personæ sint specialiter honorandæ.*

Et licet omnes homines honorandi sint, quædã tamen personæ magis sunt honorãdæ quã aliæ, vt viduæ. Vnde 1 ad Ti. 5. Viduas honorate, &c. Domini etiam sunt multũ honorãdi à seruis. Ad Ro. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. & ad Col. 3. Serui, obedite per omnia dominis vestris carnalibus. Et 1. Pet. 2. Serui, subditi estote in omni timore dominis, &c. & Gen. 16. dictũ est Agar ancillæ, Reuertere ad dominã tuam, & humilia te sub manib⁹ eius. Et Ezec. 17. multa mala prędixit regi Iuda, quia tributũ, quod promiserat regi Babylonis, soluere noluit. Et Matt. 17. soluit dominus tributũ, licet illud non deberet, eò, quòd filius regis esset. Itẽ adolescẽtes debẽt honorare senes. 1. Petr. vlt. adolescẽtes, subditi estote senioribus. Thren. 4. Facies domini dimisit eos: nõ addet vt respiciat eos. Facies enim sacerdotum non erubuerũt, neque senũ miserti sunt. Sap. 2. dicũt mali: Opprimamus pauperem iustum: & non parcamus viduæ, nec veterano, nec reuereamur canos multi temporis. Leui. 19. Corã cano capite cõsurge, & honora personã senis. Et 1. ad Tim. 5. Seniorem ne increpaueris, sed obsecta vt patrem. Sen. Cũ veterano parcius agendum est. ¶ Item viri honorandi sunt ab vxoribus vnde 1. Pet. 3. Similiter & mulieres subdirę sint viris suis. Sed nihilominus ipsi viri debent honorare vxores suas. Vnde ibidem Viri similiter, cohabitantes secundum scientiam quasi infirmiori vasculo muliebri impertientes honorem. Ideo dominus non de pede viri, sed de costa mulierem formauit, ne à viro contemneretur. Mulier verò debet obedire viro: quia vir caput est mulieris. Non posset esse pax inter coniuges, si vterque

vellet dominari & esse caput. Et in signum huius cũ in corpore humano sint duo oculi, duæ aures, duæ manus, & duo pedes, non est tamẽ ibi nisi vnum caput. Si enim ibi essent duo capita, quando vnus vellet esse à sinistris, aliud vellet ire à dextris: sicut patet in domo vbi sunt duo capita, quia nunquam erit ibi pax.

¶ *Qualiter & quare reuerentia sit exhibenda patribus spiritualibus & carnalibus.*

ITEM honorandi sunt parentes & spirituales & carnales. De spiritualibus legitur Eccl. 8. Honorifica sacerdotes. ad Heb. vlt. Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim pernigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri: vt cum gaudio hoc faciat, & non gemẽtes. 1. ad Tim. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina. Ad idem facit illud Thren. 4. prius positum: Non addet dominus vt respiciat eos. Facies sacerdotum nõ erubuerunt. Glos. Notandum, quòd supra sacerdotes quasi homicidas planxit, & hic separantur à facie domini, quia non detulerũt ei. quamuis enim mali sint, non sunt contemnendi, sed ille in illis colendus est & honorandus, à quo missi sunt. Et alia gloss. Nota quàm terribile sit sacerdotes contemnere, nec faciem eorũ erubescere, id est, illis monentibus & videntibus à sceleribus nõ cessare. De his enim dicit dñs. Luc. 10. Qui vos audit, me audit. Ideo magis displicet Deo contemptus eorum, quia Dei vicem tenent, & propter dignitatem sacerdotalem, quàm nec ipsi angeli creduntur habere. Non enim credo, quòd fieret transsubstantiatio, si verba illa, quę profert sacerdos in missa ab angelo proferrentur. Parentibus etiam carnalibus honor exhibẽdus est. Vnde Exod. 20. Honora patrem tuum & matrem tuam. Et nota, quod honor qui parentibus carnalibus exhibendus est, non solum attenditur in verbis, sed etiam in beneficiis. vnde Hier. Honor in scripturis non tam in salutationibus & verbis, quàm in collationibus munerum sentitur. ¶ Multa autem sunt quibus possumus vti ad excitandum homines vt honorẽt parentes. Et primo possumus ad hoc vti exemplis. Inter quæ præcipuum est exemplũ Christi, qui cum esset in angustia passionis, tamẽ nõ est oblitus matris suæ, imò curam ipsius habuit, & Ioanni eam commendauit, vt legitur Ioã. 19. Modo etiam adeò facit eam honorari in ecclesia sua, vt multi videantur esse deuotiores matri, quàm ipsi filio. Quod credo ideo fieri, vt ostẽdat quantum placeat sibi, q parentes à filiis honorentur. Etiã infideles parentes suos honorat edocti à lege naturali. vnde infideli videtur esse deterior, qui paren

parentũ curam non habet.1.ad Tim 5.Si quis suorum, & maxi-
mè domesticorum,curã non habet,fidem negauit,& est infide-
li deterior. Ipsa etiam irrationabilia animalia de hoc dãt nobis
exemplũ.Dicitur enim de grue,quòd quãdo pater & mater eius
depilati sunt,filij quærũt eis necessaria,donec habeant pilos,vel
moriantur.Præterea valde ingratus videtur esse,qui parentibus
suis non prouidet,quãdo ipsi non possunt sibi prouidere, cũ ipsi
prouiderint eis in pueritia,quando ipsi sibi prouidere non pote-
rant.Ideo dicitur 1.ad Tim.5.Filij,reddite vicẽ parentibus, quia
hoc acceptum est coram Deo. Qui parentibus carnalibus ingra
tus est de beneficiis acceptis, indignus est aliquod beneficiũ re-
cipere à patre cælesti.Item iustũ est,vt ipsi in sua senectute filios
suos sibi duros inueniant.Et hoc multoties iusto Dei iudicio ac-
cidit.Vnde refertur,quòd quidã paterfamilias senex totam hæ-
reditatem suã dimisit filio suo:filius verò ille primò benignè se
habuit erga patrem,sed pòst expulit eum à thalamo suo, volẽs
thalamum habere sibi & vxori suæ,& ad vltimũ fecit sibi lectũ
seti post ostiũ. Et cum hyems esset, & pater senex frigore gra-
uaretur,quia filius abstulerat sibi bona coopertoria,ipse rogauit
filium filij,vt rogaret patrem suum pro eo,vt daret ei aliquid ad
tegẽdum se. Puer autem vix obtinuit duas vlnas burelli à patre
suo ad opus aui sui.Et cũ aliæ duæ remanerent patri pueri puer
iendo rogauit eũ vt sibi eas daret:qui fletibus illius victꝰ dedit
quærens quid inde faceret. Qui respondit:Seruabo eas quousq;
filius talis qualis est pater tuus: nec dabo tibi amplius,sicut tu non
vis dare patri tuo. Qui sine pietate est erga parentes suos, non
videtur pietatem habere erga alios. vnde simpliciter videtur
mihi sine pietate esse:ideo vix misericordiam consequetur.
¶ Possumus etiam vti ad excitandum homines vt parentes ho
norent,verbis sacræ scripturæ,quæ suadent hoc,& quæ indicant
quantum hoc placeat Deo,& quàm vtile sit homini,& quãtum
oppositum displiceat Deo,& quantum noceat homini.Ad quæ
pertinent verba ista quæ sequuntur Eccl.4.Fili,suscipe senectã
patris tui,& non contristes illum in vita illius:& si defecerit sen
su,veniam da,& ne spernas eum in tua virtute.Ibidem:Sicut qui
thesaurizat,ita qui honorificat matrem suam.Ibidem:Qui ho-
norat patrem suum, iocundabitur in filiis, & in die orationis
suæ exaudietur.Item ibidem: Qui honorat patrem suum,vita
viuet longiore.Item:Honora patrem tuum, vt superueniat tibi
benedictio. & post, Benedictio patris firmat domos filiorum.
maledictio autem matris eradicat fundamenta.Vnde ibi Gloss.

Cham nuditatem patris irrisit, & semen suum in seruitutem perpetuam damnauit. Absalon Dauid de regno expulit, & concubinas eius incestauit, sed morte condignas pœnas luit. Eliseus calui tium pueri Bethel irriserunt, & duo vrsi xl. ex eis lacerauerunt. Primum habemus Gen. 9. secundum 2. Reg. 18. tertium 4. Reg. 2. Item Eccl. 3. Eleemosyna patris non erit in obliuione. Nam pro peccato matris restituetur tibi bonum, pro peccato vocatur illud, quod datur pro deletione peccatorum. & iustitia tur: In die tribulationis commemorabitur tui: & sicut in serena glacies, soluentur peccata tua. Item ibidem: Quàm malæ fiunt est, qui relinquit patrem: & est maledictus à Deo, qui exasperat matrem. & Prouer. 19. Qui affligit patrem, & fugit matrem pudibundus erit & infelix. Item Prouer. 28. Qui subtrahit aliquid à patre suo vel matre, & dicit hoc non esse peccatum, particeps homicidæ est. & Eccl. 7. Honora patrem tuum, & gemitus matris tuæ ne obliuiscaris. Memento quoniam nisi per illos natus fuisses, & retribue illis quomodo & illi tibi. Exod. 21. Si quis percusserit patrem vel matrem, morte moriatur. Leuit. 20. Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Deuter. 28. Maledictus qui non honorat patrem suum aut matrem. Tob. 4. Honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ tuæ. Memor enim esto debes quæ & quanta passa sit pericula propter te in vtero suo. Prouer. 29. Qui maledixerit patri suo aut matri, extinguetur lumen eius in mediis tenebris: id est, morietur in suis peccatis. Col. 3. Filij, obedite parentibus per omnia. Basilius: Parentes nostros vt propria viscera diligamus. De hæreticis dicit Apostolus 2. ad Tim. 3. Parentibus non obedientes. Et nota, quod homines tenentur prouidere necessaria parentibus carnalibus sic & spiritualibus. vnde Matt. 10. Dignus est operarius cibo suo. 2. ad Tim. 2. Laborantem agricolam oportet primum de fructibus percipere. Ad Gal. 6. Communicet is qui cathechizatur his qui catechizat in omnibus bonis. 1. ad Tim. 5. Qui bene præsunt presbyteri, duplici honore digni habeantur. Et 1. ad Thess. 5. Rogamus vos fratres, vt noueritis eos qui laborant inter vos & præsunt vobis in domino, & monent vos vt habeatis illos abundantius in charitate. Et Eccl. 7. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros eius ne derelinquas.

¶ *De decimis reddendis. & quæ sint ea quæ debeant mouere homines ad hoc faciendum.*

MVLTA verò sunt quę homines debẽt mouere ad reddendas

decimas & primitias & oblationes ministris ecclesię ad eorũ sustentationẽ. ¶ Primũ est remuneratio quã à Deo inde expectat. vnde Ecc.35. Da Altissimo secundũ donatũ eius,& in bono oculo facito adinuentionẽ manuum tuarum:quoniã retribuens est Dominus,& septies tantum tibi reddet. ¶ Remuneratur autem quadrupliciter qui bene dat decimas,s. ab abũdantia fructuum, sanitate corporis,remissione peccatorum, & cælesti regno. De duobus primis dicit August. Si decimam bene dederis, non solum abundantiam inde recipies fructuum, sed etiam sanitatem corporis consequeris. De aliis duobus idem similiter: Qui præmium desiderat comparare, aut peccatorum indulgentiã promereri, reddat decimas, & de residuis nouem partibus studeat dare pauperibus.& Mala.3.dicit Dominus: Inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea, & probate me super hoc,dicit dominus, si non apperuero vobis cataractas cæli,& effudero vobis benedictionem vsque ad abũdantiam,& increpabo pro vobis deuorantem. Et dicit interlin. vermem,vel vitium aëris. Et subditur:Et non corrumpet fructum terræ vestræ: nec erit sterilis vinea in agro. Econuerso verò qui non dant bene decimas,puniuntur in paupertate. Vnde Masach.3.Si affiget homo Deũ,quia vos configitis me. Et dixistis, In quo configimus te? In decimis, & in primitiis. Et in penuria vos maledicti estis. Ecce pœna. vbi dicit Gl. Sciatis vos ideo perdidisse abundãtiam,quia fraudastis me parte mea. Aug. Quum decimas dando, & terrena simul & cælestia posses promereri, pro auaritia duplici benedictione te fraudas. Hæc enim Domini est consuetudo iustissima, vt si illi decimã non dederis, tu ad decimã reuoceris. Dabis impio militi, quod non vis dare sacerdoti. Idem: Maiores nostri omnibus copiis abundabãt, quia decimas Deo dabant, & Cæsari censum reddebant: modo autem quia discessit deuotio Dei,accessit iudicio fisci. ¶ Secundo deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia ministris ecclesiæ,ipsum ministerium eorum. In infinitum enim sunt meliora spiritualia, quæ ipsi ministrant,quàm carnalia quæ ipsi recipiunt. vnde 1.ad Corint.9.Si nos vobis spiritualia seminamus, non magnum est,si nos carnalia vestra metamus. ¶ Tertio deberet homines mouere ad soluendum decimas & alia, magnitudo peccati,quæ est retinendo ea. vnde Augu. Decimæ ex debito requiruntur:& qui eas dare noluerit, res alienas inuadit:& quãti pauperes in locis suis vbi ipse habitat illo decimas nõ dante mortui fuerint,tantorum homicidiorum reus ante æterni iudicis

dicis tribunal apparebit : quia rem à Domino pauperibus dele-
gatam suis vsibus reseruauit. Talis videtur esse non solum fu-
imò etiam sacrilegus. vnde Hier. Amico rapere quippiam, fu-
tum est : ecclesiam autem fraudare , sacrilegium est , aut quo
apertissimi sceleris est, aliquid inde subtrahere , omnium pa-
donum crudelitatem exuperat. Quarto debet homines move
ad soluendum talia hoc, quòd quando ipsi talia soluunt, nõ
dant Deo, sed quæ Dei erant, ipsi reddũt. vnde Glo. super Nu
Omnia quæ offerimus, Dei sunt, nihil ergo Deo damus: sed re-
dimus. vnde Aug. in lib. de verbis Domini: Habuisti me larg
rem, habeto me fœneratorem. Prouerb. 19. Fœneratur Dom
qui miseretur pauperis. ¶ Quinto deberet homines moueri
soluendum talia: quia quod Deo datur , sibiipsi in saluo po
tur, & in futurum reseruatur. vnde Eccle. 14. Fili, si habes, be
fac tecum, & Deo dignas offer oblationes.

¶ *Quòd decimæ reddendæ sunt de melioribus, integrè, absque mora, & libenter.*

Et notandum est ꝙ decimæ & similia soluendæ sunt de m
lioribus, & non de deterioribus. Vnde Eccl. 35. Noli offerre m
nera praua, non enim suscipit illa. & Genes. 3. legitur de Abel
obtulit Deo de primogenitis gregis sui, & de adipibus eor
& respexit dominus ad Abel & ad munera eius. Ad Cain ve
& ad munera eius non respexit. Cuius causa fuit, quia de de
rioribus obtulit. & Mala. 1. Si offeratis cæcum ad immolãd
nónne malum est? Offer illud duci tuo, si placuerit illi, aut su
sceperit faciem tuam, dicit dominus exercituũ. & pòst in eo
Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculũ, & vot
faciẽs immolat debile & claudum Domino. & Num. 18. Om
quæ offertis de decimis, & in donaria Dei separabitis, optima
electa erũt. Debent etiam solui absque mora. vnde Exo. 22. D
cimas & primitias nõ tardabitis offerre. Integrè etiam solue
da sunt talia. vnde Eccl. 35. Bono animo gloriam redde Deo,
non minuas primitias manuum tuarum. & Eccl. 7. Da illis p
tem, sicut mandatum est tibi primitiarum. & Leuit. vlt. Om
decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborum, Dom
sunt , & illi consecrantur. ¶ Nota ꝙ secundum aliquos ma
stros, de solutione decimarum standum est consuetudini. Id
de hoc cautè prædicandum est. Tutius enim est silere, quàm d
bia asserere. Dicit Hier. de primitiis, maiorum traditione int
ductum est , ꝙ qui plurimum ix. partem dabant sacerdotib
qui minimum, inter xj. & ix. licebat offerre quod voluisset
ho

hoc in aridis & liquidis. In fœtibus vero primogenitus dabatur. Ego tamen credo q̃ de hoc ſtandum eſt conſuetudini. Libenter etiam & hilariter ſoluenda ſunt talia. Vnde 2. ad Cor. 9. Vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate. hilarem enim datorem diligit Deus. Tob. 4. Quomodo potueris, eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue. Si autem exiguum, libenter illud impartiri ſtude. Hoc deberet mouere pauperes ad libenter dandum pro Deo: quia plus merentur obolo, quàm diuites quandoque cẽtum ſolidis. Si aliqua pauper mulier crederet, quòd tantum habitura eſſet de carnibus ad macellum pro vno obolo, ſicut diues burgenſis pro centum ſolidis, tunc ipſa mitteret libenter obolum ſuũ illuc: quia ſicut vulgariter dicitur, Bonam forum trahit argẽtum de burſa. Sic pauperes libenter deberent dare pro Deo, quum tantum appretiet Dominus munera eorum reſpectu eorum quę à diuitibus dantur: vnde Luc. 21. dicit Dominus de paupercula vidua quæ miſerat duo æra minuta in gazophylacium: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper plus quàm omnes miſit.

De peccato inobedientiæ, & eius deteſtatione. CAP. XXXVIII.

SEquitur de peccato inobedientię, de quo hoc modo agemus. Primo ponemus ea quæ faciũt ad deteſtationem huius peccati generaliter. Secundo agemus ſpecialiter de inobedientia eorum qui ſolennitates non ſeruant, & inobedientia eorum qui contemnunt quando excommunicantur, & de peccato eorum qui excommunicatis nõ timent cõmunicare. Tertio verò tangemus aliquid de peccato eorum qui indiſcretè præcipiunt vel excommunicant. ¶ Ad deteſtationem verò huius peccati poteſt primo valere multiplex pœna, qua legitur punitũ eſſe hoc peccatũ in ſacra ſcriptura. Punitum autem eſt in primis parẽtibus peccatum iſtud in hoc, q̃ propter illud eiecti ſunt de paradiſo. Si illi qui iam erant in paradiſo terreſtri propter inobedientiam eiecti ſunt, quomodo credunt ſe ingreſſuros in paradiſum cęleſtem qui inobedientes ſunt? Secundo punitum eſt in vxore Lot, quæ propter inobediẽtiã verſa eſt in ſtatuã ſalis. Gen. 19. Statua videtur homo eſſe, cùm nõ ſit: ſic clauſtralis inobediẽs, licet videatur clauſtralis eſſe, tamen non eſt. Punitũ eſt etiam peccãtũ iſtud in Saul, in hoc q̃d propter illud eiectus eſt de regno. vnde 1. Reg. 15. Pro eo quod abieciſti ſermonem Domini, abiecit te Dominus, ne ſis rex. & 3. Reg. 13. Propheta inobediens à leone occiſus eſt. & 20. eiuſdẽ, quidam qui noluit obedire cuidam de filiis prophetarũ dicẽti ſibi, Percute me: à leone poſtea occiſus eſt.

est.& Deut.21.habetur sic de illo qui parẽtibus carnalibus nolle obedire:Si genuerit homo filium cõtumacem & proterũ, qui nõ audit patris aut matris imperium,& coërcitus obedire contempserit:apprehendent eum,& ducent ad seniores ciuitatis illius,& ad portam iudicij,dicentes ad eos:Filius noster iste protetuus & contumax est,monita nostra audire cõtemnit,comessationibus vacat & luxuriæ atque conuiuiis:lapidibus eum obruet populus ciuitatis,& morietur, vt auferatur malum de medio vestri. Item & omnis inobedientia morte æterna digna est puniri Præceptum quasi quidam laqueus est.Vnde Eccl.6.Vinculasapiẽtiæ alligatura salutis. Transgressio verò præcepti est inobedientia,strangulatio est suiipsius. ¶ Pœna etiã inobedientiæ est miseria præsentis seculi in quo sumus. Vnde mirum est quomodo vltra modum non odimus inobedientiã,quæ in nos tam miseriam nos posuit , pro qua omnes morti adiudicati sumus.Ista interfecit omnes amicos nostros qui mortui sunt,& illos qui nobis remanserunt, & nosipsos interficiet. Adhuc vt habet homo ita bonũ amicũ,quẽ odio nõ haberet,si tot & tanta mala sibi fecisset,& adhuc faceret quãta fecit:& hoc facit inobedientia nobis. ¶ Secundo potest valere ad detestationẽ huius peccati magnitudo remedij , quo indiguit illud peccatũ ad sui curationem. Oportuit enim vt filius Dei fieret obediens vsque ad mortem,vt peccatum inobedientiæ sanaretur Bern.Ex cõsideratione remedij periculi mei æstimo quantitatẽ. In veritate potius timere debemus inobedientiam,quàm mortẽ,exẽplo filij Dei.De quo Ber.Memẽtote fratres,Christus ne perderet obedientiam,perdidit vitam. Idem: Nõ dabit inobedienti copiam suitãtus obediẽtiæ amator,qui maluit mori,quàm nõ obedire.

¶ *De malis quæ sequuntur inobedientiam.*

TERTIO potest valere ad detestationẽ huiꝰ peccati, si ostendantur mala quæ ex inobedientia sequuntur. ¶ Notãdum ergo, quꝺ inobedientia,Primò hominẽ facit idololatrã.vnde 1.Reg.15. quasi scelus idololatriæ est,nolle acquiescere. Inobediẽs negat Deum,in quantum ipse Dominus est.vnde Lucæ 6.Quid vocatis me Domine Domine,& nõ facitis quæ dico ? Vera recognitio Dominij est obedientia fidei:in obedientia verò potius cedit ad cõtumeliam Dei,quàm ad honorẽ. Maiorem enim contumeliam facit Domino Iesu Christo qui nõ vult ei obedire, licet credat eum esse Deum,quàm si nollet ei obedire,eò quꝺ non crederet eum esse Deum, tunc enim per ignorantiam peccaret, quæ culpam eius aliquantulum diminueret. Secũdo inobedi-

tia

ita reddit hominem maledictum. Vnde Deuter. 27. Maledictus qui nō permanet in sermonibus legis huius, nec eos opere perficit. & 28. Si nolueris audire vocem Domini Dei tui, vt custodias & facias omnia mādata eius, &c. veniēt super te omnes maledictiones istæ, & apprehendent te. Maledictus eris in ciuitate, maledictus in agro. Maledictum horreum tuum, & maledictæ reliquiæ tuæ. Maledictus fructus vētris tui, & fructus terræ tuę, armenta boum tuorum, & greges ouium tuarum. Maledictus eris ingrediens, & maledictus egrediens. Et in Psalm. Maledicti qui declinant à mandatis tuis. & Eccles. 41. Væ vobis viri impij, qui dereliquistis legē Domini altissimi. Et si nati fueritis, in maledictione nascemini: & si mortui fueritis, in maledictione erit pars vestra. Hæc maledictio figurata est Matt. 20. in hoc ꝙ Dominus maledixit ficulneæ fructum non habenti. ¶ Tertio ferè omnia mala huius seculi ex inobedientia proueniunt, sicut potest haberi ex Deut. 28. vbi post illud, Si audire nolueris vocem Dei tui, vt custodias & facias omnia mandata eius. quibusdam interpositis subditur, Mittet super te dominus famē & esuriem, & increpationem in omnia opera tua quæ tu facies: donec conterat te, &c. Greg. Ideo inferiora nostra nobis nō obediunt, quia nos Deo vel illi qui loco eius est non obedimus. Genes. 3. Quia comedisti de ligno ex quo tibi præceperam ne comederes, maledicta terra in opere tuo. Et pòst, Spinas & tribulos germinabit tibi. Ideo carnem suam multi inueniunt inobedientem, quia prælatis suis obedire nolunt. Inobedientia etiam facit quòd à Deo non exaudiamur. vnde Prouer. 28. Qui declinat aures suas ne audiat legem, oratio eius fiet execrabilis. Aug. Qui à præceptis Dei auertitur, quod in oratione postulat non meretur. Si obediremus Deo, Deus etiam obediret nobis, & etiam creaturæ. vnde 1. Ioan. 3. Si cor nostrum non reprehenderit nos: fiduciam habemus ad Deū. vnde quicquid petierimus, accipiemus abeo: quoniam mandata eius custodimus. Quia Iosue mandata Domini custodiebat, sol & luna ei obediebant, imò ipse Deus obediuit ei. vnde Iosue 10. Sol contra Gabaon ne moueatis, & luna contra vallem Aialon. Stetērūtque sol & luna quousque vlciscereturse gens de inimicis suis. Stetit itaque sol in medio cæli, & non festinauit occumbere spatio vnius diei. Et subditur: Nō fuit antea & postea tam longa dies, obediente Deo voci hominis. Legimus etiā alias creaturas irrationabiles sanctis obedientes, eò quòd ipsi verè obedientes essent prælatis suis. Vnde legitur de Paulo abbate, quòd præcipit discipulo suo Ioāni, vt

affer

afferret ei fimum boum qui erat ei necessarius. At ille ait: In loco vbi fimus est, habitat leæna. Cui Abbas dixit: Si venerit lupa te, alliga eam, & duces eam tecũ. Iuit Ioannes & inuenit leonam. Et cùm vellet super eum irruere, ipse voluit eam capere sed fugit, & Ioannes sequebatur eam dicens: Abbas mihi præcepit vt te alligatam ducam ad eum. Et statim bestia subsistit tenens eam reuertebatur ad monasteriũ. Quod cùm Abbas audisset, ne forte ex hoc facto discipulus extolleretur, ait: Sicut insensibilis es, ita & insensibilem bestiam adduxisti: solue, & dimitte eã vt pergat ad locũ suum. ¶ Quarto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, q̃ hoc peccatum tantum displiceat Deo: nec mirũ si displiceat Deo, quando homo nõ obedit ei, cũ videat eũ obedire rebus vilissimis, sicut terræ. vnde Eccle. 10. Pecuniæ obediũt omnia. Obedit etiam homo ancillæ suæ licet carni, & vilissimis membris suis, illis scilicet quæ generationi deseruiũt. Obedit etiam dominis terrenis. Obedit etiam hostibus suis, scilicet dæmonibus, & tamẽ creatori suo nõ vult obedire. vnde Bern. loquens in persona Dei: Quæ causa est quòd inimico meo vestróq; libet potius seruire, quàm mihi? Nõne ille vos pascit, non creauit? Si parua hæc videntur ingratis, non ille, sed ego redemi vos, non auro vel argento, non sole vel luna, nec cũ quo angelorũ, sed proprio cruore. Itẽ nõ est mirum si displiceat Deo hoc peccatũ, quòd homines sibi non obediũt, cũ eorũ obedientiã regno cęlorũ velit emere, nec sic eã habere possit quã dæmones & terreni domini quasi pro nihilo habẽt. Itẽ nolit Deo obedire ad leuia & vtilia: diabolo verò vel vilissimis mẽbris suis obediũt ad mortem eorum. Aug. Leuia iubet Deus vt in æternũ viuamus, & obedire negligimus. Præterea cęteræ creaturæ Deo obediunt. Etiam sol, & luna, & alia corpora cælestia iuxta illud Psal. Præceptum posuit, & non præteribit, quibus tamẽ ipse non tot bona fecit. Nõ eñ creauit ea ad imaginẽ & similitudinẽ sibi ita expresse, sicut hominẽ, nec redemit ea sanguine suo. Nõne mẽt etiã puniri ab eo, si ei nõ obedierint: nec sperãt remunerari ab eo, si ei obedierint; & tñ homo Deo nõ obedit, qui tot bona à Deo accepit, & tot bona sperat, si ei obediat, cũ illa ei obedian. ¶ Quinto potest valere ad detestationẽ hui⁹ peccati hoc, q̃ non obedientes socij dæmonũ sunt. Inter eñ omnes creaturas nõ inueniũtur nisi duæ quæ nõ obediũt Deo, s. dæmones & mali homines. vñ Iob, 18. Habitẽt in tabernaculo illi⁹ socij eius q̃ nõ est. Imò videtur inobedientes diabolo attinere, sicut obedientes repletat Dñs suos attinẽtes. vnde Mat. 12. Quicunq; fecerit voluntatem

Pa

Patris mei,qui in cælis est,ipse meus frater,soror, & mater est.

¶ *Quòd vniuersa monent hominem ad obedientiam.*

Ad obedientiam monent hominem vniuersa. Monet etiam Deus.Vndę Ioan.6.Descendi de cælo,non vt facerem voluntatem meam,sed ejus qui misit me.ad Phil.2.Humiliauit semetipsum factus obediẽs,&c.Ad obedientiam monent etiã angeli exemplo suo,cùm Deo obediant custodiendo homines.ab ortu enim hominum custodiunt eos, q̃ antumcũque sint homines despecti,vsque ad horam mortis,& tunc, si dignus est, deportant eum in paradisum:vt habetur de Lazaro, Luc.16. Et in psal.Angelis suis mãdauit,&c.Ipsæ etiam creaturæ cæteræ exẽplo suo monent ad obedientiam. Vnde vltra modũ durus videtur esse,qui ad monitionem vniuersitatis nõ acquiescit, præcipuè cũ tot tormentis & flagellis diuinis quasi inceſſanter ad obedientiã stimuletur. Omnes enim miseriæ præsentis vitæ quasi flagella sunt,quibus Dominus inobedientiam hominis punit,& ad obedientiã excitat:vnde inobediẽtes homines duriores videtur esse asinis.Illi enim flagellis & aculeis obediunt.

¶ *De inobedientia non custodientium solennitates.*

Sequitvr de inobedientia eorum,qui solennitates non celebrãt.De qua hoc modo agemus. Primo ostẽdemus ea quæ faciunt ad obseruationem solennitatum.Secũdo tãgemus aliquid de peruersitate hominũ,qui in solennitatibus faciunt cõtraria eis ad quæ ipsæ institutæ sunt. ¶ Notandum ergo q̃ quatuor sunt quæ pertinent ad obseruantiam solẽnitatũ. ¶ Primum est,vacare à terrenis operibus.Vnde Exo.20.Sex diebus operaberis,& facies omnia opera tua. Septima autem die sabbatum Domini Dei tui est.Nõ facies in eo omne opus tu & filius tuus, & filia,seruus tuus,& ancilla tua.Monemur etiã ad hoc exẽplo Dñi Gen.2.vbi legitur q̃ requieuit Deus die septima ab omni opere quod patrarat. Nec solum vacandũ est à terrenis operibus exterius,imò etiã interius à solicitudine terrenorum. Vnde Ezec.3.Qui quiescit,quiescat:qui quiescit,inquã,corpore, quiescat &mente. ¶ Secundum est,depositio peccati. Vnde Iere.17. Nolite portare põdera in die sabbati. In vigilia solẽnitatis deberet quilibet attendere vtrũ haberet aliquod peccatum in se, & si haberet,per veram confessionem deberet illud remouere. Vnde Bern.Ad hoc nobis vigiliæ præponuntur, vt vigilemus, si in aliquo peccato vel negligẽtia dormiamus, & præoccupemus faciẽ sanctorũ in confessione. ¶ Tertium est, vt caueamus nobis ne peccata committamus. Vnde Exod.20. Memento, vt

diem sabbati sanctifices, hoc est, sanctum conserues, diligenter in eo à peccatis cauendo. ¶ Quartum est, vt vtilitati animæ intendamus spiritualia opera faciendo.

¶ Quòd in festis vacandum est quinque.

QVINQVE verò sunt quibus specialiter vacandũ est in festis, scilicet laus Dei, sermo Dei, sancta meditatio, oratio, & misynarum largitio. Laudi Dei vacandũ est: ideo tũc obsecratio solẽnitatũ quasi quædã inchoatio est beatæ vitæ quã expectamus. Vnde sicut ibi erit assidua Dei laudatio, sic in festis debemus intẽdere laudi diuinæ. Bern. Nihil adeò in terris repræsentat quendã cælestis habitationis statũ, sicut alacritas lætitiũ Deũ. Sermoni etiá diuino in festis vacandũ est. Vnde dicit Sapientiã scribe in tempore vacuitatis, & qui minoratur ab otio percipiet eã. Homo multis occupatus, lumẽ sapiẽtiæ à se repellit, sicut arbor ramosa lumen solis solet repellere: ideo dicit Eccl. 11. Fili, ne in multis sint actus tui. Quidã ait, Pluribus intentus minor est ad singula sensus. Meditationi etiá sanctæ vacandum est in festis. Sen. Dimitte omnia impediméta, & vacato menti: nemo ad eam peruenit occupatus. Oportet ꝙ cor hominis à rebus mundanis expediatur, ad hoc ꝙ colloquio Spiritus sancti dignus habeatur. Vnde Osee 2. dicit Dominus de anima. Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius.

¶ Quòd quatuor debemus in festis meditari.

MEDITATIO verò sancta in solẽnitatibus debet esse circa quatuor. Principaliter debet versari circa Deũ, qui si sanctis remunerauerit, cuius solẽnitas agitur, pro modico seruitio exhibito, ideo debet animari homo ad seruiendũ tam illi Dño. Vnde in Psal. Vacate & videte, quia ego sum Deus. Secundo apparet in remuneratione sanctorũ, quoniã ipse sit Deus. Deinde etiá meditatio sancta versari circa solẽnitatẽ istã quã expectamus, cuius figura sunt solẽnitates præsentis vitæ. Et sicut in festis istis nõ est tẽpus cõgregãdi, sed cõgregatis vtẽdi: sic in illa solẽnitate tẽpus erit aliquid cõgregãdi. Vnde magnã indigentiã tunc habebunt qui sibi non prouiderint, præcipue cum nõ sit ibi locus mendicandi, nec aliquid accipiẽdi mutuo. Tertio festiuis diebus deberet homo admirari delicias illius solẽnitatis & accendi ad desiderium earum. Bern. Quid est quod nõ curramus etiam per medios enses, si oporteat declinare tãtam miseriam, & ad tantam accelerare gloriã. Grego. Quid prodest tenere festiuis hominũ, si deesse cõtingat festis angelorũ? Ezech. 46. Hæc dicit Dominus Deus: Porta atrij interioris quæ respicit

ad Orientem, erit clausa sex diebus, in quibus opus fit: die autē sabbati aperiētur. Porta ita respiciens ad Orientē, est meditatio de Deo, à quo ortū habemus. Cui meditationi non possunt homines intēdere ferialibus diebus propter terrena opera: ideo deberent ei intendere diebus quietis. Et sicut solennitates præsentes figuræ sunt æternæ solennitatis: sic vigiliæ quæ præponuntur festis, figuræ sunt temporis pœnitentiæ. Vnde in hoc, ꝙ vigiliæ festis præponuntur, ostenditur qua via sancti ad gloriā illius solennitatis peruenerunt, & qua via oporteat nos ire, si ad eam volumus peruenire. Bern. Vniuersum tempus pœnitentiæ quædam vigilia est solēnitatis futuræ, & æterni sabbati quod præstolamus. Ne causaberis vigiliæ diuturnitatem, si æternitatem solennitatis attendas. Sicut beatus Bernar. tangit, In festis istis vigilia æqualis est festo. Festum enim diurnū præcedit vigilia diurna: sed solennitatem æternā præcedit vigilia, quāsi vnius diei comparatione illius solennitatis: iuxta illud Psalm. Mille anni ante oculos tuos tanquā dies hesterna q̄ præteriit. ¶ Sed sunt qui volūt facere festum stultorū. Prius enim volunt facere festū, quàm vigiliam. Illorū festū quasi diurnū est: vigilia verò æterna erit. Ipsi faciunt festū in hoc mundo, vigiliā cū diabolo in inferno. Non in pane & aqua, imò erunt per infinita millia annorum, ꝙ lingua eorum ardebit igne, & vnicam guttam aquæ habere non poterunt. Argumentum ad hoc, Luc. 16. de diuite epulone, qui tot annis transactis petiit guttā aquæ, & nōdum habet. ¶ Tertio debet meditatio versari circa teipsum, vt videas in quo statu es. Gen. 3. Adā vbi es? Et vt excogites defectus tuos, & quomodo facilius ad salutem poteris peruenire. ¶ Quarto verò debet versari meditatio circa sanctum, cuius festum celebratur. Circa quem tria debemus attēdere. Auxilium sancti, exēplum eius, confusionē nostrā, sicut docet beatus Bern. Auxilium sancti, quia potens in terra, potētior in cælis est ante faciem Domini Dei sui. Si dum adhuc viueret misertus est peccatoribus, & orauit pro eis: nūc tanto amplius quāto verius cognoscit miserias nostras, orat pro nobis Patrem: quia beata illa patria charitatē eius nō mutauit, sed augmentauit, neque quia impassibilis factus est, ideo omnino incompassibilis factus est: sed nunc potius induit sibi viscera misericordiæ, cum ante fontē misericordiæ assistat. Est & alia causa quæ magis vrget sanctos, vt soliciti sint de nobis: qa iuxta vocē Apostoli, Deus non videt nobis ne sine nobis consumētur. De exēplo planū est, sed & diligentiori intuitu cōfusionē nostrā interim inspiciamus, quia

homo ille similis fuit nobis,passibilis, ex eodē luto formatus ex quo & nos.Quid est ergo quod non solū difficile, imò impossibile credimus,vt faciamus opera quæ fecit?Sic igitur in solennitatibus sanctorum gaudere & confundi deberemus.Gaudere,quia tales & tantos patronos præmisimus.Confundi,quia eos imitari non possumus.Ita hoc semper gaudium nostrum in hac valle lachrymarum pane lachrymarum condiri debet.

¶ *Quòd vacandum sit orationi in festiuitatibus.*

ORATIONI etiam vacandum est in festis,sicut & sanctæ meditationi. Meditatio enim & oratio sunt quasi duo pedes, quibus in cælū ascendendū est.Ber.Ascendamus duobus pedibus,meditatione & oratione.Meditatio quid desit docet, oratio quod desit obtinet.Tunc etiā intendendū est eleemosynarū largitioni:iuxta illud 2.Esdræ 8.Comedite pinguia, & bibite mulsum,& mittite partes his qui non præparauerunt sibi.Sed multi hodie nihil horū obseruāt propter quæ solēnitates institutæ sunt:quia nec à terreno opere vacāt,nec põdera peccatorū deponūt:sed amplius peccant in festis quàm in aliis diebus,& neglecta vtilitate animæ,deliciis corporalibus intendūt.Contra illos qui à terreno opere nō cessant, primo potest valere quod legitur Num.15. de illo qui colligebat ligna in sabbato, quē Moyses & Aarō recluserūt in carcerē, requirentes à Dño quid de eo facerēt. Dixitq; Dominus ad Moysen: Morte moriatur homo iste,obruat eū lapidibus omnis turba extra castra, quod factū mysticū est.Ligna spiritualiter scindit, qui materiā ignis infernalis sibi colligit:q lapidād⁹ est,id est,duris obiurgationib⁹ increpādus est,q nō vult cessare in festis quin mala ad suū incēdiū colligat.Pōt etiā valere cōtra peccatū horū,si ostēdatur magna ingratitudo & peruersitas q̄ sunt in hoc peccato.

¶ *De ingratitudine non obseruantium diem Dominicam.*

NOTANDVM ergo q̄ illi qui Dominicā diē nō obseruant, ingrati sunt Deo de creatione mūdi,& de hoc,q̄ pro eis voluit nasci in valle huius miseriæ & de beneficio quod mūdo cōtulit in die Resurrectionis,& in die Pentecostes,quando Spiritū sanctum misit in discipulos suos.Omnia enim hæc in Die Dñica facta sunt,propter quæ dies illa celebris habēda est. Tales peccāt in Patrē,& Filiū & Spiritumsanctū,In Patrē, cuius potentia mundū creauit In Filiū,cuius sapiētia mūdum redemit.In Spiritūsanctū,qui tali die missus est in mūdū. Ipsi ingrati sunt suo creatori,redēptori & cōsolatori.Bene deberēt aliquid pro Deo facere die illa,qua Deus mundū fecit pro ipsis. Bene deberent

cauere

cauere à morte ſua in die illa, qua filius Dei natus eſt pro eis: deberent etiam cauere à caſu in honorem Dominicæ reſurrectionis, non deberent etiam Spiritumſanctum ab hoſpitio ſuo repellere in die illa qua eccleſiæ datus fuit.

¶ Quadruplex ratio quare celebrare debemus ſabbatum in honore beatæ Mariæ virginis.

Et notandũ q̃ ſicut quadruplex ratio aſſignatur quare dies Dñica celebris habeatur, ſic poteſt quadruplex ratio aſſignari quare beatæ Virgini in ſabbato potius honor exhibetur, quam aliis diebꝫ. ¶ Prima ratio eſt, qa beata Virgo in ſabbato in quo Deus fuit in ſepulchro, ſola in fide ſtetit Apoſtolis diſcedentibꝫ. ¶ Secũda ratio eſt, qa ſicut à ieiunio ſextæ feriæ fit tranſitus per ſabbatũ ad ſolennitatẽ Dñicæ: ita à miſeria præſentis vitæ vel peccati fit trãſitus ad ſtatũ gloriæ vel gratiæ p̃ beatã Virginẽ. ¶ Tertia ratio eſt, qa tali die multoties legitur beata Virgo miracula feciſſe, & beneficia peccatoribus præſtitiſſe. ¶ Quarta ratio eſt, qa apud Græcos fuit quædã imago beatæ Virginis, cuius velamẽ à nona ſextæ feriæ diuina virtute recedebat, & poſt nonã ſabbati ſimiliter Dei virtute redibat. Cuius miraculi hæc ratio potuit eſſe, vt oſtẽderetur q̃ præcipuè tali die facies beatæ Virginis peccatoribus orãtibus intẽdebat, propter quod Græci diẽ illã ſolẽnitatem dixerũt. Deinde cõſuetudo illa ad Latinos trãſiuit quantũ ad hoc, vt in illa die ſpecialis honor beatæ Virgini exhibeat. Valde puerſi videtur eſſe q̃ nolũt in feſtiuis diebus à terreno opere vacare, q̃ potius volũt laborare in ſeruitio diaboli, quã quieſcere in ſeruitio Dei: q̃ potius eligũt ſtatũ miſeriæ, vt in ſudore vultus ſui pane veſcatur ſuo, quã ſtatũ ante peccatũ, vt ſine ſudore panẽ ſuũ comedant: potius volũt hic inchoare infernũ ſuũ, qua paradiſum. Quædã inchoatio paradiſi eſt quies ſolẽnitatũ: potius volũt laborãdo ire in infernũ, quã quieſcẽdo ire in paradiſum. Eccleſia p̃ quietẽ ſolennitatũ vadit celerius in paradiſum, quã per laborẽ ferialiũ dierũ, quod figuratũ eſt in hoc quod legitur Actu. 1. q̃ mons Oliueti erat iuxta Ieruſalẽ ſabbati habens iter, vt per montẽ Oliueti eccleſia deſignetur, quæ per quietẽ ſolennitatũ in cæleſtẽ Ieruſalem tendit. ¶ Cõtra illos qui põdus peccati in feſtis nolũt deponere, primò videtur eſſe illud, quod legitur 2. Eſdræ vltim. q̃ Neemias die ſabbati clauſit portas Ieruſalem, ne inferrent venalia, & cõminatus eſt eis, ſi ſecundo hoc facerent, quòd poneret in eos manus. Tales qui pondera peccatorum in feſtis deponere nolunti valde peruerſi ſunt: potius enim volunt portare onus diabol,

graue,quàm onus Christi. Quòd onus Christi sit leue, habetur Matt.11.Quòd onus diaboli,scilicet peccatum,sit graue,habetur ex illo verbo Psal.Sicut onus graue grauatę sunt super me.Et hoc,quod Zach.5 figuratur iniquitas per talentũ plumbi. Tales potius volunt portare onus, quod demergat eos in profundum inferni,quã onus pro quo detur eis gloria paradisi.Et cũ ipsi nec permitterent asinum suum oneratum esse vltra quod deberet,sibi ipsis in hoc nullo modo cõpatiuntur,nec in festis,nec in aliis diebus.Portitores ad collum videtur esse diaboli. Bene apparet, q̃ malũ dominũ habẽt,qui nec festis diebus permittit eos quiescere.Diabolus videtur esse dominus eorũ, de quo scriptum est Ierem.6.Crudelis est,& non miserebitur.Peccator non solũ seruus diaboli est,imò est quasi pecus ipsius.vnde super illud Mitte in eos iram indignationis suæ.dicit glo. Tantũ potest diabolus in homine malo quantũ homo in peccato suo. Item Psalmista: Contritio,& infelicitas in viis eorum, & viam pacis nõ cognouerunt.Impietas,quæ in eis est, non permittit eos quiescere.vnde Esaiæ 57. Impij quasi mare feruens, quod quiescere non potest.Et Threno.primo:Peccatum peccauit Ierusalem,propterea instabilis facta est.muscæ quæ vexauerunt Ægyptios,eos vexare videntur.vnde Gregorius: Israël sabbatum accepit in mutere: Ægyptus percutitur muscarum multitudine.Magis bestiales videntur esse tales, quàm asina Balaam, in hoc quod ipsa conquesta est de domino suo, qui iniquè agebat in eam: vt legitur Numeri 22 Ipsi autem nesciunt conqueri de domino suo diabolo,qui adeò iniquè agit in eos. Fatuus videtur esse,qui pro talibus petit requiem æternam post mortẽ eorum, cum ipsi in vita sua nunquam requiem amauerunt, præcipuè cum scriptum sit in fine Esa. Erit sabbatum ex sabbato.Ex quiete enim mentis in præsenti,sequitur requies in futuro. Et dicit dominus Matth.11. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos,& miseri fugiunt eum.Clamat autem diabolus contrarium,& miseri homines currunt ad eũ. ¶ De illis autem qui magis peccant in festis quàm in aliis diebus, notandum quòd ipsi sunt valde fatui & peruersi:in tempore sancto nõ sanctè volunt viuere,similes illis qui extra ecclesiam cauerent à peccato,& in ecclesia se omni immũditiæ exponerent.Sicut enim loco sancto deferendum est, sic & tempori sancto. Si quis in omnibus festis araret & foderet, ipse valde malus reputaretur. Quomodo ergo non multum peccant qui in diebus Dominicis fornicantur? Citius enim posset concedi q̃ aliquis in omnibus festis araret

vel

vel foderet, quàm quod semel in die Dominica fornicaretur. Nõ ideo instituit ecclesia vt in festis cessaretur à terrenis officiis quę bona sunt, vt malis intẽderetur, sed vt intẽderetur spiritualibus, quæ meliora sunt festa instituta sunt ad gratiam sanctorũ acquirendam, & ipsi eorum iram prouocant. Tempus illud quod Dei seruitio appropriatum est, diabolo dedicant: nec à peccato cupiditatis tunc cessant, vel in aliquo sibi cauent, & ebrietati, & luxuriæ, & superbiæ, & lasciuiæ, & cæteris vitiis se exponunt, amplius offendunt Deum in Dominica vna quàm per totam septimanam. Non videntur talia festa esse Dei. Iam videntur implesse dæmones in magna parte quod intendebant. Iam enim in magna parte quiescere fecerunt dies festos Dei à terra. Solẽnitates ecclesiæ iam pro magna parte similes illis factæ sunt, de quibus legitur Esaiæ 1. Solẽnitates vestras odiuit anima mea. Facta sunt mihi molesta: laboraui sustinens. & Thren. 1. Viderũt eam hostes, & deriserũt sabbata eius. ¶ Illi verò qui in festis vtilitati corporis vacant, & deliciis corporalibus, & ornatui corporum similiter valde peruersi sunt. De ancilla enim dominam faciũt, & festum, quod deberent facere Deo cæli, faciunt suo ventri. Hi sunt quorum Deus venter est: vt legitur ad Philippenses tertio: Hi non Domino Iesu Christo, sed ventri suo seruiunt. Ad Roman. decimo sexto. Contra solennitates eorum dicit Hieronymus: Valde absurdum est, honorare ventrem nimia saturitate, quem scimus Deo placuisse per ieiunium. Et Leui. 23. Sabbatũ requietionis est, affligetisq; animas vestras. ¶ Ipsi credunt, vt videtur, q̃ festa ideo instituta sint, vt refectioni vnius sacci possint vacare, & impletioni vnius vasis immundi, scilicet ventris. Ideo dominus comminatur eis miro modo, Malach. 2. Vix auderem comminationem illam dicere, nisi Spiritus sanctus eã per prophetam diceret. Sic enim legitur ibi: Dispergam super vultum vestrum stercus solennitatum vestrarum, dicit Dominus.

¶ *De inobedientia contemnentium excommunicationem, & quòd valde tremenda sit.*

SEQVITVR de inobedientia eorum qui contemnunt, quãdo ab ecclesia excommunicantur. Et notandum in primis, quòd duæ sunt species excommunicationis, scilicet maior & minor. Minor separat à sacramentis ecclesiæ: maior separat ab ingressu ecclesiæ, & à communione fidelium, & à sacramentis. & hæc dicitur anathema. ¶ Et possunt duodecim rationes ostendi quare timenda sit multum excommunicatio. ¶ Primo timenda est; quia est ictus gladij spiritualis, qui magis timendus est; quàm

materialis. De his gladiis legitur Luc. 22. Ecce duo gladij hic. Aug. etiam dicit de illo qui excommunicatur, quòd grauius ei hoc illi, quàm si gladio ferretur, si à feris deuoraretur, si in flammis exureretur. ¶ Secundo timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est vt homo valde infirmus qui nullum remedium vel medicinã potest habere: ipse enim separatus est à sacramẽtis ecclesiæ, quæ sunt quasi medicinæ. De quibus medicinis legitur Eccle. 38. Vnguentarius faciens pigmenta suauitatis & vnctiones conficiens sanitatis. ¶ Tertio verò timẽda est, quia excommunicatus est velut homo captus ab hostibus suis, omni auxilio destitutus & omni succursu, quia priuatus est à communione fidelium, nec habet partem in aliquibus bonis quæ fiunt ab ecclesia. Ipse est similis illi qui cecidit in foueã sub onere, nec habet qui subleuet, & ideo væ illi. Ecclesiastic. 4. Væ soliciquia cecíderit, non habet subleuantem se. E contrario verò dicitur Prouerbiorum 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma. ¶ Quarto timenda est, quia excommunicatus est quasi infirmus habẽs morbum infectiuum, qui à consortio hominũ eiicitur: Ideo lepra ab omnibus timetur, quia morbus contagiosus est. Et multi sunt qui dicunt, Alias infirmitates det mihi Deus quas sibi placuerit, sed à lepra me custodiat. Excommunicatio vera lepra spiritualis est. vnde per lepram Mariæ figurata est Numeri 12. Et in hoc excommunicatus deterior est cæteris peccatoribus: quia si alij peccatori loquor, vel alicui cõmunico, qualiscunque sit, ex quo non est excommunicatus, non est mihi periculum, sed in excõmunicato magnum est periculum. vnde aliqui sancti qui potius eligerent mori, quàm semel communicare cum deliberatione alicui excõmunicato & in casu non concesso. Et in veritate melius esset comedere cum porco, quàm cum excommunicato. Deterioris enim conditionis in hoc videtur esse excommunicatus, quàm infidelis. vnde 1. ad Corinth. 5. Si quis frater nominatur inter vos, & est fornicator, aut auarus, &c. cum huiusmodi nec cibum sumere. Augustinus: Eam nominationẽ intelligi voluit Apost. quæ sit in quẽquam cum sententia ordine iudiciario & integritate profertur. 1. ad Corinth. 10. sic legitur: Si quis infidelium vocat vos ad cœnam, & vultis ire, omne quod vobis appositum fuerit, manducate. ¶ Quinto timenda est excommunicatio, quia excommunicatus est quasi canis immundus, cui non licet intrare in ecclesiam. Et in veritate magis offenditur Deus, quòd ipse intrat ecclesiam Dei, quàm si vnus canis intraret. Apocal. vltim. Foris canes. & Ecclesiasti 13. Qui

commu

communicatio ſancti ad canem? ¶ Sexto timenda eſt excõmunicatio, quæ eſt quaſi membrũ abſciſſum à corpore, quod nullius valoris eſt. Quid valet manus abſciſſa à corpore? & ſicut ſuper omnia timenda eſt abſciſſio membri à corpore eius: ſic nihil magis timere debet Chriſtianus, quã ſeparari à corpore Chriſti, quod eſt eccleſia. vnde Auguſtinus ſuper Ioã. Nihil ſic debet formidare Chriſtianus, quã ſeparari à corpore Chriſti. Iam non eſt membrum eius, iam non vegetatur ſpiritu eius. ¶ Septimo timenda eſt excommunicatio, quia homo excommunicatus ſimilis eſt palmiti abſciſſo à vite, qui minoris valoris eſt, quã cæteri rami poſtquam abſciſſus eſt, cum valde vtilis ſit, cũ viti adhęret. Abſciſſus valet ad hoc vt in ignem ponatur: ex aliis ramis multa vtilia fieri poſſunt, ſed non ſic ex palmite. vnde Ezechie. 15. Fili hominis, quid fiet de ligno vitis ex omnibus lignis nemorum, quæ ſunt inter ligna ſyluarũ? Nunquid tolletur de ea lignum vt fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, vt dependeat in eo quodcũque vas? ecce igni datum eſt in eſcam. & Ioã. decimoquinto: Sicut palmes non poteſt facere fructum à ſemetipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me manſeritis. ¶ Octauo timenda eſt excommunicatio, quia ille, qui excommunicatur, ſatanæ traditur. Sicut eccleſia hæreticos conuictos relinquit ſeculari poteſtati: ita illos qui excommunicantur, poteſtati ſatanæ tradit. Vnde Auguſtinus: Omnis Chriſtianus, qui à ſacerdote excommunicatur, ſatanæ traditur. Quomodo? quia extra eccleſiam diabolus, ſicut in eccleſia Chriſtus. Ac per hoc diabolo traditur, quia ab eccleſiaſtica communione remouetur. & Apoſtolus 1. ad Corinthios 5. Ego quidem abſens corpore præſens autem ſpiritu, iam iudicaui vt præſens eum, qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere huiuſmodi ſatanæ. & loquebatur de Corinthio fornicatore, qui erat excommunicandus. ¶ Nono timenda eſt excommunicatio, quia excommunicatus eſt ſicuti infidelis. Vnde Matthæi decimooctauo dicit Dominus de excommunicando: Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus. ¶ Decimo timẽda eſt excommunicatio, quia excommunicatus videtur eſſe deterior quàm gentilis: eſt enim quaſi apoſtata à Chriſtiana religione. vnde communiter dicuntur excommunicati eſſe extra legem & extra Chriſtianitatem. & ſicut deterioris cõditionis eſt qui ab aliqua religione apoſtatauerit, quàm ille qui nunquam in aliqua religione fuit, & ille qui degradatus eſt ab ordinibus ſuſceptis, deterioris videtur eſſe conditionis, quàm qui nũ-

quam ordines ſuſcepit: ita qui extra Chriſtianitatem poſitus propter culpam ſuam, deterioris conditionis eſt, quàm qui non quam Chriſtianus fuit. vnde ſuper illud, Sit tibi ſicut ethnicus publicanus. dicit gloſſa: Deteſtabilior eſt, qui ſub nomine Chriſtianis agit opera infidelium, quàm apertè infidelis. Iudæus aliquam legem habet, licet nõ ſibi ſufficientem. Gentilis etiam aliquam legem habet, ſaltem naturalem: ſed excommunicatus nullam videtur habere, quum ille extra legem Chriſtianorũ dicatur eſſe, & non ſit Iudæus vel gentilis. Inutilis etiam videtur eſſe quoad Deum, & quo ad mũdum. Homo enim apoſtata vir inutilis, vt legitur Prouerbio. 5. ¶ Vndecimo timenda eſt, quia illo peccato diabolus multos lucratur. vnde quidam diabolus loquens in quodam dæmoniaco poſt multas adiurationes cuiuſdam boni viri, dixit ei, quòd hoc erat peccatum quo plures lucrabatur. Vnus enim excõmunicatus vna die quãdoque facit peccare tum perſonas, dum facit eas cõmunicare ſibi. ¶ Duodecimo mẽda eſt excõmunicatio, quia valde damnoſa eſt: auferens homini partem ſuam de omnibus miſſis & aliis bonis quæ fiunt in eccleſia Dei, quòd non eſt paruum damnum. Quis enim ſufficeret æſtimare valorem vnius miſſæ? Et hæc quæ dicta ſunt de maiori excommunicatione intelligenda ſunt.

¶ *De inobedientia contemnentium minorem excommunicationem.*

SEQVITVR de peccato eorũ, qui contemnunt minorem excommunicationẽ, & ideo non timent communicare excommunicatis, licet communicando minorẽ excommunicationem incurrant. ¶ Et notandũ quòd ille qui communicat cũ excommunicato, peccat in ſe, & in eũ cui communicat, & in illum propter cuius iniuria excommunicatio lata eſt, & in matrem ſuã eccleſiã, & in patrẽ ſpiritualẽ qui fert ſententiam, & etiam in patrẽ eccleſiæ. In ſe peccat, quia nõ cauet ſibi ab eo qui habet morbum contagioſum: in quo videtur minus ſe amare quàm porcum ſuum. Porcus enim ſuus bene caueret ab alio porco qui morbum contagioſum haberet. In eum etiã cui communicat peccat, quia ipſe ſit infirmus ad mortem, ipſe aufert ei remediũ, & ſalutem efficax reddit, dum confuſionem ipſius minuit, per quam corrigi debuit. Eccleſiaſtic. 4 Eſt confuſio adducens gloriam. Dauid: Imple facies eorum ignominia, &c. Et Micheæ 4. Nunc dieris de ciuitate, & venies in Babylonẽ, ibique liberaberis. peccat etiam in eũ, pro cuius iniuria excommunicatio lata eſt, qui aufert ei rem ſuam. Peccat etiam in eccleſiã, quam malo exem-

lo corrumpit,& cuius societati præponit societatẽ eorum, qui sunt vt leprosi,imò sicut canes & porci.Peccat etiam in patrem spiritualem,cuius sententiam contemnit.Peccat etiã in Deum, quem in ministro suo spernit.Luc.10.Qui vos spernit, me spernit.Ipse potius amat priuari mẽsa Dei,id est altari,quàm mẽsa excommunicati:& potius amat societatem diaboli,quàm filio ciũ Dei.Ideo merito in inferno socius erit diaboli. Quidã ait in Vitis patrum:Qui non vult ecclesiæ ianuã humiliatus ingredi, necesse habet in ianuam inferni non sponte damnatus intrudi.

¶ *De peccato indiscretè præcipientium.*

SEQVITVR de peccato indiscretè præcipientium. ¶Et notandum est,ꝙ multis modis indiscretè præcipit,vel cũ superbe præcipit,iuxta illud Ezech.34. Quod perierat non quæsistis, & cum austeritate imperabatis eis,& cum potẽtia.Sen. Remissius imperanti melius paretur. Natura contumax est animus humanus,& in contrarium atque arduum nitẽs, facilius sequitur, quàm ducatur. ¶ Item indiscretè præcipit, qui nimia vel nimis grauia præcipit.Matthęi vicesimotertio:Alligant onera grauia & importabilia,& imponunt in humeros hominũ,&c.Actuum 15.Quid tentatis Deum, iugum imponere super ceruices discipulorum, quod nec nos neque patres nostri portare potuimus? ¶Item indiscretè præcipit, qui præcipiendo sensum suũ sequitur,sicut illi quibus dominus dicit Matt.15.Irritum fecistis mãdatum Dei propter traditiones vestras,& postea:Sine causa colunt me,docentes doctrinas & mandata hominũ.¶ Idem indiscretè præcipit,qui non beneplacitum Dei, nec vtilitatem subditorum,sed propriam vtilitatem præcipiendo quærit.¶ Et notandum, ꝙ prælatus in præcipiendo deberet esse minister Dei, & deferre mandatum eius ad subditos, & mandando deberet Deo seruire in subditis. vnde Augustinus in libro de moribus ecclesiæ,vbi ostendit omnem virtutem esse amorem Dei, dicit ꝙ iustitia est amor soli amato seruiens,& ideo rectè imperans.

¶ *Sex quæ debent prohibere prælatos à multitudine præceptorum.*

SEX vero sunt quæ deberent prælatos cohibere à multitudine præceptorum.¶ Primum est hoc,ꝙ primis parentibus legun tur duo præcepta fuisse facta, Genesis 2. Ex omni ligno paradisi comedes: de ligno autem scientiæ boni & mali ne comedas,& alterum eorum transgressi sunt. ¶ Secundum est hoc,ꝙ nitimur in vetitum semper,cupimúsq; negatum. Sicut impetus aquæ crescit obice inuento,sic desiderium crescit illis, qui non habent gratiam, propter prohibitionem. De nullo alio fructu paradisi

paradisi legũtur primi parentes comediſſe, niſi de fructu vetiti. Vnde ad Rom. 7. Sine lege peccatum mortuum fuerat, & ſubditur paulò pòſt: Sed cũ veniſſet mandatum, peccatum reuixit eiuſdem 5 Lex ſubintrauit, vt abundaret delictum. ¶ Tertiũ est hoc, q̃ prælati potius deberent onera ſubditorũ portare quã grauare. vnde Ber. loquens prælatis: Quid iugum veſtrum leue eos aggrauatis, quorũ onera potius portare deberetis? & alibi gum 2. dicit Eliſeus ad Eliam: Pater mi, currus Iſraël & auriga eius. Prælatus debet eſſe vt auriga, vt ſubditos regat, & curru vt onera portet. ¶ Quartum eſt hoc, q̃ qui nimis emungit, elicit ſanguinem: vt legitur Prouerbiorum 30. Prælati debent esse vt matres, lac dulcis doctrinæ ſubditis propinando: ſed aliqui hodie pro lacte propinant ſanguinem peccati. ¶ Quintum est exemplum Chriſti dicentis Matthęi 11. Iugum meum ſuaue & onus meum leue. Ipſe etiam legem nouam dedit Matth. non imperando, ſed dulcedine pręmij ad legis attrahẽdo amorem. Beati, inquit, pauperes ſpiritu, quoniam ipſorũ eſt regnum cælorum. ¶ Sextum eſt, quòd prælati adiutores debent esse ſalutis. Qui autem multa præcipiunt, potius ſalutem impedit. ¶ Et notandum quòd valde impij ſunt tales prælati. Ipſi enim iugulant filios proprios: quot enim præcepta eis faciunt, tot laqueos ponunt. Vnde accidit quòd quem non ſtrangulat vnus laqueus, alius ſtrangulat: & quem non capit diabolus ſaltem vno, capit alio. Ipſi occaſiones mortis ponunt iuxta filios ſuos qui quaſi phrenetici ſunt, quum deberent eos elongare ab eo. Ex morſu pomi venenati ſunt homines quaſi phrenetici, nisi per gratiam Dei ſanati ſint, & ideo noxia appetunt. Tales etiam prælati adeò arctant viam paradiſi, quòd quando aliquis vult pedem ponere in via, ipſe ponit extra viam. Ipſi etiam pueros vnius diei conualeſcentes à magna infirmitate ita onerant quaſi eſſent fortes & ſani. Paruuli vnius diei ſunt, qui ad penitentiam veniunt. Ipſi etiam conualeſcunt à magna infirmitate. Nullus tyrannus tot iniungit ſub pœna mortis temporali quot ipſi iniungunt ſub pœna mortis æternæ.

¶ *Contra nimietatem præceptorum in clauſtro.*

Specialiter verò reprehẽſibilis eſt nimietas præceptorum in clauſtris. Hoc eſt vnum illorũ trium, quæ ſolent religionem deſtruere. Argumentũ habemus de hoc Geneſis 2. in prima religione quæ fuit in paradiſo terreſtri, in qua duo præcepta data fuerant, & contra vnum eorum factũ eſt. ¶ Secundũ eſt ſingularitas, de qua exemplũ habemus Eſaiæ 14. De religione ſuper-

qua Lucifer hoc peccato eiectus est: Sedebo, inquit, in monte testamenti, &c. Alij ministrabant: iuxta illud: Millia millium ministrabant ei, &c. ¶ Tertium est, amor temporalium: de quo habemus exemplum Act. 5. de Anania & Saphira, qui de abbatia Petri occasione temporalium perierunt. Sicut claustrales cauent ab aliis occasionibus peccandi, sicut à multiloquio, in quo non deerit peccatū, vt legitur Pro. 10. & à iuramēto, ex quo sequitur frequenter periurium: sic deberent cauere à nimietate præceptorum, ex qua frequenter sequitur transgressio.

¶ *Contra nimis facilè excommunicantes.*

SEQVITVR de peccato eorum, qui nimis de facili excommunicant. A quo peccato deberēt cohibere specialiter ista quatuor, scilicet excommunicatio, quæ est abscissio membri à corpore ecclesiæ. Vnde omnia alia remedia deberent adhiberi antequam excommunicatio fieret, sicut membro infirmo adhibentur primo multa remedia, & si valere non possunt remedia, rescinditur, ne pars vna corrumpatur. ¶ Secundum est nobilitas corporis, à quo per excommunicationem membrū rescinditur. Corpus enim illud corpus Christi est mysticum, scilicet ecclesia. Si rex Franciæ haberet infirmitatē in membro, non de facili abscinderetur membrū illud. Cum quanta igitur cautela abscindendum est membrum de corpore Christi? Totum corpus ecclesiæ cōtremiscere deberet, quando vnū membrū deberet inde abscindi: sicut accidit in corpore humano, quod totū corpus cōtremiscit, si vnum membrū sit amputandum. ¶ Tertium verò hoc est, ꝙ quando aliquis excōmunicatur, ipso gladio quo percutitur, Satanæ traditur, sine consilio & auxilio relinquitur, vt prius ostensum est. Non debet autem parua causa esse, pro qua mater filium gladio percutit, lupis infernalibus exponit, & infirmum ad mortem sine consilio & auxilio relinquit. ¶ Quartum verò est hoc, ꝙ frequentius excommunicationem nō sequitur vtilitas, quam solebat cōsequi. Excōmunicatio enim ad hoc solebat fieri, vt illi qui excōmunicabantur corriperentur, ne populus exemplo eorum corrumperetur: hodie autem contrariū accidit, & frequenter qui excommunicantur excōmunicationem contemnunt, & ad peccata fræna relaxat. Alij etiam corrūpuntur, quia communicant eis. Vnde remedium versum est in venenum. Ideo rarò essent faciendæ excommunicationes, præcipuè generales, & rarò essent cōstituendi canones latæ sentētiæ.

¶ *De sententia iusta vel iniusta.*

ET notandū ꝙ ad hoc ꝙ sententia sit iusta, requiruntur tria, scilicet

scilicet q̃ fiat ex certa causa sufficiẽte,& zelo iustitiæ,& ordine iuris obseruato. Deficiente verò aliquo istorũ iniusta est, nec ligat ex quo lata est ab illo iudice,q̃ habet super hoc iurisdictionẽ canonicã. Et reseruãda est ab ecclesia militãte. Fallit tamen in duobus casibus. Vn⁹ est,quãdo lata est sentẽtia post legitimã appellationẽ: alius est,q̃ cõtinet intolerabilẽ errorẽ. Intolerabilẽ errorẽ intelligo,cùm sic dixit excõmunicãs: Excõmunicatus es quia credis in Deũ,quia nõ fornicaris,quia obediens es præpositis tuis,& similia. Excõmunicatus verò iniustè, sustinere debet patienter,& humiliter excommunicationẽ,& præsentare se excommunicatori offerens canonicã satisfactionem si in aliquo obedit,& sic instanter postulare absolutionẽ,si sic fecerit, erit ei meritũ. Vñ Aug. Qui iustus est,& iniustè maledicetur,præmium illi redditur. Itẽ Aug. Aliud est sella terrena, aliud est tribunal cæleste: ab inferiori accipit sententiam,à superiori coronam.

De peccato vanæ gloriæ. CAP. XXXIX.

SEquitur de peccato vanę gloriæ,de quo hoc modo agemus. ¶ Primo ponemus ea quæ possũt valere ad detestationẽ huius peccati. Secũdo ponem⁹ diuisionẽ vanæ gloriæ. Tertio vera remedia cõtra illud peccatũ. Est aũt vana gloria secũdũ Aug. iudiciũ hominũ de aliquo bene opinantiũ. secũdum Tullium vana gloria est magni dicti vel facti frequens fama cum laude.

¶ *De his quæ faciunt ad detestationem huius peccati.*

AD detestationẽ verò huius peccati possunt valere verba sacræ scripturæ,quę illud dissuadent,vt est illud Prou.27. Ne gloriaris in crastinum. Et illud Hiero. Non quæras gloriam,& non dolebis cum inglorius fueris. Qui laudẽ non appetit, contumelias non sentit. ¶ Secundo verò possunt valere ad hoc exempla. Inter quæ præcipuum est exemplũ Christi. Exemplũ vanæ gloriæ vitandæ dat Christus Matt.10. vbi duobus cæcis,quibus oculos aperuerat,dixit: Videte ne quis sciat.& Matt 8. dixit leproso curato : Vide nemini dixeris. Et eiusdem 14. vbi miraculo facto de quinque panibus & duobus piscibus , cõpulit discipulos statim ascendere nauiculã,ne vanam gloriam haberent de aliquibus quæ audierant de miraculo illo.& Lucæ 10. vbi reprehendit discipulos suos,qui gloriabantur de miraculis factis. Videbam inquit,satanã sicut fulgur de cælo cadentem.& Ioan.8 Ego gloriam meã non quæro,&c. Multi etiam antiqui patres fanos simulauerunt,vt cauere sibi possent à vana gloria. Vnde cũ quidam senex in spelunca sua requiescẽs rogaretur multis precibus à quodam seculari sibi ministrante, vt veniret orationẽ fa-

rus super filium suum defunctum,& dum ille iret ad funus, occurrunt ei multi cum lãpadibus suis in occursum eius,quia sanctus homo erat,& quum videret senex,simulauit se stultũ , expolians se vestimentis mittens ea in flumine, & stans nudus lauabat ea.Secularis autem qui ministrabat seni,erubuit,dicẽs populo:Reuertimini,senex noster perdidit sensum suum:& veniẽs ad senẽ quæsiuit quare hoc fecisset,quia omnes dicerẽt,Dæmonium habet senex. Cui respõdit senex:Et ego volebã hoc audire.¶ Tertio potest valere ad detestationem huius peccati vanitas,quæ in ea est.Tantæ autẽ vanitatis est peccatũ istud,ꝙ licet omnia,quæ sub sole sunt,vanitas sint , tamen vana gloria quasi vanissima,hoc nomen sibi appropriauit. Potest autẽ dici vana gloria,& quia valet nihilũ,& quia vadit ad nihilũ.Nihilum valet,quia nec corpori,nec animæ valet , imò plurimũ animæ nocet.Naturale autẽ est,ꝙ apprehẽdens in re apprehensa delectetur,& nõ econuerso:vt visus delectatur in viridi colore , & non color viridis delectatur ex eo ꝙ videtur:sic videtur ꝙ aliquis nõ debeat delectari ex eo ꝙ creditur talis vel talis , sed potius illi qui vident eum bonum , debent in eo delectari. Præterea quæ vtilitas est chimæræ,ex eo ꝙ est in opinione hominũ? Vel mõtibus aureis,ex hoc ꝙ finguntur vel imiginãtur ex hominibus? Sic nulla vtilitas videtur esse homini ex hoc quòd magnus est in opinione hominũ. Qui autem appetit ꝙ sit magnus vel bonus in opinione hominum,appetit,vt videtur,quòd habeat tale esse,quale habet chimæra.Ad nihilũ etiã vadit vana gloria.Citò enim fit ignominia superbi gloria,vt dicit Sene.Sicut potest apparere in domino Iesu Christo,qui in tanta gloria in Ramis palmarum in Ierusalem susceptus est,& pòst ab eodem populo in eodem loco & in eodẽ tempore paucissimis diebus interpositis,crucifixus est. vnde dicit Bern. Vbi prius dictum fuerat ei: Benedictus qui venit in nomine domini. dictũ est postea:Tolle,tolle, crucifige eum : & qui prius vocatus fuerat Rex Israël, postea audiuit:Non habemus regem,nisi Cæsarem.Et cui prius vestimenta prosternebantur aliena, suis postea spoliatus est. ¶ Quarto potest valere ad detestationem huius peccati fatuitas magna,quæ est in ea:quã fatuitatẽ insinuat dominus Matt. 25. vbi per fatuas virgines amatores vanæ gloriæ intelligũtur.

¶ *De octo vanitatibus quæ sunt in vanè glorioſis.*

Et possũt octo fatuitates assignari quæ inueniũtur in eo qui amat vanã gloriã.¶ Prima est,ꝙ ipse permittit sibi illudi vilius, quã illuderetur alicui cæco.Dicit em̃ diabol⁹ ei:Aperi os tuũ,& ego

ego implebo illud,& imponit ei diabolus,quũ os desiderij aperuerit,vanã gloriã,quæ nihil est,iuxta illud verbũ Domini Luc. 8.Si ego gloriã meam quæro,gloria mea nihil est,& fatuus credit os desiderij sui posse impleri.¶ Secunda fatuitas est,q̃ vanã gloriam quæ est ad instar puncti, gloriæ æternæ præponit, vnde Gregorius:Stultum est inde transitoria quærere, vnde aeterna possumus habere.¶ Tertia fatuitas est,q̃ ipse ponit thesaurũ suum in arca sine claue & sine sera,quũ possit eam ponere in arca securissima, scilicet in arca conscientiæ. Bern.Fidelissimus timet custos,non tutum arbitratur labiis hominum commitere gloriam suam, arcæ sine claue & sine sera, nullæque omnino clausuræ nocere volenti. Non tutum planè, sed stultum est ibi thesaurum tuum recondere,vbi non valeas resumere cum volueris.Si ponis in os meum, non in tua, sed in mea potestate, cùm vtique pro meo libitu vel te laudare possim, vel derogare tibi. Sanum vas & inconcussum est conscientia, ad seruandis secretis idoneum, nullis patens insidiis, nulli violentiæ cedens,nullo quippe oculo vel manui accessibilis, exceptis duntaxat spiritui, qui scrutatur etiam profunda Dei: quicquid ibi reposuero, securus sum, quia non perdam, seruabit vsque defuncto restituet. Nam quocunque vado, ipsa mecum pergit facit, secum ferens depositum quod seruandum acceperat: vbiuo adest,mortuum sequitur vbique gloria,vel confusio inseparabilis pro qualitate depositi.¶ Quarta fatuitas est, quòd pretio illo quo potest emere regnũ æternum,emit infernale patibulum.¶ Quinta fatuitas est,quòd ipsa non curat qualis sit,sed qualis dicatur. Chrysostom. Hypocrita, vt quid non vis esse laudabilis,qui vis vt lauderis? q̃ si formosum est apparere, formosius est esse.¶ Sexta fatuitas est,quòd ipse carè emit quod nihil scit valere,scilicet quòd homines ferunt bonum testimonium illud à Deo,qui est eius iudex,non recipi.Bernard.Vt quid alieno vel meiipsius testimonio cõtentus sum,cuius nec virupeti reprobus,nec laude dignus inueniar?si ante tribunal vestrum adducendus astarem,merito de laude vestra gloriarer: nunc autem cum solius Christi iudicio sim præsentandus,quantæ insaniæ mei vel alterius iudicio gloriari?sicut dicitur 1.Ioan.5.Tres sunt qui dant testimoniũ in cælo,Pater,Verbum,& Spiritussanctus & horũ testimonio stabitur in omnibus.¶ Septima fatuitas est, quòd ipsi volunt se regere secundum verba eorum quos sciunt fatuos esse,scilicet histrionum & aliarum vilium personarum.¶ Octaua fatuitas est,q̃ amator vanæ gloriæ rem istam amat

quã

quàm melius posset habere si non amaret: quiâ secundum verbum philosophi, hoc solum habet vana gloria, quod se appetentes fugit, & se fugientes appetit.

¶ *Quomodo hoc peccatum sit contumelioſum Deo, & nocuum proprio ſubiecto.*

QVINTO potest valere ad detestationē huius vitij, si ostēdatur quàm cōtumelioſum ſit illud peccatū Deo, & quàm nociuū homini. Amator enim vanæ gloriæ cōtēpto Deo, creaturam deificat, & ſe facit principiū, dū de operib⁹ factis gloriatur, quaſi à ſe ea habuerit: & proximū ſuū finē cōſtituit, dū omnia opera ſua facit vt videatur ab hominib⁹: & ſic idololatrat, cùm creaturā alpha & ω cōſtituat. Ioā. 5. Quomodo poteſtis in Deo credere, qui gloriā abinuicē quæritis, & gloriā quæ à Deo ſolo eſt, nō vultis? Amator vanæ gloriæ de ribaldo vno iudicē ſuum facit, & gloriā quæ ab eo eſt, gloriæ Dei præponit: quod non eſt ſine magna contumelia Dei. Amator etiam vanæ gloriæ ipſum puluerē vanæ gloriæ Deo præponit. Nocet autē hoc peccatum homini, quia aufert ei bona tēporalia & ſpiritualia. De tēporalibus autē patet, quū quotidie multi expēdant ſua propter vanā gloriā: quādoq; etiā corpora ſua propter hoc exponūt morti in bellis. Spiritualia etiā bona aufert. Licet enim amator vanę gloriæ habeat ſimilitudinē bonorū, tamen non habet vera bona. Sapiens. Apud ſapientes ſunt honeſta, apud vero vulgus ſimulachra rerum honeſtarū. Quidā ſenex in Vitis patrū: Sicut fieri nō poteſt vt herba ſimul naſcatur & ſemen, ita impoſſibile eſt vt laudē, & gloriā ſeculariū habēres ſimul & fructū habeamus cæleſtē. Bonū etiā in mala cōuertit & in ſeruitute magna hominē ponit. Eſt enim ſeruus amator vanæ gloriæ omniū illorū quorū iudicia timet, ſecundū illud Apoſt. 1. Cor. 4. Qui me iudicat, Dominus eſt, In poteſtate etiam eſt hiſtrionum. Fingūt enim eum talem, qualem volunt: quandoque enim adnihilant eum, quandoq; magnificant: ſeruus etiam eſt eorundem, ita vt det eis cēſum: veteres veſtes ſuper ſe, vt redimat ſe ab eis. Membra etiam Dei, id eſt, pauperes, ſpoliat, vt tales qui ſunt membra diaboli, induat. Ponit etiam hoc peccatum hominem in magna inſtabilitate. Bernard. Qui conſcientias ſuas in alienis linguis poſuerunt, modo parui, modo magni, modo nulli videntur, prout linguis hominum eos laudare vel vituperare placuerit. Ipſi iuxta verbum Pſalm. Aſcendunt vſque ad cælum, & deſcendunt vſque ad abyſſos. Ipſi decidunt frequenter à cogitationibus ſuis, & frequenter faciunt talem ſaltum ad

qualem voluerũt Iudæi cogere Christũ.Luc.4. Ipsi sunt qui galli in turribus ecclesiarum positi,& ad omnem ventum mouentur.Eccles.5.Non te ventiles in omnem ventum. Ipsi sunt arundo vento agitata.Ipsi sunt paleæ:iuxta illud Iob 21. Erunt sicut paleæ ante faciẽ vẽti. Et Aug.Adhibe oris iudiciũ,& sentiquid palea,quid granũ.Istud vitium magnas vires habet, Aug. Quas vires nocendi habet vana gloria,nõ sentit,nisi qui bellei indixerit. Quod etsi cuiquã facile est laudem non appetere cum negatur,difficile est tamẽ ea non delectari , dum offertur. Greg.aliquantulum facile est humanam laudem non appetere,difficillimũ oblatam respuere. Vana gloria illos vincit qui cætera vitia vincunt.Hierony. Difficilius arrogantia carentur quàm auro,vel argento,& gemmis. Interdum enim his abiectis glorioſis tumemus sordibus.Aug.Sunt qui de cõtẽptu mundanis gloriæ vanius gloriantur.Amator enim vanæ gloriæ maledictus est.Maledictus enim est,qui partem suam facit deteriorem,quod facit,cum vanam gloriam præ cæteris rebus eligit. Vana gloria est deterior cæteris possessionibus.Et quia brevis: vnde Iob 20.Gaudiũ hypocritæ adinstar puncti : & quia multos dominos habet homo de possessione illa. Vnde ab vno auferetur,quum aliis conceditur:& ideo nũquam pacificè possidetur.Quãdo enim quis ab vno laudatur,ipse vituperatur à multis.Præterea nihil prodest ista possessio, & vltra modum constat:nec solũ perditur, imo etiã perdit posse florẽ suũ. Osee. Gloriam eorum in ignominiam cõuertam.Et Apoc.18. Quantum glorificauit se & in deliciis fuit,tantum date ei tormentum & luctum.Hoc vitium post alia remanet. Vnde in libro Prosperi:Quum omnia vitia superauerit homo,manet periculum, si mens bene sibi cõscia potius in se,quàm in Domino gloriet. Vitium illud inuadit res sacras , quum alia vitia eas fugiant. Committitur etiam hoc peccatum in ecclesia in seruitio domino,& meliores in ecclesia nititur maculare, scilicet religiosos succumbere etiam facit viros religiosos spirituales in bello spirituali,sicut humilitas facit triumphare. Sicut enim Dominus virtutem tribuit ei,qui de victoria dat ei gloriam:sic vires subministrat ei,qui furatur ei gloriam.

¶ *De diuersis ,quibus vana gloria comparatur.*

VLTIMO possunt valere ad detestationem huius peccati figuræ,quibus hoc peccatũ figuratur in sacra scriptura. Notandum ergo ꝙ vana gloria quãdoq; puluis vocatur. Hic est pulvis qui adhæsit pedibus discipulorum,vt legitur Matt.10. Iste aute

autem puluis vocatur, vt ostẽdatur, ꝙ sicuti puluis minima pars terræ est: sic vana gloria minimũ est inter tẽporalia bona. Et sicut puluis oculum corporis incidens grauat vel cæcat: sic vana gloria oculum intentionis. Vocatur etiã vana gloria ventus, vt insinuetur fatuos esse, qui eam esuriunt, ventus enim hominem inflando ei nocet, potius quam prosit. Osee 12. Ephraim pascit ventum. Iere. 22. Omnes pastores eius pascet ventus. Ventus iste videtur esse lenis, tamen transfert montes à regno Dei, ad regnum diaboli: viros scilicet spirituales, qui dicuntur montes. Vnde, Leuaui oculos meos in mõtes. Ventus iste magnas naues submergit in mari huius mũdi. Ventus iste valde timẽdus est. Ducit enim in infernum, quasi imperceptibiliter eos qui vidẽtur ire in paradisum. Vana gloria etiam vocatur oleũ. Matt. 25. vbi dicitur: Quinque fatuæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleũ secum. In suauitate enim similis est oleo: in veritate autem gladius est insensibiliter hominẽ occidens. Vocatur etiã flos, in hoc ꝙ citò arescit. Esa. 28. Erit flos decidens gloriæ exultationis. Vocatur etiam vipera. Act. 28. vbi legitur, ꝙ vipera manui Pauli adhæsit: vt ostendatur, ꝙ sicut vipera si manui adhæserit, citò excutitur: sic vana gloria si se immisceat bono operi, cito excutienda est. ¶ Figuratur etiam vana gloria per vxorem, quam Dominus ipse sibi solam retinuerat: vt legitur Genes. 39. vt ostendatur, ꝙ Dominus de operibus nostris vult gloriam habere, sed vtilitatem eorum nobis relinquit. Qui autem partẽ Dei sibi vsurpat, scilicet gloriam, meritò partem suam amittet, scilicet vtilitatem vel mercedem æternam. ¶ Figuratur etiã vana gloria Matth. 14. per saltatricem, quæ caput Ioannis fecit amputari. Vnde posset multum timere ille, qui hãc saltatricem videt ante se, præcipuè si cogitet quot millibus hominum caput amputari fecit, non caput asininũ, neque caput sui corporis, sed caput nobilissimũ, quod est Christus, amputat. Ideo specialiter timendum est vitium istud, quia insidiatur oculo spirituali, scilicet intentioni, qui oculus si nequam fuerit, totum corpus cæcum erit, id est, tota congeries operum, Matt. 6.

¶ *De diuisione vanæ gloriæ.*

SEQVITVR de diuisione vanæ gloriæ. Notãdũ ergo ꝙ gloria primo diuiditur in vanã & verã gloriã. Vera vero diuiditur in verã simpliciter, & veriorẽ, & verissimã. Vera gloria est simpliciter bonũ testimoniũ cõscientiæ, quãdo scilicet aliquis nullius peccati conscius sibi est. Vnde Apost. 2. ad Corint. Gloria nostra hæc est, testimoniũ conscientiæ nostræ. Verior vero gloria est,

quando dulcedo Spiritus ſancti manifeſtè ſentitur: quãdo ſcil cet Spiritus ſanctus dat teſtimonium ſpiritui noſtro q̃ filij De ſumus. Veriſſima eſt gloria æterna. ¶ Vana vero gloria diui tur in gloriam diabolicam & humanam. ¶ Diabolica eſt, qua do aliquis gloriatur de malitia. Vnde Dauid: Quid gloriaris malitia, &c. Poëta: Gloria peccati nulla petenda ſui eſt. ¶ Hu mana vero diuiditur in carnalem & ſpiritualem. Carnalis e gloria mundanorum, quæ eſt in decore veſtium, & huiuſmo di. Spiritualis verò eſt, vt gloria hypocritarum.

¶ De his quæ valent ad deteſtationem gloriæ carnalis.

NOTANDVM verò eſt, q̃ carnalis gloria cõparatur lumi quod de nocte videtur, in die verò non, ſicut quidam vermes qui dicũtur noctilucæ, & ſquamæ piſciũ, & ligna putrida: ſic q̃ parẽt diuites huius ſeculi, nunc lucidi & clari, dũ nox eſt ign rãtiæ & culpę: in futuro vero tenebroſi erũt, quãdo erit dies magnus, ſcilicet in die iudicij. Cõparatur etiã gloria illa hir dini, quæ auis picturata eſt, & velociter volat. Velociter e tranſit mũdi huius gloria, & depicta eſſe videtur. Vnde To dicitur q̃ de nido hirũdinum calida ſtercora ceciderũt, quę Ta biã excæcauerũt. Quod verbũ expoſitũ eſt in tractatu de Au ritia in apoſtolo, in quo auaritia diuerſis infirmitatibus q̃ ratur. ¶ Gloria etiã carnalis eſt velut puluis calẽs oculos ho nũ excæcãs. Eſt etiã flos, q̃ à pueris hui⁹ mũdi, vel potius à p rilib⁹ colligitur. De hoc flore legitur Ier. 48. Date flores Moa quia florẽs egredietur, &c. Eſa. 40. Omnis caro fœnũ, & om gloria eius quaſi flos agri. Gloria iſta verè inſpiciẽti ignomi eſt. Vnde 1. Machab. 2. Gloria hominis, ſtercus & vermis: hod extollitur, & cras nõ inuenietur. Gloria peccatoris eſt caro e quæ eſt ſtercus, id eſt, ſaccus ſtercorum: & vermis, id eſt, e vermiũ: licet vana gloria ab omnib⁹ hominibus ſit timẽda, ſ cipuè tamẽ clauſtralib⁹ contẽnenda eſt. Hieron. Prima vir monachi eſt, iudicia hominũ contẽnere. Non ſolum nõ debe lætari vel gloriari clauſtralis cum laudatur, imò deberet t bari. Vnde beata Virgo cum dixiſſet eam angelus gratia p nam, & benedictam in mulieribus, turbata eſt in eius ſermo

¶ De octo remediis contra vanam gloriam.

SEQVITVR de remediis contra hoc peccatũ, & octo ſ remedia cõtra ipſum. ¶ Primũ eſt abſconſio. Vnde Eſa. 32. E vir ſicut qui abſcõditur à vento, & celat ſe à tempeſtate. Et Vitis patrũ. Sicut theſaurus manifeſtus citò minuitur, ita tus quęlibet deperit publicata. Nam ſicut cera à facie ignis

uitur,ita & anima per laudē dissoluta, ab intentione sua perit. Hoc remediū figuratū est Exod.4.in manu Moysi quæ leprosa erat,& cū missa esset in sinū eius,facta est sana. Gregor. Ille debet publicare bonū quod agit qui perfecta humilitate fundatur,& nulla elatione contingitur. ¶ Secundum remedium est demissio:scilicet vt homo descendat ad propriam infirmitatē. Sicut faciunt equitantes quando nimius ventus flat, & transeunt per pontē, qui descēdunt ne ventus eis noceat:sic qui laudatur,recurrere debet ad infirmitatem suam, & videbit se falso laudari:& sic potius erubescat,quàm glorietur. Boëtius: Qui falso prædicantur,necesse est,vt suis laudibus erubescāt. In Vitis patrū,quidam frater requisiuit abbatem Peremenem,si melius est remotus, quàm cùm aliis manere: Respondit Abbas: Homo si seipsum reprehendat, vbique potest consistere:si autē se magnificat,nusquam stat. ¶ Tertium remedium est, consideratio ignis infernalis,vel purgatorij. Hoc remediū insinuatur nobis Actu.28. vbi Paulus viperam manui adhærentē excussit in ignem:quod spiritualiter fit, quando consideratione pœnæ quā vana gloria punietur, homo vanam gloriam à se abiicit. ¶ Quartum remedium est, consideratio gloriæ æternæ: quia secundum Gregor. vilescunt temporalia, dum considerantur æterna. Et spiritualiter vilescit vana gloria,si consideretur gloria vera. ¶ Quintum remedium est, consideratio vilitatis vanæ gloriæ:quod patet ex hoc q̄ venalis est: quod notatur Matth. 25.vbi dicitur: Ne fortè non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes,&c. Testimonium venale repellendum est. Apparet etiam vilitas vanæ gloriæ ex vilitate personarum, apud quas habetur. A vilibus etiam personis quomodo potest quis habere gloriam,nisi vilem? Præterea odiunt bonum, & diligūt malum. Et propter hoc testimonium eorum repellendum est, & de bono,& de malo. De altero ratione amoris,de reliquo ratione odij. Amor autem vel odium veritatis nescit iudicium, secundum Bernard. ¶ Sextum remedium est,consideratio magnæ infidelitatis quæ est in hoc peccato. Valde enim infidelis est, qui Deo aufert partem suam quam in bonis suis sibi retinuit. Bene deberet homini sufficere pars illa quam Dominus ei concessit,cum Domini sint omnia. Exemplum fidelitatis habemus 2.Regum 12.de Ioab principe militiæ, qui sic scripsit ad Dauid: Dimicaui aduersum Rabbath, & capienda est vrbs aquarum. Nunc congrega reliquam partem populi, & obside ciuitatem, & cape eam, ne cùm à me vastata fuerit

vrbs,nomini meo adscribatur victoria. Beru. Reuera fidelis fa-
mulus es,si de multa gloria domini tui, etsi non exeunte ea q
tamen trãseunte per te, nil in manibus tuis adhærere cõtingat.
Si quis super pauca fidelis inueniretur, ipse super multa bo-
domini sui cõstitueretur. Gloria vel laus quædã probatio hõi-
num est,vtrum Deo sint fideles vel infideles. vnde Prouerbio-
27. Quomodo probatur in conflatorio aurum, & in fornace a-
gentum: sic probatur homo ore laudantis. ¶ Septimum reme-
dium est,quòd quando offertur homini gloria,ipse offerat ea
regi gloriæ,cuius est:dicens:Non nobis Domine,non nobis,sed
nomini tuo da gloriam. Et illud,Gloria in excelsis Deo. Si qua
ita assueuerit, vana gloria non tantam vim habebit contra eũ,
quantã vim habebat prius. Octauum remedium est, quòd ho-
mo opus illud,cui vana gloria adhæret,dimittat,cogitans illud
opus esse amissum, & potius de illo esse flendum quàm gloria-
dum, quod remedium figuratum est Genes.39. In hoc,quòd Io-
seph reliquit pallium,cui domina sua adhæserat.

De Hypocrisi. CAP. XL.

Dicto de peccato vanæ glorię,dicendũ est de hypocrisi,qua
hoc peccatũ procedit propter hoc,quòd aliquis amat vanã
gloriã, & in se simulat sanctitatem. Agemus autem hoc modo
de peccato isto. Primo ponemus ea quę faciunt ad detestationẽ
huius peccati. Secũdo assignabimus diuersas species hypocrisis.

¶ *De octo quæ faciunt ad detestationem hypocrisis.*

NOTANDVM ergo ꝙ octo sunt quæ possunt valere ad des-
stationẽ huiꝰ peccati. ¶ Primo verba sacræ scripturæ, quæ illud
dissuadẽt: vt est illud Ec.1. Ne fueris hypocrita in cõspectu hom-
nũ, & illud Deut.22. Nõ indueris veste q̃ ex lana linóq; cõtexta
est. Per linũ ꝙ subtilius est,cogitationes intus subintelligunt-
Per lanã quę alba est, opera exterius lucẽtia. Vnde in hypocri-
sub lanæ grossitie linũ latet:qa sub puritatis imagine depre-
di calliditas nõ valet:& ob hoc claustrales nõ lineis induun-
ad carnẽ. Hæc dissuadet Mat.6. vbi sic legitur: Cũ facis elee-
synã,noli tuba canere ante te,sicut hypocritæ faciũt. Et pòst:
oratis,nõ eritis sicut hypocritæ tristes. ¶ Secũdò valebit ad des-
stationẽ huiꝰ peccati,si hypocrita diuersis generib.rerũ cõpa-

¶ *Quibus rebus assimilatur hypocrita.*

NOTANDVM ꝙ hypocrita est simia diaboli, volẽs imitari
filios Dei. Quod filij Dei faciũt ad sui decorem, ipse facit ad
iugulationem:sicut refertur de quadam simia,quę cum vidisset
quomodo quidam rasor rasisset, postea voluit imitari eum,

iugulauit se. Ipse etiam similis est sterquilinio niue cooperto, quod est exterius candidum, interius fœtidum. Ipse etiam est vt sepulchrũ exterius dealbatum, intus verò plenum ossibus mortuorum, vt legitur Matth. 23. Item similis est vasi exterius mundo, interius sordido. Item est vt cygnus extrà candidus, intus habens carnes nigras. Item similis est struthioni, quæ similes pennas habet accipitri, vt dicitur Iob 39. Struthionis pẽna similis est pennę herodij & accipitris. Quãdo derelinquit oua sua in terra, hypocrita derelinquit in terra oua suà, dum de operibus suis solàm mercedem terrenam quærit. Vnde peccatũ hypocrisis prohibetur Leuit. 11. vbi prohibemur comedere cygnũ & struthionẽ, id est, assimilari eis. Item hypocrita est lupus pelle ouina indutus. Vnde Matt. 5. Attendite à falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimẽtis ouium: intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Est etiam angelus tenebrarũ transfigurans se in angelum lucis, & dæmonium meridianum, & latro qui à sinistris cũ domino pependit, & martyr diaboli: & sicut viri sancti dicunt dño, Quoniá propter te tota die mortificamur: sic possunt dicere ei hypocritæ, Quoniam contra te mortificamur tota die. Hypocrita est Simon Cyrenæus, crucem ferens alienam. vnde Bern. Fructum faciũt, sed non suum. Hypocritæ autem aliqui cum Simone Cyrenæo crucem ferunt, non suam, sed alienã: quia amore gloriæ, quod non amant, facere compelluntur. Hypocrita etiam est arũdo vento agitata: iuxta illud Matt. 11. Quid existis videre in desertum? arundinem vento agitatam? ¶ Hypocrita ad modum arundinis nõ habens radicem intentionis fixam in solido, id est, in æternis, lanuginẽ habet pro fructu. Sap. 5. Spes impij quasi lanugo. Lanugo hęc vana gloria est, quam hypocrita totis viribus amplectitur. Sapiens: Virtutis fructum sapiens in conscientia, stultus autem in gloria ponit. Intus vacuus est, extrà lucet, omni vento tentationis agitatur. Manum innitentis sibi perforat, quia homines in eo cõfidentes decipit. Hypocrita est vulpes animal, scilicet fœtidum & dolosum, cuius pellis præualet carni. Vnde Ezec. 13. Quasi vulpes in deserto prophetæ tui Israël. Hypocrita etiam similis est Sichem, qui circuncidit se, vt Dinam in vxorẽ haberet: nõ tamen circuncisio illa seruauit eum à gladio Simeonis & Leui. Sic quidam ab aliquibus malis abstinẽt, vt ecclesias habeant. Non tamen propter hoc gladius verbi diuini debet eis parcere, vbi homo videt quod prodesse possit, cũ constet omnia mala esse quæ fiunt ambitiosa intentione. Hypocrita se mortuum simulat mundo, cum in veritate viuus sit, donec habeat

vnam magnam prælationem, in qua deliciis vacet, & tunc vi-
paret q; viuus est. Sicut fabulose dicitur de vulpe quæ mortuam
se simulauit, donec posita fuit super quadrigam in qua erant a-
ca, & tunc comedens aleca se viuam ostēdit. Ipsi etiā sunt mer-
catores pellium anguillarum, dum exteriorem conuersationē
hominibus vendūt. ¶ Tertio potest valere ad detestationē hu-
ius peccati pœna quam scriptura eis minatur. Et est vna pœna
quòd non videbūt Dominum nisi conuertantur. Iob 13. Non ve-
niet in conspectu eius omnis hypocrita. Nec mirum, cum Deus
nō sit ante faciem hypocritæ. Omnia enim opera sua facit vt vi-
deatur ab hominibus. Hoc est vnum quod multum placet Deo
quòd homo cor suum semper habeat ad Deū. Vnde super illud
Psal. Firmabo super te oculos meos. dicit gloss. in persona Dei.
Non auferā oculos meos à te, quia tu semper leuas oculos tuos
ad me. Alia pœna est vilificatio magna, quæ sequitur hoc pec-
tum, & in futuro, & sæpe in præsenti. Iob 20. Si ascenderit vsque
ad cælos superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi ster-
quiliniū in fine perdetur. Quarto potest valere ad detestationē
huius peccati hoc, quòd hypocritæ vix conuertuntur. Cuius re-
triplex ratio potest assignari. ¶ Prima est, quia hypocrita veni
vix petit à Deo. vnde super illud Iob 36. Non clamabunt cū vin-
cti fuerint dicit Greg. Vincti non clamabunt, quia humanę lau-
dis auiditate superati sanctos se esse, miseri etiam cū in peccatis
moriūtur putant. ¶ Secunda est, quia Spiritus sanctus fugit eos, si-
ne quo conuerti nō possunt. Sap. 1. Spiritus sanctus disciplinæ ef-
fugiet fictū: id est, hypocritam, qui fingit se Dei amicum cum sit
inimicus. ¶ Tertia est, qa diabolus nescitur esse in eis: & ideo nō
inquietatur ibi, & ideo dormit ibi diu. Iob 40. Sub vmbra dor-
mit in secreto calami. ¶ Quarta etiā ratio potest assignari, q; hy-
pocritæ defendunt se cùm arguuntur. vnde Iudic. 1. dicitur: fuit
dominus cū Iuda, & montana possedit, nec potuit delere habi-
tatores vallis, quia falcatis curribus abundabant. Hoc est, in cur-
ribus eorum falces quæ erāt sibi obuiantia & aduersantia secā-
bant. Habitatores vallis sunt hypocritæ, qui reprehensores suos
conuitiis scindunt. Propter quod scirpo comparatur hypocrita,
Iob 8. Nunquid virescere potest scirpus absque humore? aut cre-
scere carectum sine aqua? Gloss. Scirpus est iuncus vacuus, ca-
ctum manū lædit. Sic hypocrita gratia vacuus est, & correctio-
nem non recipit, sed ad dilaniandam vitam prorumpit: tanquā
exprobratio alterius criminis, absterso sit proprij. ¶ Quinto, po-
test valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quam

nociuum

nocium sit homini. Ad quod signandũ fermento comparatur, Luc.12. vbi legitur: Attẽdite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis. Modicum enim fermenti, iuxta verbũ Apoſtoli, totam maſſam corrumpit. ſic peccatũ iſtud hominis opera falſificat. vnde opera hypocritę sũt velut falſa moneta extrà deaurata. Sunt etiam velut poma arborum, quę inueniuntur in arboribus quæ ſunt circa mare mortuum, quæ vſque ad maturitatem ſunt viridia: matura ſi incidas, fauillas intus inuenies. Videntur enim opera illorum meritoria eſſe: ſed in futuro erunt materia ignis infernalis. Hoc peccatum imperceptibiliter hominem occidit. Vnde hypocritæ videntur viuere vita animæ, cum mortui ſint. Vnde Apoc.3. Scio opera tua, quia nomen habes, quòd viuas, & mortuus es. ¶ Sexto poteſt valere ad deteſtationẽ huius peccati, ſi oſtendatur magna fatuitas hypocritarũ, qui carne & ſanguine ſuo oculos hominum paſcunt. Exterminant enim facies ſuas, vt appareant hominibus ieiunantes: vt legitur Matt.6. Ipſi enim quotidianis cruciatibus mercantur cruciatum æternum. Ipſi etiam aliis operantur. Opera enim illorũ, aliis per bonum exemplum proſunt, ſibi verò nocẽt, ſimiles candelæ, quæ alios illuminat, & ſe conſumit. ¶ Septimo poteſt valere ad deteſtationẽ huius peccati hoc, quòd toties dominus in Euãgelio hypocritas reprehendit. Mat.7. Hypocrita, eiice primũ trabem de oculo tuo. Hypocritę, bene de vobis prophetauit Eſa.15. & in multis aliis locis. ¶ Octauo verò poſſunt valere ad deteſtationẽ hui⁹ peccati octo maledictiones, quas dñs hypocritis facit, Matt.23. quarum prima eſt, Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui clauditis regnum cælorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare. ¶ Secunda, Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum, orationes longas orantes, propter hoc amplius accipietis iudicium. ¶ Tertia, Væ vobis Scribæ & Phariſęi hypocritæ, qui circuitis mare & aridam vt faciatis vnum proſelytum: & cum fuerit factus, facitis eum filiũ gehennæ duplo quàm vos. ¶ Quarta eſt, Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentã & anethum & cyminum, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudiciũ, miſericordiam, & fidem. ¶ Quinta eſt, Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui mundatis quod deforis eſt calicis & paropſidis, intus autẽ pleni eſtis rapina & immunditia. ¶ Sexta, Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qa ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorum. ¶ Septima, Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ,

qui ædificatis sepulchra prophetarũ, & ornatis monumenta iustorum, &c. ¶ Octaua, Væ vobis duces cęci, qui dicitis, Quicunque iurauerit per templum, nihil est, qui autem iurauerit, &c.

¶ Quare Dominus in Euangelio ita persequitur hypocrita.

Sed cùm hypocritæ videantur vtiles esse ecclesiæ bono exemplum aliis præbendo, & hostes ecclesiæ terrẽdo, sicut simido terret aues in horto, & diabolum incarceratũ teneat, ne ad alios possit transire: quæritur quare Dominus hypocritas persequitur. Præterea dicit Hieronymus super Esa. 9. Primum bula post naufragium est abscondere peccatũ suum, & non publicare. Item minus malus videtur qui malus est interius tantùm quàm qui malus est interius & exterius. Minus peccare videtur qui tantùm peccat in Deũ occultè peccando, quàm ille qui peccat apertè, cũ peccet in Deum & in proximum. Ad quod dicendum est, quòd hoc habet locum, cum aliquis peccatũ suum occultaret bona intentione, ne alios corrumperet: sed aliud est peccatum occultat, vt ecclesiam decipiat, & quando sanctitatem simulatur. Simulata enim æquitas nõ est æquitas, sed duplex iniquitas. Et sicut dicit Hieronymus super Esaiam, Leuius est duobus malis, apertè peccare, quàm sanctitatẽ simulare. Causa autẽ quare Dominus ita persequitur hypocritas potest esse, quia ipsi proditores sunt, simulantes se esse ex parte Dei, & sunt ex parte diaboli. Videntur etiam esse amici, & sunt inimici: ideo multum ecclesiæ Dei nocere possunt. Vnde hæretici per hypocrisim homines decipiunt, & antichristus qui caput malorum, homines per hypocrisim decipiet. Sapiens: Nulla sunt occultiores insidiæ, quàm quæ latent in similitudine officiosi. 1 Tim. 4. Spiritus sanctus manifestè dicit. quòd in nouissimis temporibus discedent quidam à fide: attendentes spiritibus erroribus doctrinis dęmoniorum, in hypocrisi loquentium mendacium. Hier. Simulata æquitas non est æquitas, sed duplex iniquitas.

¶ De tribus speciebus hypocrisis.

Sequitur de speciebus hypocrisis. Et possunt distingui species ipsius hypocrisis. ¶ Prima est, quando aliquis coram hominibus simulat se obedire Deo, & in occulto non timere obedire Deũ. ¶ Secunda est, quando in occulto & in aperto bona opera facit, vt sanctus ab hominibus videatur. ¶ Tertia est, quando aliquis minorem hypocrisim relinquit, vt in maiori & in peiori hypocrisi permanea: vt cũ aliquis requisitus an ieiunet, dicit, Deus scit: vt dicatur hypocrita nõ est. In prima specie hypocritas in operibus exterioribus tantum apparet. In secũda vero

in occultis & in apertis: sed non in intentione. In tertia vero specie prætenditur bonitas intentionis. In prima multum occultatur diabolus, in secunda magis, in tertia verò maxime.

De octo remediis contra superbiam. PARS IIII.

POstquam posuimus ea quæ possunt valere ad detestationē superbiæ in communi, & posuimus diuisiones pertinētes ad hoc peccatum, & membra prosecuti sumus: Vltimo tangemus aliquid de remediis contra superbiam. Et causa breuitatis ponemus octo. ¶ Remedium primum est, cōsideratio melioris. Greg. Sicut incentiuum elationis est respectus deterioris: ita cautela humilitatis est consideratio melioris. ¶ Secundum remedium est, cohabitatio humilium. Sicut enim ille, qui communicauerit superbo, induet superbiam, vt dicitur Eccl. 13. sic qui communicauerit humili, induet humilitatē. Episcopus Parisiensis Odo, despectiores pauperes semper ante se ponebat in mensa, & alios erubescere. Requisitus est autem quomodo posset hoc tolerare. Respondit, ꝙ quidam nobilis miles eum hoc docuerat, s. Iob, 5. qui dicit: Visitans speciem tuam non peccabis. ¶ Tertium remedium est, consideratio vilitatis corporis, quæ vilitas præcipuè apparet in conceptione. Tunc enim est sperma vile, & in fine tunc est cibus vermium, in medio autē vitæ est vas stercorum. Vade Michææ sexto: Humiliatio tua in medio tui est. Hieronymus: Quomodo superbit qui semper secum sentinam portat? ¶ Quartum remedium est, exemplum Christi, Bernardus: Medicina tumoris hominis est humilitas Christi. Erubescat homo esse superbus, quia humilis factus est ipse Deus. Intolerabilis est superbia, ꝙ miles sedeat super scamnum, cum rex iuxta eum sedeat ad terram. ¶ Quintum remedium est, consideratio vilis seruitutis, in qua homo est, si superbus est: quia ipse seruus est diaboli. Ipse enim est rex super omnes filios superbię: vt legitur Iob, 41. ¶ Sextum remedium est, consideratio illius districti iudicij, quod specialiter erit ad humiliandum superbos. Vbi iudiciū durissimū his qui præsunt fiet: ibi Dominus retribuet abundanter facientibus superbiam. Esa. 2. Dies Domini super omnē superbum & arrogantē. Et Esa. 28. Pedibus cōculcabitur corona superbiæ. ¶ Septimum remedium est, miseria huius mūdi. vnde Iob sexto: Sagittæ Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Spiritum, inquam, superbiæ. ¶ Octauum remedium est, consideratio infirmitatis, quæ in nobis est tam ex parte corporis, quàm ex parte animæ. Ex parte animæ adeò infirmi sumus, vt nec leui cogitationi possimus resistere, nec verbum

bum modicum sustinere, quin ab illo deiiciamur. Ad modicum etiam flatum suggestionis diabolicæ igne infernali toti succidimur, & cuncta bona quę fecerimus, amittimus. Ex parte etiam corporis adeò infirmi sumus, vt nec pulicibus resistere possimus. Augustinus: Homo dicit tibi conuicium, & tumes & irasceris: pulicibus resiste, & dormias. Ad distemperantiam etiam febrilis caloris vel ad vnum paruum apostema, in cinerem vel puluerem corpus nostrum resoluitur. vnde quidam dicit: Ecce repentinæ modicæque occasio febris, Dissoluit toto quodcumque parauimus æuo.

TRACTATVS VII. De Inuidia.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ valere possunt ad detestationem Inuidiæ. PARS I.

POST peccatum superbiæ dicendum est de Inuidia, quia ipsa est filia superbiæ. De hac hoc ordine dicemus. ¶ Primo ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem huius vitij. ¶ Secundo tangemus aliquid de speciebus eius. ¶ Tertio de remediis cõtra hoc vitium. ¶ Inuidia secundum August. est dolor felicitatis alienæ.

¶ *De his quæ valent ad detestationem Inuidiæ.*

AD detestationem verò huius vitij, Primo facit hoc, q̃ vitium istud est peccatum in Spiritum sanctum. Peccatum in Spiritum sanctum, secũdum vnam acceptionem, dicitur peccatum quod est contra bonitatem Dei, quæ Spiritui sancto appropriatur, & sic omne peccatum quod est ex certa malitia, peccatũ est in Spiritum sanctum. Quod etiam patet per diuisionem peccati in Spiritum sanctum, quod diuiditur in peccatũ obstinationis & impugnationis. Obstinatus in Spiritũ sanctũ peccat, quia in bonitatẽ Dei quæ hominẽ ad pœnitentiam expectat, qui eum quãuis eius hostis sit, pascit & vestit, & à dæmonibus defendit, qui eũ iugularẽt, & ipse sic ingratus bonitati Dei eã impugnat & â bonitate Dei colligit malitiã, & ex misericordia Dei thesaurizat sibi iram. Impugnatio verò diuiditur in impugnationẽ veritatis agnitæ: quæ est in apostatis, & in impugnationẽ gratiæ, quæ est in inuidis, qui gratiã Dei, quę est in hominibus, persequũtur & odiunt. Sic ergo manifestũ est, q̃ inuidia est peccatum in Spiritum sanctũ, & ideo valde magnum peccatũ. Matt. 12. Qui dixerit contra Spiritum sanctum verbum, non remittetur ei neque in hoc seculo, neq; in futuro: id est, vix remittetur.

¶ Secundo facit ad detestationem huius vitij hoc, q̃ ipsum est oppo-

oppositum charitati. Vnde cum charitas sit virtus excellentissima, inuidia erit pessimum vitium. Vnde vocatur fera pessima. Gen,30. Fera pessima deuorauit filium meum Ioseph. Peior est inuidia quàm auaritia. Auarus enim etsi non vult communicare sua, tamen vult ꝙ alij sua communicent. Inuidus autem non vult communicare bona sua, nec vult quòd alius ea communicet. Inuidus de ipsa bonitate Dei dolet, ꝙ ipsa non est auara hominibus, sibi tamen eam vellet esse largã, & omnibus aliis auaram. Immensitatẽ diuinæ bonitatis vellet ad se coarctari. Peior etiam est inuidia, quã ira vel odium: quãuis enim homo iratus vel odiens alium, velit malum proximi sui, cùm mala volũtas ipsius ortum habuerit à malitia proximi qui eũ offendit, vnde proximus culpabilis est. Sed malitia inuidi, quia vult malũ proximi, ortum habet ex propria malitia: s. à superbia, qua vult illũ non purificari sibi, & vult malũ proximi sui omnino absque culpa eius. ¶ Tertio facit ad detestationem huius vitij, quia hoc vitium purè malum est: quia quãdo diabolus capit homines aliis vitiis, ipse aliquam delectationẽ ponit tanquã escam: sed inuidos miseros capit, quia sine esca delectationis. Inuidia enim, dolor est & amaritudo. Vnde mirabiliter cæci sunt, qui doloré istum præponunt gaudiis æternis, qui dolore & cruciatu quotidiano dolorem æternũ merentur, & dolori, quasi esca sit, adhærent, donec perueniãt ad dolorem æternum. ¶ Quarto facit ad detestationem huius vitij, ꝙ vitium istud diabolicum est, & diabolo assimilatur. Sapientiæ secundo: Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Imitantur autẽ eum, qui sunt ex parte illius. Ad literam, diabolus ideo parẽtes nostros seducere voluit quia inuidebat eis regnum cælorum quod ipse perdiderat. Et propter eandẽ causam adhuc homines impugnat. Vnde diabolus inuidens parentibus nostris, tẽtauit eos in forma serpentis. ¶ Quinto vero facit ad detestationem huius vitij, ꝙ vitium istud venenatissimum est. Vnde super illud ad Galat. 6. Nõ efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicẽ prouocantes, inuicem inuidentes. Ibi gl. Augustini: Sciendum ꝙ cum per omne vitium antiqui hostis virus humano cordi infundatur, in zelo inuidię tota sua viscera serpens concutit, & in hac imprimenda quasi pestem vomit. Inuidi sunt quasi dracones. Iob, 30. Frater fui draconum, & socius struthionum. Ipsi sunt genimina viperarum. Lucæ 3. Et Matth. 3. Progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira? Imò serpentibus peiores videntur esse. Serpens enim serpentem non persequitur. Homo verò inuidus

alios

alios homines persequitur. Inuidus est sicut ciconia, quæ ve-
natis animalibus vescitur. Vnde Ouidius describit inuidiã e-
medentem vipereas carnes. ¶ Sexto facit ad detestationem hu-
ius vitij, quòd vitium istud magnæ potestatis est. Est enim sic
ignis Græcus, qui in aquis gratiarum accenditur. Ex quo hoc
vitium cor alicuius occupauit, iam ipse nullũ scelus abhorre-
Non parcit nocenti, nec innocenti. Non timet homicidiũ, n
nec fratricidium vel patricidium. Non pepercit diabolus pri
parentibus nostris, qui innocentes erant, quin mortem eor
procuraret. Inuidia excitatus Cain non pepercit Abel fratri
innocenti, quin ex sola inuidia occideret eum. Genes. 3. Non
percerunt filij Iacob fratri suo Ioseph innocenti, quin eum ve
derent, quia inuidebant ei, imò volebant eum occidere, Gene
triceſimotertio. Nolebat enim parcere Saul Dauid, qui ei vali
vtilis erat, quia inuidebat ei. Noluerunt Iudæi parcere Chri
quin eum facerent occidi, sola inuidia excitati, Matthæi vige
mosexto: Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent eum
¶ Septimo facit ad detestationem huius vitij hoc, quòd vitium
istud non de facili curatur. Vnde Cyprianus super illud ad Ga-
latas sexto, Non efficiamur inanis gloriæ cupidi &c. loquens de
zelo inuidiæ dicit: Zelus iste modum non habet permanet
giter sine fine, quum alia scelera finiantur: quantóque ille, cui
inuidetur, successu meliori profecerit, tanto inuidus in maiu
incendium liuoris ignibus inardescit. Nec mirum, si curare
vix hoc peccatum, cùm sit peccatum in Spiritum sanctum, c
cum sit quasi ignis Græcus, qui non de facili extinguitur. Inu
dia est quasi rubigo ferro adhærens, quæ vix à ferro recedit. Ba
silius: Sicut rubigo ferrum, sic inuidia animam in qua nasci
corrumpit. Prouerbiorum vigesimoquinto: Aufer rubiginem
de argento. ¶ Octauo facit ad detestationem huius vitij hoc
quòd vitium istud postquam est in aliquo, ita eum occupat,
etiam exterius se ostendat. Vnde Cyprianus loquens de inuid
dicit: Huic vultus minax, & toruus aspectus, pallor in facie,
labiis tremor, stridor in dentibus, verba rabida & effrænata, a
uicia & manus ad violentiam prompta. Vnde poëta descri
inuidiam: Pallor in ore sedet, macies in corpore toto, Nusquam
recta acies, liuent rubigine dentes. Pectora felle virent, lingu
est suffusa veneno. Risus abest omnis, nisi quem fecere dolore
Nec fruitur somno vigilantibus excita curis: Sed videt ingra
tos, intabescitque videndo Successus hominum, carpitque
carpitur vnà, Suppliciúmque suum est. ¶ Nono verò facit ad de
testa

testationem huius vitij hoc, quòd vitium istud infelicissimum vitium, est, quia excæcatur, vnde illuminari debuit. Vnde de inuidis legitur Iob, 5. Per diem incurrent tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie. vbi dicit Gregorius: Mens inuidi cum de alieno bono affligitur, de radio lucis obscuratur. Et subditur: Diues boni operis in proximo lucet exterius: sed quasi cęcinati palpant inuidi, quia liuore cæci aliqua quæ reprehendãt inuenire satagunt. Ipsi sunt vt noctuæ lucem bonorũ operum odientes, & tenebras malorum operum amantes. Bona opera proximi sunt velut candelæ lucem boni exempli præbentes, sed inuidi de ipsis candelis sibi oculos eruunt. Et ipsi sunt sicut Heli, qui non poterat videre lucernam donec extingueretur, vt legitur 1. Regum 3. Infelicitas etiam inuidorum patet ex hoc, quòd ipsi de profectu aliorum deficiunt, de melioratione deteriorantur. vnde Gregorius. Inuidi debent perpendere quantæ sint cæcitatis, qui alieno profectu deficiunt, aliena lætitia contabescunt: quantæ etiam infelicitatis sunt, qui de melioratione proximi deteriorantur. Inuidus infelix fit de felicitate aliorum, & de pinguedine aliorum macrescit. vnde: Inuidus alterius rebus macrescit opimis. Inuidi colligunt de vitibus spinas, & de ficubus tribulos. Inuidi etiam ex bonitate Dei deteriores fiunt. Vnde Matthæi vigesimo dicit Dominus inuido: An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Inuidi adeò sunt infelices, quòd ipsi amittunt etiam, vbi alij lucrantur. Ipsi de sanitate aliorum infirmantur, & de vita moriuntur. Et sicut diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum: ita inuidis omnia cooperantur in malum. Inuidus morietur de bono odore, de quo alij viuunt: sicut dicitur de Iuda super Ioan. 12. vbi Iudas murmurauit de effusione vnguenti. Inuidus profectum aliorũ reputat suum defectum. Vnde Iudæi inuidi dicunt, Ioan. 12. Videtis quia nihil proficimus, ecce mundus totus post eum abiit. Inuidis sunt mala ipsa bona. ¶ Decimo facit ad detestationem huius vitij hoc, quòd vitium istud miserorum hominũ est. vnde Iob, 5. Paruulum occidit inuidia. Omnis inuidus in eo quòd talis, minor est eo cui inuidet. Miser est inuidus, & miseria ei placet, vnde soli miseriæ parcit inuidia. Hieron. Difficile est in prosperis inuidia carere: sola miseria inuidia caret. Nobilium personarum est, liberalitas & cõmunicatio suorum. vnde dominus liberalissimus est, & desiderio largiendi sua & communicãdi fecit quicquid fecit. Leonem etiam qui est rex animalium, dicit Aristo. esse animal communicatiuum. Econtrario inuidia

ignobi

ignobilium & vilium est personarum. ¶ Vndecimo quia ipsa inuidia cruciat Dominum suum. Est enim sicut vermis in ligno nascens, qui pòst illud vnde natus est consumit. Hiero. Inuidus sui primũ mordax. Inuidia primum infestat. Isido. Inuidus mordacitus animo æstuans, à semetipso liuoris proprij semper egit pœnas. Socrates: Vtinam inuidi in omnibus ciuitatibus essent res vel oculos haberent, vt de omnibus profectibus torquerentur. Idem: Quanta sint felicium hominum gaudia, tanti sunt inuidorum gemitus. Horatius: Inuidia Siculi non inuenere tyranni, Maius tormentum. ¶ Duodecimo facit ad detestationem huius vitij, q̃ ipsa est infirmitas & corruptio maxima. Adeo corruptus est inuidus, vt ei redolentia fœteant, & econuerso amara sint ei dulcia, & dulcia amara. vnde ad inuidos pertinere videtur illa maledictio Esaiæ 5. Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Hæc corruptio inuidiæ innuitur nobis Prouerb. 14. vbi dicitur, quòd putredo ossium est inuidia. Sicut vestis putrefacta non recipit ablutionem: sic peccatum inuidiæ non de facili abluitur. ¶ Decimotertio facit ad detestationem huius vitij, quia hoc vitium est magnæ peruersitatis. Cum enim omne bonum in communi adductum pulchrius eluceſcat, ſecundum Boëtium, & ſecundum Senecam, nullius rei possessio iucunda sit sine socio: inuidus tamen potius vult carere bono, quàm habere socium in eo. potius vult habere socium in miseria, quàm in felicitate. Exemplum de quodam rege, qui concessit cuidam auaro, & cuidã inuido munus quod eligeret, ita tamen quòd munus eius qui posterior peteret, duplicaretur: & cum vterque differret, præcepit rex inuido vt prius peteret: qui petiit, vt eruerentur sibi vnus oculus, volens q̃ proximo eruerentur ambo. Noluit petere aliquod bonum, ne proximus eius acciperet duplicatum. ¶ Quartodecimo facit ad detestationem huius vitij hoc, q̃ cum alia vitia vni bono contrarium opponantur, vt incontinentiæ continentia, inuidia omni bono opponitur. Item cum alia vitia alicui malo opponantur, vt prodigalitas auaritiæ, inuidia nulli malo opponitur. ¶ Decimoquinto facit ad detestationem huius vitij hoc, quòd inuidia valde periculosa est. Inuidum enim occidunt & bona & mala. Bona eum affligẽdo, mala verò dando ei occasionem peccandi. vnde ad inuidũ pertinere videtur illud verbũ quod dicit Cain Genesis quarto: Quicunque inuenerit me, occidet me. Videntur enim creaturæ esse contra inuidum. Et merito, quia degenerat

inuidus à creatore & à creaturis. Creator enim liberalis est, & vult communicare bona sua. Creaturæ etiam adeò cõmunicare volũt bona sua, vt de hoc certamen videãtur habere. Ex hoc enim ꝙ ignis vult speciem suam cõmunicare materiæ aquę, ex hoc pugna est inter ignem & aquam: Similiter sol vult cõmunicare & lumen, & calorem suum. Aug. Indicium diuinæ maximè bonitatis est, ꝙ quælibet res cogitur dare seipsam. Ab hac liberalitate degenerat inuidus, diuidẽs se à Deo & creaturis, & sociãs se diabolo, qui bona omnibus inuidet, & socios vult esse homines suæ miseriæ. Et ideo merito creaturæ persequũtur eũ tanquam apostatã. ¶ Decimosexto facit ad detestationem huius vitij hoc, ꝙ inuidia valde damnosa est suo subiecto. Aufert enim homini societatẽ ecclesiæ. De qua societate dicit Dauid: Particeps ego sum omnium timentium te, &c. Bona proximi, quæ inuidi essent si ea diligeret, contra inuidũ sunt Aug. Pensent inuidi, quãtum bonum sit charitas, quæ sine labore nostro aliena bona nostra facit. Inuidia aufert homini proximum. Vnde magister Hugo de sancto Victore: Superbia mihi aufert Deũ, inuidia proximũ, ira meipsum. Inuidia etiã aufert homini sapientiam. Vnde Sap. 6. Neque cum inuidia tabescente iter habebo, quoniam talis homo non erit particeps sapiẽtiæ. Vnde Poëta describens domũ inuidi dicit, ꝙ erat abdita, sole carens. Sol enim iustitiæ lumen sapientiæ abscondit ab inuidis. Inuidi etiam homines ad paupertatem & ignominiam sæpe perueniũt. vnde Prou. 28. Vir qui festinat ditari, & aliis inuidet, ignorat ꝙ egestas superueniet ei. Et Eccles. 7. Improperium & cõtumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. ¶ Decimoseptimo facit ad detestationẽ huius vitij hoc, ꝙ vitiũ istud est signum, quo diabolus discipulos suos cognoscit. Vnde sicut Dñs dicit Ioan. 13. discipulis suis: In hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad inuicem. Sic dicit diabolus discipulis suis: In hoc cognoscẽt omnes, quod discipuli mei estis, si inuidiam habueritis ad inuicem. ¶ Decimooctauo facit ad detestationem inuidiæ hoc, ꝙ ferè omnes inuidi sunt proditores. Prouer. 23. Ne comedas eũ homine inuido, & ne desideres cibos eius: quoniam in similitudinem arioli, & coniectoris, æstimat quod ignorat. Comede & bibe, dicet tibi, & mens eius non est tecũ. ¶ Decimonono facit ad detestationẽ huius vitij hoc, ꝙ frequenter mala morte moriuntur inuidi. Vnde Eccle. 27. Laqueo peribunt, qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet eos antequam mo-

riatur. Laqueo perit, qui improuise perit. Hieron. Non memini me vidisse mala morte mortuum, qui liberalem antea duxerit vitam. E contrario sæpe accidit, ꝙ inuidus mala morte moritur, qui liberalem antè non duxit vitam. ¶ Vicesimo facit ad detestationem huius vitij hoc, ꝙ inuidi socij sunt diaboli, & in lucro, & in damno. Quando diabolus lucratur, gaudent, quasi lucrum ipsius lucrum suum reputarent. Quando vero diabolus perdit, dolent, quasi damnum eius damnum suum reputarent. Speciales amici diaboli videntur esse tales secundum descriptionem amicitiæ, quam ponit Tullius: Habent enim idem velle & idem nolle cum diabolo. Idem enim velle & idem nolle, vera amicitia est. Inuidia vermis est, qui arefecit hederam Ionæ. Ionas interpretatur donum columbæ, & significat aliquem hominem gratiosum. Hedera vero prosperitas eius est, quam vermis inuidiæ vult consumere. Quàm citò enim videt inuidus aliquem prosperari, ipse vellet eius prosperitati aduersari. Inuidia etiam vermis est dissoluens charitatem, siue charam vnitatem ecclesiæ, pro qua filius Dei voluit mori. Inuidia etiã est similis passioni illi, qua percussi sunt Sodomitæ, Gen. 19. quæ dicitur auidentia auritia vel acrisia. Et facit passio illa, non videre nino nihil videatur, sed vt nõ videatur illud quod expedit videre. Et dicitur acrisia ab a, quod est sine, & crisis, quod est iudiciũ. Inuidia vero ecõuerso facit ꝙ illud non videatur, quod expedit videre. Inuidia enim sic excæcat hominem, ꝙ ipse non videt in bono nisi malum. Eccl. 14. Oculus malus ad mala maledicit. Specialiter oculus inuidi malus est. Vnde in eodem ca. Nequam est oculus inuidi. Et Matt. 20. An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Inuidus plenus est malitia vsque ad oculum.

De speciebus Inuidiæ. PAR. II.

POssumus distinguere duas species Inuidiæ, scilicet erubescentionem in aduersis proximi, & tristitiã in prosperis. Et notandum ꝙ exultatio inuidi est quasi gaudium phreneticorum, qui dẽ hoc gaudent, vnde flendum esset, imò gaudium diabolicum est, quum sit de malo alterius. De hoc gaudeo legitur Prouer. 17. Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus. Iob 31. Si exultaui ad ruinã ei⁹, qui me oderat. & exultaui quod inuenissem eum malũ supple, male mihi accidat. Mirum est, inuidi gaudent de malo, quũ enim gaudiũ debeat esse ex coniunctione cõuenientis cũ conuenienti, & inuidi natura sua rationi, naturaliter de bono gaudere deberent: sed hoc accidit ex malitia quodammodo in naturam est conuersa, & ideo de

litia gaudent, quum charitatis sit gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, vt legitur ad Rom. 12. Vnde Apostolus 2. ad Corinth. 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Inuidi etiam peiores sunt porcis. Porci enim porcis qui occiduntur compatiuntur.

De remediis contra peccatum Inuidiæ. PARS III.

CONtra vitiū inuidiæ, possunt esse quatuor remedia. ¶ Primum remediū est, ꝙ homo amet bona quæ à multis haberi possunt, ita ꝙ ab vnoquoq; plene. Grego. Qui faucibus inuidiæ carere desiderat, illam hæreditatē appetat, quam numerus possidentium nō angustat. Idem: Homo vir iustus per hoc quod in terris nihil appetit, alienis profectibus inuidere nescit. ¶ Secundum remedium est meditatio eorum, quæ suadent nobis fraternā dilectionē, quæ sunt quatuor. Primum est, fraternitas naturalis, quæ est inter homines. Omnes enim descenderūt ab vno patre & ab vna matre. Omnes angelos creauit simul: omnes verò voluit descēdere ex vno patre & ex vna matre, ad commendationem dilectionis. Secundum est fraternitas spiritualis, quæ est inter Christianos, quia nati ex vno patre Deo, & vna matre ecclesia, & eandem hæreditatem, scilicet cælestē diuisuri sunt: & quanto plures diuident eam, tanto maior portio erit vniuscuiusque eorum. Vix posset pleniter ostendi quantum aliquis habebit gaudium de gloria vnius qui secū erit saluus. Tertium est, societas spiritualis, quę est inter fideles. Socij enim sunt in lucro & in damno. Quartū est, ꝙ ipsi sunt membra vnius corporis, cuius corporis caput est Christus. Ad Rom. 12. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnū corpus sumus in Christo. Et 1. ad Cor. 12. Si quid patitur vnū membrum, compatiuntur cætera membra. ¶ Tertium remediū est, meditatio eorum quæ valent ad contemptum propriæ excellentiæ. Inuidia enim nascitur ex amore propriæ excellentiæ. Vnde illa quæ dicta sunt in tract. de Superbia, contra amorē propriæ excellentiæ, valent contra inuidiam. ¶ Quartū remediū est, consideratio amaritudinis, quæ inuidiam cōcomitatur, & dāni multiplicitas quod ex ea prouenit. Ipsa amaritudo est sicut acetum, quo ignis Græcus extinguitur. Solet ignis Græcus cum arena & aceto extingui. Sic inuidia ex consideratione infructuositatis quā habet, & aceto amaritudinis, quæ est cum ea extinguitur. Damnum etiā quod ex ea prouenit, valet ad extinctionē eius. Et est vnum damnū amissio proximi, sicut dictū est prius. Aliud

damnum est, q̃ postquã inuidus dissolutus est à cæteris membris ecclesiæ, nõ viuificatur à Spiritusancto: sicut nec anima viuificat membrũ, quod à corpore separatum est, & humor non ascendit ad ramum præcisum ab arbore. Præterea sicut inuidus non vult communicare bona sua proximo: sic non est dignum quòd Deus communicet sibi bona sua.

TRACTATVS VIII. de Ira.

De his quæ valent ad detestationem Iræ, PARS 1. *quæ habet quinque capitula.*

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et verbis Sacræ scripturæ, quæ dissuadent Iram. Et quare Ira sit auferenda à corde.

CAPVT I.

POST superbiam & inuidiam, dicendum est de ira, quia tam superbia quàm inuidia frequenter occasionat est iræ. De ira vero tractabimus hoc modo. ¶ Primo ponemus ea quæ valent ad detestationẽ iræ. ¶ Secundo ponemus diuersas diuisiones iræ. ¶ Tertio agemus de peccatis, quæ ex ira sequuntur. ¶ Vltimo de remediis contra iram. Iram vero hic intelligimus, appetitum vindictæ. ¶ Ad detestationẽ vero iræ valere possunt verba sacræ scripturæ, quæ nobis dissuadẽt illã Genes. 45. Ne irascimini in via. Vbi insinuatur causa quare fatuũ sit irasci. Verbum est Ioseph ad fratres suos ituros ad patrẽ. Sic & nos sumus fratres in via ad patrẽ nostrum cælestẽ tendentes, & iudicem, qui iustitiã nobis plenariè exhibebit. Singulis diebus facimus vnam dietam magnã ad iudicẽ magnũ, & ideo debemus esse in pace. Matt. 5. Esto consentiens aduersario tuo, dum es in via, ne fortè tradat te aduersarius iudici, & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem. Item Leui. 19. Non quæras vltionem: nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Et Iob 36. Nõ te superet ira, vt aliquẽ opprimas. Quo verbo insinuatur q̃ ira hostis sit nos impugnans. ¶ Magis timere debemus superari ab ira, quàm à quocunque homine. Quicquid enim potest inferre iniuriator, minus est quàm mors animæ, cuius causa est ira. Item Eccles. 7. Ne sis velox ad iram. Et Iaco. 1. Sit omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Velox ad iram dicitur quis dupliciter. Vno modo, quia velox est ad saliendũ in ignem iræ. De facili enim irascitur. Alio modo dicitur aliquis velox ad iram, sicut equus dicitur velox ad calcaria, & bos ad stimulum.

Mul-

Multum velox est ad irā, qui ira stimulatus transilit chaos magnum, quod est inter iram & pacem, & inter odium & amorem, quum ista maximè à se distent, contraria enim sunt. Multum velox est ad irā, qui quasi in puncto transilit à porta paradisi, scilicet à gratia ad portam inferni, scilicet ad peccatū mortale. Peccatum mortale dicitur porta inferni. Matth. 16. Portæ inferi non prævalebunt aduersus eam. Quia nihil est inter peccatum mortale & infernū, nisi corpus, quia si anima discedit à corpore, citò est in inferno. Iob 21. Ducūt in bonis dies suos, & in puncto ad infernum descēdunt. Bene velox est ad iram, qui ira stimulatus prius salit quàm attendat quò saliat. Qui in odiū cadit in foueam cadit profundam. Item Eccles. 12. Aufer iram à corde tuo. Auferenda est ira à corde, quia est quasi tempestas, mentem quasi grando destruens: sicut dicit Grego. Vnde sicut tempestas timetur vineæ: sic ira timenda est cordi. Auferenda est etiam ira à corde, quia est ignis infernalis bona animæ exutens. Prouerb. 6. Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vestimentum eius non ardeat? Ira etiam est de illis serpentibus ignitis nequissimis, de quibus legitur Numer. 21. qui vexauerunt filios Israël in deserto, & hodie homines multos in deserto claustri. Est etiā hostis auferens homini seipsum, sicut superbia aufert homini Deum, & inuidia proximum, sicut dicit magister Hugo de sancto Victore. Auferenda etiam est ira à corde: quia ad modum trabis oculum cordis impedit: vnde, Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Vnde cum festucam de oculo corporis festinemus auferre, mirū est quomodo trabem iræ non festinamus auferre de oculo cordis. Mirum est etiam quomodo qui trabē iræ habet in oculo vult alios iudicare & corrigere. Vnde Matth. 18. Hypocrita, eiice trabem primum de oculo tuo, & tunc videbis eiicere festucam de oculo fratris tui. Item Ecclesiast. 10. Omnis iniuriæ proximi ne memineris. Ad Rom. 12. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos, nulli malum pro malo reddentes, vult autem Dominus amicos suos perfectæ bonitatis esse, & perfectæ nobilitatis, vt neque malum, neque rusticitas aliquo modo ex eis exeat. Curiales & nobiles huius mundi parum nobiles sunt, qui nulli malum faciunt, vel rusticitatem, nisi ipse prius eis simile fecerit. Quod constat non perfectæ nobilitatis esse. Cum enim non possit exire de sacco nisi quod in illo est, & rusticitas ex eis exeat, rusticitas prius in eis erat. Spinā enim & nō lilium se esse ostendit anima illa, quæ conuitiis à proximo pūcta proximum

pungit. Non talis est amicitia Christi. vnde Cant. 2. Sicut lilium inter spinas. Item ad Rom. 12. Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ. Cum ira ignis sit, ab iracundis debemus nos elongare, si non volumus ab eis exuri. Itē in eodem cap. Noli vinci à malo. A malo vincitur quis, quum malus efficitur, & malitię sit subiectus. ¶ Secūdo valet ad iræ detestationem hoc, quòd multum displicet Deo, placet diabolo, nocet suo subiecto & proximo. Ad primum facit illud Ecclesia. 27. Ira & furor vtraque execrabilia sunt. Et supple glo. interlin. in conspectu Dei.

Quòd quinque de causis displiceat Ira Deo.

CAP. II.

QVinque de causis displicet ira multū Deo. ¶ Primo quia hospitium eius turbat. Vnde ad Ephe. 4. Nolite contristare Spiritum sanctum. Greg. Dum ira animam pulsat. Spiritui sancto suam habitationem perturbat, imò quandoque Patrē, & Filium, & Spiritū sanctū de hospitio suo expellit, & diabolum introducit. Sicut in pace factus est locus Dei: sic in ira factus est locus diaboli. ¶ Secundo imaginem Dei in tēplo eius dissipat, & imaginem diaboli ibi ponit. vnde super illud Iob 5. Virum insipientem interficit iracundia. dicit Grego. Mansuetudo imaginē Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est: sed ira dissipat, quę multis virtutibus priuat, quę dum quietē mentis tollit. Spiritus sanctus non requiescit. Quòd autē multū displiceat Deo, quum imago eius in homine dissipatur, ostendi potest, per hoc quod dicit Aug. super Psalm. Domine in ciuitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges. Merito, inquit August. imaginem ipsorum ad nihilum redigeret Deus in cælesti ciuitate: quia ipsi in sua terrestri ciuitate imaginem eius ad nihilum redegerūt. Et ideo per hoc ꝙ tantum peccatū reputaretur, si aliquis imaginē Crucifixi in ecclesia Dei dissiparet, & idolum alicuius dæmonis in loco eius poneret. ¶ Tertio displicet ira Deo, quia tēpla Dei incendit. Psal. Incenderunt igni sanctuarium tuum. & 1. ad Cor. Nescitis quia templum Dei estis vos, & spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templum Deum violauerit, disperdet illum Deus. ¶ Quarto, quia nullum vitiū sic contemnit Deum, quam ira. Hoc vitium se erigit apertè contra Deum. Vnde ad hominem iratum videtur pertinere illud Iob 15. Tetendit aduersus Deum manum suam, & contra omnipotentem roboratus est. Cucurrit aduersus eum erecto collo. Homo iratus Deum contumelia afficit, & nititur expuere in faciem eius. Iob. 30. Faciem meā conspuere non verentur. ¶ Quinto displicet Deo, quia Deo auferendo

dominium suum in homine, & diabolum ibi facit dominari. Homo iracũdus quodammodo Deum se facit, dum vindictam vsurpat sibi, quam Deus sibi retinuit, dicens: Mihi vindictam, & ego retribuam, ait dominus, ad Ro. 12. & Deut. 32. Meq est vltio. Vnde in vitis patrum, cum quidam frater venisset ad abbatem Philosium, & diceret ei, ꝙ vellet se vindicare de quodam fratre, qui dixerat ei contumeliam, incœpit orare Philosius in hunc modum: Deus, iam non est nobis necessariũ vt pro nobis solicitus sis, quia nosipsi, sicut frater iste dicit, & possumus & volumus nos vindicare, quod cum audisset frater pœnituit.

¶ *Quòd quatuor de causis placeat ira diabolo.*

QVATVOR verò de causis placet ira diabolo. Primo, quia valde potens est ad impugnationem hominum, & destructionem boni, quia ira est ignis spiritualis. Vnde sicut ignis naturalis potentior est ad destructionem, quàm alia elementa, sic ira, quę est ignis spiritualis, &c. Et ideo malitiosi homines, qui multum volũt destruere terram inimicorũ suorum, igne pugnant. Similiter & dæmones in inferno. Sic ignis iræ potens est ad destructionem bonorũ. Dominus etiam ignem amoris accendere voluit in mundo isto, ad destructionem regni diaboli. De igne ire specialiter potest intelligi illud Ioël. 1. Ignis comedit speciosa deserti. Pulchriorem enim partem mũdi magis exurit ignis iste infernalis: scilicet nobiles & diuites. vnde Eccle. 28. Secundum ligna syluæ, sic ignis exardescit: & secũdum virtutem hominis, sic iracundia illius erit: & secũdum substantiam suã exaltabit irã suam. Ira in exercitu diaboli incendiaria est. Ipsa enim causa est aliorum incendiariorum. ¶ Secũdo placet ira diabolo, quia cæcitatẽ facit in homine, quæ multũ diabolo placet. Sicut enim cælesti regi minister intelligens acceptus est, Prou. 14. sic diabolo acceptus est minister cæcus. Ipse enim similis est coruo qui veniens ad cadauer, primò cutrit ad oculũ. Sic diabolus primo vult hominẽ excæcare, sciẽs ꝙ postea poterit eũ præcipitare in foueam peccati ad voluntatẽ suam. Exemplum in vitis patrũ dixit quidã senex: Quando operiuntur oculi animalis, tunc circuit ad molendinũ: alioquin non ambulat in circuitu molæ. Sic diabolus quando cooperuit oculos mentis, in omne peccatũ humiliat hominem. ¶ Tertio placet ira diabolo, quia per irã multum dominatur diabolus homini. Homo enim iratus nõ timet facere quodcũque diabolus præcipit sibi, quantumcunque magnũ peccatũ sit: nõ enim parcit vxori, nõ parcit filio quin quandoque proiiciat eum in igne. Ipsi Deo & matri eius non parcit;

quin contumeliis eos afficiat. vnde ad ipsum specialiter refert potest illud Prou 18. Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti in stultitia sua. ¶ Quarto placet in diabolo, qa hoc peccato nõ lucratur diabolus vnũ hominẽ tantum, sed totã domũ, vel villã, vel patriã. Homo iracundus est velut serpens ignẽ ore vomẽs, exurens eos igne iræ qui sunt circa se. Vnde Pro. 15. Vir iracundus prouocat rixas: qui autem patiens est, mitigat suscitatas. Vnde iracũdus rixas prouocat: more enim canis alios mordet, & latratu suo alios ad iram prouocat

¶ *Quòd ira multum nocet proximo.*

PROXIMO etiam multum nocet ira, quia ferè omnia mala quæ inferunt homines sibiinuicem, procedunt ex ira. Ideo multũ deberet homo sibi cauere ab ira: quia nisi hoc fecerit, intolerabilis est hominibus. Prouerb. 27. Graue est saxum & onerosa arena: sed ira stulti vtroque grauior est. & in eodem capi. Impetum concitati spiritus sustinere quis poterit? Eccl. 22. Super plumbũ quid grauabitur? & quod illi aliud nomẽ, quàm fatuus? Arenam & salem, & massam ferri facilius est ferre, quàm virũ imprudentem, & fatuum, & impium. Prouerb. 18. Spiritum adiscendũ facilem quis poterit sustinere? Homo iracundus præcipuè est onerosus amicis suis & familiaribus. vnde Prouerb. 22. Noli esse amicus homini iracundo.

¶ *Quòd tribus de causis cauenda est amicitia iracundi hominis.*

TRIPLICI ratione non debet homo quærere amicitiã hominis iracundi. ¶ Primo, quia parum durat talis amicitia. Ignis enim iræ comburit in eo vinculum amoris. ¶ Secundo, quia homines iracundi sunt velut lignũ ignitũ, quod cõsueuit exurere ea quæ tãgit. ¶ Tertio, quia sunt velut lignũ spinosum, quod pẽgit amplectentes se: ideo familiari amore complectendi non sunt. Licet aliquis homo amet omnes arbores quas habet, spinosas tamen libenter declinat. Sic licet omnes homines amandi sunt tamen familiaritas iracundorum declinanda est.

¶ *Quòd proprio subiecto multum noceat ira.*

IRA etiam proprio subiecto valde nocet. Et hoc multis modis. ¶ Primo, nocet corpori. vnde Eccle. 30. Zelus & iracũdia minuent dies. ¶ Secundo, nocet etiam possessionibus. vnde Eccl. 28. Obiurgatiò & iracundia adnihilabunt substantiam. Homo iracundus pro vna alapa amittit quandoque centum libras. ¶ Tertio, nocet ira, & hoc multipliciter. ¶ Primo excæcando eum. vnde Iob 17. Caligauit ad indignationem oculus meus. Et in Psal. Supercecidit ignis, & non viderunt solem. Ignis iræ non sinit

videre

videre solem iustitiæ. Psalm. Turbatus est à furore oculus meus. Et philosophus: Duo sunt maximè contraria cõsilio, scilicet festinãtia & ira. Psalm. Turbatus sum &c. ¶ Secũdo nocet ira animæ, ei omnia bona auferendo. Aufert enim misericordiã. vnde Prou 22. Ira non habet misericordiam, neque irrumpens furor. Cuius causa est: quia ira inquirit victoriam. Finis enim irę est victoria. Aufert etiam homini ira veram iustitiã. vnde Iacob. 1. Ira enim virũ iustitiam Dei non operatur. Vbi dicit glo. Qui iratus iudicat, etiã si iustitiam iudicat, tamen diuini examinis iustitiã, in quam perturbatio non cadit, noc potest imitari. Sapiẽ. 12. Tu autem dominator virtutum cum tranquillitate iudicas. Et super illud Iob 16. Non te superet ira. dicit gl. Si ira correctionem superat, antè opprimit, quàm corrigat: & sub specie zeli iustitiæ, furor est. Zelus iustitię quasi ignis ardere debet oleo misericordiæ. Et sicut ignis lampadem destruit, nisi adsit oleum: sic zelus iustitiæ cor hominis destruit, nisi assit oleum misericordiæ. Legitur de Christo Lucæ 20. ꝙ ipse destructionẽ Ierusalem, quam ex zelo iustitiæ facturus erat, prius fleuerit. ¶ Tertio ira nocet animæ omnia mala introducendo. vnde super illud Prouerbio. 15. Vir iracundus prouocat rixam. dicit Grego. Ianua omnium vitiorum est iracundia: qua clausa, virtutibus intrinsecus datur quies aperta, ad omne facinus armabitur animus. Prou. 29. Qui ad indignandum facilis est, ad peccata est procliuior. Damnum quod facit ira homini, ostendit Salomon Prouer. 19. Qui impatiens est, sustinebit damnum. Primum quod sustinet impatiens, est damnum perditæ patientiæ. Secundũ est, damnum eorũ qui lucrati essent, si patienter iniuriam sustinuissent: velut enim lapidibus pretiosis obruimur, cum iniuriæ nobis inferuntur. Tertium damnum, est amissio suiipsius. Impatiens seipsum perdit, sicut patiens seipsum seruat. Vnde dominus in Euangelio Lucæ 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras.

Quibus rebus comparatur iracundus. CAP. III.

TErtio valet ad detestationem iræ, si iracundus diuersis generibus rerum comparetur. Vnde notandũ, quòd iracundus est velut homo habens domum ligneam, cui quãdoque accidit, quòd in vespere dies est, in mane verò nihil habet, quia sibi totum ignis subitò abstulit. Ita homo iracundus ad sibilum vnius verbi, gratiam, quam habebat, perdit, dum in iram vel odium capit. Ideo dicitur Eccle. 2. Væ illis qui perdiderunt sustinentiam. Homo etiã iracundus est quasi dæmoniacus, vel arreptitius. Vnde figurari potest per dæmoniacum illum, de quo le-

gitur Marci 9. Magister, attuli tibi filium meũ habentẽ spiritũ mutũ qui vbicũque eũ apprehenderit, allidit illũ, & spumat, & stridet dentibus. Matthæi etiam 8. legitur ꝙ occurrerunt domino duo habentes dæmonia terribilia nimis, ita vt nemo posset transire per viam illam. Quibus satis assimilatur homo iracundus. Item iracundus est sicut olla nimium habens ignẽ, quæ ebulliendo emittit quod in ea erat. vnde Pro. 15. Cor fatui ebullit stultitiã. Iracundus est homo insanus, licet non sit continua eius insania. Vnde Horatius: Ira furor breuis est. Itẽ philosophus: Longata iniuria, eius est insania qui facit. Nunquid non insanus est qui seipsum gladio iræ vel odij occidit? ¶ Homo iracundus velut rhamnus ignem ex se producẽs ad impetũ venti, secundum Iosephum. Sic iracũdus ad ventũ superbiæ ignem iræ ex se producit. Homo etiam iracundus est velut aper in gladium iræ & odij seipsum impingens, Gladius diaboli est ira vel odium.

¶ *De stultitiis iracundi multiplicibus.*

CAP. IIII.

QVarto potest valere ad detestationẽ iræ, si ostẽdatur quanta stultitia laborat homo iracundus, qui non vult odium mittere, sed vult se vindicare. Et possũt assignari multę stultitię ipsius. ¶ Prima stultitia eius est, ꝙ ipse vult sanare vulnus suum alieno vulnere, & sanitatẽ quęrit de aliena infirmitate. In alieno malo quærit bonũ suum: quod idẽ est ac si in igne quæreret aquam, & in spinis vuas, & in tribulis ficus. Hãc stultitiã insinuat nobis Aug. dicẽs: Lęsus & iniuriam passus vindicari vult, quasi cuius pœna possit prodesse aliena. De aliena pœna quærit sibi medicamentũ, & acquirit grande tormentũ. ¶ Secunda stultitia est quòd ipse vult se vindicare cum periculo animæ suæ, & magno dum corporis, & magno labore & expensis, & tamen non potest se vindicare plenè. Maior enim vindicta quam ipse potest sumere, est mors asini hostis sui, scilicet corporis. Prouerbiorum 20. Ne dicas, Reddam malum pro malo expecta dominum, & liberabit te. Liberabit, inquam, à labore & expensis, periculo animæ & corporis, & debito gehennæ, cui te obligares, vendicãdo te. Mira insania, quòd homo velit se occidere, asinum hostis sui occidat. Si autem expectaret dominũ, dominus plenariè vindicaret eum, hostem suũ infernali patibulo figendo. Non oportet ergo sumere vindictã de hoste suo, quia sibi iniuriatus est: quia nisi ipse pœnituerit. Dominus tantam vindictã sumet de eo, ꝙ totus mundus satiabitur inde. Vnde in Esaiæ: Vermis eorum non morietur, & ignis non extinguetur

& erunt vsque ad satietatem visionis omni carni. Nullus est ita immisericors, quin moueri posset ad compassionem erga illos, qui cruciabuntur in inferno, si sciret qualis est cruciatus eorũ. vnde legitur Lucæ 16. de diuite illo qui sine misericordia fuerat, qui tamen compassus est suis fratribus, timens ne venirẽt ad illum locum tormentorum. Expertus enim erat iam cruciatum infernalem. Si quis singulis horis membratim dilaniaretur, ipse non tantam pœnã sustineret, quantã ille qui cruciatur in igne infernali. ¶ Item si totus mũdus excogitaret quomodo puniret aliquem, & ille posset totum sustinere, ipse nõ posset eum tantũ punire, quantam Dominus puniet vno verbo, quando dicet, Ite maledicti in ignem æternum. Nisi sciret Dominus cruciatum illum ita grauem esse, non sustinuisset cruciatum passionis, vt nos liberi essemus à cruciatu illo. ¶ Tertia stultitia est, ꝙ ipse frangit pontem, per quem ipse necesse habet transire, alioquin peribit. Et ꝙ hæc stultitia valde magna sit, sic potest ostendi. Duo habentes capitales inimicitias adinuicem, transituri sunt per quendm põtem: qui autem prior venit ad pontem, cogitat ꝙ destruat pontem in odium sui hostis: sed ex alia parte videt ꝙ si pontem destruxerit, ipse ex necessitate peribit, hostis verò ipsius nihilominus transibit. Si post huiusmodi deliberationem pontem destruit, nónne insanus reputandus est? Simili stultitia laborat, qui delinquẽti in se non vult dimittere. Pons enim per quem sumus de necessitate transituri ad Deum ex quò peccauimus, est ipsa misericordia. Sed hunc pontem sibi frangit, qui misericordiam negat proximo qui in eum deliquit. Iudicium enim sine misericordia erit illi, qui nõ fecit misericordiam. Iacobi 2. Proximus tamen nihilominus ad Deum peruenit, si fecerit quod in se est. ¶ Quarta stultitia est, quod ipse vult se occidere, vt tunicã hostis sui possit dilaniare. Tunica hostis ipsius, caro est eius. Vnde Psalm. Comedisti saccum meum, &c. Saccus vocatur ibi caro Christi. Si autẽ caro Christi saccus erat, id est, vestis humilis: multo fortius caro cuiuslibet potest dici vestis. Vnde qui animam suam occidit vt corpus hostis sui lædat, prędicta stultitia laborat. Hanc stultitiã ostẽdit Augustinus super illud Psal. Gladius eorum intret in corda eorum. dicens de persecutoribus qui ita insaniunt. Quasi quis per corpus suũ gladiũ mittit, vt tunicam alterius scindat. Gladius prius intrat in cor persecutoris, quàm in corpus eius quem persequitur. ¶ Quinta stultitia est, ꝙ ipse de se faculam facit, vnde ignem accendat in qua hostis eius cõburatur, sed se prius comburit. Hãc stultitiam

osten

ostẽdit Augustinus super illud Psal. In laqueum cadat in ipsum, sic dicens: Nemo malus est, qui sibi prius non noceat. Sic peccato malitiã esse quasi ignem. Si incendere vis aliquid, illud quod admoues igni prius ardenti, nisi ardeat, nõ incendit aliud. Verbi gratia, Cum faculam apponis igni, prius ardet vt aliud possit incendere: Ita ergo malitia quæ procedit ex te, quid vastat nisi tè, quàm te? Qui profundum ramum lædit, vbi radicem hæret non lædit. Malitia tua vt alteri non noceat fieri potest: quæ autem tibi non noceat, fieri non potest. Item impossibile est, quin iniquitas prius lædat hominem iustum, in quem tendit, quàm cor iustum vnde procedit. ¶ Sexta stultitia est, quæ in ipsum, quẽ amauit sanum, desæuit, cũ factus sit infirmus vsque ad mortẽ, quæ nõ solummodo stultitia est, sed etiã proditio & crudelitas magna: quia ille qui amatur sanus, tenerius amãdus est, cum sit infirmus. Hanc stultitiã ostendit Boëtius in libro consolationum dicens: Apud sapientes locus nullus odio prorsus relinquitur. Nam bonos quis nisi stultissimus oderit? Malos autem odisse ratione caret. Nam sicut corporis languor: ita vitiositas quædam morbus est animarum. Cum ergo ægros corpore minimè dignos odio, sed potius miseratione iudicemus: multo magis tales miserendi sunt, non insequendi, quorum mẽtes impiorum omni languore atrocior vrget. ¶ Septima stultitia est, cum aliquis sibi abstulerit aliquid de suo, ipse in vindictã proiicit ea quæ sibi remanserunt. ¶ Fatuus esset cum aliquis abstulisset pallium, si ipse in vindictam & tunicam & supertunicale proiiceret in Rhodanum: vel cui aliquis viginti libras abstulisset, si ipse quadraginta proiiceret vel à tota sua hæreditate exhæredaret. Sic fatuus est cui aliquis abstulit palliũ, suæ famæ detrahendo, si ipse hac de causa proiicit illam pulchrã & pretiosam vestem innocẽtiæ, quam in die iudicij toti mundo ostensurus est. Hanc stultitiã ostendit Seneca dicens: Ridiculum est odio nocentis innocentiam perdere. Et Psal. Custodi innocentiam &c. Fatuus est, qui illata sibi iniuria ob hoc à cælesti sibi hereditate exhæredat. ¶ Hostis abstulit sibi terram, & ipse auferit sibi cælum. Primo perdit sua, & modo perdit seipsum. ¶ Octaua stultitia est, cum ipse dicit dominicam orationem, ipse male dicit sibi secundum communem modum loquendi, dicendo istud verbum, Dimitte nobis debita nostra, &c. sicut aliquis dicens: Sic Deus me adiuuet, sicut verũ dico, maledicit sibi secundum vsum communem loquendi, nisi verũ dicat. Hanc stultitiam ostendit Anastasius. dicens: Si nõ dimittis iniuriã quæ tibi fit

est, non orationem pro te facis: sed maledictionem super te inducis, cum dicis, Sicut & nos dimittimus, &c. Vnde de tali potest dici istud Ecclesia. 33. Vnus orans, & vnus maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus? Timendum est ne vocem maledicentis, nisi pœnituerit. Forsitan tamē si in persona ecclesiæ sic diceret, nō peccaret: vel si sic simplex esset, vt verba illa non intelligeret. ¶ Nona stultitia est, q; cū ipse sit oneratus multis debitis, pro quibus poneretur in carcerem horribilem, nisi ea hic soluerit, & aliquis velit eum delere de tabulis creditoris, & se scribere, & pro eo respondere, ipse tamen renuit. Qui alicui facit iniuriam, Deo pro debitis eius respondet, si tamen ille patienter sustinet. vnde Matt. 6. Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater cælestis peccata vestra. Et Ecclesia. 28. Dimitte proximo tuo nocenti te, & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Ibi dicit glosla interlin. Indignū est Deū ei esse propitium, qui crudelis est in proximum. August. Vnusquisque talem indulgentiam accepturus est à Deo, qualem ipse dederit proximo suo. Via valde congrua ad obtinendum à Deo remissionem peccatorum suorū, est remissio iniuriarum suarum. q; significatum est 4. Reg. 4. in muliere illa quæ debita sua soluit de oleo sibi ab Eliseo multiplicato. In oleo enim misericordia intelligitur, qua iniuriæ illatæ remittuntur. Homini vero, qui non vult dimittere alteri, non dimittitur aliquid, nec suis precibus, nec alienis. Vnde super illud Eccles. 28. Quis exorabit pro delictis illius? Dicit Glos. interlin. Frustra quis pro illo orat qui fratri debitam charitatem negat. Et in principio eiusdem capituli, Qui vindicari vult, à Domino inueniet vindictam, & peccata eius seruans seruabit. Orationem illius, qui nō vult fratri suo dimittere, despicit Dominus. Vnde in eodem cap. Homo homini seruat iram, & à Deo quærit medelam: In hominem enim similem sibi nō habet misericordiam, & pro peccatis suis deprecatur? Ipse cum caro sit, reseruat iram, & propitiationem petit à Deo: Nec solum oratio talium à Deo despicitur, imò etiā oblatio. Vnde Matt. 5. Si offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid aduersum te: relinque ibi munus tuū ante altare, &c. Oratio autem eius qui sibi illatas iniurias dimittit, non solum valet sibi, sed etiam aliis. vnde Iere. 15. Si steterint Moyses & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: vbi dicit glossa, Quid est quòd Moyses & Samuel prę cæteris patribus in postulationem præferuntur, nisi quòd isti duo tantum in omni testamenti veteris serie:

etiam

etiam pro inimicis orasse legũtur: Vnus à populo lapidibus petitur,& tamen pro lapidatoribus ille precatur. Alter expe cipatu eiicitur,& aiit:abiit à me hoc peccatum, vt cessem pro vobis. ¶ Decima stultitia est, q̃ ipse similibus contrarie lem pugnat,cum potius contrarijs sit pugnandum. Amore tra odium pugnandum est,sicut aqua pugnat cõtra ignem de Prouer. 23. Si esurierit inimicus tuus,ciba illum:si sitit,po da illi. Sic enim carbones congeres super caput eius. Patien contra impatientiã pugnandum est,bonitate contra malit sapientia contra stultitiam. Prouer. 26. Ne respondeas stulto cundum stultitiam suam,ne efficiaris ei similis. Et ad Roma Noli vinci à malo,sed vince in bono malum. ¶ Vndecima stu titia est,q̃ ipse occiso vno filio matris suæ ecclesiæ vult occidere, luctum volens ei addere super luctum. Ad hoc p referri quod legitur 2. Regũ 14. de muliere instructa à Ioab dixit Dauid regi,q̃ cum duos filios haberet, & alter alter terfecisset,venerat cognatio defuncti volens interficere illi remansérat,&c. ¶ Duodecima stultitia est,q̃ ipse sæuire mortuum:quod non solum stultitia est,imõ etiam magna delitas. vnde lancea quæ Christum mortuum vulnerauit, vocatur,cum claui dicantur dulces. Membrum Christi viuẽs homo existens in charitate. Quasi membrũ Christi mortu est,homo existens in mortali peccato. vnde vnguẽta dulcis monitionis paranda essent, & non esset sæuiendum in illũ iam mortuus est. De vnguentis quæ præparauerunt sanctæ lieres ad corpus Christi mortuum inungendum, legitur Ma vltimo. ¶ Decimatertia stultitia est, q̃ ipse conqueritur de tre suo hoc quod fecit sibi, vel dixit tempore insaniæ,& inde vindicari. Hanc insaniam insinuat nobis Seneca, dicẽs mines malè de te loquuntur? supple,ita tu dicis mihi. Et sub Moueor,si hoc indicio facerent: verè morbo faciunt. Et Luc Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Si quis habe fratrem insanum qui ei conuicium diceret, vel alapam dare ex alia parte seipsum gladio interficeret: ipse plus dolere malo,quod frater insanus sibimet faceret, quam de hoc q ab eo sustineret. Sic qui iniuriam patitur,magis dolere debe peccato iniuriantis,quàm de iniuria sibi illata. Vnde Actuum legitur de beato Stephano,quòd positis genibus pro lapida bus suis exorauit. Quando autẽ orauit pro se,non legitur ge flexisse. Nõ debet aliquis admirari vel indignari, si cæcus impingat: sibi potius irasci debet,quia sibi ab eo non cauit

lus cæcus est homo iratus: ideo debet sibi cauere ille, qui iratus nõ est, ne ad eum offendat. ¶ Decimaquarta stultitia est, ꝙ cum ille qui habet aliquem odio, captus teneatur à diabolo, & sciat ꝙ diabolus mortem eius sitit: tamen ille non vult dimittere illud, quod nihil sibi valet, imò valde sibi noxium est, s. odium, vt à diabolo dimittatur. Odium tenere velle, est retinere peccatum suum. Non remittenti odium, nihil remittitur. Lucæ sexto: Dimittite, & dimittetur vobis. Imò retinere odium, est retinere diabolum. Mira insania iracundorum qui odium, quod nõ habet nisi amaritudinem, Deo & regno eius præponunt, qui de odio thesaurum suum faciunt, nec volunt illum commutare pro thesauro Dei. ¶ Decimaquinta stultitia est, quòd ipsi odiũt & persequuntur illum, qui aurum & argentum & lapides pretiosos proiecit eis vnde se redimant, & coronam æternam fabricent. De redemptione ista legitur Prouer. 23. Redemptio animæ viri propriæ diuitiæ. ¶ Propriæ diuitiæ hominis sunt tribulationes, quas sibi procurauit homo & non Deus. De fabricatione coronæ dicit Psalmus, Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores. Fabricauerũt, inquam, coronam perpetuam. Qui facit alicui malum, si patienter sustinet, lapidem vnum pretiosum in eius coronam ponit: ideo tales diligẽdi sunt tanquam benefici. Luc. 6. Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt, benedicite maledicentibus vobis. Et ad Roma. 12. Benedicite persequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. ¶ Duabus de causis benedicendi sunt persecutores, quia nobis benefaciunt, & quia aliam remunerationem non expectant. Ideo dicit Apostolus bis Benedicite. Qui se vindicant de persecutione, reddunt malum pro bono, & ideo malum accidet eis. Prouerbio. 20. Qui reddit malum pro bono, non recedet malum de domo eius. Si quis dicat quòd illud bonum non facit ex bona intentione, & ideo non est diligendus: Respondeo, quòd spina quæ claudit vineam alicuius, pungens intrantes in eam, amatur ab eo cuius est vinea, licet illud bonum quod ei facit, ex intentione non faciat. ¶ Decimasexta stultitia est, quòd quum iracundi amorem suum venalem habeant, nolunt tamen vendere ei qui carius eum emeret, scilicet Deo. Quòd ipsi amorem suum venalem habeant, patet ex eo quòd nolũt amare nisi suos beneficos, & se amãtes nolunt habere amorem vel aliquod beneficiũ, amoris sui pretium. Sed si ipsi pro Deo inimicos vellent diligere, Deus valde carè emeret amorem eorum. Daret enim pro illo amorẽ suum & regnum cęlorum. ¶ Nota quãdo Dominus

nus in die iudicij ponet rationem de amore, de quo est mandatum præceptũ,& dixerit aliquis se amasse aliquẽ, quia abundabat, & quia beneficus suus erat: Respondebit Dñs, Et hoc amore nihil tibi debeo:de illo iam solutum est tibi. Cum autẽ dixerint aliqui,se amasse propter eũ illos, qui conuitijs iniurijs offendebant se, ne amarentur. Tunc dicet Dominus: Illum amorem vobis debeo. Venite benedicti, percipite regnum,&c. Ad hoc pertinet illud Matt.5.Si diligitis eos,qui vos diligunt,quam mercedem habebitis? Nónne & publicani hoc faciunt?Et Lucæ 6.Si diligitis eos qui vos diligunt, quæ vestra est gratia.Et pòst:Veruntamen diligite inimicos vestros.Et mutuum quitur:Et erit merces vestra multa.Et cum homines ita sint lucrũ,mirum est quomodo cũ Deo lucrari nolunt, & quomodo amorem suum nolunt Deo dare pro regno eius, quem dare rent alicui homini pro modico beneficio. ¶ Decimasexta stultitia est, quòd ipsi reputant honorem, quod in veritate vilitas,scilicet vindicare se. Diceret aliquis: Non possum sustinere tantum dedecus, quòd de malo mihi illato me non vindicem,reputans vilitatem esse,nõ vindicare se,cum tamen vindicare se potius sit vilitas in multis casibus. Vnus casus est, quando stultus & insanus est, qui sibi conuiciatur. Alius casus est, quando est vilis persona, vel leprosus, vel loripes. Tunc enim homo magni cordis dedignatur vindicare se de illis, nolens manus suas ibi maculare.Seneca: Quibusdam libenter patere quibus te vindicare fastidias. Ab his non aliter quàm ab immundis malibus paruis,& inquinantibus reducenda est manus.Cum videtur non possis vindicare te absque spirituali inquinatione animi nuum,& cum ille qui infert tibi iniuriam in hoc insanus & stultus sit:non est vilitas,sed potius honor,si te non vindices.Seneca:Magni animi est iniurias in summa patientia pati. Idẽ.Si magnanimus fueris,nunquã dicas tibi contumeliam fieri. Dicas inimico dices,Non nocuit mihi, sed animum nocendi habuit. Et cum illum in potestate tua videris, vindictam putabis vilitatem esse potuisse.Scito enim, honestum & magnum & maius nus vindicandi esse, ignoscere. Prouerbiorum 20. Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumeliis.Sicut honor est se separare à contentionibus: sic vilitas est in contentione os suum conuicio aliquem maculare. ¶ Decimaoctaua stultitia est, quòd ipsi odium habent los qui sibi prosunt:contra Dei prohibitionem scilicet iniuriantes: peccata vero odij,& alia peccata, quæ eis summè nocent

quæ Dominus præcipit odio haberi,nolunt odire. In Psal.Qui diligitis Deum,odite malum.De nocumento peccatorum, dictum est in principio tractatus.Hoc tamen additur, ꝙ peccatū est occasio omnium miseriarum, quæ nobis accidunt. Fames enim & sitis,frigus,calor,labor, infirmitas mors, sequelæ sunt peccati. Si enim homo non peccasset,non sensisset eius pœnas. Si quis interfeciſſet alicui fratrem suum ipse odiret eum,præcipuè si sine peccato hoc posset facere. Quare ergo non odimus peccatum,quod interfecit illos de parentela nostra,qui mortui sunt,& illos qui remanserunt occidet,& nosipsos? ¶ In omnibus miseriis quas in mundo isto videmus,possemus odium peccati colligere. Quando aliquem mori videmus, debemus cogitare quàm malum sit peccatum facere, ex quo talia stipendia sequuntur.Apostolus ad Rom.6.Stipendia peccati mors. Legitur ꝙ Adam & Eua luxerunt centum annis,quando viderunt mortuum Abel,intelligentes illam mortem sequelam esse peccati. Mirum est quomodo homines peccatum amare possunt, cum occasione illius tot miserias incessanter sustineant. Ad miserias enim huiusmodi odium peccati deberet in eis renouari.

¶ *Quòd homo iracundus stultus sit iram recipiendo,conseruando & indicando.*

Homo qui alium odit,valde stultus est. Amat enim societatem eius quem odit,& vult cū eo ire in infernū , quod valde mirū est.Mirū etiam est,ꝙ ipse malitiam,quàm in hoste odit, in se diligit: propter vnum delictum quod videt in homine, omnia bona quæ in ipso videt,odit:propter modicū quod diabolus habet in eo,odit quæ Deus habet ibi. In quo assimilatur illi,qui castrū patris sui oderet,propter domū vnā hostis sui,qui esset ibi:vel totū agrū vnū odiret propter vnā vrticā quæ esset ibi.Et vt breuiter dicā,homo vult se vindicare,stultus est , irā recipiendo,cōseruando,indicando. Iram recipiendo stultus est quia cū frater eius dicat ei verbū durū,& ex alia parte diabolus gladio iræ voluerit eum interficere,non curat de gladio diaboli,sed solum de verbo fratris. Hæc stultitia insinuatur Iob 5. Virum stultum interficit iracūdia,quasi diceret,Ex stultitia est, ꝙ ab iracundia se permittit occidi.Stultus etiam est iram conseruando,cum ira sit ignis,quod innuit Salomon,dicens Eccle. siast.7.Ira in sinu stulti requiescit. Quis non excuteret carbonem de sinu suo,nisi stultus sit? Prouerbiorum 6.Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo , vt vestimenta eius non ardeant ? Stultus est etiam iram indicando , Prouerb.12.

Fatuus autē statim indicat iram suam hominibus, quum iratior sit, est indicare se esse hominem insanum. Item qui indicat iram suam hominibus, succēdit domos vicinorum suorum, & q̄ domus sua ardeat, cū potius cogitare deberet quomodo domui propriæ subueniret. Sicut nō esset ferenda sententia, quam insanus dictaret: sic nō est proferendus sermo quē ira dictat, & ira sit furor. Homo iratus nisi taceat, ostendit se magis stultum quàm ipse sit. Multa enim comminatur quæ non faciet. Vnde Prouerb. 14. Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.

De sex iniquitatibus iracundi volentis se Vindicare. CAP. V.

QVinto potest valere ad detestationem iræ, si ostendatur multiplex iniquitas, quæ est in homine irato, qui se vult vindicare. ¶ Prima eius iniquitas est, q̄ ipse authoritate sua constituit se iudicem inter se, & iniuriatorem suum. ¶ Secunda est, q̄ ipse in eadem causa vult esse actor & iudex. ¶ Tertia est, q̄ ipse vult vindicare se pendente die, quæ sibi assignata est, vt plene iustitia fiat. Dies hæc dies iudicij est. Apostol. ad Corinth. 4. Nolite ante tempus iudicare. ¶ Quarta iniquitas est, q̄ ipse impunitum relinquit illum, à quo debuit incipere, scilicet se ipsum, qui sibi magis nocuit, quàm alius. Quicquid alius potuit inferre ei, minus est odio quo ipse animā suam interficit. ¶ Quinta iniquitas est, q̄ ipse iustitiam, quæ ex solo iudicio debet procedere, ex iniquitate vult elicere, quia ex ira & odio. ¶ Sexta iniquitas est, quòd ipse non reddit patientiam iniurianti quàm ei debet, sicut iniurians debet ei innocentiam.

¶ *Exempla ad detestationem iræ.*

SEXTO possunt valere ad detestationem iræ, exempla. Et præcipuè exemplum Christi, quem videmus patientissimum esse, qui vltimo faciet vindictam de inimicis suis. Bene debere sufficere vermiculo, quòd ita citò vindicaretur de inimicis suis. Sicut dicit Augustin. Summæ religionis est imitari quem colis. ¶ De beato Bernardo legitur, quòd appropinquante morte eius, cùm requireretur à fratribus, quòd doceret eos aliqua salubria, dixit eis: Alieno sensui magis quàm meo credite. Læsus vindictam non expetij. Nulli scandalum facere volui. Et si feci, sedaui vt potui. ¶ Septimo potest valere ad detestationem iræ, quòd Dominus ab eo, qui vult vindicare, videtur etiam remissa repetere. Sicut patet de illo, qui noluit dimittere conseruo, à quo dominus eius repetiit vniuersum debitum prius sibi dimissum. Matth. 18.

De diuisionibus ad iram pertinentibus. PARS II.

Dicto de his quæ pertinent ad detestationem iræ, consequenter ponendæ sunt diuisiones ad iram pertinentes. ¶Notandū ergo, q̄ est quædā ira quæ bona est, qua homo irascitur vitio. de qua Eccles. 7. Melior est ira risu. Quasi diceret, per tristitiam vultus, corrigitur animus delinquentis. ¶Est alia ira, quæ mala est, qua homo irascitur personæ. De qua intelligenda sunt prius dicta. Et hæc duas habet species. Quædā enim subita est, & sine deliberatione rationis, quæ venialis est. Alia verò cum deliberatione & consensu rationis, quæ mortalis est. Has duas species tangit Dauid, dicens, Irascimini, & nolite peccare, &c. Si subita ira surgat in nobis non consentiat ratio. Ira vero quæ cū deliberatione est, si inueteraſcat, odiū dicitur. Est enim odium ira inueterata. Quod videtur prohibere Apostol. dicens ad Ephes. 4. Sol non occidat super iracundiam vestram.

¶De his quæ valere possunt ad detestationem odij.

Ad detestationem odij possunt ista specialiter valere. ¶Primo illud Gene. 49. Maledictus furor eius, quia pertinax, & indignatio eius, quia dura. ¶Secundo illud 1. Ioan. 3. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. ¶Tertio, quia odium specialiter est charitati contrarium, quæ est maxima virtus, maximè placens Deo, & maximè displicens diabolo. Quòd maximè displiceat diabolo, patet ex verbis Gregorij, dicentis: Non curat antiquus hostis vt terrena nobis tollat, sed vt charitatem in nobis feriat. De placentia verò Dei manifestum potest esse per hoc quod dicit Dominus, Ioan. 15. Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem. ¶Quarto, quia cum torqueatur homo per quem peccat, & ille qui manet in odio iniurias sibi illatas nolit remittere, ipse punietur in hoc, quòd nec peccata sibi remittentur. Fatuus est qui vnā iniuriam non vult remittere, vt mille vel plura peccata sibi remittantur. ¶Quintum est hoc, q̄ ira vel odium contra naturam videntur esse in homine, cum homo sit animal mansuetum natura & misericors. vnde Iob 31. Ab infantia mea creuit mecum miseratio, & de vtero matris meæ egressa est mecum. Mansuetudini verò quæ est in homine, attestatur forma & dispositio exterior hominis. In omni enim specie animalis, figura corporis, & membrorum naturæ corporis exteriori attestatur: sicut vngues acuti, fortis & magni, & aduncati dentes, & fissio oris magna attestatur rabiei, vt patet in leonibus. Contrarium verò mansuetudini attestatur in hominibus. ¶Sextum est hoc, q̄ cum cupiditas & alia vitia consistant in appetitu alicuius boni, sed inordinate

odium cõsistit in appetitu ipsius malĩ. Vnde maioris peruersitatis & malitiæ videtur esse quàm cupiditas & similia peccata.

¶ *Item diuisio Iræ.*

ITEM notandum ꝙ ira potest diuidi in iram occultã, quæ non prorumpit in exteriorem iniuriam, & iram prorumpentem in exteriorem iniuriam, siue sit iniuria verbi vel facti. De prima ira dicit Dominus Matt. 5. Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio. Et pòst subdit de secunda ira: Qui dixerit fratri suo raca: reus erit concilio. Qui autem dixerit, fatue reus erit gehẽnæ ignis. Raca interiectio est indignantis, sed nominat aliquam specialem contumeliã? ¶ Item ira potest diuidi in iram, qua homo irascitur sibi, & in iram qua homo irascitur proximo, & in iram qua irascitur Deo. De prima ira dicit Socrates: Iracundus quum aliis irasci desierit, sibi irascitur. De secunda ira dictũ est prius. De ira verò qua aliquis irascitur Deo, qualis est ira iniquè blasphemantiũ Deũ, potest intelligi illud Eccl. 27. Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet.

De peccatis prouenientibus ex ira. PARS III. *quæ habet tria capitula.*

De guerra, & de duodecim quæ homines à guerra cohibere deberent. CAP. I.

SEquitur de peccatis quæ proueniunt ex Ira. Prouenit autem ex ira lis. Vnde Prou. 26. Sicut carbones ad prunas, & ligna ad ignẽ: sic homo iracũdus suscitat rixas. Itẽ Ecc. 26. Homo iracundus incẽdit litẽ. Ex ira etiã sequuntur guerræ, incendia, homicidia, & alia iniectio manuũ iniusta, & rapinæ, & similia. De lite non dicemus modò, quia de illa dicetur cum aliis peccatis linguæ. De rapina vero dictum est in tractatu de auaritia. De aliis vero hic dicemus. ¶ Et primo de guerra, quã habemus cum hostibus. Duodecim verò sunt quæ deberẽt homines cohibere à guerra. ¶ Primũ est guerra, quã habemus cũ hostibus inuisibilibus, Iob 6. Militia est vita hominis super terrã. Item dictũ est Gen. 3. ad serpentẽ: Inimicitias ponã inter te & mulierẽ, & semen illius, & semẽ tuũ. Guerra ista multũ periculosa est. Et propter calliditatẽ dæmonũ. Gen. 3. Serpẽs callidior erat omnibus animantibus terræ. Et propter longũ exercitiũ pugnæ. Pugna enim nõ cessauit ex quo Adã deiectus est in terrã, & longus vsus, & experiẽtia multũ videtur docuisse eũ. Et propter cõtinuitatẽ pugnæ. Vnde Grego. Assidua tẽtatione diabolus tẽtat nos, vt saltem tædio vincat. Et propter malitiã dæmonũ qui incessanter sitit sanguinẽ nostrũ. vnde diabolus sanguisuga vocatur, Prou. 30.

Sangu

Sanguisugæ duæ sunt filiæ. Et quia dæmones inuisibiles sunt. Hier. Tūc maximè impugnaris, si te impugnari nescis. Et quia magnū damnū est si quis vincitur. Regnū enim æternū perdit, & patibulo infernali affigitur. Si autē vincit; multū lucratur, qa remunerabitur regno æterno. Non accipitur redēptio de guerra ista. Et, vt breuiter dicam, sicut diabolus peior est homine: ita guerra, quā habemus cum diabolo, peior est quàm guerra, quā aliquis habet cū hominibus. Sicut enim aliquis princeps quando habet aliquam guerram fortem & periculosam studet pacificare alias guerras superemergētes: Sic debet homo cum hominibus pacificari, ne à dæmonibus vincatur. Ad hoc videtur pertinere illud Iob 40. Memento belli, & non addas amplius quicquā loqui. vbi dicit glo. Si occulti hostis bellū cōtra te cōsideras, quicquid à me pateris, nō accusas. Hiero. Gladium tenet hostis vt me perimat: mira insania, verbū durū sibi dictū plangere, & gladiū capiti imminentem nō timere: Mira etiā & magna fatuitas, ꝙ aliquis captum diabolo se tradat, vt prævaleat fratri suo, cū scriptum sit, ꝙ crudelis est, & nō miserebitur. Ideo reges & principes huius mundi de facili vincuntur à diabolo, quia habēt alias guerras, & nō sufficiunt resistere vbiq;. Habac. 1. Ipse de regibus triumphabit, & tyranni ridiculi eius erunt. ¶ Secundo deberet homines cohibere à guerra hoc, quòd Dominus amat pacem, & per contrarium guerram odit.

¶ *De signis quòd Dominus amet pacem.*

Et possumus multa signa ponere per quæ apparet, ꝙ Dominus multū amet pacē. ¶ Primum signū est, ꝙ Dominus nasci voluit tempore pacis, quæ durauit xli. annis. Tunc impletum fuit illud Esa. 2. Tunc cōflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces. Spiritualiter autem non vult Deus habitare alicubi, vbi non est pax, quia in pace factus est locus eius. ¶ Secundum signū, ꝙ Dominus amat pacem, est hoc, ꝙ in natiuitate eius cōmendata est pax hominibus, multitudine angelorū dicēte, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. vti legitur Luc. 2. ¶ Tertiū signum est, ꝙ ipse vocauit pacificos specialiter filios Dei, dicens Matth. 5. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. ¶ Quartum signum est hoc, ꝙ ipse mittens apostolos, voluit vt homines ad pacē hortarentur, dicens Mat. 10. Intrantes autē domum salutate eam dicentes, Pax huic domui. Mittens etiam discipulos suos dedit eis similiter mandatum de exhortatione ad pacem, dicens Lucæ decimo: In quamcunque domum intraueritis, primum dicite,

Pax huic domui. ¶ Quintum signũ est hoc, quòd dominus relecturus discipulos suos, pacem specialiter tanquam hæreditatem eorum reliquit eis, dicens Ioan. 14. Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis. Post resurrectionem etiã veniens ad discipulos suos, pacem commendauit eis, dicens: Pax vobis. vt habetur Ioã. 20. in duobus locis. ¶ Sextum signum est hoc, quòd dominus tam carè emere voluit pacem nostram, mori enim voluit, vt nos sibi cõciliaret sibi: maritari voluit filius Dei naturæ nostræ infirmæ, vt pax ista reformaretur. Adhuc etiam pacem peccatorum paratus est emere valde carè, quia paratus est eis remittere omnem offensam, & emere pacem ipsorum regno æterno, si pœnituerint. Honorabilis est ista pax peccatorum. Si peccator haberet Deum in carcere, non deberet partem honorabiliorem ab eo requirere. Et vt breuiter dicam, speciale officiũ filij Dei fuit, pacem reformare inter Deum & hominem. Hac de causa venit ipse in mũdum istum, & fuit ibi plus quàm triginta & duobus annis. Vnde ad Ephes. 2. Ipse est pax nostra, qui fecit vtraque vnum. ¶ Tertio deberet homines cohibere à guerris propter mala quę inde fiũt, & bona quæ inde omittuntur. Primum malum quod de guerra sequitur, est odium. De vna guerra sunt quãdoque mille homines in peccato odij. Illi autẽ qui sunt in peccato odij, homicidæ sunt: iuxta verbum Ioan. in 1. Canoni. sua. Sequuntur etiam inde homicidia, & frequenter illi qui moriũtur in bellis, moriuntur morte æterna, quod maximum periculum est. hoc enim damnũ irrecuperabile est. Vnde Matth. 2. Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt. Sequuntur etiam ex guerra incendia locorum sacrorum & non sacrorum, rapinę & furta. Filij agricolarum fures efficiuntur, filiæ prostituuntur, omittuntur etiam infinitæ eleemosynæ, & infinita alia bona. ¶ Quarto deberet homines cohibere à guerris hoc, q̃ in guerris præcipuè malum infertur his, qui non metuerunt. Si in guerris illi mala reciperent, qui in culpa sunt, hoc tolerabilius esset, sed illi parũ aut nihil mali recipiunt. Innocentes verò deprædantur, iuxta illud Esa. 59. Qui recessit à malo, prædæ patuit. Horatius: Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui. In hoc tyranni huius mundi peiores sunt diabolo, qui non nocet nisi his qui meruerũt. Tyranni verò in guerris suis potius nocent illis qui innocentes sunt, quod nõ est parua culpa, quum speciali ter Deo adhæreant, & in eo fiduciam habeant, & sunt in eius protectione. Psal. Innocẽtes & recti adhæserunt mihi. Prou. 2. Deus custodiet rectorum salutem, & proteget gradientes simpliciter. In guerris etiam infer-

tur

tur malum pauperibus : plus enim damnificatur aliqua pauper mulier, quando vna gallina aufertur ei, quàm aliquis, qui multum diues esset, damnificaretur in mille marcis. Sicut vidua pauper cula, de qua loquitur dominus Luc. 21. Plus misit in gazophylacium, mittendo duo æra minuta, quàm omnes alij secundum iudiciũ domini. ¶ Quinto deberet homines cohibere à guerris hoc, quòd vix est quin malũ accidat eis, qui guerram faciũt. Aut enim malum infertur eis, & sic malum eis accidit. Aut ipsi inferunt malum aliis, & tunc deterius eis accidit : melius est enim mala sustinere quàm mala facere. Vnde Prouerb. 16. Melius est humiliari cum mitibus, quàm diuidere spolia cum superbis. ¶ Sexto deberet homines cohibere à guerris, difficultas cõsulendi illis, qui guerris intersunt. Cum enim vnus alium paratus sit iuuare vt fortiores sint, ex eo quòd sunt simul, vnusquisque videtur esse occasio quædam omnium malorum quæ ibi fiunt. vnde Iob 41. dicitur de corpore diaboli: Corpus eius quasi scuta fusilia; & compactum squamis sese prementibus. ¶ Septimo deberet cohibere homines à guerris hoc, quòd nulla vel parua vtilitas inde sequitur, quando aliquis facit guerrã, vt sua recuperet. Plus enim valet quod ipse in guerra expẽdit, quã quod ibi in guerra acquirit. Quando verò aliquis guerram facit vt vindicet fratrem vel cognatum sibi occisum, nulla vtilitas sequitur illi qui mortuus est melius esset defuncto, q̃ procuraretur, quòd homicida pro anima eius iret ad partes transmarinas, vel quòd processio fieret à ministris Dei super interfectum cũ aqua benedicta, & cruce, quàm cũ igne maledictio, & lanciis & vexillis à ministris diaboli, sicut multoties fit. ¶ Octauo debet cohibere homines à guerris, fraternitas q̃ inter homines est. Omnes enim homines naturaliter sunt fratres, quia ex vno patre & vna matre processerunt, scilicet Adam & Heua. Fideles verò propter hoc quadam spirituali fraternitate fratres facti sunt, quia ex vno patre, scilicẽt Deo nati sunt, & ex vna matre, scilicet ecclesia, & cælestẽ hæreditatem diuisuri. Vnde inimicitia inter fideles, inimicitia Cain est : quia inter fratres lupi vel serpentes videtur esse huiusmodi homines, qui bella mouent cõtra homines. Senec. Ferina rabies est ista, sanguine & vulneribus lætari : & hoc est, abiecto homine in syluestre animal transire. Inter serpentes & homines naturales sunt inimicitiæ. Vnde Gen. 3. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & semẽ tuum, & semen illius. Vnde serpentes se esse ostendunt, qui ad homines inimicitias habent, imò etiam tales peiores serpentibus & lupis videntur esse. Serpens serpenti non

nocet, vel lupus lupo, etsi animalibus alterius speciei noceat: homo verò nocet homini. Sene. immitissimus est homo homini. Leo leoni non nocet, lupus lupum non lædit. Verè canes videntur esse tales homines, qui adinuicem certant. ¶ Nono debet cohibere homines à guerris hoc, quòd homines, qui guerras amat vel habet, speciales filij diaboli sunt, sicut pacifici speciales sunt filij Dei, sicut prius dictum est. ¶ Decimo debet cohibere homines à guerris, miseria quam sustinent homines qui guerras faciunt. Ipsi enim de nocte vadunt armati, in fame & siti, & huiusmodi. Si tantū sustinerent pro Deo quantum sustinent pro diabolo magni meriti essent apud Deum. vnde in Psalmis, Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. ¶ Vndecimo debet cohibere homines dubius euētus belli: quidoque enim ille qui fortiorem se credit, deterius cadit in bello. Vnde 2. Reg. 11. Varius est euentus belli, & nunc hunc, nunc illum cōsumit gladius. Si aliquis fortis est, inuenit aliquem æquè fortem vt ipse. Iere. 47. Fortis impegit in fortem, & ambo corruerunt. Si aliquis malus est, vix erit quin aliquem æquè malum aliquando inueniat. Vnde Prouer. 17. Semper iurgia quærit malus: angelus autem crudelis mittetur contra eum, vel post hanc vitam, quando diabolus ad eum mittetur, vt eum deferat in infernum: vel in præsenti quando aliquis homo æquè malus mittetur ad reprimendam malitiam eius. Vulgariter dicitur, quòd canis bellicosus defert aures scaturientes vermibus. Et frequēter accidit, quòd qui amant bella, moriūtur gladio. vnde 1. Reg. 15. dicit Samuel ad Agag regem Amalech: Sicut fecit mulieres absque liberis gladius tuus, sic absq; liberis inter mulieres erit mater tua. ¶ Duodecimo debet cohibere homines à guerris hoc, quòd sapientes tantū timent guerras & tantum amant pacem. vnde Salomon, qui legitur sapientissimus fuisse regnum suū in pace summa tenuit XL. annis. vnde etiam ob hoc nomē habuit. Salomon enim interpretatur pacificus. Christus etiam vocatus est rex pacificus: & in veritate nihil est, quod tantum noceat ecclesiæ Dei, quantum guerra. Luc. 11. Omne regnum in se ipsum diuisum, desolabitur. Ambr. Paruæ rès concordia crescunt, magnæ vero res discordia dilabuntur. licet tantum bonum sit pax, quòd etiam suo contrario quæratur, secūdum verbum Aug. tamen valde rarò esset facienda guerra. Cum enim guerra & pax maximè sint contraria, maximè à se distant. Et ideo valde lōga est via quæ est per guerrā ad pacem. Et quandoque prius homo deficit, quàm ad pacem per viam istam veniat. Citius peruenit homo

homo ad pacem patiendo, quàm bella faciendo. Et facilius acquirit homo largiendo, quàm auferendo.

De peccato incendiariorum. CAP. II

INcendiarius dicitur, qui propria authoritate incendit ciuitatem, vel villam, vel domum aliquam, vel segetem, vel rem similem, malo studio aut pro vindicta. si autem hoc faceret authoritate illius, qui habet potestatem indicendi iustum bellū. non iudicaretur incendiarius, ex quo guerra esset iusta.

¶ Octo quæ deberent cohibere à peccato incendij.

OCTO verò sunt quæ deberent cohibere hominem ab hoc peccato. ¶ Primum est hoc, quòd istud peccatum diabolicū est. Diabolus enim in inferno igne impugnat homines: sic faciunt incendiarij in hoc mundo. vnde cū ipsi diabolo assimilentur in facto, meritò assimilabuntur ei in tormento. ¶ Secundum est, quòd peccatum istud puræ malitiæ est, & nullius vtilitatis est. Peccatum rapinæ vel furti aliquid habet lucri vel vtilitatis, sed peccatum incendij nihil. Nullius etiam strenuitatis est peccatū istud. Mulier enim aliqua posset facere idem. Præterea, quum sufflatores ignis in seruitio hominū sint viles personæ. quomodo non erunt viles personæ sufflatores ignis in seruitio dæmonum? Sine culpa etiam sunt pauperes homines, quorum domus incenduntur, sed propter solam superbiam dominorum fit. vnde Psal. Dum superbit impius, incenditur pauper. Peccatum igitur incendiariorum, cum sit puræ malitiæ, ideo etiam est peccatum in Spiritum sanctū. ¶ Tertio deberet cohibere hominem à peccato hoc, quòd peccatum istud valde damnosum est proximo. Pauper enim ille homo exhæredatur, cum domum suam amittit, & oportet eum & vxorem suam & familiam ire mendicādo per domos aliorum, quod valde graue est homini inconsueto. vnde Eccl. 29. Vita nequam est hospitandi de domo in domum. Interdum autem accidit, quòd nunquam redibit ad pristinum statum, & quòd filij eius hac de causa fures efficiuntur, & filiæ prostituuntur, & ille qui domum incendit, reus est omnium peccatorū quę occasione illius incendij fiunt. ¶ Quarto debet cohibere hominē ab hoc peccato, quòd peccatum istud valde damnosum est actori suo. Damnosius etiam est illi quàm proximo. vnde refert Greg. in dialogo, quòd cū quidam incendisset messem cuiusdam sancti viri nomine Stephani, quidam videns messem eius combustam: venit ad illum, dicēs quòd messis sua esset combusta, adiungens, Væ væ pater Stephane, quid contigit tibi? Cui ille placidè respondit: Væ quidem illi contigit, nam mihi

quid contigit? Ille qui credit incendere domum alienam, incendit suã. Sua enim est domus illa quo ad emendam, & ibi amittitur. Sicuti miles, qui est in exercitu alicuius principis, equũ sibi amittit, non sibi amittit, sed domino cum quo est. Incendiarius dum ponit ignem ad comburẽdum domũ, sibi etiam parat ignem æternũ. Ignis etiam peccati exurit seipsum. Aug. Sicut magno malitiam esse, quomodo ignem. ¶ Quinto debet cohibere hominem ab hoc peccato hoc, quòd peccatũ istud multũ impedit à salute autorẽ suum, & propter restitutionẽ domus incẽsæ oportet eum facere propter maledictiones, quę fiũt eis. Quia enim pauper aliquem defectũ habet occasione illius incẽdij, videt filios suos lugẽtes in alieno hospitio, ipse maledicit ei qui domum suam incendit. Quæ maledictio defert incendiarium in ignem æternum, vnde Eccl. 4. Maledicentis tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius. exaudiet autem illum qui fecit eũ. Et eiusdẽ 35. Deprecationẽ lęsi dominus exaudiet. Non despiciet preces pupilli: nec viduam, si effundat loquelã gemitus. Nónne lacrymæ viduæ ad maxillas descendũt, & exclamatio eius super deducentes eas? A maxilla enim ascendunt vsque ad cælos, & dñs exauditor nõ delectabitur in illis. De materia hãc in tractatu de Rapina, dictum est. ¶ Sexto debet cohibere hominem à peccato isto, pœna magna qua in præsenti puniuntur incendiarij. Pœna autem eorum secundum leges humanas est, vt qui dolo ignem apposuerit, igne crematur, aut capite puniatur, nec debet absolui, nisi damno restituto, & præstito iuramento quòd ignem vlterius non apponat. A Deo etiam sæpe punitur in hoc, quòd mala morte moriũtur: sicut patet de Absalõ, qui incendit succendi messem Ioab, qui postea suspẽsus est & occisus tribus lanceis missis in cor eius: vt legitur 2. Reg. 14. legitur etiã Iud. 13. Quòd Samson fecit succẽdi segetes Philisthinorum, qui postea captus est à Philisthæis, & exoculatus est, & à semetipso occisus. ¶ Septimo debet cohibere hominem à peccato isto magna pœna, qua puniẽdi sunt incendiarij in futuro. Quod pœna ostendi per hoc quòd legitur Mat. 25. q̃ dominus dicturus est Ite maledicti in ignem æternũ. Et subditur causa huius damnationis: Hospes eram, & nõ collegistis me. Si dominus punit quia non est igne æterno eos qui in propria hospitio non receperunt, qualiter credendũ est illos esse puniendos qui hospitiũ domini in quo ipsi nihil iuris habebant, combusserunt? Quot pauperes hospitati fuissent in domo, quã ipsi combusserunt, toties dominus suum hospitium abstulerunt. Merito etiam in præsenti [illegible] futuro

futuro crematur incendiarius, cùm ipse alios cremet, quia per quæ peccat homo, per hæc & torquetur: &, non est lex æquior vlla, quam necis artifices arte perire sua. ¶ Octauo debet cohibere homines ab hoc peccato, quia peccatum istud multũ displicet Deo. Quod patet per hoc, q̃ hospitalitas tãtum placet Deo: quam hospitalitatem hoc peccatum destruit. Quòd hospitalitas multùm Deo placeat, patet ex eo quod legitur ad Heb. vlt. Hospitalitatẽ noli obliuisci. Per hanc enim quidam placuerunt angelis hospitio receptis. & Orig. Domos hospitales ingressi sunt angeli. Domos verò hospitib⁹ clausas, ignis & sulphur succendit. Domus quas angeli ingressi sunt, fuerunt domus Abraham & domus Loth. Domus verò succensæ, fuerunt domus Sodomorum & Gomorrhæorum. Hospitalitas tãtum placet Deo, q̃ ipse in propria persona legitur ad hospitales homines declinasse. Vnde refert Greg. in quadam homilia, quòd quidã paterfamilias multum fuit hospitalis, & quadam die cum peregrinos susciperet, & aquam daret manibus ex humilitate, vnus fuit inter eos, in cuius manibus debuit aquam fundere, & cum reuersus vnam accepisset, non inuenit eum, in cuius manibus aquam debuit fundere: cúmque ob hoc apud se miraretur, eadem nocte per visionem dominus dixit ei: Cæteris diebus me in membris meis, hesterna autem die me in memetipso recepisti.

De peccato homicidij, & de his quæ deberent homines cohibere ab homicidio. CAP. III.

Sequitur de homicidio, à quo primo deberet homines cohibere hoc, q̃ ipsum est contra naturam. Docuit enim natura, quòd animalia diligunt ea quæ sunt eiusdem speciei cum ipsis, vnde Eccl. 13. Omne animal diligit simile sibi, Vnde mirum est, quomodo homo vult alium hominẽ occidere, cùm natura doceat vnum lupum alĩ amare. ¶ Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato, q̃ ipsum multum est contra rationem. Dictat enim ratio homini, quod non debet facere alij quod sibi odit fieri: vt legitur Tobiæ quarto: Vnde cũ ipse super omnia mortem odio habeat, ipse super omnia cauere debet ne mortẽ inferat. ¶ Tertio deberet homines cohibere ab hoc peccato, q̃ istud peccatum diabolicum est, & diabolo assimilatur. vnde Ioannis octauo: Ille homicida erat ab initio. Diabolus fuit homicida suiipsius ab initio, & pòst parentum nostrorum. Vnde sanguisuga vocatur Prouerbiorum tricesimo, vbi dicitur, Sanguisugæ duæ sunt filiæ. ¶ Quarto deberet cohibere homines ab hoc peccato, quòd videtur ab homine degenerare &

in

in bestiam transire, quæ sanguinem humanum sitit. vnde Sen. Ferina rabies est ista, sanguine & vulnere lætari. Et hoc est ab iecto homine in syluestre animal transire. ¶ Quinto debent cohibere homines ab hoc peccato, pœna magna qua homicidæ puniuntur, & in præsenti, & in futuro. De pœna eorum legitur Mat. 25. Omnes qui acceperint gladiū, gladio peribunt. & Apoc. 13. Qui in gladio occiderit, oportet eū in gladio occidi. Et Gen. 9. Quicunque fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius. Et possunt hæc adferri ad mortem æternam, vel temporalem: vtraque enim reus est, quia authoritate sua gladiū accepit. Ad significandum quòd multum punietur peccatum homicidij, dictum est Gen. 4. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Vox sanguinis potest dici vox consanguinitatis vel sit sensus, generatio quæ ex Abel exisset, nisi interfectus fuisset, requirit quòd vindictam sumam de te. Pœna etiam homicidæ ostenditur, cum subditur: Maledictus igitur eris super terram. Et fuit tanta maledictio illa, quòd etiam ipsam terram contigit. vnde subditur: Cum operatus fueris terram, non dabit fructus suos. Et subditur pòst: Vagus & profugus eris super terram omnibus diebus vitæ tuæ. Et pòst factus est Cain tremulus. vnde ait: Omnis qui inuenerit me, occidet me.

¶ *De quatuor peccatis clamantibus ad Deum.*

Et notandum quòd quatuor peccata dicuntur clamare ad Deum, scilicet oppressio innocētium. Exo. 2. Ascendit clamor filiorum Israël ad Deum. Et peccatū Sodomiticum. vnde Gen. 18. Clamor Sodomorum, & Gomorræorū multiplicatus est. Et detentio mercedis mercenariorum. vnde Iacobi vlti. Ecce merces operariorum vestrorū, quæ fraudata est à vobis, clamat, & clamor eorum in aures domini sabaoth introiuit. Et peccatū homicidij. vnde Gene. 4. Vox sanguinis fratris tui, &c. Tria vero de peccatis nominatis ideo dicuntur clamare ad Deū ad modum homicidij, quia sunt quasi homicidium. In peccato enim effunditur illud quod potuit esse materia corporis humani, & ideo est quasi homicidiū. In oppressione vero innocentium & detentione mercedis auferrtur pauperibus vita eorū, & ideo à Deo quasi homicidiū reputatur. vnde Ec. 33. Panis egentis vita pauperis est: qui defraudat illū, homo sanguinis est. & ibidem: Qui aufert in sudore panem, quasi qui occidit proximum suum. Et ibidem: Qui effundit sanguinē, & qui fraudē facit mercenario, fratres sunt. Puniūtur etiam homicidæ irregularitate. Licet enim de peccato homicidij condignam pœnitentiā ege-

tint,tamen non possunt promoueri. Vnde 1.Paralip.28.dicit dominus ad Dauid: Non ædificabis domum nomini meo, eò q̃ sis vir bellator,& sanguinem fuderis. ¶ Sexto deberet cohibere homines à peccato homicidij fraternitas quæ est inter Christianos. Omnes enim Christiani fratres sunt,& fraternitate naturali & spirituali. Ex vno enim patre & matre sunt omnes: ex Adã scilicet,& Heua. Fratres etiam sunt spiritualiter ex Deo patre & ecclesia matre. vnde homicidium inter Christianos est fratricidium. Ad quod potest referri illud Gen.27. Quid nobis proderit si occiderimus fratrem nostrum,& celauerimus sanguinẽ ipsius? melius est vt venundetur Ismaëlitis, & manus nostræ non polluantur. Frater enim & caro nostra est. ¶ Septimo deberet cohibere homines à peccato hoc, quòd fideles sunt filij Dei. Vnde Augustinus: Filij Dei sumus. vnde hoc probamus? Mortuus est vnicus,ne remaneret vnicus. Et 1.Ioan.3. Videte qualem charitatem dedit nobis Deus,vt filij eius nominemur & simus. Et in eodem: Filij Dei sumus,sed nondum apparuit quid erimus: sed cùm apparuerit,scimus quoniam similes ei erimus.& Matth.23. Patrem nolite vocare vobis super terram: vnus enim est Pater vester qui in cælis est. Igitur qui aliquem fidelem occidit, filiũ Dei occidit: quod conitat nimiæ temeritatis esse. Quomodo ante conspectum Dei stare audebit, qui filium eius occidit? ¶ Octauo deberet cohibere homines ab hoc peccato, q̃ quilibet homo angelum bonũ habet deputarum sibi ad custodiam: cui cõtumeliam facit,qui hominem occidit, vel iniustè manus in eum iniicit. vnde Matthæi 18. Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis. Dico enim vobis quia angeli eorum semper vident faciẽ Patris mei qui in cælis est. Si quis verberaret aliquem qui haberet militem de mensa regis Franciæ sibi ad custodiam deputatum,non parum offenderetur rex: quantum ergo putandus est offendi rex cælestis,quãdo ille occiditur vel verberatur, cui ipse vnum de angelis suis ad custodiam deputauit: qui sunt quasi milites de mẽsa eius. ¶ Nono deberet cohibere homines ab homicidio hoc,quod homo ad similitudinẽ Dei creatus est. Mirum enim est quomodo aliquis audet destruere creaturã illam quam Deus ad similitudinem suã dignatus est creare. vnde Genes. 9. postquam Dominus dixit, Quicunque fuderit sanguinem hominis, fundetur sanguis illius. Subditur causa ista: Ad imaginem quippe Dei factus est homo. Si aliquis artifex rãtum habet amorem ad opus suum quod parui valoris est, quòd non potest sustinere vt & verbo ei detrahatur, vt patet in versificatore,

tore, qui non potest sustinere vt versibus eius detrahatur: quantum putandus est Deus amare creaturã suam, quam creare voluit ad similitudinem suam, & quantũ offenditur in eius delectione? ¶ Decimo deberet cohibere homines ab homicidio hoc quòd Dominus ita carè emit hominem: nõ parum enim offenditur Deus, quando res illa quam ipse emit sanguine suo, tractatur. 1. Petr. 1. Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati & incontaminati Iesu Christi. hoc pretio debemus hominem appẽdere, ne nobis vilescat. ¶ Vndecimo deberet homines cohibere ad homicidio hoc, q̃ homo templum est Spiritus sancti. vnde templum Dei violat, qui hominem occidit vel verberat. 1. ad Cor. 3. Nescitis quia templum Dei estis vos, & Spiritus Dei habitat in vobis? Si quis autem templũ Dei violauerit, disperdet illũ Deus. ¶ Duodecimo deberet cohibere homines ab homicidio hoc, q̃ tota trinitas habitat in homine tanquã in hospitio suo. vnde Ioan. 14. Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Vnde toti Trinitati contumeliam facit, qui viro iusto, in quo ipse habitat, violentiam facit.

¶ *De occisione iustorum hominum.*

SED ista ratio non videtur extendi ad mortem iniustorũ hominum, & in rei veritate homicidiũ iniustorum hominũ quantum ad aliquid, periculosius est, quàm homicidium iustorum cum scriptũ sit, Mors peccatorum pessima. De morte vero sanctorum scriptum est. Pretiosa in cõspectu Domini mors sanctorum eius. Mors peccatorũ pessima est, quia est velut quædã porta per quam in infernũ intratur, & est quidam transitus ad mortem æternam: Mors verò iustorũ quædam porta est, per quã fit egressus de miseria huius vitæ. & ideò nõ solùm magnum peccatum est homicidiũ iustorum, sed etiã impiorum interfectio nisi hoc fiat imperio Dei. Imperio autẽ Dei fit, quãdo fit auctoritate legis diuinæ: aliter nõ placet Deo. Ezech. 18. Nũquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & nõ vt conuertatur à viis suis, & viuat? Et eiusd. 33. Nolo mortẽ peccatoris, sed vt magis cõuertatur & viuat. & Mat. 2. Rachel plorans filios suos, noluit cõsolari, quia non sunt. vbi dicit glo. Ecclesia plorat nõ tam morte trãslatos, quàm supplicio perẽptos. Supplicio inquam infernali. De morte vero iustorũ dicit Sapiens: Non est lugenda mors, quã immortalitas sequitur, peccatum homicidij est tantũ quòd Cain ponderositatem eius non valens sustinere dixit verbum desperationis, Maior est iniquitas mea, quàm

veniam

veniam merear. Mirum est, ꝙ postquam humana natura coniuncta fuit & vnita diuinæ, quomodo aliquis ausus fuit manum mittere in hominem, vel eum occidēdo, vel verberādo, nisi diuino imperio, quod sit authoritate legis diuinæ. Quādo aliqua mulier nupsit alicui regi, omnes de regno illo deferunt etiā minimo de genere ipsius: quātum ergo deferendū est hominibus, cū humana natura maritata est filio Dei? Præterea si cruci tanta reuerentia exhibetur, quia coniuncta fuit corpori Christi per modicum tempus: quanta reuerentia exhibēda est humanæ naturæ, quæ vnita est diuinæ, ita ꝙ nunquā ab ea separabitur? & hæc sufficiāt de peccato homicidij. De alia vero iniectione manuum iniusta, de qua videbitur hic esse dicēdū, nil dicetur: quia in magna parte sunt eadem, quæ debent hominem cohibere à peccato isto, cum his quæ sunt dicta contra peccatū homicidij.

De remediis contra iram propriam & alienam. PARS III.

NOtandum ꝙ contra iram alienam triplex potest esse remedium. Contra iram verò propriam octo assignabimus remedia. ¶ Primū remedium contra iram alienam, est mollis responsio, vnde Prou. 15. Mollis responsio frangit iram: sermo durus suscitat rixas. & Prou. 25. Lingua mollis confringet duritiem. & hoc est vnum de miraculis spiritualibus, quòd molle facit durum. vnde legitur in Vitis patrum de abbate Machario, ꝙ cum properaret ad quendam locum, discipulus eius præcedens ipsum obuiauit cuidā sacerdoti idolorū portanti lignum grande. Cui dixit discipulus Macharij: Quò vadis dæmon? At ille iratus percussit eum ira quòd fere mortuum reliquit. Cui postea obuians Abbas Machatius ait: Saueris laborator, saueris. At ille, Quid in me boni vidisti, vt ita me salutares? Cui senex, Quia vidi te laborantē. Cui sacerdos, Et ego ex tua salutatione cognoui te seruū magni Dei. Sed quidam monachus male me salutauit, quem ego plagis affeci: & statim cōpunctus est sacerdos idolorum, petiitque veniam: & duxerunt vulneratū vsque ad cellam, & sacerdos idolorum monachus factus est. & dixit Hier. Vide quid lenitas sermonis fecerit, & quid austeritas. Homo iratus est velut olla bulliēs. Pro. 15. Os fatuorum ebullit stultitiam. Ideo aqua frigida mollis responsionis superfundēda est. Eccl. 18. Nonne ardorem refrigerabit ros? Dulce verbum est velut ros refrigerans ardorem iræ: & sicut ex ore exit flatus vnde ignis materialis accēditur, & sputū vnde extinguitur: sic ab ore exit verbum durū vnde ignis iræ accēditur, & dulce verbū vnde ignis iræ extinguitur. Ad quod videtur pertinere illud Ec. 28.

Si

Si sufflaueris,quasi ignis exardebit:& si spueris super illam, extinguetur.Vtraque ex ore proficiscũtur.Nec mirũ si duris verbis ignis iræ accenditur, cùm collisio durorum corporũ ignem materialem producat. ¶ Secundum remedium cõtra iram alienam est silentium.vnde Prou.26. Cùm defecerint ligna extinguetur ignis.Velut ligna se habẽt verba,quæ respondentur homini iracundo, vnde ignis ira nutritur.Eccle.8. Ne litiges cum homine litigioso,& non struas ligna in igne eius. Securius esset omnino recedere ab irato, sicut aliquis recedit ab igne quãdo nõ vult cõburi,neq; calefieri ab eo. vnde ad Ro.12. Non vos defendentes charissimi,sed date locũ iræ. ¶ Tertium remedium cõtra iram alienam,vel odium,est beneficiũ.vnde Prou. 25.Si esurierit inimicus tuus,ciba illum:si sitit,da illi aquam bibere.Prunas enim congeres super caput eius. Beneficia quæ inimico exhibentur,sunt velut prunæ accendẽtes inimicos eorũ amorem. vnde legitur in Vitis patrum de quodam eremita nomine Theon.qui habebat gratiam sanandi ægros,& cum venissent latrones putantes eum habere multum auri,ipse fecit illos eos foribus affixos,& mane cum incolæ vellent eos comburere pro furto, ipse ait : Sinite eos abire illæsos , alioquin à me effugiet gratia sanitatũ:& statim ipsi latrones conuersi sunt ad Dominũ.Legitur etiã de quodã qui vocabat Amõ, qui in Ægypto in eremo morabatur,q; latrones ei auferebant panes quibus ipse vescebatur.Vnde Amõ præcepit duob⁹ draconibus vt custodirẽt ostiũ cellæ.Et cũ latrones venissent ad ostiũ cellæ,vidẽtes dracones obstupuerũt,quos inuenit Amõ præ timore semimortuos,& fecit eis parari mensam,& compũcti facti sunt sancti homines.

¶ *De remediis contra iram propriam.*

SEQVITVR de remediis contra iram propriam.¶ Quorum primum est cõsideratio Dominicæ passionis.Greg.Si passionis Dominũ ad memoriã reuocetur, nihil adeò durum quod nõ æquo animo toleretur,quod remedium nobis insinuatum est in libro Num. 21. vbi legitur q; filij Israël respicientes serpentem in ligno,sanabantur à morsibus serpentũ ignitorũ,Vnus de serpẽtibus ignitis est ira,à quo quis sanatur,si diligenter intẽdat quid Christus pro eo in cruce passus sit.Tũc enim patiẽter sustinebit quicquid oportebit eũ pro amore Christi pati ¶ Secundũ est silentium. vnde super illud Prou. 12. Fatuus statim indicat iram suam.dicit gloss.Natũra iræ est vt prolata magis ferueat,occultata latescat.& Prou.26.Qui imponit stulto silentium , iras mitigat. Stultus est homo superbus,quasi stãs alt⁹,præcipuè si iracũd⁹

Hom

Homo enim iracundus non solũ est stultus, sed etiam quasi insanus. Vnde si silentiũ ei imponatur, iræ mitigãtur. Ad hoc potest referri quod legitur in Vitis patrũ de abbate Isaac, qui requisitus à quodã fratre quare dæmones eũ timerent. Respõdit, ex quo factus sum monachus statui apud me, vt iracũdia extra guttur meum non procederet, & ideo timẽt me ita dæmones. Legitur etiam de beato Achille, ꝙ quidã senex venit ad eum, & vidit ipsum sanguinẽ expuentẽ, & requisiuit quid hoc esset. Cui Abbas Achilles respõdit: Sermo erat cuiusdã fratris qui me cõtristauerat, sed repugnaui, vt non illũ discerem, sed potiꝰ Dominum vt tolleretur à me, & factus est ille sermo sanguis in ore meo. Et postquã expui in eũ, requieui, sed ipsam tristitiã & sermonem illũ sum oblitus. Ad istud secundũ remedium videtur pertinere illud Psal. Posui ori meo custodiã. ¶ Tertiũ remediũ est, cõsideratio diuinæ ordinationis. Nullũ malũ pœnæ potest inferri nobis, nisi diuina ordinatione, quod magnũ solatiũ debet esse fidelibus. Omnis enim tribulatio, velut oratio est, quam cælestis medicus qui discretissimus est, & fidelissimus, habet quasi in vtre suo, iuxta illud Psal. Statuit aquas quasi in vtre, & inde dispẽsat eã filiis suis prout videt expedire. Ideò mãsuetè & & patiẽter tolerãda est tribulatio. Istã rationem insinuat nobis Dñs, Ioan. 18 dicens: Calicẽ quem dedit mihi Pater, non vis vt bibam illum? Tribulatio etiam est quasi virga in manu matris amãtissimæ: quia in manu Dei, qui filios suos diligit supernem matrẽ. Esa. 49. Nũquid obliuiscꝰ potest mulier infantẽ suũ, vt nõ misereatur filio vteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamẽ nõ obliuiscar tui. Non est multũ timẽda virga, quæ est in manu matris amãtissimæ, scilicet misericordiæ Dei præcipuè quãdo aliquis sperat per virgam huiusmodi à gladio pœnæ æternæ liberari. Ad hanc ordinationẽ respiciebat Dauid. de quo legitur 2. Reg. 16 ꝙ cũ Semei malediceret sibi, & Abisai comminaretur maledicẽti, ait Dauid: Dimitte eum, vt maledicat iuxta præceptum Domini. ¶ Quartũ remedium est considerare vtilitatem quam habet tribulatio, quæ toleratur tam in præsenti, quàm in futuro. Hanc vtilitatẽ insinuat Dauid quando dicit de persecutoribus: Circũdederunt me sicut apes. Apes aculeo pungunt, sed ex alia parte mel tribuunt, & licet timeãtur quia pungũt, amãtur quia mel tribuũt. Sic persecutores licet pungãt, dum tribulationem inferunt: tamen amãdi sunt, quia mel cælestis dulcedinis quodãmodo conferunt. Materiam enim æternæ coronæ homini ministrant. ¶ Quintum remedium est, cõsideratio ista-

tus in quo est iniuriãs. Insanus enim est, sicut prius est ostẽsum. irrogata enim iniuria, iniustius est insania qui facit, vt dicit philosophus. Ideo cõpati debemus ei, potius quã irasci. ¶ Sextum remediũ est, cõsideratio propriorum defectuum. Facilius enim quis portat defectus alienos, quãdo ipse suos nouit, quos oportet ab aliis portari. Vnde Prou. 19. Homo indigẽs misericors est. Ideo aliqui defectibus aliorũ ita de facili irascũtur, quia sua nõ agnoscũt. Seneca: Regũ animos induimus. Illi obliti suæ infirmitatis alienę deseruiũt, quasi iniuriã acceperint. Aug. Iraseris seruo tuo ne peccet, irascere tibi ipsi ne tu pecces. ¶ Septimũ remedium est, consideratio finis nostri, mortis scilicet, & eorũ quæ post mortem sequuntur. Vnde Eccle. 28. Memẽto nouissimorum, & desine inimicari. Et subditur: Memento timorẽ Domini, & ne irascaris proximo. ¶ Octauum remedium est, cõsideratio propriæ impotẽtiæ. Multi sunt qui ideo iram seruãt contra proximũ suum, quia reputant dedecus esse non vindicare se de eo qui eis iniuriatus est: qui attendere debent, q; necetiam potestatem habent defendendi se à muscis & à pulicibus. Vnde Auguſt. Homo tibi conuicium dicit, & tumes, & iratus es: pulicibus resiste vt dormias, &c.

TRACTATVS IX. de peccato Linguæ.

De ordine dicendorum in hoc tractatu. Et de his quæ deberent mouere hominem ad diligentem custodiam linguæ. PARS I.

PRIMO inter peccata dicendum est, de peccato linguæ, quia istud peccatũ remanet post alia peccata. Multi cauẽt sibi ab aliis peccatis, qui nõ cauent à peccato linguæ. Agemus autẽ de peccato linguæ hoc modo. ¶ Primo agemus de custodia linguæ in cõmuni. ¶ Secundo, enumerabimus diuersa peccata linguæ, & de vnoquoq; eorũ secundum ordinem prosequemur. ¶ Tertio verò tangemus de remediis contra peccatum linguæ. ¶ Multa verò sunt quæ deberẽt homines mouere ad diligentem custodiã linguæ. ¶ Primũ est, q; Dñs homĩẽ in lingua honorauit præ cæteris creaturis. Nulli enim creaturę dedit Deus linguam materialẽ ad vsum loquelæ, nisi homini: quod non paruus honor est, nec paruũ beneficiũ. Si verò nõ credis beneficium istud esse magnũ, cogita si mutus es, quantũ beneficiũ putares si redderetur tibi loquela. Plus enim amares hoc, quã si daretur tibi infinita pecunia. Vnde valde ingratus est homo qui Deo peccando inhonorat in membro illo, in quo Deus hominẽ pręcæ-

cæteris creaturis honorauit. ¶ Secundum est hoc, quòd lingua quantũ ad vsum loquelæ, organum est rationis: verbum verò nuntius est rationis, sicut dicit Aug. & in solis habẽtibus rationem inuenitur naturaliter. Vnde à ratione regi debet, & solùm ad imperium rationis debet lingua exire ad actũ loquelæ. Indecẽs est, vt rationis nuntius sine ratione mittatur. Ex quo secundũ Psal. Comparatus est iumentis insipiẽtibus, & similis factus est illis, de iure posset ei à Deo auferri vsus loquelæ. Ad iumentũ enim non pertinet loquela. ¶ Tertium est, ꝙ aues quæ non receperunt tantum beneficium in lingua, quantũ homo, nec aliquã mercedẽ à Deo expectant, pro vsu linguæ suæ laudant creatorẽ suum. Vnde multum potest Deus offendi, si homo ei in lingua contumeliam irrogat, ex quo cõgregatio auiũ eum laudat. ¶ Quartum est hoc, ꝙ lingua est membrum valde nobile, & in quo multum indecens est omnis immũditia. Nulla etiam immunditia maior est immunditia peccati imò non reputatur corporalis immunditia comparatione ad peccatum. Vnde Matth. 15. Non lotis manibus mãducare, non coinquinat hominem. Diligenter ergo custodiẽda est lingua, ne à peccato inquinetur: qui etiã non plus timet inquinare linguam suã peccato, quã cætera membra, porcus videtur potius quàm homo. Porcus enim rostrũ in lutũ ponit sicut & pedẽ, nec magis parcit ori, quã pedi. Homo qui nõ timet inquinare os suũ peccato, velut canis macelli est, qui labia solet habere sanguinolenta. Abominabilis etiã hominibus potest esse & Deo: quia permittit in os suũ intrare ea quæ immũdiora sunt muscis & pulicibus. Diabolũ etiã permittit excreare sibi in gulã: Immunditia enim peccati sputũ diaboli est. Potius tolerãda esset excreatio leprosi in ore, quàm excreatio diaboli. Multũ turpis est, qui diabolum, qui immũdissimus est, permittit nidificare in ore suo. ¶ Quintũ quod deberet homines monere ad diligentẽ custodiam linguæ, est officium ad quod lingua deputata est. Est enim deputata ad orandũ, & ad Deum laudandum, ad susceptionem corporis & sanguinis Christi, & ad proferenda verba sacra, quorũ, quodlibet linguæ sanctitatẽ magnã requirit. Oratio magnam sanctitatẽ linguę requirit: quia secundum Greg. cum indignus ad intercedendũ mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Vnde lingua quę toties Deũ offendit, nõ de facili oratione exauditur. Laus etiã Dei similiter sanctitatẽ magnã requirit, qa nõ est speciosa laus in ore peccatoris: vt dicitur Eccl. 15. Dominicũ etiã corpus quod in ore recipitur, sanctitatẽ magnam requirit: vnde

ſicut multũ peccaret, qui in calice vbi corpus Chriſti recipitur lutum immundũ poneret: ſic multũ peccat qui os ſuum, in quo corpus Chriſti recipitur, per peccatũ inquinat. Verba etiam ſacra, quæ in ore hominis debent verſari: ſanctitate ſimiliter ea requirunt, cũ ſint reliquiæ Dñi. Vnde Matt. 7. ſanctum vocans, vbi Dominus ait: Nolite ſanctũ dare canibus. Si veſtes quæ Domini cum corpus tetigerunt pro reliquiis habentur, multo plus verba quæ ex ore eius proceſſerũt. Quòd verba Dñi reliquiæ ſint, probãt miracula ſpiritualia quæ per ea fiũt. Cæci enim ſpiritualiter per ea illuminantur. Vnde Pſal. Præceptum Dñi lucidum illuminans oculos. Et mortui ſpiritualiter viuificantur. Vnde Io. 5. Venit hora, & nunc eſt quando mortui audient vocem filij Dei: & qui audierint viuent. Inter alia membra os maximè videtur eſſe deputatũ diuino officio: & bene iuſtum eſt, cum Dominus omnia membra hominis fecerit, vt ſaltem vnius membrorũ ſibi mundũ ſeruaretur: vnde ſeruiretur ei. ¶ Sextum eſt hoc, q̃ lingua cuſtodita, anima cuſtoditur. Vnde Prouer. 21. Qui cuſtodit os ſuũ, cuſtodit animã ſuã. Homo qui os ſuũ non cuſtodit, eſt quaſi ciuitas abſq; muro. Vnde Prou. 25. Sicut vrbs patens & abſq; murorũ ambitu: ita vir qui nõ poteſt in loquendo cohibere ſpiritũ ſuũ. Eſt etiã ſicut caſtrũ vel domus abſque porta. Vnde legitur in Vitis patrũ, q̃ quidã ſenex cũ quibuſdam fratribus ibat ad beatũ Antoniũ, & audiuit multa ab illis in via de ſacra ſcriptura, & de operibus manuũ ſuarũ, ſed ipſe per omnia tacebat: & cũ veniſſent ad Antoniũ, dicit Antonius ſenioribus: Boni fratres habuiſti comites itineris tui. At ille: Boni ſunt quidem, ſed habitatio eorũ nõ habet ianuã. Qui vult, intrat in ſtabulũ eorũ, & ſoluit aſinũ. Qui vult cuſtodire caſtrum aliquod oportet q̃ diligentiã habeat circa oſtiũ portæ. Vnde ibi turres ſolẽt fieri. Etiã in clauſtris ad portã cuſtodes cõſueuerunt poni. Sic qui vult cuſtodire animã ſuã, oportet q̃ diligentiam adhibeat circa cuſtodiã oris. Homo etiam os non cuſtodiens, eſt vas abſq; operculo: & ideo immũdus eſt, iuxta illud Num. 19. Vas non habens operculũ, neq; ligaturã deſuper, immundũ erit. Et etiam velut equus abſq; fræno, & nauis ſine gubernaculo. Vnde Iac. 3. Si equis fræna in ora mittimus, ad conſentiendũ nobis omne corpus eorum circũferimus. Et naues, quamuis magnæ ſint, & à ventis validis minentur, circũferuntur tamẽ à modico gubernaculo, vbi impetus dirigẽtis voluerit. Ita & lingua modicum quidẽ membrũ eſt, & magna exaltat, id eſt, ad magna præmia vel tormenta ducit. ¶ Septimũ eſt pronitas ad malum

quæ

quæ in lingua est. Quã insinuat Iac. 3. dicens: Omnis natura bestiarum, & volucrũ, & serpentum, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguã autem nullus hominum domare potest. Et subditur: Est enim inquietũ malũ plena veneno mortifero. Et in eodẽ 3. Lingua nostra ignis est, vniuersitas iniquitatis: vbi dicit glo. Vniuersitas, quia per eã ferè cuncta facinora aut concinnantur, vt latrocinia & stupra: aut patrãtur, vt periuria, falsa testimonia: aut defendũtur, vt cũ quilibet scelus suũ excusat quod commisit. Lingua enim in humido siue in lubrico est, & ideo de facili labitur. Ideo scriptũ est. Eccles. 14. Beatus vir qui nõ est lapsus verbo ex ore suo. Propter pronitatẽ ad malũ, quæ in lingua est, ponitur sal in ore paruulorũ qui baptizãtur, ad ostendendũ ꝙ membrum illud de facili putrefiat, & vermibus vitiorũ scaturiat. Propter eandem causam Spiritus sanctus in linguis igneis apparuit, potius quàm in manibus vel aliis mẽbris, vt ostẽderetur ꝙ membrũ illud maximè inflammatũ erat igne infernali. Vnde necessariũ erat multũ, vt in igne cælesti inflãmaretur. Propter eandẽ causam, etiã quũ manus, & cætera membra in patulo sint, lingua tamẽ inclusa est quodãmodo à natura. Et merito, cũ propter falsitatẽ suã, & pronitatẽ ad malũ, bene cõclusione indigeat. ¶ Octauũ, quod deberet homines mouere ad diligentẽ custodiã linguæ est hoc, ꝙ lingua multũ potens est ad nocendum. Quam potestatẽ nocendi vult ostendere Iacobus, quando linguam ignem vocat. Iac. 3. Ignis enim inter omnia elementa potentior est ad destruendũ. Eandem etiã potestatem insinuat, quando dicit ꝙ lingua inflammat totam natiuitatis nostræ inflãmata à gehenna, id est, suggestione diaboli, vt dicit glo. interlin. Rota autẽ natiuitatis vocatur vitæ præsentis cursus. Potestas nocẽdi quæ est in lingua, apparebit si ostendatur ꝙ noceat, & quantũ noceat, quàm velociter, & quot modis. ¶ Nocet autem lingua & ipsi loquenti, & ei cui loquitur, & ei, de quo loquitur. Ipsi loquẽti nocet multipliciter. Primo, gratiam Dei auferendo. Vnde Bern. Leuis res sermo, sed grauiter vulnerat, aptissimũ euacuãdis cordibus instrumentum. Aufert etiã gratiã hominũ. Vnde Eccl. 20. Sapiens in verbis amabilem se facit: gratia autẽ fatuorũ effundetur, Prou. 10. Os stulti cõfusioni proximũ est. Eccles. 5. Honor & gloria in sermone sensati: lingua imprudẽtis subuersio illius. Nulla enim bestia adeò nocet hominib', sicut lingua si nõ custodiatur. Os vnius mali cõsiliarij vel suggestoris quãdoque destruit totam vnam patriam, quod non facerẽt centũ lupi. Centum etiã tem-

pla ſpiritualia vel plura per iſtã accendit lingua vna. Lingua et
vnius aduocati deſtruit abbatiã vnã, vel archiepiſcopatũ vnum
dum facit illum poni in manus alicuius qui ex parte diaboli et
Vnde Eccl 28. Lingua tertia multos commouit, & diſperſit illos
de gente in gentem. Ciuitates munitas diuitum deſtruxit. Do-
cumentum vero quod facit lingua, valde magnum eſt. Vnde
Eccleſia. 28. Multi ceciderunt in ore gladij, ſed non ſic quaſi qui
interierũt per linguã. Qui enim intereũt per linguã, morte ani-
mæ intereunt: illi autem qui gladio, corpore intereunt. Item a
eodem: Flagelli plaga liuorem facit: plaga autem linguæ con-
minuet oſſa. Cordi enim letale vulnus infligit. Multis etiã mo-
dis nocet. Nocet enim occultè: & ideo comparatur ſerpenti. Vn-
de Pſalm. Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentes, venenum aſp-
dum ſub labiis eorum. Nocet etiã à remotis, ideo ſagittæ com-
paratur. Ierem. 9. vbi dicitur: Sagitta vulnerans lingua eorum.
Item ibidem 9 Extenderunt linguam ſuam arcum mendacij &
veritatis. Lingua eius qui eſt in Gallia, nocet ei qui eſt vltra ma-
re, dum eum infamat. Item exiſtens in terra nocet ei qui eſt in
cælo, dum Deum & ſanctos blaſphemat. Vnde Pſal. Poſuerunt
in cælum os ſuum, & lingua eorũ tranſiuit in terra. Nocet etiã
lingua proximo: & ideo gladio comparatur. Vnde Pſalm. Ex-
cuerunt, vt gladium linguas ſuas. Et iterum: Lingua eorum gla-
dius acutus. Velociter etiam nocet lingua. Vnde Bern. loquens
de illo verbo, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem
dicit: Vtique tam veloces quàm velociter currit ſermo. Vnus e
qui loquitur, & tantũ vnum verbum profert, & tamen vnum ver-
bum vno momento multitudinis audientium dum aures intra-
cit, animas interficit. ¶ Nonum, quod deberet mouere homines
ad diligentem cuſtodiam linguæ, eſt hoc, quòd niſi lingua di-
ligenter cuſtodiatur, primo ſæuit in dominum ſuum. Vnde pro-
uerb. 18. Os ſtulti contritio eius. Et 26. Os lubricum operatur ma-
nas. ¶ Decimũ eſt cruciatus linguæ, quem ſacra ſcriptura com-
memorat Lucæ 16. vbi dicit dives, qui erat in inferno: Pater
Abraham, miſerere mei, & mitte Lazarũ, vt intingat extremum
digiti ſui in aqua: vt refrigeret linguam meam. Gloſſ. Cruciatus
linguæ ſpecialiter exprimitur, vt peccatũ linguæ ſpecialiter de-
clinetur. Similiter cruciatus linguæ exprimitur Apocaly. 16. vt
ſic legitur. Commanducauerunt linguas ſuas præ dolore, & blaſ-
phemauerunt Deum cæli præ doloribus & vulneribus ſuis. Non
dicit quòd manducauerunt manus ſuas, ſed linguas ſuas. Eo-
dem de cauſa qua prius. ¶ Vndecimum eſt difficultas cuſto-
diendi

diendi linguam. Propter quam difficultatem legitur in Vitis patrum de quodã sancto, qui clamabat incessanter: Domine Deus meus, libera me à lingua. Eccles. 22. sic legitur: Quis dabit ori meo custodiam, & super labia mea signaculum certu, vt non cadã ab ipsis, & lingua mea perdat me? Et Psal. Domine labia mea aperies, &c. Et iterũ, Pone domine custodiã ori meo. & Prou. 16. Hominis est preparare animũ, & domini est gubernare linguã. ¶ Duodecimũ est, vtilitas magna quæ sequitur ex custodia linguæ, quæ vtilitas insinuatur Prou. 12. vbi sic legitur: Vnusquisq; de fructu oris sui replebitur bonis. Non est autẽ aliquis ita pauper, qui in breui nõ possit ditari de fructibus oris sui, si illud diligẽter excoleret. De his fructibus dictũ est in tractatu de Accedia, in capitulo de Otio. Vtilitas bonæ linguæ innuitur Prouerbiorum 10. vbi sic legitur: Vena vitæ os iusti. Propter vtilitatem huius mẽbri potius apparuit Spiritus sanctus in linguis, quàm in manibus, vel in aliis mẽbris. Membrũ enim vtilius voluit sibi eligere. ¶ Tertiumdecimum est, periculum quod accidit nisi lingua custodiatur. Sine custodia enim linguæ non potest homo bonus fieri, & si bonus est, fit malus. Ad primũ videtur pertinere illud Iob 11. Nunquid verbosus iustificabitur? Et Grego. Verã sentẽtia est quæ legitur, Cultus Iustitiæ, silentiũ. & Leuit. 15. Vir qui patitur fluxum sanguinis immũdus est. Ideo dicitur Iac. 1. Si quis putat se religiosum esse, non refrænans linguã suam à malo, sed seducens cor suũ, huius vana est religio, quia vadit in nihilũ. & in Psal. Quis est homo qui vult vitam? quasi aliquis respõdisset, Ego. subditur, Prohibe linguam tuam à malo. Et Pro. 18. Mors & vita in manibus linguæ. Et Matt. 12. Ex verbis tuis iustificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis. Ad periculum illud ostendendum valet quod legitur de Secundo philosopho, qui cum rediisset à studio Athenien., & mater eius interpellaret eũ de turpitudine, & inflaret, ipse dixit: Non intrabo vnde exiui. Quod intelligẽs mater dolore mortua est, & tũc dixit ille, Quid est optimum, & quid est pessimum verbum? & perpetuo silentio se damnauit. Si etiam aliquis est in bono statu, nisi linguam suam custodiat, citõ corruet. Vnde Prouerb. 12. Propter peccata labiorũ ruina proximat malo. Ideo dicitur Eccle 18. Beatus est qui rectus est à lingua nequam ¶ Decimumquartũ est, & q̃ magna pars nostræ bonitatis est in custodia linguæ. Vnde Iac. 3. Si quis in verbo nõ offendit, hic perfectus est vir. ¶ Decimũquintũ est hoc, q̃ magna pars sapientiæ in moderatione ipsius linguæ consistit. vnde Prouerbiorũ 17. Qui moderatur sermones suos,

doctus & prudēs est, & eiusdem 10. Qui moderatur labia sua p dentissimus est. Non solum prudens est vel prudentior, sed prudentissimus. Prudens est, qui loquitur quādo loquēdum Vnde Eccl. 20. Homo sapiens tacebit vsque ad tempus. Prudentior est, qui loquitur talia, qualia debet loqui, vt q loquitur verba pura à falsitate, & à proximi nocumēto, & à cōtumelia De vnde Prou. 15. Sermo purus pulcherrimus est. Prudētissimus vero est ille, qui modum seruat in verbis: qui scilicet dulciter loquitur absque clamore & asperitate, quod non parū est vtile. vnde Prou. 16. Qui sapiens est corde, appellabitur prudens: & qui dulcis est eloquio, maiora reperiet. Magis enim proficiunt qui habent dulcedinem linguæ, quàm qui habent sapientiā magnā in corde. Sed videtur q potius Salomon debuerit dicere, Qui moderatur cor suum, prudentior est, quàm qui moderatur, &c. Ad quod respondendum est, quòd non potest esse sermonis moderatio absque cordis moderatione. Folia enim nō possunt sine bere moderatè radice cōmota. Et ille maximè dominatur animo suo, qui adeò habet suum in potestate sua, quòd non licet ei vti armis suis etiam paratissimis in sua defensione, quę sunt verba. Verbis quasi sagittis hostes de longe percutimus.

¶ *Quòd in moderatione prædicationis habendus est respectus ad quinque.*

NOTANDVM quòd in moderatione prædicationis habendus est respectus ad quinque. Specialiter autem ad personā quam loquitur. Vnde Prouer. 17. Non decent stultum verba composita, & ad materiā de qua homo loquitur. vnde Hieronymus: Materias grandes ingenia parua nō sustinent. & ad personā cui homo loquitur: quia sicut dicit Greg. secundū capacitatem auditorum, formandus est sermo doctorum, & hoc quantum ad prolixitatem sermonis, & quātum ad sublimitatem, sunt qui minus capacibus tot & tanta dicere volunt, quòd ipsi nihil retinent. Nō volūt mittere doliū vnum vini in lagenā vnam, vel in scyphum vnum. ¶ Quarto respectus est habēdus ad tēporis oppurtunitatem. Vnde Eccl. 20. Ex ore fatui reprobatur parabola, quia non dicit eam in tempore suo. Et Prouer. 15. Sermo oportunus optimus est. ¶ Quinto, habendus est respectus ad feruorē. vnde Eccle. 7. Noli esse iustus multum. Sunt qui quærunt ensem ad muscā occidendā, & securim ad ouum frangendū: qui scilicet ad minimā negligentiam cū tanto feruore mouētur, sicut si esset magnum peccatū: quod rarò expedit fieri, & si in casu multū conādū sit, etiā contra paruas negligentias, quando aliter corrigi nō possunt. Gre. super Ezechie. Obsecro disce qualiter vnūquenque

alloqui

alloqui debeas quem corrigi vis: & noli in parte ista ambulare in sensu suo, imò in furore tuo. ¶ Decimosexto, debet mouere ad custodiã linguæ exhortatio sacræ scripturæ: vt est illud Eccl. 28. Ori tuo facito ostia, & ibidẽ: Verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos, & attende ne fortè labaris in lingua. & Eccl. 5. Ne temerè quid loquaris, ne cor tuum sit velox ad proferendum sermonẽ coram Deo. & Prouer. 4. Remoue à te os prauum. ¶ Decimoseptimo debẽt mouere ad custodiam linguæ exempla, vt est illud 1. Reg 3. Creuit Samuel, & Dominus erat cum eo: & non cecidit ex omnibus verbis eius in terram, & in descriptione viri iusti dicitur in Psal. Et foliũ eius non defluet. Et alibi in Psalmis: Dixi custodiam vias meas, vt nõ delinquã in lingua mea. ¶ Decimooctauo debet hominẽ mouere ad custodiam linguæ hoc, ꝙ oportebit verba nostra transire per districtum iudicium Dei. Ideo debent hæc verba nostra saltẽ transire per iudiciũ nostrũ. vnde in Psal. dicitur de lingua iusti, quòd loquitur iudicium, id est, sententiam examinatã, & vt breuiter dicam, sicut per loquilam perpẽditur vtrũ aliquis sit Gallicus, vel Theutonicus, vel alterius nationis. vnde in Euangelio, Verè tu ex illis es: nam & loquela tua manifestum te facit. sic per loquelam perpenditur in aliquo vtrum sit bonus vel malus. vnde Eccl. 4. In lingua sapientia dignoscitur. Itẽ Ecclesiastici vigesimoseptimo: Ante sermonem non laudes virum. Hæc enim tentatio est hominum. Hieronymus: In pondere verborum probatio existit humanæ vitæ.

De viginti quatuor peccatis linguæ, PARS II *quæ habet* XXIIII. *cap.*

De ordine dicendorum in ista parte. Et primo de Blasphemia.

CAP. I.

Dicto de custodia linguæ in communi, consequenter enumeranda sunt diuersa peccata linguæ, vt de his prosequamur. Exquib' 24 enumerare sufficiat, quę sunt blasphemia, peccatũ murmuris, peccati defensio, periurium, mendaciũ, detractio, adulatio, maledictio, conuiciũ, cõtentio, bonorũ derisio, prauũ conuicium, peccatũ seminantium discordias, peccatũ bilinguium, rumor, iactãtia, secreti reuelatio, indiscreta cõminatio, indiscreta promissio, otiosum verbum, multiloquium, turpiloquium, scurrilitas, & indiscreta taciturnitas. ¶ Et primo prosequamur de quatuor primis, quia illis directè peccatur in Deum. Inter quę incipiemus de peccato blasphemiæ, qa maius est. De quo peccato hoc modo agemus. Primo notificabimus istud peccatũ. Secũdo ponemus ea quæ valere possunt ad detestationẽ huius pec-

cati. Tertio dicemus de personis, quæ videntur esse consentes blasphemãtibus. Quarto, tãgemus aliquid specialiter de spirituali blasphemia. ¶ Notandũ ergo secũdũ Aug. Blasphemia quãdo aliquid attribuit Deo, quod Dei nõ est, vel quãdo negatur de Deo quod ipsius est, vel quãdo aliquis sibi vsurpat quod Dei est. Nos autẽ hic blasphemiã intelligimus verbũ in cõtumeliam Dei prolatũ, vt cum aliquis iratus vindicare se volens in Deo, aliqua membra de ipso nominat, quæ nominãda nõ sunt.

¶ *De his quæ valent ad detestationem huius peccati, & de pœnis blasphemorum.*

MVLTA verò sunt quæ possiunt valere ad detestationem huius peccati. ¶ Primũ est, pœna qua legitur dominus punisse blasphemos: de qua legitur Leuit. 24. Ecce egressus filius mulieris Israëlitidis, quẽ pepererat de viro Ægyptio, iurgatus est cũ viro Israëlita. Cũmque blasphemasset nomẽ domini, & maledixisset ei, adductus est ad Moysen, miserũntq; eũ in carcerẽ, donec nossent quid iuberet dominus: qui locutus est ad Moysen, Educ blasphemũ extra castra, & ponẽt omnes qui audierũt manus suas per caput eius, & lapidabit eũ populus vniuersus. & deinde promulgauit legẽ de pœna blasphemorũ, dicens: Loquere ad filios Israël. Homo qui maledixerit Deo suo, portabit peccatũ suum, & qui blasphemauerit nomen dñi morte moriatur: lapidibus obruet eũ omnis multitudo populi. De pœna etiã blasphemiæ exemplũ refert Greg. in dialogo, q̃ quidã Romæ tenerè dilexit quendam puerum quinq; annorũ, qui cõsuetus erat blasphemare nomen domini statim quãdo animo eius aliquid obstitisset. quadam autẽ die cũ pater eius teneret eũ in brachiis, clamauit puer, Nigri homines veniũt qui me tollere volũt. qui cũ hoc dixisset, nomen domini blasphemauit, & animã reddidit. Si ergo in puero quinque annorũ peccatũ illud sic vindicauit, nunq; parcet adultis, & discretis qui hoc peccatũ cõmittunt? Peccatum istud punitur etiã frequẽter à Deo in præsenti, vel spiritualiter vel corporaliter. Spiritualiter, quia multories subitanea morte moriũtur homines blasphemiis assueti. vnde Pro. 20 Qui maledicit patri vel matri, extinguetur lumẽ eius in mediis tenebris. Patri maledicit blasphemus, dũ domino maledicit. Matri ecclesiæ maledicit, dũ triumphantẽ ecclesiam blasphemat, quæ mater nostra est, & ideo lux in mediis tenebris ei extinguetur, q. d. in peccatis suis morietur. Peccatum istud vix remittitur: iuxta illud Mat. 12. Spiritui blasphemiæ nõ remittetur, id est, vix remittetur. vnde peccatum ad mortẽ vel in mortẽ dicitur. Eccle. 23. Et

loquela cõtraria morti, nõ inueniatur in hęreditate Iacob. Promiserat author de loquela iuramẽti, & subdit, Est alia loquela contraria, &c. Blasphemia cõtraria dicitur esse iuramento, quia in iuramento nominatur Deus: in blasphemia diabolus. In iuramento quando fit eò modo quo debet, honoratur Deus, quãdo nomen eius ad confirmationẽ veritatis assumitur. In hoc enim Deus ostẽditur veritatis cultor & author. In mortem verò blasphemia dicitur esse, quia frequẽter moriũtur blasphemãtes in peccato. Vnde blasphemi multũ deberent rogare viros sanctos, vt orarent Deum q; sibi dimitteretur peccatũ istud. Non enim impetrat quicunque remissionẽ huius peccati: imò oportet hominem esse magni meriti ad hoc, q; impetret alteri remissionẽ huius peccati. vnde 1. Ioan. vltim. Est peccatum ad mortem: nõ pro illo dico vt roget quis, id est, quicũque. Pœna etiam corporali punitur peccatũ blasphemiæ frequentius quàm aliud peccatum. vnde accidit q; lusoribus qui Deum blasphemant, facies quandoque præposteratur. Cuidã etiam militi dum occasione ludi per oculos Dei iuraret, proprius oculus à capite exiliit, & in alearium cecidit. ¶ Secũdo potest valere ad detestationẽ huius peccati, si ostendatur ingratitudo magna quæ est in eo qui blasphemat. Dupliciter verò ingratus est blasphemãs, & quia in mẽbro illo Deũ inhonorat, in quo Deus prę cęteris creaturis honorauit homines, scilicet in lingua: & quia mẽbra illa infirmitatis humanæ quæ ꝓpter salutẽ ipsius Deus assumpsit, ipse ad cõtumeliã Dei nominat, & ingratus est de beneficio incarnationis, & quasi Deus nõ satis fuerit affectus cõtumeliis à Iudæis ꝓ amore ipsius, ipse adhuc contumelias supra cõtumelias addit. In hoc deterior Iudæis, quia ipsi affecerunt eũ contumeliis mortalẽ & infirmũ, & in statu humilitatis, sed blasphemus Deũ cõtumeliis afficit immortalẽ & regnãtẽ in cælis. Iudæi aliquãtulũ per ignorantiã excusantur. Nesciebant enim Deũ esse quẽ cõtumeliis afficiebãt. Si enim cognouissent, nunquã dominũ gloriæ crucifixissent. 1. ad Cor. 2. Blasphemus verò eũ cõtumeliis afficit quem credit esse Deũ. ¶ Tertio debet cohibere à peccato isto hoc, q; blasphem⁹ videtur esse deterior omnibus creaturis. Alię enim creaturæ Deũ laudãt & benedicũt, ostendendo eius potẽtiã, bonitatẽ, & sapientiã. Nec solũ Deũ laudant, & benedicunt, imò etiã ad eũ laudandũ homines inuitãt. vnde Greg. Mirũ est qualiter homo Deũ semper nõ laudat, cum omnis creatura semper ad eum laudandũ inuitet. Vnde valde miser est homo blasphemus, qui specialiter propter hoc linguam accepit vt Deum

lauda

laudaret, qui Deum non laudat, sed contra admonitionem à rum creaturarum eum blasphemat.

¶ *Quibus circunstantiis pateat huius peccati magnitudo.*

QVARTO debet cohibere à peccato isto, magnitudo huius peccati, quæ multis circunstantiis potest manifestari. ¶ Primo ex hoc, ꝙ in isto peccato infertur cõtumelia Deo in propria persona, cui alij peccatores cõtumeliam inferunt in rebus suis, vel raptor contumeliam inferunt Deo in possessionibus seruorum eius: homicidę enim in seruis eius, sed blasphemus infert contumeliã in propria persona: & ideo nõ parum displicet Deo peccatum blasphemię. Multum displicet Principi, quando infertur ei contumelia in subditis eius, sed amplius displicet, quãdo in eo qui est de propria familia: sed longe magis quãdo in filio vel in filia: sed super omnia ista quando infertur ei contumelia in propria persona. ¶ Secũdo potest ostẽdi magnitudo huius peccati per sublimitatẽ personæ cui blasphemia infertur. Secũdum enim sublimitatẽ personæ, cui infertur aliqua offensa, augmentatur culpa. Offensa magna est cum conuiciũ dicitur alicui hominum, sed maior si dicatur militi, sed lõge maior si dicatur principi: ergo in infinitũ maior est, si in infinitũ maiori dicatur. Vnde cũ in peccato blasphemiæ conuiciũ dicatur Deo, qui infinitum maior est omni domino terreno, peccatum illud nimis magnum est. ¶ Tertio facit ad magnitudinẽ huius peccati hoc, ꝙ in peccato isto Dei contumelia principaliter intenditur. Alij peccatores etsi cõtumeliam Deo inferant, tamẽ præter intentionem & voluntatẽ illorũ est contumelia illa, & bene vellent abstinere à contumelia illa, si possent habere delectationẽ quam quærunt absque contumelia illa. Sed blasphemus in contemptum & cõtumeliã Dei blasphemat, volẽs se vindicare de Deo quum tamẽ Deus sine culpa sit. ¶ Quarto facit ad detestationem huius peccati, peruersitas magna quæ est in peccato isto. Multi enim peruersi sunt homines blasphemi, qui bona quæ agũt Deo attribuunt, mala verò Deo adscribũt: quum ecõtrario mala propter culpas eorum eis eueniant. bona vero ex gratia Dei recipiant. ¶ Quinto facit ad detestationem huius peccati, magnus contemptus qui est in blasphemantibus, qui potest manifestari ex hoc ꝙ ipsi dicunt ꝙ non possint se à blasphemia cohibere. Si autem quæratur ab eis vtrum aliquando conuiciũ dixerint episcopo vel archiepiscopo, vel alicui principi: ipsi respondent quod non. Imò multi sunt qui dicerent se nunquam dixisse cõuicium alicui gartioni, nisi ipse prius dixerit eis: & tamen non possit

abst

abstinere, sicut ipsi dicunt, ne Deo contumeliam dicant. Mira insania. potest aliquis abstinere ne dicat contumeliam gartioni nisi ipse meruerit, tamen dicit se non posse abstinere quin regi gloriæ contumeliam dicat, quum tamen ipse nunquā ei conuicium dixerit, nec aliquid mali meruerit: magis proculdubio videtur talis contemnere Deum, quàm gartionem vnū. ¶ Sexto facit ad magnitudinem huius peccati hoc, q̄ istud peccatum est in patrem cælestem, & ideo morte dignum est. vnde Matth. 15. Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Blasphemi sunt illa generatio, de qua legitur Prouer. 30. Est generatio quæ patri suo maledicit, & quæ matri suæ non benedicit. Blasphemi etiam assimilantur Cham filio Noë, qui verenda patris fratribus suis ostendit. Propter quod filius eius maledictionem suscepit, vt legitur Geneseos 9. ¶ Quarto deberet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemia peccatum diabolicū est, & quasi loquela infernalis, cuius signum est horripilatio quam facit istud peccatum in audientibus, vnde Eccl. 27. Loquela multū iurans, horripilationem capiti statuet, & irreuerentia ipsius obturatio aurium. Vnde satis videtur quòd diabolus in blasphemis loquatur, quando ex hoc audiēs horripilationem habet. Sicut aliquis à Theutonica lingua Theutonicus perpenditur: sic blasphemus ex loquela ista de familia diaboli esse dignoscitur, & ad infernum videtur pertinere. Vnde sicut dictum est Petro Matthæi 26. Vere tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum te facit. Sic potest dici de blasphemo. Verè tu de inferno es: nam & loquela tua manifestum te facit. Illi qui in inferno erunt, blasphemabunt Deum propter magnitudinem doloris. vnde Apoc. 16. Blasphemauerunt Deum cæli præ doloribus & vulneribus suis. Sicut filij Dei assuescunt benedictioni & laudi diuinæ, volentes addiscere officium in terris quod facturi sunt in cælis: sic filij diaboli assuescunt blasphemiis addiscentes in mūdo isto officium quod facturi sunt in inferno. ¶ Sexto deberet cohibere à peccato isto hoc, quòd blasphemia Dei conuicium est dictū ei à proprio seruo illius, & ideo nō de facili consequitur homo remissionem huiusmodi peccati, vnde Eccl. 22. Mittens lapidē in volatilia, deiiciet illa: sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. Ad amicū etsi produxeris gladium, nō desperes: est enim regressus ad amicum. Si aperuerit os triste, ne metuas: est enim cōcordatio excepto cōuicio & improperio, & superbia, & mysterij reuelatione. Ad literam, nobiles post magnas guerras postquam in bello se læserint, amici efficiūtur. Si quis autē conuiciū aliquod

aliquod dixerit eis,toto tempore vitæ suæ memores sunt o uicij illius.Si conuicium vnum dictũ alicui cum tanta dis tate à corde illius recedit,quantum timere possunt illi qui gloriæ toties conuiciati sunt?Qui delectantur Deũ blasphe do,Iudæis deteriores videntur,qui in consuetudine habeba audita blasphemia aures obstruebant sibi. vnde super illud 7.Continuerunt aures suas.dicit interlin.ne blasphemiam au rent.In signum etiam doloris scindebant vestimenta sua. super illud Mat.26. Tunc princeps sacerdotum scidit vestime ta sua,dicit glos.Mos est Iudæorum , cum aliquid blasphem audiunt,scindere vestimenta sua. Canibus etiam peiores vo tur.Canis enim non mordet dominum suum,nec dilacerat verò dilacerant dominum,dum Deum blasphemant. Ipsi ore quo vinũ à Deo creatum biberunt, incontinenti eum m dent,& contumeliis afficiunt,similes canibus rabidis, qui num quæ sibi panem porrigit,mordent. Maius etiam pecca videtur esse blasphemia,quàm hæresis. Hæreticus enim et quitur de Deo, quæ credit esse vera : blasphemus verò con conscientiam suam de Deo dicit quæ scit non esse dicenda

¶ *Quàm culpabiles sint, qui blasphemos tolerant , cùm possint prohi*

Nec solùm blasphemi culpabiles sunt apud Deũ, sed etia illi qui tolerant peccatum istud,cum prohibere possint:vt pa & mater,qui non corrigunt filios suos blasphemantes,& qua doque hac de causa amittunt eos. Dominus enim eos interfi vt patet exẽplo Gregorij prius posito in eodem cap.Similite li culpabiles sunt qui permittunt contumeliã Deo fieri in do bus suis,cùm prohibere possint. Nullus homo timens Deũ p mitteret alicui,quem sanctum crederet , contumeliã inferr domo sua,ex quo posset hoc prohibere.Quanto magis tole non debet,vt contumelia creatori suo inferatur in domo sua quo potest prohibere?Vix possunt homines sustinere, q eis conuicium dicatur patri suo vel domino terreno.Quom ergo possunt hoc sustinere de patre suo cælesti?Nũquid cu bilis esset, qui permitteret in cellario suo templũ alicui dæm ni fieri , & in ipso sacrificari ? Nónne taberna in qua ludit blasphematur, verè diaboli tẽplũ est,in quo Deus inhonora & diabolus honoratur? Quomodo ergo potest sustinere hoc fidem veram habet?Domini etiam culpabiles sunt,qui in do sua talia permittunt fieri. Sicut illi culpabiles sunt , qui in do sua paganorũ idololatriã tolerant. Blasphemia etiã idololat deterior esse videtur in hoc, q idololatria honorem suũ a

Deo: sed blasphemia non solũ honorem aufert, sed contumeliã iafert. ¶ Magna peruersitas est principum, qui bona subditorũ suorũ accipiunt, quando Deus hoc prohibet: quando verò possunt accipere ad honorẽ Dei, & salutẽ animarũ nolunt. Domini enim possent pœnã pecuniariã imponere meritoriè illis qui blasphemant. Non sunt etiã sine culpa qui locãt eis taxillos, & similia, & qui assistunt ludentibus vel blasphemantibus, quasi velint habere de fœtore blasphemantium, Iudæis deteriores, in hoc ꝙ Iudæi obturant aures suas audita blasphemia, & signa doloris ostendunt. Et, vt breuiter dicã, in hoc distingui possunt filij Dei à filiis diaboli, ꝙ filij Dei nõ possunt tolerare ꝙ pater eorum à blasphemantibus sagittetur. Filij verò diaboli non curãt quando vident Deum ita sagittari. Quod tali exemplo potest ostendi. Fuit quidam vxorem habens, & ex ea tres filios, secundũ opinionem suam. Cui vxor eius cùm quadam die litigaret cum eo, obiecit, ꝙ ipse credebat habere tres filios, sed vnus tantum erat suus. Requisiuit verò ab ea qui suus esset, noluit ei indicare. Deinde cùm pater infirmaretur ad mortem & vxor defuncta esset, ipse faciens testamentum omnia dimisit illi qui filius suus erat. Post mortem verò eius contentio facta est inter illos tres, quos ipse tanquã filios suos nutrierat, cuius esset hæreditas. Quilibet enim dicebat quod ipse filius erat, & ꝙ sua debebat esse hæreditas, vnde cum delatum esset ad iudicẽ, præcepit iudex vt pater mortuus alligaretur ad arborẽ, & ille qui directius sagittã in eum mitteret, hæreditatem haberet. Vnde alligato patre ad arborem, duo ex illis sagittauerunt eum. Tertius verò videns patrem suum sagittari, offensus est vltra modũ contra alios duos, & dixit quod patrem suum nullo modo sagittaret. Ex quo cognitum verè est, ꝙ ipse filius erat ipsius, & data est ei hæreditas. Simile iudicium fecit Salomon 3. Reg. 3. de duabus mulieribus quæ litigabant de puero vno. Illã enim perpendit esse matrem, quæ non potuit tolerare pueri interfectionem. Sic filij Dei non possunt tolerare quòd blasphemantes patrem eorum sagittent.

¶ *De duplici blasphemia, scilicet oris & cordis.*

Et notandum ꝙ duplex est blasphemia. Quædam est oris, & quædam est cordis. De blasphemia cordis legitur in Vitis patrum, ꝙ quidã frater impugnabatur spiritu blasphemiæ, & cum sæpe pergeret ad senes, & ad abbatem Parmenem pro cura illius, & non aperiret causam, abbas Parmenes videns eum habere cogitationes blasphemiæ, dixit, Quid habes? At ille aperuit quòd impugnaret eũ spiritus blasphemiæ. Et statim vt aperuit,

apparuit

apparuit impugnatio leuior. Cui abbas Parmenes. Quãdo
cogitatio te arripuerit, dic: Ego causam non habeo, blasphe
tua sit super te, ô satã. Hinc enim causam anima non vul
nuitur in verbis duplex causa, propter quã nõ sit tantũ perni
in hac blasphemia, sicut multi credũt: nõ enim habet delect
tionẽ cogitatio blasphemiæ propter quã ipsa placeat h
sed vehemẽs timor offensæ diuinæ adducit cogitationes
Sicut homini timido in tenebris existẽti & solitario, velit
adducit timor terribilia ad cor suũ, & nimius amor quẽ hab
mater ad filiũ, adducit ei memoriã ipsi⁹ quãdo defunct⁹ est,
cet etiã ipsa nolit. Præterea diabolus, qa scit ꝙ displicet vi
sto cõuiciũ, & cõtumelia Dei, interdũ loqtur cõuicia Dei in
mine, ipso homine audiente: & blasphemia illa diaboli est,
hominis, & meretur homo in hoc, ꝙ displicet illi blasphemi
la, & hæc duo insinuantur exemplo prædicto, cùm dicitur
phemia tua: & cum dicitur. hanc enim causam anima nõ
Summum autem remedium contra vitium hoc, est occup
quæ animum impleat, & contemptus blasphemiæ talis. D
enim homo parum appretiare cogitationes tales.

De peccato murmuris, & ordine dicendorum de eo, & de his qu faciunt ad eius detestationem CAP. II.

SEquitur de peccato murmuris. Est autẽ murmur, oblocu
indebito modo facta contra Deum vel factũ alicuius. Spec
liter autẽ dicemus de murmure quod fit cõtra Deum, vel c
eũ qui est loco ipsius. Dicemus autẽ hoc modo de hoc pecc
¶ Primo ponemus ea quæ possũt valere ad detestationẽ ip
¶ Secundo tangemus diuersas diuisiones murmuris. ¶ Terti
rò specialiter agemus de murmure claustraliũ. ¶ Quarto ver
remediis contra peccatũ murmuris. ¶ Ad detestationẽ verb
ius peccati possunt valere verba sacræ scripturæ quæ dissuad
nobis hoc peccatũ, vt est illud Sap. 1. Custodite vos à murmu
tione quæ nihil prodest. Murmur quod fit cõtra ea quæ De
cit nihil prodest homini, imò plurimũ nocet. Nõ enim prop
murmur cessat tribulatio: sed quod potuit esse meritoriũ,
pter murmur fit demeritoriũ. Inquinatur homo vñ debuit
dati, & destruitur vnde debuit emẽdari. vnde. Destruxisti e
emũdatione, vel emẽdatione. Itẽ Iob 6. Nolite murmurare
cẽ. & 1. Cor. 10. Neque murmur aueritis. & ad Phili. 2. Omnia
cite sine murmurationib. & 1. Pet. 4. Hospitales inuicẽ sine m
muratione. ¶ Secũdo possunt valere ad detestationẽ hui⁹ pec
ti, exẽpla. Vt est exẽplũ Christi, de quo Esa. 53. Quasi agnus

tam tondente se, obmutescet; & exẽpla sanctorũ, de quibus cantat ecclesia, Non murmur resonat, non querimonia: & iterum, Ecce homo sine querela, & Sap. 8. Properans homo sine querela deprecari pro populis, proferens seruitutis suæ scutũ orationem, & per incensum deprecationẽ allegãs, restitit iræ, & Lucæ 1. legitur de Zacharia & vxore sua, quòd erant iusti ambo ante Deum, incẽdentes in omnibus mãdatis & iustificationibus Domini sine querela. ¶ Tertio potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ murmuratores maledicti sunt. Vnde Eccles. 28. Susurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit, pacem habentes. ¶ Quarto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ murmuratores odibiles sunt Deo. Vnde ad Rom. 1. Susurrones & detractores Deo odibiles. ¶ Quinto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ nescimus quid nobis magis expediat. Alicui enim magis expedit aduersitas quam prosperitas: ideo nullus de aduersitate murmurare debet. Vnde Eccl 39. Nõ est dicere, hoc melius illo est. Omnia enim tẽpore suo cõprobabuntur. ¶ Sexto potest valere ad detestationẽ huius peccati hoc, ꝙ quum simus filij Dei, & ratione creationis & redemptionis, ideo nõ debemus murmurare quicquid placeat sibi facere de nobis. Bern. Iustè sibi vẽdicat meam vitam, qui pro mea posuit suam. Apost. Rom. 14. Siue morimur, siue viuimus, Dñi sumus. Idem: Empti estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro. 1. ad Cor. 6. Aug. Scit cælestis medicus quid nobis daturus sit ad consolationẽ, & quid subtracturus ad exercitationẽ. Nõ enim homo sine causa iumẽto suo cibaria detrahit. & Esa. 45. Væ qui cõtradicit factori suo, & post, Nunquid dicit lutũ figulo suo, quid facis? & 29. Peruersa est hęc cogitatio, quasi lutũ contra figulũ cogitet, & dicat opus factori suo, Quid feci sti me? ¶ Septimo potest valere ad detestationem huius peccati vindicta qua Dominus legitur sumpsisse de peccato illo. legitur Num. 12. quod Maria soror Moysi lepra percussa est, propter peccatũ murmuris. Propter peccatũ illud Dathan & Abirõ à terra sunt absorpti, vt legitur Num. 16. & Core igne cõsumptus est: vt legitur ibid. Propter peccatũ etiam istud misit Dñs ignitos serpentes in filios Israël. Propter peccatum istud maior pars filiorum Israël in deserto periit. vnde Num. 14. Omnes qui numerati estis à xx. annis & supra, & murmurastis cõtra me nõ intrabitis terrã super quam leuaui manum meam vt habitare vos facerem, præter Caleb filium Iephone, & Iosue filium Nun. Murmurante etiã populo contra Dominum de la-

bore, ignis Domini deuorauit extremam castrorum partem. legitur Num. Et, vti breuiter dicam, sicut dicit authoritas, Nu re Deũ magis offendisse dictus est populus ille, quàm murm rando. De pœna etiam murmurantium in futuro, dicit Iud epistola sua: Hi sunt murmuratores, querulosi, secundum de deria sua ambulantes. Et præmittit pœnam, dicẽs: Quibus pr cella tenebrarum seruata est. Grego. Regnum cælorum nem qui murmurat, accipit: nemo qui accipit, murmurare potest.

¶ *De tribus diuisionibus murmuris.*

SEQVITVR de diuisionibus murmuris. Quarũ tres potes sufficiat. ¶ Prima talis est. Est murmur inuidiæ, murmur supe biæ, murmur auaritiæ, murmur impatientiæ, murmur sanæ d scientiæ. De primo sic legitur Matt. 20. Et accipientes murm rabant aduersus patrẽfamilias, dicentes: Hi nouissimi vna hor fecerunt: & pares illos nobis fecisti, qui portauimus põdus di & æstus. De secũdo legitur Luc. 7. Videns Pharisæus, qui voca rat eũ, ait intra se: Hic si esset ꝓpheta, sciret vtique quæ & qu lis est mulier quæ tãgit eũ, quia peccatrix est. De tertio legi Ioan. 12. Quare hoc vnguentum non venditur trecentis den riis? De quarto Num. 11. Ortum est murmur populi, quasi de lentium pro labore, contra dominum. Quintum mu. mur quando aliquis murmurat de hoc ꝙ aliquis iniustè vult gere eum ad hoc quod contra Deum est. Et illud murmur re detur esse significatũ per murmur asinæ murmurãtis cõtra B laã. De qua legitur Num. 22. Aperuit Dominus os asinæ, & lo cuta est, Quid feci tibi? cur percutis me? Ecce iam tertiò vo bat cogere Balaã asinã ad id quod erat cõtra Dũi voluntatem Ad hanc speciem pertinet murmur conscientiæ murmuran contra peccatum. ¶ Item potest diuidi murmur in murmur bonis quæ conferimus, & murmur de illis quæ sustinemus. P mum murmur dissuadetur Eccle. 18. vbi legitur, In bonis ne querelam, & in omni dato ne des tristitiam mali verbi. De murmure legitur Eccl. 10. Vir prudẽs & disciplinatus non mu murabit correptus. Prudẽs est qui futura præuidet, scilicet p mia & tormẽta, & talis nõ murmurat de flagello. Libẽter e virgã tolerat quæ à gladio pœnæ æternæ eũ cõseruat. Pati etiã ab eo sustinet flagellari à quo cælestẽ hæreditatẽ expect Disciplinatus etiã ꝙ circa [illegible]tates tribulationũ est instru similiter non murmurat de correctione. ¶ Tertia diuisio m muris est in murmur cõtra Deũ, & murmur contra proxim Murmur vero cõtra Deũ multiplex potest esse: vel de in

tate,vel de pauptate,vel de tẽporis importunitate,vel de ꝓsperitate malorũ,& de aduersitate bonorũ, & similibus. Valde fatuũ est murmurare de infirmitate,cũ vtilior sit frequẽtius infirmitas,quã sanitas. Vnde in Vitis patrũ cũ quidã peteret à Ioãne eremita,vt à terriana sanaretur:ipse respõdit,Rẽ necessariã tibi cupis abiicere. Vt enim corpora intus, ita animæ lãguorib' putificãtur & castigationibus,& tamẽ postea dedit ei oleũ benedictũ,& sanatus est. Itẽ quidã miles rogauit quendã sanctũ virum,vt à morbo liberaret eũ precibus suis. Sed audito ab eodẽ ꝙ melior esset in ægritudine quã in sanitate: dixit vir sanctus, Oro Dominum vt seruet te in statu, in quo magis humilieris. ¶ Fatuũ etiã est de paupertate murmurare,cũ sciamus pauperes electos esse ad regnũ æternũ. Iac.2. Nónne Deus elegit pauperes in hoc mundo,diuites in fide,& hæredes regni? ¶ De importunitate etiã temporis fatuũ est murmurare. Et propter hoc qui facit,nunquam pacẽ habebit,Vnde Iob 9.Quis restitit ei,& pacem habuit?& propter hoc quia Deus scit melius quid expediat mũdo,quẽ ipse habet regere, quàm alius,& quandoq; expedire videntur quæ nõ expediũt. Vnde quidam eremita seminauerat olera, & visum est sibi pluuiã necessariã esse oleribus suis,& petiit à Deo,& obtinuit. Deinde visum est ei serenitatẽ necessariã esse oleribus suis, & petiit,& obtinuit: &, vt breuiter dicam,tale tẽpus dedit ei Dominus quale voluit, & tamen nec vnum olus de terra exiuit: qui credens vniuersalem defectum olerũ in anno illo,patienter sustinuit. Sed cũ declinasset ad domum eremitæ alterius,& pulcherrima olera ibi vidisset,multũ admiratus est. Et enarrauit eremitæ illi quæ ei acciderant. Cui eremita respõdit: Meritò hoc aduenit tibi: putabas te sapientiorem Deo,qui ei indicabas quid facere deberet. Ecõtrario verò magnæ pacis occasio esset,& quandoq; etiam magnæ abundantiæ bonorũ temporalium, si quis voluntatem suam in talibus voluntati diuinæ conformaret. Vnde refertur de quodam agricola,q̃ semper habebat in agris & vineis suis vberiores fructus quàm alij. Et cũ requireretur à vicinis quare hoc esset: respondit,nõ esse hoc mirũ,si fructus vberiores haberet, cũ semper haberet tale tempus,quale ipse vellet. Super quo cum alij mirarẽtur,& inquirerent quomodo hoc esset: Respondit, Ego nunquam volo aliud tempus habere quàm Deus velit. vnde cũ tale sit tempus,quale Deus vult,semper habeo tale quale ego volo. In pace magna erat vir ille, quia voluntatẽ suã cõformauerat voluntati diuinæ. Et propter hoc bonorũ tẽporaliũ habe-

bat abundantiam. Cum artifices ita offendi soleant, quando instruuntur in operibus in quibus ipsi periti sunt: non est mirum si multũ Deus offendatur, quãdo de operibus suis ita à quibuscunque diiudicatur. Non est aliquis artifex, qui non offendatur vltra modum, si de operibus suis tantũ diiudicaretur, sicut iudicatur de operibus Dei. ¶ De prosperitate verò malorum & aduersitate bonorũ, multum videtur murmurasse sanctus Iob 21. Quare impij viuũt, sublimati sunt, confortatíq; sunt diuitijs, &c. Iere. 12. Quare via impiorũ prosperatur, bene est omnibus qui præuaricãtur, & iniquè agũt? Et in Psal. Mei autẽ pene moti sunt pedes, quia zelaui super iniquos pacem peccatorum videns. Et Habacuc 1. Quare respicis cõtemptores, & taces conculcãte impio iustiorẽ se? Et in Psal. Vsque quo peccatores Domine, vsquequo peccatores gloriabũtur? Et Malac. 3. Vanus est qui seruit Deo: & quod emolumentũ, quia custodiuimus præcepta eius? Sed cessãt murmur illud, si quis respiciat causam quare hæc fiãt. Fidelis medicus ægro desperato vniuersa cõcedit quæ ipse appetit. Ægro verò, de cuius salute spes habetur multa negat. Sic Dñs reprobis abundantiã bonorũ temporalium tribuit, vt si qua bona egerũt, in mundo isto mercedẽ recipiant. Et secundũ Greg. Iste successus bonorũ temporaliũ signum est æternæ reprobãtionis. Similiter secundũ Greg. mactandi vituli in liberis pascuis relinquuntur, seruãdus iugo premitur: ita malus per amœna prata ad foueã, bonus per aspera ad patriam venit. Omnia mala pœnæ sine murmure tolerãda sunt, quia iusto Dei iudicio & ordinatione eueniunt. Eccl. 8. Non iudices cõtra iudicem, quoniam secundum quod iustum est iudicat.

¶ *De murmure clauſtralium.*

SEQVITVR de murmure clauſtraliũ. De quo ſpecialiter tangemus, quia hoc peccatũ multũ infeſtat clauſtrales. Peccat murmuris quãdoq; fuit Iudæorũ, ſed modo dicitur eſſe monachorũ. Not. dũ ergo, q; clauſtralis murmurãs de cibo vel potu deficit in ipſo principio belli ſpiritualis. Principium belli ſpiritualis eſt cõtra gulã. Vnde ſup Mat. 4. dicit Glo. In pugna Chriſti prius cõtra gulã agitur: quia niſi hæc prius refræneatur, inſtra cõtra alia vitia laboratur. Talis clauſtralis in primo conatu dicit vltimũ verbũ ſiue malũ verbũ, ab ancilla deuictus, ſcilicet. Quod magna vilitas eſt. Hiero, Nihil vilius quã carne vinci. Cũ de viro iuſto cãtetur: Ecce homo ſine querela verus Dei cultor. De tali clauſtrali dici poteſt: Ecce homo plenus querela, vẽtris ſui cultor. Tales enim nõ Dño Ieſu Chriſto

sed ventri suo seruiũt, secundũ verbũ Apost. ad Rom. 16. Ipsi de ventre suo Deũ fecerũt, iuxta illud Philip. 3. Quorũ Deus venter est. Dum verò murmur proferunt; quasi pater nostri, Dei sui, scilicet ventris, dicũt. Ipsi etiã vasa vacua à gratia Dei se ostendunt, dum murmur in eis resonat, & dum ad ignẽ tribulationis crepant, satis apparet q̃ aqua diuinæ gratiæ in eis nõ sit. Ad literam: olla vacua ad ignẽ crepat, & doliũ vacuũ multum resonat, plenũ verò nõ sic. Isti enim debẽt domino escam apponere cũ grata salsa hilaritatis. Hilarem enim datorem diligit Deus, iuxta verbum Apost. 2. ad Cor. 9. Ipsi fel murmuris in escã eius ponũt pro salsa, vt verè Dominus possit de eis dicere: Dederũt in escam meam fel, quasi non legerint de Domino, q̃ cùm gustasset acetum felle mistum, noluit bibere. Tales respiciunt retro sicut vxor Loth, & in statuam salis vertuntur. Statuã videtur esse homo, & non est sic: Tales videntur monachi esse; & non sunt. Vade Pastor in Vitis patrũ: Qui querulosus est, monachus non est. Claustralis murmurãs, est rota non bene vncta vnctione gratiæ, & ideo murmurat sicut rota carri. Vnde Eccles. 33. Præcordia fatui quasi rota carri. Claustralis etiam murmurans omne bonum claustri dat pro modico fœni ad opus iumenti sui. Omne bonũ claustraliũ est pax. Vnde super illud, Pax super Israël dicit expositor, omne bonum vno verbo dixit. Claustralis etiam murmurãs intromittit se de hoc quod ad ipsum nõ pertinet. Ipse enim iam suus non est, sed Dei vel abbatis sui. Nec solũ Dei est ratione creationis vel redẽptionis: sed etiam ratione suæ redditionis. Vnde quãdo se intromittit de se, de re aliena se intromittit. Vnde Bern. Qui curam vestri semel nobis cõmisistis, quid adhuc vos de vobis intromittitis? Claustrali murmuranti dicit Dominus illud Ioan. vlt. Quid ad te? tu me sequere. ¶ Claustralis etiã murmurans, authoritate propria vult dispẽsare sibimet de cruce religionis, quam assumpsit, contra omnia iura. Bernar. Suspecta est mihi, fateor, tua ipsius dispensatio; & vereor tibi illudi sub tegmine & nomine discretionis à carnis prudentia. Claustralis etiam murmurãs Christo postposito, discipulus factus est Galeni. Vnde Bernard. Dominus docet perdere animas, Galenus & Hypocrates saluare: cuius consilio potius acquiescis? aut cuius vis esse discipulus? Idem: Puta te quæso monachum, non medicũ: nec de cõplexione iudicandum, sed de professione. Claustralis etiam murmurans, quẽdam cæcum qui eum in foueam multoties præcipitauit, ducem sibi constituit. Iste cæcus est proprius sensus, qui in foueam peccati mul-

toties præcipitauit, quem tamē adhuc vult sequi. Talis claustralis ad Deum tergum vertit, & ad iumentum suū faciem, potiū eligens voluntatem facere sui corporis, quàm Dei. Ipse etiā vult æquè abundanter victū & vestitum habere in præsenti, sicut illi qui nullam aliam retributionē expectant in futuro, quasi pro nihilo reputet terram desiderabilem quæ ei pro mercede data est, cum tamen consuetudo communis habeat, quòd operarius, quibus magna merces soluitur, in vespere de victu nō prouideatur: aliis autem, quibus alia merces in vespere non soluitur, prouidetur. Mirari debent qui vident claustralem murmurantem, quasi si viderent iumentum loqui, cum claustralis iumētum debeat esse, iuxta illud, Vt iumentum factus sum apud te. Vnde cū quidam volens ingredi religionem, quæreret à beato Bernardo, quid sibi maximè esset necessarium: ipse dixit eis. Vis esse asinus? Illo quærente, quomodo posset hoc esse: respondit, Qui vult esse in religione, debet quodlibet opus sibi iniunctū facere, indifferēter comedere. & is est modus asini. Sed in quibusdam claustris adeò assueti sunt huic monstruositati, quòd nō pauent cum audiūt claustrales murmurare. Sicut dicitur de Balaam, quòd adeò assuetus erat monstris, quòd nō expauit ad vocem asinæ. In vno cāsu videtur claustrali licitum murmurare, quādo scilicet præcipitur ei aliquid voluntati diuinæ contrarium. In simili etenim cāsu asina Balaam murmurauit. Item cum murmur sit loquela veteris hominis, vetus autem homo mortuus debet esse in claustro: mirandum est de murmure claustralium, ac si mortui homines loquerentur. Claustralis debet esse mortuus mundo, & ideò habet sudarium indutum. Habitus enim claustralium sudarium eorum est, cum in eo sepeliantur. Monachi etiam cum benedicuntur, non debent loqui per nouem dies, in signum quòd mortui sunt: ideo murmur omnino longe debet esse à claustralibus, quicquid eis fieret, sicut à mortuis hominibus.

¶ *De quatuor remediis contra peccatum murmuris.*

SEQVITVR de remediis cōtra peccatum murmuris. Et possumus contra hoc peccatum quatuor remedia assignare. ¶ Primum est exemplum Christi. Vnde Augustin. Omnia terrena contempsit homo Deus, vt ab omnibus contemnenda mōstraret, & omnia aduersa sustinuit, vt sustinenda doceret, vt nec in illis quæreretur felicitas, nec in istis timeretur aduersitas. ¶ Secundum remediū est, quod homo cogitet murmur quod fit de malo pœnæ alicui illato, murmur esse contra Deum, cùm omne malum pœnæ à Deo sit. Vnde Exo. 16. Non cōtra me murmur est istud,

sed

sed contra Dominum. Et Num. 14. vsquequo multitudo pessima murmurat contra dominum? Ideo quicquid infertur à persecutoribus, patienter tolerandum est, & potius debet homo habere oculum ad Deū, qui habet persecutorem in manu sua, quàm ad ipsum persecutorem. Cuius formam dedit nobis Dominus in cruce, quando dimissis persecutoribus dixit: Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me? Mat. 27. Vnde super illud, Timeat dominū omnis terra. dicit Aug. Si creaturæ sęuiant, Deum time, non illas: quia omnia sub ipso sunt. Item gl. Cupiditatem nocēdi per te habes, potestatem autem nocendi, si ille non dat, non habes. Ideo Deus homo ante hominem stans ait Ioā. 19. Non haberes in me potestatem, nisi esset tibi datum desuper. Nec etiam ipse diabolus vel vnam ouiculam potuit tollere viro sancto Iob nisi prius diceret, Mitte manum tuam: hoc est, da potestatem. ¶ Tertium remedium est, quòd homo cogiter intentionem, qua Deus permittit filios suos aduersitatib⁹ flagellari. Qui enim magnum amorem cogitaret, ex quo dominus filios suos flagellat, ipse non murmuraret. Vnde Greg. Ille solus de flagello murmurat, qui causam percussoris ignorat. Et Apo. 3. Ego quos amo, arguo & castigo. ¶ Quartum remedium & præcipuum est gratia Dei. Cùm enim murmur prouenit ex defectu cælestis vnctionis in corde hominis, summum remedium est postulare vnctionē cælestis gratiæ, vt faciat murmur istud cessare, & non vnctionē carnalis voluptatis, quæ licet ad tempus murmur cessare faciat, tamen in posterum magis reddit querulosum. vnde ab Heb. vlt. Optimum est gratia stabilire cor, nō escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis. Æquè de facili posset homo impetrare à Deo gratiam per quam talia contemnerētur, si quis ex corde eā peteret, sicut ab homine ea pro quibus murmurat. Sen. Quare potius impetrem à fortuna quod det, quàm à me ne petam?

De defensione proprij peccati, & de his quæ possunt valere ad eius detestationem. CAP. III.

SEquitur de tertio peccato linguæ, scilicet de defensione proprij peccati, quo vitio multum laborat humanum genus, ꝙ figuratum est Ge. 3. vbi legitur de parentibus nostris, quòd cum cognouissent se esse nudos, cōsuerunt folia ficus, & fecerunt sibi perizomata. ¶ Ad detestationē huius peccati, Primo possunt valere verba sacræ scripturæ dissuadentia illud ad Rom. 12. Non vosmetipsos defendentes charissimi. Et super illud, Nolite exaltare cornu. dicit Gl. Si iam feciſtis iniquitatem per cupiditatē, non defendatis per elationem. ¶ Secundo possunt facere ad hoc

exempla sanctorum, qui culpabiles se agnoscunt, vbi etiã culpabiles non sunt. Greg. Parum meritum est, ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est. Prouerbio. 18. Iustus prior est sui accusator. Gen. 27. Iacob qui lenis erat, hœdæ colli & manus pellibus hœdinis texit: in signum, quòd vir iustus etsi innocens sit, peccatorem tamen se debet reputare. Et Genes. 44. Scypho inuento in sacco Beniamin, Iudas qui tenet figuram cõfessionis, accusauit se, licet sine culpa esset de illa re, dicens ita: Quid respondebimus domino nostro, &c. & subdit: Deus inuenit iniquitatem seruorum suorum. Ille etiam qui peccatum nõ fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, signa peccati habere voluit. Voluit enim circoncidi, & cum iniquis reputari. ¶ Tertio potest valere ad hoc, si ostendatur quanti meriti sit humilis confessio & accusatoria. Vnde Greg. Non minus admiror humillimam confessionem peccatorum, quàm sublimia gesta virtutum. Item in Psal. Dixi, confitebor aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Prouer. 15. Responsio mollis frangit iram. Mollis responsio, est suiipsius accusatio, quæ multum frangit iram Dei. Item super illud, Iniustitias meas nõ abscondi, &c. dicit ibi: Quando homo detegit, Deus tegit: cũ homo tegit, Deus nudat: cum homo agnoscit, Deus ignoscit. Item latro regnum in cruce meruit, quia se accusauit. Vnde Augustinus loquẽs de illo verbo, Sacrificium laudis honorificabit me, & illic iter, quo ostendam illi salutare Dei, dicit: Latro in cruce quare meruit? quia illam viam tenuit, vbi ostenditur salutare Dei, à qua tibi pes non erat. In eo enim quòd se accusauit, Deum laudauit. & super illud: Veritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit. dicit Augustinus, quasi diceret Deus, arcamus ei, quia non parcit sibi: ignoscamus ei, quia nõ ignoscit sibi. ¶ Quarto, potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quòd peccatum istud multum impedit peccatorem: non enim vult Deus à peccatis suis liberare illum qui defendit ea. vnde Augustinus: Tu factus es peccati tui defensor, quomodo erit Deus liberator? Vt sit ipse liberator, & tu esto accusator.

¶ *De stultitia illius, qui peccatum suum defendit.*

QVINTO potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur multiplex eius stultitia, qui peccatum suum defendit. Et primo stultus est talis, quia ipse defendit pessimum hostem quem habet. ¶ Peccatum ostenditur esse pessimus hostis, quem homo habeat, ex hoc q̃ nullus alius hostis, nec homo, nec diabolus potest nocere homini, si ab hoc hoste sibi cauerit. Gregor. Nulla

Nulla enim nocebit aduersitas, si nulla dominetur iniquitas. ¶ Secũdo verò stultus est, qui defendit peccatum suum: quia cũ abyssus miseriæ abyssum inuocet misericordiæ, ipse debuit miseriam suam plenè exprimere, vt amplius misericordiam Dei posset mouere: ipse verò miseriã attenuat, quasi nolit quòd miseria sua misericordiam Dei moueat. Non sic faciunt pauperes qui eleemosynas volunt impetrare, imò paupertatem & infirmitatem, si quã habent, hominibus denudant. ¶ Tertio, stultus est, quia non vult manifestare in curia misericordiæ peccatũ suum, & reseruat illud in foro iustitiæ, vbi manifestabitur ad pœnam quod non vult manifestare ad veniam. ¶ Sexto, potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur in illis magna peruersitas qui peccata sua defendũt. Peruersitas verò eorum patet ex hoc, quòd illud quod Deus persecutus est vsque ad mortem propriam, scilicet peccatũ, sicut ostensum est in principio Summæ, ipsi defendere volũt ad læsionem propriæ conscientiæ, & vsque ad offensam: cum tamen omnes creaturæ peccatum debeant persequi tãquam opus diaboli, & tanquam illud quod solum indecens est, in mũdo isto. ¶ Septimo, potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur ingratitudo eorum, qui peccatum suum defendunt. Ingrati verò omnes tales sunt Dei misericordiæ & bonitati, dum beneficium ipsius volunt attenuare. Bonitatis diuinæ beneficium attenuat, qui culpam suam diminuẽdo beneficium remissionis quodam modo diminuit. Vnde in Spiritum sanctum videtur peccare, cui bonitas attribuitur. Ad detestationem etiam huius peccati potest facere hoc, quòd illi, qui peccata sua defendunt, in culpa sua ipsum Deum inuoluere volunt. vnde super illud Gen. 3. Vocem tuam audiui in paradiso. dicit Greg. Proprium est, peccantibus Deo velle attribuere. vnde accusantur, quod inde est, quia sic peccauit homo, cũ vellet esse par Deo, liber scilicet sicut ille ab omni dominio: quoniam ergo illi in maiestate par esse non potuit, in peccato sibi parem eum facere contendit: imò vult eum ostendere nocentem, se autem innocentem. & super illud: Nolite inique agere. dicit glossa: Malum est peccare, & peius est perseuerare, pernicioſius est, in Deum defendendo culpam suam proiicere. Ad detestationem etiam huius peccati videtur facere, quòd Dauid videtur specialiter petere custodiam ori suo, propter peccatum istud. vnde in Psal. Pone custodiam ori meo, & subdit: Non declines cor meũ in verba malitiæ, ad excusandas excusationes in peccatis. Non declines, id est, declinare non permittas. Excusationes verò in

peccatis dicuntur verba malitię: vel quia sunt contra bonitatem Dei, dum beneficium Dei volunt attenuare: vel quia ille qui excusat se, Deum vult infamare, dum culpam suam in Deum nitur refundere: vt Adam Genes. 3. quando dixit domino: Mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi: quia ipse defendit quod omnes persequi deberent, peccatum scilicet.

¶ *De diuersis modis excusandi peccatum.*

Et notandum quòd multis modis solent homines peccata suum excusare vel defendere. Alij propter infirmitatem carnis contra illud Eccl. 5. Ne dederis os tuum, vt peccare facias carnem tuam. Alij multitudine peccantium, iuxta illud Eccl. 32. Peccatum homo vitabit correctionem, & secundum voluntatem suã inueniet comparationẽ. Illis verò, qui se excusant in multitudine peccantium, dici potest illud: Non minus ardebũt qui cum multis ardebunt. Imo maior ignis erit secundum quod plura ligna erũt in igne: quia secundum ligna syluæ exardescet ignis, vt dicitur Eccl. 28. Contra hunc modum excusationis est illud Exod. 23. Non sequeris turbam ad faciendum malum. Turbam sequitur qui eam imitatur. Et Ecc. 7. Ne pecces in multitudine ciuitatis. Alij verò excusant se per nobilitatem suam, qui magnã dedecus faciunt nobilitati suæ, quando rei vilissimæ & immundissimæ de ea scutum faciunt. Immundissima res est peccatum. Turpius est nobilitate sua peccatum defendere, quàm si aliquis miles clypeo suo vile sterquilinium protegeret. Alij vero excusant se per iuuentutem suam, qui videntur dicere, quòd iuuentutem suam à diabolo teneant, cum credant diabolo in iuuentute esse seruiendum.

De peccato periurij, & de duabus speciebus eius. CAP. III.

Sequitur de peccato periurij. Et notandum quòd duæ sunt species periurij. Vna est iuratio peruersa, alia est iuramẽti illicita transgressio. Ad detestationem verò secũdæ speciei periurij notandum est quòd ille qui iuramentũ licitum facit, ipse quasi laqueum ad collum suum ponit. iuxta illud Prouer. 6. Illaqueatus es verbis oris tui, & captus propriis sermonibus. Quãdo verò iuramentum licitum transgredietur, ipse laqueo illo quasi apprehensis manibus se strangulat. Potius expediret ei q; solummodo contritus esset, & quòd laqueo ad collum suum posito ipse strangularetur, quàm quòd iuramentum licitum transgrederetur.

¶ *De duodecim quæ debent retrahere hominem à peccato periurij.*

De alia verò specie iuramenti notandum, ℣ XII. sunt quæ deberent homines cohibere à peccato illo. ¶ Primum est, quòd ille qui scienter peierat, in primo periurio suo manum illā diabolo dat, qua ipse tangit Euangelium, vel qua tangit manum illius cui iurat, & donec ipse pœniteat de periurio illo, manus illa diaboli est, & quandocunque se manu ista signat, hoc facit manu diabolica, & cibus, quem manu illa signat, manu diaboli signatur. ¶ Secundum est hoc, quia cum alia peccata fugiant, & quasi timeant res sacras, peccatum periurij non timet eas, sed illis appropinquat. Si quis vult fornicari, si est intra ecclesiā, ipse exit inde, si est in cœmeterio, ipse exit inde, si propinquus est cœmeterio, vel ecclesiæ, elongat se ab eis. Ille vero qui vult peierare, intrat ecclesiam, si ipse erat extra, intrat ad altare & committit peccatum periurij, quandoque super altare, quādoque super Euangelium, quandoque super ipsum corpus Christi, quod horrendum est dictu. Mirum est quomodo ipsa terra eum non absorbet, vel quomodo angeli qui assistunt circa corpus Christi eum nō perimunt. Ipse etiam diabolus timet res sacras, & quasi reueretur, quod non facit ille qui periurat. ¶ Tertium est hoc, ℣ ille qui peierat, fur & sacrilegus esse videtur. Contrectat enim rem alienam inuito domino, & rem sacram, quia nomen domini sanctum assumit contra prohibitionem illam Exod. 20. Non assumes nomen Dei tui in vanum. ¶ Quartum est hoc, ℣ ipse falsarius est. Si quis sigillo alicuius domini sibi cōmisso ad confirmandam aliquam veritatem, vteretur ad aliud confirmandū, ipse falsarius iudicaretur. Et si faceret hoc de sigillo domini Papæ, ipse esset excōmunicatus ipso iure, nec posset absolui ab episcopo suo. Sic quum Deus permiserit hominibus vt assumāt nomen suum ad confirmationem veritatis, si vtantur nomine ipsius ad confirmationem falsitatis, ipsi falsarij sunt, & quo ad Deum excommunicati excōmunicatione illa quæ dicitur 1. ad Corin. 16. Si quis nō amat dominum Iesum Christum, anathema sit. ¶ Quintum est hoc, ℣ ille qui scienter peierat, ipse præter morem aliorū peccantium vult Deum inuoluere in peccato suo. Cum enim iurare, secundū Augustinum, sit Deum in testem adducere, cum ipse iurat falsum, ipse vult adducere Deū ad testificandum falsum. Talis inquantum in se est, vult maius malū facere Christo, vt videtur, quàm eius crucifixores. Ipsi enim intulerunt Christo tantùm malum pœnæ. Ipse verò vult eū inuoluere in malum culpæ, quod deterius est. Ipse vult facere reputari Deum deceptorem, dum in nomine eius quasi per manum

num eius,vult homines seducere, quod genus peccati nō legimus commissum fuisse etiam à diabolo,licet diabolus mendax sit,& pater eius,& per mendacium homines seducat:nō tamen legimus ꝙ ipse iuramentum mendacio addat, vt melius possit seducere,sicut faciunt illi qui peierant. ¶ Sextum est hoc, quod cum in nomine Iesu flectatur omne genu cælestiū,terrestrium, & infernorū:vt legitur ad Philip.2.ille qui peierat,quum in nomine Iesu Christi contumeliā Deo faciat, deterior videtur esse illis,qui in inferno sunt,qui in nomine eius genu flectere dicuntur. ¶ Septimum est hoc, ꝙ cum homo per hæc torqueatur per quæ peccat, & talis in nomine domini peccet, ipse in nomine domini merito punietur:vt cum illud inuocauerit, nō exaudiatur,& cum ad illud fugerit,non protegatur,quum aliis hominibus nomen domini refugium sit:iuxta illud Prou.18.Turris fortissima, nomen domini: ad ipsam currit iustus, & saluabitur. ¶ Octauū est hoc,ꝙ periurium enumeratur inter ea,quę dominus odit,Zach.8.vbi sic legitur:Vnusquisque malū contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris, & iuramētum mendax ne diligatis:omnia enim hæc sunt quæ odi, dicit dominus. ¶ Nonū est maledictio,quæ est super periuros,& in præsenti & in futuro.vnde Zacha.5.Vidi hominem,&c.Et subditur:Et dixit ad me dominus. Hæc est maledictio quæ egreditur super faciē omnis terræ:quia omnis fur,sicut ibi scriptum est, iudicabitur. Et omnis iurās ex hoc similiter iudicabitur.Educam illud, dicit dominus exercituum, & veniet ad domum furis,& ad domum iurantis in nomine meo mendaciter, & commorabitur in medio domus eius,& consumet eum,& ligua eius & lapides. ¶ Decimum est hoc, ꝙ peccatum istud replet hominem iniquitate: vnde Eccl.23.vir multum iurans replebitur iniquitate, & nō discedet à domo illius plaga. In fine huius verbi tangitur pœna periurorum in præsenti. ¶ Vndecimum est hoc, ꝙ periurus perdit Deum, dum iurat. Perdit etiam iustitiam siue fidem suam. Repellitur enim post periurium à testimonio:claudit etiam sibi ingressum regni cælestis. Vnde in Psalmo:Quis ascēdet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? Et subditur. Qui non iurauit in dolo proximo suo. Ibi per contrariū innuitur,ꝙ ille qui iurat in dolo proximo suo,non intret. ¶ Duodecimum est hoc, ꝙ Sacra scriptura propter magnum periculum periurij,adeo dissuadet iuramentum ꝙ quibusdam visum est ꝙ iuramentum omnino prohibeat. vnde Matt.5. Ego autem dico vobis non iurare,neque per cælum neque per terram, &c.

¶ Septi-

¶ *Septem quæ sacra scriptura dissuadet circa iuramentum.*

Et notandum quòd circa iuramentum septem dissuadentur in sacra scriptura. ¶ Primum est, appetitus iurandi, siue affectio. vnde Iaco. 5. Ante omnia fratres mei nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque per aliud quodcunque iuramẽtum. Sit autem sermo vester, est, est, non, non, vt non sub iudicio decidatis. Secundum est assiduitas iurandi. vnde Eccl. 23. Iurationi nõ assuescat os tuum. Multi sunt casus in illa. Et iterum: Nominatio Dei non sit assidua in ore tuo. ¶ Tertium est, iurare ex leui causa vel nulla. Vnde Deut. 5. Non vsurpabis nomen Dei tui frustra: quia non erit impunitus qui super re vana illud assumpserit. Tria alia, quę dissuadentur circa iuramentum sunt, falsitas eius quod iuratur, subita iuratio, & iuratio iniusta, qua per oppositum innuitur Ierem. 4. vbi sic legitur: Iurabis, Viuit dominus in veritate, & in iudicio, & in iustitia. ¶ Septimum est, iurare per creaturas. vnde Matthæi quinto, Ego autem dico vobis non iurare omnino: neque per cælum, quia thronus Dei est: neque per terram, quia scabellum pedum eius est. Ideo autem dissuadetur iurare per creaturas, ne assiduitate sic iurandi labantur homines in idololatriam.

De peccato mendacij. CAP. V.

Sequitur de peccato mendacij. De quo hoc ordine dicemus. Primo dicemus quid sit mendacium, & ponemus ea quę possunt valere ad detestationem huius peccati. Secundo tangemus aliquid de diuersis diuisionibus mendacij.

¶ *Quid sit mendacium secundum Augustinum, & de his quæ faciunt ad eius detestationem.*

Est autem mendacium secũdum Aug. falsa significatio vocis cum intentione fallendi. ¶ Ad detestationem huius peccati, Primo possunt valere verba sacræ scripturæ quę dissuadẽt nobis mendacium. Vt est illud Eccl. 4. Ne accipias faciẽ aduersus faciem tuam, nec aduersus animam tuam mendacium. Faciẽ aduersus faciem suã accipit, qui veritate excluſa à corde suo, quæ est Dei similitudo, falsitatem, quæ diaboli est facies, assumit. & Eccl. 7. Noli amare mendaciũ. & pòst in eodem cap. Noli velle mentiri omne mendaciũ. ¶ Secundo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, ꝙ peccatum istum est diabolicum. Primum enim mendaciũ dixit diabolus, Gen. 3. Nequaquã moriemini. vnde Io. 8. legitur de diabolo: Cũ loquitur mendacium, ex propriis loquitur; quia mẽdax est & pater eius. Ipse est pater mendacij, quia primus inuentor est, & pater eius, scilicet hominis

nis mendacis. Homo enim mēdax, filius est diaboli imitatione. Io. 8. Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere. ¶ Tertio potest valere ad detestationē huius peccati, q̄ peccatum istud membrum inquinat, in quo magis est inhabens immunditia, scilicet os. Reddit enim illud abominabile Deo. Vnde Prouerbiorum duodecimo: Abominatio est domino labia mendacia. Si quis os suum apertum haberet multis aliis rebus immundis quæcunque vellent ibi intrare, & permanere ea ibi nidificare, os eius abominabile esset hominibus. Si os mendax est abominabile Deo, cum immunditia mendacij multo amplius displiceat Deo, quàm immunditia muscarū vel similium rerum. ¶ Quarto, potest valere ad detestationē huius peccati hoc, q̄ peccatum istud hominē falsum reddit: quantum præualet bonus denarius denario falso, tantum præualet homo verax homini falso & mendaci. Vnus bonus denarius valet centum falsos, & vnus homo verax centū mendaces. Vnde multum melioraret se aliquis, si remoto peccato mendacij vera de centro loqueretur: quia cui non displiceat si aliquem de denarijs suis inueniret falsum? quis est qui non potius velit habere denarium bonos, quàm falsos? Sed de seipsis non dolent miseri homines, quando seipsos falsos inueniunt, & potius se volunt esse falsos, quàm veros. In quo apparet cæcitas eorum qui amplius amant denarium vnum quàm seipsos. ¶ Quinto potest valere ad detestationem huius peccati hoc, q̄ mendacium est quasi quoddā venenum, quod tantæ efficaciæ est, q̄ in ipso ore existēs hominem interficit: iuxta illud Sap. 1. Os quod mentitur, occidit animam. Vnde mirū est quomodo miseri homines non timēt quū venenum istud in ore sentiunt. Peius est venenū istud veneno materiali: sicut causa deterior solet esse suo effectu. Mendaciū enim quod fit in ore serpentis, occasio videtur fuisse veneni quod in ore habet serpēs. ¶ Sexto potest valere ad detestationem huius peccati, hoc q̄ omnis mentiens proditor est. Vult enim q̄ cui mentitur, fidem sibi adhibeat: fidē tamen ei non seruat, imo vult eum decipere. ¶ Septimo potest valere ad detestationē huius peccati magnitudo ipsius, quæ insinuatur nobis. Eccl. 20. Vbi sic legitur: Potior est fur, quàm assiduitas viri mendacis: perditionem autem ambo hæreditabunt. Ideo videtur esse peior q̄ assuetus est mēdaciis, quā fur: quia fur nocet corpori: ille autem qui mētitur, nocet animæ, dum eam in errorē inducit. Iterū appetitus malus qui est in furore, quo ipse appetit rem alienā, est appetitus rei bonæ: sed appetitus eius qui mētitur, est appetitus

malæ. Fur enim ſuum bonũ temporale quærit. ſed mentiẽs alienum malum, ſ. errorem proximi. Vnde peccatum mẽdacij, peccatum diabolicũ eſt, & peccatũ malitiæ: & numeratur à Salomone inter peccata quæ odit dominus, Prou. 6. vbi ſic legitur: Sex ſunt quæ odit Deus, & ſeptimum deteſtatur anima eius, Oculos ſublimes, linguam mendacẽ &c. Si ergo qui in furto deprehẽderetur, erubeſceret, ſic erubeſcere deberet, ſi mendaciũ eius deprehenderetur. Hoc autem quod dictum eſt, quod & fur & mẽdax perditionem hæreditabunt: non eſt intelligendũ de quocũque mendace, ſed de illo qui dicit mendacium perniciоſum & nociuum: & ad eandem ſpeciem mendacij referendũ eſt quod dictum eſt prius, Os quod mentitur, occidit animã. & illud Pſal. Perdes omnes qui loquuntur mendaciũ. ¶ Octauo poteſt valere ad deteſtationem huius peccati pœna qua punitur peccatum iſtud. De qua habetur Pro. 20. Suauis eſt homini panis mendacij, & os eius implebitur calculo. De pœna etiam mendacij habetur Act. 5. de Anania, vbi ſic ait Petrus: Nõ eſt mentitus hominibus, ſed Deo. Audiens autẽ Ananias hæc verba, recidit & expirauit. ¶ Nono poteſt valere ad deteſtationẽ huiꝰ peccati hoc, quod peccatum iſtud valde nociuũ eſt eccleſiæ Dei. Facit enim vt vix alicui fides adhibeatur. Hieronymus: Mẽdaces faciunt vt vera dicentibus non credatur: vnde propter mendacia hominũ multiplicantur iuramenta & periuria. Lingua hominis mendacis eſt velut arcus diaboli, oculos interiores filiorum Dei ſagittans. vnde Iere. 9. Extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacij, & non veritatis, & ibidem: Sagitta vulnerans lingua eorum. ¶ Decimo poteſt valere ad deteſtationem huius peccati, ſi oſtendatur quanti meriti ſit abſtinere ab hoc peccato: ad quod pertinet quod in Vitis patrũ legitur de quodam eremita, qui viſitatus eſt ab aliis eremitis delatis illuc per fluuiũ miniſterio angelorum: qui dixit illis quærẽtibus aliquid de eius conuerſatione: Hoc cuſtodiui ex quo conuerſus ſum, ꝙ nunquam mendacium de ore meo procederet, nec poſtpoſui amorem cæleſtium terreno amori: ſed nec gratia domini in his mihi defuit: quicquid petij à domino, ſine mora conſecutus ſum. & infra triduũ, ſicut ipſi præuiderũt, mortuus eſt, & anima eius ab angelis, ipſis vidẽtibus, recepta eſt. Magni meriti ſciebat Salomon eſſe à mẽdacio cauere, cum hoc petiit Prou. 30. Vanitatem & verba mendacij longe fac à me. ¶ Vndecimo poteſt valere ad deteſtationem huius peccati hoc, quòd homines aſſueti huic peccato in opprobrio magno ſunt. vnde Eccleſ. 20. Opprobrium magnum

in

in homine, mendacium. & pòst ibidem: Mores hominum mendacium sine honore, & cōfusio illorū cum ipsius sine intermissione. & Eccl. 4. Non contradicas verbo veritatis vllo modo, & de mēdacio meretudinis tuæ cōfundere. ¶ Duodecimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, q̄ grauiter vulneratur, qui cadit in peccatū istō. Vnde Eccles. 20. Lapsus falsæ linguæ quasi qui in pauimento cadit. Multum videtur esse corruptus mentiens, cui potius placet quod non est, quā quod est: & multum videtur habere oculos cordis infirmos, cum tenebræ falsitatis ei placeant, & lumen veritatis ei displiceat. Corruptionem hominis mendacis insinuat Aug. super illud Psal. Perdes omnes qui loquuntur mendacium, sic dicens: Merito perdituri mentiens, quia declinat ab eo quod est ad id quòd non est.

¶ *De diuisionibus mendacij.*

SEQVITVR de diuisionibus mendacij, quæ multæ sunt. Prima est in octo membra siue octo species, quas ponit Aug. in lib. de mendacio. ¶ Prima species est, mendacium in doctrina religionis, quod est contra fidem vel bonos mores. Hoc summè fugiendum est, ad hoc nulla causa quisquā habet adduci. Secunda est, quòd nulli prodest, & alicui obest. Tertia est, quòd vni prodest, & alij obest. Quarta est, quòd fit sola mentiendi fallendique libidine: quod est mirum mendacium, sicut dicit beatus Aug. Quinta, quòd fit cupiditate placendi de suaui eloquio. Sexta q̄ nulli obest & alicui prodest ad pecuniam eius seruandam. Septima, quòd nulli nocet, & alicui prodest ad vitam corporis seruādam. Octaua est, q̄ nulli obest, & ad hoc prodest vt ab immunditia corporis aliquem tueatur. Tres primæ species mēdacij sunt mortualia peccata, si cum deliberatione dicantur. Quinque aliæ venialia sunt peccata, nisi assit aliqua circunstātia quæ ea mortalia faciat. ¶ Alia autē diuisio mēdacij diuiditur in tres species, scilicet mēdaciū pernicioſum, & iocoſum, & officioſum siue benignū. Primū mēbrum huius secūdæ diuisionis cōtinet tria prima mēbra primæ diuisionis. Secundū vero mēbrū cōtinet quartum & quintū. Tertiū autē membrū huius diuisionis cōtinet vltima tria mēbra primæ diuisionis. ¶ Tertia autē diuisio mēdacij est, in mendaciū principalis assertionis, & mēdaciū falsi testimonij.

¶ *De his quæ possunt valere contra falsum testimonium*

AD detestationē vero falsi testimonij aliqua addere possumus licet ea quæ priùs dicta sunt ad detestationē mēdacij, ad idē possint referri. Notāduū ergo q̄ cōtra peccatū falsi testimonij, Primo possunt valere verba sacræ scripturę quæ istud dissuadēt: vt est illud

lud Exo.29.Non loqueris cõtra ꝓximũ tuũ falsum testimoniũ. Et eiusd.23.Nõ iũges manũ tuã,vt pro impio dicas falsum testimoniũ. ¶ Secũdo possũt valere ad idẽ cominationes,quas Sacra scriptura facit falsis testibus:vt est illud Pro.19. Testis falsus nõ erit impunitus,& qui loquitur mẽdacia peribit:& Pro.21. Testis mẽdax peribit. ¶ Tertium est,quod hoc peccatũ multum nociuum est. Nocet enim Deo,nocet iudici,nocet ei cõtra quẽ testimoniũ fertur. Vnde Aug. Falsus testis tribus personis est obnoxius. Primũ Deo,cuius præsentiã cõtemnit. Deinde iudici, quẽ mẽtiẽdo fallit. Postremo innocẽti,quẽ falso testimonio lædit. vnde falsus testis licet septennẽ pœnitẽtiã egerit de falso testimonio,nondum tamen liberatus est,donec ipsi satisfecerit pro posse suo,qui rẽ suã pro falso testimonio amisit. Testis iniquus deridet iudicium: vt legitur Prou.19.& ideo in extremo iudicio merito deridebitur:quia per quæ peccat homo,per hæc & torquetur. Sap.11. ¶ Quartũ est hoc,ꝙ ipse vendit dominũ:vnde super illud Matt.26. Tunc abiit Iudas,&c. dicit glo. Multi hodie sunt qui factũ Iudæ execrantur, & idẽ faciunt,nã cum pro munere falsum testimoniũ dicunt,quia veritatẽ negãt, Deum qui veritas est,vẽdunt. Et notandũ ꝙ qui vult à peccato mẽdacij cauere,oportet,ꝙ peccatum cupiditatis à se repellat: ex peccato enim cupiditatis mẽdacia procedũt,vt patet in mercatoribus. Vnde Cain q inter homines primus legitur mendaciũ dixisse, Gen.4 Nescio Dñe:nũquid custos fratris mei sum,&c. interpretatur possessio. Cupiditas etiã causa fuit, ꝙ Ananias & Saphira Petro mẽtiti sunt. Timorẽ etiã humanũ oportet remouere,qui vult cauere à mendacio. Hac de causa Petrus Dominũ negauit.

De peccato detractionis Et de duodecim quæ possunt valere ad eius detestationem. CAP. VI.

PRimo dicemus de peccato eorũ qui detractiones proferũt. Secũdo de peccato eorum qui libenter eas audiunt. Tertio vero tangemus aliquid de impatientia eorũ quibus detrahitur. Circa primũ primo ponemus ea quæ possunt valere ad detestationem detractionis. Secũdo tãgemus de diuersis speciebus detractionũ. ¶ Notandũ ergo ꝙ duodecim sunt quæ possunt valere ad hæc verba Sacræ scripturæ,quæ nobis hoc vitiũ dissuadent. De quibus pauca ponemus. Dissuadetur autem nobis hoc vitium Leuit.19. vbi sic legitur: Non maledices surdo, nec corã cæco pones offendiculum: sed timebis Dominũ Deum tuum. Ad literam,valde impium est surdo maledicere, quũ ipse non audiat:nec cõtra obiecta aliquid possit respõdere. Valde etiam

impium est corã cæco ponere offendiculũ, quum ille nõ videre nec possit sibi cauere. Sed secundũ glo. surdo maledicit, qui absenti detrahit. Homo absens minus potest audire detrahẽtem quàm si surdus esset. Surdus enim quandoq; audit, quando alter sibi clamatur: absens verò qui quandoq; per duas leucas distat, vel amplius, non audit detrahentẽ quantũcunque clamet. Detrahens etiã ponit offendiculum coram cæco, dum illi, qui eum auscultat, qui cæcus est, vel quia simplex est, vel quia non cognoscit personã cui detrahitur, narrat alienum factũ, vnde ipse scandalizatur. vnde detractor impiè agit & proditiosè tamen eum cui detrahit, quàm in eum corã quo detrahit. Itẽ dissuadetur hoc vitiũ pòst eodẽ cap. vbi sic legitur, Non eris criminator, nec susurro in populis. Criminator idem est q̃ detractor, qui in alieno crimine delectatur. Item Leuit. 7. Sanguinem omnis animalis non sumeris in cibũ. Item Leuit. 3. Nec sanguinem, nec adipem omnino comedetis, Sanguinem comedit detractor, qui in peccato alterius delectatur. Deut. 12. Caue ne sanguinem comedas: & Eccles. 5. Non appelleris susurro in vita tua, & lingua tua ne capiaris: & Iac. 4. Nolite detrahere, &c. Bernar. Noli esse alienæ vitæ, aut temerarius iudex, aut curiosus exploratur. ¶ Secundo potest valere ad detestationem huius peccati, si diuersis generibus rerum detractor comparetur.

¶ *Quibus comparetur detractor.*

NOTANDVM q̃ detractor comparatur cani, vnde Matth. 7. Nolite sanctum dare canibus, &c. & Eccl. 39. Sagitta infixa femori canis, sic verbum in corde stulti. Canis sagittam habẽs infixam femori, nõ quiescit donec remouerit: nec stultus quiescere potest, donec verbũ malũ quod de proximo audiuit, alij retulit. Detractores etiam sunt canes gregem diaboli custodientes, nõ permittẽtes etiam vnam ouiculam inde auferri quin latrent, vel deridendo, vel aliter ostẽdendo. Canes isti nõ solum carnes comedunt, sed etiam ossa rodũt: quia nõ solũ carnalibus hominibus detrahunt, sed etiã spiritualibus. Specialiter autem detractores similes sunt canibus qui in macello morantur, qui sanguini insidiãtur & sanguinolenta habent labia. Vnde ad eos pertinet illud Prou. 1. Insidiemur sanguini. Detractor etiã porco cõparatur, quia ad modum porci ori suo non parcit ab immũditia, sicut nec pedi suo, nõ aduertẽs illud quod dicitur Sap. 1. A detractione parcite linguæ. Qui nõ vult parcere ei cui detrahit, saltem deberet parcere propriæ linguæ quam inquinat dum per immunditias aliorum peccatorũ eam trahit. Poterat horum

hortum intret vbi ex vna parte flores videat,& ex alia stercora, floribus neglectis ad stercora currit,& ea in ore suo ponit. Sic detractor si videat in aliquo aliqua imitatione digna,quæ velut flores sunt,& ex alia parte aliqua reprehẽsibilia, ipse versat in ore suo reprehẽsibilia:de his verò quæ sunt imitatione digna quæ velut flores sunt,nõ curat. Propter hanc immunditiã quæ est in detractoribus,voluit eos excludere Aug.à mensa sua. Vnde legitur habuisse hos duos versus scriptos in mẽsa sua , sicut habetur in glo.super illud Prou 24. Cũ detractoribus ne commiscearis,&c. Quisquis amat dictis absentũ carpere vitã. Hanc mensam indignã nouerit esse sibi. Multum immunda iudicauit ora detractorũ Aug.qui præ cæteris peccatoribus eos exclusit à mensa sua. Detractor etiã cõparatur serpenti. Vnde Eccl.10. Si mordeat serpens in silentio,nihil eo minus habet, qui occultè detrahit. Assimilatur detractor serpenti in his proprietatibus. Serpens est animal proditiosum,silẽtio mordẽs , tortuose incedens,terrã comedẽs. Sic detractor proditor est. Illos enim mordet retro,quos dum sunt præsentes, amare se simulat , nec detrahit nisi vbi de silẽtio cõfidit:& sicut ad literã serpẽtes verbis & tumultibus hominũ deterrentur:sic detractor timet,quando videt venire eum,cui detrahit. Tortuose etiam incedit detractor,dum à laude eius incipit,cui vult detrahere. Rectitudinẽ etiã suæ attentionis prætendit,dicens: Non dico hoc animo detrahendi. Et,vt ei fides adhibeatur,dicit se multũ amare eũ, cui detrahit. Terram etiam ad modũ serpentis comedit:quia quod terrenum & infirmum est in homine,hoc in ore suo versat. De his serpentibus legitur Deuteron.32. Dentes bestiarum immittam in eos,cum furore trahentium super terram atque serpentium:& Iere.8. Ecce ego mittam vobis serpentes pessimos , quibus non est incãtatio. Itẽ homines assueti detractioni, vix corriguntur. Vnde Eccle.23. Homo assuetus verbis improperij,omnibus diebus vitæ suæ non erudietur. Bern. Nunquid vipera est lingua quæ tres interficit flatu vno ? Lingua detractoris tres interficit simul vno verbo,scilicet se,& eum qui audit quãdo consentit ei:quandoque etiam eum cui detrahitur , quando peruenit ad eius notitiã. ¶ Detractor etiam monstrũ est , in ore gladios habens. Vnde ad detractorem pertinet illud Prouer.10. Est generatio quæ pro dentibus gladios habet. & illud Psal. Filij hominum dentes eorũ,arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus:& iterum,Gladius in labiis eorum , quoniam quis audiuit. Bernar. Gladius triceps lingua detractoris. Nec huius-

modi linguã mucrone illo, quo Dominicũ latus cõfossum est, crudeliorem dicere verearis. Fodit etiam hoc corpus, nec tam exanime facit. Ipsis etiam spinis & clauis nocentior est, quos ei Iudæus infixit: nisi enim corporis sui vita vitam istius corporis prætulisset, nunquam illud pro isto mortis iniuriæ tradidisset. ¶ Detractor figuratus est per illam bestiam, de qua legitur Daniel. 7. quæ similis erat vrso, & habebat tres ordines dentium. Vrsus etsi homini similis sit, tamen homo nõ est. Sic detractor etsi exterius videatur esse homo, tamen verò homo non est, quũ sanguine humano pascatur. In tribus verò ordinibus dentium figurari possunt tres modi, quibus detractor proximum lacerat. Lacerat enim eum bona opera aperta minuendo, occulta negando, falsa crimina imponendo. ¶ Detractor etiam comparatur sepulchro patẽti, de quo fœtor incessanter exhalat. vnde in Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum. Nullum sepulchrum ita fœtet in cõspectu hominum, sicut os detractoris in cõspectu Dei. Sapiens: Non refert his gartionibus, an à superiori an ab inferiori intonẽt, quia non minus à superiori quam ab inferiori fœtent. Tantus est fœtor in ore detractorum, vt ex fœtore illo multi moriantur. Aliqui tamen adeo fœtidi sunt, q̃ fœtorem istum non sentiunt. Bernar. Vbi omnes fœtidi sunt, vnius fœtor minimè sentitur. ¶ Detractor etiam comparatur mulieri prægnanti, quæ cum dolore conatur ad emissionem partus, vnde Eccles. 19. A facie verbi parturit fatuus, tanquã gemitus partus infantis. Videretur detractori q̃ dirumperetur, nisi verbum malum auditum de proximo emitteret. Contra hoc quod dicitur Eccle. 19. Audisti verbum aduersus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te dirumpet. Ad detractorem videtur pertinere illud Iob 32. En venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagũculas nouas dirumpit. Detractor etiam similis est noctuæ, cuius oculos nox illuminat, & lux excæcat. Detractores etiam sunt vt ciconiæ, quæ venenatis animalibus pascuntur. Sic detractores alienum peccatum, quod quasi venenum est, in ore deferũt. Os etiam detractoris vas est aquam maledictam diaboli continens, iuxta illud Psal. Quorum os maledictione plenum est. Detractor etiam est peior furibus illis qui vestes & alia bona temporalia furantur, vnde Ambro. Tolerabiliores sunt fures, qui vestes & alia bona nostra diripiunt, quàm fures qui famam nostram lacerant. Cuius ratio est hoc quod dicit Salomon Prouerb. 22. Quòd melius est nomen bonũ, quàm diuitiæ multæ, vnde qui nomẽ bonum [illegible] alicui

alicui aufert, magis nocet ei, quã si ei multas diuitias furaretur. Præterea furtũ tale vix aut nunquã potest restitui. Item detractores dapiferi diaboli sunt, qui carnes humanas hominibus comedẽdas apponũt. Vnde super illud Prou. 23. Noli esse in cõuiuiis potatorum, neque in comessationibus eorum, qui carnes conferũt ad vescendum: dicit gl. Carnes ad vescendum conferre, est in collocutione derogationis vicissim vitia proximorum dicere. Item detractores diabolo thurificant, & in cœtũ diaboli quasi thuribulũ deferunt, in quo pro suaui odore fœtorẽ alienorum peccatorum hominibus ingerunt. Detractores etiã sunt testes iniqui, qui nec rogati nec examinati testimonium ferũt absente eo contra quẽ testificantur. Sene. Loquens de proximo tuo, scito te pro eo vel cõtra eum testimonium dicere. Psal. Insurrexerunt in me testes iniqui, &c. Item videntur esse aduocati diaboli. Ipsi enim conãtur ad hoc, vt quod est Dei, cedat in partem diaboli. Quid enim aliud est dicere. Iste est fornicator vel vsurarius: quàm dicere, Ipse debet esse diaboli? Detractores figurati sunt per Amõ, qui rasit dimidias barbas nũtiis Dauid, & curtauit vestes eorum vsq; ad nates, vt legitur 2. Reg. 10. Dimidiam barbam radit detractor nuntiis veri Dauid, id est, Christi, dum medietatem viriditatis eis aufert. Dicit enim q̃ bona faciunt, sed intentione mala. Detractio enim, sicut dicit authoritas, filia liuoris est, quæ vbi bene facta negare non possit, quocunque modo peruertere tentat. Detruncat vestes vsque ad nates: quia si quid est pudibundũ in eis detegit. ¶ Tertio potest valere ad detestationẽ huius peccati, scilicet detractionis, si ostẽdatur quantæ crudelitatis peccatum sit istud. Notãdum autem q̃ detractor adeò crudelis est, q̃ se primo lædit, vt pòst alios lædere possit. Se enim prius accusat, vt aliis possit detrahere. Crudelitas etiam detractoris ex eo patet, q̃ carnes humanas comedit, & sanguinem humanum bibit. Vnde Iob 19. Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini? Detractor hominem persequitur: quia de occultis vult iudicare, ac si esset Deus. Greg. Qui aliena detractione pascitur, proculdubio alienis carnibus saturatur. ad Galat. 5. Si inuicem mordetis, videte ne inuicem consumamini. Detractor comedit quandoq̃ patrem suũ, vel matrem spiritualem, vel carnalem. dum ei detrahit. Nulli parcit, nec amico nec inimico. Vnde Ezec. 5. dicit Dominus Ierusalem, id est, ecclesiæ: Patres comedent filios suos in medio tui, & filij comedent patres suos. Et Ieré. 19 Vnusquisq; carnes amici sui comedet. Detractores vno morsello comedũt

Papam vel vnum archiepiscopum, vel episcopum. Detrahit etiam in quadragesima carnes comedit. vnde quidam Abbas in vitis patrum: Melius est comedere carnes, & bibere vinum quàm comedere in vituperatione carnes fratrum. Detractor non parcit etiam mortuis. Dissepelit enim homines mortuos peccatis, quod est vnum opus contrariũ illi operi misericordiæ de quo habetur Tob. 2. Detractor etiam crudelior esse videtur lupis & leonibus, & cæteris bestiis. Leo enim leoni parcit, lupus lupo, & cæteræ bestiæ parcunt bestiis sui generis. Detractor vero non parcit carnibus humanis. Detractoribus lingua peccatur esse inferno. Infernus enim solos malos deuorat. Lingua detractoris amplectitur & bonos & malos. Vnde legitur Eccl. 28. de lingua tertia, quæ est lingua detractoris, potius vulit esse infernus, quàm illa. ¶ Quarto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quãtæ immũditię est peccatũ istud. Notandũ est, q̃ detractor crabroni comparatur, qui nõ quiescit nisi in stercoribus: sic detractor in alienis peccatis. De crabronibus legitur Exod. 23. Cunctorũ inimicorũ tuorum corã te terga vertã: emittẽs crabrones prius, &c. Lingua detractoris velut rotabulum est, non cessans voluere & reuoluere sordes vitiorum. ¶ Quinto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quantæ iniquitatis sit detractor. Notãdum ergo quòd detractor iniquus est in seipsum, in proximũ, & in Deum. In seipsum, quia ipse quærit festucas vnde oculos sibi eruat, quando deberet quærere lumẽ alicuius boni exempli, ipse sufflat in puluerem, vnde oculi eius excæcantur. Greg. Quid aliud detrahentes faciunt, nisi q̃ in puluerem sufflant, & in oculos suos terram excutiunt, vt vnde plus detractores perflant, inde magis veritatis nihil habeant. Iniquus etiam est detractor in proximũ, quem fœtore peccatorum vult corrumpere, Iniquus est etiã in Deum, cui iudicium suũ aufert: contra illud Lucæ 6. Nolite iudicare, & nõ iudicabimini. Detractor vult vsurpare sibi quod ipse Deus pater sibi non vsurpat, scilicet iudicium. Pater enim non iudicat quẽquam, sed omne iudicium dedit filio. Io. 5. Iniquus etiam est in Deum, cuius partem quantũ potest conatur minuere. Bonos enim qui ex parte Deo sunt, asserit esse diaboli, quando eos malos dicit. ¶ Sexto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur detractor exosus esse Deo & hominibus. Ad quod pertinet illud Ecclesiast. 21. Susurro coinquinabit animã suam, & in omnibus odietur. & Eccl. 5. Susurroni odium inimicitia & contumelia. Odium cordis, inimicitia operis, contumelia ver-

bo.

bi. & ad Ro. 1. Detractores Deo odibiles. ¶ Septimo potest valere ad detestationē huius peccati hoc quòd detractor maledictus est à Deo, & abominabilis hominibus. De primo legitur Ecclesiast. 28. Susurro bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. De secundo legitur Prouerbio. 24. Abominatio hominum detractor. ¶ Octauo potest valere ad detestationem huius peccati, pœna qua dominus punit detractores. De pœna ista legitur Num. 12. de Maria sorore Moysi, quæ leprosa facta est, quia detraxit Moysi. De pœna etiam ista legitur Leuit. 7. Qui comederit sanguinem, peribit de populis suis. Leuitici 17. Homo quilibet de domo Israël, & de populis qui peregrinantur inter vos, si comederit sanguinem, obfirmabo faciem meam contra animā illius, & disperdam eā de populo suo. Delectari in sanguine peccati diabolicum videtur esse. Vnde detractores specialiter filij diaboli sunt, qui sanguisuga vocatur Prouerb. 30. Sitiunt enim detractores sanguinem peccati, sicut & diabolus. ¶ Nono potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur quanta stultitia peccator laborat. De stultitia ipsius dicit Philosophus, ꝙ propriū stultitiæ est aliena vitia cernere, & sua obliuisci. Legitur etiam in Vitis patrum, ꝙ quidam frater inuentus est culpabilis, & adductus est Abbas Moyses vehementia precum, qui tollens secum sportam vetustissimam, impleuit eam arena, & portauit eam retro. Illis vero admirantibus quid hoc esset, dixit: Peccata mea sunt post me currentia, & non video illa, & veni ego hodie aliena iudicare peccata. Sic detractor facit. Peccata enim sua, quibus totus plenus est, non videt: peccata autem aliena ante oculos suos habet. ¶ Decimo potest valere ad detestationem huius peccati, si ostēdatur quàm damnosum sit ecclesiæ Dei. Notandum ergo, ꝙ detractor est ventus vrens vineam domini, præcipuè in flore. Illi enim qui sunt in initio bonæ vitæ, nō possunt morsus detractionum sustinere, sed desistunt à bono incœpto. Et sicut poma debilium caudarum deiiciuntur ab arboribus vento: sic ventus detractionis illos à Deo separat, qui nondum ei firmè adhæserūt. Detractor, quantum in se est, vniuersales tenebras facere nititur in mundo isto, sicut leguntur factæ in passione domini in vniuersa terra. Lucernas etiam conatur detractor extinguere, dū sanctos viros nititur infamare. Cū ecclesia tenebras suas faciat tantū tot in anno, detractor continuè tenebras suas vellet facere: detractor tenebras amat, & ideo in tenebras ibit. ¶ Vndecimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quòd peccatum

istud est in Spiritum sanctum. Detractor enim impugnat gratiam Spiritussancti, dum conatur eam diminuere, vel totam suffocare in hominibus: ideo vix dimittitur peccatum istud à Spiritusancto, ad quem pertinet remissio peccatorum. ¶ Duodecimo potest valere ad detestationem huius peccati hoc, quod dicit Glossa de peccato isto super illud Prouer. 24. Cum detractoribus ne commiscearis. Hoc specialiter periclitatur vitio totum penè genus humanum. ¶ Et notandum, q̃ licet quilibet debeat cauere à detractione quarumlibet personarũ, præcipuè tamen à detractione patris vel carnalis, vel spiritualis. Vnde Exodi. Diis non detrahes, & principi populi tui non maledices. & Gene. 9. legitur de cham filio Noë, q̃ patris sui verenda deterit, & ideo in semine suo maledictionem recepit. vnde legitur ibi: Maledictus Chanaã puer, seruus seruorum erit fratribus suis. Legitur etiã 2. Reg. 6. de Oza, q̃ à domino percussus est, quia manum suam ad arcam Dei extendit. Per arcam, in qua continebatur manna, & virga Aarõ, & tabulæ testamẽti, figuratur prælatus, in quo contineri debet manna dulcis consolationis, & virga correctionis, & scientia discretionis. Ad quam arcã si detractor manum extenderit illi detrahendo, à domino percutietur. Greg. Multi dum plus vitam sacerdotum quàm suam discutiunt, interioris foueam dilabuntur, minus considerantes, quòd nõ eos vita sacerdotum læderet, si humiliter bonis sacerdotum admonitionibus aurem accommodarent.

¶ *De diuersis speciebus detractionum.*

Positis speciebus illis quæ possunt valere contra peccatum detrahentium, consequens est vt aliquid tangamus de diuersis speciebus detractionum. Notãdum, q̃ super illud Psalm. detrahentem secreto proximo suo, hunc persequebar. distinguitur triplex genus detractionis. ¶ Primum est, malum dicere de alio. ¶ Secundũ, audita mala cũ augmento referre. ¶ Tertiũ est libenter illud audire. Nos autẽ possumus diuidere detractionem in sex species. Quarum prima est occulta mala proximi publicare. Secunda est, audita mala cum augmẽto referre. Tertia, crimina falsa imponere. Quarta, bona occulta negare. Quinta, manifesta bona minuere. Sexta bona in mala conuertere.

¶ *De peccato libenter audientium detractionem.*

Sequitvr de peccato eorum qui libenter detractorẽ audiunt. Contra quod peccatum, Primò valere possunt verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent, vt est illud Prouerb. 4. Labia detrahentium sint procul à te. Et illud Prou. 23. Noli esse in conuiuiis

uiuiis potatorum, nec in comessationibus eorum qui carnes ad vescendum conferunt. Et illud 24. Cum detractoribus ne cõmiscearis. Et illud Eccl 28. Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequã. Contra hoc peccatum etiã potest valere illud Ber. Detrahere vel detrahentem audire, quid horũ damnabilius sit, non facilè dixerim. Sunt autem reprehensibiles illi, qui libenter detractiones audiunt multis de causis. Primo propter hoc, q̃ vident fratres suos à canibus dilacerari, & nõ exterrent canes saltem clamoribus, præcipuè cum sperent se proficere posse, imò canibus applaudunt. In quo potius se canes quàm homines ostẽdunt Eccl. 13. Quæ communicatio sancti hominis ad canem? Cum detractor serpens sit, vt prius ostensum est, non vidẽtur homines esse, sed potius genimina viperarum qui eos non exhortent, qui lapides durarũ increpationum non proiiciunt, quando vident fratres suos ab eis morderi.

¶ *Multis causis sunt reprehensibiles qui libenter audiunt detractores.*

REPREHENSIBILES etiam sunt qui libenter audiunt detractores, quia illis qui fratres suos comedunt, salsam ministrãt, ad quam eos comedant, hilarem eis vultũ ostendẽdo, sine qua salsa morsus quasi insipidus esset detractoribus. Hieronym. Nemo inuito auditori libenter narrat. Prou. 25. Ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem. Reprehensibilis etiã est ille qui detractori consentit, quia testi deceptione pleno, non iurato, neque examinato contra absentem credit, & frequenter testi vnico, contra illud legis diuinæ, Matth. 18. In ore duorum vel triũ testiũ stat omne verbum. Imò, quod plus est, si vnus ribaldus detraxerit vni viro sancto, & decem boni viri dicerent cõtrarium, potius creditur illi ribaldo simplici verbo testificanti contra virum sanctum, quàm decẽ bonis viris iurantibus pro ipso. Reprehensibilis etiã est talis, quia iuxta sepulchrum patens, vnde fœtor incessanter exhalat, potius eligit esse contra Dei voluntatẽ, & ad suam damnationem, quàm recedendo inde, obmutescere faciat os detractoris. Si enim deesset auditor, deesset & detractor. Reprehensibilis est etiam talis, quia noctuæ credit testificanti contra lucem quam naturaliter odit.

¶ *De peccato eorum, qui impatienter tolerant detractiones.*

SEQVITVR de peccato impatienter tolerantiũ eos qui sibi detrahũt, qui valde fatui sunt. Valde enim vtiliter seruiunt eis, si ipsi patiẽter sustinent. Detractores enim sunt spinæ viã inferni obstruentes viris sanctis. Vnde Osee 2. Ecce ego sepiã viã tuam spinis. Ipsi etiam sunt vigiles ciuitatem ecclesiæ custodientes ad

modum vigilum, quasi continuè mẽtientes. Ipsi etiam depa-
segetes domini, ne in paleas luxurient, & pauca grana habea
Ipsi sunt limæ à vasis gloriæ rubiginẽ auferentes. Sed sunt q
dam vasa maledicta quę à limis istis assumunt rubiginem, vi
deberent recipere pulchritudinem. Detractores à filiis Dei
quodam rasorio peccatum elationis eradunt. vnde Gregor
Idcirco laxat dominus linguas detractorum in electos, v
quid in eis elationis surrexerit, lingua detractoris eradat.

De peccato adulationis. Et de his quæ faciunt ad eius detestationem.

CAPVT VII.

DE peccato Adulationis, hoc modo dicemus. Primo pr
mus ea quæ ad detestationẽ huius peccati possunt vi
Secundo, tangemus de remediis contra peccatum istud. ¶ N
dum ergo quòd adulatio, sicut quidam dixit, est peruersa la
tio. Vnde nomen laudationis & adulationis eisdem literis
stat, sed non eodem modo ordinatis. secundum Tullium v
nomen à sono sumptum. Canes enim quorum est mita ab
tio, ferè exprimunt istum sonum. ¶ Ad detestationem vel ob
ius peccati, Primo possunt valere verba sacræ scripturæ, qu
lud dissuadent. Vt est illud Exod. 30. Hoc oleum vnctionis
ctum erit mihi in generationes vestras. Caro hominis non v
getur ex eo. Et subditur paulo pòst: Homo quicũque tale c
fuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo
Oleum istud laus est, quæ debet Deo dari, nõ homini viuẽti
Leuí. 2. Nihil mellis adolebitur in sacrificio domini. In m
dulcedo adulationis intelligitur. Itẽ dissuadetur hoc vitiũ, E
23. Nõ coques hœdum in lacte matris. Adulator hominẽ d
quem diabolus frangere nõ potest, in lacte adulationis co
vt diabolo comestibilis fiat. Item Pro. 24. Nec lactes quemq
labiis tuis. Et Ecc. 11. Ante mortem non laudes quemquam.
cũdo possunt valere ad detestationem huius peccati exem
præcipuè exemplũ Christi, de quo dicit glossa super illud
21. Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem, quia pauper
nulli adulatus, nullum in tanta vrbe inuenit hospitem, sed
Lazarum receptus est. Paulus etiam dicit de se 1. ad Thes. 2.
que aliquando fuimus in sermonibus adulationis, sicut scit
que in occasione auaritiæ. Deus testis est.

¶ *Quòd adulatores diuersis generibus rerum comparentur.*

TERTIO potest valere ad detestationẽ huius peccati, si
latorẽ vel adulationẽ diuersis generibus rerũ cõparemus.
tandũ ergo q̃ adulator nutrix diaboli est, filios diaboli la

&te adulationis. vnde Prou.1. Si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis. Ité Pro.16. Vir iniquus lactat amicũ suũ, & ducit eũ per viã non bonã. Et Thrẽ.4. Lamiæ nudauerũt mãmas, lactauerũt catulos suos. Lamia est bestia suis fœtibus crudelior, quã cæterę bestiæ. Vnde lamia quasi lania appellatur, quia catulos suos creditur laniare. Vnde bene signat adulatorẽ, qui in veritate eos laniat quos videtur lactare. Ideo autẽ cõparatur adulatio lacti, vt ostẽdatur verecundũ esse homini adulto adulationẽ amare, sicut verecũdũ esset homini barbato ad mãmillas maternas pẽdere. Adulator ad modũ nutricis filios diaboli obdormire facit in peccatis suis. Et sicut nutrix casum paruuli ad eius consolationem saltum interpretatur: sic adulator eius peccatũ cui adulatur, quod in veritate casus est, asserit esse opus magnificum. Adulatores Ægyptiæ mulieres sunt quarũ mãmillas Moyses respuit. ¶ Itẽ adulatores locustæ sunt comedẽtes residuũ grãdinis. Exo.10. Locusta æstate canit, hyeme silet. Vnde rectè significat adulatores, qui eos laudãt, qui habẽt æstatẽ prosperitatis: à laude verò eorum silẽt, qui habẽt hyemẽ aduersitatis. Vnde Ecc.13. Diues locutus est, & omnes tacuerũt, & verbũ eius vsque ad nubes perducunt. In grandine verò persecutor intelligitur: locusta ergo residuum grandinis comedit: quia secundũ Greg. quẽ persecutio frangens nõ vincit, multoties adulatio premit. ¶ Adulatio deterior videtur esse detractione, quia detractio hominem humiliat, sed adulatio extollit. ¶ Adulatores etiã sunt ranæ, propter loquacitatẽ suã. Vnde Psal. Edidit contra eorũ ranas in penetralibus regum ipsorum. Adulatores etiã sunt Sirenę vsque in exitiũ dulces, secundũ Boët. Item sunt ioculatores diaboli, non permittentes diabolũ in aliquo cõtristari. Vnde Osee 7. In malitia sua lætificauerunt regẽ. Ipsi etiã sunt sacerdotes diaboli, homines viuos sepelientes. Vnde Matt.8. Dimitte mortuos sepelire mortuos suos. De quo loquens Greg. dicit: Tũc mortuus mortuum sepelit, cum peccator peccatorẽ aggere adulationis premit. Adulator est Echo cõformãs se ei cui adulatur. Si enim riserit, rider: si fleuerit, flet. Sapiẽ.7. Resonans in altissimis montibus Echo. Ipsi sunt quasi chamæleõ, quod secũdũ Solinũ animal est de aëre viuẽs, quod colorẽ habet variũ & in momẽto mutabilẽ, ita vt cui rei se iungit, eius concolor fiat. Item sunt incantatores diaboli. qui faciũt hominibus de se credere quæ ipsi volũt. Terẽtius: Adulator homines prorsus insanos ex stultis facit. Vnde quidã: Nihil est quod nõ possit de se credere, cũ laudatur æqua potestas. Ité adulator quasi sub prætextu decorãdi & ornãdi hominem

minem iugulat. Vnde ad eum potest dici, Sicut nouacula acu fecisti dolum. Adulator etiã proditor est, sub specie enim osculi ad modum Iudæ hominem tradit hostibus suis, & sub specie amicitiæ hominem interficit. Vnde rectè significatur per hoc qui, sicut legitur 2. Regum 20. dixit ad Amasam: Salue mi frater, & tenuit manu dextera mentum Amasæ quasi osculans eum, & percussit eum in latere, & mortuus est. Adulatio oleo comparatur. Vnde in Psal. Oleum autem peccatoris nõ impinguet caput meũ. De quo oleo diabolus vngit suos, qui in extremis laborat. Hoc oleo etiam vngit diabolus homines quos flectere non potest, vt ad malum eos molliat. vnde Augustinus: Oleum est fauor laus adulatoris, quę mentes à rigore veritatis emollit ad nocendum. Adulatio etiam mel est, sed toxicatum. Etiam est sagitta aurea, & ideo aliqui non curant, si ab ipsa lædantur. Est etiam ventus qui lenis videtur: transfert tamẽ montes de regno Dei in regnum diaboli. Item est rete diaboli inuisibile. Vnde Prou. 29. Qui blandis fictisque sermonibus loquitur, rete expandit proximo suo. ¶ Quarto potest valere ad detestationẽ huius peccati, si ostendatur quantum sit nocumentum homini istud vitium. Ad quod pertinent verba sacræ scripturæ quæ sequuntur super illud, Quoniam laudatur peccator in desideriis animæ suæ. dicit Augustinus: Hæc est ira Dei magna, vt desit correctio, & assit adulatio. Adulantium linguæ alligant homines in peccatis. Delectat enim hominem ea facere, in quibus non solùm non metuitur reprehensor, sed etiam auditur adulator. Et super illud Lucæ 6. Væ vobis cum benedixerint, &c. dicit glo. Magna pars pœnę est peccatori sua scelera non solùm non argui, sed insuper quasi bene gesta laudari. Et super illud, Deus in adiutorium meum intende, &c. dicit Augustinus: Plus nocet lingua adulatoris, quàm manus persecutoris. & Prouer. 27. Meliora sunt vulnera diligentis quàm fraudulenta oscula odientis. & Ecclesiast. 7. Melius est a sapiente corripi, quàm stultorum adulatione decipi. & Esa. 3. Populę meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt. Item Esa. 9. Erunt qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur præcipitati. Adulator ducit eum, cui adulatur, quasi ad supercilium montis, vt inde præcipitetur, sicut Iudæi dicũtur fecisse de Domino, Luc. 4. Item Prouerb. 11. Simulator ore decipit amicum suum. ¶ Quarto potest valere ad detestationẽ huius peccati, si ostendatur adulator esse maledictus, abominabilis & detestabilis. Ad primum pertinet illud Esaiæ 5. Væ qui dicitis bonum malum. Alia litera habet, Væ qui dicitis male, bonum

Et in eodem, Væ qui iustificatis impium pro muneribus, & iustitiam iusti auferris ab eo, subditur pœna propter hoc: Sicut stipulam deuorat flamma ignis, & calor flammæ exurit: sic radix eorum fauilla erit. Item Ezech. 13. Væ qui consumunt puluillos sub omni cubitu manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis. Quandoque diabolus in aliquo peccatore fatigatus est, & vult corruere in eo: sed venit maledictus adulator, vt appodiet eum exemplis malis confirmando. Ille qui peccat, quasi parietem facit inter se & Deum, sed absque temperamento est, & citò corruet: sed adulator linit eum vt fortior sit: vnde Ezec. 13. Ipsi ædificabant parietem, illi autem liniebant eum luto absque paleis. Dic ad eos qui liniunt absque temperamento, quòd casurus sit. Ad hoc vero quòd adulator detestabilis sit, pertinet illud Prouerbio. 24. Qui dicunt impio, Iustus es: maledicent eis populi, & detestabuntur eos tribus. Ad hoc quòd abominabilis sit, pertinet illud Prou. 17. Qui iustificat impium, & qui condemnat iustum, vterque abominabilis est apud Deum. Ad idem pertinet quod dicit glo. super Lucæ 16. vbi agitur de diuite & de Lazaro, quod poterit in lingua canum, lingua adulantium intelligi. qui vulnera lingunt, dum mala, quæ in nobis reprehẽdimus, improbo fauore laudant. Lingua enim ista, quæ vulnera lingit, indubitanter abominabilis est. ¶ Sexto potest valere ad detestationem huius peccati, si ostendatur magna stultitia qua laborat adulator. Est autem vna stultitia ipsius, quòd ipse laudat hominem sibiipsi, quasi vellet eum vendere. vnde quidam dixit adulanti sibi: Quid me mihi laudas? nunquid mihi vendere me vis? Alia stultitia eius est, q̃ ipse homini adulatur, vt gratiam eius acquirat, quam tamen melius inueniret, si veritatem ei diceret. vnde Prouerb. 18. Qui corripit hominem, gratiam postea inueniet apud eũ magis, quàm ille qui per linguæ blandimenta decipit. Et eiusdem 24. Labia deosculabitur, qui recta respondet. & ibidem: Qui arguunt, laudabuntur, & super eos veniet benedictio. Hoc est illud quod præcipuè deest diuitibus & potentibus, videlicet qui verum eis dicat. Vnde Seneca: Monstrabo tibi quid omnia possidentibus desit: scilicet qui verũ dicat, & hominem inter mentientes stupentem & pro rectis blanda audientem ad verum perducat. Idem: Dic illis, non quod velint audire, sed quod velint semper audisse.

¶ *De quatuor remediis contra peccatum adulationis.*

SEQVITVR de remediis cõtra peccatũ istud. Et possunt esse quatuor cõtra istud vitiũ. ¶ Primũ est. vt quãdo vẽt⁹ adulationis

fiat,

fiat, homo ad terrã descendat, vt quod infimũ est & infirmũ ipse in se cõsideret, & dicat: Quoniã tu illuminas lucernã meã Domine Deus meus, illumina tenebras meas. Aliud remedium est, memoria mortis. quod remediũ figuratũ est Exo. 10. vbi legitur, q̃ orauit Moyses Dominũ, qui flare fecit ventũ ab occidente vehementissimũ, & arreptam locustã proiecit in mare rubrũ. In locustis adulatores intelliguntur, quos ventus veniẽs ab occidente proiicit in mare, dũ memoria mortis eos fugat: quia vanas hominum laudes contemnit, qui de morte cogitat, quando veritas apertè patebit. ¶ Tertiũ remedium est, vt homo subtiliter discernat adulatorem esse eum qui sibi loquitur. Verecũdabitur enim cũ cognoscet se puerilem reputari ab eo qui sibi lac adulationis propinat. vnde Socrates cuidã sibi adulãti dixit: Nihil proficis adulator, cũ te intelligam. ¶ Quartum remediũ est q̃ homo tristem faciem adulantibus ostendat. Tristis enim facies eos fugat, sicut hilaris facies eos multiplicat. Vnde Prouer. 25. Princeps qui libenter audit verba mẽdacij, omnes ministros habet impios. Renuere verò lac adulationis, multum est acceptum patri cælesti. Quod figuratum est Geneseos 21. vbi legitur Abraham fecisse grande conuiuium in die ablactationis Isaac.

De peccato maledictionis, & de his quæ faciunt ad detestationem eius.

CAPVT VIII.

SEquitur de peccato maledictionis. Maledictionem verò hic intelligo mali imprecationem. Cõtra quod peccatum. ¶ Primo possunt valere verba sacræ scripturæ, quæ illud dissuadent. Vt est illud ad Roman. 12. Benedicite, & nolite maledicere. Et illud 2. Petr. 3. Non reddentes malum pro malo, vel maledictum pro maledicto. ¶ Secundo valere possunt ad hoc exempla. Sicut est illud quod legitur de Domino Iesu Christo 1. Petri 2. Qui cum malediceretur, nõ maledicebat. Et illud Apostoli 1. ad Corinth. 4. Maledicimur, & benedicimus. ¶ Tertio potest valere contra hoc peccatũ, si ostendatur multiplex malum quod sequitur ex eo. Primum malũ est amissio regni æterni. Vnde 1. ad Corinth. 6. Neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. Aliud malum est, q̃ maledictio quam aliquis facit, super caput maledicentis reuertitur. Vnde Prouer. 26. Sicut auis ad alta transuolans, & passer quolibet vadens: sic maledictum frustra prolatum in quempiam superueniet. Ideo autẽ dicitur, frustra prolatũ, quia est maledictũ iuxta diuinã iustitiã prolatũ. Vnde est illud Act. 8. Pecunia tua tecũ sit in perditionẽ. Et tale maledictum venit super illũ cui maledicitur. Maledictum verò super

causa prolatum venit super eum qui maledicit. vnde Eccles.27. Qui in altum mittit lapidem,super caput eius cadet. & Gen. 27. Qui maledixerit tibi,sit ille maledictus. Et in Psal.Maledicent illi,& tu benedices.& Matth.quinto:Beati estis,cum maledixerint vobis homines &c. ¶ Quarto potest valere ad detestationẽ huius peccati,si ostendatur peruersitas eorum,qui male agentibus maledicunt. Cum enim illi qui male agũt infirmi sint, compatiendum esset eis,& pro eis orandum.Non esset malum imprecandum eis,cum plus malũ habeant quàm expediat. ¶ Quinto potest valere contra peccatum hoc, quòd maledicere adeò est illicitum, quòd non est licitum maledicere diabolo. vnde Ecclesiast.21.Dum maledicit impius diabolum : maledicit ipse animam suam. Et dupliciter intelligi potest. Vno modo sic, Cum impius maledicit diabolum : id est, cum dicit eum maledictum & condemnatum, ipse maledicit animam suam:id est, damnatam & maledictam ostendit,cum maledictum imitetur. vnde ad Roman.2.Inexcusabilis es ô homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alium,teipsum condemnas.Alio modo sic intelligitur,Cum impius maledicit diabolo : id est, malũ optat diabolo,ipse maledicit animam suam : id est, maledicto culpæ & pœnæ subiicit.Cum enim diabolus sit creatura Dei,peccatum est malum optare ei.Vnde in Canonica Iudæ,vbi legitur, quòd cum Michaël archangelus cum diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore,non est ausus inferre iudicium blasphemię, sed dixit:Imperet tibi Dominus.dicit glos. vbicunque vel quãdoque hæc altercatio angeli facta fuit cum diabolo sibi aduersanti, blasphemiam dicere noluit, sed modesto cum sermone coërcuit : quanto magis hominibus omnis blasphemia est cauenda?Item glos. Diabolus in substantia est bonus, sed in voluntate est malus.Et ideo ab angelo nõ blasphematur,quia aliquid proferre aduersus bonam naturam, blasphemiam reputat archangelus.Simile habetur Zachariæ 3.vbi sic legitur : Ostendit mihi Dominus Iesum sacerdotem magnum stantem coram angelo Domini,& satan stabat à dextris eius vt aduersaretur ei. Et dixit Dominus ad satan:Increpet in te Dominus satan,& increpet in te Dominus, qui elegit Ierusalem. Præcipuè verò cauendum est parentibus à maledictione filiorum : quoniam illæ maledictiones magis nociuæ solent esse.Ecclesiastici 3.Benedictio patris firmat domos filiorum : maledictio autem matris, eradicat fundamenta. Valdè impium est,quòd mater optat malum filio,quod non licet ei diabolo,optare.

De peccato conuicij, & de his quæ cohibent homines ab hoc peccato. CAP. IX.

SEquitur de peccato cõuicij, à quo peccato. ¶ Primo debet cohibere hoc quod cõuiciũ multum vulnerat cor eius, ut dicitur Eccl. 28. Flagelli plaga liuoré facit: plaga autem linguæ cõminuet ossa. Hieron. Sicut homo cauet ne percutiat aliquem cum baculo: sic cauere debet ne percutiat eũ cõuicio. ¶ Secũdo deberet cohibere homines à conuicio hoc, q; conuiciũ charitatem seu amicitiã destruit, quæ est via excellentior. Vnde Eccles. 22. Mittens lapidẽ in volatilia, deiiciet illa: sic & qui conuiciatur amico, dissoluit amicitiam. ¶ Tertio deberet cohibere vitio hoc; q; non de facili fit concordatio post conuicium dictum. Vnde Eccl. 21. Ad amicum etsi produxeris gladiũ, nõ desperes. Est enim regressus ad amicum. Si aperuit os triste, noli timeas: est enim concordatio: excepto conuicio: & improperio & superbia & misterij reuelatione, & plaga dolosa. ¶ Quarto deberet homines cohibere à peccato conuicij, quòd homo iracundus huic peccato vix corrigitur. Vnde Ecclesiast. 23. Homo assuetus verbis improperij, in omnibus diebus suis non emendabitur. ¶ Quinto deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd illi qui conuicia dicunt, frequenter conuicia audiunt. Vnde Sapiens: Qui pergit dicere quæ vult, audiet quæ non vult. Prouerbior. decimotertio: Impius confundit & confundetur. Prou. 26 Qui voluit lapidem, reuertetur ad eum. ¶ Sexto deberet cohibere homines à conuicio hoc, quòd conuicium dignum facit hominem morte æterna. vnde Matthæi quinto: Qui dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehẽnæ ignis. ¶ Septimo debet cohibere homines à conuicio hoc, quia dicere conuicium libenter homini, signum est impietatis & magnæ peruersitatis. vnde Prouerbio. 10. Labia iusti considerant placita, & os impiorum peruersa. Cum ex abundantia cordis os loquatur. Mat. 12. Vitiosum est cor vnde frequẽter exit conuicium: & in veritate rusticus est, qui rusticitatem libenter dicit. Quòd valde peruersus sit qui conuicium dicit, ex hoc potest patere: quia aut conuicium quod ipse dicit est malũ pœnæ, aut malum culpæ. Si malũ pœnæ est, cum malum pœnæ à Deo sit, ipse dicendo opprobriũ homini, exprobrat creatori eius. Prouerbio. 17. Qui despicit pauperem, exprobrat factori eius. Si verò est malum culpæ, diabolicum est gaudere de hoc quòd aliquis illud commiserit. Leuit. 19. Si habitauerit aduena in terra vestra, & moratus fuerit inter vos, non exprobretis ei, sed sit inter vos quasi indige-

na. Aduena est homo, qui magnus peccator fuit, cui peccatum suũ exprobrandũ nõ est. Vnde Eccl. 8. Ne despicias hominem auertentẽ se à peccato, neque improperes: ei: memẽto quoniam omnes in corruptione sumus. Specialiter autem cauendũ est ne cõuitiũ correctioni admisceatur: sicut faciũt quidã qui sub specie correctionis cõuitiãtur hominibus. vnde Eccl. 19. Est correctio mẽdax in ore cõtumelioſi. Verè mẽdax est talis correctio. Mentitur enim talẽ correctionẽ, eũ potius sit cõuitiatio. Tullius in tract. de Amicitia: Monere & moneri est officiũ veræ amicitiæ, ita tamẽ ꝙ adulatione careat admonitio, & contumelia obiurgatio. & Prou. 12. Qui suauis est, viuit in moderationibus, in suis admonitionibus relinquit contumeliã. Homo mãsuetus moderatè corripit, & sic vitã animæ suæ seruat: homo iracũdus immoderatè corripiẽdo ipsam perdit vitã. Cauendũ est ab immoderata & immãsueta correptione. Nisi enim homo caueat sibi, ipse ignẽ incẽdit quẽ debuit extinguere, & occidit quẽ debuit sanare, & tenetur de dãno quod verbũ incautè ab eo prolatũ fecerit. Ad primũ pertinet illud Eccl. 8. Nõ incendas carbones peccatorũ arguẽs eos. Ad secundũ pertinet illud Pro. 15. Lingua placabilis lignũ vitæ: quæ autẽ immoderata est, cõteret spiritũ. Lingua mãsueta lignũ seu arbor vitę est. Occasio enim vitæ spiritualis est illis quos corripit: sed lingua immoderata cõteret spiritũ tã corripiẽtis, quã eius ꝙ corripitur. Ad tertiũ ptinet illud Exod. 22. Si egressus ignis inuenerit spicas, & cõprehenderit aceruos frugũ, siue stantes segetes in agris, reddet dãnum ꝙ ignẽ succẽderit, quod de igne iræ potest intelligi, cuius damnum tenetur reddere, qui verbo incauto illud succenderit.

De peccato contentionis, & de eius prohibitione. PARS X.

SEquitur de peccato contentionis. A quo peccato, Primo deberet cohibere homines, quia Augustin. Nihil est similius actibus dæmonũ, quàm litigare, vnde seruos diaboli nõ Dei se ostendũt, qui litigant. 2. ad Timo. 2. Seruum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes. Item Apost. 1. Corin. 11. Si quis vult contentiosus esse, nos talem consuetudinem nõ habemus. ¶ Secundò deberet homines cohibere à contentione hoc, quod separare se à contentione, nobile est. vnde Prou. 20. Honor est homini, qui separat se à contentione. Contendere autem ignominiosum est. Sene. Muliebre est litigare. ¶ Tertio deberet cohibere homines à contentione hoc, ꝙ litigare signum est stultitiæ seu superbiæ, & peruersitatis, & malitiæ. Ad primum pertinet illud Prouer. 18. Labia stulti miscẽt se ri-

xis,& illud 20. Omnes autem ſtulti miſcentur contumeliis. In verbo miſcendi,quia cõmiſtio eſt inſeparabilis vnio, intelligitur ꝙ ſtulti à contentione ſeparari non poſſunt. Ad ſecundum pertinet illud Prou.16. Homo peruerſus ſuſcitat lites. & 26. Sicut qui apprehendit auribus canẽ,ſic pertranſit impatiẽs,& cõmiſcetur rixæ alterius. Ad tertiũ pertinet illud Prou.17. Semper iurgia quærit malus: angelus autẽ crudelis mittetur cõtra eum. Hoc erit in morte,quãdo angelus malus ad eum venerit, vt eũ deferat in infernũ. Vel angelus malus poteſt intelligi aliquis malus homo ad eũ miſſus: vt dicitur vulgariter, iſte eſt malus ſed quãdoq; inueniet parẽ ſuũ. ¶ Quarto deberet cohibere homines à contẽtione hoc,ꝙ multa mala inde proueniunt. Vnde Eccl.22. Ante ignem camini vapor & fumus ignis inaltatur: ſic & ante ſanguinẽ maledicta,& cõtumeliæ,& minæ. Et eiuſd. 28. A ſcintilla vna augetur ignis. Et 28. Certamẽ feſtinatũ incendit ignem: lis feſtinans effundit ſanguinẽ. ¶ Quinto deberet cohibere homines à cõtentione hoc,ꝙ abſtinere à lite magni meriti eſt, vnde legitur in Vitis patrũ,ꝙ orante Machario vox ſonuit ad eum,dicens: Nondũ ad menſurã duarũ mulierũ peueniſti quæ habitant in proxima ciuitate. Cúmque Macharius intrans ciuitatem quæſiuiſſet conuerſationẽ earum ab ipſis, dixerunt ꝙ erant vxores duorum fratrum,& per x v. annos ſimul fuerant,& nunquã aliqua earũ,aliam dicto vel facto contriſtauerat,& ſtatuerant in corde ſuo, vt vſque ad mortem verbũ inter ſe ſeculare non loquerentur: & libẽter intraſſent religionẽ, ſi viri earũ permiſiſſent. Vnum eorũ,in quibus conſiſtebat meritum harum mulierũ,erat hoc, ꝙ litem non habuerant adinuicem. Animus verè innocens neſcit litigare. Vnde legitur in Vitis patrum,ꝙ duo ſenes erant in vna cella, qui nunquam habuerant litem inter ſe. Dixit ergo vnus, Faciamus litem inter nos,& ponamus laterem in medio,& vterque dicat, ꝙ ſuus ſit: quia neſcimus quid ſit cõtentio. Cũ poſitus fuiſſet later,& ait vnus diceret, Meus eſt. Alter reſpondit, Ego ſpero ꝙ meus eſt. Cũ autẽ primus diceret, Non eſt tuus,ſed meus. Alter reſpondit: Si tuus eſt,tolle eum. Et ſic non inuenerunt materiam litigãdi.

¶ *Quod maximè cum quinque perſonis cauenda ſit contentio.*

Et licet vniuerſaliter declinãda ſit contentio, præcipuè tamen cum quinque perſonis,ſcilicet cum homine potente, vnde Eccl.8. Non litiges cũ homine potente,ne fortè incidas in manus illius. Et cũ homine locuplete. Ibidem: Non cõtendas cum homine locuplete,ne fortè contra te cõſtituat litẽ tibi. Multo cũ

enim perdidit aurum & argentum. Et cum homine linguato. vnde Eccl.7. Non litiges cum homine linguato, neq; struas in igne illius ligna. Et cũ homine iracundo. vnde in eodem: Cum iracũdo nõ facias rixã. Item cũ propria vxore. Ex quo enim aliquis litẽ habere cœperit cum vxore, nunquam habebit quietẽ. Pro.19. Tecta iugiter perstillãtia, litigiosa mulier. Qui in domo perstillãti est, quãdo vult declinare vnum stillicidium in vno loco, inuenit illud in alio, & ita nõ inuenit ibi quietem. Sic vir & vxor quietem nõ inueniunt, ex quo cœperint litigiosi esse, & valde male est eis, quantascũq; delicias habeãt. vnde Prouer.27. Melior est buccella sicca cũ gaudio, quã domus plena victimis cũ iurgio. & licet de nulla re litigandũ sit, præcipuè tamen non est litigandũ de te, quæ hominem non molestat. Vnde Eccl.11. De illa re quæ te non molestat, ne certaueris.

De peccato derisionis. CAP. XI.

DE derisione quam mali faciunt bonis, breuiter pertransimus, cum de ea dictũ sit in tract. de ornatu, in cap. de verecũdia. Hoc solũ addẽtes quod legitur Neemias dixisse 2.Esd.4. quũ Tobias Ammonites irrideret Iudæos ædificantes, dicens: Si ascenderit vulpes, transiliet murũ eorũ lapideũ: audi, inquit, Deꝰ noster, qa facti sumꝰ despectui: cõuerte opprobriũ sup caput eorũ. & paulò pòst subdit: Ne operias iniquitatẽ eorũ corã facie tua, & peccata eorũ nõ deleãtur: quia irriserũt ædificantes.

De peccato praui consilij, & de his quæ deberent cohibere homines ab hoc peccato. CAP. XII.

SEquitur de peccato praui cõsilij. A quo peccato deberet cohibere homines. Primò ꝙ prauus consiliarius proditor est. Decipit enim eũ qui in eo cõfidit: scilicet eũ qui ab eo consiliũ petit: quod nõ est paruũ peccatum. vnde Prou.26. Sicut noxius est qui mittit lãceas & sagittas in mortẽ: ita vir qui fraudulẽter nocet amico suo. ¶ Secundo deberet cohibere homines ab hoc peccato, ꝙ praui cõsiliarij quasi omnia mala faciũt: sic tamẽ vt nihil mali fecisse videãtur. Ipsi dant palmas in faciem Christi & in membris eius, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? vt legitur factum fuisse Mat.26. Cum Dominus captus teneretur: quasi Dominus ignorare possit astutias eorũ, cum scriptũ sit Iob 12. Ipse nouit decipientem, & eũ qui decipitur. ¶ Tertio deberet cohibere homines ab hoc peccato, ꝙ cõsiliarius prauus illud consilium, quod ipse vult dare contra aliquos, primo dat cõtra seipsum. Istud enim habet iustitię omnis iniustitia, quòd quicunque vult nocere alij, primo noceat sibi.

Omnis laqueus deceptionis primò capit eum qui tetendit: Omnis gladius persecutionis spiritualiter primò transuerberat eum qui eo vtitur. vnde Eccl. 27. Qui fodit foueam, incidet in eam: & qui statuit lapidem proximo, offendet in eo: & qui laqueum alij ponit, peribit in illo. Facienti consiliū nequissimum super illum deuoluetur, & non agnoscet vnde hoc veniat illi. Vnde Prou. 26. Qui fodit foueā, incidet in eam: qui voluit lapidē, reuertetur ad eū. Et Psal. Lacū aperuit & effodit, &c. Hoc est figuratū 1. Reg. 17. In hoc ꝙ Goliath proprio gladio decapitatus est: & Esther 7. In hoc ꝙ Amā suspēsus est in patibulo quod parauerat Mardochæo. Praui cōsiliarij de rapinis & exactionib' quas fieri faciūt, habēt peccatū, & ad restitutionē tenentur, cùm alij habeant lucrum Consilio eorū bene acquiescitur in malis faciendis, in bonis verò minimè. Quandoque modico tempore plus mali faciunt, quàm toto tēpore vitæ suæ possint emendare, vnde nullum peccatū est quod magis impediat hominem a salute, quàm istud. ¶ Quartò, deberet cohibere homines ab hoc peccato, ꝙ peccatum istud multū nociuū est ecclesiæ Dei. Vnus enim malus consiliarius destruit quandoque totam vnam patriam. Ad magnā malitiam praui cōsiliarij, referri potest illud Eccl. 31. Nequius oculo quid creatū est? Consiliarius enim alicuius oculus dicitur. vnde Mat. 5. Si oculus tuus scandalizat te, &c. Si cōsiliarius alicuius principis malus est, negotia eius malè disponentur. Vnde Matt. 6. Si oculus tuus nequā fuerit totum corpus tuum tenebrosum erit. ¶ Quintò deberet cohibere homines ab hoc peccato, quod quandoq; illi qui astuti sunt ad dandum cōsilia nociua aliis, in cōsulendo sibiipsis iusto Dei consilio sæpe inueniūtur. vnde Iob 12. legitur ꝙ Deus adducit consiliarios in stultum finem. Legitur etiam Iob 5. de Domino: Qui apprehendit sapientes in astutia eorum, & cōsilium prauorum dissipat. Sic enim cauendū est homini, ne prauo cōsilio acquiescat. vnde Eccle. 6. Multi pacifici sint tibi, sed cōsiliarius vnus de mille. & Eccl. 37. A cōsiliario malo serua animam tuam: prius scito quæ sit illius necessitas, & quid ipse cogitabit, ne forte mittat sudem in terram, & dicat tibi, Bona est via tua.

¶ *A quibus personis consilium sumendum est.*

CAVENDVM etiam est homini ne consilium quærat à iuuenibus. Hac enim de causa Roboam partē regni amisit: quia acquieuit consilio iuuenum, relicto consilio senum: vt legitur 3. Reg. 12. Itē cauendū est homini, ne amatores huius mūdi consulat de salute animæ suæ. vnde Eccl. 37. Noli consiliari cum se-

cato

cero tuo. Socer est mũdus iste, qui quodãmodo est pater carnis, quæ vxor spiritus est, cũ quo consiliũ habendũ non est de salute animæ. Quod figuratũ est Gen. 31. in hoc ꝙ Iacob recessit à Labã, ipso nesciẽte. Bern. Angelus magni cõsilij vocat te, & alienũ consiliũ præuolare. Idem: Amicos consulat, qui non legit quod inimici hominis domestici eius. Esa. 19. Sapientes consiliarij Pharaonis dederunt consiliũ insipiens. Cauendum est etiã homini ne consiliũ cũ stulto habeat. Vnde Eccle. 8. Cum fatuis consiliũ non habeas: non enim poterunt diligere, nisi quæ placent eis.

De seminantibus discordias & de his quæ cohibent ab hoc peccato. CAP. XIII.

A Peccato eorum, qui seminãt discordias primò deberet homines cohibere hoc, ꝙ illud peccatum adeò est exosum Deo. Vnde Prouer. 6. Sex sunt quæ odit Dominus, & septimum detestatur anima eius, Oculos sublimes, &c. Et numerat Salomon 7. loco, eum qui seminat inter fratres discordias tanquam magis exosum Deo, quàm alios peccatores. Nec mirũ, si Deus odiat eos qui seminãt discordias in ecclesia. Magis enim videtur nocere ei qui hoc faciunt, quàm qui proprium corpus eius crucifixerunt. Plus enim dilexit Christus corpus ecclesiæ, quàm corpus proprium, quum pro corpore ecclesiæ, corpus proprium morti exposuerit. vnde qui fodiunt corpus ecclesiæ, vnitatem eius diuidendo, magis videntur nocere ei, quàm qui corpus eius proprium foderunt, continuitatem in eo diuidendo. Ad ostendendum quod nullo modo volebat scindi corpus ecclesiæ per discordias, voluit ipse tunicam inconsutilem indiuisam manere. Ioan. 19. ¶ Secũdo deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, ꝙ nihil magis nociuum est corpori humano, quàm diuisio cõtinuitatis, nec magis nociuum est ecclesiæ Dei, quàm diuisio vnitatis. Ex vno verbo quod dicit ille qui discordiam seminat, quandoque nascitur discordia tanta, ex qua distruitur patria vna. vnde magnæ malitiæ est seminare semen tale, cum ex vno gradu illius, talis messis surgat. ¶ Tertio deberet cohibere homines ab hoc peccato hoc, quòd opus illud diabolicum est, & contrarium operi Christi. vnde de diabolo scriptum est, Ioan. 10. quòd dispergit oues. Christus verò de se dicit Matth. 12. Qui non colligit mecum, dispergit. Ad Christum & ad seruos eius pertinet vnire & pacificare. Matthæi 5. Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur. Hac de causa filius Dei venit in mundum, vt pacem reformaret in mundo. Ad diabolum verò pertinet dispergere.

De peccato bilinguium & de his quæ deberent hominem cohibere ab hoc peccato. CAP. XIIII.

SEquitur de peccato bilinguium. Bilingues autem dicuntur, qui mala loquuntur de hominibus in absentia, & bona in præsentia: vel qui prætendunt quod bona intentione dicant, vel causa ioci illud quod proferunt, cùm mala habeant intentionē. ¶ A quo peccato primò deberet homines cohibere hoc, quòd multū displiceat Deo. Vnde Prouerb. 8. dicit sapientia increata, quæ est filius Dei: Arrogantiā & superbiā, & vitam prauā, & os bilingue detestor. Nec mirū si Deus detestatur os bilingue, cùm monstrum sit. Nullum animal bilingue inuenitur, excepto serpente, qui bilinguis est, iuxta vulgi opinionem, quia propter velocem motum linguæ sic apparet. ¶ Secundo deberet cohibere homines à peccato hoc, quòd valde nociuum est proximo. Vnde Prou. 18. Verba bilinguis quasi simplicia, & ipsa perueniunt vsque ad inferiora ventris: id est, ad interiora mentis. Dicuntur autem verba bilinguis quasi simplicia, quia sub prætextu ioci vel bonæ intentionis ea dicit, tamen cor audientis multum lædunt. vnde de ipsis potest intelligi illud Ps. Molliti sunt sermones eius super oleum, & ipsi sunt iacula. ¶ Tertio deberet cohibere homines à peccato hoc, quòd multum nocet proprio subiecto. ¶ Primo quia ponit illud in magno periculo: si enim est in magno periculo qui vnicam linguam habet, in quanto periculo est ille, qui bilinguis est? vix sufficit aliquis vnicam linguam regere. ¶ Secundo nocet: quia ponit hominem in opprobrio & fama mala. vnde Ec. 5. Denotatio pessima super bilinguem. Denotatio est digiti ostensio confusione plena. Item Ecc. 6. Impropriū & contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. ¶ Tertio nocet, quia hominem reddit maledictum. Vnde Ec. 18. Susurro & bilinguis maledictus. Multos enim turbauit pacem habentes. Bilingues sunt pseudo apostoli varijs linguis loquentes. A peccato verò isto præcipuè cauendum est illis qui legem Dei habent alios docere. vnde 1. Timo. 3. Diaconos similiter pudicos, non bilingues, non multo &c.

De peccato amantium rumores. CAP. XV.

AB hoc peccato pcipuè caueāt claustrales. vnde Ber. rumoē in claustro enumerat inter xii. abusiones claustri. Duodecim vero abusiones claustri hæ sunt. Prelatus negligēs, discipul' inobediēs, iuuenis otiosus, senex obstinatus, monachus curialis, religiosus causidic', pānus pretiosus, cib' exquisit', rumor in claustro, lis in capitulo, dissolutio in choro, irreuerentia circa altare.

De

De peccato iactantiæ, & de his quæ valent contra illud. CAP. XVI.

PEccatum iactantiæ dissuadetur Prou.27. vbi legitur, Laudet te alienus,& non os tuum,possunt autem valere contra peccatũ istud,Primo exempla:vt est illud, quod legitur Dan. 4. de Nabuchodonosor, ꝙ verba iactãtiæ proferebat in fine, dicens: Hæc est Babylon ciuitas magna, quam ego ædificaui in domũ regni,in robore fortitudinis meæ,& in gloria decoris mei.Et cũ adhuc sermo esset in ore regis,vox de cælo ruit, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex,Regnum tuum transit à te.Legitur etiam in Vitis patrũ,de quodã eremita,qui pollens omnibus animi virtutibus cœpit iactare se,& diabolus in specie mulieris venit ad speluncã eius,dicens quòd à bestiis nocte esset deuorandus, nisi susciperetur eius hospitio:quæ susceptа diuersis blandimẽtis induxit eum ad hoc quòd membra eius singulatim tãgeret: & cũ inclinaret se vt eam fœdè amplecteretur,ipsa euanuit,deridẽs eũ: & multitudo dæmonum clamauit:O monache,qui te vsque ad stellas extollebas,quomodo demersus es in infernũ? Discce,Qui se exaltat,humiliabitur. Tũc ille desperans & fugiens prę cõfusione à conspectu omnium religiosorũ,reuersus est ad seculum tradens se omni impudicitiæ, ne quis eũ salubribus monitis de præcipitio reuocaret.Item in regione Thebaide manẽte quodã eremita Apollonio,vitę ꝓbatissimę,dixit ei vox de cęlo,Apolloni,per te perdam sapientiam sapientũ, & etiam in Ægypto omnem culturam dæmonum subrues.At ille ait:Aufer à me iactãtiam,ne fortè elatus super fratres meos cadã ab omnibus bonis. & dixit vox:Mitte manus tuas ad ceruices tuas:& quod cõprehẽderis,cõstringe,& sub arena subrue.& continuò apposita manu ad ceruices apprehẽdit paruum Æthiopẽ clamantem & dicentem:Ego sum superbiæ dæmon.Et iterũ vox ait:Perge nũc quocunque volueris in Deo securus. ¶ Secundo potest valere contra peccatũ iactantiæ,si manifestetur stultitia eius qui hoc vitio laborat.Notandum ergo,ꝙ ille qui iactat se ore proprio,seipsum quandoque occidit.vnde Prou.18.Os stulti cõtritio illius. Filios autem suos ore proprio comedit,dum bona opera se iactãdo de illis amittit.Ipse etiam Dei gratiã effundit.vnde Ecc.20. Gratiæ fatuorũ effundẽtur.Ipse laudem,quam amat, in loco ponit vbi sordeat:scilicet in ore proprio. omnis enim laus in ore proprio sordescit.Ipse etiam testimoniũ fert de seipso.Ioan. 8. Tu de teipso testimoniũ perhibes: testimonium tuum non est verum. Hoc de Christo non habet locũ,quum se solus cognoscat,& ipsi soli credendũ est,iuxta verbum Hilarij: Soli Deo de se credẽ-

dum est,qui se solus nouit.Sed in aliis verum est quod dicitur 1. Cor.10.Non qui seipsum commendat,ille probatus est, sed quē Deus commēdat.Ille qui iactat se,est idolū seipsum colens,& de seipso cantans.Ipse similis est gallinæ, quæ postquā fecit ouum, non cessat clamare donec perpenditur, quòd ouum fecit: & sic ouum amittit.Sic ille qui iactat se,tacere non potest, donec bonum opus,quod fecit amiserit. ¶ Tertio potest valere cōtra hoc peccatum,si ostendantur mala quæ ex eo cōsequūtur. Notandū ergo quòd ex hoc peccato sequūtur iurgia.Vnde Prou.28.Qui se iactat & dilatat,iurgia concitat.Sequuntur etiam inde odiū.vnde Sapiens:Vitiosa iactatio est,affertque audientibus nō tātum modo fastidium,sed plerunque odium. Hoc tamen sciēdum est quòd licet viris bonis opera sua bona quandoque dicere ad Dei gloriam.Vnde 2.ad Cor.11.dicit Paulus: Æstimo enim me nihil minus fecisse à magnis apostolis.Licet etiam ea dicere ad reuelationem spei.Vnde Esa.38 dicit Ezechias:Memento quæso domine quomodo ambulauerim coram te in veritate.

De secretorum reuelatione. CAP. XVII.

A Secretorum reuelatione debent homines cohibere, tria ¶ Primum est,hoc quod legitur Ecc.27. Qui denudat arcana amici,perdit fidem. ¶ Secundum est,quod legitur Ecc.22. Est cōcordatio ad amicum, excepto conuicio & improperio, & superbia,& mysterij reuelatione, & plaga dolosa. vnde reuelatio secreti est vnum eorū,de quibus vix fit concordatio. ¶ Tertium est hoc,quòd si aliquis infamatus fuerit illa reuelatione,vix potest ei restitui damnum quod suscepit.Vnde Prouer.28. Quæ viderunt oculi tui,ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non possis cum dehonestaueris amicum tuum.

De peccato indiscretæ comminationis. CAP. XVIII.

PEccatum indiscretæ comminationis fugere debemus. ¶ Primo exemplo Christi, de quo legitur 1.Pet.2. Qui cū pateretur,nō comminabatur. ¶ Secūdo debet cohibere ab eo vt demus locum timori Dei. Vnde Eccles. 19. Corripe amicum antequam cōmineris,& da locum timori Altissimi. Altissimi timori da locū,qui potius vult quòd homines dimittat peccare timore Dei quàm timore humano. ¶ Tertio,quia comminationes multum offendūt hominem,& multa mala inde sequuntur. Eccl.22.Ante sanguinem maledicta,& contumeliæ, & minæ. ¶ Quarto cauendum est à comminationibus, ne stultiores nos ostendamus quàm simus.Homo qui cōminari consueuit,ostendit se stultiorem quàm sit,quia multa comminatur quæ nunquā facturus sit.

Vnde

Vnde Prouer. 14. Qui impatiens est, exaltat stultitiam suam.

De peccato indiscretæ promissionis. CAP. XIX.

INdiscretæ promissionis peccatū fugere debent homines, propter tria mala quæ inde sequuntur. ¶ Primū est, remorsio propriæ conscientiæ. Vnde Prou. 12. Est qui promittit, & quasi gladio pūgitur cōscientiæ. Hoc fit quando nō soluit, quod promisit. ¶ Secundū malum est, quòd inimicitias eius incurrit cui promisit, & nō soluit. vnde Eccl. 20. Est qui præ confusione promittit amico, & lucratus est eum inimicū gratis. ¶ Tertium malum est, quòd tenetur soluere quod promittit. Vnde Ecc. 8. Ne respōdeas supra virtutem tuam: q̄ si spoponderis, quasi restituens cogita. Specialiter autē cauere debemus à voto indiscreto, ne scilicet voueamus, quod implere nolumus. In quo multum peccant aliqui claustrales, qui vouent ea quæ sciūt se non impleturos: in quo etiam aliqui multum peccant, qui suscipiendo sacros ordines continentiam promittunt, quam tamen non proponūt seruare, quod valde periculosum est. Vnde Prou. 20. Ruina est homini deuorare sanctos, id est, de voto suo honorare sanctos, & post votū retractare. & Ecc. 5. Melius est non vouere, quàm post votū promissa nō reddere. Item in eodem: Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere. Displicet enim infidelis, & stulta promissio.

De verbo otioso, & de his quæ deberent hominē ab his cohibere. CAP. XX.

NOtandum, quòd verbum otiosum secūdum Hier. est quod sine vtilitate loquētis dicitur, aut audiētis. Verba vero scurrilia & turpia nō sunt cōputanda inter otiosa. Vnde Hiero. Qui scurrilitatē replicat, & cachinnis ora dissoluit, vel aliquid profert turpitudinis, nō otiosi sermonis, sed criminosi reus tenetur. ¶ Multa vero sunt quæ deberēt hominē cohibere à verbis otiosis. ¶ Primū est hoc, quòd cum vir iustus cælum sit, os eius porta cæli est. Et ideo aperiendū nō est absque magna causa. Legimus enim cælum ad literam multoties apertū fuisse: sed nūquam legitur quin aliquod mitū subsecutū sit. legitur in Psal. Et ianuas cæli aperuit. & subditur: Et pluit illis manna ad manducandum. Legitur etiam Luc. 3. quòd Iesu baptizato & orante, apertum est cælū. Et subditur, quòd descendit spiritus sanctus. Vox etiam patris audita est. Itē cum beatus Stephanus lapidaretur, aperti sunt cęli, & vidit Iesum stantem à dextris Dei & gloriam ipsius. & sic quādo porta cæli spiritualis aperitur, scilicet os viri iusti, debet inde exire manna, vel verbum dulcis consolationis, vel verbum quo Spiritus sanctus datur, vel verbum quo Spiritus sanctus vel ipsius gratia hominibus ostenditur. Sed de quibusdam cū expe-

ctatur vt exeat mãna, exit potius rana, aliquid scilicet garrulitatis. ¶ Secundo deberet homines cohibere ab otiosis verbis hoc quòd lingua calamus est Spiritus sancti. vnde Psal. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis. Solent offendi scriptores quãdo calamo eorum aliquid inutile scriptitatur, & illum proiiciunt: sic Spiritus sanctus quandoque linguã illam repellit, qua verbis otiosis se exponit. ¶ Tertio deberet cohibere homines verbis otiosis hoc, ꝙ loquela naturaliter in solis rationem habẽtibus inuenitur. vnde per se data est loquela rationi, & ideo ne ratione fieri nõ debet. ¶ Quarto deberet cohibere homines verbo otioso hoc, ꝙ omnia verba ad examen Dei venient. vnde Matth. 12. De omni verbo otioso quod locuti fuerint homines reddent in die iudicij rationẽ. & Eccl. vlt. Cuncta quæ fiunt adducet Deus in iudiciũ pro omni errato, &c. & dicit glossa, quia etiam de verbo ignoranter prolato hoc intelligitur. Vnde debemus verba nostra hic examinare, vt per examẽ illud possint tolli re. ¶ Quinto deberet cohibere homines à verbo otioso hoc, homo est velut castrum obsessum vndique. vnde Psalm. Inimici animã meam circundederunt, &c. Os vero hominis porta est, per quam sæpe hoc castrum captum est: ideo porta ista diligẽter est custodienda, & non ad verba inutilia aperienda. ¶ Sexto deberet cohibere homines à verbo otioso hoc, ꝙ thesaurus magnus est in homine. vnde Apostolus 2. ad Cor. 4. Thesaurum habemus in vasis fictilibus. Ideo qui thesaurum suum nõ vult amittere, os suum clausum diligenter debet custodire. ¶ Septimo vtilitas magna quę ex verbis potest prouenire. Verbo enim potest homo in oratione regnum æternum mereri. Item verbo potest dari occasio salutis pluribus animalibus. Vnde magna corruptione prouenit hoc, ꝙ homo otiosa & inutilia loquitur libenter, ex quo potest adeò vtilia loqui. Hoc autẽ principuè reprehẽsibile est in sacerdotibus. Vnde Bern. Inter sacerdotis res nugæ sunt, in ore sacerdotis blasphemiæ. Interdum fit indant, ferendæ forsitan referendæ nunquam. Consecrasti os Euangelio: talibus iam aperire illicitum est, assuescere sacrilegium. Labia sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirẽt ex ore eius, nõ nugas vel fabulas. Verbum scurrilitatis, quod faceti vrbaniue nomine colorant, nõ sufficit ab ore peregrinum ri, procul ab ore est relegandũ: fœdè ad cachinnos moueris, fœdius moues. Hieron. Beata lingua, quæ non nouit nisi de diuinis texere sermonem. Aliqui vero sunt qui non multũ curant cauere à verbis otiosis, vel ab aliis venialibus peccatis, eò quòd

pec

peccata sibi parua videntur.

¶ *De quinque timendis circa venialia peccata.*

IDEO notandum, ꝙ quinque sunt, quæ debet homo timere circa venialia peccata. ¶ Primũ est multitudo eorũ. Vnde Aug. Ista leuia contemnere noli. Si contemnis quãdo appendis, expauescse quando connumeras. ¶ Secundum est hoc, ꝙ pro talibus ad iudiciũ Dei sumus trahendi. Vnde super illud Iob 31. Nónne vias meas ipse considerat? dicit glosa. Sic Deus vniuscuiusq; vias considerat, sic grestus dinumerat, vt nec minutissimæ cogitationes ac tenuissima verba quæ apud nos vsu viluerũt, eius iudicio iudiscussa remaneãt. Sed quæ ratio poterit reddi de verbis otiosis, cum ipsa sine ratione dicantur? vnde Ber. Si præterea verbum otiosum est quod nullam rationabilem causam habeat, quam rationem reddere poterimus de eo quod est præter rationẽ? licet confabulari, aiunt, donec prætereat hora, quam tibi ad agẽdam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, ad acquirendã gratiam, ad promerendam gloriã, miseratio cõditoris indulserat. ¶ Tertio timendum est ne inter multa venialia aliquod mortale incidat homine ignorante. vnde Osee 7. Alieni comederũt robur eius, & ipse nescivit. ¶ Quarto timẽdum est, ne per venialia homo ita debilitetur, quod in aliquod manifestum mortale cadat. Eccles. 39. Qui modica spernit, paulatim decidet. Gregor. Vitasti grandia, caue ne obruaris arena. Idem: Si ista parua negligimus, insensibiliter seducti, audacter maiora perpetramus. Et si stupa & claui in nauibus sint minima, tamen defectus eorũ occasio submersionis possit esse his, qui in nauibus sunt. Præsentia enim eorum occasio est euasionis. Legitur quòd Absalon occasione crinium interfectus sit. 2. Reg. 8. In crinibus parua peccata possunt intelligi, sicut & ibi, Capilli capitis vestri omnes numerati sunt. Quæ parua peccata multis sunt occasio mortis. Legitur etiam Iudic. 16. ꝙ Sampson abscissis crinibus debilis factus sit. In quo figuratum est, quòd aliquis debilitatur, quando modica bona negligit facere. Ecõtra Nazaræi nutriebant comam: vt legitur Numer. 6. ¶ Quinto timenda sunt venialia, quia profectò impediunt: quando enim aliquis Deo ingratus est, & non vult facere pro eo nisi id ad quod tenetur, Deus non ita abundanter largitur gratiam ei vnde proficere possit. Præterea vnicus pilus cibum alicui reddit abominabilem, & modicũ pulueris oculum multũ obnubilat: sic venialia seruitium alicuius minus gratum videntur Deo reddere, & oculos cordis obnubilãt.

De multiloquio, & de his quæ ab eo cohibent. CAP. XXI.

Multi

MVltiloquium peccatum est, à quo Primo debet cohibe hoc q̃ signum est imbecillitatis. Hiero. Inter canes quis firmior est, magis latrat. Secundo verò hoc, q̃ multiloquiũ hominem odiosum reddit, pauciloquium vero amabilẽ. vnde quidam philosophus interrogatus quomodo quis hominibus posset placere, inquit: Si gesseris optima, & locutus fueris pauca. Eccl. 9. Terribilis in ciuitate sua homo linguosus: & temerarius in verbo suo odibilis erit. ¶ Tertio hoc, q̃ multiloquium impedit conuersionem. vnde Iob 11. Nunquid vir verbosus iustificabitur? Leui. 15. Vir qui patitur fluxum seminis, immundus erit. ¶ Quarto verò hoc, q̃ in multiloquio non deerit peccatum. legitur Prou. 10. Et Eccle. 20. Qui multis vtitur verbis, lædit animam suam. Et Eccl. 5. In multis sermonibus inuenietur stultitia. ¶ Quinto hoc, q̃ multiloquium signum est stultitiæ. Vnde Eccl. 19. Stultus verba multiplicat. Et Prou. 29. Totum spiritum suum profert stultus. ¶ Sextum vero est hoc, quod dicitur in Psal. linguosus nõ dirigetur in terra. ¶ Septimum est hoc, quod frequenter accidit, q̃ vbi est multitudo verborum, ibi est indigentia operum. Sicut vbi multum est de paleis, ibi sæpe parũ est de grano. Prou. 14. Vbi verba plurima, ibi frequenter egestas. & Qui tantum verba sectatur, nihil habebit. ¶ Octauo magna vilitas, quæ est in cauendo multiloquio. Vnde Eccl. 19. Qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. Prou. 12. De fructu oris sui replebitur vnusquisque bonis. Legitur in vitis patrum, q̃ quidam portauit lapidem tribus annis in ore, vt vitaret multiloquium.

De Turpiloquio. CAP. XXII.

TVrpiloquium, peccatũ est, à quo dissuadet nos Apostolus ad Ephe. 5. dicens: Fornicatio autem & omnis immũditia aut auaritia nõ nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, &c. Ab hoc peccato multum debemus cauere: quia hoc peccatum est turpitudo in ore, vbi multum indecens est immunditia. Præterea turpiloquium proximum corrumpit. Vnde 1. Corint. 15. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. & 2. Timoth. 2. Quorum sermo serpit vt cancer. Corrumpit etiam ipsum qui turpiter loquitur, vt tandem turpia opera nõ abhorreat. Sene. Turpia ne dixeris: paulatim enim per verba proiicitur, vt à verborum dicacitate abstineamus, & potissimum à turpibus. Natura linguam in medio capite collocauit, quia dentium multitudo, & labia circunstant, ad insinuandum, q̃ tacendum est, vel iuste loquẽdum: secus est de auribus quas patulas reliquit, & ita de aliis sensib⁹. Insuper à multitudine

li loquendi habitus emergit, qui virum ita propensum ad illa te loquendum reddit, quòd abstinere ægerrimè potest. Propterea habitus ne generetur à principio obuiandum est: secundum quod dicit metrista: Principiis obsta, sero medicina paratur.

De scurrilitate, & de his quæ valere possint contra hoc peccatum.

CAPVT XXIII.

SCurrilitas, quæ à stultis curialitas dicitur, est iocularitas, sicut dicit gl. super epistolam ad Ephe. 5. ¶ Cõtra quod peccatum, Primo possunt valere verba sacræ scripturæ quę illud dissuadẽt: vt est illud ad Ephes. 5. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas. Et 2. ad Thess. 3. Audiuimus quosdam inter vos ambulare inquietè, nihil operantes, sed curiosè agentes. His autẽ qui huiusmodi sunt denuntiamus, & obsecramus in domino Iesu Christo, vt cum silentio operantes panem suum manducent. ¶ Secũdo potest valere cõtra hoc peccatum, si scurras diuersis generibus rerum comparemus. ¶ Notandum ergo quòd scurra est velut capra, vel simia, cum quibus ludit diabolus, & homines excitat ad risum. Capra animal fœtidum est. Simia animal deforme. Sic tales valde fœtidi sunt & valde deformes. Ipsi etiam sunt fures damnosissimi. ¶ Tempus enim, quo nihil est pretiosius in vita ista, inter transitoria hominibus furantur. ¶ Ipsi consolatores sunt eorum qui laborant in seruitio diaboli. Ipsi releuant falsis recreationibus labores eorum qui vadunt in infernum, ne deficiant in via. Ipsi faciunt etiam obdormire homines in peccatis, vt à diabolo deferantur in infernum, & non excitentur. ¶ Tertio potest valere contra hoc peccatum, si ponantur ea, quæ sacra scriptura dicit de risu huius temporis, ad quem verba scurrilia excitant.

¶ *De risu huius temporis.*

NOTANDVM ergo q̃ risus huius temporis error est. Vnde Eccl. 2. Risum reputaui errorem. Est etiam velut quædam ebullitio stultitiæ. Vnde Prou. 15. Os fatuorum ebullit stultitiam. Fit autem hæc ebullitio ad ignem prauæ cõcupiscentiæ, scurra sufflante illum ignem vento vanitatis incluso. Risus autẽ talis, est velut sonitus spinarum ardentium sub olla crepitantium. vnde Eccle. 7. sicut sonitus spinarũ ardentium sub olla, sic risus stulti. ¶ Item risus talis, est velut quidam nuntius stultitiã cordis exterius insinuans. Vnde Eccl. 19. Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiant de illo. Item risus talis maledictus est. Vnde Luc. 6. Væ vobis, qui nunc ridetis, quia lugebitis.

¶ *Quòd*

¶ *Quòd multiplex risus malus sit.*

Ex his satis manifestum est quanta sit fatuitas scurrarū, q ad risum talem excitant. ¶ Item notandum quòd est risus in diæ, risus perfidiæ, risus insaniæ, risus vanitatis puræ, & risus p dentiæ. De risu inuidiæ loquitur Poëta describens inuidiam risus adest nūquam, nisi quem fecere dolores. De risu perfidiæ gitur Prou. 10. Quasi per risum stultus operatur scelus. De insaniæ legitur Prou. 15. q̄ stultitia est gaudiū stulto. Vnde Malunt sapientes se habere sanos lugentes, quàm phrenet ridentes. Item Aug. dicit: Gaudium mundanorum, gaudium phreneticorū. Risus vero puræ vanitatis est, cùm aliquis ex leuitate ridet. Ad quem risum possumus referre quod legitur Vitis patrum de quodam sene, qui vidit quendam ridentem dixit ei: Coram cæli & terræ Domino rationem totius vitæ stræ reddituri sumus, & tu rides. Risus vero prudentiæ est ratus & tacitus. Vnde Eccl. 21. Fatuus in risu exaltat vocē suam vir autem sapiens vix tacitè ridebit. Et Iob 29. Si quando ridebam ad eos, non credebant. Greg. Prælatus debet se taliter habere ad subiectos, vt ridens timeri, & iratus possit amariine mm lætitia vilem, vel immoderata seueritas reddat odiosum. ¶ Item notandum, quòd sicut risus præsentis vitæ debet esse rarus modicus: sic luctus frequens & multus. Monemur autē ad exemplo Christi, quē ter legimus fleuisse, risisse vero nunquā legimus. Fleuit Iesus super ciuitatis destructionem Ierusalem Luc. 19. & ad Lazari suscitationem, Io. 11. & in agonia quādo p lixius orauit. de quo fletu habetur ad Hebr. 5 Monet etiam ad hoc multiplex materia luctus, quam in mundo isto videm & hoc quòd lachrymæ nostræ in suo valore sunt. De hac materia require in tractatu de Luxuria, in cap. de choreis.

De indiscreta taciturnitate. CAP. XXIIII.

SEquitur de indiscreta taciturnitate. Et notandū q̄ sicut vi sa est loquacitas, sic etiam vitiosum est semper tacere. vt Eccle. 3. Tempus tacendi, & tempus loquēdi. Isi. Seruanda est gua, nō insolubiliter liganda. Ber. Mors & vita in manibus guæ. Ideo ori ponēda est custodia, vt nec vitalem ædificat clausura damnet, nec letalis pernicies liberū sortiatur egre

¶ *Quòd tacere in prælatis malum sit, & maximè à verbo predicat*

TACITVRNITAS verò præcipuè est reprehēsibilis in p latis, qui docere habent populum. Illis enim tacere à verbo dicationis, mors est. vnde Exo. 28. præceptum est quòd in e mis partibus vestium sacerdotalium fierent tintinnabula au

mista malis punicis, vt audiretur sonitus, quando Aaron ingrederetur & egrederetur Sanctuariũ in conspectu Domini, & non moreretur. De quo verbo loquẽs Gre. dicit: Sacerdos ingrediẽs & egrediẽs moritur, si de eo sonitus nõ auditur: quia cõtra se irã æterni iudicis prouocat, si de eo sonitus prædicationis nõ ꝓcedat. Ad idẽ pertinet illud quod legitur Ezec. 33. Si speculator viderit gladium venientẽ, & nõ insonuerit buccina, & populus se nõ custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam: ille quidẽ in iniquitate sua captus est: sanguinẽ autem eius de manu speculatoris requirã. Apost. 1. ad Cor. 9. Væ mihi si nõ euãgelizauero. Ad prælatũ specialiter pertinet illud Esa. 58. Clama ne cesses. & illud Osee 8. In gutture tuo sit tuba. & illud Esa. 7. Væ mihi, quia tacui. Si propter taciturnitatẽ prẽlati aliquis pereat, simile est ac si ipse eũ interficiat. vnde Paulus Act. 20. Mũdus sum à sanguine omniũ. Non enim subterfugi quo minus annũtiarem omne cõsiliũ Dei in vobis. Innuẽs per oppositũ ꝙ reus esset sanguinis eorũ, si ipse eis nõ annũtiasset. Indiscreta taciturnitas dissuadetur Eccl. 4. Vbi legitur: Ne retineas verbũ in tẽpore salutis.

De octo remediis contra peccatum linguæ. PARS III.

POstquam dictum est de peccato linguæ & custodia in communi, & specialiter de 24. peccatis linguæ, cõsequenter tangendũ est aliquid de remediis contra peccatum istud. Et ponemus octo remedia cõtra peccatum illud. ¶ Primum remedium est consideratio periculi, quod est in loquẽdo. Tunc porta alicuius castri cautius aperitur, quando notũ est domino castri, quòd hostes portæ insidiãtur. Vnde cum hostes inuisibiles, portæ eius specialiter insidientur, cum cautela magna aperiẽda est. Ad hoc remedium potest referri illud Iob 40. Memento belli, & ne addas amplius loquiquicquam. ¶ Secundum remedium est consideratio tam nobilitatis quàm vtilitatis huius membri. De qua nobilitate & vtilitate, habitum est in principio huius tractatus, vbi dictum est, quòd in lingua præcipuè indecens sit immunditia, & quòd diuino officio præ cæteris membris deputata sit. ¶ Tertium remedium est, quòd homo cõtra portam oris quasi quasdam barras facit. Barræ istæ sunt proposita firma declinandi personas illas cum quibus peccare solet per linguam, vel loca illa in quibus solet habere occasionẽ per linguam peccandi, vel silentiũ tenendi horis, in quibus facilius homo per linguam labitur, vt hora post cibum, & alia similia proposita, quæ custodiunt hominem ne offendat in lingua. De barris istis legitur Prouerb. 18. Frater qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas firma: & iudicia

iudicia quasi vectes vrbium. Proposita ex iudicio rationis fr
de custodia sensuum, quasi vectes: id est, quasi barræ vrbi
sunt. ¶ Quartum remedium est, quòd homo raro loquat
Exemplum de hoc habemus in beata Virgine, cuius septē v
ba tantū leguntur in Euangeliis. vnde Eccl. 19. Qui odit loqu
citatem, extinguit malitiam. Quintum remedium est, q
mo pauca loquatur. Sicut enim in multiloquio nō deerit pe
catū, Prou. 10. sic breuiter loqui ad hoc valet vt homo caut
à peccato. De quarto & quinto remediis dicit Philosophus: A
summam perfectionis volo te esse breuiloquum, & ratiloqu
& submissa voce loquētem. Ad ratiloquium monet Seneca, d
cens, Auribus frequentius quàm lingua vtere. Item: In hoc
cumbe, vt libētius audias, quàm loquaris. ¶ Sextum remedi
est, tarditas in loquendo, vt homo non exeat in loquendo, n
præcedente deliberatione. Ad quod pertinent verba sacræ Sc
pturæ quæ sequuntur. Hieron. Prius veniat sermo ad lima
quàm ad linguam. Eccle. 4. Noli citatus esse in lingua. & Ecc
Ne temere quid loquaris, neque cor tuū sit velox ad profer
dum sermonem coram Deo. Innuitur causa quare non debet
homo loqui absque deliberatione: quod enim homo loquit
coram Deo loquitur. Eccles. 21. Verba prudentium statera p
derabuntur. Seneca: Tardiloquum te esse iubeo, & propè emn
bi Deus. Prouerbior. 13. Qui inconsideratus est ad loquendum
sentiet mala. Qui enim non vult loqui absque deliberatione
clauem oris habeat in arca cordis. vnde quātum ad hoc secur
est. Eccle. 21. In ore fatui cor illius, & in corde sapientum os
lotum. Septimum remedium est, quòd inter omnia præcipuu
videtur esse, vt homo orando linguam suam Deo commend
Domini enim est gubernare linguam, vt legitur Prou. 16. vn
Dauid: Pone Domine custodiam ori meo.

¶ *De silentio clausträlium, & eius commendatione.*

Octavvm remedium est silentium clausträlium. Hiero
Linguam maledicam indictum emendat silentium. & sicut
sexto clauis oris ponitur in arca cordis, in septimo verò ponit
in manu Dei: sic in octauo ista clauis oris ponitur in manu p
lati. Qui autem nesciente prælato & nolente, portam oris ap
uerit, postquam ei clauem tradidit, fractor videtur esse tem
spiritualis, & cum clauem faciat contra clauē, videtur esse lau

¶ *Quæ valeant ad commendationem silentij clausträlis.*

Ad commendationem verò clausträlis silentij, Primo p
sunt valere exēpla, & præcipue exēplum Christi. de quo dicit
sup

super illud Esa.2. Quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suũ. Herodi vel Pilato pauca respondit, ne differretur salus humani generis. ¶ Legitur etiã quòd abbas Agathon lapidem in ore suo per trienniũ portabat, donec taciturnitatem disceret. ¶ Legitur etiam de abbate Pambo, quòd fratres dixerunt ei, vt diceret aliquem sermonem Alexandrino episcopo ad se venienti. Qui ait: Si in taciturnitate mea non ædificatur, nec in sermone meo ædificabitur. Inuenitur etiam de quodam milite potente qui voluit intrare religionem, & misit quendam vasallum suum ad abbatem, iniungens ei quòd diceret abbati se velle intrare istã religionẽ. Addidit etiã quòd diceret se esse mutũ, paratum tamen in omnibus se obedire, quod ideo fecit, quia sæpe in lingua offenderat, & cogitauit quòd nisi caueret sibi, lingua sibi auferret bona quæ ibi faceret, & receptus est miles in religione illa, & credebatur mutus. Exiens autem quadam vice cũ abbate ad quendam militem qui laborabat in extremis, vidit animam eius quum moreretur mirabiliter à dæmonibus trahi, & cõpatiens fleuit. & discendentes inde obuium habuerunt quendam alium militẽ, qui promisit abbati quòd renuntiaret seculo, & cũ eum præcederet in quodã ponte tentaturus viã corã abbate, decidens de ponte submersus est, cuius animam vidit miles ab angelis in specie monachi in cælũ deferri, & solutus est in gaudium. Cum autẽ abbas venisset ad claustrũ, adiurauit militem in virtute obedientiæ, vt sibi diceret si loqui posset, & cur in morte illorum duorum se taliter habuisset. Cui miles, Male fecisti, quia contra propositum meum me loqui fecisti, sed tamen tibi indicabo, & narrauit ei omnia per ordinem. Audiens abbas cecidit ad pedes eius. Miles autẽ renuẽs, petiit vt in aliquo recluderetur loco, vbi taciturnitatis suæ propositum posset seruare. ¶ Secundo possunt valere ad commendationem silentij sacra verba quæ illud suadent: vt est illud Augu. super Domine exaudi. Loquela sit in necessitate, taciturnitas in iocunditate. Et Arsenio cum discederet à palatio vt monachus fieret, facta est vox, dicens: Arseni, fuge, tace, quiesce. Hæc enim sunt radices non peccandi. Hier. Multo melius est de duobus imperfectis rusticitatem sanctam habere, quàm eloquentiam peccatricem. ¶ Tertio potest valere ad commendationem silentij, si ostendantur bona quæ ex silentio proueniunt.

¶ *De vtilitatibus silentij & eius commendatione.*

Notandum ergo quod silentium hominem fortem efficit: vnde Esa.30. In silẽtio & spe erit fortitudo vestra. Abbas pastor,

Omnis labor qui euenerit tibi ex taciturnitate, separabitur. Sicut, vix vel nunquam pugil vincitur, nisi malũ verbum dixerit: sic vix vincitur à diabolo, qui à malis verbis sibi cauerit. Item silentium pacem facit. Vnde Esa. 32. Erit opus iustitiæ pax, & cultus iustitiæ silentium. Silentium est quasi quædam cultura iustitiæ. Sicut enim ex nimia loquela frequenter sequitur iniuria tam Dei, quàm proximi: sic ex silentio iustitia nutritur, et quo velut ex quadam arbore fructus pacis colligitur: vnde cum claustralibus pax summè necessaria sit, valde necessarium est eis silentium, vnde pax sequitur. Multæ lites & iræ remouentur ex obseruatione silentij. Prouerb. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. ¶ Item silentium est signum sapientiæ. Senec. Taciturnitas homini stulto pro sapientia est. Quidam philosophus cuidam rustico in conuiuio tacenti, Et docti, inquit, hoc solum habes. Prouer. 18. Stultus si tacuerit, sapiens reputabitur. Et Iob 13. Vtinam taceretis, vt putaremini sapientes. Sapien. Nemo stultus tacere potest. ¶ Item silentium etiam est spiritualis profectus. Vnde Thren. 3. Sedebit solitarius, & tacebit, quia leuauit se super se. Homo qui iam leuauit se supra statum hominum, qui habet Deum consolatorem & collocutorem, potest esse solitarius, & tacere. Ex quo enim habet Deum pro socio, non curat de consortio humano. Senec. Primum argumentum compositæ mentis existimo posse secum consistere, & secum morari. Bernar. Cum quo Deus est, nunquam est minus solus, quàm cum ipse est solus: quod ideo dicitur, quia tunc liberius habet suum verum socium, scilicet Deum. Homo etiam cui Deus interius loquitur, non curat multum de loquela exteriori. Gregor. Non sufficit proficere homo ad vtrunque diuisus: quia si exterius auditum aperit, interius surdescit. ¶ Item silentium præparat hominem colloquio diuino, vnde Thren. 3. Bonum est præstolari cum silentio salutare Dei. Filius Dei verbum est: ideo auditum & auscultationem requirit. Eccles. 32. Vbi non est auditus, non effundetur sermo. Et 1. Reg. 3. Loquere domine, quia audit seruus tuus. Silentium seruare, est os vnde exit ignis & flamma obstruere. ¶ Item silentium seruare est bestiam indomabilem clausam tenere. Iac. 3. Omnis natura bestiarum, & volucrum, & serpentum, & cæterorum domantur & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest. ¶ Item silentium seruare, est gladium penetrantissimum in vagina abscondere. Psal. Lingua eorum gladius acutus. Item

silentium seruare est foueam obstruere, per quam homo sæpe cecidit,& collium cadendo sibi fregit. Eccle.14.Beatus vir qui non est lapsus verbo ex ore suo.

¶ *Quòd diligenter esset obturanda fouea illa, quæ toties fuit homini occasio ruinæ & talis ruinæ.*

SILENTIVM est frænum viri claustralis.Vnde claustralis sine silentio est quasi equus sine fræno.Silentium etiam clauis religionis est.vnde claustrũ absq; silentio, proprie claustrum non est,cum sit absq; clausura: sed est velut vrbs patens & absque murorũ ambitu.Vnde Pro.25.Sicut vrbs patens & absque murorum ambitu: sic vir qui non potest in loquendo cohibere spiritũ suum. Claustrum absque silentio est velut vinea absque sepe, quæ direptioni exposita est.Ecc.36.Vbi non est sepes, diripietur possessio. Eccl.10.Qui dissipat sepem,mordebit eum coluber.Mat.21.legitur de sepe ista: Homo erat paterfamilias qui plantauit vineam, & sepem circundedit ei.& Pro.24. Per agrum hominis pigri trãsiui,& per vineam viri stulti:& ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ,& maceria lapidum destructa erat.Item hic per Maceriã intelligitur, quod prius per sepem.Et innuitur quòd negligentia & pigritia prælatorum,causa sit,quòd silentium & aliæ claustrales obseruantiæ in claustris non obseruentur.Sicut solet obstrui vas, in quo sit vinum ferratum,vt vinum fortius sit:sic oportet quòd claustralis districtio obseruet silentium,vt feruor deuotionis sit in eo. Alioquin si os eius ad loquacitatem fuerit apertum,quicquid deuotionis in eo est, exhalat. Item silentium in claustro suffocatio malitiæ est: quia iuxta verbũ prius positum,qui odit loquacitatem,extinguit malitiam. ¶ Silentium etiam signum est mortis veteris hominis: loquacitas in claustrali qui debet esse mortuus, stupenda est, sicut si videremus hominem mortuum loquentem. Religio vero vbi non obseruatur silentium,potest dicere illud Iob 30.Quasi rupto muro & aperta ianua irruerunt super me. Vltimo ad commendationem silentij potest valere illud Sapientis: Locutum esse aliquando pœnituit me:tacuisse verò, nunquam. ¶ Item Chusi, qui interpretatur silentium,erat amicus Dauid.Vnde, Posui ori meo custodiam &c.

SVMMÆ VITIORVM

FINIS.

INDEX RERVM SINGVLARIVM, QVÆ in hac Vitiorum Summa continentur.

Adulterium simplex & duplex. 50
Adulterij grauitas ex septē ostēditur. 49
Aspectus mulierū est valde timendus. 61
Auditus cantionum amatoriarum est valde timendus. 62
Auaritiam natura dissuadet. 88
Auarus duodecies maledicitur in Sacra scriptura. ibid.
Auaritiæ grauitas ostēditur quatuor testimoniis scripturę. 89
Auaritia est omniū infirmitatū spiritualium grauissima. 93.
Eiúsque grauitas ex duodecim potest ostendi. ibid.
Auarus septem habet infirmitates. 95
Auarus diuitiis non satiatur. 97
Auaritia est misera seruitus, & à diuitiis possidetur. 99. & se.
Et sex faciunt ad miseriam illius seruitutis. 101
Auaritia habet magnam vim ad capiendum & detinendum animas. 102
Auaritia est Deo exosa, proximo iniurioſa, subiecto suo damnosa. 104
Auari quadruplex stultitia. ibi.
Auaris Deus irascitur, & quatuor actionibus eos odit. 105
Auarus quinque rusticitates facit Deo, quas homini non faceret. ibidem
Auari diuitis insania ostēditur. 107. Eiúsque multiplex stultitia. 108. & seq.
Auarus stultè agit custodiendo diuitias, quatuor de causis. 114
Auaritia multiplex malum facit. 121
Auaritia comparatur per scripturam. 125. & seq.
Auaritia detestatur per exempla. 126. & seq.
Aduocatorum auaritia. 138
Aduocationis officiū dissuadent octo. ibid.
Aduocatorum duodecim sunt pericula. 155
Aduocatos malos dominus punit multiplici pœna. 161
Aduocati mali sunt similes hæretici. 165
Aduocatus malus dolum facit sicut nouacula. 166
Aduocati mali sunt sagittæ diaboli. 167
Aduocati per ranas designantur. 168
Auaritia mercenariorū est detestanda. 169
Auaritiæ ecclesiasticorum ſcptem sunt signa. 181
Auaritia scientiæ detestanda ostenditur ex duodecim. 214
Auaritiæ sex dant occasionē. 217
Acedia detestanda ostenditur ex

exemplis. 243.& seq.
Acediam dissuadet scriptura, ad laborémque hortatur. 245
Acediam Deo displicere ostenditur. 247
Acedia diabolo placet. 248
Acedia nocet proprio subiecto, inferendo malum culpæ & pœnæ. 248
Acedia aufert homini bona naturæ, gratiæ, & gloriæ. 251
Acedia detestanda ostenditur. 254.& seq.
Acediæ xvj. sunt species. 256
Acedia claustralium ex qua duodecim mala proueniũt. 298
Amor ordinatus, & amor inordinatus. 308
Appetitus proprię excellẽtię diuiditur in tres appetitus. 351
Appetitus dominij est vitiũ detestandum. ibi.
Ambitiosis tendentibus ad dignitatem est male, peius, pessime. 352
Ambitiosis male esse ostenditur multipliciter. ibi.
Appetitus magisterij est culpabilis quinque de causis. 357
Appetitus simplicis excessus est vitium detestandum, & qui eo laborant. 362.& seq.
Adulatio quid sit, & quomodo Sacra scriptura dissuadet. 570
Adulatio & laudatio iisdem literis diuersimode dispositis constant. ibi.
Adulatores diuersis rebus comparantur. ibi.
Adulatores sunt locustæ. 571
Adulatio est peior detractione. ibi
Adulatores sunt ranæ propter loquacitatem. ibi.
Adulator homine iugulat. ibi.
Adulatio quantum nocumentũ afferat homini. 572
Adulator est maledictus, abominabilis & detestabilis. ibi.
Adulatoris stultitia 573
Abusiones claustri xij. 582

Beneficia plura habere, est malum. 188
Beneficiorum pluralitatis causæ sed inefficaces. 190
Beneficia plura habere esse malũ nemo dubitat nisi cæcus. 192
Beneficia plura habentes maledicuntur à Deo. 193
Beneficiorum pluralitas inducit hæresim Sabellij. ibi.& 194
Beneficiorum pluralitatẽ habẽs in sex est reprehensibilis. 195
Bona parua & bona magna. 308
Bona opera tripliciter glorificant hominem. 399
Bellum prouenit ex ira. 515
Bellum excitare duodecim deberent cohibere. 516
Blasphemiæ peccatum detestandum ostenditur. 538
Blasphemię magnitudo seu grauitas quibus circunstantiis pareat. 540
Blasphemos tolerantes, quàm culpabiles sint. 542
Blasphemia oris & cordis. 543
Bilingues, & quid ab huiusmodi peccato debeat homines cohibere. 544

Christus magisterium mansuetudinis sibi ascribit, & omnes virtutes docet. 25

Christus amauit nos gratis. 251.
Item discretè, vehementer, & fructuosè. 253
Christus virgines dilexit. ibid.
Contumelia sequitur ex vitio gulæ. 26
Colloquium mulierum est valde timendum. 64
Choreas ducere quàm malum, periculosum & fatuum sit, ostenditur. 68. & seq.
Choreas ducere ostenditur malum esse septem testimoniis scripturarum. ibidem
Choreas ducere periculosum est sex rationibus. 71
Choreas ducere est fatuum. 74
Conditiones scientiæ Decretorum & similium. 164
Choritarũ peccatũ tripliciter dominus legitur puniuisse. 172
Conseruantium fructus qui habent reditus annuos, fatuitas ostenditur. 200
Clerici currentes ad nummos horarios sunt auari. 204
Conficienti dignè quid sit necessarium. 205. & seq.
Conficienti dignè quædam pertinere leguntur in sacra scriptura. 207
Conuersionem accelerare octo mouere debent. 268
Conuersionem acceleratam octo bona sequuntur. 269
Consuetudinis malæ pericula ostenduntur. 270
Conuersio dilata est difficilior propter xij. 272. & seq.
Confessionem sex bona consequuntur. 285
Confessionem differentium vsque ad mortem fatuitas ostenditur. 268
Confiteri nolentes in quadragesima vsque ad finem, fatui ostenduntur. ibidem
Condescendere debent patres spirituales fratribus. 307
Curiositas magistrorum pessima occupatio, propter multiplex periculum. 191
Caudæ mulierum. 376
Corrigiæ sericæ deauratæ sunt reprehensibiles multiplici ratione. 377
Conuiuiorum superbia apparet in multis. 407
Clausirales debent à superbis ædificiis cohiberi. 410
Cantus in quo est reprehensibilis. 413
Consuetudo ecclesiarum quę nolunt canonicare nisi nobiles, est reprehensibilis sex de causis. 422
Clericis non sola sufficit humilitas interior. 428
Clericorum superbè se ornantium intentiones distinguuntur. 432
Communicans cum excõmunicato, cõtra multos peccat. 474
Conuicij peccatum multa cohibere debent. 579
Contentionis peccatum quid debeat cohibere. 577
Contentio cum quinque personis est maximè cauenda. 578
Consilium prauum dare deberent homines cohiberi. 579
Consilium à quibus personis sit sumendũ

sumendum. 580
Comminationem indiscretam vitare debemus. 584
DElicata non debet quærere homo, triplici ratione. 35
Deceptio in cohabitatione mulierum prouenit ex tribus. 67
Diuitiarum v. sunt fructus. 111
Deliciæ clericorũ septem mortes continent. 117
Dolere debet, qui non communicat semel in anno. 214
Dilatio multum nocet homini, cuius duæ sunt species. 266
Deum ad peccatorem intrare duo impediunt. 267
Differens conuersionem sex modis iniquè agit in Deum. 276
Differens conuerti, est iniquus in angelum tripliciter. 277
Differens conuerti, est iniquus in seipsum. ibidem
Differens conuerti peccat in proximum & in inferiores creaturas. 278
Dilatio est fatua in octo casibus. 281
Dilatio confessionis fatua ostenditur. 284
Diligentia quæ impeditur ex tribus. 290
Dissolutus quis dicatur, & dissolutio vnde prouenit. 292
Desperatio vnde prouenire solet. 297
Delicata cibaria multa mala faciunt. 307
Doctrinam bonam & vitam malam habere, est habenti valde verecundum. 358. Ecclesiæ nocet. 359
Diabolus multũ conatur semina re errores in ecclesia Dei. 423
Diuinationis quatuordecim species. 443
Diuinatio est multum detestanda. 444. A qua multa cohibere deberent. ibidem
Diuinatorum pœna secundum canones est multiplex. 445
Diabolus quomodo futura prædicat. 448
Decimas dare multa mouere debent. 458
Decimæ reddendæ sunt de melioribus integrè, citò & libenter. 460
Dominica die creatus est mundus, natus Christus, resurrexit, & Spiritũ sãctũ misit. 410
Defensio proprij peccati est vitium detestandum. 551
Defẽdentis peccatum suum stultitia multiplex. 552
Defendendi vel excusandi peccatum suum diuersi modi. 554
Detractionis vitium detestãdum ostenditur, quæ xij. ponuntur. 561. & seq.
Detractor quibus rebus compararetur. 562
Detractores sunt testes iniqui. 565
Detractoris crudelitas. ibidem
Detractor est iniquus in seipsũ, in proximũ, & in Deum. 566
Detrahere tum nemini, tum patri carnali aut spirituali minimè debemus. 568
Detractionis triplex genus. ibid.
Detractiones audire dissuadet scriptura diuina. ibidem

Detractionem libenter audiens est valde reprehensibilis. 569
Detractiones impatienter tolerans peccat. ibid.
Derisio, vide Irrisio. & Irrisores.
Discordias seminantium peccatum multa cohibere deberet. 401
Dicta diuinatorum cur tam frequenter eueniunt. 571
EBrietas est detestanda propter multa. 34
Error allegantium impotentiam continendi destruitur. 82. & seq.
Exaltationis sex sunt species. 330 & seq.
Erubescentia bona & mala. & quæ sit bona. 390
Erubescendum est de xvj. 391
Erubescentium mala detestanda ostenduntur. 394
Erubescentium bene agere fatuitas ostenditur. 396
Erubescentes de bono, male se habent ad Deum tripliciter. 398
Ecclesiæ, quę nolunt canonicare nisi nobiles, quinque peruersitates habent. 412
Errores ex superbia procedere solent. 441
Errores quatuor in quibus fideles videntur esse. 443
Excommunicationis duæ species. 471
Excommunicatio est multum timenda xij. rationibus. ibidem
Excommunicare facilitèr quatuor debent prohibere. 477
FOrnicatio est peior homicidio vel rapina. 5
Fornicatio meretricum est detestanda. 51
Fornicatio simplex est prohibita. 79
Fornicatio simplex prohibenda fuit propter octo. ibid.
Fatuum est quærere quare Dominus simplicem fornicationem prohibuit. 81
Fornicationem dominus prohibuit misericorditer. ibid.
Fraus in mensura est graue peccatum. 551
Feruor indiscretus acedię opponitur, & detestandum vitium ostenditur. 303
Feruorem indiscretum multa mala comitantur. 304
Feruentes indiscretè, duodecim laborant stultitiis. 305
Fatuitas de se præsumentium ostenditur. 348
Forma vestium viciosa reprehenditur. 382
Familia potentum reprehenditur ex tribus. 383
GVlam detestari faciunt xiij. 25
Gula est vna de grauioribus infirmitatibus. 31
Gulosus graui seruitute laborat, quæ in sex attenditur. 31
Gulę species comessatio & ebrietas. 14
Gulæ species secundum Gregorium sunt quinque. 35
Gulæ iiij. sunt aliæ species. 36
Gulæ iiij. sunt satellites. 37
Gulę remedia ponuntur octo. ibi.
Gradus superbię secundum Bernardum. 437

HOmo spiritualis omne opus suum trina consideratione præuenit. 191. & seq.
Homines debent moueri ad temporis conseruationē propter octo. 252
Homini tria sunt necessaria vt debito modo dormiat. 260
Homo debet erubescere de veste triplici ratione. 370
Homines à malo duo solebant cohibere. 394
Hypocrisis est vitium detestandum. 486
Hypocrita quibus rebus assimilatur. ibidem
Hypocrita habet lanuginem pro fructu. 487
Hypocritæ vix conuertūtur. 488
Hypocritæ maledicuntur à Deo octo maledictionibus. 489
Hypocrisis tres sunt species. 490
Homo iracundus stultus est in recipiendo iram, conseruando, indicando. 513
Homicidium multa deberent cohibere. 523
Homicidium iniustorum hominum quo ad aliquid, est periculosius quàm iustorum. 526
Homo debet quinque timere circa venīale peccatum. 587
Homo quatuor habet sua. 109

IMaginationes somniorum fiunt vi dæmonis. 447
Iniuria multiplex proximo irrogatur ex vitio gulæ. 26
Immunditia minus tolerabilis est in ore, quàm in alio membro. 27
Incestus grauitas ostenditur. 49
Infidelitas triplex est in prælatis carnalibus. 459
Inconsummationis seu imperseuerantiæ vitium detestandum. 291
Incuria vitium, & incurius quis dicatur. 293
Ignauia, & quis hoc vitio laborat, & ignauiæ xij. ibidem
Indeuotio est ariditas proueniens multis de causis. 295
Irrisores quàm mali sint, & ecclesiæ nociui. 401. & seq.
Infidelitas superstitiosorum est peior idololatria paganorum. 450
Inobedientia est vitium detestandum. 461
Inobedientiam mala multa sequuntur. 462
Ingratitudo magna est non obseruare diem Dominicū. 468
Inuidia est detestanda. 492. & sequen.
Inuidia est peccatum in Spiritū sanctum. ibid.
Inuidiæ duæ species. 498
Ira est detestanda. 502
Ira displicet Deo quinque de causis. 502
Ira diabolo placet. 503
Ira nocet proximo. 503
Iracundi hominis amicitia est cauenda. ibid.
Ira nocet proprio subiecto. ibid.
Iracundus quibus rebus comparetur. 505
Iracūdi multæ sunt stultitiæ. 506
Iracundus sex habet iniquitates, quando vult se vindicare. 514
Ira detestanda ostenditur exem-

plis. ibid.
Ira bona & mala. 515
Ira interior & exterior, item ira in se, & in proximum, & in Deum. 516
Incendiarius quis dicatur, & q octo debent homines cohibere ab huiusmodi vitio. 521. & sequen.
In iuramento septem dissuadentur. 557
Iactantia, & quid contra eam valeat. 583
LVxuriam detestari faciunt sex. 39
Luxuriã detestari faciunt quinque alia. 40. & seq.
Luxuriam fœtere angelis, ostenditur tripliciter. ibid.
Luxuriam placere dæmonibus ostenditur. 41
Luxuriam esse Deo contumeliosam. 42
Luxuriam esse iniuriosam proximo ostenditur tripliciter. ibi.
Luxuria est subiecto suo noxia. 43
Luxuria est detestanda propter alia quatuor. ibid.
Luxuria est potens ad retinendum. 44
Luxuria ponit hominem in magna vilitate. ibid.
Luxuria ponit hominem in magna seruitute. 45
Luxuria est de vitiis quę dæmones erubescunt. ibid.
Luxuriæ duæ species. ibid.
Luxuria dupliciter sumitur. 46
Luxuria generaliter dicta quinque habet spicies, & totidem strictè accepta. ibid.
Luxuriæ contra naturam grauitas octo modis ostenditur. 47
Luxuria diuiditur secundum diuersitatem subiectorum. 51
Luxuria clericorum ex septem aggrauatur. ibid.
Luxuria valde est indecens in sacerdote quinque de causis. 53
Luxuria in religiosis aggrauatur ex sex. 54
Luxuria sanctimonialiũ quam grauis sit ostenditur. 57
Luxurię 8 sunt incitamẽta. ibi.
Luxuriam impugnare debemus fugiendo. 57
Laquei auaritiæ tribus modis sunt occulti. 103
Lumen rationis est valde pretiosum. 180
Ludum cõsequi possunt sexdecim mala. 227
Ludo accidere potest transgressio totius decalogi. 228
Ludorum 12. stultitię. 229
Lusor quocunque se vertat, inuenit qui sibi dissuadeat peccatum. 231
Ludentibus non debet quis assistere. 232
Ligna voluerunt super se vngere regem. 354
Linguæ vitium vitare multa mouent homines. 530
Linguæ peccata quatuordecim enumerantur. 537
MAlum multiplex prouenit ex gula. 28
Malum exemplum per quod excitatur luxuria. 60
Mulieres sunt fugiendæ. 91

Mercatores abundant octo malis. 155
Mercatores triplicem fraudem faciunt in mensuris. ibidem
Munera accipientibus decem mala proueniunt. 153
Munerum acceptores in quinque reprehendi possunt. 154
Munerum tres sunt species. 158
Malum multiplex prouenit ex carnali amore in ecclesia. 177
Ministris ecclesiæ pl⁹ nocet carnalis amor, quã simonia. 180
Modis pluribus ostenditur quis dignus honore. 181
Mercenarius multiplex malum infert ecclesiæ. 182
Mercenarij mali sunt latrones. 187
Missæ in quibus casibus plures sunt dicendæ. 198.& seq.
Missas plures dicere ostenditur malum multipliciter. 199
Multiplicatio altarium absque necessitate est damnosa. 200
Mollis & mollities quid sit. 257
Mons superbiæ est locus infelicissimus. 503
Magisterium proprium est Dei, vt probatur testimoniis scripturæ. 359
Magisterium curiosorum est magnæ afflictionis. 360
Ministerium bonorum doctorum est magni meriti. 361
Mulieres se fucantes reprehenduntur. 380
Mulieres sex cohibere deberent portare crines alienos. ibid.
Mulieres quinque debent cohibere à nimio amore pulchritudinis. 385
Mulieres se ostentãtes sunt incendiariæ sacrorũ locorũ. 389
Mala pœnæ quidam succursus sunt contra mala culpæ. 596
Malefici qui sint, & quare sic dicantur. 449
Maleficia vnde habeant efficaciam. 450
Meditatio sancta in dieb⁹ festis debet esse circa quatuor. 466
Meditatio & oratio sunt quasi duo pedes, quibus in cælum ascenditur. 468
Moderatio prædicationis quinque respicit. 532
Murmur quid sit. 544
Murmur est detestandum propter multa. ibidem
Murmuris diuisio. 546
Murmura de paupertate & temporis importunitate est fatuum. 547
Murmurasse cõtra prosperitatẽ malorum videntur sancti. 548
Murmur claustralium. ibidem
Murmurans claustralis vult sibimet authoritate propria dispensare de cruce religionis contra omnia iura. 549
Mendacium quid sit, & quæ valere possũt ad detestationem eius. 557.& seq.
Mendacium diuiditur multipliciter. 569
Maledictũ seu maledictio quid sit, & quàm detestanda. 574
Multiloquium multa debent cohibere. 588

NEgotiario bona & vtilis prius facta est mala. 150

Negligentia in quo attenditur, & cui opponitur. 289
Negligentia detestãda propter sex ostenditur. ibidem
Nobilis non est aliquis, quia ex nobilibus oriatur, & hoc ostenditur rationibus. 418
Nobilitas carnis est cõtemnenda propter decem. 416
Nobilitas animi duplex. 419
Nobilitatis veræ sex sunt signa. 420

OTiosus non modo est stultus, sed etiã stultior, & stultissimus. 260
Otiosus habet duodecim stultitias. 261
Otis fructus sunt octo. 262
Otiosi tempore gratiæ sunt valde reprehẽsibiles quatuor de causis. 265
Occupatio vt sit bona, tria debet habere. 269
Odium Dei ad superbum est inueteratum. 321
Ornatus raptorum & vsurariorum. 383
Ornatus superbus mulieris multis nocet, & ipsi multis modis. 385
Ornatus superbus mulierũ est culpabilis propter intentionem multiplicem. 387
Ornatum lectorum sex cohibere deberent. 464
Obseruatio temporum quomodo est reprehensibilis. 449
Obedire vniuersa monent hominem. 465
Obseruantiam solennitatũ quatuor docent. ibidem
Odium est detestandum. 517

PRæcipit quis indiscrete multis modis. 475
Prælatum sex debent prohibere à multitudine præceptorum. 475
Præceptorum nimietas solet religionem destruere. 476
Persecutores sunt benedicendi duabus de causis. 511
Principum magna peruersitas, quia tunc capiunt bona subditorum ad honorem Dei, & capiunt quando Deus prohibet. 543
Periurij duæ species. 554
Periurium est detestãdum. ibid.
Periurare duodecim cohibere deberent homines. 555
Promissio indiscreta est peccatum à quo homines cohiberi debent. 585
Peccatũ nocet homini quatuor rationibus. 30
Peccatũ vetularũ ad turpitudinem inducentiũ, quam grauesit ostenditur. 58. & seq.
Paupertatis raptorũ causa multiplex. 145
Peccatum ædificantium Sion in sanguinibus est detestabile. 174
Peccatum ædificantium Sion in sanguinibus, detestandum ostenditur octo exẽplis. ibid. & authoritatibus scripturæ. ibid. & seq.
Pastor curam suscipiens, in ser est obligatus. 196
Periculum multiplex est in dispensandis rebus ecclesiæ. 198
Promotio puerorum ad sacros ordi

ordines & dignitates, est malum multiplici ratione cauēdum. 201
Peccatum indignè cōficientium detestandum, probatur authoritatibus, rationibus, & exemplis. 213
Proprietas est vitium religioso detestandum. 216
Proprietas triplex figuratur in tribus quæ furatus est Achor. 217
Proprietarius religiosus laborat duodecim stultitiis. 220
Proprietatis religiosi peruersitas. 222
Proprietarius multiplex malū in se continet. 329. & seq.
Prædicatores sibi solum viuentes quid timere debeant. 227
Prodigalitas distinguitur à largitate quadrupliciter. 236
Prodigalitatem multa mala cōsequuntur. 237
Prodigorum stultitiæ quinque ponuntur. 238. & seq.
Prodigalitatem in clericis sex debent prohibere. 239
Peccator in quanto periculo sit ostenditur multipliciter. 253
Philosophi laborabāt superbia. 311
Præsumptio est valde timenda triplici ratione. 348
Præsumptionis quatuor sunt species. 349
Prę ferre se aliis est iniquitas magna quantum ad Deum. 346. & quantum ad proximum. 347
Pepla mulierum & vittæ crocatæ reprehenduntur. 347
Prælati multum debent conari ad humilitatem contra superbiam. 434
Pythonissa quomodo Samuelem suscitauit. 449
Personæ aliquæ sunt plus aliis honorandæ. 456
Peccantes in diebus festis sunt valde fatui & peruersi. 470

QVatuor sunt quæ sunt hominis. 109
Quare tam frequēter eueniunt quæ dicunt diuini. 448

RAptus quid sit. 52
Remedium contra luxuriam est triplex, sicut contra ignem. 65
Remedia alia contra luxuriam ponuntur. 77
Rapinam exercere sex vetari debent. 139
Rapinæ grauitas ostenditur ex duodecim. ibidem
Raptores sunt peiores diabolo in tribus. 140
Raptores sunt peiores bestia quacunque. 141
Raptores multum puniri à Domino ostenduntur ex quatuor. 143
Raptores punientur à Domino etiam in hoc mundo. 145
Redeuntes ad peccatum mortale postquam susceperunt sacramentum Eucharistiæ, grauiter Deum offendunt. 215
Religiosus debet fugere vitium proprietatis propter quinque mala quæ ex huiusmodi sequuntur exemplo Achor. 218

Reli

Religio debet maximè perſequi vitium proprietatis. 224
Remedia contra auaritiam ſunt octo. 234
Rapina ſtolidorum clericorum eſt valde periculoſa. 240
Remedia contra negligentiam duo. 290
Remedia contra deſperationem. 298
Remedia contra accidiam ſunt octo. 301. & ſeq.
Remedia cõtra ſuperbiam. 344
Remedia quatuor contra malam erubeſcentiam. 400
Reuerentiam debemus exhibere quatuor. 453
Reuerentia quare ſit exhibenda patribus ſpiritualibus & carnalibus. 459
Reuereri parentes excitamur exemplis. ibidem
Remedia contra vanam gloriam ſunt octo. 484
Remedia cõtra ſuperbiam ſunt octo. 491
Remedia cõtrea iram ſunt octo. 527
Remedia contra iram propriam. 528
Remedia cõtra peccatum murmuris ſunt quatuor. 550
Remedia contra adulationem quatuor. 573
Rumores amare cauere debent maxime clauſtrales. 582
Reuelationem ſecretorum tria cohibere debent. 584
Riſus huius temporis error eſt. 589
Riſus multiplex. 599
Remedia contra peccatum linguæ ſunt octo.
STupri magnitudo oſtenditur, & quid ſit.
Saltatrices ſignificantur per locuſtas quæ aſcenderunt de puteo abyſsi.
Simonia deſtanda eſt propter octo.
Simonia duodecim contumelias infert Deo.
Simonia damnum multiplex infert.
Simoniæ & ſimoniaco rum triplex diuiſio.
Sacerdos qualiter eſt præparandus vt dignè conficiat.
Somnum corporis inducit pigritia.
Somnus corporis in quinque modis prehendi poteſt. ibidem
Superbia bona quæ ſunt, expellit: quæ non ſunt, intrare non permittit: quæ manent, falſificat.
Superbia quomodo ſe habet ad alia vitia.
Superbia eſt ſignum quo ſciat diabolus ab aliis diſtinguatur. 312
Superbus quomodo ſe habet ad proximum. ibid.
Superbus quomodo ſe habet ad Deum.
Superbus ſibi aſſumit quod deus ſpecialiter vult habere.
Signa odij ſpiritualis quo Deum odit ſuperbum.
Superbum Deum odire duodecim exemplis oſtenditur 319

Superbia quare sit ita Deo exosa. 322
Superbia est abominabilis. 323
Superbia non de facili curatur multiplici ratione. 334
Superbia arundini vento agitatæ comparatur. 336
Superbia comparatur diuersis rebus. ibidem
Superbos seruos Dominus non vult habere. 337
Superbiam Dominus persecutus est verbo & exemplo. 338
Superbia diuiditur multipliciter. 339
Superbus sex facit quibus ostendit se bona sua à se habere. ib.
Superbia exterior quid dicatur, & quomodo distinguitur. 363
Superbia ornatus, destruitur authoritatibus. 365
Superbum ornatum dissuadent multa exempla. 366
Superbè se ornantium duodecim stultitiæ. 368
Superbum ornatum multa cohibere deberent. 373
Superbus habitus culpatur multis de causis. 375
Superfluitas vestium in longitudine. ibid.
Superfluitas in multitudine vestium, & materia. 376
Superbia ornatus lectorum. 403
Superbia in equitaturis apparet quadrupliciter. 405
Superbiam in equitaturis sex cohibere deberent. ibidem
Superbia in familia. 407
Superbia in ædificiis reprehenditur. 408
Superbia librorum est detestanda propter octo. 412
Superbia cantus. 413
Superbire de nobilitate generis est valde fatuum. 416
Superbire de rebus temporalibus est fatuum. 424
Superbia diuiditur secundum diuersitatem personarum. 425
Superbia est timenda ministris ecclesiæ quinque de causis. ibidem.
Superborum clericorum excusationes responsiuæ quatuor, & earum confutationes ponuntur. 427
Superbia quadruplex inuenitur in claustralibus. 435
Superstitiosa remedia distinguuntur. 514
Serui non sunt contemnendi. 454
Sabbatum dicatum esse beatæ Virgini quadruplici ratione. 469
Signa quibus probatur quòd Deus amat pacem, sunt multa. 517
Scurrilitas est detestanda. 589
Scurra est velut capta vel simia. ibidem
Silentium claustrale commendatur. 592
Tactus mulierum est valde periculosus. 64
Téporalia non sunt hominis. 111
Tallia iniusta sunt peccatum graue. 147
Tallias iniustas facienti sex mala proueniunt. 149
Tallias iniustas facere est vile peccatum. 150

Tepidi

Tepiditas quid sit, & quæ mala facit. 256
Tarditatis vitium sex dissuadent. 266
Tristitia in seruitio Dei, Deo displicet homini nocet, & diabolo placet. 523
Tædium vitæ vnde proueniat. 526
Testimonium falsum detestandum ostenditur. 560
Timent tripliciter erubescentes. 396
Turpiloquium dissuadetur. 588
Tacitutnitas indiscreta est vitiosa. 590
Tacere in prælatis malũ est. ibi.

VItia summè sunt vitãda. 22
Vita vitiosorum est aspera & molesta. 24
Vitia innumera proueniunt ex gula. 28
Vsura detestanda ostenditur per scripturam sacram. 128
Vsurarius habet multiplicem iniquitatem. 129
Vsuram detestari faciunt duodecim. 131
Vsurarios Dominus punit multiplici pœna. 133
Vsura manifesta & palliata. 134
Vsura palliata sex habet species. ibidem.
Vsurarij sunt reprehensibiles in octo. 136
Vsurarium octo debent inducere vt restituat. 137
Vitia quandoque oriuntur ex superbia. 441
Vtrum liceat fortibus vti. 446
Vtrum liceat somnia obseruare. 497
Vacandum est à quinque in diebuæ festis. 464
Vana gloria detestanda ostenditur authoritatibus, exemplis, & rationibus. 478
Vanitates octo seu fatuitates sunt in vanè gloriosis. 47
Vana gloria est peccatum Deo contumelioſum, proximo nociuum. 481
Vana gloria diuersis rebus comparatur. 482
Vera gloria, verior, & verissima. 483
Vana gloria diuiditur: humana gloria diuiditur, & carnalis comparatur. ibidem, & 474
Verbum otioſum quid sit, & quomodo homines ab huiusmodi cohiberi debeant. 560 & sequen.

FINIS.

SVMMÆ VIRTVTVM, AC VITIORVM, per figuras,

SVMMARIVM.

Tituli Summarij Summæ Virtutum & vitiorum.

De Fide.
De Spe.
De Charitate.
De Dilectione proximi.
De Prudentia.
De Temperantia.
De Iustitia.
De Fortitudine.
De Victoria.
De Patientia.
De Martyrio spirituali.
De Tribulatione.
De Paupertate.
De Humilitate.
De Obedientia.
De Timore.
De Pace.
De Continẽtia in genere.
De continẽtia virginali.
De Munditia cordis.
De Misericordia & cõpassione.
De Vita actiua.
De Contemplatione & consolatione.
De Perseuerantia.
De efficacia verbi diuini
De Prælatis, & primo de ætate eorum.
De Solicitudine eorum.
De Continentia eorum.
De Constantia eorum.
De Vita eorum.
De Cõtẽplatione eorum.
De Scientia eorum.
De Prædicatione eorum.
De Misericordia eorum.
De Ambitione dignitatũ.

De Pluralitate beneficiorum.
De Simonia.
De Dotibus animæ.
De Dotibus corporis.
De Vita æterna.
De Vitiis in genere.
De Gula.
De Ebrietate.
De Remediis gulæ.
De luxuria.
De Speciebus luxuriæ.
De Remediis contra luxuriam.
De Choreis.
De Auaritia.
De Vsuris.
De Raptoribus.
De Monachis proprietariis.
De Lusoribus.
De Acedia & Otio.
De Indeuotione.
De Desperatione.
De Indiscreto feruore.
De Ira & Odio.
De Guerris.
De Incendiariis.
De Homicidio.
De Remediis iræ.
De Inuidia.
De Superbia.
De Superbia vestium.
De Hypocrisi.
De Peccato linguæ.
De Blasphemia.
De murmure Claustralium,
De Periurio.
De Mendacio.
De Bilinguibus.
De Semine discordiæ.
De Derisoribus.
De Maledicis.
De Detractione.
De Adulatoribus.
De Iactantia.
De Multiloquio.
De Silentio religiosorũ.
De Singularitate.
De Suspicione & falsis iudiciis.

FINIS.

SVMMÆ VIRTVTVM, ET VITIORVM, per figuras,

SVMMARIVM.

FIDES generat { Victoriam, Iustitiam, Gloriam.

¶De primo, 1. Io. 5. Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Sed nota ꝙ omne quod est in mundo, aut est concupiscentia, &c. 1. Io. 2. Ista tria vincuntur fide incarnationis, passionis, ascensionis. De secundo, Gen. 15. Credidit Abraham Deo, & reputatum est, &c. De tertio, Apoc. 2. Esto fidelis vsq; ad mortem. Hæc notantur, ad Heb. 11. ibi, Sancti per fidem vicerũt, &c.

Item Fides { A peccato purgat, Animam saluat, In tentatione confortat.

¶De primo, Act. 5. Fide purificans corda eorũ. De secundo, Luc. 17. Fides tua te saluam fecit. De tertio, Heb. 11. Fortes facti sunt in bello. Est enim sicut clypeus & lorica. 1. Thes. 5. Induti loricã fidei. Ephes. 6. In omnibus sumentes scutum fidei. Hebræor. 11. Fide muri Iericho corruerunt.

Item Fides { Mentem illuminat, Tentationes mitigat, Filios Dei parit.

¶De primo, Luc. 18. Respice, fides tua te saluum fecit. De secũdo Heb. 11. Fide transierunt mare rubrum. De tertio, Io. 1. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatẽ filios Dei, &c.

Item Fides { Virtutes generat, Confusionem deuitat, Christum ad orandum incitat.

¶De primo, Augu. Fides bonorum operum fundamentum. Fides humanæ salutis est indicium. Matth. 7. Fundata enim erat supra firmam petram. Hac ratione dicitur mater & radix virtutum: & hoc intellige quo ad motus, non quo ad habitus. De secundo, Rom. 10. Qui credit in illum, non confundetur. De tertio, Ioan. 17. Non pro his rogo tantum, sed & pro his qui credituri sunt per verbum eorum in me.

Item fides est { Miraculorum, Sacramentorum, Scripturarum,

¶ De primo, Matth 17. Signa autē eos qui crediderint, hæc sequentur. Item: Omnia possibilia sunt credenti. Eiusdem 9. Deſecundo, Greg. Fides nō habet meritum cui, &c. De tertio, Hebr. 11. Credere oportet accedentem ad Deum.

Item fides { Vitam tribuit, Beatum reddit, Terrena contemnit.

¶ De primo, Apost. Rom. 1. Iustus ex fide viuit. Io. 11. Qui credit in me, etiā si mortuus fuerit, viuet. Intellige de vita gratiæ. Itē gloriæ, Marc. 16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, &c. De secundo, Ioan. 20. Beati qui non viderunt, & crediderunt. De tertio. Hier. Qui veram fidem de Deo habet, nō quærit in his miſeriis fieri diues. Nota q̄ iſte contemnit diuitias, delitias, & honores. Quæ tria notantur Hebr. 11. Fide Moyses grandis factus.

Item fides debet esse { Charitate formata, Constantia fundata, Humilitate subiecta.

¶ De primo, Iaco. 2. Fides sine operibus mortua est. De secundo, Matt. 17. Si habueritis fidem sicut granū sinapis. Licet modicum sit, tamen est acerbum & feruidum: sic fuerunt martyres qui sua corpora tradiderunt. De tertio, Apostolus 2. Cor. 10. In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi. Fides super omnem sensum est, & naturam, & intellectum.

Spes operatur { A peccato liberationem, A diabolo protectionem, Orationis exauditionem.

¶ De his tribus in Psal. Quoniam in me sperauit, &c. Aug. Dulcis Iesus, sub quo nemini desperandum.

Item est spes { Veniæ, Gratiæ, Gloriæ.

¶ De primo, Aug. O breue verbū, peccaui. O tres syllabæ q̄ portas aperiūt paradisi. De secūdo Iob 14. Lignū habet spē si p̄cisum fuerit. De tertio, Aug. Nos cū illo p spē in cælo, ipse nobiscū in terra p charitatē. Gre. Spes sine meritis nō est spes, sed p̄sumptio.

Item spes confert { Gratitudinem, Agilitatem, Dei inhabitationem.

¶ De

¶De primo, Psal. Beatus vir cuius est nomen Domini spes eius. De secundo, Esa. 40. Qui autem sperant in Domino, mutabunt fortitudinem. De tertio Psal. Lætentur omnes qui sperant in te, in æternum exultabis, & habitabis in eis.

Diligere Deum est { Vtile, Delectabile, Honestum.

¶De primo, 1. Io. 4. Qui manet in charitate. De secundo, Augu. Solus sine molestia animatur, cum iucunditate amplectitur, cũ securitate desideratur. De tertio. Augu. Suaue mihi factum est, &c. vnde vestis nuptialis dicitur.

Item Charitas { Rationabilem illuminat, Concupiscibilem inebriat, Irascibilem confortat.

¶De primo, Ansel. O immarcessibilis decor, & purus. De secundo, Aug. Quis mihi det, vt venias in cor meum, &c. Est enim charitas vinum Cypri. De tertio, Cant. 8. Fortis est vt mors dilectio. Hæc inseparabilem separauit, immortalem occidit, Laurentium assauit, Bartholomæum excoriauit.

Item Charitas { Incipientes mundat, Proficientes ditat, Perfectos glorificat.

¶De primo, Luc. 7. Dimissa sunt ei, &c. De secundo, Aug. Sectamini charitatem, sine qua diues pauper est, & cũ qua pauper dives. De tertio, Iudic. 5. Domine, qui diligunt te, quasi sol in ortu suo splendet, ita rutilant.

Item diligitur Deus { Intellectu sine errore, Memoria sine obliuione, Voluntate sine contradictione.

¶De primo, Apostol. 1. Cor. 12. Adhuc excellentiorẽ viam vobis demonstro. De secundo, Prou. 17. Omni tempore diligit qui amicus est, quia amore Dei delectatur iugiter. De tertio, Aug. Gratis ametur, & opus quo ministratur ei merces sit cum illo.

Item Charitas { Opera facit vtilia & aurea, Restituit amissa, Aliena facit propria.

¶De primo, Greg. Non habet aliqd viriditatis ramus boni operis, &c. Apos. 1. Cor. 13. Si linguis ho. loquar. Honorabilis esset lapis, quo si quicquã tãgeretur, totũ aureũ esset. De secũdo, nota q̃ charitas est ann. Iubileus in quo redibũt possessiones ad ꝓprios possessores. De tertio, Aug. Quicquid in alio diligo, mea facio.

Item Charitas { Mentem accendit, Securum reddit, Peccata operit.

¶ De primo, Luc. 12. Ignem veni mittere, &c. Augu. O amor qui semper ardes. De secundo, Augu. Habe charitatem, & fac quod vis. De tertio, 1. Pet. 4. Charitas operit multitudinem peccatorũ. est enim quasi cappa quæ reddit inuisibilem: hanc si haberet aliquis captus, multum gauderet.

Item Charitas { Deo vnit, Mansiones in cælo disiungit, Christi discipulos ostendit.

¶ De primo, Osee 11. In funiculis Adam trahã eos, &c. Est enim quasi bitumen quo linita fuit arca. De secũdo, not. quòd significata est per auream virgam, qua mensurauit angelus longitudinem & latitudinem Ierusalem. Apocal. 21. De tertio, Ioan. 13. In hoc cognoscent omnes, quia mei dis. &c.

Item Charitas { Fessos alleuiat, Legem obseruat, Mœstos lætificat.

¶ De primo, Mat. 11. Iugũ enim meũ suaue est. De secũdo, Greg. Charitas operatur magna, si est. Itẽ Ro. 13. Qui diligit proximũ, legẽ impleuit. De tertio, Aug. Infunde domine dilectionẽ tuam.

Item Charitas impedit { Inhæsionem temporalium, Obliuionem Christi beneficiorum, Tentationes affligentium.

¶ De primo, Aug. Tanto quisque à superno amore disiungitur, quãto inferius delectatur. De secũdo, Ber. Vis scire homo quare Deũ non diligis? Idẽ: Super omnia te mihi reddit amabilẽ calix. De tertio, exẽplũ: quia sicut magnus ignis per ventũ augetur, sic paruus extinguitur: Ita dilectionẽ modicã tẽtationes annihilãt.

Item in charitate habes { Finem, Modum, Ordinem.

¶ De primo, nota exemplũ de beato Franciſco, de quo legitur, q quicquid in rebus reperit delectamenti, redegit ad gloriã Dei. De secundo. Bern. Causa diligendi Deum, Deus est, modus sine modo. De tertio, Cantic. 2. Ordinauit in me charitatem, scilicet vt primo Deum, deinde nos, pòst proximum.

Dilectio proximi debet esse { Munda, Vera, Gratuita.

Primum

¶Primũ eſt,q; homo non ad malũ diligatur:vt Herodes & Pilatus,qui facti ſunt amici,vt dicitur Luc.23.De ſecũdo,1.Io.Quos ego diligo in veritate,&c.quia tũc cor cõcordat cũ ore.Sic nõ fecit Iudas,nec ille 1.Re.20.q dixit ad Amaſam,Salue mi frater,tenẽs mentũ ei⁹,&c De tertio,Mat.5. Si diligitis tantũ eos qui vos diligũt.quã mercedẽ,&c.Ecc.6.Eſt amicus ſocius mẽſæ.Hęc eſt amicitia Labã ad Iac.Sic ſequitur muſca mẽſam cadauera lupi.

Item diligendus eſt proximus,quia eſt { Hæres regni, Imago Dei, Socius prælij.

¶De primo,Pſal.Dediſti hæreditatẽ ti.&c. Apoſt. Ro 8.Si filij; & hæredes.De ſecundo; 1.Io.ſecundo:Quia diligit fratrẽ ſuum; &c.De tertio, Pro.18.Frater qui adiuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma.Sed de quibuſdã dicitur,cùm fueris felix. Chriſtus autem dilexit inimicos,dicens,Pater,ignoſce illis,quia &c.Luc.23.

Item diligendus eſt proximus,vt { Ius naturale impleatur, Charitas Dei habeatur, Ad diligẽdum prouocetur.

¶De primo, Matt.7. Quæcunq; vultis vt faciãt vobis homines. Etiã naturaliter,ſimile ſimili cõgaudet.De ſecundo.1.Io.3. Qui viderit fratrẽ ſuum neceſſitatem habere,&c. Idem, Filioli mei nõ diligamus verbo,neque lingua,&c.De tertio.Apoſtolus Ro.12.Si eſurierit inimicus tuus;ciba illum:ſi ſitit,potum da illi:hoc enim faciens,carbones ignis congeres ſuper caput eius.

PRVDENTIA { Beatum conſtituit; Claritatem tribuit; Omnia bona adiicit.

¶De primo,Eccleſ.12.Beatus vir qui in ſapientia morabitur.De ſecundo,Daniel.12. Docti fulgebunt ſicut ſtellæ,&c. De tertio. Sapien.7.Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa,&c.

Item prudentia { Virtutes dirigit, Iras compeſcit, Inſidias non metuit.

¶De primo,Leui.2.In omni ſacrificio ſal. offt. De ſecundo, Pro. 15.Stultus ſuſcitat rixas:ſapiens autem mitigat ſuſcitatas. De tertio,Sapien.7.Et propoſui pro luce habere illam. Prouerb.7. Dic ſapientiæ,Soror mea es, & prudentiam voca amicam tuam. Sic non fecit Sampſon,Amaſa,Nabal.

Item prudentia acquiritur { Studio ſcripturarum, Contemptu deliciarum, Exemplo creaturarum.

¶De primo, Psal. Præceptum domini lucidum, illuminans oculos. Item de septem artibus. De secundo, Apostolus 1. Cor. 3. Si quis vult sapiens fieri, stultus fiat. Scilicet terrena contemnendo, vt sit sapiens. Non enim inuenitur in terra suauiter viuentium. Iob 28. De tertio, Matt. 10. Estote prudentes sicut serpentes. Prouer. 6. Vade ad formicam, ô piger.

Item prudens considerat { Præterita, Præsentia, Futura.

¶De primo, Apoc. 4. & Ezec. 1. Animalia erant plena oculis ante & retro. De secundo, Naum 3. loquens de voluptate mundi: Omnis qui viderit te, à te resiliet: est enim transitoria amaritudine permista & nociua. De tertio, Prou. 4. Palpebræ tuæ gressus tuos præcedant. de his tribus Bern. Vide homo vnde veneris, & erubesce &c Item Deuteron. 32. Vtinam saperent & intelligerent, ac nouissima prouiderent.

Item habet prudentiam { Pugnatoris, Mercatoris, Nauigatoris.

¶De primo, Aug. Arma virtutis non deseras, aduersarium tuum atteras. Apostolus ad Eph. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem. De secundo, Aug. Vis esse optimus mercator &c. Matt. 25. Domine quinque talenta tradidisti mihi. De tertio, Aug. Stude habere remos charitatis Dei & proximi, & haustorium confortationis, & velũ crucis, & cũ ventos tribulationis videris, ad litus tende perpetuæ beatitudinis. Psal. Hoc mare magnum, &c.

Item sis prudens contra deceptionem { Mundi, Carnis, Diaboli.

¶ Mundus enim decipit sicut calamus qui trahitur ante catum. & sicut lignum putridum de nocte lucens, & sicut somnium. Caro autem decipit, sicut papelardus, qui dicit se infirmum & pauperem, cùm non sit, & sicut vinum inebrians potantem, & sicut latro qui se socium simulat in via, donec decipiat. Diabolus verò decipit vt cuculus arundineus, & sicut venalis, & sicut ille qui vult canem submergere.

Item prudenter cognosce { Interiora vt custodias, Superiora vt diligas, Inferiora vt timeas.

¶De primo, Ber. Multi multa sciũt, &c. Idem? Integritatis sis curiosus explor. De secũdo, Iere. 2. Si obliuiſci potest mulier ornamenti

menti sui. De tertio, Psalm. Descendunt in inferiora terræ. Bern. Ne descendant morientes.

TEMPERANTIA { Beatum ostendit, Decorem tribuit, Gloriæ coniungit.

¶ De primo, Medium tenuere beati. Bernard. Tene medium, si non vis perdere modum. De secundo, nota quòd sol qui est decentissimus planetarum, est medius inter illos. De tertio, nota quòd comparatur ligno vitæ, quod est in medio paradisi, ferens fructus vberes.

Item temperantia { Afflictiones temperat, Vitia refrænat, Medium seruat.

¶ De primo, Apostolus Rom. 12. Rationabile obsequiũ vestrum. Nota ꝙ modus in omnibus commendatur, & sæpe plus quàm actio. Item forma dignior est materia. De secundo, nota ꝙ Temperantia comparatur ferro limæ, quæ tollit superfluũ. De tertio, Medio tutissimus ibis. Hoc mediũ seruauit Dominus, quãdo fecit Euã, nõ de manu vel de pede, sed de costa: & quãdo fecit hominem partim corporalem, partim spiritualem, & etiam posuit eum inter creaturas partim spirituales, & partim corporales.

IVSTITIA { Hominem beatum facit, Floridum ante Deum constituit, Suum vnicuique tribuit.

¶ De primo, Eccl. 14. Beatus vir qui in sapiẽtia mor. & qui in iustitia medit. De secundo, Psal. Iustus germinabit sicut liliũ. Item, Iustus vt palma flor. &c. Tertium patet, quia reddit Deo honorem, proximo compassionem, sibi sustentationem. Vnde hæc via regia, nec ad sinistram, nec ad dexteram declinabit.

Item Iustus { A Domino deducitur, Christo in cælis iungitur, De angustiis liberatur.

¶ De primo, Sap. 10. Iustũ deduxit Dominus per vias rectas. De secundo, Psalm. Innocentes & recti adhæserunt mihi. Et nota ꝙ lilium habet rectum stipitem, in summo florem: sic rectus per iustitiam Christum habebit florem. De tertio, Prouer. 11. Iustus de angustia liberatus est.

Item iustus { Viuet æternaliter, Epulabitur delectabiliter, Securus erit finaliter.

¶ De primo, Psalm. Iusti autem in perpetuũ viuent. De secundo,

Psalm. Iusti epulentur, &c. De tertio, Prouer. 28. Iustus quasi leo confidit hoc & in morte.

Item Iustus { Seruat rectitudinem, Induet pulchritudinem, Recipiet benedictionem.

¶ De primo, Psal. Lætamini in domino & exultate iusti. Rectum autem est, cuius mediũ non exit ab extremis. De secundo, Sap. 3. Fulgebunt iusti, &c. Psal. Lux orta est iusto. De tertio, Prouer. 10. Benedictio domini super caput iusti.

Item iustitia corrumpitur { Amore, Timore, Rancore.

¶ De primo, Esaię 5. Qui iustificatis impium pro muneribus. Nota quòd duplex amor corrumpit iustitiã, scilicet personæ & pecuniæ. De secũdo Matt. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus. Item Ioannes Baptista potius voluit occidi, quàm nõ veritatem dicere. Item exemplum in Eleazaro, 1. Machab. 7. De tertio, Matt. 27. Sciens quòd per inuidiam tradidissent eum.

Item in iustificatione impij concurrunt { Infusio gratiæ, Dimissio culpæ, Remissio pœnæ æternæ, Dolor pœnitentiæ.

¶ Vltimum est ex parte nostri, alia ex parte Dei. De primo, Apostolus 1. ad Corint. 15. Gratia Dei sum id quod sum. De secũdo Esaiæ 43. Ego sum qui deleo iniquitatem propter me. De tertio Sap. 3. Iustorum animæ in manu Dei sunt. De quarto Ioël. 2. Conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio & fletu.

FORTITVDO consistit { In aggressione arduorum, In contemptu prosperorum, In perpessione aduersorum.

¶ De primo, Psal. Viriliter age, & confortetur cor tuum. Aug. Liberter debet facere immortalis futurus. De secũdo, Luc. 14. Qui non odit patrem & matrẽ. De tertio, Cant. 8. Fortis est vt mors dilectio. Apo. ad Ro. 8. Quis nos separabit à charitate Christi, &c.

Item fortitudo { Mentem protegit, Perseuerantiam adducit, Regnum cælorum tribuit.

¶ De primo, nota quòd protegit, sicut vestis à pluuia. Prouerbiorum vltim. Fortitudo & decor indumentum eius. Item scutum arma Boëtius: Talia conuleramus arma, &c. Item sicut castrum. Lucæ 11. Cùm fortis armatus, &c. De secundo, nota quòd

quòd est sicut cæmentum tenens lapides ne soluantur, & quasi bonum fundamentum. Matthæi 7. Venerunt flumina, & flauerunt venti. De tertio, Matt. 11. Regnum cælorum vim patitur, & violenti, &c. Prouer. 31. Mulierem fortem quis inuenier?

Item firmi simus contra { Mundum, vt diuitias contēnamus. Corpus vt delicias respuamus. Diabolū, vt honores nō appetamus.

¶ De primo nota, quòd Sampson vicit Philisthæos in mādibula asini, id est, amore paupertatis. Prouer. 30. Leo fortissimus bestiarum. Sis ergo leo. De secundo, Apostolus ad Galat. 5. Caro concupiscit aduersus spiritū. Vnde nota, Si ea quę nobis, vicina sunt, non prosternimus, inaniter ad ea quæ longè sunt à nobis, impugnanda transimus. Sed in his tene modum: quia si carnem multum affligis, ciuem tuum occidis. Si plus debito reficis, hostem nutris. De tertio, 1. Regum, 17. Qualiter Dauid Goliam vicit, sic & tu diabolum baculo crucis, & funda orationis. Item nota, ꝙ cibus & potus confortat, tertij Regum, decimonono. Elias ambulauit in fortitudine cibi illius, & Petrus potatus gratia Spiritussancti, dixit Actuum 5. Oportet magis obedire Deo, quàm hominibus. qui prius dixit, Non noui hominem. Matth. 26.

Victoria { Hominem in cælo collocat, Fortitudinem incorruptionis præparat, Ferculis æternis cibat.

¶ De primo, Apoc. 3. Qui vicerit, dabo ei sedere mecum in throno meo. De secundo, Apoc. 3. Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei, & foras non egredietur amplius. De tertio, Apocal. 2. Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei.

Item victori dabitur { Gloria ineffabilis, Corona admirabilis, Laus interminabilis.

¶ De primo, Apoc. 2. Vincēti dabo manna absc̄ōditū, & dabo illi calculū candidum, & in calculo nomen nouū scriptū, quod nemo scit, nisi qui accipit. In hoc qđ dicit absc̄ōditū, notatur ineffabilitas, de qua Apostolus 1. Cor. 2. Quod oculus non vidit, nec auris audiuit. De secundo, Apost. 2. Tim. 2. Nemo coronabitur, nisi qui legitimè certauerit. Nota ꝙ victores olim coronabantur lauro. Item cantica de ipsis fiebāt, sicut 1. Reg. 18. Saul percussit mille, & Dauid decē millia. Adapta de tertio Apoc. 3. Qui vicerit, nō delebo nomē eius de libro vitæ, & cōfitebor nomē eius corā Patre meo & angelis eius. Itē Amb. Lauda ducis virtutē, sed

cùm

cùm venerit ad triumphum: lauda nauigantis facilitatem, sed cùm peruenerit ad portum.

Item victoria { A morte gehennæ liberat, Claritatem æternam expectat, Vestitu regio decorat.

¶ De primo, Apoc. 2. Qui vicerit, non lædetur à morte secunda. Item de secundo ibidem: Qui vicerit, dabo illi stellam matutinam. De tertio, Apoc. 3. Qui vicerit, vestietur vestimentis albis.

Patientia { Christo assimilat, Iocunditatem expectat, Sustinendo coronat.

¶ De primo, Lucæ 13. Pater ignosce illis. Bernard. Vtrunque es mihi domine Deus, & speculum patiendi, & præmium patientis. Sed quidam dicunt se non meruisse dolorem. Tales potiùs volunt assimilari latroni qui propter culpam passus est, quàm Christo. De secundo Ecclesiast. 1. Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iocũditatis. De tertio, Ioan. 12. Qui odit animam suam in hoc mundo. Item malum in bono conuertit, de felle fauum elicit, de mœrore gaudium facit. Deuteron. 33. Inundationes maris quasi lac suget.

Item patiens { Martyr probatur, Beatus ostenditur, Miraculis decoratur.

¶ De primo, Gregorius: Sine ferro martyres esse possumus, si patientiam in animo veraciter conseruamus. De secundo, Mat. 5. Beati qui persecutionem patiuntur. De tertio Gregorius. Ego virtutem patientiæ maiorem puto signis & miraculis.

Item patientia { Iram temperat, Linguam refrænat, Mentem gubernat.

¶ De primo, Apostolus Roma. 12. Noli vinci à malo. De secundo, Prouer. 26. Non respondeas stulto. De tertio, Lucæ 21. In patientia vestra possidebitis animas vestras.

Item patientia debet esse in { Iniuria verborum, Molestia verberum, Ablatione rerum.

¶ De primo, 1. Petri 2. Qui cùm malediceretur, nõ maledicebat. Exemplum in Vitis patrum, qui munera dedit iniuriãtibus. De secundo, Iob 2. Si bona suscepimus, &c. Vnde patiens assimilatur adamanti. De tertio, Matthæi 5. Si quis aufert tibi tunicã, dimitte & pallium. Exemplum in Vitis patrũ de senibus qui nescie-

bant

bant litigare pariter.

SPECIES martyrij spiritualis sunt, { Abstinẽtia in abundãtia, Abiectio in gloria, Mansuetudo in iniuria.

¶ De primo, Hieronymus: Duplex est species martyrij. Vna quãdo quis pro Christo occiditur. Alia quãdo caro pro Deo maceratur. Primo martyrio dabitur corona de rosis. Secũdo de liliis. Congaudendũ est tali, qui in aqua non submergitur, sicut Ionas & filij Israël in mari rubro. Et inter spinas non suffocatur, & in luto non coinquinatur. De secundo, Apostolus 2. Corint. 8. Cùm esset diues, propter vos egenus factus est. Exemplum in Balaan de quatuor gladiis. De tertio, Mat. 5. Si quis te percusserit in maxillam, &c. Iste est quasi scorpius, qui sub lapide non frangitur.

Item species martyrij sunt { Continentia in iuuentute. Largitas in paupertate, Gaudium in aduersitate.

¶ De primo, Matt. 19. Sunt eunuchi qui seipsos castrauerũt propter reg. cæ. De secundo, exemplũ in muliere quæ misit duo minuta: Marc. 12. De tertio, Act. 5. Ibant Apostoli gaudentes, &c.

Item species martyrij sunt, { Charitas cum litigiosis, Iustitia cum peruersis. Obedientia in contrariis.

¶ De primo, Matt. 5, Diligite inimicos vestros. Psalm. Cum his qui oderunt pacem, &c. Isti cùm sint inter bestias, nõ dilacerantur sicut Daniel. De secundo, Psal. Cum sancto sanctus eris. Sed iste licet picem tangat, non inquinatur: licet in rota sit, non moritur, & hoc mirabile est. De tertio, Gregorius: Obedientia quæ habet aliquid de suo, nulla est.

TRIBVLATIO { Viam ad cælum parat, Lætificat, Coronat.

¶ De primo, actuum decimoquarto. Per multas tribulationes oportet &c. Exod. 13. De columna ignis in nocte, &c. Item filiis Israël erant aquæ pro muro. De secũdo, Iacob. 1. Omne gaudiũ existimate fratres, &c. glos. ne indignemini, &c. Actuum 5. Ibant apostoli gaud. &c. De tertio, Iacob. 1. Beatus vir qui suffert tentat. &c. Item in Vitis patrum de VII. coronis, quas meruit quidam nocte vna. Iob 2. Pellem pro pelle.

Item tribulatio { Erudit, Vestit, Deum attrahit.

¶ De

¶ De primo, Esa.28. Vexatio dabit intellectum auditui. De secundo, Apoc.7. Isti sunt qui venerunt ex magna trib. De tertio, Psal. Cum ipso sum in tribulatione. Sicut cum Susanna. Dan.13.

Item tribulatio { Probat, Roborat, Refrigerat.

¶ De primo, Tob.12. Qui acceptus eras Deo. Ecclesia.27. Vasa figuli probat fornax. nota de illo in Vitis patrum, qui furi dixit, Ecce oblitus es. De secũdo, Apostolus 2. Corint.12. Quãdo enim infirmor, tunc potens sum. Sicut testa in igne: sic nobilis lapis cùm sculpitur, non frangitur. De tertio, Psalm. Transiuimus per ignem & aquam.

Item tribulatio { A peccato conuertit, Peccata tollit, Pœnam peccati soluit.

¶ De primo, Psal. Conuersus sum in ærumna, &c. De secundo, exemplum in tribus pueris quibus ignis soluit tantum vincula, vnde tribulatio est quasi tosarium, vel scopa, vel pecten tollens immunditiam. De tertio, Apoc.21. Absterget Deus omnem lacry. 3. Reg.6. Sonus malleorum non audiebatur in temp.

Item tribulatio { Simulat, Humiliat, Glorificat.

¶ De primo, Psal. Imple facies eo. ign. &c. Vnde est quasi ventus pellens nauem, & quasi calcar. De secundo, Apostolus 2. Corint. 12. Ne magnitudo reuelationum. Exemplum in marma. De tertio, Roman.8. Non sunt condignæ passiones huius temp. id est id quod in præsenti est. Greg. Considerato præ. v. f.

Item tribulatio { Consolationem tribuit, Virtutes perficit, Acceptum Deo reddit.

¶ De primo, Ps. Virga tua, & baculus tuus, &c. Apostol. 2. Cor. 1. Qui consolatur nos in omni tribulatione nostra. De secundo Apostolus 2. Corinth. 12. Virtus in infirmit. perficitur. De tertio Tob. 12. Quia acceptus eras Deo. Apoc. 3. Ego quos amo arg.

Item tribulatio { Beatum constituit, Filium Dei ostendit, In tentatione defendit.

¶ De primo, Iob 5. Beatus homo qui corripitur à domino. De secũdo, Apost. Heb. 12. Flagellat omnem fi. &c. exemplũ de illo qui fleuit, quia eum dominus vno anno per infirmitatẽ non visitauit.

sitauit. De tertio. Osee 2. Sepiam vias spinis.

Item tribulatio { Conuiuium in cælo præparat, Inimicum debilitat, Charitatem inflammat.

¶ De primo, Matthæi 20. Voca operarios, &c. Nota quòd canis libenter vult proiici cum carnibus quas comedat. De secundo, Ecclesiast. 33. Virga & onus & cibus asino. De tertio Augustin. Accendebas nos valide. Nota quòd paruus ignis extinguitur, sed magnus accenditur vento. Quidam in Vitis patrum osculabatur cuidam furi manus in morte.

Item tribulatio { Paradisum reserat, Conscientiam seruat, Virtutes augmentat.

¶ De primo, Actuum 7. Ecce video cælos apertos. vnde comparatur flammeo gladio. Augu. Hic vre, hic seca, &c. De secundo. Tob. 3. Post tempestatem tranquillum facis. Item dominus mutauit aquam in vinum. Ioan. 2. De tertio, Exod. 1. Quanto magis opprimebant eos, tanto magis crescebant.

PAVPERTAS meretur { Curam Dei in exilio, Iudicandi potestatem in iudicio, Laudem perpetuam in cælo.

¶ De primo, Psal. Mendicus sum & pauper, & dominus solicitus est mei, sicut pater de filio, magister de discipulo, medicus de infirmo, aduocatus de clientulo, speculator de castro, agricola de agro. De secundo, Iob 36. Pauperi iudicium tribuit. De tertio, Psalm. Pauper & inops lau. &c.

Item pauperes { Orantes exaudiuntur, Venientes recipiuntur, Morientes ad patriam reducuntur.

¶ De primo, Psalm. Desiderium paup. &c. De secundo, Psal. Factus est mihi dominus in refugium. De tertio, Luc. 16. Factum est vt moreretur mend.

Item pauperes { Imitatores Christi se esse ostendunt, Diaboli manum effugiunt, Obliuionem Dei non incurrunt.

¶ De primo, Apostolus secundæ Corint. 8. Cùm esset diues, propter vos egenus, &c. Item Matt. 8. Filius hominis non habet vbi caput suum reclinet. De secundo, Psal. Tibi derelictus est pauper tanquam paruulus proiectus à matre. Psal. Pater meus, & mater mea dereliquerunt me. De tertio, Psalm. Quoniam non in fi. ob. or. pau.

Item

Item paupertas { Hominem perfectum facit, Beatum ostendit, Pondus deponit.

¶ De primo, Matth. 19. Si vis perfectus esse, vade, &c. De secundo Matth. 5. Beati pauperes spiritu. De tertio, Luc. 17. Facilius est camelum transire, &c. Vnde Socrates proiecit thesaurum suum in aquam dicens, Mergam te, ne mergas me.

Item paupertas { Securum efficit, Regnum tribuit, Iudicem lenit.

¶ De primo, Poëta: Cantabit vacuus coram latrone viator. De secundo, Aug. Paupertate cõparatur regnũ, labore requies, dolore gaudiũ, ignominia gloria. De tertio, Mat. 11. Venite ad me omnes qui labo. & one. estis. Nota exemplũ de stipendiis, quòd non dantur libenter his qui prius acceperunt.

Hvmilitas meretur { Dei memoriam, Spiritussancti gratiam, Cælestem gloriam.

¶ De primo, Psalm. In humilitate nostra memor fuit nostri. De secundo. Psal. Inter mediũ montium pertrans. aquæ. & 1. Pet. 5. Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. De tertio Prouer. 29. Humilem spiritu suscip. gloria.

Item humilitas meretur { Spiritussancti inhabitationem, Honorabilem exaltationem, Ostij cælestis apertionem.

¶ Primum datur in exilio. Secundũ in iudicio. Tertium in cælo. De primo, Esa. 66. super quem requiescet spiritus meus, nisi super hu. Item Cant. 2. Ego flos campi, & lil. conual. De secundo Luc. 14. Qui se humiliat, exal. Item: Amice, ascende superius. De tertio, Apoc. 3. Quia modicam habes virtutem &c.

Item in humilitate { Præceptum Dei seruatur, Christus imitatur, Orationis efficacia habetur.

¶ De primo, Eccl. 7. Humilia valde spiritum tuum. De secundo Matth. 11. Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. nota Christus asinum equitauit, Iudæ pedes lauit. De tertio, Eccl. 35. Oratio humiliantis se &c.

Item humilitas { Erudit, Vestit, Deo iungit.

¶ De primo, Prouerbio. 11. Vbi humilitas, ibi sapientia. Psal. De-

clara

claratio sermo. tuorum ill.& intellectum dat,&c. De secundo, Esa.28.Pallium breue vtrunque oper.De tertio.Marci 10.Sinite paruulos venire ad me.Hæc est præcursor charitatis & socia.

Item humilitas { Liberat, Saluat. Virtutes seruat.

¶De primo,Ps.Humiliatus sum,& libe.me.Exemplũ de laqueis quos vidit beatus Antonius per totum mundum.De secũdo.Ps. Quoniã tu populũ hu.sal.fa.De tertio, Greg.Qui virtutes sine hu.cõgre.quasi pul.in ven.por.Ber.In veritate didici.Vnde ipsa est mater virtutum, & cinis conseruans ignem. Quid autem humiliare debeat,require de miseria vitæ præsentis.

OBEDIENTIA { Christo assimilat, Victimas superat, Victoriam parat.

¶De primo,Apostolus ad Phi.2.Christus factus est ꝓ no.obe. Imo ei cuncta obediũt.Iob 38.Stellæ vocatæ dixerũt,Assumus. De secũdo,1.Reg.15.Melior est obediẽtia,&c.glo.quia dũ alienæ voci hic subditur,nosipsos superamus quasi diceret propriã carnem mactamus,sed ibi alienã.De tertio,Pro.21.Vir obediẽs loquitur victoriam,quia Adam fuit inobediens,victus est.

Item obedientia { Deo est grata, Angelis iucunda, Sibi fructuosa.

¶De his Bernardus: Nihil angelis charius,nihil Deo acceptius,nihil hominibus fructuosius,quàm in suscepta conuersatione subsistere.

Item obedientia debet esse { Parata, Ordinata, Ardua.

¶De primo,Bern.Illum optimum obedientiæ dixit,&c.Augu. Verus obediens mandatum non procrastinat,aures parat auditui,linguam voci,manus operi, pedes itineri,&c. De secundo, Actu.5.Oportet Deo magis obedire,quàm hominibus. De tertio,Bernar.Ille tuus minister est domine, qui non intuetur audire quod voluerit,sed velle quod audierit. Talis fuit Abrahã Gene.12.Egredere de terra.Item 22.Tentauit Deus Abraham.

Item obedientia debet esse { Vniuersalis, Lætabilis, Rationabilis.

¶De primo,dixit beata Virgo ministris in nuptiis,Io.2.Omnia

quæ dixerit vobis, facite. De secundo, Psal. Paratus sum, & non sum turbatus. De tertio, Gregorius: Scito quòd propter obedientiam malum nunquam debet fieri, sed bonum quandoque potest intermitti. Iosue 1. Qui cunctis non obedierit. &c.

Item est obedientia { Sufficiens, Abundans, Superabundans.

¶ Prima est, quando obeditur maiori. Secunda, quando æquali. Tertia, quando minori. De primo, Apostolus ad Hebræos 13. Obedite præpositis vestris. post, Non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis. Apostolus Rom. 13. Qui potestati cõtradicit, Dei ordinationi contradicit. Vnde quia Adam non obediuit suo superiori, inobediens ei factus est suum inferius. De secundo, exemplum de duobus fratribus in Vitis patrum, quorum vnus iussit alterum accendere toties lucernam, &c. De tertio, Lucæ 2. Et erat subditus illis.

TIMOR alius est { Seruilis, Initialis, Finalis.

¶ De primo, Eccles. 1. Timor Domini expellit peccatum. De secundo, Psal. Beatus vir qui timet Dominum. De tertio, Act. 10. In veritate comperi, &c.

Item timor { Peccatum pellit, Beatum ostendit, Acceptabilem reddit.

¶ De primo, Eccles. 2. Timor Domini expellit peccatum. De secundo, Psal. Beatus vir qui timet Dominum. De tertio, Act. In veritate comperi.

Item timor { Sapientiam generat, Mentem roborat, In fine remunerat.

¶ De primo, Eccles. 1. Radix sapientiæ est timere Deum. De secundo, Eccles. 27. Nisi in timore Domini tenueris te. De tertio, Eccles. 1. Timenti Deum bene erit in extremis.

Item timor Domini { Animam ditat, Peccatum deuitat, Gratiam conseruat.

¶ De primo, Psal Non est inopia timentibus eum. De secundo, Prouer. 15. Timor Domini declinat omnis à malo, & per consequens à malo pœnæ. Vnde Matth. 10. Nolite timere eos qui cor. occi. De tertio, Eccle. 15. Qui timet Deum, faciet bona.

Item timor Domini { Cor delectat, Negligentiam fugat, Vitam prolongat.

¶De primo, Eccles. 1. Timor Domini delectabit cor, & dabit gaudium, & lætitiam, long. dierum. De secundo, Eccles. 7. Qui timet Deum, nihil negli. De tertio, Prouerbiorum 10. Timor Domini apponet dies.

Item timens Deum { Iustitiam exequitur, Respectum Dei meretur, Fonte vitæ irrigatur.

¶De primo, Malach. 1. Si ego Dominus, vbi est ti. meus? De secundo, Esa. 66. Ad quem autem respiciam, nisi ad pau. & contri. spiritu. De tertio, Prouerb. 14. Timor Domini fons vitæ, vt declinet à ruina mortis.

PAX { Consilium Dei firmat, Pœnam deuitat, Inimicos reconciliat.

¶De primo, Ioan. 14. Pacem relinquo vobis. Hanc nõ habuit Cain & Ioab. De secundo, Apostolus Heb. 12. Pacem sequimini, & sanctimo. sine qua nemo videbit Deum. Aug. Qui in pace non fuerit inuentus, abdicatur à Patre, exhæredatur à Filio, & à Spiritusancto alienus efficitur. De tertio, Apost. Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus. & sequitur, Hoc enim faciens, carbo. Psal. Cum his qui oderunt pacem.

Item est pax { Temporis, Pectoris Æternitatis.

¶De primo, August. Tantum bonum est pax, ꝙ etiam in suo contrario quæritur. Genes. 13. Diuisi sunt alter ab altero. De secundo, Luc. 2. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hoc dicitur sabbatum delicatum. De tertio, Esa. 32. Sedebit populus meus in pul. pa. Hæc in cælo ordinat hierarchias.

Item pacificus { Dei filius ostenditur, Angelis associatur, Christo assimilatur.

¶De primo, Matt. 5. Beati pacifici, quoniam filij Dei voc. De secundo, Basilius: Pacificus homo consortiũ angelorum merebitur. De tertio, Patet: quia Christus propter mansuetudinẽ agno cõparatur. Si ieiunas vel vigilas, diabolus his non terretur, quia his non vtitur. Sed si pacẽ habeas, expaueſcet: quia hoc seruas in terris, quod ille noluit in cælis.

CONTINENTIA alia est { Coniugalis, Vidualis, Virginalis.

¶De primo, Augustinus loquens de Abraham: O virum fortis vtentem, viriliter vxore temperanter, ancilla obtemperantem, nullo intemperanter. De secundo, 1. Ad Tim 5. Quæ verè vidua est & desolata, speret in Deo, & instet orationibus & obsecrationibus nocte & die. De tertio, Apostolus 2. ad Corinth. 11. Despondi vos vni viro virginem cast. &c.

Item virginitas { Mandatum custodit, Decorem tribuit, Hominem beatum ostendit.

¶De primo, Luc. 12. Sint lumbi vestri præcin. De secundo. Psal. Audi filia, & vide, &c. Hæc est arca deaurata intus & foris: hæc est sol inter planetas. De tertio, Matth. 5. Beati mundo corde.

Item virginitas { Deum loco parat, Pretium de longe portat, Dignitatem angelorum ministrat.

¶De primo, Canti. 2. Qui pascitur inter lilia. De secũdo, Prouer. 31. Mulierem fort. quis inueniet? De tertio, Eccles. 26. Non est condigna ponderatio continentis animæ. Propter hoc erat Aug. dicens: Da quod iubes, &c.

Item hæc est hortus qui { Floribus ornatur, Fontibus irrigatur, A iuuenculis inhabitatur.

¶De primo, Cant. 2. Sicut lilium inter spinas. De secundo, Cant. 4. Fons hortorum. De tertio. Cant. 2. Sonet vox tua in aur.

VIRGINITAS { In cælo se Deo iungit, Canticum nouum instruit, Aureolam imponit.

¶De primo, Sap. 6. incorruptio proximum facit esse Deo. De secundo, Apoc. 14. Et nemo poterat dicere canticum. De tertio. Cant. 4. Veni de Libano, &c.

Item { A missa non recuperatur, Christum in cælo sequitur, In oratione exauditur.

¶De primo, Hiero. Cùm Deus possit omnia, &c. bene ergo custodientibus est flos iste ne marcescat. De secũdo, Apocal. 14. Sequuntur agnum quocunque, &c. De tertio, Cant. 2. Sonet vox tua in aur. m. Vnde de sancta Catharina cantatur, Vox de cælis intonuit.

Item

Item per hanc { Consilium Dei seruatur, Anima pulchrè vestitur, A Deo virgo iuuatur.

¶De primo, Matt.19. Sunt eunuchi qui seipsos, &c. De secundo, Prouerb.3. Purpura & byssus, &c. Psal. Astitit regina à dext. &c. De tertio, Psal. adiuuabit eam, &c.

Item virgo { Honestè contrahit, Delectabiliter parit, Viriliter diligit.

¶Primum patet, quia sponsum accipit pulchrum, diuitem, fortem, virtuosum. Secundum patet, quia proles sunt opera bona, de quibus Psal. Vt videas filios filiorum tuorum, id est, mercedem quæ sequatur operationem. Cant.7. Vmbilicus tuus crater. to. vallatus liliis. De tertio, nota q̄ in his nuptiis dos est vita æterna, thalamus cordis munditia, amplexus gratiâ. Cant.5. Læua eius sub capite meo.

MVNDITIA cordis { Beatificat, Vitam præstat, Mentem decorat.

¶De primo, Matt.5. Beati mundo corde. De secundo, Prouerb. 4. Omni custodia serua cor tuum. De tertio, Apoc.1. Præcinctū ad mammillas. Nota cum florent vineæ fugiunt serpentes. decorat ergo sicut flores campum, sicut arbores hortum, sicut carbunculus annulum. Gene.2. Plantauerat autem Dominus Deus paradisum voluptatis.

Item { Domum Deo præparat, Sedem illi collocat, Deum pro sigillo seruat.

¶De primo, 3.Reg.7. Fecit rex Salomon thronum & templum, vbi fuit mensa & candelabra. De secundo, 3.Reg.22. Vidit Dominum sedentem super sol. Vnde similis est ordini thronorū. De tertio, Canti.8. Pone me sicut signaculum super cor tuum.

Item mentem { Ordinat, Sanat, Irrigat.

¶Propter primū comparatur claustro. Vnde distingue in mente officina. propter secundum cōparatur theriacæ, quæ morsus serpētis & venena curat radicis: immunda vero cogitatio morsus serpentis, & mala radix est. Propter tertium, comparatur fonti. vnde Ezech.36. Effundam super vos aquam mundam. Genes.2. Fons egrediebatur de loco vol.

Item { Hostem interfecit, Mortem excludit, Turpia fugit.

¶ De primo, Hieron. Non est timendus hostis qui &c. Genes. 3. Ipsa conteret caput. De secundo, Ierem. 9. Mors intrauit per fenestras. De tertio, Eccles. 13. Qui tangit picem &c. Sed illas cogitationes quas diabolus immittit contra voluntatem hominis, ipse diabolus confiteatur & satisfaciat, & non homo.

Item gratiæ fructum { Produxit, Colligit, Custodit.

¶ Propter primum comparatur siculneæ. Propter secundum, similis est apothecæ. Sed nota, Vbi est thesaurus tuus, ibi &c. Mat. 6. Hoc patet in statera: quia illuc ponderat, vbi magis grauatur. Propter tertium comparatur castro. Lucæ 10. Intrauit Iesus in quoddam castellum. Expone tropologicè.

Misericordia, siue compassio { Vincit sacrificium, Efficit beatum, Pauperum est refugium.

¶ De primo, Oseæ 6. Misericordiã volui, & non sacrificiũ. De 2. Matt. 5. Beati misericordes. De 3. Psal. Et factus est Dñs refugium.

Item { Præceptum naturæ seruat, Charitatem manifestat, Regnum cæli comparat.

¶ De primo, Matt. 7. Quęcunque vultis vt faciant vobis. &c. Apostolus Rom. 12. Gaudete cum gaudẽtibus &c. De secũdo, 1. Ioannis 3. Qui viderit fratrem suum necessitatem pati, Nota sex opera misericordiæ, quibus charitas ostenditur. vnde Matt. 25. Esurriui, & dedistis mihi &c. De tertio, Apostolus 2. ad Timoth. 2. Si compatimur, & conregnabimus.

Item { Vocem Christi audit, Martyrem spiritualem facit, Duritiam emollit.

¶ De primo, Cantic. 5. Anima mea liquefacta est &c. De secundo, Greg. Qui dolorem recipit in aliena necessitate, crucem portat in mente. Apostol. 1. Corint. 12. Si dolet vnum membrorum &c. De tertio, Ezechiel. 11. Auferam à vobis cor lapideum. Vnde comparatur oleo, cuius est emollire.

Item { Amicum probat, Vitam prolongat, In iudicio commendat.

¶ De

¶ De primo, Luc. 10. Quis horum tibi videtur proximus fuisse illi? De secundo, Apostolus 1. ad Tim. 4. Pietas ad omnia valet. De tertio, Matth. 25. Esuriui, & dedistis mihi, &c.

Item opera misericordiæ spiritualia sunt { Peccantem corripere, / Ignorantem instruere, / Delinquenti ignoscere.

¶ De primo, Matt. 18. Si peccauerit in te frater tuus. De secundo, Iacob. 5. Qui conuerti fecerit pe. De tertio, Lu. 6. Dimittite & dimit. &c. Greg. Districtio debetur vitiis, compassio naturæ.

Actiua vita meretur { Retributionem, / Exultationem, / Dei commendationem.

¶ De primo, Matt. 20. Voca operarios, &c. De secundo, Psal. Qui seminant in lacrymis, &c. De tertio, Matt. 25. Esuriui, & dedistis mihi, &c.

Item actiua vita { Merita multiplicat, / Tentationem declinat, / Charitatem propalat.

¶ De primo, Cantic. 7. Venter tuus sicut aceruus. Psal. Vt videas filios filiorum. Filij sunt: opera filiorum sunt præmia quæ debẽtur operibus. De secundo, Hier. Semper aliquid operis facito. De tertio, 1. Ioan. 3. Qui viderit fratrem suum necess. pati. Et de operibus misericordiæ.

Item { Meretur beatitudinem, / Implet Dei ordinationem, / Imperat ad contemplationem.

¶ De primo, Psal. Labores manuum tuarum, &c. De secũdo, Gene. 3. In sudore vultus tui. De tertio, Gen. 32. Quia prius vocatus est Iacob, sed pòst Israël. Item primo Iacob duxit Liam, pòst Rachel. Item Beniamin primò vocatus est Bennon. Item prius sumus viatores quàm comprehensores.

Item vita actiua { Meretur exaltationem, / Expectat satietatem, / Euadit mendicitatem.

¶ De primo, Luc. vlt. Nónne oportuit Christũ pati? De secundò, Apost. 2. ad Thess. 3. Qui non laborat, non manducet. ergo econtra. De tertio, Prou. 20. Propter frigus piger arare noluit. Eiusdẽ 6. Vade ad for. &c.

Contemplationis species sunt { Lectio, / Meditatio, / Oratio.

¶Primo modo nõ ſolum ſit contemplatio in libro vitę vel etę-
tore,ſed etiã creaturæ:quia inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt
intellecta conſpicit.Rom.1. Deſecundo, Apoſtolus ad Philip.3.
Noſtra cõuerſatio in cælis eſt.Sap. Stans in terra,ſcilicet corpo-
re:cælum tangebat,ſcilicet mente.De tertio, Apoſtolus ad Phi-
lip.4.In omni oratione peti.veſtræ inno.

Item contemplatio operatur { Vitiorum eiectionem, Virtutum irrigationem, Conſcientiæ decorem.

¶ De primo, Aug.Suaue mihi factum eſt,&c.De ſecũdo,Eſa.58.
Eris quaſi hortus irriguus.Cogitatio enim de Deo quaſi canalis
eſt poſitus ad fontem vitæ. Gen.2.Fluuius egrediebatur,&c.De
tertio,Can.1.Lectulus noſter floridus. Eiuſdẽ 2. Fulcite me flor.

Item contemplatione conuerſandum eſt in cælo vt { Dulcedo hauriatur, Idioma angelicum diſcatur, Familiaritas acquiratur.

¶De primo,Aug.Infunde Deo dilectionem tuam.Vnde contẽ-
platiuus quaſi apes volat in horto cæleſti ſupra flores gaudiorũ.
De ſecũdo,Apoſtolus 1.Cor.13.Si linguis hominum loquar. Sed
qui de terra eſt,de terra loquitur. Ioann.3. De tertio,Apoſtolus
Eph.2. Iam non eſtis hoſpites, quaſi dicat, etiam hoc prius fui-
ſtis.Sed heu quibuſdam dicitur : Amen dico vobis,neſcio vos.
Matth.25.

Item contemplatiuus à Deo { Diligitur, Exauditur, Cibatur.

¶De primo,Cant.2. Ne ſuſcitetis dilect.&c. nam contemplatio
ſomnus eſt.eiuſdem 5.Ego dormio,& cor meum vigilat. De ſe-
cundo,Pſal.Delectare in domino,&c.De tertio,Eccl.15. Cibauit
illum pane vitæ,&c.

Item contemplatio { Illuminat intellectum, Accendit affectum, Præparat Deo domum.

¶De primo,Eccl.11.Dulce lumen & delectabile,&c.vnde ſcimus
quòd aquila irreuerberatis oculis intuetur ſolem, & proprium
pullum eiicit,qui non idem facit.De ſecundo, Aug. Accendebat
nos tam valide.De tertio,Prouerbior.11. Sapientia ædificauit ſi-
bi domum.

Item { Temporalia contemnit, Secreta petit, Finiri neſcit.

¶ De

¶ De primo, Psalm. Renuit consola. ani. Bernard. Delicata est diuina consolatio, nec facile, &c. Gregor. Tanto quisque à superno amore dis. quanto inferius delec. De secundo, Thren. 3. Sedebit solitarius, & tacebit. Hoc ideo facit, quia qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea. Prouer. 13. Exemplum in topazio. De tertio, Luc. 10. Maria optimam partem elegit, &c.

Item mentem { Eleuat, Lætificat, Inebriat.

¶ De primo, Apoc. 12. Luna sub pedibus eius. De secundo, Psal. Prouidebam Dominum in conspectu meo semper, propter hoc lætatum est cor meum. De tertio, Cant. 5. Comedi fauum, &c. August. Quis mihi det vt ven. &c.

Item { Angelicum officium assumit, Dilectionem ingerit, Secreta pandit.

¶ De primo, patet: quia angeli semper vident faciem Patris, & speculum æternitatis intuentur: sic & iste. Apocal. 4. Plena oculis antè & retro. De secundo, Augu. Memoria tua super mel dulcis: vnde tales quandoque rapiuntur in iubilum, est autem iubilus, gaudium quod pro sui dulcedine vel magnitudine taceri non potest, & tamen propter immensitatem rei non potest exprimi: & sic quatuor de causis vel ad insinuandam nostram infirmitatem, vel desiderij immensionem, vel rei quam expectamus immensitatem, vel ad causandam nimiam rei dilationem. De tertio, Apost. 2. Cor. 12. Scio hominem raptum. talis in secreto sit loco. Cant. 6. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, &c.

Item contemplatiuus gaudium cæli iam inchoat, habens { Dei præsentiam, Societatem angelicam, Dotum quandam gloriam.

¶ De primo, 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet. sed sicut dicitur, Vbi Papa, ibi Roma: ita potest dici, Vbi Deus, ibi vita æterna. Luc. 17. Regnum Dei intra vos est. De secundo, Mat. 18. Angeli eorum semper vidēt faciem. Tertium patet: quia iam habet quandā cognitionem dilectionum, claritatem conscientiæ, agilitatem in bono opere. Aug. Ducis me in quandam inconsuetam dulcedinem.

Item adhæret anima Deo per contemplationem. { sicut { Ramus trunco, Cera sigillo, Nauis plato.

¶ De primo, Ioan. 15. Sicut palmes non potest facere fructū à se-

metipso,nisi manserit in vi.&c Secundum patet:quia sicut cera recipit imaginem sigilli,sic anima virtutum similitudinē. Apostolus Eph.5. Imitatores Dei estote, sicut filij charis. De tertio, Psal.Mihi autem adhærere Deo bonum est:quia in procellis tribulationum non mouetur animus in Deo fixus. vnde cum diabolus læsisset Iob in corpore, rebus, & pueris, anima non metuit,quia illam in cælo fixit,vbi diabolus non habet agere.

Perseuerantia { Viam rectam custodit, / Maledictionem euadit. / Opera ad perfectionem perducit.

¶ De primo 2.Pet.2. Melius est viam veritatis non agnoscere.De secundo,Hebr.6. Terra sæpe venientem super se bibens imbrē. Sic paulus euasit,quod Iudas incurrit. De tertio,illud philosophi. Cuius finis bonus est,ipsum to.bo. Item:Hic homo cœpit ædificare.Luc.14.Item vna manus ædificans.

Item { Saluat, / Coronat, / Damnationem declinat.

¶ De primo,Matt.10. Qui perseuerauerit vsque in finem. Nota in vespere laudatur serenitas. De secūdo,Apoc.2.Esto fidelis vsque ad mortem. Apost.2.Tim.2.Nemo coronabitur,nisi qui legiti.cert. De tertio,nota exemplum Dan.2.vbi statua quæ incepit ab aureo capite,consummata est in fictili, & contrita est per lapidem præcisum de monte sine manibus.

Item { Animam vestit; / Ianuam cæli aperit, / Instabilitatem contemnit.

¶ De primo, nota quòd hæc est tunica talaris, qua filij regum indui solebant. De secūdo,Luc.11. Si perseuerauerit pulsans, &c. De tertio, Thren.1.Peccatum peccauit Ierusalem. Nota exemplum in Vitis patrum, de dæmone qui gloriabatur quòd in 40.annos deiecit vnum monachum.

Item { Christum imitatur, / Claritate remuneratur, / Laude digna monstratur.

¶ De primo,Ioan.13.Cùm dilexerit suos,vsque in fin.dilexit eos vnde dum clamarent Iudæi,Matth.27.Si rex Israël est, descēdat de cruce,perseuerauit pendens.De secundo, Apoc.2. Qui vicerit dabo illi stellam matut. De tertio, Greg. Lauda nauigantē felicitatem,cùm venerit ad portum:lauda ducis virtutem,cùm peruenerit ad triumphum.

Ite

Item { Brauium percipit.
Acceptum Deo reddit,
Virtutes ad maturitatem ducit.

¶ De primo, Apost. 1. Cor. 9. Omnes quidem currunt: sed vnus, id est, perseuerans, accipit brauium. De secundo, Leuitic. 22. Hostia sine cauda non offertur, imo ouis sine cauda monstruosa res non esset. De tertio, nota si fons irrigans hortum deficeret, herbæ perirēt. Propter ista Psal. dicit, Mihi adhęrere Deo bonū est.

Item { Amicum Dei verum ostendit,
Insidias diaboli non metuit,
Stultitiam expellit.

¶ De primo, Eccl. 6. Fit amicus socius mensæ, & non permanet. Item Prouerb. 17. Omni tempore dili, qui amicus est. sic nō fuit Petrus, dicens Luc. 22. Non noui illum. Sed nota quòd turpius eiicitur quàm non admittitur hospes. Aug. Peccatum est spreto incommutabili bono, &c. Genes. 3. Insidiaberis calc. eius, & ipsa conteret caput tuum. Sciendum quòd diabolus interdum suadet bonum homini instabili, vt per residiuum grauius peccet. vnde facit illud Genes. 19. Noli respicere retro, &c. De tertio, 2. Pet. 2. Canis reuersus ad vomitum, &c. Itē stultus esset, qui agrū bene seminaret, & non meteret, vel thesaurum diu collectum dispergeret, vel clypeum in fine certaminis proiiceret.

Verbum Dei { Mundat,
Illuminat,
Cibat.

¶ De primo, Ioan. Iam vos mundi estis. De secundo. Psal. Lucerna pedibus meis verbum tuum. Psal. Præceptum Domini lucidum illuminans oculos, &c. De tertio, Matth. 4. Non in solo pane viuit homo, &c. Can. 2. Qui pascitur inter li. &c.

Item { Sanat,
Irrigat,
Dulcorat.

¶ De primo, Sap. 16. Neque herba, neque malagma, &c. Psalm. Misit verbum suum, & sa. eos. De secundo, Gen. 2. Fons egre. de loco, &c. De tertio, Apoc. 10. Comedit librum. Psal. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua.

Item { Ab bonum incitat,
Tentationes mitigat,
Dæmones fugat.

¶ De primo, Eccl. 12. Verba sapientiū sicut stimuli. De secundo, Psal. Dixit, & stetit spiritus procellarum. vnde comparatur verbum

bum Dei incantatoribus serpentum. De tertio, Marc. 16. In nomine meo dæmonia eiici.

Item { Iustificat. Beatificat, Confortat.

¶ De primo Iacob. 1. Non auditores tantum. De secundo, Luc. 11. Beati qui audiunt verbum Dei &c. De tertio, Psalm. Verbo Domini cæli firmati sunt.

Item { Vias demonstrat, Mentem penetrat, Deum homini reconciliat.

¶ De primo, Mat. 2. Stellam quam viderant Magi in oriēte &c. De secundo Ezech. 3. Qui audit, scilicet foris, audiat intus. Apostolus Hebr. 4. Viuus est sermo Dei & efficax &c. De tertio, Prouerb. 21. Qui obturat aurem suam. Similiter exponit illud Esa. 20. Manda remanda &c.

Item { Mortuos viuificat, Filios Dei generat, Mala extirpat.

¶ De primo, Ioan. 5. Venit hora, & nunc est. Psal. Dabit voci suę vocem virtutis. glo. suscitandi mortuos. Sed hoc erit in die iudicij. De secundo, Iacobi primo: Genuit nos verbo veritatis.

¶ Nota, tria habent virtutem, scilicet herbæ, lapides & verba. De tertio, Iere. 1. Ecce constitui te &c.

Item { Conuertit, Erudit, Præmunit.

¶ De primo, Psal. Lex Domini immaculata cōuertens animas &c. De secundo, Psal. Testimonium Domini fidele, sapien. præstans &c. De tertio, Ezec. 3. Speculatorem dedi te &c.

Item { Vitia necat, Gratiam initiat, Affectum inflammat.

¶ De primo, Apost. Ephe. 6. Gladium spiritus, quod est verbum &c. Apoc. 1. Ex ore eius gladius ex vtraque parte acutus. Propter secundum cōparatur semini, quod est initium fructuum. Luc. 8. Semen est verbum Dei &c. De 3. Luc. 24. Nonne cor nostrū &c. Act. 2. Apparuerunt illis dispertitæ linguæ.

Item { Animum emollit, De peccato extrahit, Omnia bona adducit.

¶ De

¶ De primo, Cantic. 5. Anima mea liquefacta est. Iere. 23. Nónne verba mea quasi malleus &c. De secundo, Lucæ 5. In verbo autem tuo laxa &c. De tertio, Sapien. 7. Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.

Item generat { Admirationem, Correctionem, Cognitionem.

¶ De primo, Psal. Mirabilia testimonia tua Domine, ideo scru. &c. De secundo, Psal. In quo corrigit ado. viam suam? De tertio, Iac. 1. Qui auditor est verbi, & non factor, hic comparabitur. Ps. Tunc non confundar cum perspe. &c.

Prælatus debet habere ætatem vt per hoc { Christo conformetur, Maledictio declinetur, Grex viriliter custodiatur.

¶ De primo. Luc. 3. Et ipse. Iesus erat annorum 30. De 2. Eccl. 40. Væ terræ cuius rex puer est. De tertio, Iudic. 8. Iuxta ætatem róbur est hominis. Sed heu hodie committitur cura animarum homini, cui non committeretur cura porcorum vel pomorum. Item: Quomodo arcebit puer lupum à grege?

Item solicitus sit { Ne de illo querimonia moueatur, Vt Christi patrimo. deseruiatur. Ne velut infidelis condemnetur.

¶ De primo, Ecclesiastici quadragesimoprimo: De patre impio conquerentur filij. Sed Dominus fecit sententiam Geneseos quadragesimotertio: Non videbitis faciem meam, donec adduc. fratrem vestrum minimum. De secundo, Bernard. Lucrantur cantando, reddent flendo. De tertio, Apostolus 1. ad Timoth. 5. Qui suorum, maximè domesticorum curam non habet &c. Sed hodie maxima cura est de lana & lacte: sicut dicitur Ezech. 34. mínima de animabus.

Item solicitus sit { In sui ordinis executione, In subditorum cognitione, In vitiorum extirpatione.

¶ De primo nota, quòd magis iam student in schaco, quàm in antiphonario. Vnde officium vel ex toto negligunt, vel differunt, vel more fœminæ faciunt, aut malo modo. De secundo, Prouer. vigesimoseptimo: Diligenter cognosce vultum pecoris tui. De tertio, Ieremiæ primo: Ecce constitui te super gent. & reg. vt euellas. Sed magis laborant in euacuandis bursis, quàm peccatis. ¶ Item semper sit solicitus qualiter respondeat Deo in die iudicij facienti has quæstiones.

Quæstio

Quæstiones { Quomodo intrasti, Quomodo vixisti, Quomodo rexisti, Quomodo expendisti.

¶ De primo, Io.10. Qui non intrat per ostium &c. de secundo primi Machab. 6. Refulsit sol in clypeos aureos. Debet autem vita prælati quasi regula esse subditi: sed modo incorrecta, & furati sunt eam sicut Achior. De tertio, Prouer.6. Fili, si spoponderis pro amico tuo &c. Item Esa.62. Super muros tuos Ierusalem constit. custo. die & nocte. Sic ergo præsit vt prosit. De quarto, exemplum in filio prodigo.

Continens sit prælatus, { Vt in hoc mandatum Dei seruetur, Ne pœna incurratur, Ne irreuerenter Christus tractetur.

¶ De primo, Luc.12. Sint lumbi &c. De secundo exemplum in Oza, qui tangens arcam, percussus est. 2. Reg. 6. Psal. Fiat mensa eorum &c. De tertio, Esa.52. Mundamini qui fertis vasa domini. in huius signum albam induunt.

Item hæc continentia { In lege præfiguratur, In scripturis commendatur, A Domino remuneratur.

¶ De primo, exemplum Exod.12. vbi comedentes agnũ renes accingebant. Item sacerdos ministraturus vrebatur femoralibus. Exod.28. De 5. Cant.3. Lectulum Salomonis ambiunt.

Constans sit { Bonos defendendo, Malos puniendo, Tentationes vitando.

¶ De primo Io.10. Bonus pastor animam suam &c. Gl. super illud 2. ad Corint. 11. Dimissus sum in sporta per murum. dicit quando persona quæritur, fugere potest prælatus. Sed quando commune bonum periclitatur, tunc non debet fugere: sed animam ponere. De secundo, Gen.1. Vt præsit volatilibus, id est superbis, & piscibus, id est luxuriosis, & bestiis, id est auaris. Nam subditi inquantum boni sunt, similes sunt prælatis. De tertio Ezech.3. Vt adamantem posui te.

Item constans sit { Iustitiæ rectitudine, Fortitudinis magnitudine, Perseuerantiæ longanimitate.

¶ De primo, Greg. Misericordia & iustitia multum destituuntur, si vna sine altera teneatur. vnde gigas nõ est occidendus acu, & pulex cũ securi. De tertio, Gre. Non hunc prospera elevat

nec aduersa perturbent. vnde mulier non suscipit characterē ordinum. De tertio, dicit Bern. quòd noui sacerdotes primo anno sunt angeli, secundo homines, tertio dæmones, vnde comparātur statuæ, Dan. 2. quæ caput habuit aureum, tandem terminabatur in fictili. sed stola datur eis in signum perseuerantiæ.

Bona vita prælati { Affectum subditorum inflammat, Exemplo intellectum illuminat, Scandalum infirmorum declinat.

¶ De primo, Luc. 12. Lucernæ ardentes in man. Sed heu, sol conuertitur in tenebras & lun. in s. Item secundum notatur in acolitatu. Item superiora per influxum virtutis suæ regunt inferiora. Tertium patet: quia dolente capite, dolent omnia membra. & sequitur: Qui scandalizat vnum &c.

Item per bonam vitam { Subditos sanctitate præcellat, Alios curans se non negligat, Maledictionem euadat.

¶ De primo, secundi Regum quarto: Saul ab humero sur. Greg. Tantum eminere debet prælatus subditis, quantum gregem præcedere solet vita pastoris. De secundo: Apostolus primæ ad Corinthios nono: Castigo corpus meum. Vnde portat superhumerale. De tertio, Matthæi vigesimotertio: Væ qui decimatis mentham, & prætermittitis &c.

Item prælatus { Virtute decoretur, Doctrinæ propriæ conformetur, Laudabilis comprobetur.

¶ De primo, Psal. Sacerdotes tui induantur iusti. De 2. Esa. 3. Super montem excelsum. &c. Gen. 27. Vox quidem vox Iacob est. Matt. 23. Super cathedram Moysi. De 3. 1. Petr. 2. Vos estis genus electum, Reg. sacerdot. Sed hæc omnia modo possunt legi per contrarium.

Item sint bonæ vitæ propter { Efficaciam prædicationis. Euasionem diuinę correptionis, Honorē sacerdotalis dignitatis.

¶ De primo, Aggæi 1. Factū est verbum Domini &c. vnde Gallus cantās, primo alis percutit se. De 2. Iere. 11. Quid est quod dilectus meus in domo &c. De 3. Gen. 1. Faciamus hominē ad imaginem. Item datum est eis quod non angelis: s. consecrare corpus Christi. Itē corona raditur eis in signum regalis dignitatis.

Item sit bonæ vitæ, ne { Famam perdat, Exemplo corrumpat, Indignus prælaturam teneat.

¶ De

¶De primo, Apostolus 1.Cor.4.Sic nos existimet homo. vnde cõsecratur chrisma, in quo ponitur balsamus. De secundo, Osee 5.Facti estis laqueus venationi siue speculationi. vnde cõparatur gladio versatili quo clauditur paradisus. Genes.3.quia nec ipsi intrant, nec alios sinunt intrare. Matt.24. De tertio, Psalm. Quis ascendet in montem Domini?

Item viuat { Sobriè sibi, Iustè proximo, Piè Deo.

¶De primò, Apost.ad Tim.3.Oportet episcopũ irreprehensibilem esse. Sed incrassatus est, dilatatus: vnde potest dici prelatus quasi præ aliis latus: scilicet in crassitudine & in vitiis. Nã modo aliqui plus terunt tabernas quàm ecclesias, & diẽ expendũt in ebrietate, & noctem in luxuria. De 2.Prou.22.Pondus & pondus &c. De tertio legitur Num. 18. quòd Leuitæ non habebant hæreditatem inter tribus, quia pars illorum Deus. Sed modo prælati possunt dici prælati: & ministri Christi sunt, sed seruiũt antichristo.

CONTEMPLATIVVS sit prælatus per { Studij lectionem, Sãctã meditationẽ, Deuotam orationẽ.

¶ De primo, Apoc.10.Comedi librũ &c. Itẽ animal quod nõ ruminat immũdũ est. Leui.10. De 2.Apost.ad Phil.3. Nostra cõuersatio in cælis est: Quare vt hauriret in contẽplatione q̃ effunderet in prædicatione, dico vobis cum fiducia, quòd vos qui clauem Petri geritis, & clauos Christi non respicitis, dæmoniũ incutretis. De 3.Eccl.44.In tempore iracundiæ factus est reconciliatio.

SCIENTIAM prælatus habeat. { Ianuam cæli aperiat, Fidem defendere sciat, Sibi commissos puniat.

¶ De primo, Matt.6.Tibi dabo claues reg.cæle. sed istas modo resignauerunt & assumpserunt claues mortis & inferni: quia nec ipsi cælum intrant, nec alios intrare permittunt. De secundo, 1.Pet.2.Vt sciant rationem reddere omni poscenti de ea q̃ in vobis est spe. Malac.2.Legem requirent de ore eius. Quia officium eorum esset ad eam scire respondere, & scire Articulos fidei implicitè & explicitè. De tertio, Luc. 6. Si cæcus cæcũ ducit. Talis facit sicut medicus impius qui cauterizat cornua.

Item scientia prælati { Fulgore clarificat, Maledictionem declinat, Salubriter fructificat.

¶De primo,nota q̃ clarificat in futuro per gloriã.Danielis 12 Qui docti fuerint.In præsenti per gratiam.Exodi 28. Pones in rationali iudicij doctrinam & veritatem,quæ erunt in pectore Aaron.Deut.vigesimosecundo: Maledictus qui errare fecerit cæcum in via.Et dicet omnis populus,amen.Sint ergo prælati animalia plena oculis, non loculis.De tertio, Psalm. Erit tanquam lignum quod plantatum est.Sapien.octauo: Venerunt mihi omnia bona,&c.sed econtrà dicitur de ignorantia, quia tu scientiam repulisti,Oseæ 4.

PRAEDICATOR debet esse prælatus,
- Ne pro subditis damnetur,
- Vt incautus præmuniatur,
- Vt iussio diuina seruetur.

¶De primo,Exo.28.Tintinnabula audiri debent Aaron,ingrediente ad ministerium in sancta sanctorum. Greg. Sunt nõnulli,qui magni videri volunt:& tamen magni non sunt. De secũdo,nota q̃ tubis vtebantur & in bellis,conuiuiis, & tabernaculorum eleuatione. De tertio,Ioan.21.Pasce oues meas.

Item doceat
- Verbo prædicationis,
- Exemplo bonæ operationis,
- Fama sanctæ opinionis.

¶De primo,2.ad Tim.4.Prædica verbum,insta,&c.Item Ioan. 27.Pasce oues meas.De secundo,Ioan.primo:Ego vox clamãtis in deserto.Et hoc ne vna manus sit ædificans,alia destruens. Bern. Multi sunt catholici prædicando, qui hæretici sunt operando:& tanto grauiores sunt,quanto præualent opera. Iob 19. Arcus meus in manu mea.Vnde os prophetæ calculo nudabatur,Esa.6.De tertio, 1.ad Corin.4.Sic nos existimet homo:sed heu dispensatores modo sunt dissipatores.

Item prælatus prædicando
- Affectum subditorum irrigat,
- Intellectum illuminat.
- Fidelem se demonstrat.

¶De primo,Gen.2.Sed ipsi sunt canalis quo aqua fontis egrediens de loco voluitur,transit,& vacuus tandem remanet,& lixiuia alios lauans ipsa sordidatur. De secundo,Psalm.Lucerna pedibus meis verbum tuum:sed modo prælati comparantur faci,quæ lucens hominibus seipsam consumit.De tertio, Matt. 24.Quis,putas,est fidelis seruus & prudens,&c.

BENIGNITAS,& misericordia prælati
- Bonitati diuinæ se conformat,
- Seueritatem iudicij declinat,
- Humilitatis indicia demonstrat:

¶De primo,Chryso.Si Dominus largus,&c.Item Deus semper

punit citra condignũ. Confitemur enim in tribus personis, potentiam, sapientiã, bonitatem, quæ signantur per tria quæ fuerũt in arca. De secundo, Iac. 2. Iudiciũ sine misericordia illi qui nõ facit misericordiã: sit ergo flos per pietatẽ, nõ rhamnus. De tertio, Mat. 7. Quid vides festucã in oculo fratris tui. Non ergo camelũ glutiat, & culicem excol. Ibidẽ 23. Sic fecit Dauid cum dixit ad angelum percutientem, Vertatur obsecro manus, &c. 2. Reg. 24. Greg: Quare Dñs Petrum negantem cadere permisit? scilicet vt sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset.

Item mansuetus sit prælatus { Per misericordiæ cõpassionem, / Per patientiæ lenitatem, / Correctionis moderationem.

¶ De primo, Iere. 9. Quis dabit capiti meo, &c. Apost. ad Ro. 12. Flete cũ flentibus, &c. Sed sic nõ sunt modo: quia pastores mutati sunt in tonsores, imo excoriatores. De secundo, 2. Reg. 23. Quasi tenerrimus ligni vermiculus, ex eis manus inungãtur in cõsecratione. De tertio, nota q; stultus esset qui persequeretur pulicẽ cum securi. Mat. 13. Imponũt onera, &c. sed non q; in succinando strictior pars ad proprium subiectum conuertitur.

AMBITIONEM dignitatum fugiat propter { Christi conformitatem, / Pœnarum declinationem, / Humilitatis probationem.

¶ De primo, exemplum in Christo, qui fuit raptus in regem. Io. 6. sed econuerso rhamnus ingessit se prælationi lignorum cæterorum, Iudic. 9. Item inclinato capite quasi fugit titulum vbi scriptum fuit, Rex Iudæorum. Ioan. 19. De secundo, Luc. 14. Ne fortè veniat, qui te inuita. & incip. cum rubore nouiss. loc. tenere. Itẽ Nume. 16. Dathan & Abiron absorpti sunt. Giezi leprosus factus est. 4. Reg. 5. De tertio, Apostolus ad Heb. 5. Nemo assumat sibi hono. &c. Item Iere. 1. A, a, a, Domine Deus, nescio loqui. Matth. 23. Amant primos recubitus.

VNICO beneficio sit cotentus, vt { Ordinatio apostolica seruetur, / Res figuræ conformetur, / Stultitia declinetur.

¶ De primo, Apost. 2. ad Tim. 3. Vnius vxoris virum. Psal. Vnam petij à Domino, hanc requiram, &c. Canticorum 6. Vna est columba mea. De secundo, Gen. 6. In vno cubito consummabis eam: scilicet arcam. Tertium patet: quia stultus est qui vni ecclesiæ regẽdæ non sufficit, q; se de pluribus intromittit. Itẽ quia ad impossibilia se obligat, quia in vtraque ecclesia debet hore dicere, missas celebrare, & onus importabile sibi est impositũ.

SIMONIACE non intret, ne { Lepra inquinetur, Perditione damnetur, Cælo priuetur.

¶ De primo, exemplum in Giezi, 4. Reg. 5 De secundo, Actuum octauo, Pecunia tua tecum sit in perditionem. De tertio, Matt. 21. Christus eiecit ementes & vendentes.

Item simonia { Maledictionem inducit, Fures discernit, Iussa diuina contemnit.

¶ De primo, Amos 6. Væ qui ingredimini pompaticè in domũ Domini. Item Michææ 3. Væ qui ædificatis Sion in sanguinibus. De secundo, Ioan. 10. Qui non intrat per ostium, &c. De tertio, Matth. 11. Gratis accepistis, gratis date.

DOTES animæ erunt { Cognitio primæ veritatis, Dilectio summæ bonitatis, Fruitio diuinæ maiestatis.

¶ De primo, Esa. 60. Tunc videbis, & afflues, &c. Matt. 5. Beati mundo corde, &c. Ioan. 17. Hæc est vita æterna, &c De secundo, Esa. 31. Cuius ignis in Sion, &c. Genes. 6. Arca linita fuit bitumine. Item propter charitatem, quod proprium est singulorum, commune est omnium. De tertio, Anſ. Anteueniat oro tempus. Item nota circa primam, docentur animæ scilicet cognitionem, quòd illa visio cognitio erit matutina, vespertina, meridiana. Prima in verbo. Secunda in proprio genere. Tertia in aperta Dei visione. De primo, Gen. primo: Factum est vespere & mane, &c. Nam sicut modo creaturæ sunt speculum creatoris: sic erunt tunc econuerso. De secũdo, Greg. Quid est quod non videt qui videt omnia? Ber. . Fili ad scholas propera. De tertio, Aug. Videbimus tuæ maiestatis, &c. Esa. 33. Videbunt oculi tui regem in decore suo.

DOTES corporis erunt { Claritatis pulchritudo, Agilitatis promptitudo, Subtilitatis aptitudo, Impassibilitatis fortitudo.

¶ De primo, Matt. 13. Fulgebunt iusti, &c. Psal. Renouabitur, vt aquilæ, &c. Nota ℣ pulchritudo Absalonis est ibi fœditas. De secundo, Esaiæ 40. Assument pennas, vt Aquilæ. Augu. Protinus vbi voluerit spiritus, &c. Nota ℣ agilitas Azaëlis esset ibi claudicatio. De tertio, Sapien. 3. Tanquam scintillæ in. &c. Ioan. decimo: Intrauit Iesus ianuis clausis. Exemplum de sole qui vitrum transit. De quarto, Esaiæ vigesimoquinto. Præcipi-

tabit in sempiternum. Nota q̃ fortitudo Samsonis esset ibi infirmitas, Moysi sanctitas esset ibi vilitas, Saulis strenuitas esset ibi debilitas, Dauid & Ionathæ amicitia ibi esset peruersitas, Absalonis formositas ibi esset deformitas, Salomonis sapientia ibi esset stoliditas, Assueri diuitiæ ibi essent mendicitas, Augusti libertas ibi esset illibertas.

In vita æterna erit { Affluentia diuitiarum, Influentia delitiarum, Confluentia bonorum.

¶ De primo, Gen. decimoquinto: Ego ero merces tua magna nimis. De secundo, Leuit. 20. Dabo tibi terram fluentem lacte & melle. De tertio, Psal. Gloria & honore coronasti, &c. Esa. 61. Vt darem eis coronam pro cinere.

Item ibi erit Deus { Speculum visui, Cithara auditui, Mel gustui, Flos tactui, Balsamus olfactui.

¶ De primo, Sapien. 7. Candor lucis æternæ, speculum sine macula. De secundo, Esa. 6. Venter meus quasi cithara. Item exemplum de cithara eremitæ. De tertio, Eccle. 24. Spiritus meus super mel dulcis. Psal. Quàm magna multi. dulce. tuæ. Aug. Ducis me in quandam dulce. De tertio, Cant. 2. Ego flos campi, &c. De quinto, Eccle. 24. Sicut cinamomum & balsamum, aromat. &c.

Item ibi erit gloria sine { Contrarij permistione, Finis terminatione, Fastidij abominatione.

¶ De primo, Esa. 1. Excoquam ad purum, &c. De secundo, Sap. 5. Iusti autem in perpetuum, &c. Nota q̃ vita Mathusalem esset ibi mors. De tertio, Eccles. 24. Qui edunt me, adhuc esurient.

Item ibi gaudebimus de { Periculorum euasione, Mansionum ordinatione, Felicitatis communitate.

¶ De primo, Psalm. Misericordia Domini in æternum cantabo. De secundo, ibi. Locabuntur omnes secũdum ordinem primogenituræ. De tertio, Augu. Bonum singulorum erit omnium, & quod quisque non habet in se, habebit in alio.

Item ibi erit { Conuiuium iocunditatis, Pax tranquillitatis, Facultas libertatis.

¶ De primo, exemplum in conuiuio Assueri. Esther 1. Bern. Angelorum

gelorum & hominum vnum conuiuium. Item actor seruitor. De secundo, Esa.32. Sedebit populus meus in pulchritudine. De tertio, Cessabit omnis prælatio.

Item ibi erit { Gaudium in corde, / Melos in ore; / Redolentia in corpore.

¶ De primo, Esa.9. Lætabuntur coram te sicut, &c. De secundo, Esa. quinquagesimo primo: Gaudium & lætitia audietur in ea. Exemplum de auicula quæ CCC. annis cantauit. De tertio, Eccles.24. Sicut cinnamomum, &c.

Item gaudebimus { Supra, de diuina consolatione, / Infra, de loci amœnitate, / Iuxta, de amicabili societate.

¶ De primo, Apoc.21. Absterget Deus omnem lactymam, &c. De secundo, Apoc.21. Plateæ & muri eius, &c. De tertio, Bernar. Angelorum & hominum vnum erit conuiuium. Item de corporis & animæ glorificatione, Esa.57. Fugiet dolor & gemitus, &c. Luc.6. Mensuram bonam & confertam.

Item ibi erit { Amœnitas vernalis. / Lux æstiualis; / Vbertas autumnalis, / Quies hyemalis.

¶ De primo, Ansel. O immarcessibilis decor. Ibi igitur rosæ, lilia & violæ. De secundo, Apoc.22. Ciuitas illa non eget Sole & Luna. De tertio, Psal. Promptuaria eorum plena, &c. De quarto, Esa.32. Sedebit populus meus in pulchritudine, &c. Idem: Sedebit vnusquisque sub ficu sua. Michææ 4.

Item implebitur { Rationalis sapientiæ illustratione, / Concupiscibilis desiderabilium adoptione, / Irascilis triumphi decoratione.

¶ De primo, Bern. Fili, ad scholas propera, &c. De secũdo, Psal. Qui replet in bonis desiderium, &c. De tertio, de Dauid de quo cantabant 1. Reg.29. Et Dauid decem millia in millibus suis.

GENERALITER omne peccatum fugiendum est, quia { Dæmonibus placet, / Deo displicet, / Homini nocet.

¶ Primum patet per hoc, q̃ diabolus semper homines tẽtat, vt in peccatũ præcipitet. Greg. Nihil se fecisse æstimat, cum animas non sauciat. Idẽ: Assidua tentatione diabolus tentat, vt saltem tædio vincat. Secundũ patet per hoc q̃ Deus semper est paratus peccata destruere, sicut dicitur Ezech.18. Quacunq; hora

peccator ingemuerit, &c. Item patet per hoc q̃ nullum tantum amat, quem non pro peccato mortali damnaret, si id faceret. Item per hoc q̃ filiũ tradidit vt peccata destrueret, & similiter matrem pati permisit, sicut dicitur Luc. 2. Tuam ipsius animam pertrãsibit gladius. De tertio, Gregorius: Quicquid patimur peccata nostra meruerũt. ¶ Nota, peccatũ mortale est contemptus Dei, fuga angeli, odium sanctorum, clausura regni Dei, perditio virtutum, obtenebratio animæ, conformitas satanæ, meritũ gehennæ. Veniale peccatum est, distractio sensuum, impedimentum feruoris charitatis, obstaculum diuinæ consolationis, via peccati mortalis, dilatio futuræ retributionis.

Item peccatũ fugiendum est, quia { Benignitatem furibundam reddit, / Angelũ custodiæ ab homine repellit, / Corpus & animam occidit.

¶ De primo, Psal. Domine, ne in furore tuo arguas me, &c. De secundo, Exemplum in Vitis patrum, q̃ quando loquebatur mala, dæmones in specie porcorum volutabant se coram illis gaudentes, & angeli à longe stabant. De tertio, exemplum 1. Reg. 31. De Saul qui occidit se gladio proprio: sic quilibet peccato proprio. Item peccatum etiam occidit quasi venenum. Item quasi serpen. Item quasi sagitta diaboli.

Item peccatum fugiendum est, quia { Mala præterita reuocat, / Vitam temporalem breuiat, / A Deo elongat.

¶ De primo, Matthæi decimooctauo: Serue nequam, omne debitum, &c. De secundo, Psal. Viri sanguinũ & dolosi, &c. Exemplum in Sodomis, in Dathan & Abirõ, in mari Rubro, in Adam & Eua. De tertio, exemplum in filio prodigo qui abiit in regionem longinquam diff. Luc. 15.

Item peccatum { Excęcat rationabilem, / Excæcat concupiscibilem, / Debilitat irascibilem.

¶ De primo, exemplũ Tob. 2. De secundo, Psal. Anima mea sicut terra, sine aqua, &c. vnde tales æterno incendio præparantur. De tertio, exemplũ in Sampsone qui post abscisionẽ crinium, id est, donorũ Spiritussancti, non potuit aduersariis resistere. Iudic. 16.

Item peccatũ fugiendum est, quia { In naturalibus vulnerat, / Gratuitis spoliat, / Maculando deturpat.

¶ De primo, Esa. 1. A planta pedis vsque ad verticem cap. Thren. 4. Quomodo obscuratum est aurum.

Item

Item peccatum { Hominem captiuat, Conscientiam amaricat, Premendo grauat.

¶ De primo, Psal. Educ de carc. &c. Idem: Anima nostra erepta est, &c. Peccatum autem ligat omnia membra, vt ad Christi obsequium sint inhabilia. De secundo. Ierem. 2. Vide quam malũ & amarum est dereliquisse te, &c. Psalm. Conuersus sum in ærum. &c. Esaiæ 66. Vermis eorum nõ morietur. De tertio, Psal. Sicut onus graue grauatæ, &c. nota quòd omnes montes non possent hominem premere tam profundè, sicut vnum mortale peccatum. Est enim mortale peccatum sicut lapis suspensus in collo canis, qui submergi debet. Et sicut canis primo sentit ponderositatem lapidis, quando de manu proiicitur, sic anima primo sentit grauitatem peccati, cùm exierit de corpore.

Item peccatum { Apostasiam inducit, Insensibilem reddit, Ad plura peccata trahit.

¶ De primo, exemplum in filio prodigo qui abiit, Lucæ 15. Facit autem peccator contra illud promissum baptismale, Abrenũtio satanæ, &c. & quia talis non soluit Deo promissionẽm suam, nec Deus soluet ei suam. De secundo, Psal. Aures habent, & nõ aud. Satis insensibilis est, qui non audit tonitruum prædicationis, & tubæ nouissimę, & clamoris Christi in cruce. Item qui iacens in igne concupiscentiarũ mundi non sentit. Item qui captiuus tenetur, & quotidie moritur, non sentit. De tertio, Gregor. Peccatũ quod per pœnitentiã nõ di. &c. & hoc ideo est, qa per peccatum iste efficitur minus potẽs resistere, quia naturalia vulnerantur, & armis suis, id est, virtutibus spoliatus adiutorẽ suũ amisit.

Item peccatum { Deum damnificat, Angelum defraudat, Hominem contristat.

¶ Primum patet: quia animã aufert, quam proprio sanguine redemit, & Deum de domo propria expellit. Secũdum patet: quia angelus fraudatur illo gaudio, quod de gloria istius habiturus esset, sicut dicit Aug. q̃ vnusquisque tantum ibi gaudet de bono alterius, sicut si esset in seipso. De tertio, nota q̃ peccatũ, iusti⁹ nocet hominibus in mũdo per vnius adiutoris amissionẽ. Ecclesia enim est vt castrorũ acies ordinata. Can. 6. Itẽ nocet his qui sunt, in purgatorio per suffragiorũ diminutionem. Item illis qui sunt in inferno per ignis augmentationẽ: quia non minus ardet, qui cum multis ardet: imò plus, quia materia ignis augmentatur.

Item peccatum { In præterito de paradiſo expulit, In præſenti omnia mala inducit, In futuro iudicio hominem confundit.

¶ De primo, patet Gene.3. De ſecundo, Grego. Quicquid patimur peccata noſtra merue. Igitur ſi odimus illum qui interficit patrem noſtrum, magis eſt odiendum peccatum quod mortalitatem inducit, & omnes parentes noſtros interfecit. Geneſ.2. Quacunque hora comede.morie. Imò Chriſtum occidit peccatum. Vnde 1.Petr.2. Qui peccata noſtra pertulit in corpore, ſcilicet ſuper. De tertio, Apoſtolus Hebræ.4. Omnia nuda & aperta ſunt. Dan.7. Antiquus dierum ſedit.

GVLA fugienda eſt } quia { Deiicit, Idolatriam inducit, Spiritualia bona contemnit.

¶ De primo, exemplum in Adam qui propter cibum vetitũ deiectus eſt de paradiſo. Gen.3. De ſecundo, Exod.32. Sedit populus mandu.&c. Apoſtolus Philip.3. Quorum Deus venter eſt. De tertio exemplum in Eſau. Geneſ.25.

Item gula { Diabolo domum præparat, Spiritum grauat, Seruum contra ſe armat.

¶ De primo, Matthæi 8. Mitte nos in porcos. Item exemplũ in dialogo de illa quæ comedit dæmonem in lactuca. De ſecundo, Lucæ 21. Videte ne grauentur corda veſtra crapu.& ebr. De tertio, Prouer.29. Qui delicatè nutrit ſeruum ſuum. Eccle.33. Virga & cibus & onus aſino.&c.

Item gula { Luxuriam inducit, Homicidia & Acediam malam facit, Burſam vacuam reddit.

¶ De primo, Apoſtolus Eph. quinto: Nolite inebriari vino in quo eſt luxuria. Exemplum in Loth, Gen.19. De ſecundo, Exemplum in Ioanne Baptiſta, & filiis Iob, & Aman, qui omnes in cõuiuiis perierunt. De tertio, Salomon Prouer. 21. Qui amat pinguia, non ditabitur.

Item gula inducit mortem { Naturæ, Culpæ, Gehennæ.

¶ De primo, Geneſ.2. Quacunque hora come.mori. De ſecũdo, Apoſtolus 1.Tim.5. Vidua viuens in deli.mor.eſt. De tertio, Geneſ.41. Septem boues, ſeptẽ anni ſunt, &c. Eſa. 17. Auferetur gloria Iacob, & ping.car.eius mar. Vnde quidam in Vitis patrũ affli-

xit

xit se in sole propter cucumerē quem concupiuit. Species huius quinque sunt. Vnde versus, Præproperè,lautè,nimis, ardenter, studiosè.

EBRIETAS { Hominem maledicit, Æternam sitim inducit, Apostatare facit.

¶ De primo,Esa.5.Væ qui mane sur.&c.De secundo,Luc.16.Mitte Lazarum vt intinging.&c.De tertio,Eccl.19. Vinum & mulieres apostatare faciunt.

REMEDIA Gulæ { Spiritualium ciborum frequens sumptio, Futuræ carnis consideratio, Æternæ cœnæ meditatio.

¶ De primo,Deuter.8.Non in solo pane viuit homo.Vnde quidam in Vitis patrum propter diuina colloquia ciborum sunt obliti sumptionem.De secundo,Eccl.10. Cùm moritur homo, hæreditabit serpentes,bestias & vermes. Peccator enim tres habet hæredes.Amici nanque auferunt res,diabolus animam,vermes corpus.De tertio, Luce decimoquarto, Quidam homo fecit cœnam magnam.

LVXVRIA fugienda est quia { Placet dæmonibus, Displicet angelis, Deo est contumelioſa, Proximo iniurioſa.

¶ De primo,Iob 40.Behemoth dormit in locis humentibus.De secūdo,exemplum in angelo qui obstruxit aures.De tertio,quia tēplum Dei inquinat,Apost.1.Cor.6. Qui autē fornicatur,in corpus &c.Itē quia sponsam Christi violat.Apostolus 2.Cor.11.Despondi vos vni vi.virg.&c. De quarto,quia proximū scandalizat. Osee 5.Facti estis quasi laqueus speculationi,& quasi rete expansum subter mōtem Thabor.2.Re.12.Non recedet gladius meus de domo tua.Hoc dicitur ad Dauid propter Bersabee.

Item luxuriosis { Pars vilissima datur, Mens infatuatur, Christus de corde repellitur.

¶ De primo,Genes.3. Quia obedisti voci vxoris tuæ plus quàm meæ,maledicta terra,&c.De secundo,Osee 4. Vinum & ebrietas auferunt cor. De tertio , exemplum de monacho qui filiam sacerdotis idolorum voluit accipere vxorem, Matthæi sexto: Non potestis Deo seruire & mammonæ. Item : Vulpes foueas habent.ibidē octauo. ¶ Item in peccato luxuriæ delinquitur tripliciter,Corde,ore,& opere.

Corde per { Cognitionem, Delectationem, Consensum.

¶ Hęc tria signata sunt Ge.3.per serpentẽ,mulierem & vitũ.De primo,Iob 31.Pepigi fœdus cum oculis meis.Et quidam dixit in Vitis patrũ mulieri roganti,ꝙ haberet sui memoriã , rogo Deũ vt auferat memoriã tui à me.De secundo,Ge.3.Ipsa conteret caput tuum.De tertio,Iere.9.Intrauit mors per fenestras,&c.

Item ore tripliciter delinquitur,scilicet { Turpiter, Cum turpibus, De turpibus.

¶ De primo,Ps.Pone Domine custod.ori meo.De 2.Eccl.9.Colloquiũ eius sicut ignis exar.Exemplũ Ge. 39. de Ioseph. De 3. Ps. Qui loquitur iniqua, non dir.in conspectu oculorum meorum. Talis similis est scrophæ,quæ semper rostrum ponit in stercore.

Item opere delinquitur { Ipso facto, Intuitu incauto, Tactu inordinato.

¶ De primo,Ezo.20.Non mœchaberis. De secundo, exempla in Dauid,Bersabee,& Ioseph,Iudith,& Susanna.De tertio, Eccl. 23.Qui tangit picem,inquinabitur ab ea.Eiusdem 26.Quiescat eam,quasi qui apprehendit scorpionem.

Remedia huius peccati sunt { Mortis extrema cogitare, Occasiones fugere, De se non nimis præsumere.

¶ De primo,Eccl.7.Fili mi,memorare nouissima tua, & in æternum nõ pecca.Hierony. Facilè contemnit omnia. qui se semper cogitat moriturum.De secũdo, Apost.1.ad Corin.6. Fugite fornicationem,&c.nam cõtra alia vitia pugnandum est, illud tantùm fugiendum est. De tertio , nota quomodo Dauid ceciderit sanctissimus,Salomon sapientissimus,Sampson fortissimus.

Item remedia sunt { Frequens occupatio, Carnis mortificatio, Tentationis repugnatio.

¶ De primo,Eccl.11.Malitia vnius horæ obli. Itẽ de secundo, 1 Regum 11.Factum est eo tempore quo reges solent ad bella procedere, &c.Matt.17. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur nisi in oratione, & ieiu Hieronym. Non sanat oculum quod sanat calcaneum. De tertio, Iac.4. Resistite diabolo , & fugiet à vobis.de hoc nota exemplum in Vitis patrũ , de illo qui impugnabatur à spiritu fornicationis,& sæpius veniens ad senem nõ liberatus

liberatus. Tandem ſeni oſtenſa eſt illius negligentia: quia quãdo dæmones ludebãt coram ipſo in ſpecie diuerſarũ mulierum, ipſis condelectabatur plus debito. Item de illo qui accepit carnes putridas illius mulieris de qua tentabatur, & poſuit in cella ſua. Item de monacho qui fecit limoſam mulierem & filiam.

PER choream { Deum offendimus, / Idololatriam introducimus, / Feſtis iniuriam facimus.

¶ De primo, Exod. 32. qualiter multa milia interfecta, & tabulæ teſtamenti fractæ, quando coram vitulo cœperunt ludere. Secundũ patet, quia proceſſiones ſoli Deo exhibendæ ſunt, & iſti diabolo faciunt, vel hirco pro quo chorizãt. De tertio, Aug. dicit, Melius eſt in dominicis diebus arare, quàm chorizare, vel choreas ducere. Exodi 20. Memento vt diem ſabbati ſanctifices, id eſt, te ſanctum facias in eo, ſcilicet orando, bonis operibus vacando, non Deum impugnando.

Item per choream { Exercitus diaboli contra Deũ cõgregatur. / Proximus ſcandalizatur, / Miſeria præſens non attenditur.

¶ De primo, 1. Machab. 9. Congregati ſunt inimi. noſtri, & gloriantur. tot autem gladij ſunt ibi, quot mulieres ornatæ. Hiero. Species mulieris gladius igneus eſt. De ſecundo, Matth. 18. Qui ſcandalizauerit, ſcilicet vana audiendo, ſtulta loquendo, nociua tangendo. De tertio, Eccleſiaſt. 11. In die bonorum ne immemor ſis malorum, ſcilicet præteritorum quæ recolimus, præſentium quæ ſentimus, futurorum quæ timemus.

Item chorizatores { Mendaces ſe oſtendunt, / Impios ſe faciunt, / Sacramenta eccleſiæ contemnunt.

¶ Primum patet: quia contra illam promiſſionem faciunt, Abrenuntio ſatanæ, &c. De ſecundo, Pſal. In circuitu impij ambulant. Tertium patet, quia baptiſmalem innocentiam amittunt, confirmationis ſignum deponunt, Euchariſtiam quam ſumpſerunt paulò antè contemnunt, & ſic de aliis ſacramentis, ſcilicet pœnitentia, extrema vnctione, &c.

Item iſtorum { Paſſus omnes numerantur, / Gaudium in triſtitiam vertetur, / Vita temporalis breuiabitur.

¶ De primo, Iob 13. Veſtigia pedũ me. cõſidera. De ſecũdo, Luc. 6. Væ qui ridetis, quia flebitis. Eſa. 3. Erit pro zona funiculus. De tertio, Apoſtolus 1. ad Corr. 11. propter quod dormiũt multi, &c.

Auarus

AVARVS { Naturæ contrariatur, / A Domino maledicitur, / Scelestus demonstratur.

¶ Primum patet: quia creaturæ se communicant, quod ipse non facit. Item terram super omnia diligit quam natura infirmâ ordinauit. De secundo, Esa. 5. Væ qui coniungitis domum ad domum. Augustinus: Maledictus dispensator auarus, cuius largus est Dominus. De tertio, Eccles. 10. Auaro nihil est scelestius: dat enim Christũ pro denario. Vnde quantũ ad hoc, peior est Iuda.

Item auarus est iniquus { In Deum, / In seipsum, / In proximum.

¶ Primum patet: quia Deum suis donis impugnat. Secundũ patet: quia transeundo maria & Alpes seipsum euiscerat. Tertium patet: quia proximum pro eleemosynarum subtractione iugulat. De primo, Psal. Retribuunt mihi mala pro bonis. De secundo, Ioann. 4. Impij laborauerunt, & alij in labores eorum introierunt scilicet raptores vel mali filij. vnde diuitias quas ipsi acquisierunt cum labore, possident cum timore, amittunt cum dolore. Istis similes sunt araneæ quæ faciẽdo telam vt muscas capiat, seipsam euiscerat. De tertio, Ambrosius: Pasce fame morientem: quòd si non pauisti, occidisti: & hoc ideo, quia in necessitate omnia sunt communia.

Item auaritia { Introitum paradisi claudit, / In infernum demergit, / Idololatram hominem constituit.

¶ De primo, Matthæi 16. Facilius est camelum per foramen. &c. De secundo, Augustinus, Naufragium fugies, & plumbum amplecteris. Vnde Socrates magnam massam pecuniæ proiecit in flumen, dicens: Mergam te, ne demergas me. Item tertium patet: quia dat fidem auaro, spem & charitatem pecuniæ, quibus in Deum debemus moueri. Apostolus Ephesio. 5. Auaritia est idolorum seruitus.

Item amor pecuniæ. { Dominum interficit, / Doctrinam contemnit, / Cæcitatem spiritualem inducit.

¶ De primo, habemus exemplum in Iuda. De secundo, nota quod Christus docuit nos auaritiam declinare verbo, & exẽplo. Verbo, Matt. 5. Beati pauperes spiritu. Item exemplo, Matthæi 8. Vulpes foueas habent. Lucæ 2. Inuenietis infantem pannis inuolutum. De tertio, exemplum Tob. 2.

Iuda

Item auaritia { Hominem captiuat,
Hominem inquinat,
In homine omnia vitia parat.

¶ De primo.glos.ſuper lætatus ſum, Amor temporalium faſtus eſt pennarum cæleſtium ſiue æternarum. Apoſtolus 1. ad Tim. 6. Qui volunt diuites fieri, incidunt in laqueum diaboli. De ſecundo, Oſee 2. Vt quid aggrauant cõtra ſe denſum lutũ? Exo. 1. in luto & latere. De tertio, primæ ad Tim. 6. Radix omniũ malorũ &c. Ex hac enim ſequuntur oppreſſiones. Sen. Quietiſſimè viuerent homines, ſi hęc duo pronomina tollerẽtur meũ & tuũ. Item ſequuntur lites. Exemplum habes in Abraham & Loth, Gen. 13. Item ex hac ſequũtur gula, luxuria, inuidia, ſuperbia &c.

Item auaritia { In ſeruitutem redigit,
In terram mentem figit.
Inſatiabilem facit.

¶ De primo, Eccle. 10. Pecuniæ obediunt omnia. Sed difficile eſt tali dominæ ſeruire, quæ facit famulam mori fame. Si quis ſeruit auaritiæ, non audet ad ſufficientiam comedere. De ſecũdo, Gen. 3. Supra pectus tuum gradieris. Talis cõparatur talpæ. Sed nota, leuia tendunt ſurſum. vnde pauperum eſt cælum: quia in vltima ſponda dabitur illis, quibus primo non fuit datum. De tertio, Eccleſiaſt. 5. Auarus non impleſebitur pecunia. vnde comparatur hydropico, & ſacco pertuſo, & inferno qui nunquam dicit. Sufficit: & mari, cui omnia influunt, & tamen non redundat. Hieron. Auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet. Vnde accidet ei ſicut cani, qui voluit in aqua vmbram carnis capere, & illam quam habuit amiſit.

Vſurarius { Rem mortiferam ſitit,
Magnum pretium negligit,
Expenſas ſuper nobile pignus recipit.

¶ De primo, Iob 20. Diuitias quas deuorauit euomet. vnde cõparatur ſanguiſugæ. De ſecundo, Auguſtinus: Fœnerare, & centuplum accipies. Idẽ: Vis eſſe optimus mercator, egregius fœnerator? da quod non potes retinere, vt conſequaris quod nõ potes amittere. Ber. Optimus mercator qui nil ſuorum ſibi præferendum putat. Item tertium patet, qui recipitur ſuper animam.

Item vſurarius { Viam paradiſi ſibi obſtruit,
De aqua ignem accendit,
Proprios filios occidit.

¶ Primum patet: quia cùm arcta ſit via quæ ducit ad vitã. Matt. 7. Ipſe tamen magnum pondus ſuper ſe ponit. De ſecundo, Eccleſia

cleſiaſtici tertio. Aqua extinguit ignem. ita eleemoſyna. Ignem cū quo deberet ignem extinguere, ignē accēdit. De tertio, Oſee 9. Ephraim ad occiſionem filios ſuos ducit. Vnde in inferno pater filio maledicit, & econuerſo: quia vterque poteſt alteri cauſam dānationis imponere. Eccleſiaſtici 41. De patre impio conqueruntur filij, quoniam propter illum ſunt in opprobrio.

Item vſurarius { Naturæ ordinem peruertit, Requiem & lucem vendit, Feſta ſanctorum contemnit.

¶ Primum patet, quia natura eſt vis inſita rebus, ex ſimil. ſimilia procreans: ipſe autem ex auena facit triticum, & ſui numi frumentū pariunt, & hoc ſingulis diebus. De ſecūdo, Ezech. 7. Qui vēdit, ad id quod vēdidit nō reuertetur, ergo vſurarius luce perpetua carebit. Non ergo cantetur ei Requiē æternā. Vendit & tempus quod commune eſt omnibus. De tertio, habemus quòd colligens ligna ſabbato mortuus eſt. Num. 15. præterea omnes ſancti derelinquent eum in die iudicij, quorum dies vendidit.

Item vſurarius { Legem triplicem tranſgreditur, Vix ab hoc vitio compeſcitur, Diabolo aſſimilatur.

¶ De primo, Gen. 3. In ſudore vultus tui, &c. Sed iſte ſine labore vult comedere. Pſal. In labore hominū nō ſunt. Item facit cōtra illud Deut. 23. Nō fœneraberis fratri tuo, ſed alieno. vnde quantum ad hoc, peior eſt Iudæo. Secūdum patet, quia vix reſtituit. vnde peior eſt infern⁹, qui aliena in paſſione domini reſtituit. Iſte autē paſſioni domini nil reſtituit, imò prędicationē eius fugit, ſicut bufo odorē floris vinearū. Item ipſe peior eſt Iuda, qui xxx. denarios reſtituit. Tertiū patet: quia ſicut diabolus nō dormit, ita nec iſte, quantum ad lucrū. Ex quo igitur vſurarius nocte & die ad infernum tendit, nō eſt mirū ſi citius peruenit. Ita diabolus aliena rapit, & eſt aſſutus in lucro animarū. ſic & ille.

Item vſurarius { Plura peccata ſimul in diuerſis locis perpetrat. Plus quàm latro ſpoliat, Stultum ſe eſſe demonſtrat.

¶ Propter primum comparatur grandini, quæ propter ſuam dilationē ſimul in diuerſis locis nocet: vnde quantū ad hoc peior eſt aliis peccatorib. Ex quo ergo ruſtici pulſant cōtra grandinē, multò fortius pulſare deberēt adueniēte vſurario. Quia cū grando percutit fructus in cāpo, percutit & fruges; iſte vero percutit ex arca frumentū, denariū de burſa, lectū de dorſo, pallium de collo. Secundū patet, quia lacrymas & ſanguinē pauperū deuo-

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

rat. Esa. 9. Vestimentū mistum sanguine erit in combust. & cibus ignis. Econtra dixit Dauid 2. Reg. 23. Viuit Dominus, nō bibam sanguinem virorum qui cum periculo hauserūt aquā. vnde peior est lupo: quia lupo sufficeret vna capra, isti non sex porcæ. Præterea lupus tātum dentib. sed quicquid iste habet comedit, imò & homines. vnde Esa. 33. Væ qui prędaris, nónne & ipse prędaberis? Itē vsurarius spoliatur cælo, terra, & omnib. bonis. quò ergo deueniet cum diuidetur? quia datur caro vermibus anima dæmonibus, res parentibus. De tertio, nota q̄ stultus esset qui asino suo vel iumento diuitias congregaret: sic iste facit corpori, non animæ. Item stultus apparet: quia Deum decipere putat, cum vsuram diuersis nominib. palliet. sed nónne est ita sicut asinus qui diuersimodè nominatur, & tamen semper est asinus?

Raptores { In oratione non exaudiuntur,
Preces pro eis factæ frustrabuntur,
Pro spoliatis damnabuntur.

¶ De primo, Esa. 1. Cum multiplicaueritis orationes vest. non exau. Secundum patet, quia lacrymæ pauperum obsistunt. Eccl. 35. Non despicit Deus preces pupillorū imò lacrymæ viduarum per maxillam descendūt, & exclamatio super deducentem eas, scilicet super raptorem. Eiusdem 34. Vnus orans, & alter maledicens, cuius vocem exaudiet Dominus? Nihil potest obtinere in curia regum, qui ibi multos habet aduersarios. De tertio, Sap. 5. Tunc stabunt iusti in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt, & qui abstulerunt labores eorum.

Item raptores { Homicidæ iudicantur,
In iudicio damnabuntur,
Diabolo assimilantur.

¶ De primo, Eccl. 34. Qui aufert in sudore panē, quasi qui fratrē suū occidit. De secundo, Esaiæ 33. Væ qui prædaris &c. Gre. Qui mihi visibiliter rapit vrgēte exitu, inuisibiliter rapietur: & certe rapietur vt fur, cuius collo imponitur furtū, Thre. 1. Iniquitates meæ circūuolutæ sunt & ligatę collo. Hęc attēdēs quidā in Vitis patrū, qui eū cucumerē rapere voluit, in sole se afflixit. Tertium patet, qa diabolus in cælo rapere voluit, & in paradiso, & adhuc facit. Itē diabolus affligit malos, isti autem bonos & malos. Esa. 59. Qui recessit à malo, prædę patuit. Itē deferūt angelo ad custodiā deputato, iste nō: vnde quātū ad hoc peiores sunt diabolo.

Item rapina. { Deo est odibilis,
Proximo detestabilis,
Sibi damnabilis.

¶ De

¶ De primo, Esa. 61. Ego Dominus amãs iudiciũ, & odio habẽs rapinã. Eccle. 34. Qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui vic. fil. in conf. pat. Secundũ patet, ꝙ plus nocet proximo, quàm fur vel vsurarius: nocet enim manifestè & violenter. Item lupo cõparatur qui semper viuit de alieno, imo sibi quãdoq; sufficit capra vna, isti nõ. Itẽ sunt nuntij diaboli, qui pertmunt homines in mundo, sicut ille in inferno, vnde eis Mat. 25. dicitur, Ite maledicti in ignẽ æternum: & sequitur, qui paratus est diabolo & angelus eius. De tertio, Aug. Lucrũ in arca, damnum in anima. Itẽ si dãnabuntur quia sua nõ dant, quãdo saluabuntur qui aliena rapiunt? Vnde potest Dominus dicere: Esurieui, & non solum non dedistis mihi manducare, sed quod comedere debui mihi abstulistis. & sic de aliis operibus misericordiæ.

Monachus proprietarius { Furtum committit, Vilem se ostendit, Damnationem incurrit.

¶ De primo, Ios. 7. Achan furatus est chlamydem coccineã & regulam aureã cõtra prohibitionem Domini, propter quod multi sunt puniti. Item Genes. 31. Rachel furata est idola patris. Ananias & Sapphira fraudantes de pretio agri, mortui sunt. Act. 5. de secundo, Hier. Monachus habẽs obolum, nõ valet obolum. imo comparãtur tales Iudę qui loculos habuit. De tertio, act 8. Pecunia tua tecum sit in perditionem. ita dixerunt sancti patres ad quendam sepeliendum, sicut legitur in dialogo Grego. Vnde de porta cæli facit portam inferni: claustrum enim porta cæli est. Genes. 38. Vidit Iacob scalam &c. & quia huiusmodi furtum est, meritò talis sicut fur suspenditur, imò vt gallus gallinaceus.

Item { Sacrilegium committit, Apostatiam incurrit, Stultũm se ostendit.

¶ Primũ patet: quia sacrũ de sacro tollit. animas quoque fraudat propter quas eleemosynæ datæ sunt. Secundũ patet: quia non magis habere propriũ potest, quàm nõ ire de claustro. Itẽ molã asinariam amotã de collo iterum alligat, & in spinas quas euaserat iterato se proiicit: & luto quod proiecerat, secũdario se inquinat, vt sus lota, & canis reuersus ad vomitum, & vxor Loth respiciens retro. Luc. 9. Nemo mittens manum ad arattrum. Tertium patet: quia cũ in naui sit, guttã haurit, vt in mari se ipsum submergat. Cùm sit in horto, sal spargit, ne herba gratię sibi crescat: & fontem pietatis obstruit, ne sibi fluat. Itẽ cùm mortuus sit mundo, timet fame mori. Item facit sua pretiosiora seipso.

Luser

Lusor { Idololatriam incurrit, Proximum corrumpit, Multa bona perdit.

¶ Primum patet: quia Haschart Dominum appellat, & ipsum inuocat, & plus obedit taxillis, quàm sanctus Martinus Domino: quia ille dedit tantū dimidiū pallium, iste totum. Secūdum similiter patet, quia conuenientes ad ludum ad similia incitantur. Personæ quæ locant taxillos, asserem, & lumen, omnes peccāt, imò porrigunt illis gladium, vt se interficiant. Tertium patet: quia perdit tempus, gratiam & gloriam: diabolus autem nunquam perdit. Ad minus enim lucratur duas animas.

Item lusor { Maledictionem incurrit, Plura peccata committit, Stultum se ostendit.

¶ De primo, Esa. 65. Maledictus puer centum annorum. Secundum patet: quia ibi sunt periuria, vituperia, maledictiones, iræ, rixæ, homicidia, mendacia, auaritia, furta, scādala, blasphemiæ. Vnde tales quandoque puniuntur, sicut quidam qui iurauit per oculos Dei, & suus exiliit. Item quidam voluit sagittare Deū, & cruentata sagitta rediit. Tertium patet, quia illum ordinem peruertit. Eccl. 3. Est tempus flendi, & tempus ridendi. Nota exemplum in Balaam de quatuor gladiis.

Acedia fugienda est, ne { Præceptum Domini negligamus, Maledictionem incurramus, A creaturis cæteris discrepemus.

¶ De primo, Genes. 3. In sudore vultus tui. De secundo, exemplū de ficu quam Dominus maledixit, quia folia tātum habuit. De tertio, nota q. exemplum debemus sumere in corporibus inanimatis, sicut in herbis & arboribus, quæ licet in hyeme sint nuda, tamen virtutē suā seruant, & tēpore suo redeunt ad consueta. Item in corporibus sensibilibus. Prou. 6. Vade ad formicam ô piger. Itē in rationabilibus. Aug. O si tales essemus amatores vitæ permanentis, quales illi sunt vitæ fugientis. Idē: Inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.

Item acedia fugienda est { Vt denarius diurnus recipiatur, Ne tempus amittatur, Ne vita temporalis succidatur.

¶ De primo, Matth. 10. Ite & vos in vineam meam. De secundo, Ber. Nihil pretiosius tēpore? hoc ideo dicit, qa breui hora potest quis acquirere veniā, gloriā, & gratiā, & sequitur in authoritate. Sed heu nihil vilius reputatur. Dicūt homines, Venite, duca-

mus tempus, cum breue sit. De tertio, Luc. 13. Succide illam, vt quid etiam terram occupat? Dignum est, vt inutiliter vitam expendens, vitam amittat.

Item acedia fugienda est { Vt futuram famem præueniamus, Ne expectantē Deū cōtemnamus, Ne cæli gloriam negligamus.

¶ De primo, Apost. 2. Cor. 9. Qui parcè seminat, parcè & metet, Prou. 20. Propter frigus piger arare noluit. De secundo, Esa. 5. Expectaui vt faceret vuas, & fecit labruscas. De tertio, exemplum in fatuis virginibus, Mat. 25. Item, qui nō mercatur in nūdinis, postea non habebit. Itē qui propter pigritiam nō extēdit manum ad recipiendam gratiam, postea non habebit gloriam.

Item acedia { Deo displicet, Diabolo placet, Homini nocet.

¶ De primo, Apocalypsis 3. Vtinam frigidus esses, aut calidus: sed quia tepidus es, &c. displicet autem Deo, q̄ in luto iacens propter pigritiam non vult surgere, & in igne concupiscentiæ, & in stillicidio præsentis miseriæ. De secundo. Matth. 8. Mitte nos in porcos: & quum porcus mactandus est, permittitur in quiete pingue scere. Sed stultus est, qui propter pulchram viam tendit ad mortem. Exemplum de duobus sociis in Barlaam. De tertio, Prouerb. 24. Per agrum pigri hominis transiui, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleuerant, &c. Nota q̄ aqua corrumpitur ex quiete, & ferrum rubiginem contrahit Augustinus, Differebam verè in te, & non differebam in me mori.

Item acedioſus { Hostem contra se armat, Diabolo locum parat, Tentandi fiduciam præstat.

¶ Primum patet: qui corpus per quietem nutrit, lasciuire facit. 1. Petri quinto: Sobrij estote, & vigilate, quia aduersarius vester diabolus tanquam leo, &c. De secundo, Hieronym. Semper aliquid operis facito vt te diabolus inueniat occupatum. Est puluinar diaboli otiosus homo. Nota quòd patellam vacantem libenter petunt vicini non occuparam: sic & diabolus. Item muscæ libenter incidunt ollæ tepidæ, non feruidæ. De tertio, dixerunt sancti in Vitis patrum quòd monachum operantem vnus dæmon impulsat, otiosum innumeri. Est enim otiosus homo quasi vrbs absque murorum ambitu, & sicut signum positum ad sagittam, & quasi cera subitò liquescens ad ignem.

Item

Item { Deum à se elongat,
Dæmonum pœnis se sociat,
Stultum se esse demonstrat.

¶ De primo, Iob 28. Non inuenitur in terra suauiter vi. De secundo, Psalm. In labore hominũ non sunt. Tertium patet, quia metere vult, & non seminare. Item languens & paralyticus, & claudicans non quærit medicum, sciens se esse in aquis, non mouet manum: vincula non vult per pigritiam soluere.

Itẽ nimis est acediosus qui { Furẽ fodientẽ parietẽ nõ repellit,
Se receptaculum sordium facit,
Tonitrua audiens non surgit.

¶ De primo, Matt. 24. Si sciret paterfamilias qua hora fur veniret. Mors fur quotidie tollit vnũ asserẽ, id est, vnum diem. Exẽplum in Balaam de vnicorne. Sen. Incertũ est quo loco te mors expectet, ideo tu illam in omni loco expecta. De secundo, Ber. Omnium tentationũ sentina est otiũ: nam occasio est luxuriæ. 2. Reg. 11. Factum est eo tempore quo solent reges ad bella procedere, &c. Item nugarũ. Athenienses ad nihil vacabãt, nisi, &c. Item curiositatis. 1. ad Tim. 3. Discũt circuire domos. De tertio, Cant. 5. Vocaui, & non respondit mihi. Tonuit autem Christus in prædicatione, & tonabit etiam in die iudicij.

Item piger est qui { Ad cælum non scandit,
Stercora de oculo non eiicit,
Iaculum de vulnere non extrahit.

¶ De primo, Matth. 11. Regnum cælorum vim patitur, sed tardè perueniret ad locum mouent vnum pedem hodie, per annum alterum: sic & illi quorum motus est pes intellectus, sed non affectus. De secundo, exemplum in Tob. 2. Matth. 7. Eiice primum trabem de oculo. De tertio, cantamus: Peccata mea do. sient sangui. Stultus est qui vulnera nõ præcauet arma sumendo. Boëtius: Talia tibi consulueramus arma, quæ nisi prior abieciſſes inuicta de infirmitate tuerentur.

Indeuotio nascitur ex { Remorsu conscientiæ,
Cibi spiritualis esurie,
Vitio superbiæ.

¶ De primo. Aug. Palato non sano pœna est pa. qui sano, &c. & oculis ægris odiosa lux, quæ puris, &c. De secundo, Psalm. Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere, &c. Isti semper sunt in pascuis & macilenti manẽt: & hoc ideo, quia tædiũ habent terere aromata, & applicare olfactui. De tertio. 2. Reg. 1. Montes Gelboë, nec ros, nec, &c. Isti semper iuxta ignẽ frigidi manent:

quia inter ipsos,& solem iustitiæ ponitur mons superbiæ.

Item indeuotio nascitur ex defecto { Timoris, Amoris, Occupationis.

¶De primo,Eccle.7.Qui timet Deum, nihil negligit. Est enim timor Domini,quasi stimulus agitans.De secundo.Grego.Qui amat ardentius,currit velociter, & peruenit citius. Charitas est ignis mobilis,& anima spiritualis subleuans hominem,& rendens agilem.Tertium patet, quia aqua ex quiete putrescit,& ferrum rubiginem contrahit.

Desperatio { Deo displicet, Dæmonibus placet, Homini nocet.

¶De primo,Hiero.Magis offendit Iudas q̄ se suspendit,quam q̄ Deū tradidit.Secūdū patet:quia homo per desperationē efficitur similis diabolo.De tertio,Prou.24. Si deseraueris laplus in die angustiæ minuetur fortitudo tua. Nota,nimis arctū habet cor,q̄ timeret mori fame, si mūdus plen⁹ esset panib⁹.Sic qui desperat,cū misericordia Dñi plena sit terra : secundū Psal.

Item talis { Infinito finem ponit, Fontem misericordiæ Dei obstruit, Deum mutabilem credit.

¶De primo,Aug.De⁹ est inter omnia nō inclusus,extra omnia nō exclusus:quāta autē Dei est maiestas,tanta & bonitas.Vnde idē.Ingenti libertate atq; vbertate replet omnes creaturas pro capacitate earū.De secūdo,Anſ. O æternum & incessabile & rum & dulce profluuium,cuius vnda sine ortu,profundum sine fundo,cuius altitudo incircūscriptibilis,cuius puritas imperturbabilis.Cant.4.Fons hortorum,puteus aquarum.De tertio,pa ta q̄ iste credit Deū nunc crudelioré,quām quādo latroné liberauit,Mariā Magdal.Paulū,Petrū,& deprehēsam in adultera.

Item remedium desperationis est consideratio { Dominicæ passionis, Diuinæ veritatis. Misericordiæ virtutis.

¶De primo,Ber.Duplici ratione debetur vita æterna,scilicet filiali hæreditate,& meriti virtute:ideo vnū sufficit, aliud misericordia reliquit.Sic respōdit diabolo volēti eum in desperationē duce re.Item desperans vilipendit passionē Christi,quasi nō sufficiat delere peccata.De secundo,Ezech.33. Quacunque ho.peccato Itē:Viuo ego,dicit Dominus,nolo mor.Not.q̄ peccator dicitur magnus propter peccatorū magnitudinē vel multitudinē.

tra hoc misericordia Dei magna est,& multa. Psalm.Miserere Deus,secundū magnā misericordiā tuā,&c.Tanta vero Dei est misericordia,q̄ geometrici nequeunt mensurare eius magnitudinē,nec arithmetici possent numerare eius multitudinem. Anselm.Quantò Deus maior est homine,tanto mea malitia inferior est bonitate eius. De tertio, Dixit beatus Martinus ad diabolū,Si adhuc agerēs pœnitentiam, consequereris veniam.

FERVOR indiscretus aufert { Corpori boni operis affectum, Spiritui affectum, Deo honorem diuinum.

¶Primum patet:quia arcus nimis tensus frangitur. Exemplum de illo qui propter nimiā festinantiā fregit ollas. De secundo, Prou.10.qui festinus est pedibus, offendet. Nota,q̄ periculosa est infirmitas,quæ est ex calore.Itē peius est equū habere inter hostes sine calcarib⁹,quā cū calcarib⁹.Tertiū patet, quia aufert Deo debitū sacrificiū,qa sine sale.Itē qa magistrū scilicet Christum,volunt excedere:& eius obsequiū fuit rationabile. Rom. 12.Rationabile obsequiū vestrū.sis ergo animal findēs vngulā.

Item tales { Diurnum bonum breuiter destruunt, Arma nimis ponderosa sumunt. Vanam gloriam in se nutriunt.

¶De primo,Psal.Fortitudinē meā ad te cu.&c.Nota, cū equo subtrahitur auena,facit malam dietā.Eccl.33.Virga, & onus, & cibus asino.De secūdo,exemplum de Dauid quādo debuit pugnare.Nota nauis nimis onerata submergitur.De tertio Bern. Quæ maior superbia,quàm q̄ vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat,tanquam solus habeat spiritum Dei.

IRA { Imaginem Dei dissipat, Hospitium Spiritussancti turbat, Execrabilem se demonstrat.

¶De primo,Aug.Mansuetudo imaginem Dei in nobis seruat, qui semper tranquillus est:sed ira dissipat, & multis virtutibus priuat.De secundo,Greg.Dum ira animum pulsat,Spiritui sancto hospitium suum turbat.Eccl.27. Furor & ira vtraque execrabilia sunt:& dicit glo.interlin.in conspectu Dei.

Item ira { Diabolum introducit, Se Deum ostendit, Templum Dei incendit.

¶Primū patet,quia sicut in pace factus est locus Dei:sic ira locus diaboli.Secundū patet,quia vindictā quæ Deo seruāda est, sibi vsurpat.Roma.12.Mihi vindictam,& ego retribuam. Vnde

quidam in Vitis patrum, Domine, non es nobis necessarius. De tertio, Psal. Incenderunt igne sanctuariũ tuum. Ioël. 1. Ignis comedit speciosa deserti. Isti sunt similes draconi qui vomit ignẽ.

Item ira { Excæcat, Captiuat, Mortificat.

¶ De primo, Act 7. Domine, ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt, &c. Idem dicit Christus. De secundo, Luc. 6. Dimittite & dimittemini, &c. De tertio, Iob 5. Virum iniustum interficit iracundia, & furiosi solent se occidere. de his Aug. Qui per corpus suum mittit gladium vt lædat tunicam alterius: talis primo deberet vindicare in seipso, quia se occidit.

Item talis { Iudicium extremum præuenit, Aures Dei sibi claudit, Infirmum se esse ostendit.

¶ De primo, Apostolus 1. Cor. 4. Nolite ante tẽpus iudicare. Talis vult esse actor & iudex in eadem causa. Aug. Dicit malus, domine occide malum. Respõdet tibi Deus, Quem vestrum: tu sic orando facis te iudicem, & Deum vis esse tortorem, quod est officium diaboli. De secundo, Eccles. 28. Homo homini reseruat iram, & à Deo quærit medelam. Item Luc. 7. Duo debitores erant cuidam fœneratori, &c. Tertiũ patet, quia ira tremere facit hominem, sicut febris mouens hominem decies in die. Vnde talibus infirmis potius est miserandũ, quàm irascendum. Vnde vulgendi sunt cõsolationibus, & non mortui lacerãdi, sicut dominus

Item iracundus { Seipsum perdit, Stultum se ostendit, Bonum sibi malum facit.

¶ De primo, Luc. 21. In patientia vestra pos. &c. Prou. 16. Melior est patiens viro forti. Ibidẽ: Melior est patiens expugnatore urbium. Sancti temporalem pœnam lucrum putant, quia per hanc æternam euadere non ignorant. Secundũ patet, Qui auferentis pallium bonæ famę, da tunicã innocẽtiæ. Tertiũ patet, quia talis auro tribulationis obruitur, & fornace tribulationis annihilatur.

Per guerras { Fraternitas violatur, Maius periculum non præcauetur, Regnum animæ desolatur.

¶ Primum patet, quia sumus omnes fratres, & Deus pater noster est. De secũdo, nota quòd minores guerrę sedeant propter maiores quæ imminent, scilicet propter mundum, carnem, & diabolum. De tertio, Matt. 12. Omne regnũ in se diuisum desolabitur.

Item per has { Beatitudo amittitur, Peccatum incurritur, Diabolus in extremis inuitatur.

¶ De primo, Matt. 5. Beati pacifici. De secundo, nota quòd ex talibus sequuntur rapinæ & incendia. Innocentes opprimuntur, & pauperes. De tertio, Prouer. 7. Semper iurgia quærit malus, angelus autem crudelis mittetur contra eum.

Peccatum incendij { Spiritui sancto contrariatur, Diabolo assimilatur, Stultum monstratur.

¶ Primum patet, quia puræ malitiæ est, nec quicquã excusationis habebũt in iudicio. cũ enim Dominus improperabit in iudicio quibusdã, Hospes fui, & nõ collegistis me: tũc qd istis dicet, qui nõ solũ non collegerũt eum, sed & expulerunt? Secundum patet, quia diabolus nũc incendit per concupiscentiam, & in inferno per pœnam. Tertium patet, quia seipsum incendit, tenetur enim ad restitutionem. Item parat sibi ignem æternum.

Homicida { Filium Dei occidit, Gladio peribit, Angelo contumeliam facit.

¶ De primo, Matth. 23. Vnus est pater vester, Deus. De secundo, Mat. 26. Omnis qui accipit gladium, gladio peribit. illo inquam gladio, de quo Apoc. 1. Et gladius ex vtraque parte acut⁹ exibat. Tertium patet, quia occidit eum, cui angelus est ad custodiam deputatus.

Item homicidium { Ad Deum clamat, Diabolo se assimilat, Christum inhonorat.

¶ De primo, Gen. 4. Ecce vox sanguinis, &c. De secũdo, Ioan. 8. Ille homicida erat. Tertium patet ex eo, quòd naturam quam Christus assumpsit iugulat, & imaginem ad quam homo factus est, dissipat.

Remedia iræ sunt { Silentij obseruatio, Mollis responsio, Dominicæ passionis recordatio.

¶ De primo, Prou. 26. Cùm defecerint ligna, ignis extinguetur. Nota q̃ ex collisione duorũ lapidũ elicitur ignis: sic ex amaris verbis duorũ ira. De secũdo, Prou. 35. Respõsio mollis frãgit irã. Eiusdẽ 26. Quasi qui canẽ auric⁹ apprehendit, sic &c. Rom. 12. Si esurierit inimicus tuus, ciba illum. De tertio, Greg. Si passio dñi ducitur ad memoriam. Vnde respicientes serpentem æneum.

Inuidus { Per lumen excæcatur, De vita moritur, Diabolo aſsimilatur.

¶Primum patet, quia ad bona proximi torquetur, vnde comparatur noctuæ, quæ lumen diei non poteſt ſuſtinere. Secundum patet: quia ſicut omnia munda mundis. ſic omnia iſtis nocua, ſicut febricitanti boni cibi ſunt cõtrarij. De tertio, Sap. 2. Inuidia diaboli intrauit mors. Nimis eſſet inuidus qui vellet erui oculũ, vt alij ſic fieret: ſic facit diabolus, & iſti per hoc quod aliis inuident, ſibi magis nocent. Vnde nota exemplum de inuido & acaro. Sicut ergo dicit Dominus Ioan. 13. In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis: ſic poteſt diabolus dicere de inuido.

Item inuidia { Proximum occidit, De vuis ſpinas colligit, Senſus corrumpit.

¶De primo, Gen. 27. Fera peſsima deuorauit filium meum, hæc etiã occidit Abel, & Ioſeph vendidit, nec domino Ieſu Chriſto pepercit. vnde Mar. 15. Sciẽs quòd per inuidiam tradidiſſent eũ. De ſecundo, Sen. Vtinã inuidi omnium oculos & aures haberẽt, vt de omnium profectibus torquerentur. Tertium patet, quia amara dulcia facit, & ecõuerſo. Eſa. 5. Vę qui dicitis bonũ malum.

Item contrariatur { Spiritui ſancto, Tollit bona proximi, Morem gerit perfidi.

¶Primum patet, quia diuinitas omnia bona cõmunicat, & bonum hominis ſibi placet, mala verò diſpliceat. De ſecũdo, Hugo de S. Victore, Superbia aufert mihi Deum, inuidia proximũ, ira meipſum. Aug. Quicquid in alio diligo, meum facio, bonũ vel malum. Tertium patet, quia facit vt canis mordens à tergo, cum cauda blãditur in facie, & ſicut fur qui ſubtrahit occultè, & ſicut perfidus homo qui lædit alium, qui non contradicit ei prius, & talis magis nocet. Greg. Iacula quæ præuidentur, minus feriunt.

Superbia { Diabolo aſsimilatur, Gloriam Dei vſurpat, Perfectos impugnat.

¶De primo, Iob 41. Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Vnde eſt ſignũ per quod diabolus ſuos cognoſcit, ſicut Chriſtus ſuos per charitatem. De ſecundo, Eſa. 42. Gloriam meam alteri non dabo. De tertio, Aug. Superbia etiam bonis operibus inſidiatur vt pereant, vnde eſt quaſi turris Babel, ad cœlum, id eſt, cęleſtes viros, pertingens, inexpugnabilis vt caſtrum in alto ſitum.

Item

Item superbia { Deo odibilis, Proximo detestabilis, Sibi damnabilis.

4 De primo, Eccl. 25. Tres species odiuit anima mea, &c. Pauper superbus est homo respectu angeli. Secundum patet, quia subueniendū esset pauperibus de talibus quibus mulieres ornatę sunt, quasi laqueus, & rete, & hamus & gladius & sagitta diaboli. De tertio, Apoc. 18. Quantum glorificauit se, & in deliciis fuit, tantū date illi tormentū. Item amittit quod expendit in huiusmodi.

Item superbia { Bona expellit præsentia, Excludit absentia, Falsificat omnia.

¶ De primo, Greg. Superbia virtutes destruit. De secundo, 2. Re. 1. Montes Gelboe, nec, &c. De tertio, Eccl. 13. Qui tangit picem, inquinabitur ab ea. Est autē superbia quasi cuprum diaboli, quo falsificatur moneta Christi. Aug. Superbia etiam bonis operibus insidiatur, vt pereant.

Item superbia { Auxilium Dei subtrahit, Alia vitia parit, Hominem deiicit.

¶ De primo, Hugo de S. Victore: Superbia aufert mihi Deū. De secundo, Eccl. 10. Initium omnis peccati est superbia, scilicet hæresis, contentionis, rapinæ, &c. vnde non venit sola, sed cū exercitu quasi regina vitiorum. De tertio, exemplum in Lucifero, & Adam. Luc. 14. Qui se exaltat, humiliabitur. Scandentes libenter cadunt, & qui se eleuant, sub ostio humili lædunt caput.

Item superbia { Memoriam hominis annihilat, A Deo elongat, Deum impugnat.

¶ De primo, Eccl. 10. Memoriam superborum, Psal. Vt perdat de terra memoriam eorum. De secundo, nota quòd elōgatio à Deo est dissimilitudo. Christus autem fugit ne fieret rex. De tertio, nota quòd quando alia cauentur, tunc istam præcipuè exercent homines, scilicet sacro loco, & sacro tempore.

Item superbia { Hominem confundit, Apostatam facit, Ordinem Dei peruertit.

¶ De primo, Esa. 3. Erit pro zona, &c. De secundo, Ecc. 10. Initium superbiæ hominis, Apostatare à Deo, quia votū istud transgreditur, Abrenuntio satanæ. De tertio, Eccl. 33. Est tēpus flendi, & tēpus ridēdi. Præterea isti ancillam ornāt, dominam nudant. Præ-

rerea mulieres cõtra naturę ordinẽ cornua sibi faciũt, & caudas
In Vitis patrum, quomodo diabolus equitauit super cauda talis

Item superbia { Hominem decipit, Scandala tendit, Stultitiam facit.

¶ De primo, Matt. 23. sepulchra dealbata. De secundo, nota mu-
lieres videntes hoc, inuident, & quærunt similia, & maritis sua
sunt molestæ, vt vestiãtur, permittentes eos fieri vsurarios. Psal.
Iuxta iter scandalũ posuerunt mihi. Tertium patet, quia magna
pro paruis vendunt, scilicet laude. Item stultus esset qui iudica-
ret equum suum ornatum felle. Item tales plus laborant vt ornã-
los hominum reficiant, quàm suum ventrem.

Item superbia { Inflat, Captiuat, Damnat.

¶ De primo, Sap. 4. Dirumpet illos inflatos. Nota, inflati nõ pos-
sunt currere: ita nec isti ad regnum cælorum. De secundo, nota
quòd aues cũ magnis pedibus capiuntur de facili cum laqueis.
Item isti capillos nutriunt, & vestes multiplicant, vt teneri pos-
sint à diabolo.

Item isti offendunt { Deum, Sanctos, Angelos.

¶ Primum patet, quia templum Dei incendunt, id est, corda ha-
tuentium. Psal. Incenderũt igne sanctuarium tuum. Item vexil-
lum inimici sui, id est, diaboli ponũt in castro suo, & deponunt
signum Christi, id est, crucis. Secũdum patet, quia in festis san-
ctorum se ornant. Esa. 3. In die illa auferet, &c. Tertium patet
quia clientulos angelorum mortificant.

Superbia vestium reprehenditur { Pretiositate, Mollitie, Superfluitate.

¶ De primo, Luc. 16. Induebatur purpura & bysso. Contra secun-
dum, est consideratio vestiũ infernalium. Esa. 14. Subterne ster-
netur tinea. De tertio, Iac. 5. Vestimenta vestra à tineis comesta
sunt, vnde perticę clamare possunt in die iudicij, quia nimis ornã-
rabantur. Nota quòd pellis catti comburitur ne aliquis furetur
propter pulchritudinem ergo prædicantur vestes.

Item vestis reprehenditur ex { Colore, Forma, Ostensione.

De pri-

¶ De primo, Esa.13. Facies cõbustæ vultus eorũ. Eiusdem 3. Erit pro zona, &c. De secũdo, Gen.3. Fecit eis tunicas pelliceas, nota ☿ artifex dolet cuius forma alteratur, sic dominus indignari potest nobis. Contra tertium, quia in Christo apparuit humanitas, latuit quod nobilius fuit, scilicet diuinitas. Nota ☿ circulus est signũ vẽditionis vini, & frõdes in capite, signũ vẽditionis equi.

Hypocrita { Homines decipit, Duplicitate viuit, Diabolum se facit.

¶ De primo, nota quòd assimilatur vulpi, & falsæ monetæ, & simulacro in horto. De secundo, Deut.22. Non indueris veste, &c. talis comparatur simiæ, quæ imitatur actus humanos, non tamen est homo. De tertio, 2. Corint.11. Angelus satanæ trãsfigurat se in angelum lucis. vnde est quasi dęmoniũ meridianum.

Item hypocrisis { Animam deturpat, Spiritum sanctum fugat, Conspectu Dei se priuat.

¶ Propter primum comparatur sepulchro dealbato, & mirum est, quia omnia sua sunt munda, ipse autem turpis. Tales lauant de foris quod calic. &c. De secundo, Sap.1. Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum. De tertio, Iob 15. Non veniet in cõspectu eius omnis hypocrita.

Item hypocrita { A Deo maledicetur, In iudicio confundetur, Martyr diaboli efficitur.

¶ De primo, Matth.23. Væ vobis hypocritæ. Nota de secundo, quòd accidet ei sicut coruo qui accommodauit pennas ab omnibus auibus: quibus ablatis, confusus stetit. De tertio, nota ☿ isti portant crucem sicut Simon Cyrenęus. vnde propter te mor. tota die.

Item { Virtutes in se corrumpit, In infernum se demergit, Lupum se constituit.

¶ De primo, Luc.12. Attendite à fermento Pharis. Isti sunt quasi arbores cum foliis sine fructu. De secundo, Apoc.6. Ioãnes vidit equum pallidum, & infernus sequebatur eum, & qui sedebat super eum, nomẽ illi mors. Sic isti sunt equus pallidus per sanctitatem quam prætendunt. Mat.6. Exterminant enim facies suas, vt appareant hominibus ieiunãtes, & mors. id est, diabolus equitat eos, infernus autẽ sequitur, id est, æterna damnatio. De tertio, Matth.7. Veniunt in vestimentis ouium, intrinsecus autem

sunt

sunt lupi rapaces: quia hypocritæ spoliant homines.

Mala locutio { Angelos fugat, Pixidem Christi deturpat, A gratia cor euacuat.

De primo, exemplum in Vitis patrum, de porcis qui venerunt &c. Secundū patet, cùm enim homo cōmunicat os suum, quasi pixis Christi est. De 3. Eccle. 20. Gratiæ stultorum effundentur.

Item mala locutio { Nocet loquenti, Nocet audienti, Et illi de quo fit sermo.

¶ Primum patet, quia talis aperit inimicis suis portas castri sui. Ieremiæ nono: Intrauit mors per fenestras. De secundo, Iacob. tertio. Lingua inquietum malum est. Propter tertium comparatur gladio & sagittæ, quia nocet à remotis. Psal. Acuerunt linguas suas sicut serpentes.

Item { Vagum reddit, In iudicio confundit, In inferno punit.

¶ De primo, exemplum in equo sine fræno, & naui sine gubernaculo, & momento in statera, quod inclinatur vbi maius est pondus: sic qui de terra est, de terra loquitur. De secundo, Matt. 12. De omni verbo otioso, &c. ergo & de nociuo. De tertio, Luc. 16. Mitte Lazarum vt intingat, &c. Apoc. decimosexto: Cōmanducauerunt linguas suas præ dolore. Propter hæc omnia tribus annis quidam portauit lapidē in ore, ne verbis excederet. Nota etiam exemplum de duabus mulieribus in Vitis patrum, quæ disponebant non loqui secularia.

BLASPHEMIA { Essentialiter damnat, Subito mortificat, Insanum demonstrat.

¶ De primo, Matt. 12. Spiritus blasphemiæ non remittetur. De secundo patet, quia sæpe videtur quòd vel exilit oculus, vel lingua punitur. Exemplum de illo qui voluit sagittare Deum, & sagitta rediit cruentata. Tertium patet, quia canis non mordet dominum suum nisi sit rabidus.

Item talis { Iudæos superat, Deum sine causa inhonorat, Mala pro bonis donat.

¶ Primum patet, quia Iudæi blasphemant tantùm mortalem & ignoranter, iste immortalem & scienter. Item peior est bufone & serpēte, quia omnis creatura Deum laudat suo modo: iste autem

tem vituperat. De secundo, Ierem. 2. Quid inuenerunt in me patres vestri? Item Michææ 6. Populo meus, quid feci tibi, &c. vnde homo facit Deo quod non faceret gartioni. De tertio, Psal. Retribuebant mihi mala pro bonis.

Item talis { In statuam salis se conuertit, / Ordinem diuinum peruertit, / De alieno se intromittit.

¶ De primo, in Vitis patrum, Qui querulosus est, monachus nō est: quasi dicat, idolum est, siue statua, & simulacrum. Secūdum patet, quia plus ponderat pabulum quàm pacem: mirum esset si mortuus loqueretur vel iumentum. Ipsi autē tales sunt. Psal. vt iumentū factus sum. Sed isti assueti monstris, vt Balaam, nō curant. De tertio, Ber. Qui curam vestri semel nobis cōmissis, &c.

MVRMVRATORES in claustro { Fel in escam Dei ponunt, / Vacuos gratia se ostēdunt, / De alieno se intromittunt.

¶ De primo, Psalm. Dederunt in escam meam fel. Secundum patet: quia crepāt ad ignem tribulationis, sicut vasa vacua. Item vt currus nō vnctus murmurant. Ecclesia. trigesimotertio: Præcordia fatui quasi rota carri. de hoc potest dici, Ecce homo plenus querela, falsus Dei cultor. De tertio. Bern. Dominus docet animas in hoc mundo perdere, hypocritas saluare, cuius consilio acquiescēs, cuius vis esse discipulus. Idem, Puta te quæso esse monachum, non medicum.

PERIVRVS { Manum diabolo porrigit, / Sigillum domini corrumpit, / Peiorem diabolo se ostendit.

¶ Primum patet, quia manum contra Deū extendit, vnde quādo talis se benedicit, hoc manu diaboli facit. Secundum patet, quia scripturam sanctam vel reliquias ducit in testimonium de falso. Vnde excommunicatus est, sicut qui bullam domini papę falsificat. Tertium patet similiter: quia licet diabolus sit mendax & pater eius, non tamen periurus est.

MENDAX { Deum contemnit, / Proximum fallit, / Seipsum lædit.

¶ Primum patet, quia veritatem necat, Deus autem est veritas. Secundum patet, quia est velut denarius falsus: maximè enim fallit in mercationibus. Vnde Cain legitur primus mendax, qui interpretatur maledictionem passus. De tertio, Act. 5. de Ananias, &c. Sapien. 1. Os quod mentitur occidit animam.

Item

Item { Diabolo assimilatur, / Filius diaboli ostenditur, / In lingua punietur.

¶ De primo, Ioan. 8. Mendax est, & pater eius. Genes. 3. Nequaquam moriemini, &c. De secundo, Ioan 8. Vos ex patre diabolo estis. De tertio, Sap. 11. Per quæ quis peccat, per hæc & punietur.

BILINGVIS est { Deo odiosus, / Sibi damnosus, / Proximo monstruosus.

¶ De primo, Prouer. 8. Os bilingue detestor, &c. quia tales sunt Apostoli diaboli, loquuntur enim variis linguis. De secundo. Eccl. 28. Susurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. Iste est similis serpenti qui tortuosum habet incessum, quia modo mouetur huc amicabiliter loquendo, modo illuc detrahendo vel deridendo. Tertium patet, quia duplicem videtur habere linguam. vnde exemplum in Auiano, de illo qui propter duplicem flatum expulsus est. Gen. 27. Vox quidem vox Iacob. vnde versus, Si Deus elinguem faceret quemcunque bilinguem, Vnaquaque die multi fierent Zachariæ.

SEMINATOR discordiæ est { Odibilis Deo, / Similis diabolo, / Damnandus in iudicio.

¶ De primo, Prou. 6. Septimum detestatur anima eius, &c. Et est ratio: quia ipse pro concordia voluit mori, & videtur peccatum in spiritum sanctum. De secundo. Ioan. 10. Lupus rapit, & dispergit oues. De tertio, Apostolus Galat. 6. Quæ enim seminauerit homo, hæc & metet.

DERISOR { Deo exprobrat, / Se damnat, / Proximum irritat.

¶ De primo, Prou. 14. Qui deridet pauperem, exprobrat &c. Hi sunt vulpeculæ quę demoliuntur vineas. id est bonos: imò quasi bufones non sustinent odorem florentis vineæ. De secundo Matthæi quinto: Qui dixerit fratri suo, fatue. De tertio, Exo. 22. Si egressus ignis inuenerit spicas. &c. Et pòst: Reddet damnum qui ignem succenderit: sed iste cor proximi incendit. Isti etiam quasi noctuæ lucem odiunt: & vt Pharao, & Herodes paruulos id est, nouiter conuersos occidunt.

MALEDICVS { Regnum cælorum amittit, / Seipsum interficit, / Vacuum gratia se ostendit.

¶

¶ De primo,1.ad Corint. 6. neque maledici regnum Dei possidebunt. De secundo,Prouer.26. Qui voluit lapidem,reuertetur ad eum. Augustinus:Dicit malus,domine,occide me. Vilis esset sagitta,quæ emissa perimeret sagittantem. Tertium patet:quia quod est in vase,de vase egreditur. vnde sicut facit, sic fiet ei in iudicio. Gen.27. Qui maledixerit tibi,sit ille maledictus. ¶ Detractionis tria distinguuntur genera super illud Psal. Detrahentem secretò proximo suo.

Gaudent { Malum de aliquo dicere, / Audita mala cum augmento referre, / Detractiones libenter audire.

¶ De primo,Leuit.19. Non maledices surdo. Talis est vt canis rabidus mordens retro. Ecclesia.19. Sicut sagitta in femore canis. De secundo,Leui.19. Carnem cum sanguine non comedetis. De tertio, dicit Bern. Nescio vtrum maius peccatum sit, detrahere vel detrahentem audire.

Item detractor crudelis est { Sibi, / Deo, / Proximo.

¶ Primum patet,quia os inquinat. Psal. Sepulchrum patens est guttur eorum. vnde comparatur porco, qui rostrũ ponit in stercore,& ciconiæ quæ venenosis animalibus pascitur. Secundum patet,quia bonos qui Dei sunt,malos esse dicunt. vnde peiores sunt inferno,qui tantùm malos deuorant. De tertio,Eccle.10. Si mordeat serpens in silen.&c.in sexta feria comedũt carnes:imò vno morcello hominem deuorant,dicentes:Ille nullus est.

Item detractor { A domino maledicitur, / Furi comparatur, / Stultus ostenditur.

¶ De primo, Genes.4. Maledictus Cain. talis vrso comparatur, Daniel.7. qui habebat tres ordines dentium:quia iste sibi nocet, & auditori,& ei cui detrahit. De secundo, Amb. Tolerabiliores sunt qui vestes diripiunt, quàm qui famam nostram lacerant: imò quasi lupi qui oues errãtes inuadunt, quæ potius essent reducendæ, De tertio, Matt.7. Eiice primum trabem de oculo tuo. Item nota q̃ vnius hominis testimonium, vel vilis non est accipiendum. Senec. Non refert de his garsionibus aut superioribus,quia non minus à superiori,quàm ab inferiori ferent.

Adulator { Deum gloria sua priuat, / Proximum in peccato ligat, / Contra se maledictionem congregat.

¶ De

¶De primo, Apostolus primæ ad Tim. 6.1. Soli Deo honor & gloria. Secundum patet: quia est quasi cæmentum quo peccator limitur, vt fortior sit in malo. Esa. 5. Populo meus qui te beatum &c. De tertio, Esa. 5. Væ qui dicunt bonum malum, & malum bonum. Ex isto patet, q̃ sunt incantatores diaboli: quia dicunt bonum malum, & econuerso. Sed nota q̃ qui laudem non habet, laudare non potest.

Item talis { Nutritor diaboli dicitur, / Sacerdos eiusdem ostenditur, / Proditor esse probatur.

¶De primo, Prou. 1. Fili, si te lactauerint peccato. &c. De secundo Greg. Tunc mortuus mortuum sepelit, cũ peccator peccatorem aggere adulationis premit. Vngitur etiã oleo in extremis. Psal. Oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. De tertio, Luc. 22. Osculo filium hominis tradis? Prou. 27. Meliora sunt vulnera diligentis, quàm fraudulenta oscula.

PER iactantiam homo { Proprios filios occidit, / Gratiam Dei effundit, / Idolum seipsum facit.

¶Primum patet: quia bona opera sunt filij Dei, quæ per iactantiam amittimus. De secundo. Eccle. 20. Gratiæ stultorum effundentur. istis cõtingit sicut gallinæ, quæ cùm facit ouum, cantat & sic amittit. Tertium patet: quia seipsum colit per iactantiam. Nota quòd duo sunt in bono opere, gratia videlicet & virtus. Vnum Deus sibi tenuit, & aliud nobis dedit. Si ergo Deum fraudamus in parte sua, ipse fraudabit nos in parte nostra.

MVLTILOQVIVM { Iustificationem impedit, / Peccatum inducit, / In iudicio punit.

¶ De primo, Iob vndecimo. Nunquid verbosus iustificabitur? quia vbi multũ est de palea, parum est de grano. De secũdo Eccl. 10. In multiloquio peccatum non deerit. De tertio, Matthæi 12. De omni verbo otioso, &c. propter ista, equo est frænum imponendum, & vineæ sepes.

Item multiloquium { Pacem dissipat, / Hominem præcipitat, / Diabolo viam parat.

¶ De primo, Prouer. 26. Qui imponit stulto silentium, iras mitigat. Vnde gladius acutus in vagina seruãdus est. Psal. Linguarum gla. acu. Et fera crudelis incarceranda est. Iaco. 3. Linguam nullus hominũ domare potest. Secũdũ patet, quia fouea cauata

est,in qua sæpe cadens collum fregit.de tertio Iob.30. Quasi tu pro muro &c.

FRACTIO silentij { Contemplationem impedit, Furem facit, Tempus amittit.

¶ De primo,Thren.3. Sedebit solitarius,& tacebit.& leua.Nota,foramina obstruenda sunt,ne virtus vini euaporet. Secundum patet quia lingua religiosi prælato est tradita:vnde si loquatur sine licentia,violator templi videtur,vel fur.Nota, si brutũ animal loquatur,mirum videtur.Psal.Vt iumentum factus sum. De tertio,Greg. Licet fabulari,aiunt,donec hora pertranseat,quã sibi ad pœnitentiam agendam, ad obtinendam veniam,ad quærẽdam gratiam , ad promerendam gloriam miseratio conditoris indulserat.Nota,quòd lingua religiosi est calamus Spiritus sancti,quo nõ debemus inutiliter vti.Psalm. Lingua mea calamus scribæ velociter scribentis.

SINGVLARITAS { Deo priuat, Mentem sordidat, Animam mortificat.

¶ De primo,Thren, .Quomodo sedet sola ciuitas.De secundo Bernar.Vbi angulus,ibi sordes. De tertio,August.Vbi singularitas,ibi angulus.

Item { Lucem fugat, Maledictionem ostendit, Exemplum bonorum destruit.

¶ De Primo,Ioan.3 Qui male agit,odit lucẽ. Numeri 11.Extrema castrorum consumpsit ignis talis comparatur vel vespertilioni.De secundo,Ecclesiast.3. Væ soli.econuerso , Ecce quàm bonum & quàm iucundum &c Bernar. Arbitror quòd tu qui in congregatione es &c.De tertio Apostolus 1. ad Corinthios 9. Omnibus omnia factus sum &c.

Suspicio { Iudicium contra se prouocat, Officium diuinum vsurpat, Plus alios,quàm se,curat.

¶ De primo, Matth.7. Nolite iudicare, & non iudicabimini. Secundum patet.quòd solus Deus nouit intẽtionem hominis. De tertio, Bernard. Integritatis tuæ &c.talis alienum hortum colit suum relinquit.

Item { Spiritui sancto detrahit, Tempus iudicij præuenit, Stultum se ostendit.

¶ De primo, Ambrosius: Nescit tarda molimma Spiritus sancti gratia. Actuum 2. Factus est repẽte de cæl. sonus. Gregorius Qui videtur male facere, subitò potest bonus esse. De secundo, Apostolus 1. ad Corinth. 4 Nolite ante tempus iudicare. Tertiũ patet: quia stultus est qui trabem habens in oculo &c. Item qui glutiens camelum &c.

FINIS.

LECTORI S.

NE aliquot pagellæ vacarent, Lector beneuole, ea quæ sequuntur tibi exhibere voluimus, tum quòd eiusdem planè argumenti cum postremo capite. De vitio linguæ, viderentur, tum quòd tibi summopere profutura fore prospeximus.

Non loquaris contra proximum tuum falsum testimonium. Exodi xx.

HOc præcepto nominatim vetatur omne mendacium perniciosum, siue dum vocaris ad testimonium ferendum, siue extra iudicium in vulgari & communi locutione. Implecitè etiam omnia peccata ad locutionem pertinentia, quibus saltem infertur nocumentum proximo: vt sunt detractiones, calumniæ, irrisiones, & huiusmodi. Proximus autem est omni homini omnis homo: nihilque est tam proximum, quàm homo & homo. Attendamus enim Adam & Heuam, iam omnes fratres sumus. Quòd si fratres sumus, secũdùm quòd homines sumus, quãto magis secundum quòd Christiani sumus, quibus vnus est pater Iesus Christus, & vna mater sancta Ecclesia?

Contra hoc præceptum sic peccatur.

Accuſo falsè, derideo, detraho, diras
Imprecor, & mecum malè iudico, concito rixas
Aſſentor, ſimulo, mea ſunt mendacia, damno,

Peccant contra hoc præceptum.

Qui mala voluntate, aut ſine ſufficiẽtis cauſæ apparentia, alteri falſum crimen intendunt. In quo peccato peccari poteſt ex parte iudicis, ex parte accuſatoris, ex parte rei, ex parte cauſidici, ex parte cognitoris ipſius cauſæ,

Qui etiã veri criminis (occulti tamen) ſine ſufficienti neceſsitate & cauſa rationabili alterũ palam accuſant aut reuelãt, nõ ſeruato ordine diuini iuris.

Qui alterius bona opera & benefacta, conãtur oſtendere mala, aut ficte facta, vt eum hypocritã oſtendant, aut aliorum ipſi concilient inuidiam.

Qui in iudicio ad interrogata cum dolo malo reſpondent.

Qui rei cum ſint, fateri verum nolũt in caſu, in quo tenentur veritatem fateri.

Qui verbis, aut cachinnis, aut naſo corrugato alios irrident, aut geſtus & corporis habitus figmenta illudunt: quod peccatũ tanto eſt grauius, quanto

maior

maiõr debetur reuerentia iis qui irridentur.

Qui beneficium quod in alterũ contulerunt tempore indigentiæ, eidem coram multis exprobrant, in dispendium honoris eius.

Qui animo inferẽdi iniuriam, aliquid crimino sum aut animæ corporisue vitium, exprobrant.

Qui etiam sine animo inferendi iniuriam, ea dicunt si proximo ea iniuria damno est.

Qui absentis famam denigrant, voluntate famam lædendi: siue fiat dicendo verum siue falsum siue asserendo, siue referendo siue addendo siue minuendo, siue interpretando, siue alio quouis modo: & tales tenentur ad restitutionem famæ si illa detractio importat infamiam. Auferunt enim homini famam, quod melius bonũ est quàm diuitiæ multiæ. Vnde Hieronymus contra detractores: Si vis me corrigere delinquentem, apertè increpa: tantum ne occultè mordeas. Quid enim mihi prodest, si aliis mala mea referas: si me nesciente peccatis meis imò detractionibus tuis alium vulneres, & certatim omnibus narres: si singulis loquaris, quasi nulli alteri dixeris? Hoc enim non est emendare me sed vitio tuo satisfacere.

Qui ex loquacitate, & non animo alterius famam lædendi, aliena peccata commemorant, non tam grauiter peccant.

Qui ex voluptate, quam in audienda proximi in-

famia percipiunt, delatoribus aures arrigũt Bernardus: Porro detrahere an detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim. Hieronymus: Si hilari vultu audias detrahẽtem tu illi das fomitem detrahendi: si verò tristi vultu hæc audias, discit non libenter dicere, quod didicerit non libenter audiri.

Qui non defendunt famam proximi iniustè diffamati, quando & possunt & debent, & propterea læsa est proximi fama. Homini enim Christiano parum esse debet amicitias aliorum non extinguere vel augere male loquendo, nisi etiam eas extinguere studeat bene loquendo.

Qui sibi ipsis detrahunt, & seipsos diffamant.

Qui aut sibi aut aliis diras imprecantur.

Qui aliis damnum animæ, corporis, famæ aut bonorum precantur. Hæc enim charitati proximi contraria sunt.

Qui aut suæ, aut alterius natiuitatis diem maledicunt, detestando hominem natum, voletesque aut male natum, aut non natum.

Qui verba turpia, vt nomen cacodæmonis, aut similia identidem in ore habent ex consuetudine.

Qui creaturis irrationabilibus maledicunt, quæ alterius res sunt: vt qui agro alicuius sterilitatem imprecantur, aut mortem eius pecudibus.

FINIS.

Liber Societatis Jesu Paderborn
F 1587.

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

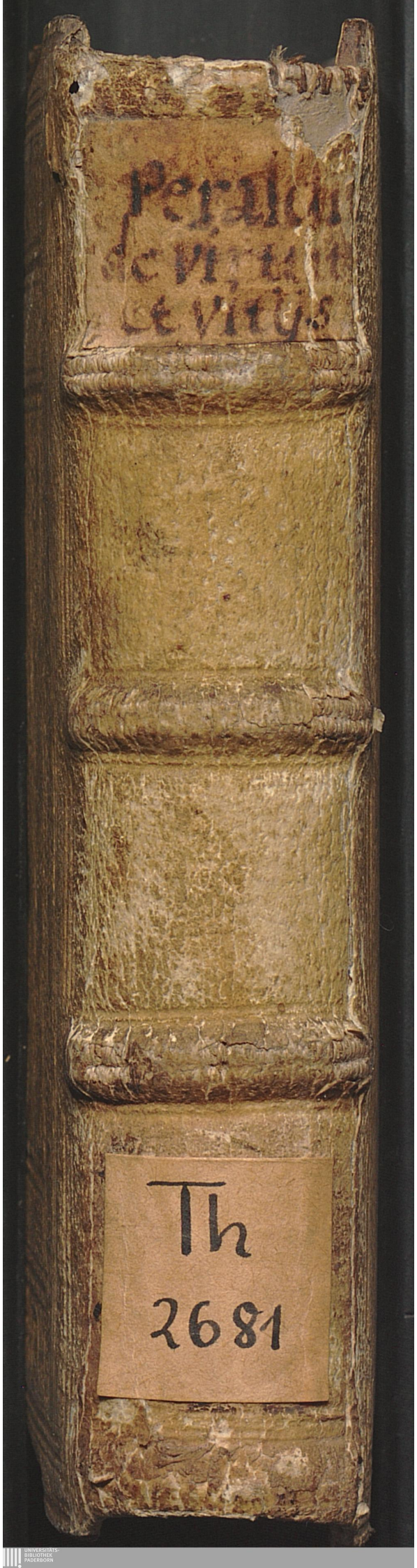
Th
2681